Birinci Dünya Savaşı ansiklopedisi 2

570 Renkli, siyah-beyaz fotoğraf, resim.Harita,plan,kroki
480 sayfa yerli, yabancı belgelerle

yener yayınları kültür hizmetidir

1. DÜNYA SAVAŞI

ansiklopedisi

yener yayınları

1. DÜNYA SAVAŞI
ansiklopedisi

yener yayınları kültür hizmetidir

İlk baskı Yener Yayınları
İstanbul Türkiye 1976
Bütün hakları mahfuzdur.
Hiçbir yazı ve fotoğraf alınamaz.
Yayın hakları / OCTOBUS BOOK / YENER YAYINLARI
London İstanbul

Genel Yayın Müdürü / AJP. TAYLOR - England / TEVFİK YENER. Türkiye
Düzenleme / Yönetim / SL MAYER - England / AHMET ÖRS - Türkiye
Yazı İşleri Müdürü / Uğur Üçüncü
Dış Yazı Kurulu / S. L. Mayer / J. M. Roberts / Vladimir Dedijer / A. J. P. Taylor / General J. L. Moulton / Albay Peter Young / John Ericson / R. K. Middlemas / Barrie Pitt / Brunello Vigezzi / Robert Rhodes James / Alan Clark / Barry Turner / Alan Palmer / Yüzbaşı S. W. Rosskill / Sir Basil Liddell Hart / Alistain Horne Mareşal Sir Robert / General James Lunt / Constontine Fitz Gibbon / J. N. Westwood / Wolfgang Steiglich / Arthur S. Link / Robert H. Ferrel / Corelli Barnett / David Floyd / George Katkov / Y. N. Gorodetsky / John Williams / Brian Bond / Ronald Seth / Arthur Marwick / Jaroslav Valenta / Z. A. B. Zeman / Imanuel Geis / Martin Gilbert / **İç yazı kurulu:** Davut Berker yönetiminde Yener Yayınları bilim ve yazı kurulu / Grafik / Yener Yayınları Grafik Servisi Edip Pınarlı yönetiminde / Filmler / Eser Grafik / Baskı / **Yener yayınları matbaası.**

Adres : Yener Yayınevi- Çatalçeşme Sokağı Çatalçeşme Han 25/2 -İSTANBUL

1. DÜNYA SAVAŞI
ansiklopedisi

yener yayınları kültür hizmetidir

Yepyeni silah ZEHİRLİ GAZ

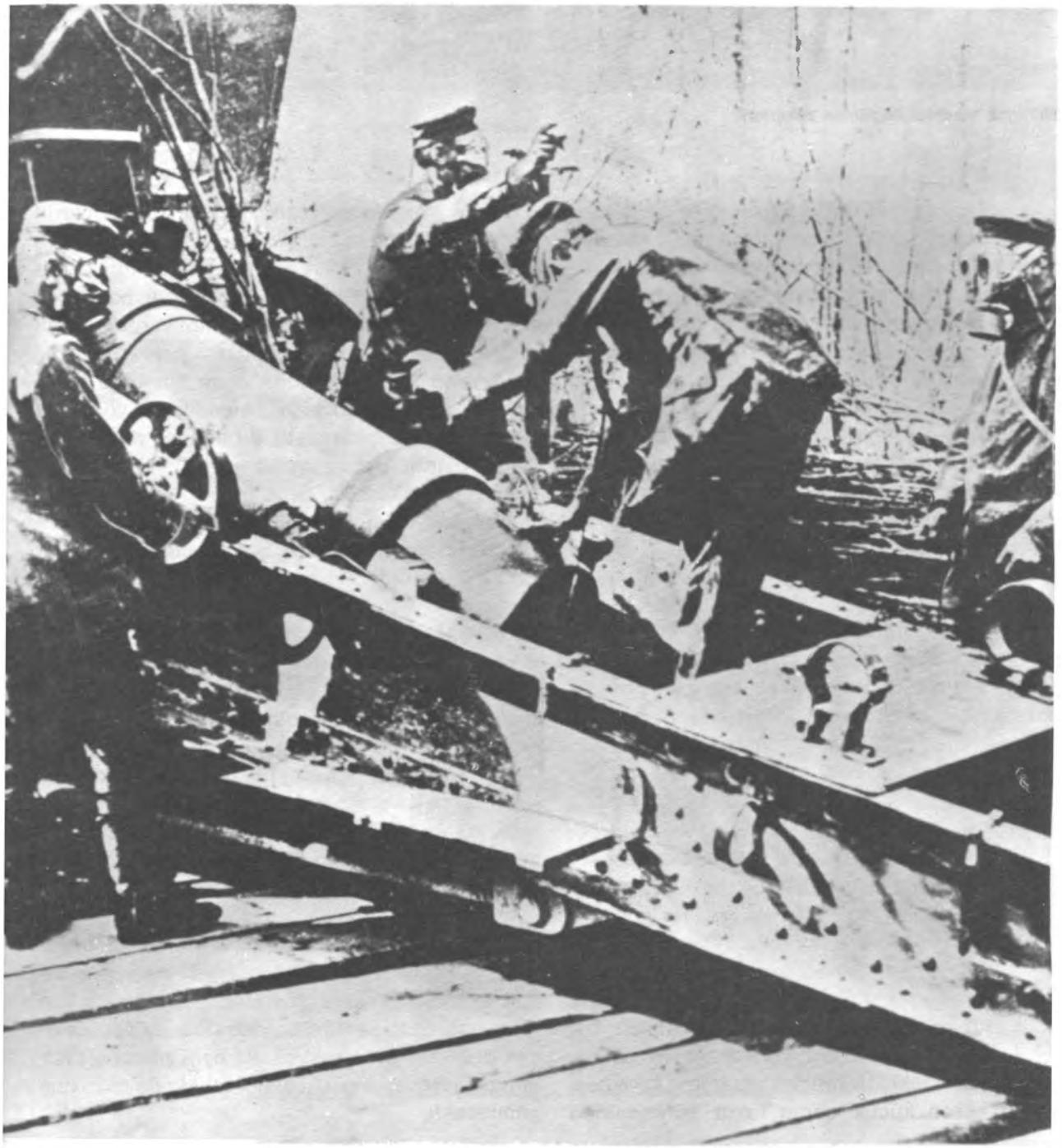

Zehirligaz maskesi ile Alman askerleri

ZEHİRLİ GAZ

Bu arada güney Polonya'da zaman Rusların aleyhine işliyordu. Falkenhayn tükenmiş Avusturya hattının gerisinde taze kuvvetler toplamıştı. Karşı saldırıya geçmeye hazırdı artık. Almanlar burada mevzii asker sayısı üstünlüklerini (iki tümene karşı 14 tümen) taktik süpriz yoluyla takviye etmeyi kararlaştırmışlardı. (Yeni bir silah kullanılacaktı - zehirli gaz). Ancak, gaz saldırısını yönetecek olan komutanlar bu yeni silahı önce gerçek savaş koşullarında denenmesinde ısrar etmişler: ve ilk "canlı prova'nın" Batı'da yapılması kararlaştırılmıştı.

Ypres çıkıntısının kuzey köşesinde altı-buçuk kilometrelik, nispeten durgun bir cephe seçildi, bu ilk gaz savaşı deneyi için. Burası Fransız sömürge kuvvetleri tarafından tutulmaktaydı. Bu birliklerin düzensiz ve disiplinsiz bazı davranışları haftalardan beri Fransız ve İngiliz komutanları arasında sürtüşmelere neden oluyordu. Konvansyonel bir saldırıda bile doğru savaşmaları beklenmeyen bu birlikler, bu bilinmeyen korkunç yeni silah karşısında hemen çöküverdiler, bu kere hatları yarmak sırası Almanlardaydı (onlar da böyle bir başarıyı yinelemek için yaklaşık üç yıl beklemek zorunluğunda kalacaklardı); ve onlar bile ellerine geçen bu kolay fırsat karşısında şaşa kalmışlardı. Gaz kullanılmasında belirli bir amaç güdülmemişti. Pratik düzeyde bile bir plan yoktu! Alman Tugay komutanı durumdan yararlanmaya çalıştı. Ancak, emrindeki kuvvetlerin yetersizliği, ve ilerleyişini kesen küçük çapta fakat kahramanca savaşan Kanada ve İngiliz Birlikleri, Almanların ilerlemesini önlemişti.

Almanların saldırı hızı durakladıktan sonra İngiliz komutanı Sir John tutarsız ve abartmalı karşı saldırılara geçti düşmanın kurduğu yeni mevzilerine (Sir John emrindeki kuvvetlere gaz saldırısına karşı asit-borik'le su karışıma mendillerini sokarak bu ıslak mendilleri yüzlerine tutmalarını da bildirmişti) Bu emirler ve öneriler doğal olarak işe yaramadı ve iki Hint Tugayı tümüyle yok oldu; sürekli cephe taarruzlarında fazla kayıp verildiğinden bunlara karşı koyan ilk -ve son- İngiliz komutanı Sir Horace Smith-Dorrien görevinden atıldı.

"İkinci Ypres" adı ile anılan Ypres çıkıntısındaki Nisan ayı çarpışmaları şu dersi vermişti: Savaşçı piyadeleri uzak olmasına karşın hedefi bulabilen usta ağır topçuya, ve gizlenmiş olan makinalı tüfek mangazalarına karşı açık savaş koşulları içerisinde savunmasız kalmaktaydı. Tek savunması kazmaktı Mümkün olduğu kadar çabuk ve derin siper kazmak! Fakat, müttefik komutanlar düşmanın siper savunma sistemini kırmak yönteminden bir türlü vazgeçmiyorlardı. Ve, bu amaca erişmek için aynı formülün uygulanması kaçınılmaz bir zorunluluktu. Ancak, başarı elde etmek için, daha fazla insangücü kullanılması gerekliydi. Nasıl olsa, yeni İngiliz saldırısında yeni yöntemler uygulamak için artık çok geçti. Joffre'un daha güney'den gelecek gecikmiş olan saldırısı ile ayni zamana rastlaması gereken İngiliz saldırısı 9 Mayıs tarihinde yapılacaktı.

LUSİTANIA'NIN BATIRILIŞI

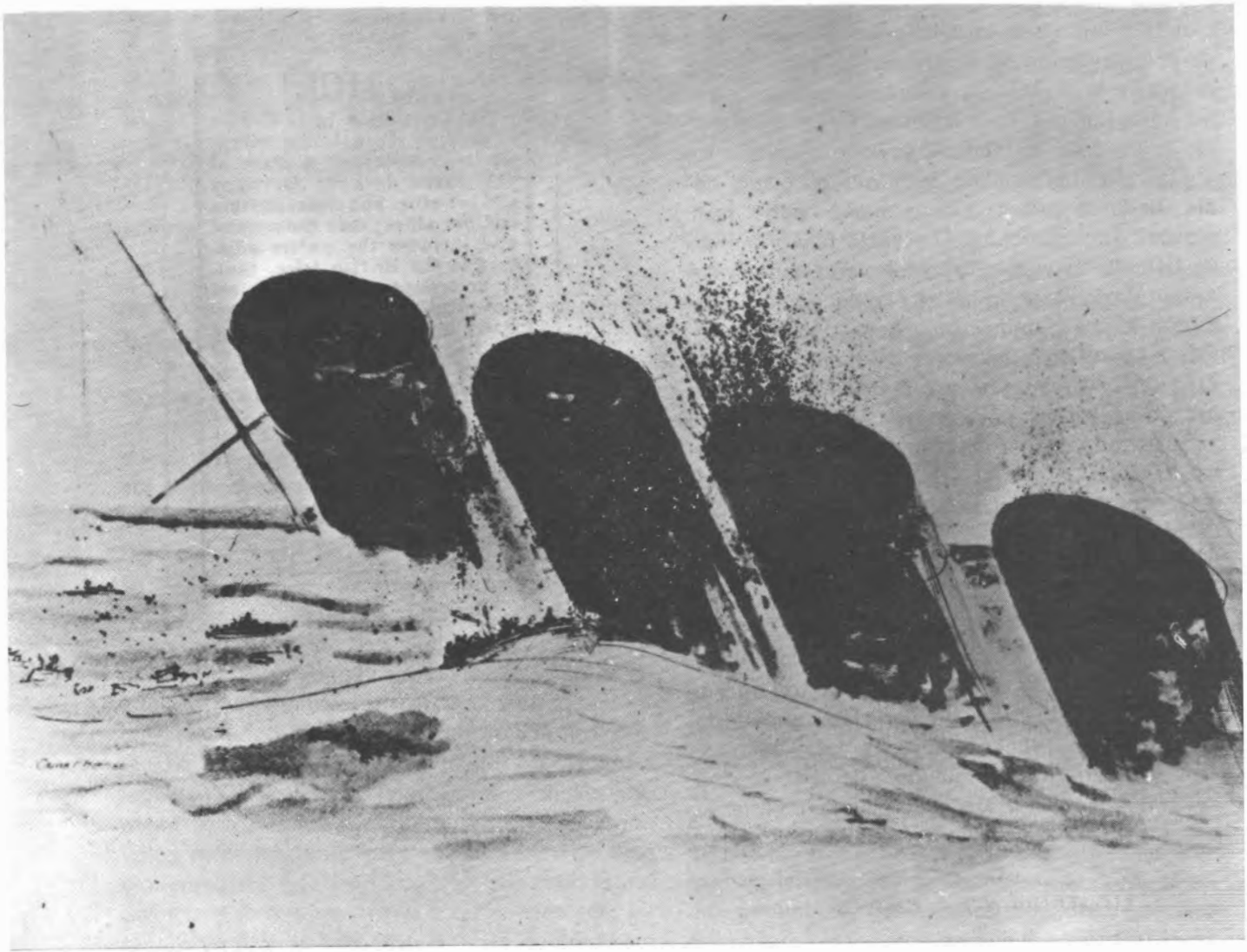

Lusitania, 1 Mayıs 1915 tarihinde denize açılıyordu. New York yolcu rıhtımı her zamankinden daha kalabalıktı. Gazeteciler, fotoğrafçılar, uğurlayıcılar, meraklılar rıhtımı doldurmuştu. Bu olağanüstü merak, o sabahki gazetelerde çıkan bir ilandan ileri gelmekteydi. İlan şu uyarıyı yapmaktaydı: **"Yolcular Dikkat -Avrupa savaş bölgesine girecek İngiliz ve Amerikan yolcu gemileri saldırıya uğrayabilir"**. İlan, Alman Büyükelçiliği tarafından gazetelere verilmişti. Ve bir gazetede Lusitania'nın yolculuğu hakkındaki yazı ile yanyana yer almıştı. Cunard Hatları listesinde Lusitania için şöyle deniyordu: **"Halen Atlantik hatlarında çalışan en büyük ve en hızlı yolcu gemisi..."**

YÜZEN LÜKS OTEL

Gazeteciler "iki kere iki" düşüncesiyle Almanların ne demek istediklerini anlaşmışlardı Cunard Hatlarının en görkemli gemisi denizleri devriye gezen Alman denizaltılarının kurbanı olabilirdi. Hareket saatinden önce söylenti o derece yayılmıştı ki, Lusitania ile gidecek yolculara, yola çıkmaktan vazgeçmeleri için imzasız telgraflar yağmaya başlamıştı. Ancak, yolcular, rıhtımdaki heyecanı paylaşmıyorlardı. Ne kadar olsa Lusitania'nın deniz altında olsun, deniz üstünde olsun, her gemiden daha hızlı gidecek kudrette olduğu herkesin bildiği birşeydi. Üstelik, bir yüzen lüks otel olan Lusitanianın Alman dezinaltılarına hedef olabileceğine yolculardan kimse inanmıyordu. Hem de, gemi, tarafsız Amerikan yolcuariyle doluydu, ve Kayzer ABD'nin iyi niyetlerini yok etmek istemiyecekti her halde.

Önemli yolcular da gemiye binince arta kalan kuşkular kayboldu. Bu önemliler arasında, milyarder Alfred Vanderbilt, tiyatro produktörü Charles Frohman, şarap tüccarı ve şampanya kralı George Kessler, aktris Rita Jovilet, ve ABD'nin tanınmış dergi ve gazete yazarlarından biri olan Elbet Hubbard, bulunmaktaydı. Bunlar gibi ünlü olmayan yolcular, şöyle diyorlardı kendi kendilerine, **"Bu ünlüler korkmadıktan sonra, bize korkmaz düşmez. Ünlülerin ve zenginlerin canı tatlı olur. Tehlike olsaydı, onlar, kuşkusuz bunu öğrenirlerdi."** Yolculuğa dedikodulardan dolayı gelmeyen bir kişi oldu. Bunlar biletlerini iptal ettiler. Ama Bu, her yolculukta olağandı

LUSİTANİA YOLA ÇIKIYOR

32.000 tonluk lüks gemi, New York limanın-

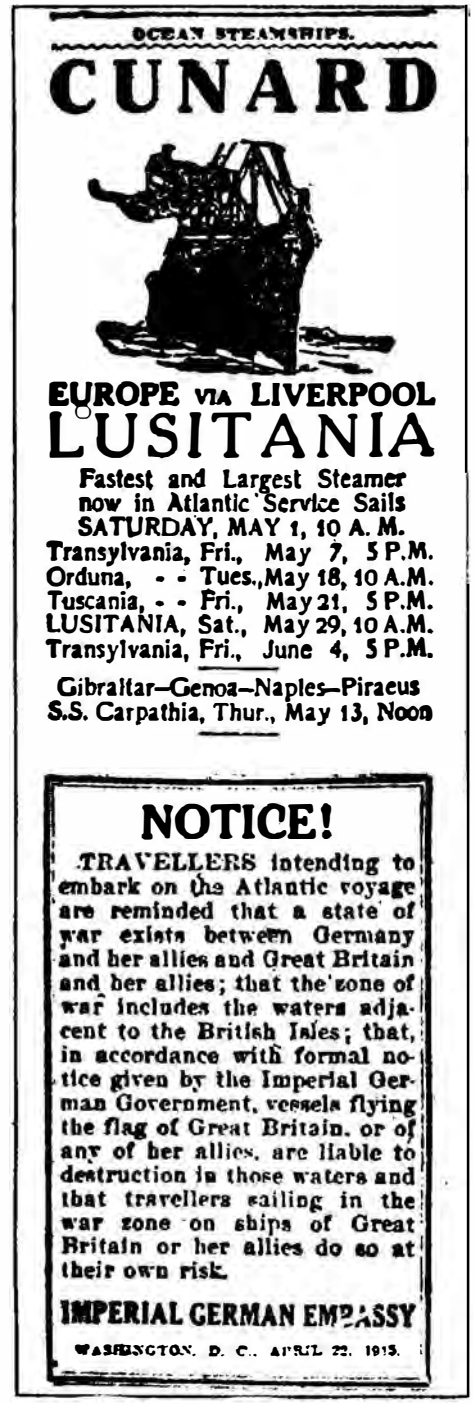

Lusitania'nın mürettebatı

dan çıkarken, yolcular bir Atlantik yolculuğunun zevkine dalmaya başlamışlardı bile, Avrupa'daki savaşın acı öyküleri çabucak unutulmuştu. Sonraları, kurtulanlardan bir İngiliz kızı şöyle diyecekti: **"Savaşı kimse düşünmüyordu kanısındayım. O kadar güzel bir yolculuktu ki savaşa yer kalmamıştı zihinlerde."**

YOLCU GEMİSİNDE SİLAH MERMİSİ

Eğer yolcular ambarlarda, yalnız savaş malzemesi sayılabilecek bir yük olduğunu bilselerdi belki de bir az daha gerçekçi bir tavır takınırlardı. Lusitania'nın ambarlarında 4.200 kasa el-silahı mermisi bulunmaktaydı. Bu, aslında tek bir çarpışmasında bile, milyonlarca mermi sarf edilen bir savaşta önemli bir miktar sayılmazdı kuşkusuz. Fakat, askeri gereksinimlerini karşılamalarına fazlasiyle engel olan bir abluka altında kalan Almanlar, kuralların en hafifinden de olsa çiğnenmesine göz yumacak ruh durumunda değillerdi. Kaçak eşya taşıyan bütün gemiler, İngiltere ve İrlanda yakınlarında ele geçirildikleri anda, Alman Deniz Kuvvetleri tarafından meşru hedef olarak kabul edilmekteydiler. Sanki, ihtar katmak için, Lusitania New York'tan yola çıktığı gün, Amerikan bandıralı Gulflight tankeri Almanlar tarafından torpillenerek batırılmıştı. Kaptan dahil üç Amerikalı ölmüştü.

YENİ KAHRAMANLAR

Mayıs 1915'te Almanların elinde en çok 25 denizaltı vardı. Bunların 15'i sürekli olarak devriye gezmekteydi. Bu denizaltıların kaptanları, çağdaş pilotlar gibi, ufak fakat seçkin bir grup oluşturuyordu Bunlar hakkında yapılan reklamlar, bu kaptanları insan-üstü kahramanlar olarak tanıtıyordu kamuoyuna. Ve bu tanıtma yoluyla bu kaptanların yok etme kudretleri daha insancıl bir yüz alıyordu.Ö rneğin: bir denizaltı, bir ticaret gemisini suya gömmeden önce, denizcilerin gemiden ayrılmaları için ihtar verilirdi. Savaşın daha sonraki dönemlerinde, bir denizaltı kaptanı batırdığı geminin iki cankurtaran sandalına yerleşen gemicileri kıyıdan çok uzak oldukları için, yedeğe almış ve kıyıya yaklaştırmıştı.

1. — Lusitania'da görevli hastabakıcılar. Lusitania'da yolculuk edenler Alman ihtarlarını hiçe saymışlardı. 2 — Kaptan Turner: "Behey Allahım, ben ne yaptım ki sen bunu bana reva gördün?"

Denizaltı korsanları başarılı olmuşlardı. Daha büyük kayıplara uğramamak için İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ticaret gemilerinin silahlandırılmasını emretti. Üstelik ticaret gemilerine su yüzüne çıkan denizaltılarını mahmuzlama emrini de iletti. Ticaret gemilerinin kayıp oranı artmaktaydı, üstelik, Alman denizaltı kaptanları daha az hoşgörülü davranıyorlardı yeni kurbanlarına karşı.

Lusitania yarı yolu 4 Mayıs gecesi aşmıştı. Birkaç saat sonraydı ki, İrlanda'nın güney kıyısında, Kinsale Burnu yakınlarında U-20 Alman denizaltını göründü. Emden'den hareket edeli beri beş gün geçmişti. Kaptan Schwieger tek bir av avlayamamıştı bu süre içerisinde. Bir ticaret gemisine saldırıda bulunmuş, fakat, geminin Danimarka bandıralı olduğunu görünce, onun uzaklaşmasına engel olmamıştı.

İrlanda da av daha iyi değildi. Üç direkli bir yelkenli Liverpool'a doğru yöneliyordu hafif rüzgarda; az bir gıda maddesi yükü vardı. Mürettabat sandallarıyla ayrılırken, U-20'nin mermileri yelkenlinin tahta gövdesini parçalamıştı bile, savaşın en tehlikeli yeni silahı bu yaşlanmış emekli üzerinde üstünlüğünü kanıtlayabilmişti.

U-20 Mayıs'ın 6'sında, Candidate'i batırdı. Orta çapta bir ticaret gemisi olan Candidate Jamaica'ya yönelmişti. Sonra Güney Afrika'ya gitmekte olan Centurion'u suların dibine gömdü. Schwiger öteki denizaltı kaptanları gibi önceden ihtarda bulunmadan batırdığı halde bu gemileri yolcu ve mürettabat'tan ölen olmamış ve bunlar gemiler batmadan önce cankurtaran sandallarıyla uzaklaşmayı başarmışlardı. Akşam saat 19.50'de Lusitania'nın kaptan kamarasında, yolcu gemisinin kaptanı Turner, İrlanda'nın güney kıyısı yakınlarında denizaltı faaliyeti olduğuna dair İngiliz Deniz Komutanlığından ilk mesajını almıştı. Kırk dakika sonra radyo ile verilen bir alarm mesajında; o civarda bulunan bütün gemilere burunlardan kaçınmalarını, bütün limanlardan tam yolla geçmelerini, ve ortadan bir rota izleyerek tam hızla ilerlemelerini bildirmişti. Aynı alarm mesajı bütün gece boyunca yinelenip durdu. Bütün gemilerde güvenlik önlemleri kontrol edildi, cankurtaran sandalları dışarıya doğru sarkıtıldı ve bazı su-almaz bölmeler kapatıldı. 7 Mayıs, öğle saati yeni geçmişti. İrlanda sahili görünüyordu. Çevrede bir tek devriye gemisi olmadığı gibi görünürde de hiç bir gemi yoktu. Bu boşluktan kuşkulanmıştı Lusitania'nın kaptanı Turner. Eğer bilseydi ki, son hafta içerisinde şimdi bulunduğu bölgede 23

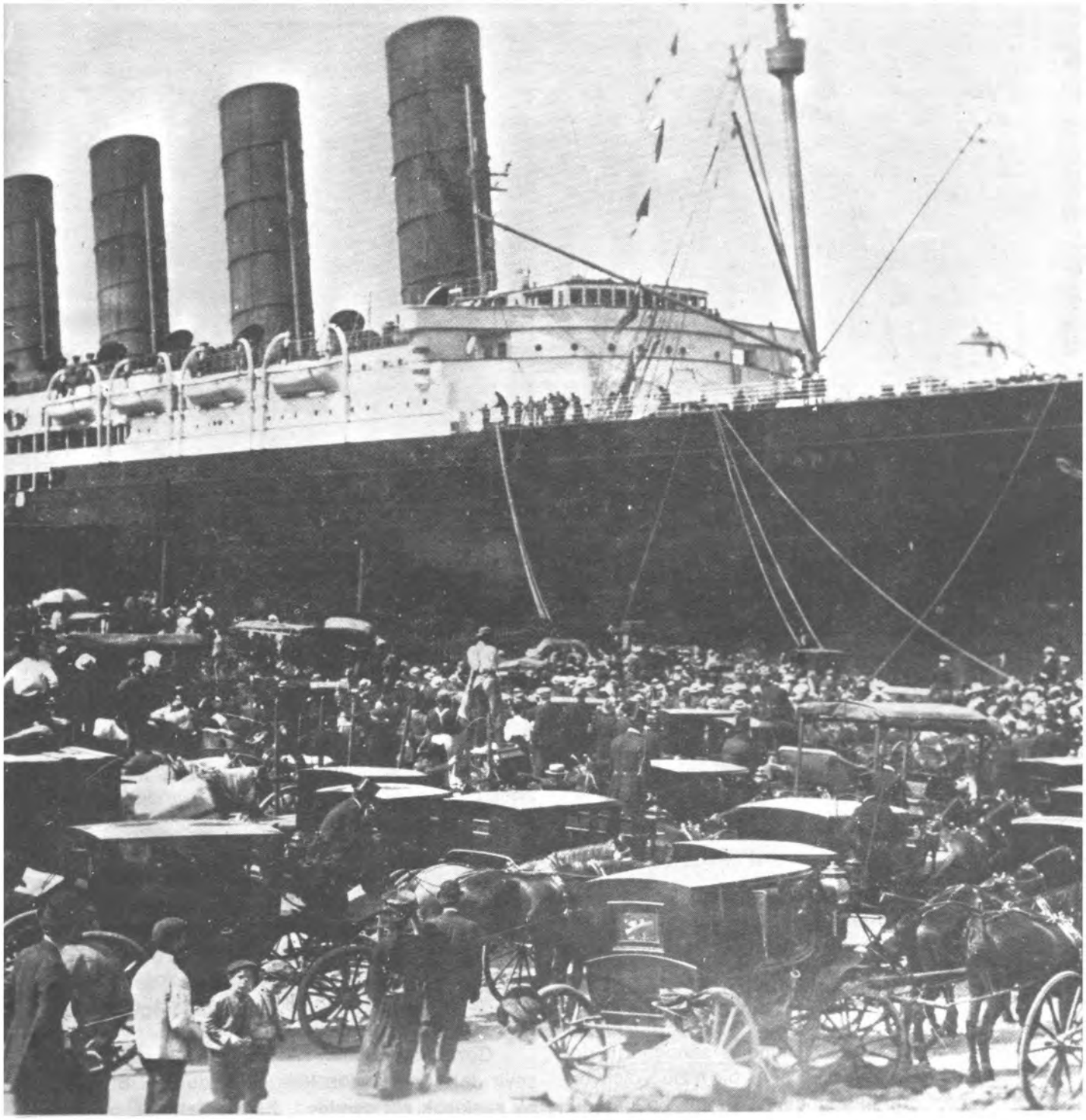

ania New York

ticaret gemisi torpillenerek batırılmıştı, kuşkusuz, korkusu daha da artardı. Saat 13.40'da Kaptan Turner kıyıda iyi tanıdığı bir noktayı gördü dürbünüyle -İrlanda'nın Kinsale Burnu'nu; ve sevindi! O arada denizaltısının periskopuyla ufku gözleyen kaptan Schwieger'da Kaptan Turner gibi sevindi, çünkü o da Lusitania'yı gö müştü...

TORPİL FIRLATILIYOR

Torpil saat 14.09'da fırlatıldı. Lusitania'nın sancak tarafındaki nöbetçisi gelen torpil'i ilk gören oldu. Kaptan Turner nöbetçinin ihtarını duydu ve bir an suyun üstünde gelen bir cisim'in arkasında bıraktığı köpüğü gördü. Saat 14.10'da Schwieger şunları yazıyordu: "... **torpil gemiye hemen kap-**

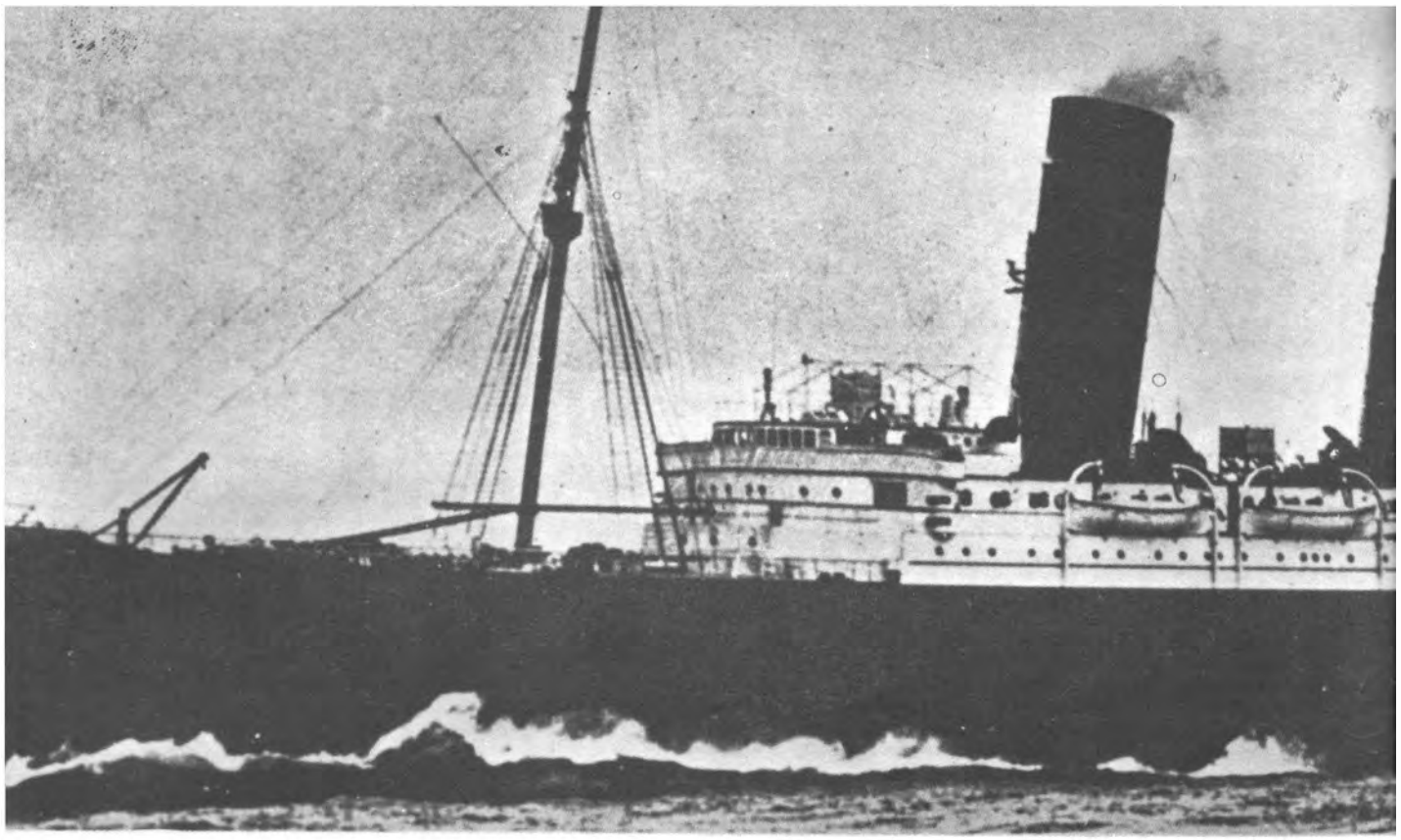

tan kamarasının gerisinde sancak tarafından isabet etti. Çok büyük bir patlama oldu. Bunun peşinden patlamadan ileri gelen bir bulut yükseldi..."

Yolcular bunu bilmiyorlardı, ama batmakta olan dev gemiden inmeleri için ancak 18 dakikaları vardı. Kıyı 10 mil ötedeydi. Nasıl olsa ulaşırlardı oraya -bu çoklarının düşüncesiydi. Bu aldatıcı güvenlik sancağa doğru yatmaya başlayınca genel paniğe döndü. Cankurtaran sandalları güverte dışına sarkıntıldı, ancak makinalar işlemediği halde bile Lusinatia sandalların denize indirilebilmesi için, aşırı bir hızla yolalıyordu. Sandalların indirilmemesi emrine boyun eğildi, ancak bir tanesi artık suya değmişti, ve bunun şiddetiyle parçalanan sandaldaki yolcular denize fırlatılmıştı. Sancak tarafı o kadar yatmıştı ki, iskele tarafındaki sandallar bile yine, batmakta olan geminin içine düşerek sancak tarafına kayarak parçalanmışlardı.

GEMİDE PANİK BAŞLIYOR

Yolcular sağa sola koşuyordu. Can yeleklerini acemi ellerle, titreyen vücutlarına yerleştirmeye çabalıyorlardı. Bir ikisi denize atladı. Sular sancakt arafından gemiye girmeye başlayınca, başkaları da onları izledi. Kalan sandallardan birkaç sağlam olarak denize inebildiyse de, bir çokları iplerine bağlı kalarak sallanıyordu. Kadınlar feryat ediyor, çocuk ağlıyor ve gemiciler küfür ediyordu. Üç İrlandalı kız korkudan, çatlak olan sesleriyle **"Ötede yeşil bir tepe var"** şarkısını söylüyorlardı. Sandalyeler, masalar, çanak-çömlekler, sandık ve bavullar bağlı olmayan herşey deliler gibi batmakta olan gemide bir taraftan öteki tarafa savruluyordu.

Gözleme yerinden Alman Denizaltı kaptanı seyir defterine şunları kaydediyordu: **"... Büyük bir şaşkınlık var gemide... her halde hepsi paniğe kapıldı"**, Schwieger, Lusitania'nın alabora olacağından emindi.

Gerçekten de, dev gemi pruva'dan denize gömülürken, ve gemide kalan yolcular ve mürettebat güverteye tırmanmaya çalışırken, bir kaç saniye önce hala suların içinde olan pervaneler ve dümen su yüzüne çıkmıştı -ve durmadan yükseliyordu bunlar. Kısa bir süre batmakta olan gemi böylece kaldı, artık pruva kısmı 90 metre derinlikteki çamurlara saplanmak üzereydi. Sonra yavaşça kıç tarafı da sulara gö-

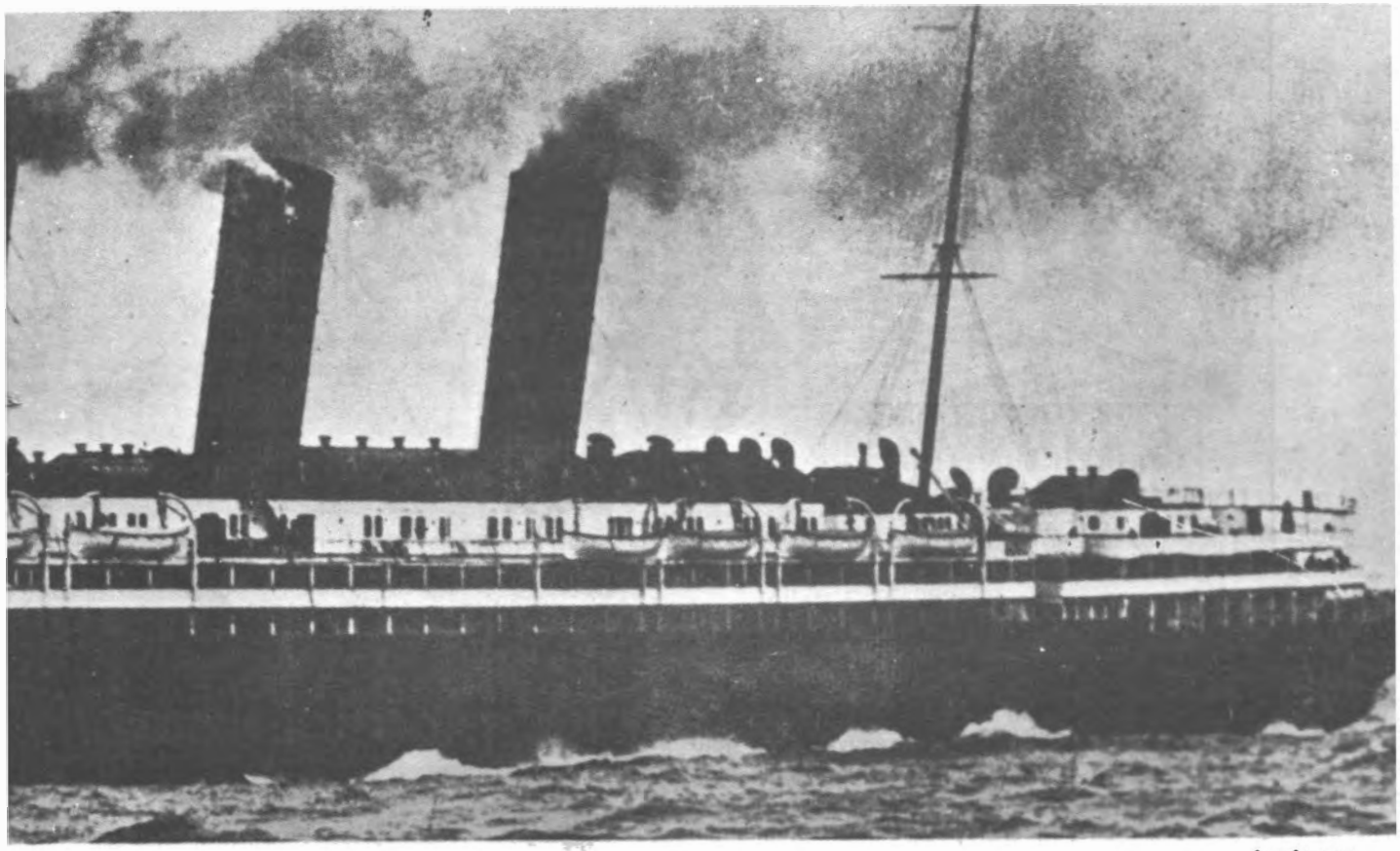

Lusitania

müldü. Kurtulanlar sonraları şöyle anlatıyorlar, **"... dev gemi acı bir feryadı andıran bir gümbürdemeyle sulara gömüldü."** Lusitania yoktu artık! Yarım millik bir alan cesetlerle, yüzenlerle kalıntı sandallarla doluydu. Kurtarıcı gemiler yaklaştığında, ölmemeyi başaranlar, belki de devrilmiş bir cankurtaran sandalına tutunarak su üstünde kalmasını bilen Kaptan Turner gibi, **"Behey Tanrım ben ne yaptım ki sen bunu bana reva gördün"**, diye soruyorlardı onları yaratana.

KATİL KORSANLAR

Lusitania'yla birlikte 1198 yolcu ve mürettabat sulara gömüldü. Bunların 128 i Amerikalıydı. Alman Frankfurter Zeitung gazetesi Lusitania'nın batırılışını Alman deniz kuvvetlerinin büyük bir başarısı olarak dile getiriyordu. Fakat müttefik gazeteleri şöyle diyordu "... **Bu katil korsanlar misillemeden hiç korkmadan suçsuz ve savunmasız insanlara saldırmışlardır.**" Çoğu kez, Lusitania'nın batırılmasının ABD'nin Birinci Dünya Savaşına katılmasına başlıca neden olduğu inanılmıştır, ve bu bakımdan büyük çapta propaganda yapılmıştır. Almanların, Lusitania'nın batırılmasıyla ilgili çıkarmış olduğu hatıra madalyaları, İngiltere tarafından kopya edilerek dağıtılmıştır. İngiltere Dişişleri Bakanlığı bu yolda Almanların ne derece korkunç hareketleri benimsediğini dünya kamu oyuna göstermek istemiştir. İngiliz Times gazetesi bir yazısında «kaygısız ve kararsız" kimselere çatmış, ve insanlık sınırı dışına çıkmış olan Almanların bu iğrenç barbarlığına göz yuman kişileri çok sert bir dille eleştirmiştir. Times baş yazısında şöyle demişti: **"Dünyaya ancak bir şekilde barış geri dönebilir; vahşi tehdid'i ortadan kaldırmakla! Bütün Almanya boyunca ortadan kaldırılmalıdır bu vahşet tohumları. Eğer Berlin'in sırtı yere getirilmezse bütün akıtılan kanlar boşa gitmiştir."** Ancak, Amerika Birlesik Devletleri daha iki yıl tarafsız kaldı. Ustelik Almanya'nın Meksika'ya ABD'ye bağlı New Mexico'yu geri almaya yardım önerisi gibi yeni unsurlar, Lusitania'nın batırılışının dramatik etkilerinin giderilmesine bile yol açmıştır. Propagandacılar İngiltere için kuvvetli bir müttefik kazanmasını başaramamışlarsa da, Lusitania'nın batırılmasıyla ortaya çıkan Alman aleyhtarı galeyanı azaltabilecek bazı

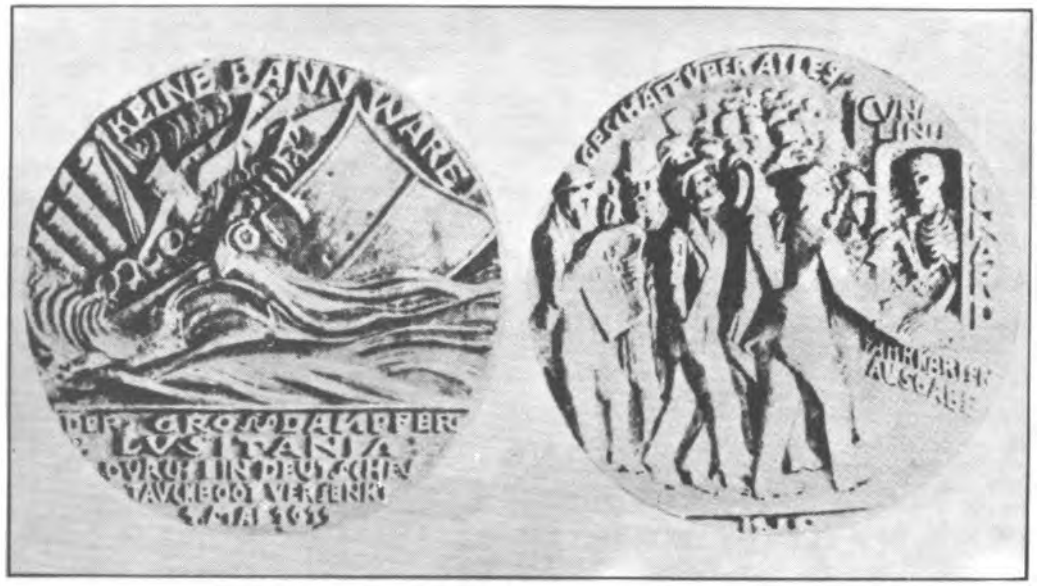

3 — Bir Alman sanatkarı tarafından yapılan madalya. Bu madalyanın yapılmasındaki amaç Alman'ların ihtarlarına rağmen İngiliz ve Amerika'lıların gemiyi sefere göndermekteki para hırslarını göstermekti. Ancak İngilizler bu madalya'dan binlerce basarak bunların dağıtımı ile Alman'ların sivil yolcularının ölümünden nasıl zevk duyduklarını ispatlamaya çalışmışlardı. Madalya'nın bir tarafı (sol)ndaki ibare şudur: "Büyük yolcu gemisi Lusitania Bir Alman denizaltısı tarafından batırıldı. 7 Mayıs 1915. Üstteki yazı şöyledir: Kaçakçılık yasak. Öteki tarafta Azrail'i Cunard bürosunda bilet satarken görmektesiniz. Yazı şöyle diyor: "Her şeyden önce ticaret." 4 — Lusitania'nın batırılmasından sonra İngilizlerin yaptırdığı bir poster. Adalet kılıcı Amerika'ya uzatılıyor.

gerçekleri gizlemekle yine de başarılı olmuşlardır. Lusitania'nın batırılması için açılan resmi araştırmadan sonra yayınlanan raporda dev yolcu gemisinin mermi taşıdığına hiç değinilmemiş, ve ikinci patlamanın gemiye çarpan ikinci bir torpilden ileri geldiği açıklanmıştır. Şimdi emekli bir kaptan olan, ve Lusitania batırıldığı zaman bu gemide tayfa olan Leislie Morton, 2.3 ve 4 üncü bacaların arasına iki ayrı torpilin çarptığını gördüğünü açıklamıştır. Fakat, bundan başka bütün deliller U-20 denizaltısı seyir defterindeki yazılar dahil, Lusitania'nın bir torpilin çarpması ve sonradan ambarlarında bulunan savaş yükünün patlamasiyle batmış olduğunu göstermektedir. Ve, bu iki patlamadan dolayıdır ki, Lusitania 18 dakika içerisinde sulara gömülmüştür.

Başka utangaçlık getirebilecek sorular karşılıksız kalmıştır. Örneğin: İrlanda civarında denizaltı faaliyetine rastlandığı an, neden Lusitania'nın rotası değiştirilmedi? En azından neden bir refakat gemisi yoktu yanında? Devriye gemileri neden iş işten geçinceye, ve ancak ölmeyenleri toplamakta yardımcı olabilecekleri bir zamana kadar, Queenstown limanından çıkmadılar?

Lusitania'nın batırılması Almanlar bakımından aptalca şeydir. İşlerine yaramak bir yana zararlarına oldu, bu vahşi girişimleri. Ancak, ölenler kuşkusuz ki, İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığının ihmalinin ve merhametsiz savaşçıların kurbanları olmuşlardır.

TOPYEKÜN SAVAŞ

Savaşın ikinci ve üçüncü yılları iki taraf içinde yıpratıcı olmuştur. "Savaş kısa sürer mit'i" bir "mit" olarak boşluğun içinde yitip gitmiştir. Fakat, 1914 yazındaki şevk'le doğan bazı yanlış kavramlar hala yaşamaktaydı. Batı Cephesinde başarılı bir cepheyi yarıp geçme düşü; karşılıklı olarak, toptan kıyımdan doğan umutsuzluk ile cepheyi yarmanın olanaksız olduğu inançları arasında bocalamaktaydı. Ya barış, iki taraf da ne yenik ne galip olarak elde edilecekti; ya da zafer, şimdiye kadar ne Müttefiklere ne de Merkezi kuvvetlere nasip olamıyan zafer, başka bir şekilde gerçekleşmiyecekti. Almanlar ve Avusturyalılar için "Flanders" ve Fransa'daki durum çıkmaz sokaktı onlara göre; ya Doğu cephesinde ya da Balkanlarda bir cephe yarışı ya da denizde zafer aranan umut yollarıydı. Bir-buçuk yıl süren savaştan sonra Avurturya-Macaristan, Sırbistan'ı zaptedebilmişlerdi. Rus topraklarında sürdürülen ilerlemeler Kayzer'e ancak geçici bir umut kapısı açmıştı.

1916'da belirgin olmuştu ki, Balkanlar'da kazanılabilecek bir zafer, İngiliz ve Fransızların savaş gücü üzerinde ancak kutsal bir etki yaratmaktan öteye geçemeyecektir. Rusya'da da Ruslar ne kadar toprak kaybetseler, yüzyıllardan beri bilinen bir avantaj onların elindeydi: zaman kazanmak için her zaman toprak bırakabilirlerdi. Üstelik vazgeçebileceği çok geniş toprakları vardı Rusya'nın. Şurası da doğrudur ki, Şansölye Bethmann, Hollweg'in 1914'deki Eylül ayı programında belirttiği gibi. Almanya'nın başlıca amaçlarından biri ilk aşamada Doğu Avrupa'da ekonomik bakımdan kukla devletler kurmak, ve sonra bunları «İkinci Reich'e» bağlamaktı. Bu yoldan belirgin bir şekilde gidilmekteydi. Yeni bir Polonya Devleti kurulmaya başlanmıştı, ve Alman orduları Rusya'nın Baltık topraklarında ilerleyici Lithunia ve Latvia Devletleri Polonya'dakine benzer şekilde kuruldu. Ancak, bu ilerlemeler savaşın sonunu hiç bir şekilde yaklaştırmamıştı. Bundan dolayı, Almanya için, savaşı kazanmak, Batı Avrupa'da başarılamadığı sürece barışı ancak denizlerde elde edilebilecektir.

AYDA 600.000 TON GEMİ BATIRILACAK

İngiltere'nin varlığının kökeni, tarih boyunca denizlerdeki kudretinden ileri gelmiştir. Ve, İngiliz filosunun üstünlüğü her zaman bu ülkeyi korumuştur. Ancak, Birinci Dünya Savaşı'nın daha ikinci yılında, 1915'de İngiltere'nin bu denizlerdeki egemenlik ve üstünlüğüne, Almanya bambaşka bir yoldan meydan okumaya başlamıştı. Denizaltı savaşı müttefik deniz ulaşımının başına bir kabus gibi çökmüştü. Bu, İngiltere için bir hayat-memat sorunuydu. İngiltere'nin gıda maddelerine gereksinimi vardı, ve bunun yarıdan fazlası denizaşırı bölgelerden gelecekti, özellikle buğday ve başka tahıllar. Bunlar Amerika Birleşik Devletleri'nden ve Kanada'dan gelecekti. Almanların yaptığı hesaba göre her ay ortalama 600.000 tonluk gemi batırabildikleri takdirde, İngiltere ancak beş ya da altı ay dayanabilecekti. Lusitania faciasından sonra ABD Başkan'ı Wilson'un ısrar ve ihtarı sonucu, Atlantik'te topyekün denizaltı savaşı durakladı. Bununla birlikte yine de ayda en az 300.000 ton tutarında ticaret gemileri Almanlar tarafından batırılmaktaydı. İngiliz deniz üstünlüğüne Almanya başarılı bir şekilde meydan okuyabildiği takdirde Almanya savaşı kazanabilirdi. Ne var ki, dört yılın en büyük deniz savaşı olan 1916'daki Jultland savaşı Almanların bu rüyalarının sönmesiyle sonuçlandı.

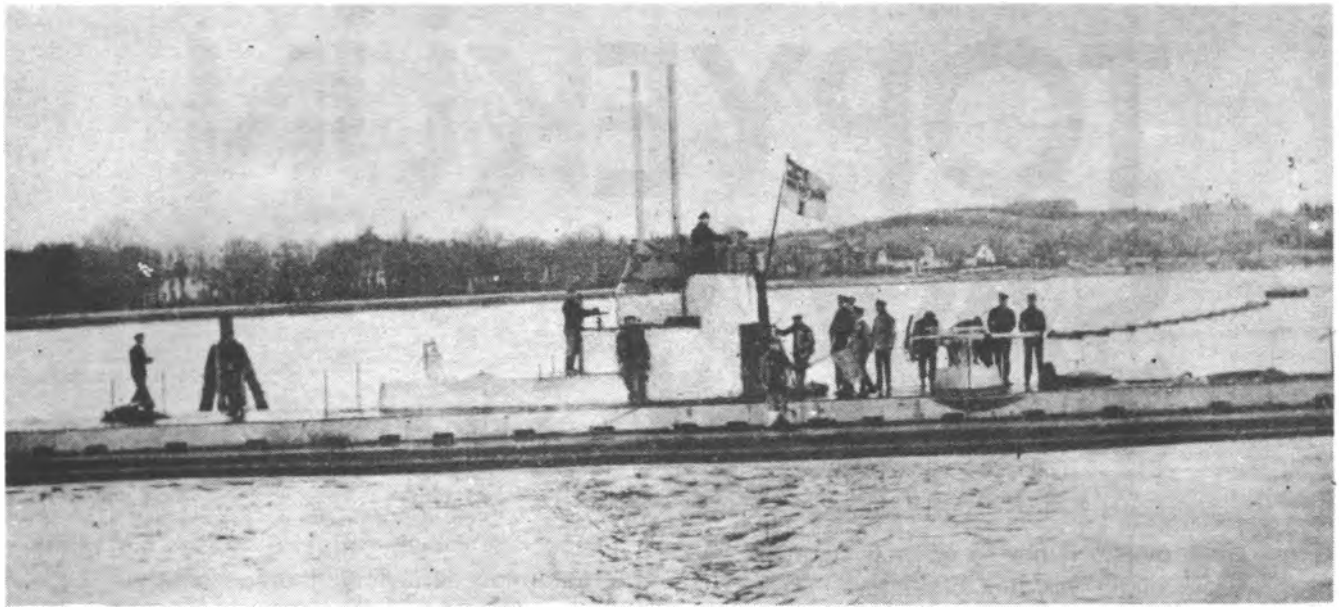

Alman denizcileri

DEVLERİN BULUŞMASI

Jutlandı; devlerin buluşması, devlerin çarpışmasıydı. Deniz dünyasının ağır sıkletleri karşı karşıya geldi bu savaşta. Bütün Birinci Dünya Savaşı boyunda tek kez karşı karşıya geldi bu iki tarafın deniz şampiyonları. Almanya'nın açık denizler filosu, İngiltere'nin Büyük Filosundan daha modern dretnot ve denizaltılara sahipti. Ancak sayı üstünlüğü İngilizlerdeydi. 1915'den beri Müttefik abluka'sından kurtulamıyan bu Alman filosu limonlarda kuşatılmış kalmıştı.

Almanlar bütün deniz kuvvetlerini Danimarka'nın bir yarımadası olan Jutland'da toplamaya başladılar. Kuzey Denizindeki bu yarımada Alman Deniz Kuvvetlerinin ağırlık merkezi olmuştu. Savaş sona erdiğinde sayı hesabıyla Almanlar deniz savaşını kazanmışlardı. İngilizler Almanlardan iki misli tonaj, ve iki misli denizci kaybetmişlerdi bu deniz savaşında. Ancak Almanların Açık Deniz Filosu gücünü yitirmiş bir devdi artık. "Bir savaşı kazanmak için muharebeyi kaybetmenin" klasik bir örneğiydi bu. Bir daha Alman Açık Deniz Filosu limandan ayrılmadı savaş boyunca. Almanya bir deniz kudreti olarak Kuzey denizinden bile silinmişti. Almanya ablukayı yaratacaksa bunu ancak denizaltılarıyla başarabilecekti. Bu da sakıncalıydı. Almanlar için. Yeniden denizaltılarla topyekün savaş yollarına başvurmak, Amerika'yı savaşa sürükleyebilecekti. Bu da terazinin dengesini Almanlar aleyhine çevirecekti. kuşkusuz. Ayrıca Atlantik'te ticaret gemilerinin konvoy sisteminde yolculuk yapmaları ve korunmaları; denizaltıların etkisini bir hayli azaltmıştı. 1916 boyunca Almanya hiç bir hedeflerine ulaşamamaktaydı. Ne Batı Cephesi ne Doğu Cephesi ve ne de Abluka yarılamamıştı. Brusilov saldırısı Rusların tümüyle tükenmiş bir kudret olmadığını göstermişti; ve Doğu'da bu -geçici de olsa- gerilemeler, Merkezi Devletler'in 1916 da kendine güvenini yükseltmedi, ancak yıprattı.

Kazanılırsa da, yitirilse de, savaşın sonunun en ağır koşullar altında geleceği artık iki taraf için de kesinlikle belli olmuştu; Siperlerin karşı karşıya olduğu Batı Cephesinde! 1916 da iki savaş oldu, ve bunlar Dünya tarihinin en büyük iki kan banyosu olarak nitelendirilecekti. Almanların Verdun kalesini ele geçirme uğraşları, ve İngilizlerin kaleyi korumak için Somme'a yaptığı saldırı, iki tarafın da yüzbinlerce ölü vermesiyle sonuçlanmıştı. Fransızlar, İngilizler ve Almanlar hala Büyük Savaş'ın büyük "mit'lerinden" biri altında emeklemekteydiler; tek bir dev atılımla üstün bir canlılıkla, ve kuvvetli bir dirençle ve sürekli yeni takviyeleri savaşa sokmakla cephe yarılabilecekti. Bunun inanmaktaydılar hala! Ama iki taraf'ta Verdun ve Somme'den sonra bu "mit'e" pek o kadar inanamayacaklardı artık... Somme Savaşının birinci gününde, 1 Temmuz 1916'da, 30.000 İngiliz askeri ölmüştü. General Haig bir

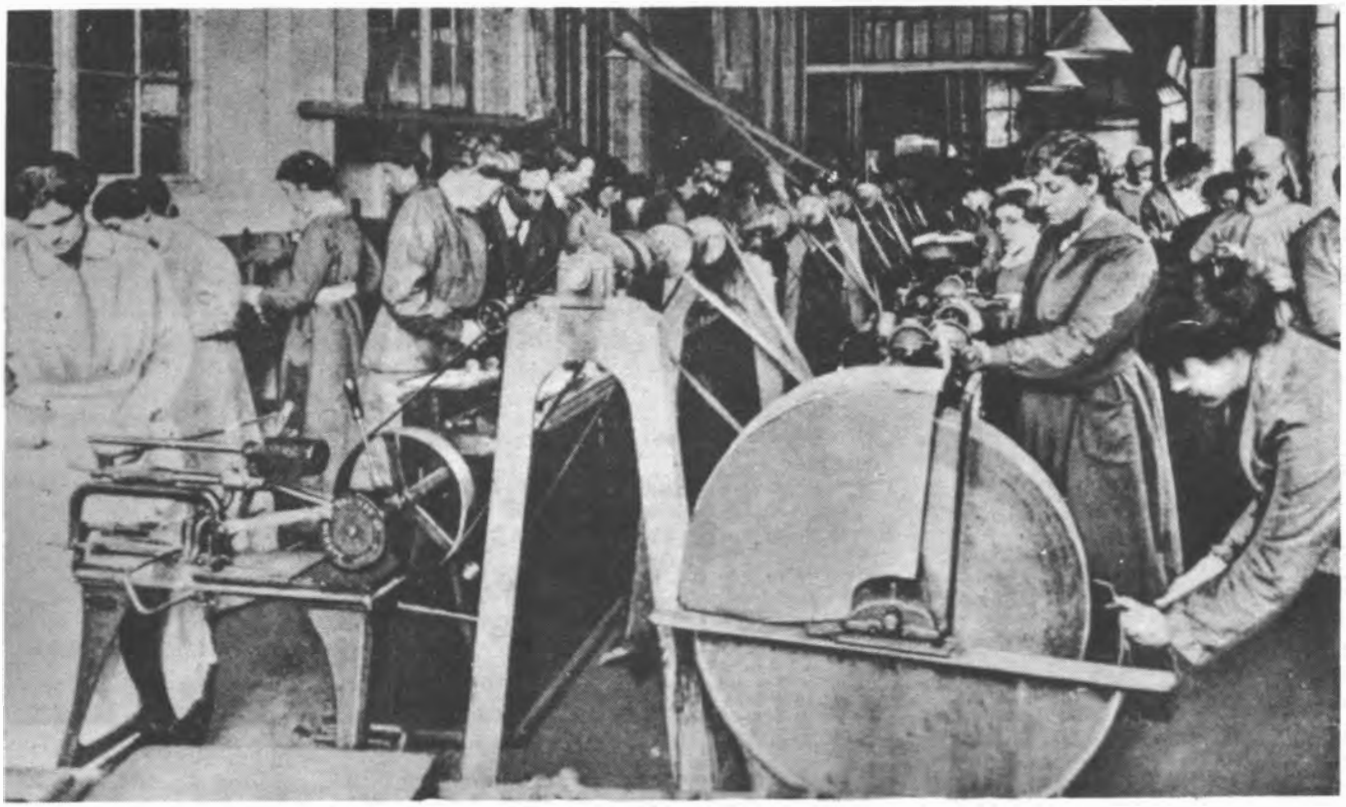

Savaş bütün ülkelerde düzeni değişmiştir. Ingilterede fabrikalarda kadınlar çalışmak zorunda kalmıştır.

"itiş" daha yapsa Alman'ın çökeceğine inanmakta ise de, Londra'da bazı üstleri bütün bir kuşağı bu uğurda feda etmek niyetinde değildiler. Bu gerçek İngiltere gibi Fransa için de, Rusya içinde Almanya için de böyleydi. Ülkelerinde Sosyal ayaklanmalara yol açabilecek bu kıyımlar daha ne kadar sürüp gidecekti? Fakat Woodrow Wilson ve Papa'nın istediği gibi çarpışmaların sona ermesine hangi ülke yanaşabilirdi. Hangi ülke bu kadar kan döküldükten sonra halkına zafersiz bir barış teklif edebilirdi?

SAVAŞIN GETİRDİĞİ YENİ DÜZEN

1916 yılında ve Habsburg Hanedanının başında, kuvvetli iktidarını tam 68 yıl yürüttükten sonra ölmüştü. İmparator Fransız Joseph, Almanya ve Avusturya'nın durumu kötüden kötüye gidiyordu. Ancak, Müttefiklerin durumu da onlarınkinden pek parlak değildi. Savaşın önleyeceği veya geciktireceği beklenen başkaldırmalar ve sosyal eylemler patlak vermeye başlarmıştı. İki kuşaktan beri özgürlüklerini istemiş ve aramış olan İrlandalılar 1916'da "Pak Kalkınması'yle iç savaşa girişmişlerdi İngiltere İmparatorluğu içerisinde. Bu iç savaş altı yıl sürecekti. İngiltere çağdaş tarihinde ilk kez 1915 yılında zorunlu askerlik yöntemine başvurmuştu. Fransa'da ve başka cephelerde savaşan erkeklerin yerlerine fabrikalarda ve başka görevlerde kadınlar alınmıştı. Bunun bedelini de İngiltere kadınlara oy hakkı vermekle ödemişti.

Şimdi bir taraftan Avrupa savaşını yürütürken İngiliz Hükümeti İrlanda'daki ayaklanmayı bastırmak için buraya da kuvvet göndermek zorunluğunda kalmıştı.

Milliyetçilik hareketlerini serbest bırakmak İngiltere İmparatorluğunda tehlikeli olduğu kadar, Habsburg nüfus bölgelerinde de öyleydi. Habsburg'lular 10 ayrı dil konuşan toplum üzernide egemenliğini yürütmekteyse, İngiltere yüzlerce halk üzerinde egemendi. İrlanda içerden kaynarken, Hindistan İngiliz emperyalizmine karşı koymaya başlamıştı. Bununla birlikte İngiltere'nin kendisi; T.E. Lawrence'i kullanarak Arap ülkelerinde ve Yakın Doğu'daki toplumları Osmanlı Emperyalizmine karşı kışkırtmaktan geri kalmıyordu.

İngilizlerin, Filistin ve Mesopotamya'yı işgalini destekledikleri taktirde Arap ülkelerine bağımsızlık getireceğini vaad eden Londra 1916 da imzaladıkları Sykes-Picot anlaşmasiyle bu alanları Fransa ile İngiltere arasında paylaşmaya başlamışlardı. Yine İngilizler, savaş harcamalarına büyük maddi yardımları dokunan Rothsc-

Moskova'da Kremlin sarayı ve San Bazil kilisesi. Almanya Rusya'nın çömesini ve böylece iki cepheli savaştan kurtulmayı düşünüyor.

hild'ler gibi zengin Yahudi ailelerine savaştan sonra Filistin'de onlara bağımsız bir ülke vaadederek bunların da kıpırdanmaya başlamalarını sağlamıştı.

Bu çelişkili vaadler Türk İmparatorluğunu yıkmak için Arap desteğini kazanmalarını sağladı. Ve, 1916'dan itibaren Orta Doğu'da Türk İmparatorluğunun yıkılması ve onların yerlerine İngilizlerin yerleşmesi sürekli bir ilerleme gösterdi. İngiliz Emperyalizmi, İrlanda'da ve Hindistan'da sallantı geçirirken Orta Doğu'da yeniden köklenmeye başlamıştı.

SAVAŞA YENİ SİLAHLAR KATILIYOR

1916'da iki tarafın da savaşın dolandığı kördüğümden çıkamadıkları günlerde, insangücünün getiremediği cephe yarılmasını yeni tip silahlarla gerçekleştirme yoluna gidilmeye başlanmıştı. Üç yeni tip silaha başvuruldu. fakat üçü de karşı tarafın yenilgisini gerçekleştiremedi. Denizaltılar ablukayı sarstılarsa da kalkmasını sağlayamadılar; önce yalnız keşif için kullanılan uçaklar, sonra da gösterişli hava savaşlarına giriştiler, bombardımanlara yardımcı oldular. Fakat savaşın kazanılmasında etkisiz kaldılar, İngiltere'nin havadan Zeplin'lerle bombalanması İngiliz halkını dehşede düşürmüşse de bu akınların asıl amacı olan İngiliz endüstrisinin felce uğratılması, ve askerlerin çarpışma zevkinin zedelenmesinde başarılı olamadı. Fakat, 1916'da Batı Cephesinde tank'ların savaşa katılmaları, bu gelişmenin zaferi getireceği umudunu doğurmuştu. Yine 1915'de iki tarafın da gaz kullanmasında olduğu gibi, 1916 da iki tarafın da tank kullanmaları kuvvetlerin denkleştirmekte gecikmeyecektir. O yıl kimse fazla etkili olmak için, ne güçte ne de sayısal olarak yeterli değillerdi. Gaz savaşı siperdeki hayatı bir cehenneme çevirmeyi sürdürüyor, ve kurban sayısı da her gün artıyordu. Bununla birlikte, iki taraf da gaz kullanmaktan bir yarar sağlayamıyorlardı. Her şeye gücü erişebilir sanılan teknoloji başarısız kalmıştı: Orduların başarısız kalışı gibi...

GÖZLER AMERİKAYA ÇEVRİLİYOR

Almanya askeri idareye yaklaşır; Avusturya-Macaristan'ın egemen olduğu ülkeler daha fazla özgürlük arar ve Rusya Devrim'in etkisine girerken, Fransız ve İngiliz halkı da savaş bıkkınlığı geçirmeye başlamışlardı. Ancak, iki taraf da zafersiz barış kabul edemeyecek durumda olduklarından, İngiltere savaş terazisinde ağır basabilmek ve Amerika'yı savaşa sokmak için çabasını büyük oranda arttırmıştı.

Almanya ise çoktan beridir Rusya'nın tam

arılamiyle çökmesini bekliyordu. Bu gerçekleştiği zaman Almanya iki cepheli savaştan kurtulacak ve bütün kuvvetlerini son büyük saldırı için Fransa ve Flandest'te toplayabilecekti. Böylece, 1914 yılının Eylül ayında az kalsın kazanacak olduğu zaferi, bu kez gerçekten kazanacaktı.

YENİDEN TOPYEKÜN SAVAŞ İSTEĞİ

Almanya, zarları bir kez daha atabilecekti! Şansölye Bethmann Hollweg'in gücü ve etkisi azalmaktaydı. Her geçen ay, ve zafer için hiç görünmeyen umutlar, Şansölyenin Genel Kurmay üzerindeki etkisini silmekteydi. Falkenhayn, Hindenburg ve Ludendorff, Alman kamuoyunun da desteğiyle, yeniden topyekün denizaltı savaşı için yetki istediler. Deniz Kuvvetleri kurmaylarının topyekün denizaltı savaşı yoluyla İngiltere'nin altı ay içerisinde dize getirilebileceği inançları hala canlıydı. 1917 başlarında savaş başka türlü kazanılamıyacağına göre ve 1916'da yapılan barış önerileri de sonuçsuz kalınca, Almanya zarları bir kez daha atmayı kararlaştırdı: İngiltere çarçabuk yenilgiye uğratılacak, ve böylece Amerika'nın savaşa katılması önlenecekti. Ve, Amerika savaşa katılsa bile etkinliğinin Avrupa'da 1918'den önce duyulması mümkün olmayacaktı. Almanya'nın bu umutları gerçekleşirse, ABD artık çok geçkalmış olacaktı. 1 Şubat 1917'de denizaltılara tam serbestlik tanınınca bütün gözler Amerika'ya dönmüştü. Wilson harekete geçecekmiydi? Geçse bile, Amerika, Almanya zafere kavuşamadan önce, savaşa katılabilecek miydi?

«Topyekün Savaş» Bölümümüz bizi bütün müttefiklerin gözlerini umutsuz bir umutla ABD'ne çevirmesine getirir. Amerika ve onun milyonları, Verdün'de ve Somme'de düşenlerin saflarını dolduracaklar mıydı?!!!

Amerika Başkanı Mr. W. Wilson

SIRBİSTAN'IN YIKILIŞI

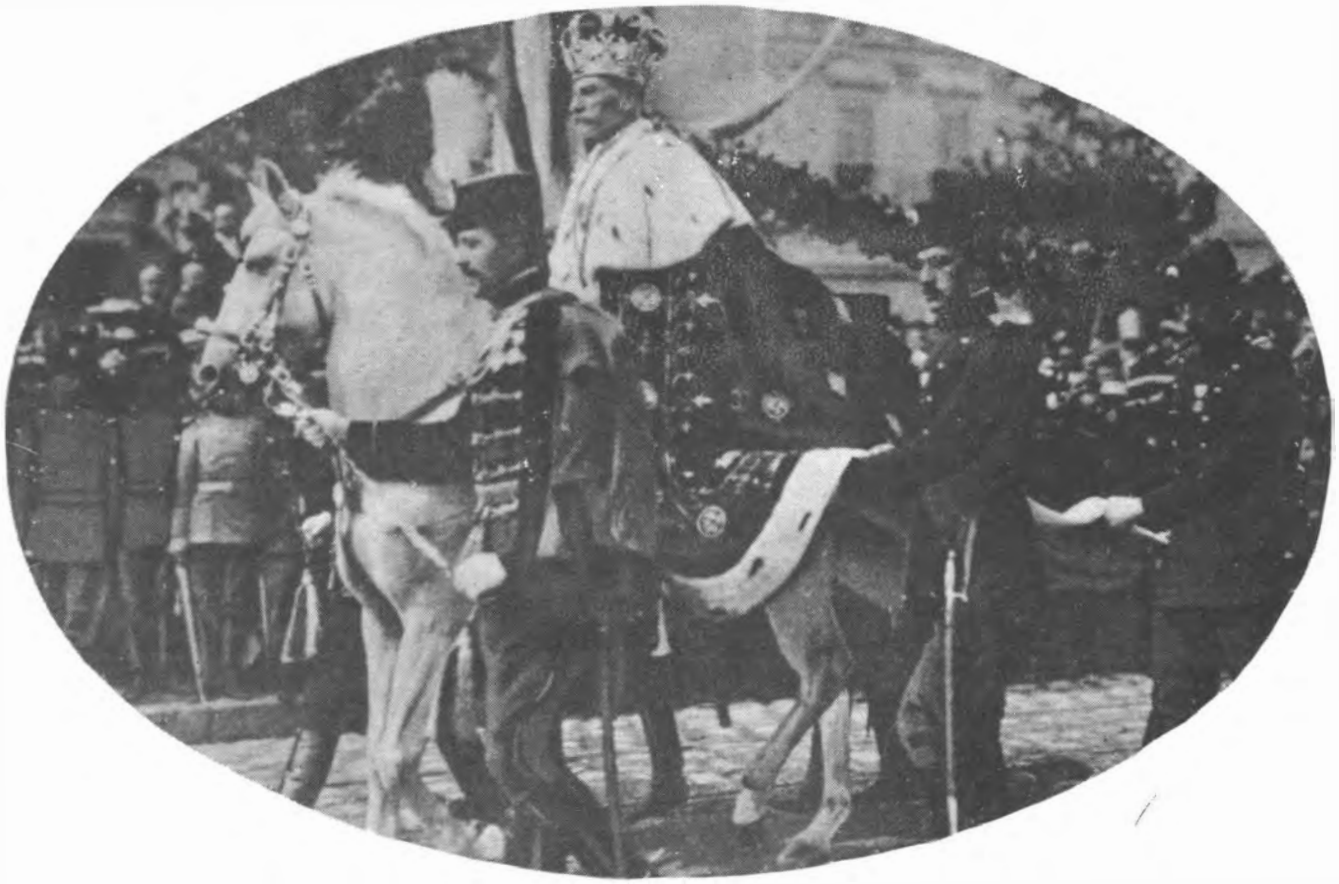

Sırp kralı Peter 1903 yılında Belgrad'da bir törende.

1915'in ilkbaharında ve yaz aylarında Çanakkale boğazında büyük toplar Gelibolu yarımadasını top ateşine tutarken, ve Fransa'da Flanders siperlerinde zehirli gaz bulutları yığılırken, Tuna nehri çevresindeki savaş duraklamıştı, sanki buradaki savaş öteki cephelerle ilgili değilmiş gibi... 1914 yılının Aralık ayında Sırplar Avusturya-Macaristan kuvvetlerini geriye püskürtmüşlerdi, ve Belgrad yine sırpların eline geçmişti. Londra ve Paris'teki liderler Sırbıstan'a tarafsız Yunanistan yoluyla yardım gönderilmesini tasarlıyorlardı. Ancak, Batı'daki komutanların bitmek tükenmek bilmeyen istekleri ve Gelibolu'daki çıkmaz Sırplara yardım düşüncelerini çabucak geri plana itti. Böylece tam on ay süre ile Sırplar ve Avuşturyalılar cephenin iki tarafında bakıştılar, durdular. Büyük nehrin iki tarafındaki siperlerde yer almıştı iki tarafın kuvvetleri, ve iki tarafın da yeni bir savaşa girişecek ne insan gücü ne de savaş malzemesi vardı. Sırbıstan'a tüm yardım Tuna nehri üzerinden geliyordu. Nehir çatanalarını hafif silahlarla donatılarak «savaş gemileri» haline getiriliyor ve bu işte kullanılıyorlardı. Ayrıca, Niş Kragujevac ve Üsküp kentlerinde günde bin kişinin ölümüne yol açan tifüs salgını ile savaşacak olan yedi hastane ünitesi de bu yolla geliyordu. Bundan önceki savaşlarda verdikleri kayıplar, ve tifüs salgısınında verilen ölülerden sonra, Sırplar savaşa ancak 200.000 kişi sokabiliyorlardı. Bu da bir yıl öncesinin tam yarısı kadardı.

ALMANYA İLE TÜRKİYE ARASINDAKİ ENGEL : SIRBİSTAN

Alman Genel Kurmay Başkanı General Falkenhayn Ağustos 1915'de Sırbistan'ı bir askeri ünite olarak ortadan kaldırmayı kararlaştırmıştı. Bu karara IPess'deki Alman Genel karargahında varılmıştı. Başta gelen stratejik amacı Merkezi Kuvvetler'le müttefikleri Türkiye arasındaki teması kuvvetlendirmekti; Ancak Sırbıstan orta-Tuna kesiminde bir askeri

varlık olarak ortadan kaldırıldığı takdirde Alman askerleri ve savaş malzemelerinin trans-Avrupa demiryolları üzerinde serbestçe ulaşımını sağlayabilecekler ve Türkiye'de etkili bir müttefik haline gelebilecekti. Sırp mevzilerin karşı saldırı Alman ve Avusturya birlikleri tarafından yürütülecekti. Bunlar Alman Generali Mackensen'in komutası altında Tuna ve Saya nehirlerini aşacaklar ve Sırp mevzilerini ele geçireceklerdi. Bir hafta içerisinde General Macknsen'in kuvvetleri, doğu'dan Niş ve Üsküp üzerine ilerleyecek iki Bulgar ordusu tarafından takviye edilecekti. Böylece merkezi Sırbistan ile Selanik arasında Morava-Vardar ovalarında irtibat kesilmiş olacaktı. Savaşa katılma ödülü olarak Bulgaristan'a Balkan Savaşlarında elde etmeyi umduğu ama edemediği Makedonya toprakları verilecekti. Balkan'ların amansız kışı gelmeden Sırpların sarp dağların eteklerinde sıkıştırılıp ve yok edileceklerine kuşkusuz olarak bakılmaktaydı.

Eylül ayı ortalarında Sırplar Almanların Bulgarlara karşı bir askeri ittifak için önerilerde bulunduklarını öğrenmişlerdi. Bu haberi alır almaz Sırbistan Başbakanı Pasic Paris'e bir telgraf çekerek Vardar'a kadar uzanan ve hayati önemde olan demiryolunun savunması için Selanik'e 150000 müttefik askerin gönderilmesini istemiştir. Fransızlar ve İngilizler, o zamanın Yunanistan Başbakanı Venizelos'un böyle bir askeri sevkiyata karşı gelmiyeceğini ve hatta bunu benimseyeceğini anlamışlardı. Ancak, Pasic'in istediği çapta bir askeri kuvvetin gönderilmesi olanaksızdı. Gelibolu'dan bazı birlikler çekerek 5 Ekim tarihinde 13.000 kişilik bir müttefik kuvvet Selanik'te karaya çıktı. Sırbistan'ın yardım çağrısına müttefiklerin bu cevabı hem yetersiz ve hem de fazlasiyle geçti. Ayni gün Kaiser'in kayın-biraderi, Yunanistan Kralı Konstantin, Venizelos'u istifaya zorlamıştı, ve tamamen tarafsız ve belki de Alman sempatizanı olan yeni bir Yunan hükümetinin kurulmasını sağlamıştı. Tam onbeş saat sonra, Selanik'in yaklaşık 480 kilometre kuzeyinde Alman Generali Mackensen'in ağır topları Belgrad'ı dövmeye başlamışlardı, Alman ve Avusturya askerleri sağnak yağmur ve sis perdesi altında ileri mevzilere varmış ve yerleşmişlerdi. Yunan hükümetinin işbirliğinden kaçınmasiyle, ve Belgrad'ı savunanlarla Selanik'teki Müttefik kuvvetleri arasında üç dağ silsilesi olduğu gözönünde bulundurulursa, Müttefiklerin Sırplara yararlı bir yardımda bulunabileceklerine kimse inanmamaktaydı.

Sırp Genel Kurmay başkanı. Putkin

Tarihin eşsiz direnişini gösteren Sırp milliyetçi savaşçıları

Mackensen'in saldırısı ilk etapta stratejik planlama bakımından bir harikaydı. Tam bir gizlilik içerisinde yürürlüğe sokulan plan gayet titiz bir dakiklikle gerçekleştirilmişti. Falkenhayn'ın emri şuydu: **«Kıt'alar ilerleyecek ve nehri aşacak. Bu kadar»** Çok kuvvetli bir topçu barajı ilerleyen piyade kuvvetlerinin Falkenhayn'in emirlerini harfiyen yerine getirmelerini sağladı. İki gün süreyle Sırplar kent'i sokak sokak savundularsa da Belgrad düşmüştü. Ters esen kuvvetli rüzgarlara rağmen, kısa bir süre içerisinde Tuna üzerinde bir köprü kurulmuştu, ve operasyonun başlangıcından on gün sonra 250.000 kişilik bir kuvvet Kragujevac istikametinde ilerlemeye başlamıştı. Bunun üzerine 14 Ekim'de Bulgar'lar da harp ilan ettiler ve Birinci Ordularını Niş yönüne sevkettiler. Niş o zaman Sırbıstan'ın geçici başkenti, ve Bulgar sınırından ancak 72 kilometre de bulunan çok stratejik bir demiryolu kavşağıydı.

Mackensen'in planı Sırp ordusunu Niş'le Kragujevac arasındaki 112 kilometrelik kesimde hezimete uğratmaktı. Sirp Genel Kurmay Başkanı Putnik, durumun vahim, hatta umutsuz olduğunu biliyordu. Ancak, o düşmanı Fransız General'i Maurice Serrail'in emrinde Selanik'te toplanmakta olan Fransız-İngiliz kuvvetlerinin yetişmesine kadar düşmanı durdurmak gayesini güdüyordu. 22 Ekim'de gelen bir haber Fransız piyadesinin Strumica'da bir Bulgar birliğini geri püskürttüğünü bildiriyordu. Bu haber Putnik'e yeni umut vermişti. Bu çarpışma Kragujevac'ın 320 kilometre güneyinde olmuşsa da Sırplar sevinç içersindeydi. Niş'te halk Fransız'ları karsılamak için kent'i bayraklar, pankartlar, ve rengarenk kumaşlarla süslenmişlerdi. 5 Kasım tarihinde Bulgar'lar kente girdikleri zaman bayraklar hala dalgalanıyordu - ama kimin için?

Almanlar ve Avusturyalılar Sırpları Kragujevac'ta tuzağa düşürmeyi başaramadılar. Aralıksız yağan yağmur onların ilerlemesini önlerken, güneydoğuda Pirot müstahkem mevkiinde Bulgar'ların da Sırplar tarafından durdurulmuş olduğu haberleri gelmekteydi. Ancak, Kragujevac'ın 31 Ekim'de düşmesi Sırplar için ağır bir darbe olmuştu. Eğer dağlara doğru çekilmeye kalkışırlarsa bu, bütün gıda ve cephanenin

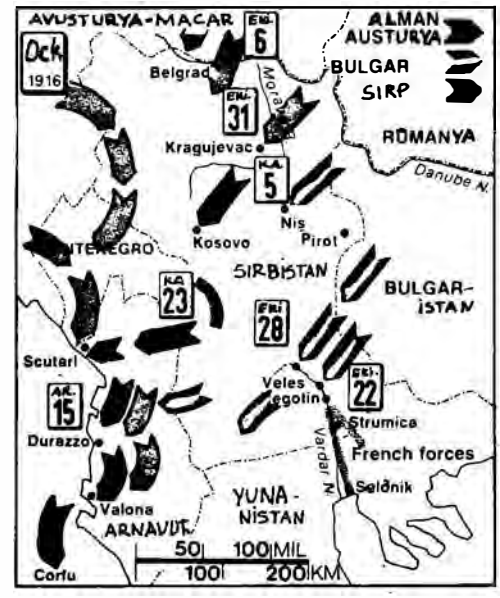

Alman ve Avusturya ordularının Sırbıstan'ı istila safhalarını gösteren harita.

Mütiefiklerin «Doğu Ordusu» Komutanı General Sarrail

Sırbistan Fatihi Alman General'i Mackensen

Savaş sırasında defalarca el değiştiren Belgrad Sırplar başkentlerini sokak, sokak savundular, fakat çok kuvvetli topçu himayesi altında General Mackensen'in Avusturya-Alman kuvvetleri kent'in kalbine kadar varmışlar, ve sonra iki gün içerisinde Tuna nehrini aşmışlardı.

terk edilmesini gerektirecekti. Mackensen'in kuvvetleri kente girdikleri vakit devamlı patlamalar ve alevlerin göğe yükselmesi Sırp'ların kenti terk etmeden bütün cephane stoklarını ateşlediklerini göstermekteydi.

Putnik'in askerlerinin Arnavutluk sınırındaki dağlık bölgeye doğru çekilmesi onbeş gün sürdü. Bu süre içinde ancak bir kez Fransız General'ı Sarrail'in kuvvetlerinin bir gedik açarak Sırplar'la birleşmesi umudu doğmuştu. O da bir umut olarak kaldı. Fransızlar Vardar yoluyla Negotin'e yaklaştılar, burası da Sırp'ların Veles'teki ileri hatlarına 40 kilometrelik bir mesafedeydi. Ancak Negotin'de Fransızlar beklenmedik bir engelle karşılaştılar. Balkan Savaşları zamanından beri tamir edilmemiş yıkık bir köprü. Dereyi geçebildikleri zaman Veles artık Bulgar'lar eline geçmişti ve Fransızlar Bulgarların yan cenahını zorlayabilmişlerse de Mackensen'in Sırpları kuşatmalarını önleyememişlerdi.

BİR MİLLET GERİLİYOR

Kasım ayı ortasında Sırp ordusundan kalan kısım Kosova yaylasından toplanmıştı. Burada eski Sırp Krallığı 1389 yılında Türklere karşı mertçe çarpışmıştı. Kaçış yollarının üçü düşman eline geçmişti. Geriye bir tane kalmıştı. Doğu'dan gelen tipi, durumu daha da vahim bir hale sokmaktaydı. Putnik kurtuluş için son bir çareye başvurmaya karar verdi. Geriye kalan silah ve yonların imha edilmesini emreden Putnik, geriye kalan askerlerini dört kola ayırarak bunlara ayrı ayrı yollardan Arnavutluk dağlarını aşarak Adriatik denizine varmaları için yola çıkardı. Umudu oraya varabilecek askerlerini Müttefik gemilerinin sahillerden toplamasıydı. 23 Kasım'da Sırp kalabalığı - çünkü onlara artık ordu denemezdi - dağlara doğru yola koyuldular.

1916 da Sırb ordusu geri çekillyor. Fotoğrafta Arnavutluk'ta yaşlı ve hasta kral ancak askerlerin yardımıyla ata binebiliyor.

Tekdayanakları müttefiklerin desteği olan Sırpların yetersiz teçhizatlı ordusu, mükemmel programlı Alman ordusu karşısında gerilemek zorundaydı. Ancak bu gerileme bir ordunun gerilemesi değil, topyekün bir milletin gerilemesiydi. Arnavutluk dağlarındaki büyük balkan kışında ilerlemek zorunda olan Sırp'lar tarih o zamana kadar ender görülen direnişini gösteriyorlardı. Ama Soğuk, hastalık ve Arnavut savaşçılarının öldürdüğü Sırp sayısı bugün bile bilinmektedir.

Savaşın başındanberi Ordu Tuna nehrinin iki tarafındaki siperlerinde öylece duruyorlardı. Türkiye'nin etkili bir müttefik olabilmesi Almanyadan malzemenin rahatça gidebilmesi için Sırbıstan büyük bir engeldi. Bu nedenle Mackensen Komutasındaki di. Bu nedenle Mackenson KomutasındakiAlman, Avusturya-Macaristan ordusu Sır bistan'a girdi.

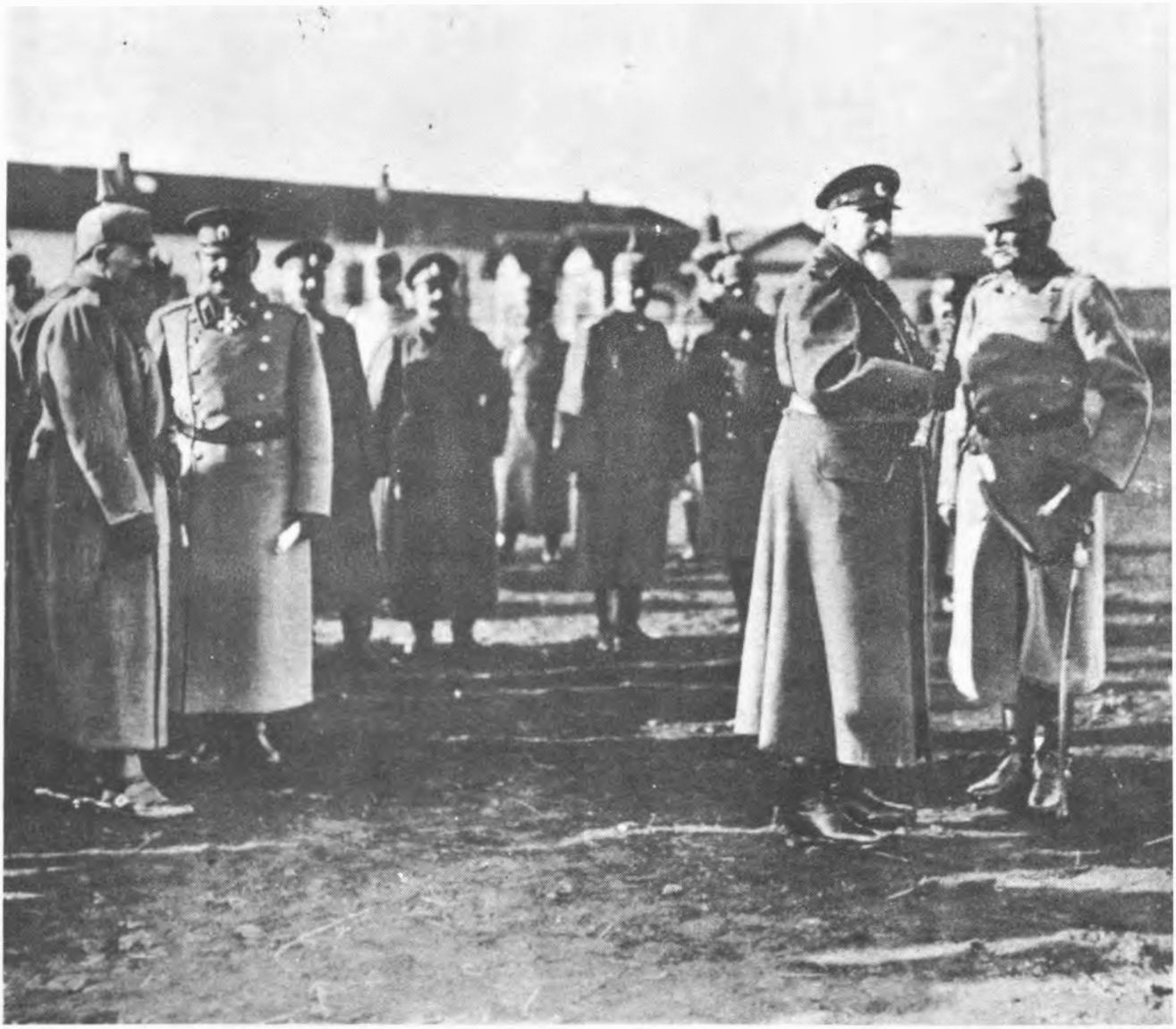

Bulgaristan Balkan savaşında elde edemediği Makedonya'yı almak umuduyla Almanların yanında savaşa girdi. Fotoğrafta Kayzer Wilhelm Bulgar Genelkurmaybaşkanıyla (solda) Bulgar Çarı Ferdinand Alman Generali Mackensen ile Niş'te görülüyor.

BENZERSİZ GERİ ÇEKİLME

Sırpların Arnavutluk üzerinden geri çekilmeleri bir cesaret ve trajedi destanıdır. Ve Birinci Dünya Savaşında bir benzeri yoktu. Arnavutluğun dağlarında, dar ve çok kez tıkanmış geçitlerde soğuktan, açlıktan, kaç Sırp askerinin ölmüş olduğu hiç bir zaman saptanamamıştır. Buna benzer bir facia 1812'de Napoleon'un perişan olmuş büyük Ordusu Berezina'dan Niemen'e sendeleyerek dönerken olmuştur. Kaçan Sırp kollarından yalnız birinde Arnavutluk dağlarında 20 bin kadın ve erkeğin ölmüş olduğu bilinmektedir.

Çoğunluğu soğuktan ve açlıktan, bir kısmı tifüs'ten ölmüş ve yüzlercesi de Arnavut eşkiyaları tarafından öldürülmüştü. Bu bir savaşan ordunun gerilemesinden çok daha fazla bir milletin gerilemesini, ricat etmesini andırmaktaydı. Uzun kollarda yetmişi geçkin erkekler ve 12 yaşından genç çocuklar bulunmaktaydı. Yetmişbir yaşında Kral Peter, bundan elli yıl önce yine bu dağlarda Türklerle çarpışmıştı. Şimdi, ayni kral köylü-askerleri ile yanyana bu sarp dağları aşmak için çaba sarfediyordu. Bitkin olarak yere yıkıldığı zaman, askerleri onu sırtlarına alarak yola devam etmişlerdi. Oğlu, Naip Prens Alexander - ki sonra Yugoslavya Kralı olmuştur - o zaman 23 yaşında olmakla beraber babasından daha kötü durumdaydı.

Sırplar geri çekilmeyi çok zor şartlar altında gerçekleştiriyor. Bu yüzden bütün malzemelerini terketmek zorunda kalıyorlar.

Falkenhayn'ın emri: «Kıtalar ilerleyecek ve nehri aşacak» idi İklim şartlarının kötülüğü ve rüzgara rağmen Almanlar Tuna üzerinde kısa sürede köprü yapmaya baoşardılar.

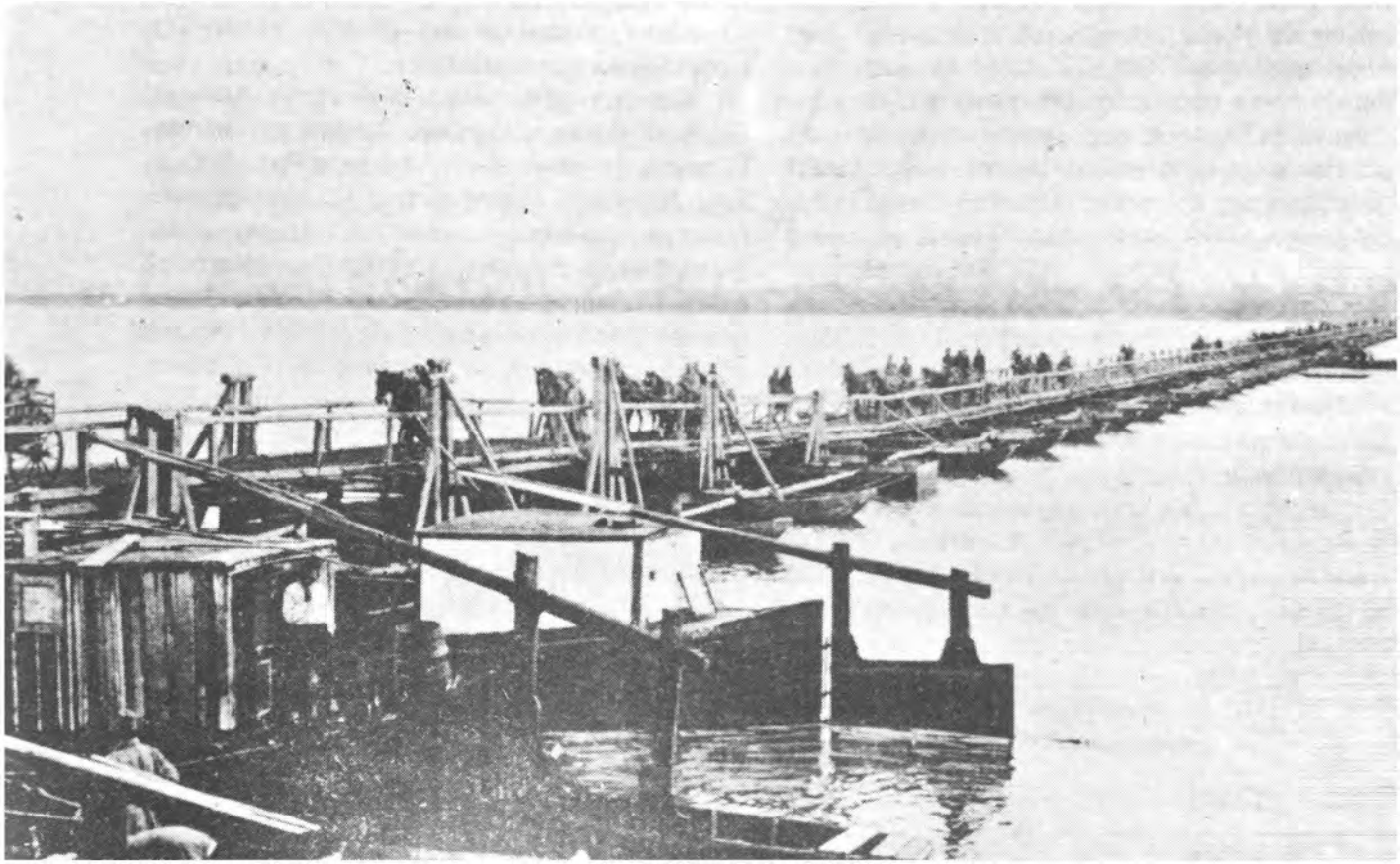

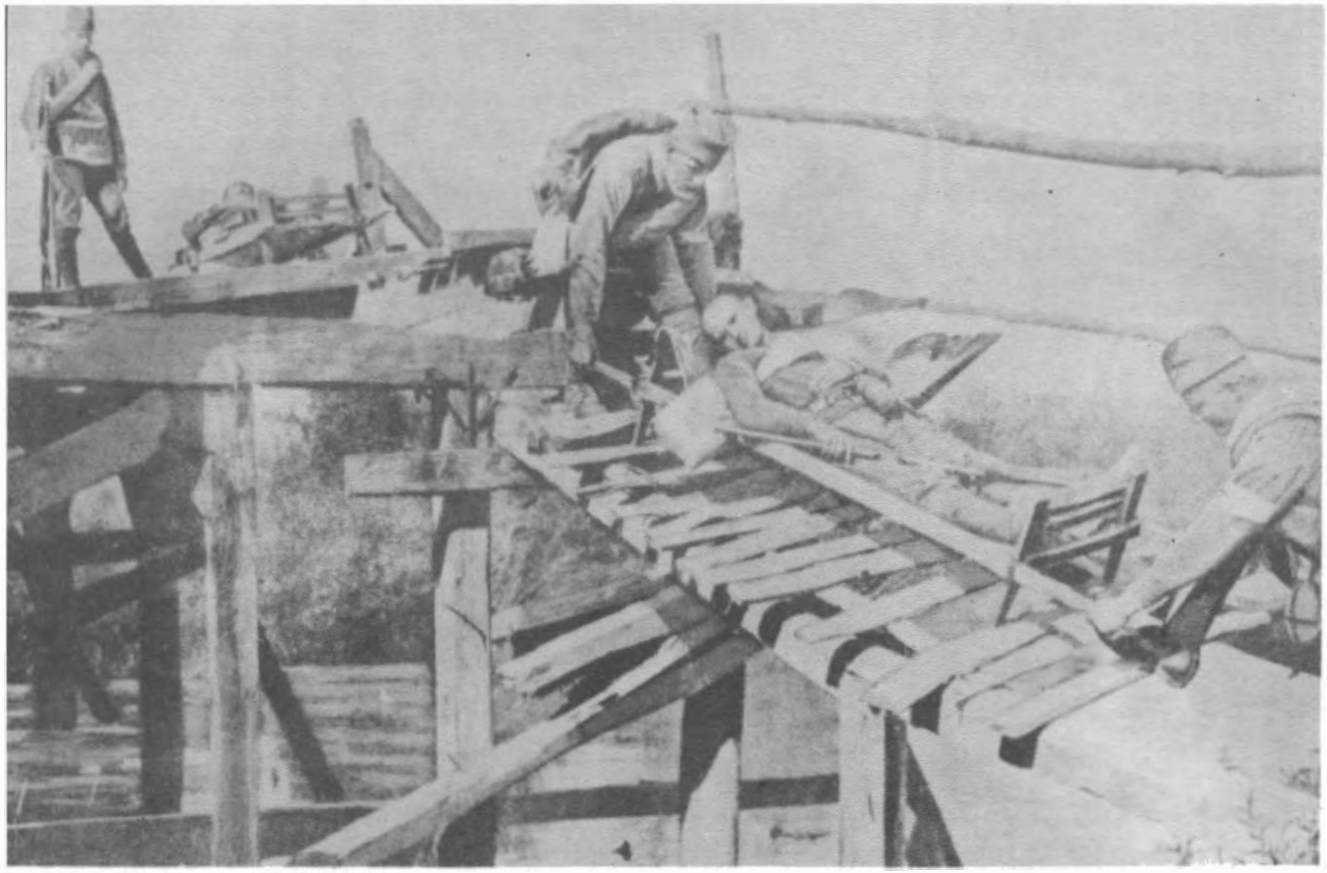

Tuna kenarında mevzilenen orduyu Tifüs (günde bin kişi ölüyordu) kırıyordu Fotoğrafta Sırp askerleri yaralı bir arkadaşlarını taşıyorlar.

Ülser olan Prens'e yolda ameliyat yapmak gerekmiş ve Prens Adriatik sahiline sedye üzerinde getirilmişti. Genel Kurmay Başkanı Putnik de hasta bir adamdı. Askerleri onu bir sandalyeye bağlayarak dağ geçitlerini geçirmişlerdi. Hasta general etrafını ancak hayal meyal görebiliyordu. Kaçanlar arasında, bundan önceki harekatta tutsak edilen Avusturya savaş tutsakları da vardı, ve çoğu İskoçyalı bir hastabakıcı grupu. Bunlar yılın başlarında tıbbı malzeme ile birlikte yardım için Sırbistana gelmişlerdi.

Kosova'dan çekildikten sonra üç hafta süre Sırplardan hiç bir haber alınamamıştı. Düşman onları bu tipide kovalayacak değildi Dağlar ve karakış onların hesabını nasıl olsa görecekti. Bununla beraber Bulgarların VIII Tümeni Aralık ayı ortalarında Doğu Arnavutluk'ta bir ilerleme kaydetmişse de tipi yüzünden bu harekat yavaşlamıştı. General Sarrail'in askerleri ve İngilizler'in 10 uncu Tümeni (bu Tümen Bulgar-Yunan sınırında tipiye yakalanmıştı) Selanik'e doğru geriye çekilmeye başladılar ve burada müstahkem bir mevki hazırlamaya koyuldular. Bulgarlar ise, şimdilik Yunan-Sırp sınırında durdurulmuşlardı.

Sırpların ilk birlikleri 15 Aralık'ta **Arnavut'** luğun en kuzey noktasında Scutari çevresindeki ovaya varabilmişlerdi. Bu gelenlerin çoğunluğu buz örtülü dağlarda 160 kilometreden fazla yol almışlardı. Scutari'de nispeten emniyetteydiler. Kuzey'deki müttefikler **Karadağ** onları Avusturyalılara karşı koruyacaktı. Onbeş gün süreyle başka gruplar dağlardan inmeye devam ettiler. Ancak, gerçekte Sırplar güven içinde olmaktan çok uzaktılar. 1916 yılının Ocak ayı başlarında Avusturyalılar Dalmaçya üslerinden Karadağ'a (Montenegro) karşı saldırıya geçitler, ve Karadağlıları da Sırplar gibi geri çekilmeye zorladılar.

Scutari çarçabuk savunulamaz hale geldi ve 22 Ocak tarihinde Avusturyalıların eline geçti. Sırplar bir kez daha yola koyulmuşlardı. Bu sefer yine Arnavut'lukta ancak İtalyan hakimiyeti altında olan Durazzo'ya sığınabildiler. Durazzo Scutari'nin 80 kilometre güneyin-

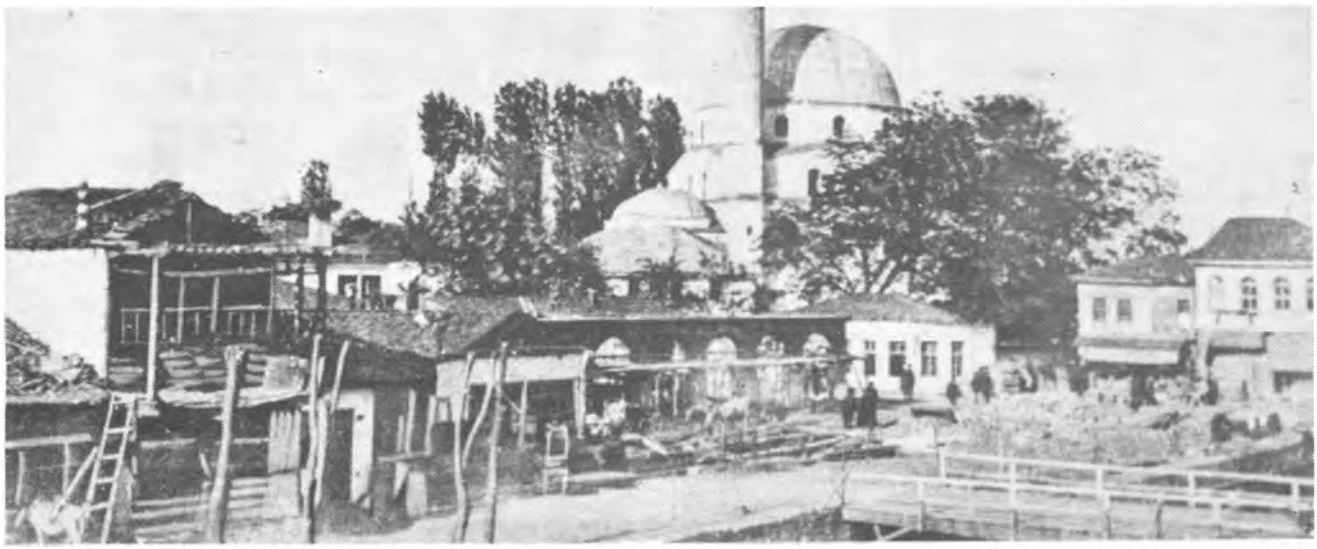

1916 yılının Kasım ayında General Sarrail komutasındaki «Doğu Ordusu» (üçte biri Sırp» Manastır'ı geri aldı.

deydi. Daha yaşlılar ve hastalar buradan deniz yoluyla İtalya'da Bizerte'ye nakledildiler. Bunlar istirahat edecekti. Fakat Durazzo'da istirahat yoktu. Avusturyalılar o kadar çabuk ilerlemişlerdi ki Durazzo'ya sığınmış olan bütün Sırpları özellikle limanların yetersiz olmasından buradan deniz yolu ile başka yere naklet-mek mümkün olamamıştı. Avusturyalılar ile son bir çatışmadan sonra Sırplardan geriye kalanlar 10 Şubat'ta bir kez daha yola koyulmuşlardı. Bu kez 208 kilometre uzaklıktaki Arnavutluk'un en iyi limanı olan Valona'ya. Buradan, 15 İtalyan ve Fransız nakliye gemisiyle ve İngiliz Kraliyet Donanması savaş gemilerinin himayesi altında, sırplardan geriye kalanlar 90 deniz mili katederek Korfu adasına getirilmişlerdir. Korfu bir Yunan adası olmakla beraber, Yunan Kralı Konstantin'in protestolarına rağmen Ocak 1916'da Fransızlar tarafından işgal edilmişti.

SIRP MİLLİYETÇİLERİ YILMIYOR

İlkbahar yüzlerce Sırp Korfu adasında hastane çadırlarında yattılar. Güneye doğru kaçanlardan bitkin düşenlerdi bunların çoğunluğu, Korfu ve yakınındaki küçücük adalarda yaklaşık 10.000 Sırbın öldüğü sanılmaktadır. Binlercesi de buranın ılık havasında ve devamlı güneşli göğün altında yeniden sağlıklarına kavuşmuşlardı. Ülkeleri artık düşman elindeydi, ancak cesaret ve metanetleri yerindeydi. Yılmamışlardı bu Sırplar, Selanik'te Genel Sarrail 1916 yılının Mayıs sonunda hazır olacak 300.000 kişilik kozmopolit bir ordu kurmaktaydı. Bu «Doğu Ordusunun» üçte birinden fazlası Sırp ordusundan geri kalanlardan oluşacaktı. Bunlar Fransızlar tarafından yeniden silahlanmış ve gruplar halinde Korfu'dan Selanik'e nakledilmekteydiler. Bu yolculuk bile onlar için tehlikeliydi. Çünkü Kiklades Adaları etrafındaki sular Alman denizaltılariyle kaynaşmaktaydı. Ve, bu Sırplar 1916 yılının Kasım ayının sonunda bir kez daha Sırp topraklarına ayak basmışlar ve Manastırı almışlardı. Güvenleri de geri gelmişti. Artık düşmanı Tuna nehrinin ötesine püskürtebileceklerine inanmaktaydılar.

DENİZ ABLUKASI

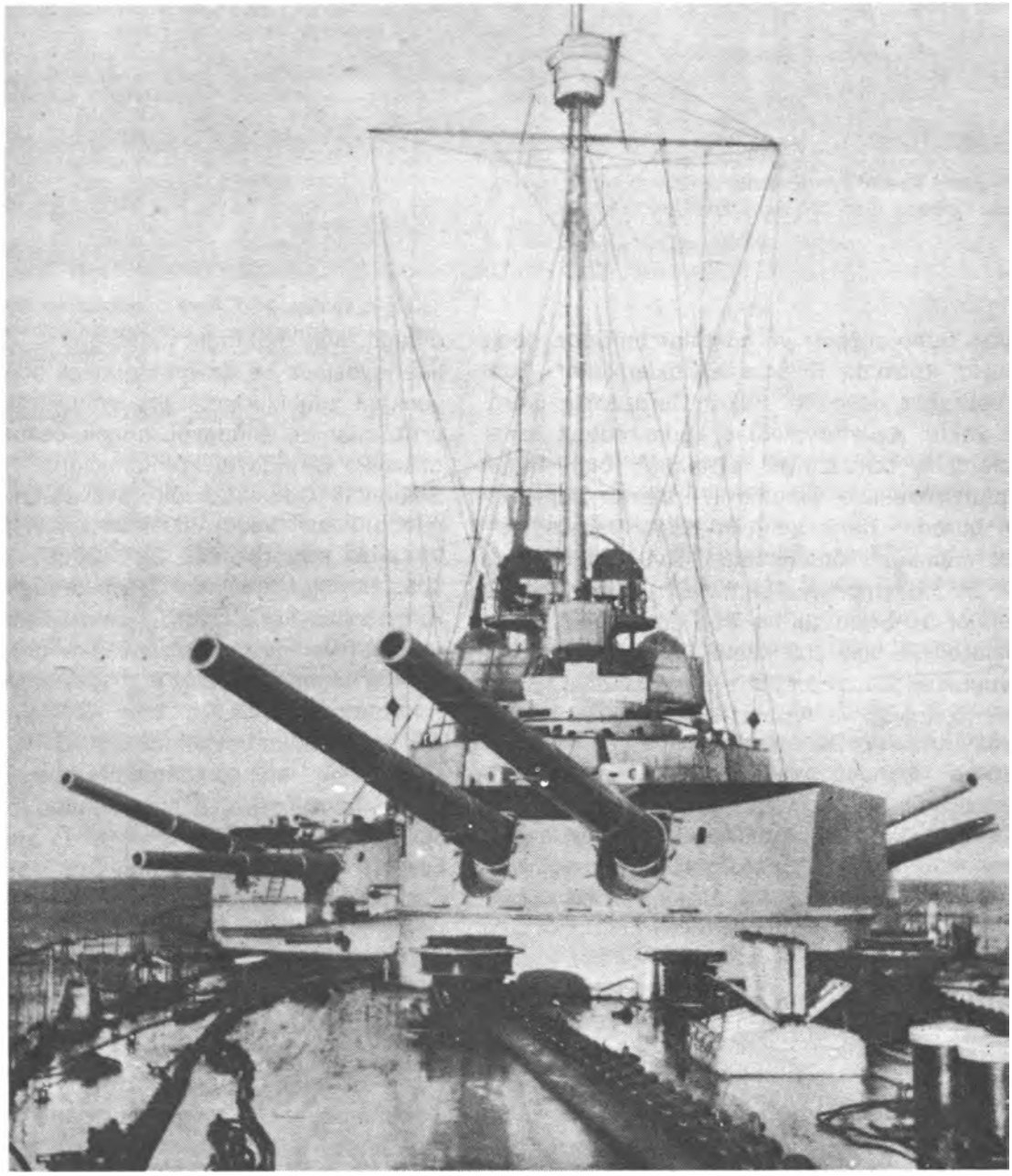

En eski günlerden beri birbirleriyle savaş halinde olan ülkeler düşmanlarının deniz yoluyla ikmal yapmalarına engel olmaya çalışmışlardır. Ancak modern terimiyle «abluka» 17 nci yüzyılda yeni bir anlam bulmuştur. Ünlü Hollandalı hukuk uzmanı Hugo Grotius «Mare Liberum - Denizlerde özgürlük» iddiasını ortaya atmıştır. Bu iddiaya göre tarafsız ülkelerin bandıralarını taşıyan gemilere ve bunların taşıdığı eşyalara savaşta olan ülkeler el koyamayacaktır. Bu iddiaya İngiltere'nin cevabı şu olmuştur: «Denizlere hakim olan ülke hangi ülkenin bandırasını taşırsa taşısın bu denizlerde seyreden bütün gemileri kontrol etmek hakkına sahiptir. «Böylece» Savaşta olan Devlet Hakları» iddiası ortaya çıkmıştı, ve bu iddia tarafsız devletlerin bütün itiraz ve protestolarına rağmen İngiltere'nin ikiyüz yıl süre ile deniz politikasının başlıca niteliği olarak kalmıştı.

1856 yılında Paris Beyannamesi imza edilmişti. Bu Kırım savaşı sonunda imzalanan anlaşmaya bir ek niteliğindeydi. Bu beyannameyle İngiltere'nin geçen yıllardaki savaşlarda çok zarar görmüş olduğu, hükümet emriyle yapılan korsanlıklar yasaklanmaktaydı. Kaçakçılık dışında, savaşan bir ülkenin mallarına el konması yasaklanırken, bu beyannameyle Grotius' un doktrinine oldukça yaklaşılmıştı. Bu durum 1908-1909 kışına kadar değişmedi. O zaman ikinci Lahey Konferansından kısa bir süre sonra güçlü deniz kuvvetleri olan başlıca ülkelerin temsilcileri Londra'da toplanarak Londra Beyannamesini formule etmişlerdir. Bu beyannamede savaş sırasında deniz yoluyla nakledilmekte olan mallar üç sınıfa ayrılmıştı: tam kaçak mallar, şartlı kaçak mallar, ve serbest mallar. Beyanname savaş sırasında tarafsız gemilerle nakledilen gıda maddelerinin kaçak olarak kabul edilebileceğini bildirirken petrol, ham pamuk, ve kauçuk serbest mallar kategorisine girmekteydi.

Londra Beyannamesinin İngiltere tarafından kanun olarak kabul edilmesi için parlamentodan geçmesi gerekmekteydi. Avam kamarasında Liberallerin çoğunluğu tarafından kabul edilen tasarı Lordlar kamarası tarafından geri çevrilmişti. Bununla beraber, 1914'te savaş patlak verdikten kısa bir süre sonra, Asquith Hükümeti Londra Beyannamesi şartlarına bağlı kalacağını ilan etmişti. Bu kısa-görüşlü, keyfi ve kendi menfaatlerine aykırı kararla İngiliz Hükümeti görünürde tarafsız ülkelerde ve özellikle ABD'de kamu oyunda antipatiyi önleyebilmeyi umuyordu. Ancak, o zamanlar hiç kimse, endüstrileri gelişmiş ülkeler arasındaki bir savaşta ekonomik baskının ne derece kuvvetli bir silah olabileceğini, ve belki de savaşın geleceğini belirleyici bir nitelikte olduğunu, anlayamamış durumdaydı.

İMPARATORLUK ÇÖKERTEN ABLUKA

İki tip abluka vardır - bunlar genellikle deniz ve ticari (veya ekonomik) abluka diye adlandırılır. Ancak bu iki abluka türü genellikle birbirleri ile çakışır birbirlerine karışırlar. Bu demektir ki bir deniz ablukasının ekonomik yönleri, ve bir ekonomik ablukanın da denizcilik yönleri vardır. Bir deniz ablukasında savaşmakta olan bir ülke düşman ülkenin körfez ve limanları dışında savaş gemilerini bulundurur ve düşman gemilerinin açık denize çıkmasını önlemeye çalışır. Ve düşman çıkışı zorlamak isterse o zaman onunla savaşa girişir. Bu tip abluka İngiltere'nin Napoleon ile savaşında çok başarılı olmuş ve abluka Napoleon'un ve Fransa İmparatorluğunun çökmesinde en önemli nedenlerinden biri olmuştu.

Ekonomik veya ticari abluka ise düşmanın endüstrisini yıkmak, ekonomisini sarsmak ve insanları aç bırakmak hedeflerini gütmektedir. Düşman ülkesinde yaşayanlara gidecek bütün malzeme akışını durdurmak - hatta bunlar tarafsız ülkelerden gelse bile Böylece çaresiz kalan halkın boyun eğmesi kolaylaşır. Yine bu tip abluka bu malları taşıyan geminin bandırasına bakmaz, ve bu gibi «kaçak» addedilen mallar taşıyan bir tarafsız ülke gemisi açık denizlerde ele geçirildiği taktirde gemi yüküyle birlikte tutuklanır ve savaşan ülkede özel bir mahkemeye sevkedilerek mallara ve çok kez gemiye de el konur.

İNGİLİZLER MERKEZİ AVRUPA DEVLETLERİNİ ABLUKAYA ALMAYI PLANLIYORLAR

Temmuz 1911'deki Agadir bunalımından önce İngiltere'de Asquith hükümeti toplum ve seçim reformları ile o kadar meşguldu ki Almanya (ve müttefikleri Avusturya-Macaristan ve İtalya) ile bir savaş patlak verdiği takdirde ne gibi bir savunma politikası izleyeceğini tasarlamaya bile vakit bulamamıştı. Fakat bu bunalım atlatıldıktan kısa bir süre sonra Winstonmon Churchill Donanma Bakanlığına getirildi, ve onun idaresi altında ülkenin denizcilik politikası planlı bir şekilde canlanmaya başladı. Kraliyet Savunma Komitesi Başbakanın başkanlığında daha sık toplanmaya başladı, ve bu görüşmelerde Merkezi Avrupa ülkelerine yapılabilecek bir deniz

İlk gaz maskeleri - 1915 yılının Mayıs ayında dağıtılan respiratürler. Gaz ilk kullanıldığı zaman İngiliz Kuvvetlerine verilen emir şuydu: mendillerinizi su ve asitborik karışımıyla ıslatınız, ve bu ıslak mendilleri yüzünüze tutun. Bir Alman şöyle yazmıştı: "Başarılı bir gaz saldırısının sonuçları korkunçtur... Bütün sırt üstü, yumrukları sıkılmış, ölü yatmaktadırlar. Bütün savaşalanı sapsarıdır."

ablukası konusu devamlı olarak gündemde yer almaya başladı. Bu gibi bir abluka için ne gibi araç ve kuvvetin tahsis edilmesi gerektiği de devamlı olarak görüşülmekte ve tartışılmaktaydı.

Yine bu sırada Amirallik Dairesi Almanların kudretli açık deniz filosuna karşı ne gibi bir strateji uygulanması gerektiği üzerinde durmaktaydı. Bu fllo Kuzey Denizinin güneyinde üslenmişti. Ve yine Alman filosuna bağlı kruvazörler ve başka savaş gemileri başka bölgelerde özellikle Akdeniz ve Pasifik Okyanusunda üslendirilmişti. 1908 Savaş Planları hala yürürlükteydi. Bu planlara göre İngiliz filosunun görevi eski bir ilkeye dayanarak açıkdenizde hakimiyeti elinde bulundurmak ve bir savaş patlak verdiğinde başlıca görevi Alman açık deniz filosuyla savaşarak onu saf dışı etmekti. Ancak Amirallik, Almanların böyle bir savaşı kabul etmeyebileceklerini de gözönünde bulundurmalıydı. Bunun için bu filo gerektiği taktirde kendi üslerinde abluka edilerek etkisiz bırakılabilmeliydi.

Aynı ilke çok daha az gelişmiş olan Çin'in kuzeydoğusundaki Tsingtao ve Avusturyalıların Adriatik denizindeki deniz üslerine de uygulanacaktı.

KAPATMA ABLUKASINDAN SONRA GÖZETLEME ABLUKASI

20 nci yüzyılın başlarında elde edilmiş teknik gelişmelerle ve özellikle mayın, denizaltı, torpil ve uçakların gelmesiyle Napoleon çağındaki abluka sistemi artık tarih sayfalarına gömülmüştü.

Bununla birlikte İngiltere Amirallik çevrelerinde bu denenmiş ve başarısını kanıtlamış sistemin rafa kaldırılmasına karşı çıkanlara hala rastlanmaktaydı. Ancak 1912 yılının ortalarında eski kapatma ablukası sisteminin yerine Heligoland Körfezi etrafında bir «gözetleme ablukası» sistemine dönülmüştü. Bu yeni sisteme göre Kuzey Denizinde, Norveç'in güney batı sahilinden hollanda sahiline ...kadar olan

bölgede İngiliz Kruvazör ve muhripleri devriye gezeceklerdi. Bunlar Kuzeyde ve Batıda yardımcı gemilerle takviye edilecekti. Ancak bu plan çabucak suya düştü, çünkü 300 mil uzunluğundaki bölgeyi geceli gündüzlü, kış yaz, gözaltında bulundurmak olanaksızdı.

YENİ BİR ABLUKA PLANI

Dünya savaşı patlak vermeden bir ay önce «gözetleme ablukası» sistemi de rafa kaldırıldı ve onun yerine «uzaktan abluka» sistemi konuldu. Bu abluka'nın amacı Kuzey Denizi çıkışını kontrol altında tutmaktı. Buna İngiltere'nin çoğrafi durumu olanak vermekteydi. Britanya Adaları dış denizler ile Kuzey ve Baltık denizlerindeki Alman deniz üsleri arasında dev bir dalgakıran gibi durmaktaydılar. İngiliz abluka planı şöyleydi, Thames ırmağı çıkışındaki Dover ve Portsmoutn limanlarında üslenmiş olan Manş Filosu Dover Boğazını kapatacaktı, ve çok daha güçlü olan Büyük Filo Orkneys adalarında Scapa Flow'da üslenerek Shetland Adaları, Norveç ve İzlanda arasındaki fırtınalı denizleri gözetimleri altında tutacaklardı. Burada devriye gezecek olan kruvazör ve muhripler ayrıca silahlandırılmış ticaret gemileriyle de takviye edilecekti.

1914 yılının Ağustos ayında yürürlüğe giren abluka kısaca böyleydi.

Ancak son yıllarda gelişen teknik olanaklar sırf kapalı abluka sisteminin ortadan kaldırılmasıyla sonuçlanmadı. Bütün bu araçlar ve silahlar, özellikle de mayınlar kendi başlarına etkili abluka araçları olabiliyorlardı. Ve böylece abluka ve karşı abluka için iki taraf da ötekinin Liman ve boğazlarının önlerine çok sayıda mayinler döşeyerek, ve ayrıca denizaltı devriyeleri göndererek açık denizlere çıkmayı zor ve tehlikeli bir iş haline sokuyorlardı.

İngilizlerin ilk yaptıkları mayınlar, ve torpiller, çok etkisiz çıkmıştı, ve ancak 1917'de İngilizler Almanların mayınlarının tam bir kopyesini yapmayı başardıkları zaman ellerindeki mayınlar tam anlamiyle etkili olmaya başlamıştı.

SAVAŞIN DENİZDE OLUŞTURDUĞU YENİ DÜZEN

Amirallik, bütün eski savaşlarda da olduğu gibi, İngiliz ablukasına düşmanın kruvazörleriyle ve silahlandırılmış ticaret gemileriyle kendi ticaret filosuna saldırarak tepki göstermesini beklemekteydi. Bu tam Lahey anlaşma-

Hollandalı Karikatürist Raemaekers Alman Kaiser'ini İngiltere Deniz Kuvvetlerinin ablukası altında kalmış olarak iki büklüm göstermektedir. - Almanya son çocuğu olan denizaltıyı sevmektedir. Kaiser ve Alman Denizkuvvetleri Komutanı Amiral Tirpitz portrelerinden zevinçle bu mutlu aile sahnesini izlemektedirler.

Alman, Avusturya - Macaristan ve Bulgar askerleri kolkola

larına uygun düşen bir misilleme olacaktı. Yine bu anlaşmalara göre ticaret gemilerinde tutsak düşen denizcilerin güvenliği korunacaktı. Alman deniz-üstü savaşçıları bu kurallara harfiyen uymuşlardı. Savaş başlamadan önce düşman eline düşme tehlikesine rağmen deniz ulaşımının devamı için önlemler düşünülmüş ve Devlet'in savaş riski olarak sigorta primlerinden yüzde 80 ini almasını ve kayıp olduğunda zararların yüzde 80 ini ödemesi teklif edilmişti. Ancak, Hazine böyle bir sistemi serbest ticarete müdahale olarak gördüğünden bu teklifi benimsememişti. Ve savaş Riskleri Sigorta sistemi ancak savaş patladıktan sonra yürürlüğe girmişti.

1915 Temmuz ayında savaş patlak verdiği zaman açık denizlerde bulunan bütün Alman savaş gemileri artık safdışı edilmişti. Müttefik (özellikle İngiliz) deniz gücü açık denizlerde, Baltık denizi hariç, o kadar üstündü ki, savaş başlar başlamaz Almanların denizaşırı ticareti tam anlamiyle durdurulmuştu. Bir çok Alman Ticaret gemisi tarafsız limanlara sığındı ve yüklerini tarafsız bandıralı gemilere yüklemeye başladılar. Navlun fiyatları görülmemiş şekilde yükseldi. Ve tarafsız ülkeler büyük paralar kazanmaya başladılar. Bu gelişmeler İngilizlerde Paris ve Londra Beyannamelerinde «Savaşanlara Tanınan Haklar» üzerinde kuşkular doğurmaya başlamıştı. Kuşkulu durumu düzeltmek için atılan ilk adım «serbest mallar» dan büyük bir kısmını «kaçak mallar» listesine almak oldu, ve 1915'te «Şartları kaçak mallar» ve «kaçak mallar» arasındaki ayırım artık tamamen ortadan kaybolmuştu.

20 Kasım 1914'te küçük bir İngiliz ticaret gemisi bir Alman denizaltısı tarafından batırılmış, ve İngiliz gemisinin mürettabatı Lahey Konvansyonuna aykırı olarak tahlisiye sandallarında bırakılmıştı. Bunun ardından başka ticaret gemileri batırıldı. Alman denizaltıları tarafından, ve böylece hiç bilinmeyen ve beklenmiyen bir durum meydana geldi. İngiltere de Amirallik çevreleri Almanlar'ın İngiliz Ticareti-

Torpillenmiş bir Alman gemisi

ne karşı giriştikleri bu saldırı yöntemini hiç hesaba katmamışlardı. Durumun çok vahim olduğu inkar edilemezdi. 11 Mart 1915 tarihinde bir Konsey Emri yayınlandı. Bu emirde denizaltıların imzalanmış olan anlaşmalara aykırı biçimde kullanıldığı İngilizler tarafından iddia edilmekteydi. Misilleme Emirleri tarafsız bir limana mal taşıyan bir geminin, bu malların Almanya'ya gönderildiği saptandığı taktirde, bunlara açık denizlerle el konabileceğini öngörmekteydi.

İngilizlerin bu kararı bütün tarafsız ülkelerden ve özellikle ABD'den, protestoların yağmasına yol açmıştı. Bu ülkeler alınan kararır serbest . ve tabii çok da kârlı - ticarete müdahale olduğunu ileri sürmekteydiler.

KUZEY ÜLKELERİN TİCARET FİLOSU ALMANYA İÇİN KULLANILIYOR

ABD «Misilleme Emir'inin kanunsuz olduğu iddiasından hiç bir zaman dönmedi - kendileri savaşa katılıncaya kadar. «Misilleme Emir»inin başlıca nedeni İngiltere hükümetinin İskandinav ülkelerinin ve Hollanda'nın normal gereksinimlerinden çok daha fazlasını ithal etmekte olduklarını saptamış olmasıydı. İngilizlerin «kaçak» listesinde olan bir çok mallar bu ülkelere ihtiyaçlarının çok üstünde gelmekteydi. Bu fazla malların Almanlara aktarıldığı ve tarafsız ülkelerin ticaret filolarının böylece kımıldanamaz hale getirilmiş olan Alman ticaret filosunun yerine geçmiş olduğu kuşkusuzdur İtalya üzerinden «sızıntı» ise hiç bir zamar önemli değildi. ve İtalya Mayıs 1915'de müttefik saflarına katılınca da tamamen kesilmişti. Ancak Hollanda ve İskandinav ülkelerindeki sızıntı çok büyüktü ve bunu durdurmak kolay olmamıştı.

İngiltere kendi sularında ablukayı Orkneys ve Downs'daki kontrol istasyonlarından yürütmekteydi. Açık denizlerde denetlenip kuşkulu yüklere rastlanan tarafsız ülke bandıralı gemiler daha esaslı denetlemeleri için bu istasyonlardan birine gönderirlerdi. Şüphe uyandırmayan yükleri taşıyan gemiler yollarına devam edebilirdi.

1915 yılında Kuzey Devriye kruvazörleri 3.098 ticaret gemisini denetlediler. 1916 da bu sayı 3.388'e yükselmiştir. Denetleme limanla-

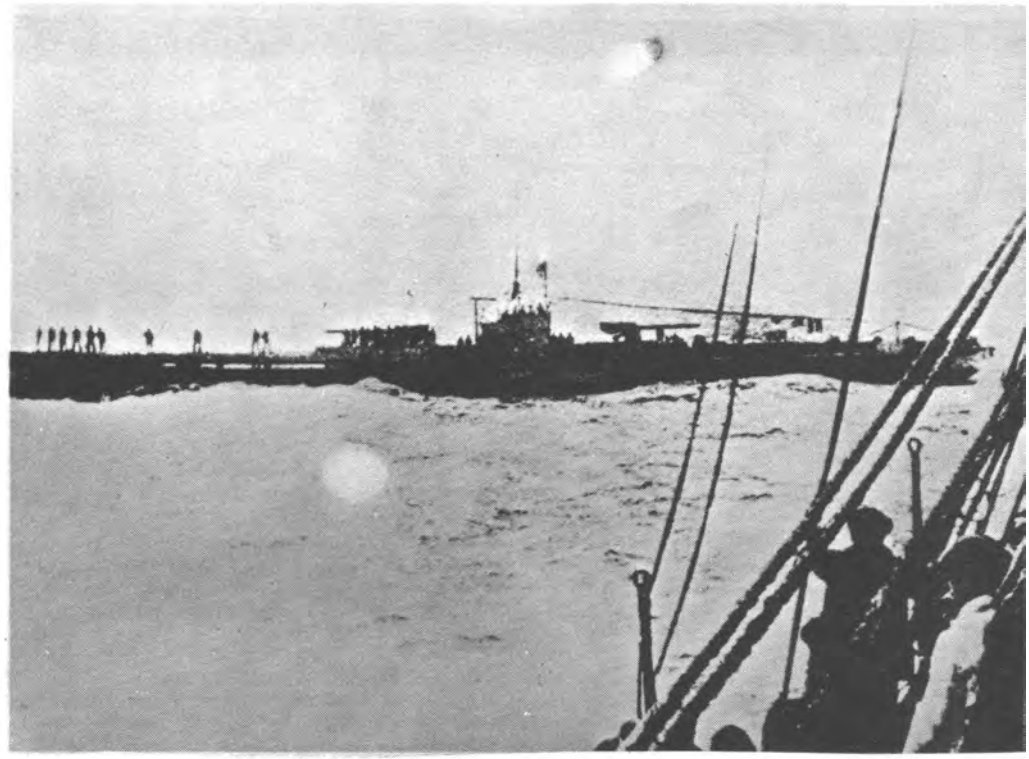

1

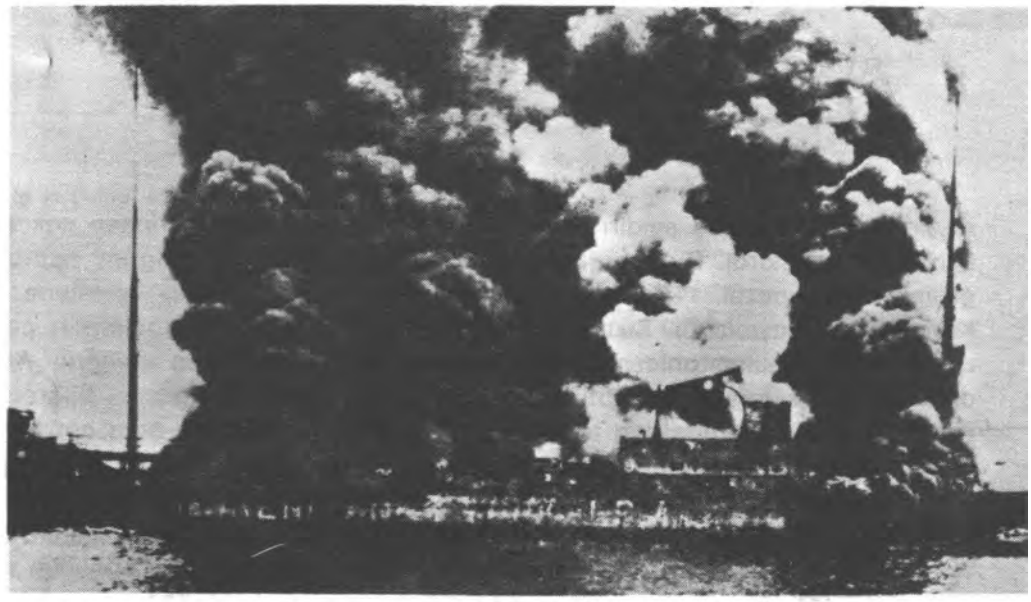

2

rına gönderilenlerin sayısı ise ilk yıl 743, ikinci yıl ise 889 olmuştur. Bir çok tarafsız gemi kendiliklerinden denetim için kontrol istasyonlarına baş vurmaktaydılar, ve bunlara denetimde öncelik verilmekteydi. Bütün bu sıkı denetimlere rağmen büyük kârlar söz konusu olduğun dan bazı ticaret gemisi sahipleri büyük riskleri göze almaya devam etmekteydiler. Aşırı durumlarda İngilizler gemi ve mallara el koymaktaydılar. Örneğin ABD'den İskandinavya ülkelerine sevkedilmekte olan dört aemi dolusu yük 1914 yılının Ekim ve Kasım aylarında açık denizde durdurulmuş ve yüklere İngilizler tarafından el konmuştu.

Tarafsızlarla Zor İlişkiler

Savaş başladığı zaman bir «Düşmanla Ticaret Yapanlar komitesi» kurulmuştu. Bu komitenin görevi tarafsız ülkeler yoluyla yapılan ithalatı kontrol etmekti. Ancak bu komitenin çalışma tarzı fazlasiyle ağır ve karmaşık görüldüğünden bu gö

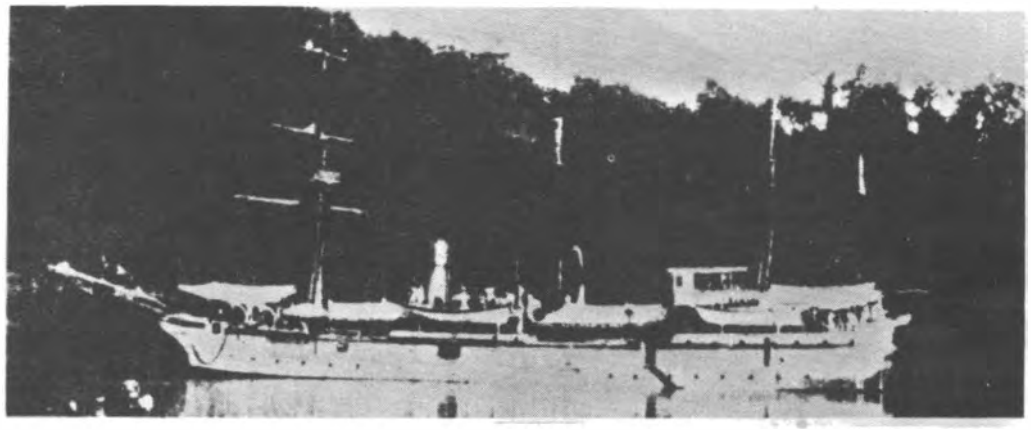

3

1 — Bir Alman denizaltısı bir ticaret gemisini açık denizlerde durduruyor. - 2. - Alman silahlı ticaret gemisi Möve. Ticaret gemisi olarak kamufle edilmiş bir savaş gemisi olan Möve, iki sefer yapmış ve bu iki seferinde 112.000 ton tutarında ticaret gemisi batırmıştır. - 3. - Bir Alman denizaltısının saldırısına uğrayan silahlandırılmış bir tanker alevler içerisinde yanıyor.

rev 1915 yılının Mart ayında Savaş Ticareti İstihbarat Dairesine devredilmişti. Bu örgüt bütün tarafsız ülkelerin ithalatını saptamak, incelemek, ekonomik durumlarını ve düşmanlı ticaretini saptamak ile bu bilgileri hükümete bildirmekle görevlendirilmişti. Bu İstihbarat Dairesinin denetimi altında çalışmakta olan İhracat Kontrol Komitesi ise ticaret filo sahiplerine ithalat ve ihracat lisansları vermekle görevliydi, ve bu komitenin bir ek görevi de «kaçak» olarak ele geçirilen malları, tarafsızları bazı hallerde teskin etmek amaciyle, ganimet olarak saymaktansa bunları satın almaktı.

Bununla beraber çok kez tarafsız ülkelerle ilişkiler aşırı derecede gerginleşmekteydi. Yolları açık denizlerde kesilen tarafsız gemilerin alıkonması uzayınca sürtüşmeler çıkmakta, ve bazen de bunlar denetleme limanlarına getirilirken düşman tarafından batırılmaktaydı. Savaş sonunda İngiltere hükümeti bu gibi batırılan gemilerin bedelini yüzde 5 faizi ile sahiplerine ödemiştir. Tarafsızların hassaslığından dolayı İngiltere hükümeti dikkat ve ölçülü hareket etmek zorunluğundaydı. Özellikle ABD'ye karşı, çünkü bu ülkedeki İngiliz aleyhtarı kulis faaliyetleri hem çok kuvvetliydi, hem de sesini devamlı olarak duyurabilecek niteliğe sahipti. Ancak Amerikan kamu oyunun sempatisini yitirmemeleri için Almanlar merhametsiz ve insafsızlıklarıyla İngilizlere yardımcı olmaktaydılar . 7 Mayıs 1915'de Lusitania yolcu gemisinin batırılışı ve binden fazla kişinin ölümü bunun açık bir misalini teşkil etmekteydi.

Bütün Denizler Savaş Bölgesi İlan Ediliyor

İngilizlerin ablukayı daraltmalarına bir misilleme olarak Almanlar 4 Şubat 1915 tarihinde İngiltere adalarının etrafındaki bütün denizleri «Savaş Bölgesi» ilan etmişlerdi. Burada herhangi bir gemi hiç ihtar verilmeden batırılabilecekti. Böylece topyekun bir denizaltı harekatı başlamıştı. Bu Ağustos'a kadar sürdü, ve ondan sonra artan tarafsız ülkelerin protestoları karşısında, Alman hükümeti savaşı yöntemlerini bir az yumuşatmak zorunluğunda kaldı. Ancak, o süre içerisinde Alman denizaltılarının batırmış oldukları gemiler (1915 yılı içerisinde 748.914 ton) müttefik çevrelerinde büyük telaşa neden oldu. Bu durumun doğal sonucu konvoy sistemine dönmek olmuşsa da Amirallik konvoy sistemini bir türlü benimsememekte anlaşılmaz bir inatçılıkla direniyordu.

1915-1916 kışında Almanlar su-üstü saldırılarına yeniden başladılar, ama bu sefer saldıranlar silahlandırılmış ticaret gemileri veya ticaret gemileri olarak kamufle edilmiş küçük savaş gemileriydi.

Bunlardan beş tanesi harekata katılmış ve aralarında iki sefer yapmış olan Möve bu iki seferinde toplam 122.000 ton tutarında ticaret gemisi batırmıştı. Bunlardan ikisi daha sefere çıktıkları zaman ele geçirilmişse de ötekileri çok başarılı olmuşlar ve Müttefiklere büyük zararlar vermişlerdi. Bu kamufle savaşçılar, kruvazörler gibi müttefikler için gecikmelere, kayıplara ve gemilerin rota değiştirmelerine

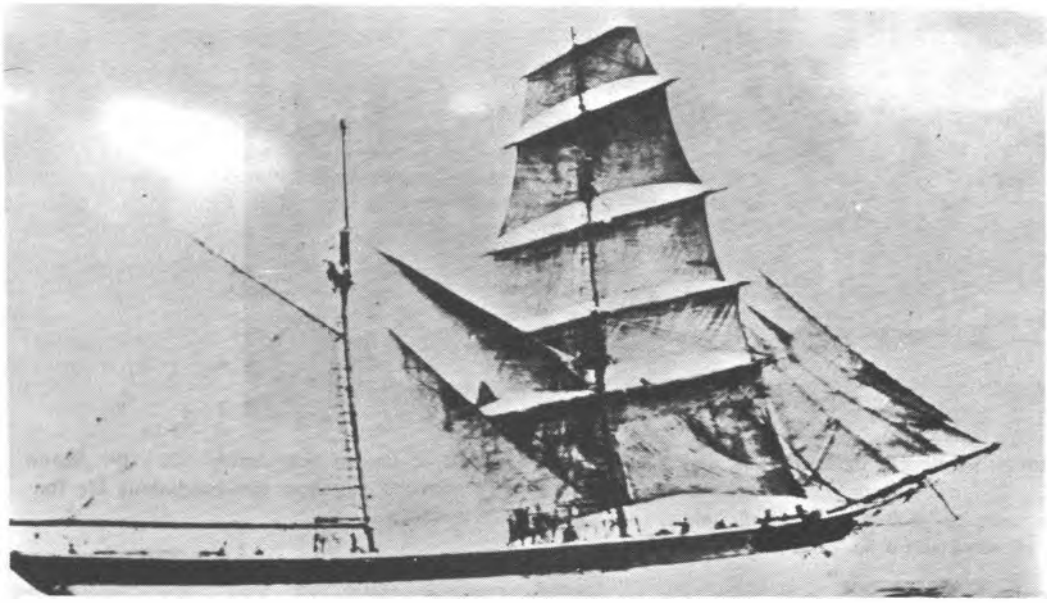

İngiliz Q gemisi B2. Silahsız bir ticaret gemisi olarak kamufle edilmiş olcn bu savaş gemisi Alman denizaltıları ile dolu olan sularda görevliydi. Suyun yüzüne çıkan denizaltılar bu geminin gizli topları ile dövülürdü... Denizaltı cvcısı...

Wilhelmshaven dokları

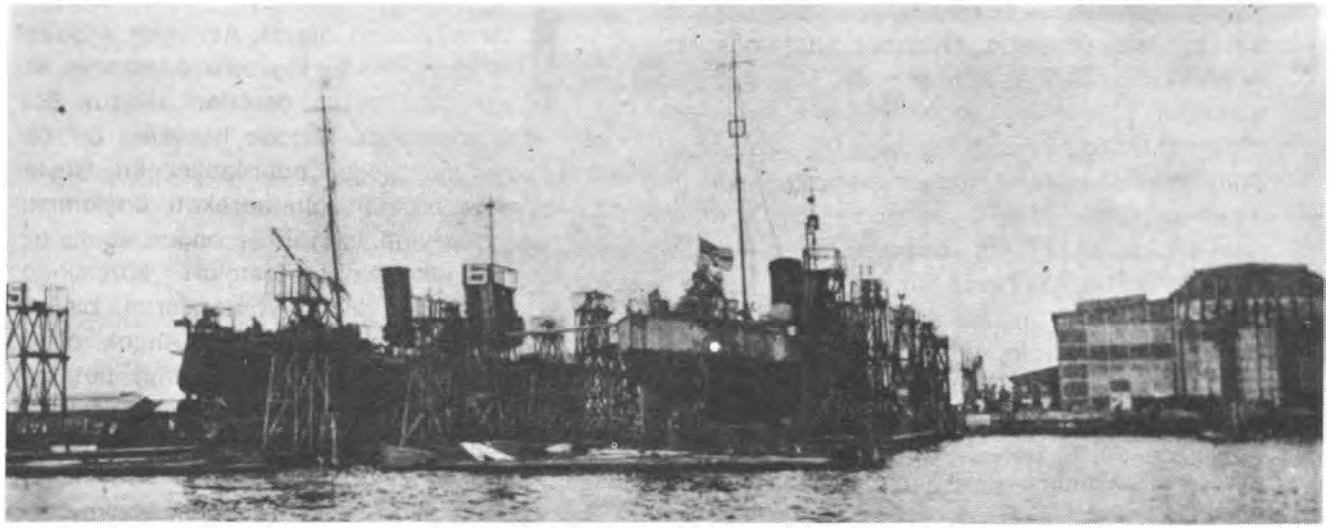

yol açmışlar, ve bu tür saldırılar ancak 1918 yılının başlarında son ermişti.

Almanların topyekün denizaltı harekatında elde ettikleri başarıya rağmen 1915'in sonunda abluka ve karşı-abluka durumu müttefiklerin aleyhine dönmemişti. Bu durum müttefikler için o yıl tek hayırlı sonuçtu, çünkü karadaki askeri operasyonlarda her alanda feci bozgunlara uğramışlardı. Askerlerin gemilere el koymaları sonucunda deniz ulaşımında eksiklik duyulmaktaydı. Bununla beraber bir yıl içerisinde 855.721 ton tutarında gemi düşman tarafından batırılmışsa da tersanelerde yeni gemilerle ve ele geçirilen düşman gemileriyle bu eksiklik kısmen de olsa giderilebilmekteydi.

Dünya Ticareti İngiliz Kontrolunda

Batı Cephesinde tam bir çıkmaza girilmiş olduğundan üzerine konmuş olan ticari abluka daha büyük önem kazanmaktaydı. Bu yüzden Şubat 1916'da İngiltere'de Lord Robert Cecil'in başkanlığında bir abluka Bakanlığı kuruldu. Bu bakanlığın görevi Merkezi Kuvvetlerin kaynaklarını baltalamak için politik ve idari sistemler arasında koordinasyonu kurmaktı. Yeni Bakanlık, Savaş Ticaret İstihbarat Bölümü ile sıkı bir işbirliği sayesinde kısa bir süre içerisinde bütün dün-

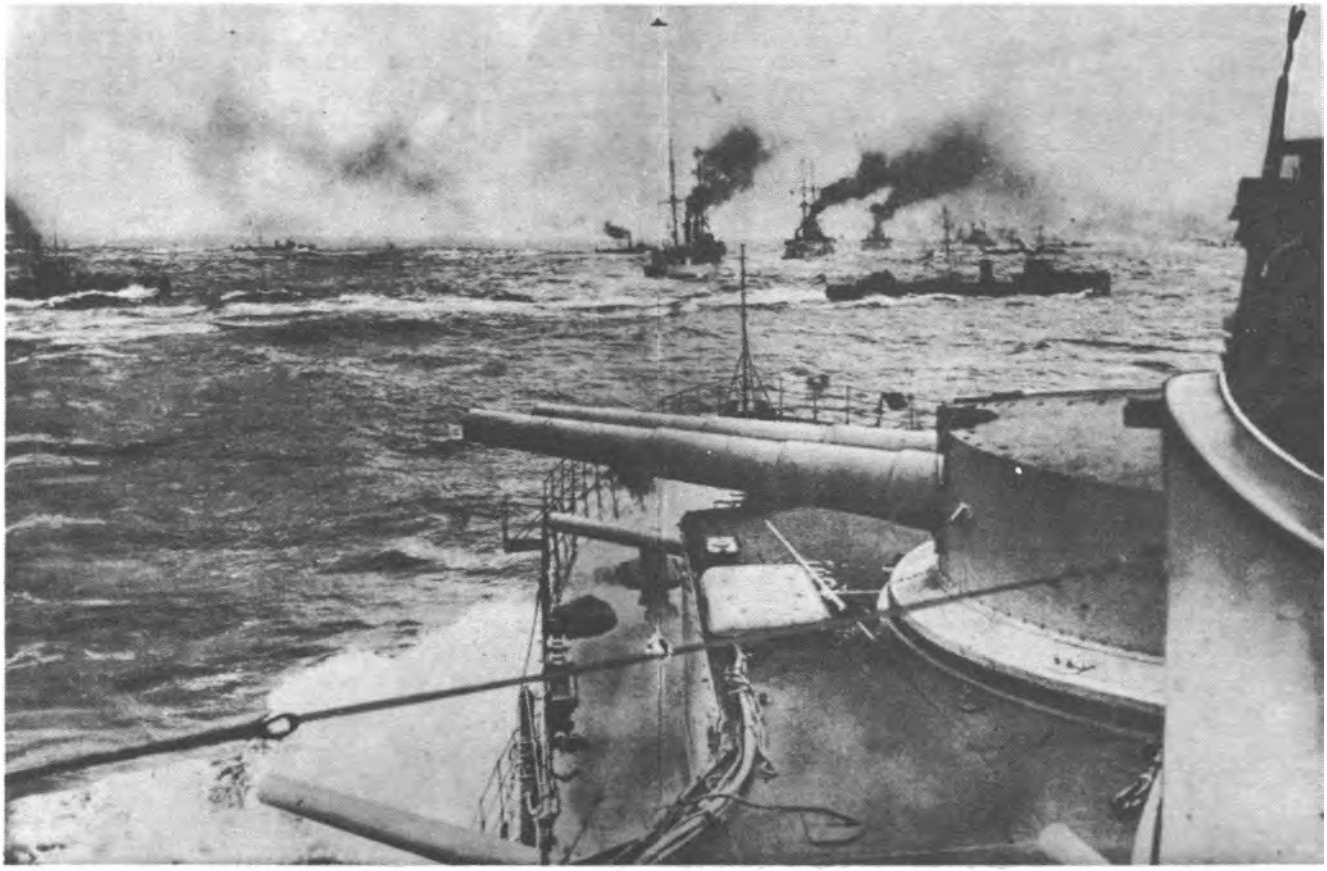

Kuzey denizinde bir Alman zırhlısı
Enöüstrileri gelişmiş ülkeler arasındaki savaşta «abluka» nın ne derece kuvvetli bir silah olduğu dünya savaşında, en etkili biçimde ortaya çıkmıştır.

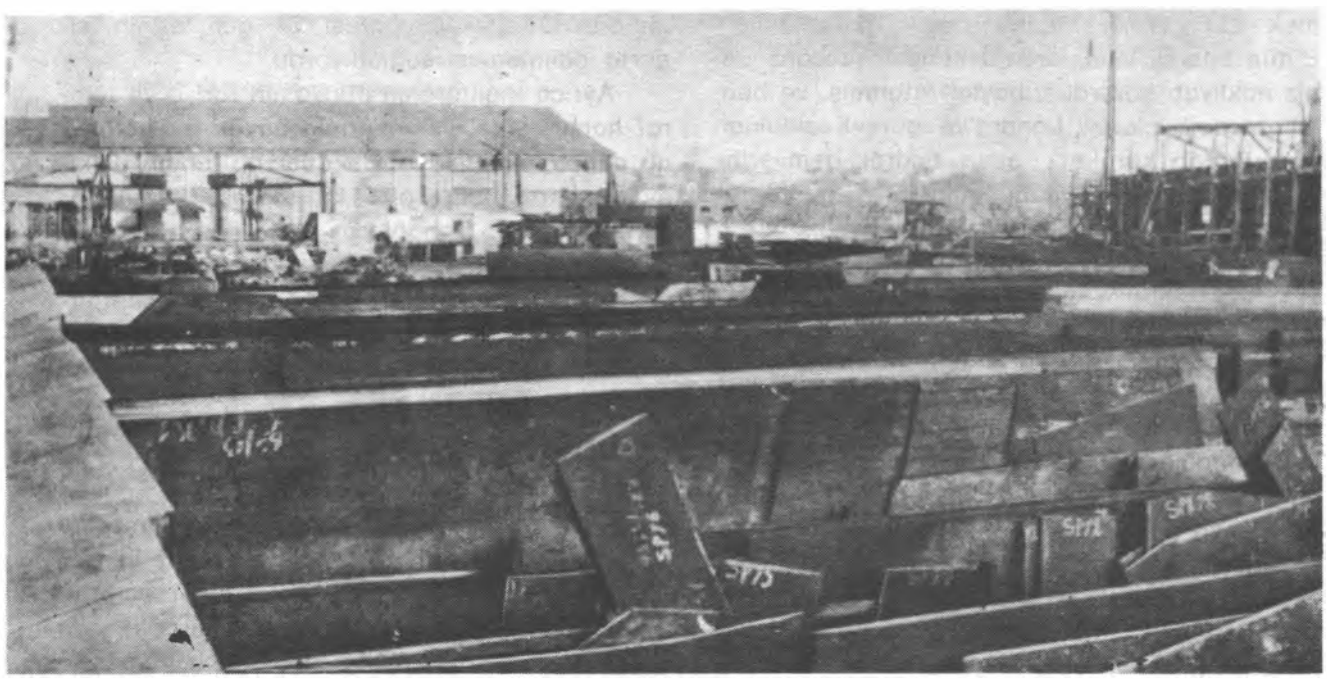

Kiel limanında gemi zırhları yapımı

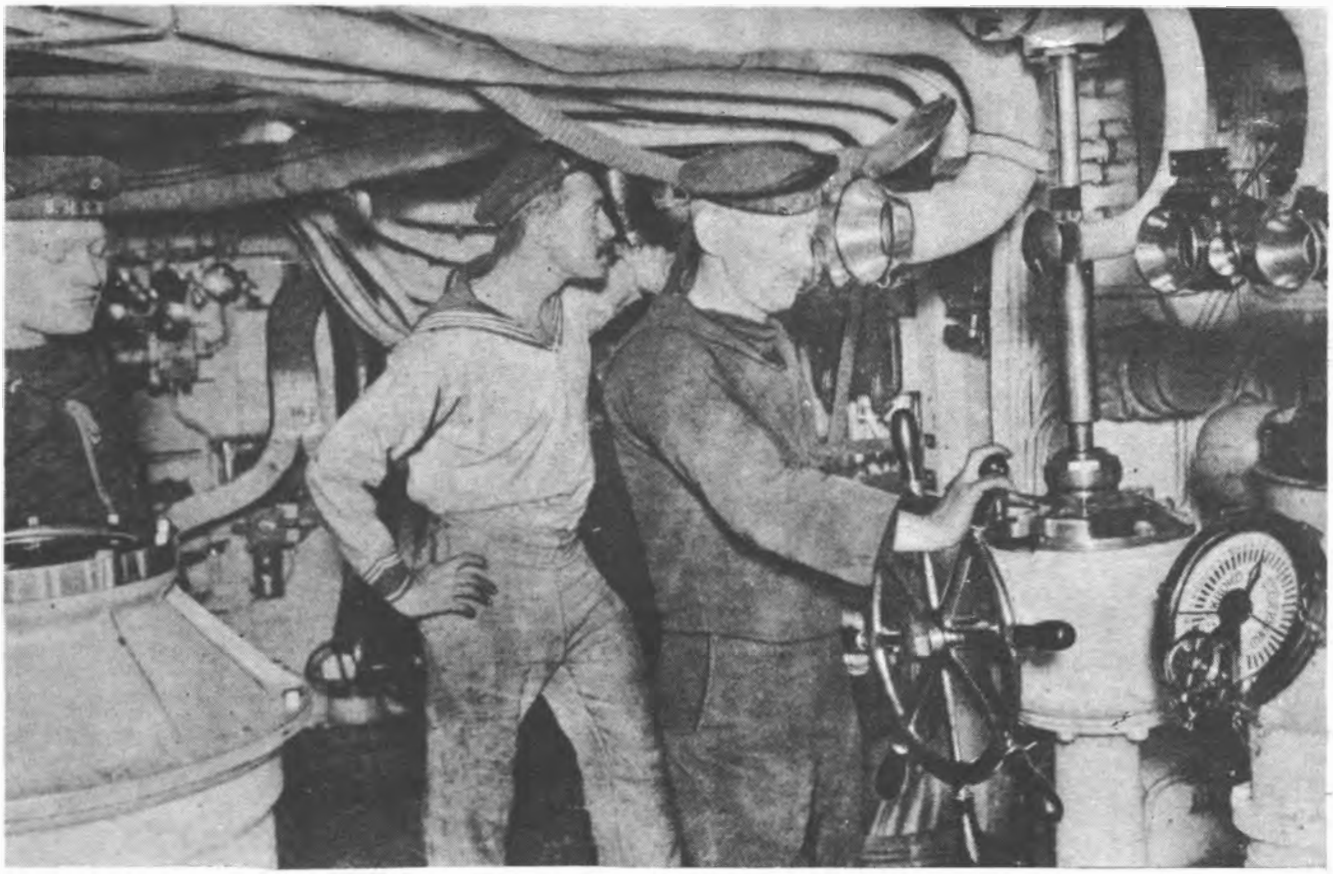

Bir Alman savaş gemisinin makina dairesi

yada bütün ticaret gemilerinin seyirlerini saptamak ve kontrol etmek olanaklarını bulmuş ve bunların yükleri hakkında da tam bilgi edinmek için gerekli mekanizmayı kurabilmişti. Bütün önemli limanlardaki konsolosluklara deniz nakliyatı kontrol subayları atanmış, ve bunlar devamlı olarak Londra'ya görevli oldukları limanlardan hareket eden ticaret gemilerini, taşıdıkları yükleri ve bu yüklerin «gercekte» kime gideceğini bildirmekteydiler. Bu konsolosluklara bağlı subaylardan gelen bilgiler sayesinde Bakonlık düşmanla ticaret yapmakta olan yabancı firmaların bir listesini hazırlamak olanağını bulmuştu. Bu şirketlerin faaliyetlerini azaltmak, baskı kullanmak için bir çok yollara başvurulmaktaydı. Bir çok yabancı limanlarda depolar İngiliz kontrolu altında olduğundan bu gibi düşmanla ilişkisi olan ve listede adı geçen gemilere bu limanda kömür ve başka ihtiyaçları verilmemesi sağlanabilmekteydi, ve böylece bunlar çok kez yükleme yaptıkları limandan ayrılamıyorlar ve düşmana giden malzemeyi teslim edemiyorlardı.

Yine dünyanın en büyük sigorta ve bankacılık merkezlerinin Londra'da toplanmış olmasından da yararlanabilen İngiltere düşmanla işbirliği yaptığı bilinen veya şüphe edilen firmalara kredi verilmemesi ve gemilerinin sigorta edilmemesi sağlanıyordu.

Ayrıca İngilterenin dünya'nın radyo ve telgraf haberleşme sistemlerinin büyük bir bölümünü denetlemesi de böyle düşman lehine çalışmalarını uzun süre gizli kalmaması olanaklarını getiriyordu. Son olarak bir ticaret gemisi «kaçak» sayılan yük ile hareket ettiğinde Amiralliğe geminin durdurulması için gerekli talimat verilirdi, ve bu talimat yerine getirildiği zaman hem gemiye ve hem de yüküne el konurdu.

KARA LİSTE

Ancak Abluka Bakanlığının tek görevi kaçak kargoların düşmana gitmesine engel olmak değildi. Tarafsız ülkelerin ithalatı sıkı bir kontrole tabi tutularak bu ithalatın savaş öncesi yıllardan fazla olmamasını sağlamak da bu bakanlığın görevleri arasındaydı. Ayrıca düşmana savaşmak

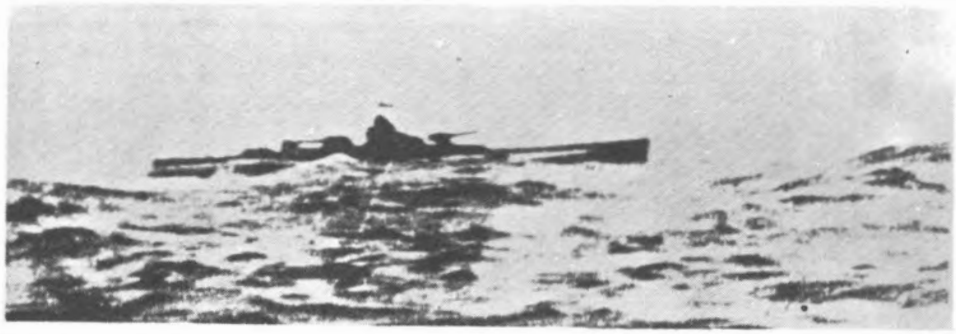

Alman denizaltısı ve mürettabatı

için gerekli özel madenler (Orneğin Wolfram ve tungsten) ve başka silah ve zırh imalatında kullanılan madenler yüksek fiyatlarla İngiltere tarafından satın alınarak dolaylı yoldan bir kontrole tabi tutulmaktaydı.

Abluka Bakanlığının ilk çalışmalarından biri 29 Şubat 1916 tarihinde yasal bir «Kara Liste» yayınlaması olmuştur. Bu listede kendi leriyle bütün ticari ilişkiler yasaklanmış olan tarafsız ülkelerdeki firmaların adları verilmekteydi. Bu hareket Amerika'da protestalarla karşılandı, çünkü listedeki bir çok firma Amerika'dı. Bir ay sonra «Güven Mektupları» olarak adlandırılan yeni bir sistem kuruldu. Bu belgeler güvenilir ticaret filo sahiplerine dağı tılmaktaydı. Bu belgelere sahip olan bir ticaret gemisi kaptanı ablukadan hiç bir denetleme olmadan geçebiliyordu. Yine yabancı tarafsız ülke gemi sahiplerinin yükleri hakkında Abluka Bakanlığına önbilgi vermeleri istenmekteydi. Böylece kendilerine taşıyacakları yüklerin kaçakçılık komitesi tarafından kaçak olarak kabul edilip edilmiyeceğini önceden bildirme olanağı bulunmaktaydı.

Tarafsız ülke armatörlerinin kendiliklerinden Scapa Flow, Downs veya Haliwax'taki kontrol istasyonlarına başvurmaları teşvik edilmişti. Kolaylık olsun diye İskenderiye ve ve Cebelütarik'ta yeni kontrol istasyonları da kurulmuştu. 1916 yılında 1.878 yabancı bandıralı ticaret gemisi gönüllü olarak bu istasyonlara başvurdu. 250 geminin yolu kesildi. Ve an-

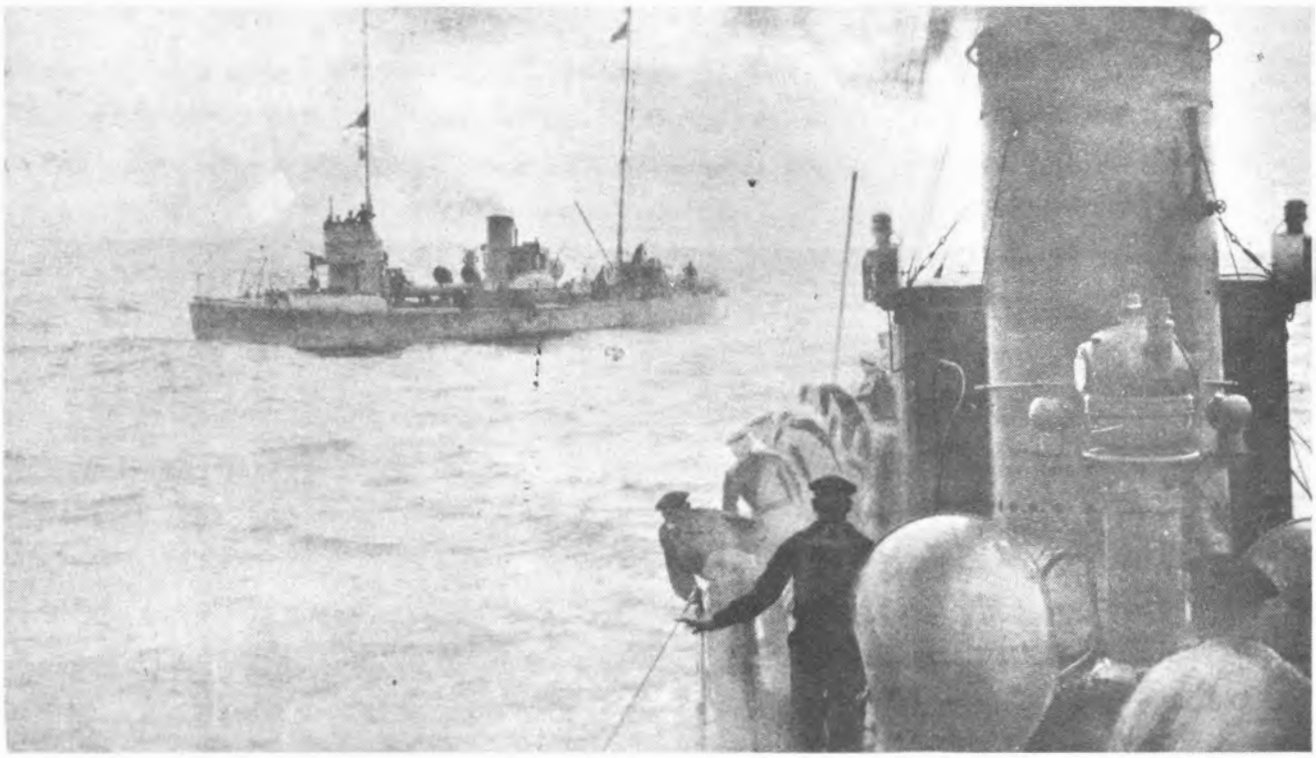

Alman gemileri acık denizde mayın tarıyor.

cak 135 gemi (toplamın yüzde 5'i) ablukadan sıyrılmasını başarabildi. Abluka'nın sertleştirilmesi için Hükümet yeni emirler verince 7 Temmuz 1916'da Ağustos 1914'de yayınlanmış olan Londra Deklarasyonu iptal edildi ve bundan sonra abluka geçen aylar içerisinde çok daha etkili olmaya başladı.

tolardan çekinen Almanlar denizaltı saldırılarını bir az yavaşlattılar. Eylül ayında yine topyekün denizaltı saldırıları başladı, ve İngiliz Amiralliğinin aldığı bütün önlemlere, mayın tarlaları, denizaltı ağları, deniz-üstü devriyeleri, çok reklamı yapılan «Esrarlı gemiler» -eya Q gemilerine-rağmen Alman denizaltıları Ekim ayı içerisinde 147.000 ton tutarında Müttefik ticaret gemisini batırmayı başarmışlardı. Durum gayet ciddiydi, çünkü bu yükselen kayıplar bu oranda devam ettiği taktirde, 1917 yılı içerisinde 2.000.000 ton tutarında ticaret gemisi kaybı hesaba katılmalıydı. 1916 yılı içerisinde Müttefikler 1.237.634 ton tutarında ticaret gemisi kaybettiler. Bu bir yıl öncesine göre bir yükseliş göstermekteydi. Buna karşılık Almanlar kaybettikleri denizaltılarından daha fazlasını insa etmek olanağına sahiptiler Savaşın başından 1916 yılı sonuna kadar yalnız 46 Alman denizaltısı batırılabilinmişti.

ancak 1916 yılının son ayları İngiltere ye gıda maddesi, cephane ve başka gerekli levazım getirmekle görevli olanlar için sıkıntılı aylar olmuşsa da, Alman halkı için gelişmeler çok daha büyük tehlikeler getiriyordu. Silahlı kuvvetler henüz malzeme ve gıda bakımından sıkıntılı günler görmemişlerdi. Çünkü bütün öncelikler onlar için işlemekteydi. Ancak, sivil halk için durum her gün daha beter bir hal almaktaydı. 1915 ve 1916 rekolteleri çok düşük olmuştu. Bunun en büyük nedeni ithal edilmekte olan suni gübrenin yetersizliğiydi. Doğu Avrupa'da Almanların ellerine geçen ülkeler denizaşırı ülkelerden gelen kullanılabilecek mal ve ürünleri yetiştirmek olanaklarından çok uzaktılar. Almanya'da gıda maddesi üretenler bunları ya kendi ihtiyaçları için gizlemekte veya karaborsada fahiş fiyatlarla satmaktaydılar. Sivil halka vesika ile dağıtılan gıda maddelerinin kalorisi günden güne düşmekteydi Giyim eşyası sıkıntısı da en yüksek düzeyde gerçekleşmişti. 1916-17 kışı yaklaşırken -ki bu kış şalgam kışı olarak hatırlanacaktır- genel görünüş umutsuz ve kötüydü.

Bu durum Alman Hükümetini Şubat 1917'de yeniden topyekün denizaltı savaşına itmişti. Ve bu yeni denizaltı savaşı Amerika'nın savaşa girmesine Merkezi Kuvvetlerin kesin yenilgisine yol açmıştı.

İngiliz gemileri açık denizde devriye geziyor.

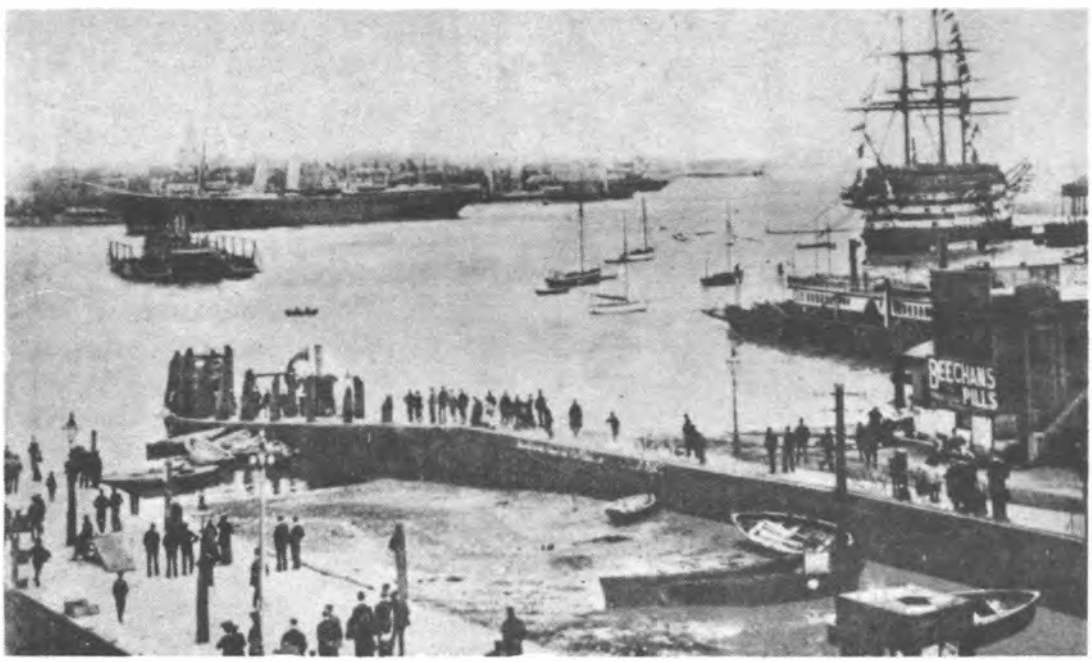

İngiliz Porstmouth limanını genel görünüşü

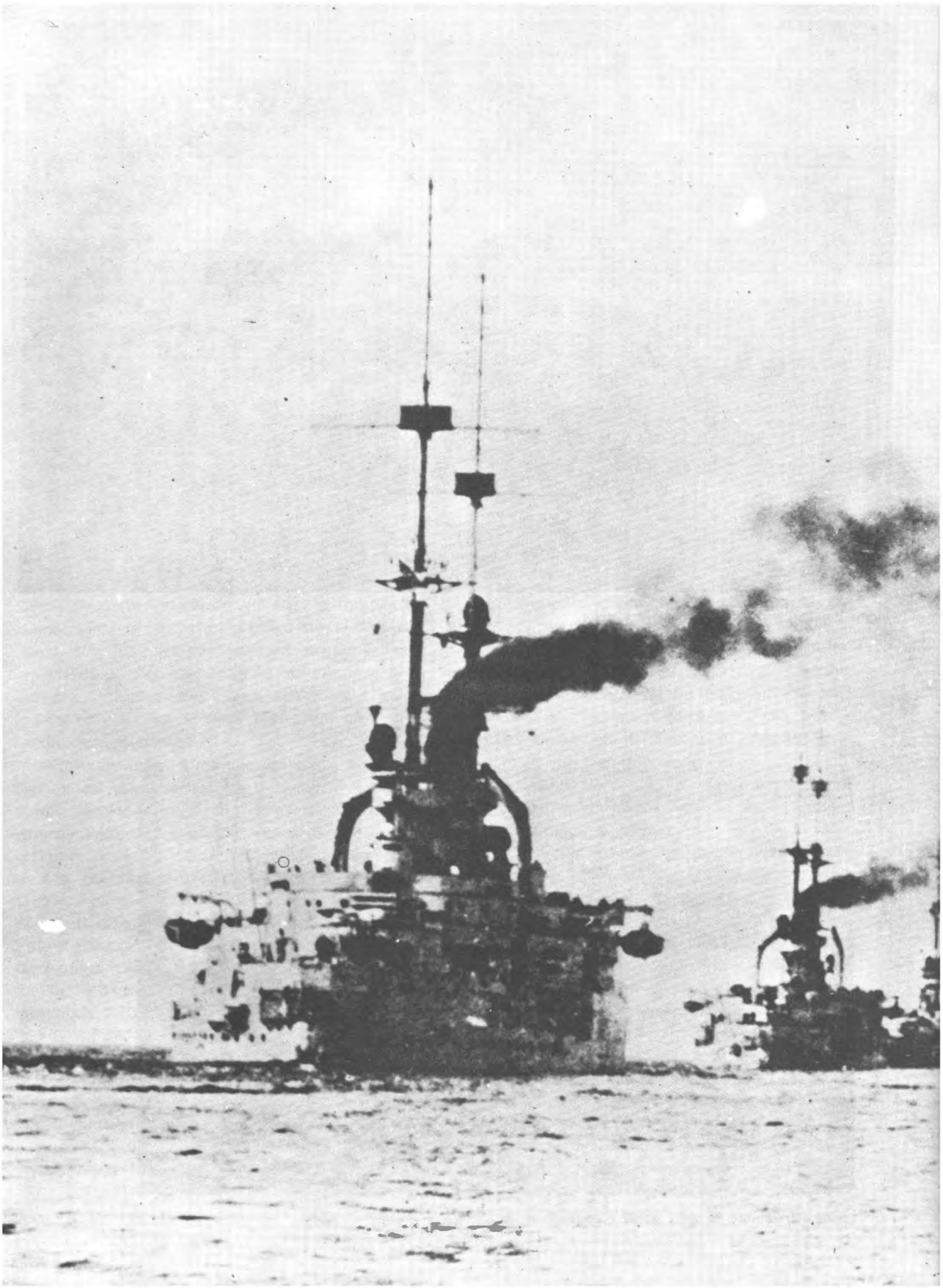

JUTLAND SAVAŞI

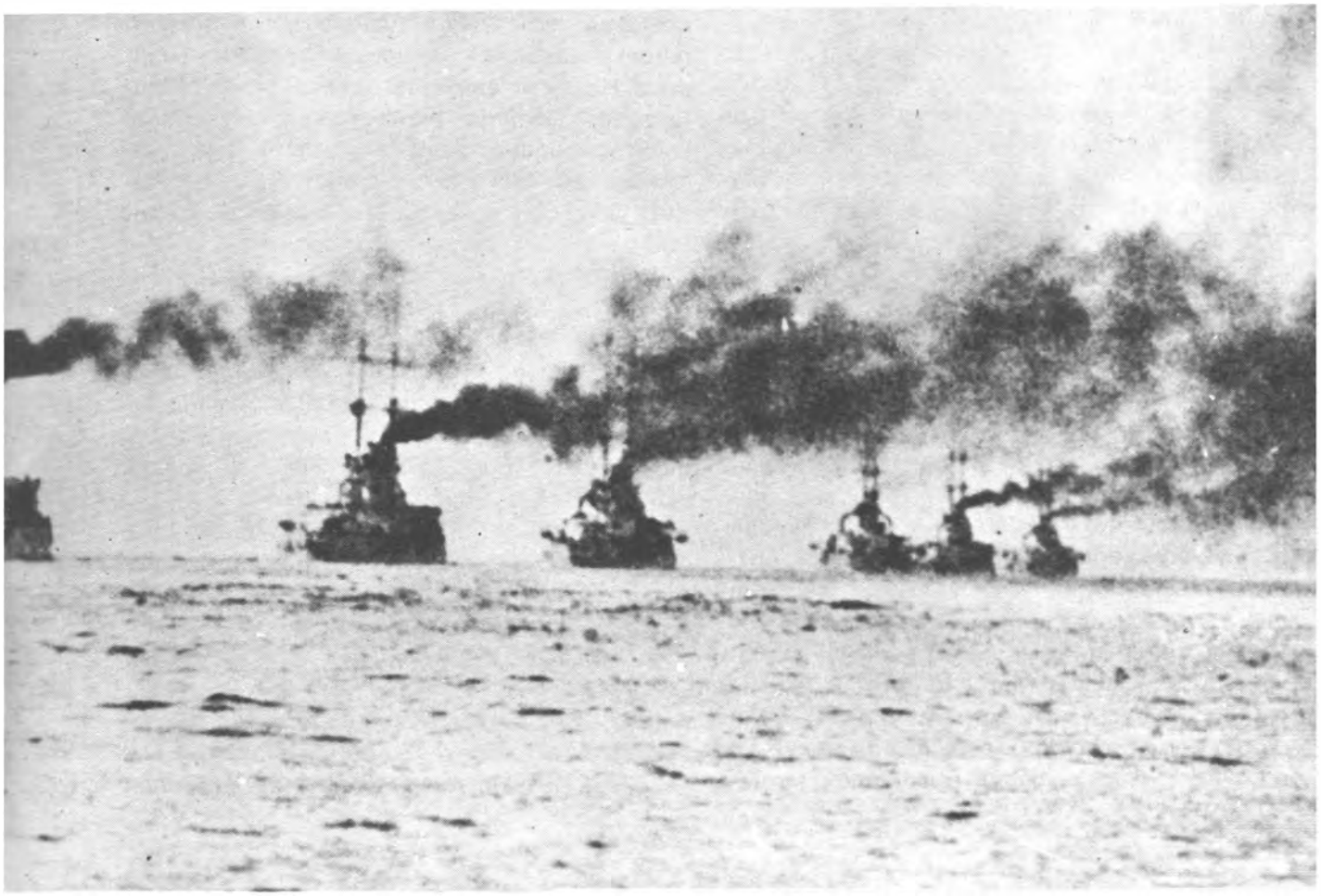

Sir Arthur Cope tarafından yapılan ve 1914 ile 1918 yılları arasında İngiliz Krallık Deniz Kuvvetlerini yöneten subaylardan bazılarını gösteren tablo. Soldan sağa doğru (soldaki önde) Jutland Savaşı'nın önde gelen komutanlarından Beatty, ortada sağda oturan Sturdee ve sağda masaya oturmuş olan da Büyük Amiral Jellicoe.

İngiltere'nin Görüşü

1916 yılının ilkbaharında Dünya Savaşı 18 aylık olmuştu. Karada iki tarafın da büyük kayıplar vermelerine yol açmıştı. Denizlerde dünyanın bugüne dek görmüş olduğu en güçlü iki filo Kuzey denizinin iki tarafında karşı karşıyadılar, fakat iki taraf da kendisine yararlı olabilecek bir savaş girişimine başvuramamıştı.

Amiral Sir John Jellicoe'un komutasındaki İngiltere Büyük Filosu kuvvetlerini Orkyes'lerde Scapa Flow'ta toplamıştı. Burada düşmanın Kuzey denizindeki üslerinden kopup kuzeyden açık denizlere çıkması önlenilebilecekti. İngiliz Savaş kuramcılarına göre... Alman Filosu İngiltere sahillerini tehdit etmeye kalkıştığı taktirde yine bu İngiliz Filosu onun önüne geçebilecekti. İngilizlerin Alman radyo kodlarını çözmüş olmaları böyle bir planı kendilerine daha önceden bildirecekti.

Almanların açık Deniz Filosu sayı yönünden İngilizlerinkinden çok azdı, ve bu nedenle İngiltere Büyük Filosunun ancak bir kısmıyle savaşı göze alabilirdi. Savaşın başından beri İngilizlerin Filolarını bölmeye zorlamak stratejisi izlemişlerdi Alman Amiralleri. Bu stratejiyi gerçekleştirebilmek umuduyla Almanlar Tuğamiral Hipper'in emrindeki kruvazörlerden kurulu savaş filosunu İngiliz sahilindeki kentlere saldırıya göndermişlerdi. İngilizlerin Büyük Filosunun bu baskınları önleyememesi üzerine Büyük Filonun zırhlıları Tümamiral Sir Davit Beatty emrinde Rosyth'de üslendirilmişti.

1915 yılının Ocak ayında Alman Tuğamirali bir çıkış daha yapınca Dogger Bonk'ta İngiliz savaş gemileriyle tutuştu ve savaşta Alman zırhlı kruvazörü Blücher batmış, ve savaş kruvazörü Seydlitz ikinci bacası arkasında bir top mermisi isabet etmiş ve cephaneler ateş alınca gemiyi ancak cephaneliğe su doldurmakla kurtarmak mümkün olmuştu.

Açık Deniz Filosunun başka maceralara girişmesi Kaiser tarafından yasaklanmıştı ve Almanlar Müttefik ticaret gemilerine karşı ilk topyekün saldırıya girişmişlerdi.

1915 yılının geri kalan kısmını Alman Açık Deniz Filosu limanlarda geçirmiş ve bu hareketsizlik Alman Amiralleri arasında büyük hoşnutsuzluk yaratmıştı.

Ocak 1916'da Alman Açık Deniz Filosunun

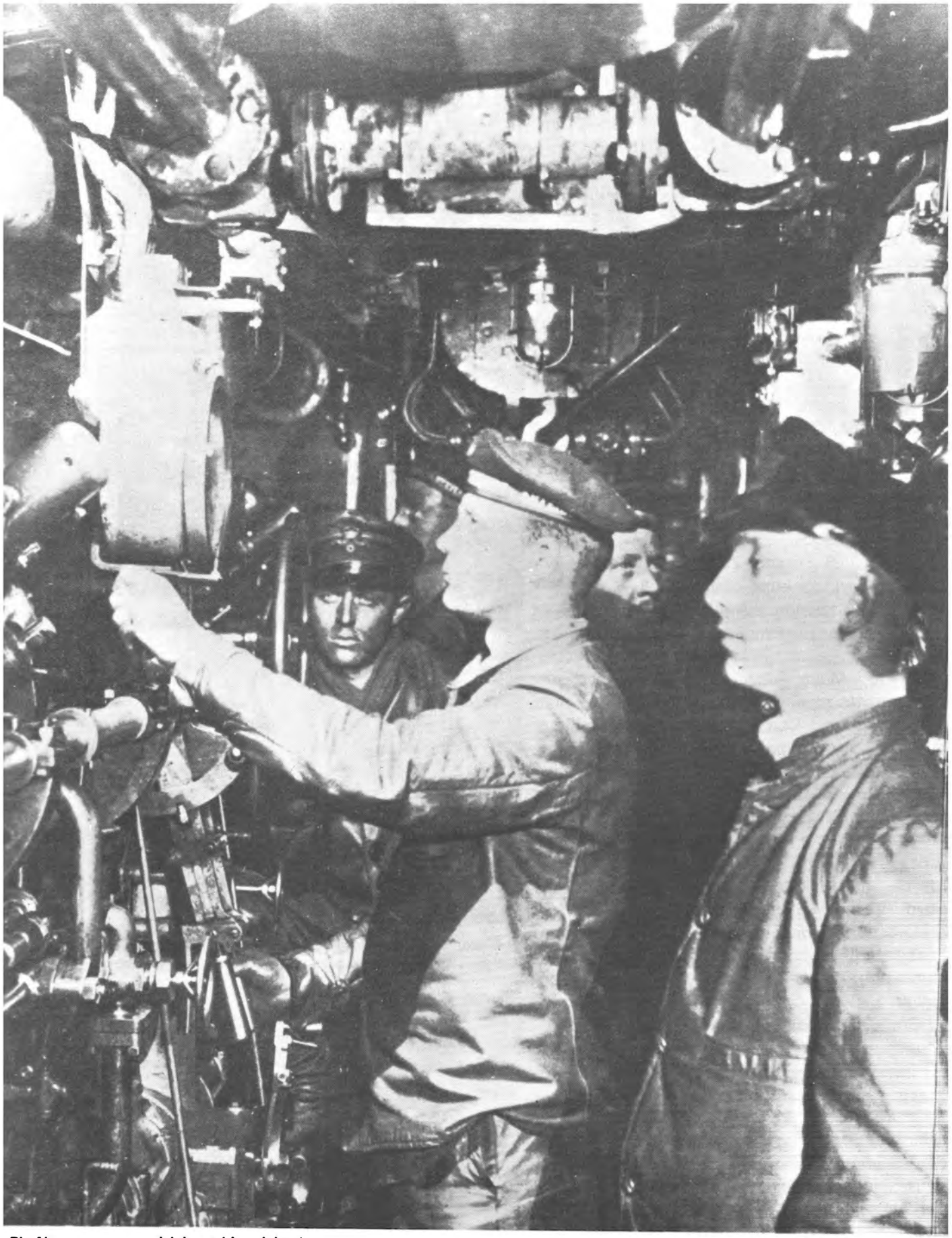

Bir Alman savaş gemisinin makina dairesi

başına Amiral Rein hard Scheer getirildi. Bu Amiral göreve başlar başlamaz filosuna canlılık getirmek için çaba harcamaya başladı. İngiliz sahillerine saldırılar yenilendi. Bundan önce de olduğu gibi Almanların radyo mesajlarını almalarına rağmen Scapa Flow'daki büyük filo buraya yardım göndermekte geciktiğinden Almanlar saldırı hareketlerinde başarılı oldular. Amiral Jellicoe bundan sonra 5 nci savaş filosunu - bu filoda Queen Elizabeth tipi güçlü ve süratli savaş gemileri bulunmaktaydı - Rosyth'deki Amiral Beatty'nin filosuna takviye olarak gönderilmesini kabul etti.

Mayıs 1916'da Amerika'nın Müttefiklerin yanında savaşa katılacağı tehdidinden ürken Almanlar denizaltı savaşını kafifletince, Alman Amiral'ı Scheer saldırıya hazırlandı. Hazırladığı plan gereğince Filsunu üç koldan ayni anda harekete geçirecekti. Su-üstü gemileri bir çıkış yaparak Sunderland'ı bombardıman edecekler ve bu düşman gemilerini savaşa sevkedecekti. Bundan sonra pusuda yatan denizaltıları hareketle geçecekti. Bu arada Zeppel'in birlikleri havadan çevreyi denetim altında bulunduracaklar ve üstün düşman kuvvetleri yaklaştığı taktirde kendisine zamanında durumu bildirebileceklerdi.

Planlar Mayıs ayı sonu için yapılmıştı. Kesin taarruz günü son anda kararlaştırılacaktı. Ayrıca savaş kruvazörü Seydlitz'in yaralarını sarıp safa dönmesini beklemek de gerekiyordu. Zeppelinlerin keşif yapabilmeleri için iyi hava şartları da gerekliydi. Bu arada 16 denizaltı 17 Mayıs tarihinde Scapa Flow, Cromatry, ve Firth of Forth açıklarındaki yerlerini tutmak üzere hareket ettiler. Bunların açık denizlerde yakıt almadan kalabilme süreleri sınırlıydı. Ve son saldırı tarihi 30 Mayıs olması gerekiyordu. Seyditz tersaneden ancak 28'inde dönebilmişti, ve ondan sonrada havalar sisli olduğundan Zeppelin'ler keşif uçuşlarını yapamadılar.

Böyle gelişmeler gözönünde bulundurulduğunda alternatif bir plan daha hazırlanmıştı. Hipper'in zırhlı filosu Heligoland koyundan kuzeye doğru yönelecek ve Norveç sahilleri açıklarında seyredecekti. İngilizler bunu öğrencekler ve Beatty'nin Rosyth'deki zırhlı filosu doğu'ya yönelecek ve Scapa Flow'dan İngiliz Büyük Filosundan yardım gelmeden önce Alman Amiral'ı Hipper'in bulunduğu noktanın 40 mil güneyinde bekleyen Alman Açık Deniz Filosunun tuzağına düşecekti.

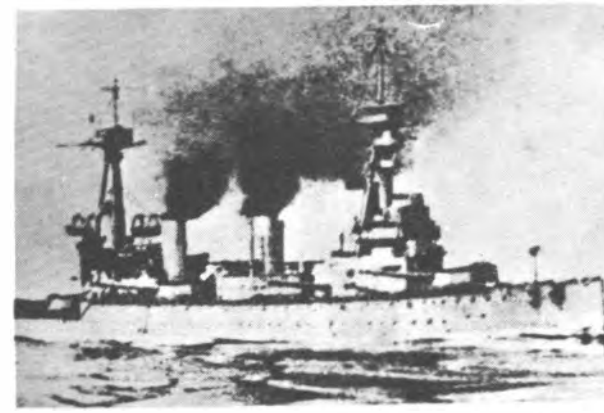

Yukarda: Kruvazör İndefatugable Jutland Savaşı'na gidiyor.
Aşağıda: Warspide limanda.

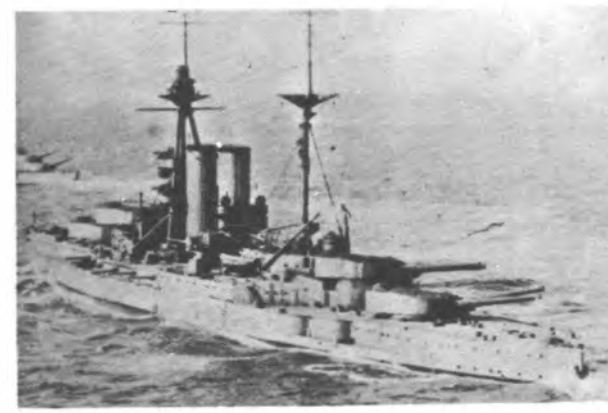

Yukarda: 5. Savaş Filosu'na bağlı Malaya gemisi.
Aşağıda: İnvincible kruvazörü. O da İndefatigable gibi ba-

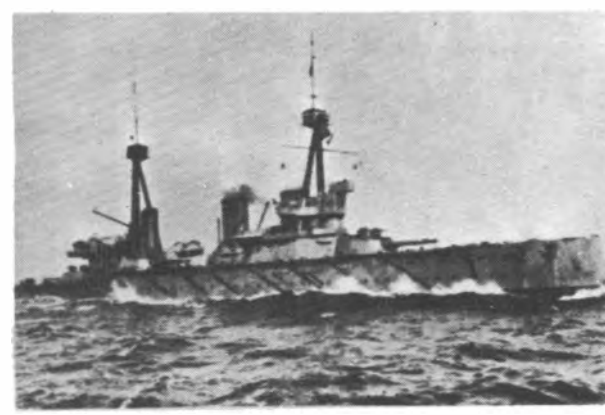

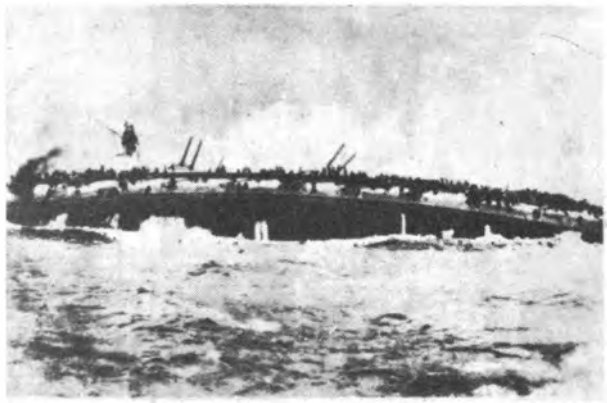

Üstte: Alman kruvazörü Blücher 1915 Ocak ayında Dogger Savaşı'nda batarken.
Altta: Jellicoe'nun sancak gemisi İron Duke.

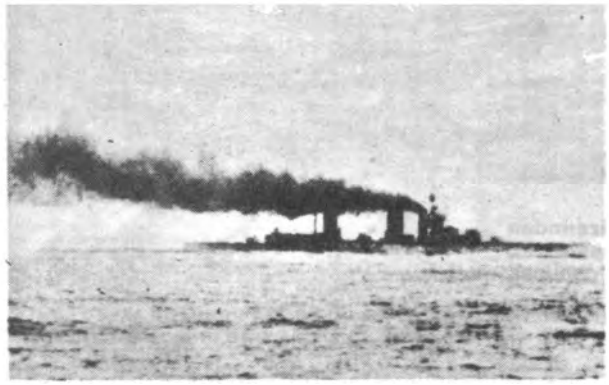

Üstte: Beatt'nin sancak gemisi Lion savaşın ilk anlarında aldığı yarayla yanıyor.
Aşağıda: İnvincible'i batıran Derfflinger kruvazörü

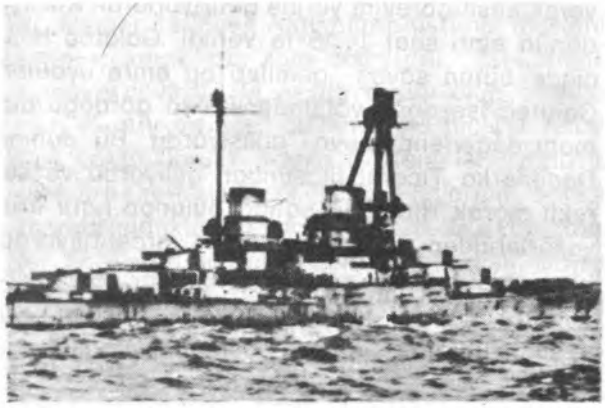

TUZAK KURULUYOR

İngilizlerin, Alman telsiz sinyallerini okuyabilecek yetenekte olmalarını bile göz ardı ederek, safça ve tecrübesizce hazırlanan bu planın, 28 ve 29 unda da süren kötü hava koşullarına karşın, uygulanılmasına karar verildi. 30 Mayıs günü, Schillig Roads 31GG2490-da toplanan tüm açık deniz filolarına kısa sinyallerle şu emir veriliyordu, '31 Mayıs günü 2490 Gizli Emir yerine getirilsin.'

Bu sinyaller İngiliz Deniz Kuvvetleri Gözlem İstasyonu tarafından tam zamanında alındı. Aslında ne dediği pek açık olmamakla birlikte, dolaylı olarak belirtilenlerden Alman filosunun büyük bir harekâta hazırlandığı anlaşılıyordu. İlk önce büyük filoyu suya indirecek takım hareke te geçirildi. Başkomutanın emri altında bulunan asıl kuvvet, üçüncü filoda 3 ağır kruvazörü içeriyordu. Cromarthy körfezinden ise, ikinci filo, birinci kruvazör filosu, ve destroyerlerden oluşan küçük filo yola çıktılar. Bu iki kuvvet ertesi günün sabahında Norveç'in 90 mil güney batısında buluşacaklardır. Birleştikleri zaman, 24 tane ağır toplu deniz zırhlısı, 3 ağır kruvazör, 8zırhlı kruvazör, 12 hafif kruvazör ve 51 destroyerden oluşan bir kuvvettiler artık. 6 ağır kruvazör, 4 tane 15 inçlik top, Elizabeth stili hızlı muhripler, 12 hafif kruvazör, 28 destroyer ve bir uçak gemisinden oluşan Beatty'nin filosu ise Firth of Forth'dan çıkıp doğru Yutland Bank'ın 120 mil batısına doğru hareket etti. Tarih 31 Mayıs, saat 14:00. Bu çıkış onun büyük filodan 69 mil kadar daha ileride kalmasını yol açtı. Eğer Beatty o zamana kadar hiç bir düşman kuvvetinin varlığını gözlemeseydi, kuzeyde dönüp Jellicoe ile buluşacaktı.

Scheer'in Beatty'yi tuzağa düşürmek için harekete geçmesinden çok önce, İngiliz donanması hazırdı. Durumun aleyhlerine dönmesinden, tuzağa hazırlayan sorumluydu. Zaten Scheer'in, hazırlanan planının ilk hamlesi suya düşmüştü bile. U-Botları İngiliz filolarına karşı hiç bir başarılı atakta bulunmamış ve hatta, donanmanın bütün kuvvetleriyle denizde olduğunu bile haber verememişti.

31 Mayıs, saat 01 sularında, Birinci Keşif kolundan 5 ağır kruvazör (Lützow (Bayrak Gemisi), Derfflinger, Seydlitz, Moltke, Von der Tann), İkinci Keşif kolundan 4 hafif kruvazör ve bir diğer hafif kruvazör tarafından yol gösterilen 33 destroyerden oluşan Hipper'in kuvvetleri, demir alıp kuzeye doğru yola koyuldular. 50 mil gerilerinden Scheerin kuvvetleri onları takip ediyordu. Bayrağı taşıyan Friedrich der Grosse, 16

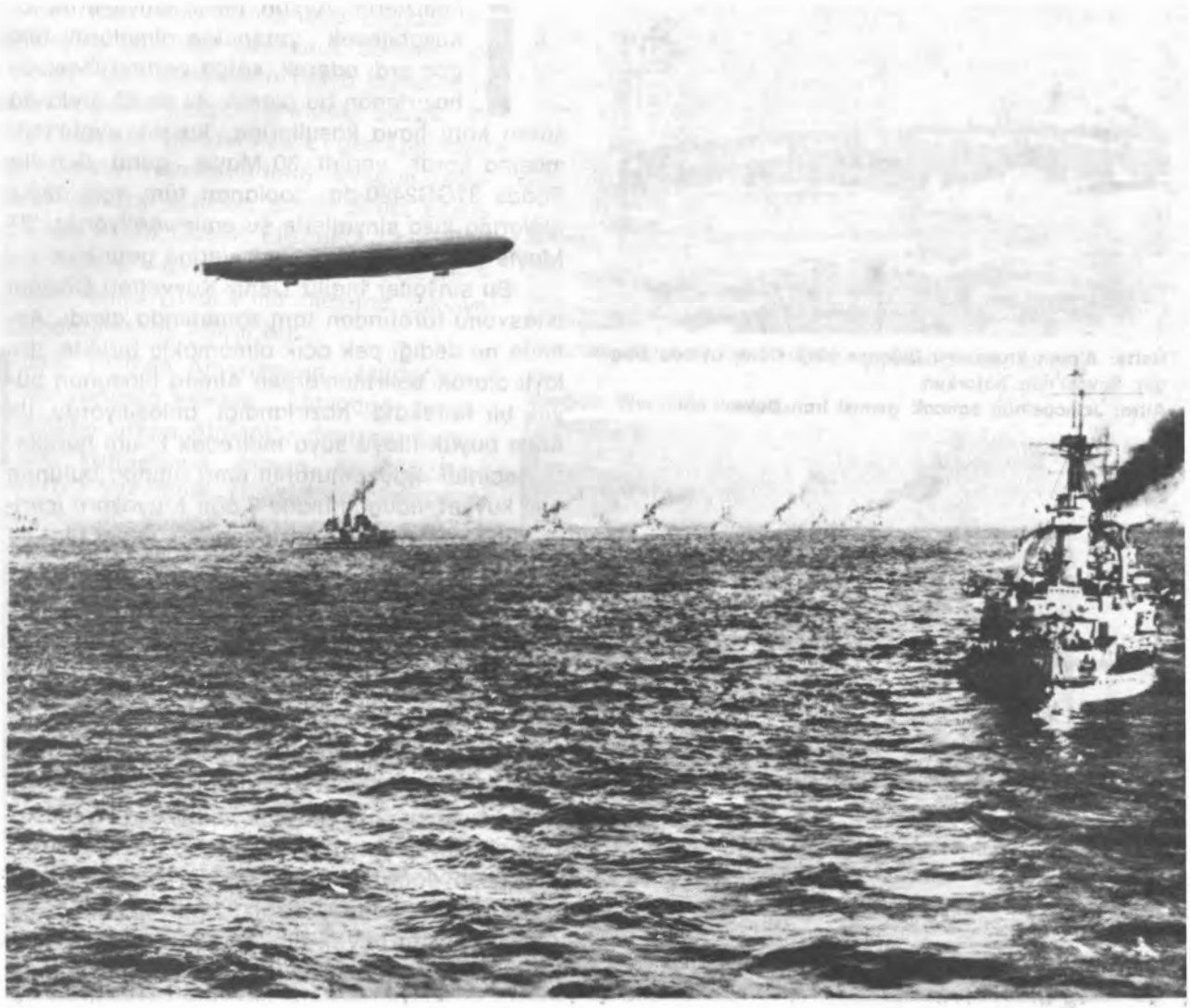

İlk zeplin seyrisefer halindeki Alman açık deniz filosunun üzerinden uçuyor. Üç dört sıra halinde dama tahtası görünümünde yol almaktal Filonun toplu halde bulunmasına ve saldırı anında çabucak yayılmasına olanak sağlıyordu.

tane ağır toplu deniz zırhlısına yol gösteriyordu, daha arkada ise 5 tane hafif kruvazörün yol gösterdiği, dördüncü keşif koluna bağlı 6 tane zırhlı ve bir hafif kruvazör eşliğinde 39 destroyer yer alıyordu.

Saat 14.00 de Hipper, Yutland Bank'a varmıştı bile. Danimarka kıyılarının açığında, Hipper'in keşif kruvazörleri yakın aralıklarla bir yay meydana getirmişlerdi. Ağır kruvazörlerden 7 ila 10 mil uzaktaydılar. Görüş uzaklığı epeyi geniş olan, sakin, açık bir yaz günüydü. Fakat gün ilerledikçe havanın bozacağı seziliyordu. Hipper ve Beatty birbirlerinin varlığından habersizdiler. Beatty, 50 mil kadar kuzey batıda hafif kruvazörleriyle zigzaglar çiziyordu. Hafif kruvazörler çiftler ilerleyerek keşif görevini yerine getiriyorlardı. Kuzeye dönün emri saat 14:15 te verildi. Galatea hariç bütün savaş gemileri bu emre uydular. Galatea ise doğu yönünde ufukta gördüğü dumanı değerlendirmeye çalışıyordu. Bu duman Danimarka Ticaret filosundan geliyordu ve sürekli olarak Hipper'in batıda bulunan hafif kruvazörlerinden Elbing tarafından araştırılıyordu. İki gemi birbirlerini görebilecek kadar açığa çıktıkları zaman iki taraftan da ateş başladı. Bu ateşler Yutland Savaşının başlangıcını belirliyorlardı.

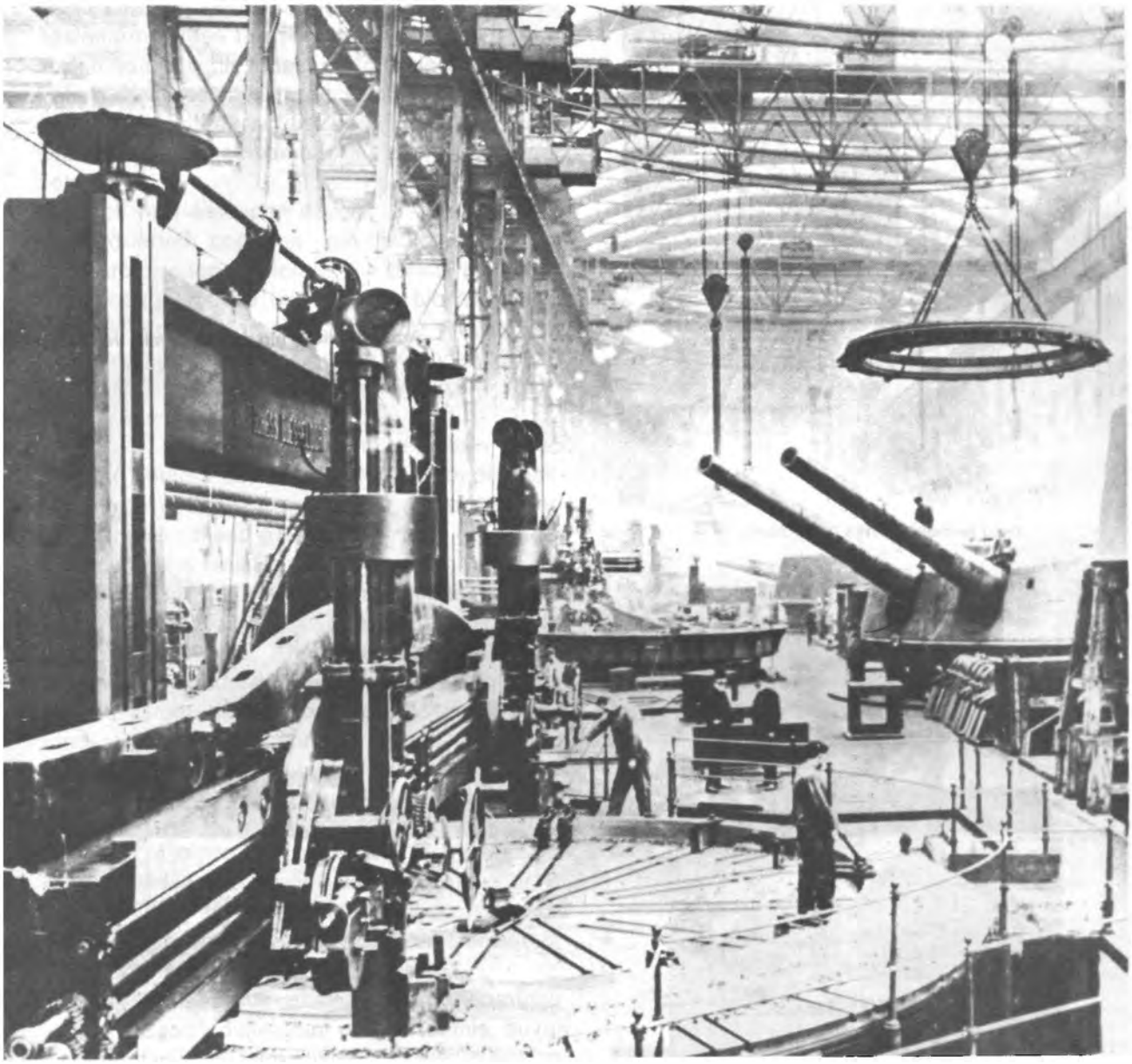

Krupp savaş endüstrisi korkunç deniz silahlarını hazırlıyor. Krupp'ların taretleri İngiliz donanmasını da etkileyecektir.

Silah sesinin geldiği yöne dönen iki tarafın amiralleri, karşıt istikamette birbirlerini gördüler ki, Hipper ilerleyen Almanların üstüne, müttefiklerini çekmek için rota değiştirdi. İstikametini güneye çevirdi. Bu arada bütün olup bitenlerden Beatty ve Jellicoe'nun hala hiç bir haberleri yoktu. İngiliz Radyo Gözlem İstasyonu ise yanlış haberlerle Açık Deniz Filolarının hala limanda olduklarına inandırılmıştı. Bu yanıltmayı ise Scheer'in adamları gerçekleştirmişti. Bayrak taşıyan geminin çağrı-işaretini kıyı istasyonlarından birini ilemişlerdi. Çünkü, Başkumandanın idari işlerle meşgul edilmesini istememişlerdi.

AĞIR KRUVAZÖRLER ATEŞ AÇIYOR

Princess Royal, Queen Mary, Tiger, New Zeland ve Indefatigable ve bu gemilere yol gösteren Lion, hep birlikte paralel istikametlerde yer aldılar ve saat 15.48 de ateşe başladılar. Hipper 5 e karşılık 6 gemi ile kazandı. Belki de daha çok farkla kazanacaktı fakat, Beatty'nin acele ederek 5. Filoyu beklememesi ve büyük bir hızla olaya müdahale etmesi, karşı tarafa yaradı. Oysa 5. filo sadece 6 mil ötede idi ancak sinyalini Beattyeye tam zamanında eriştirememişti. Sinyal Beatty'ye eriştiğinde ise 10 mil geride kalmıştı. Savaş başladıktan yirmi yedi dakika sonra da İngiliz mu-

Amiral Jellicoe

Amiral Jellicoe'nin sancak gemisi Iron Duke.

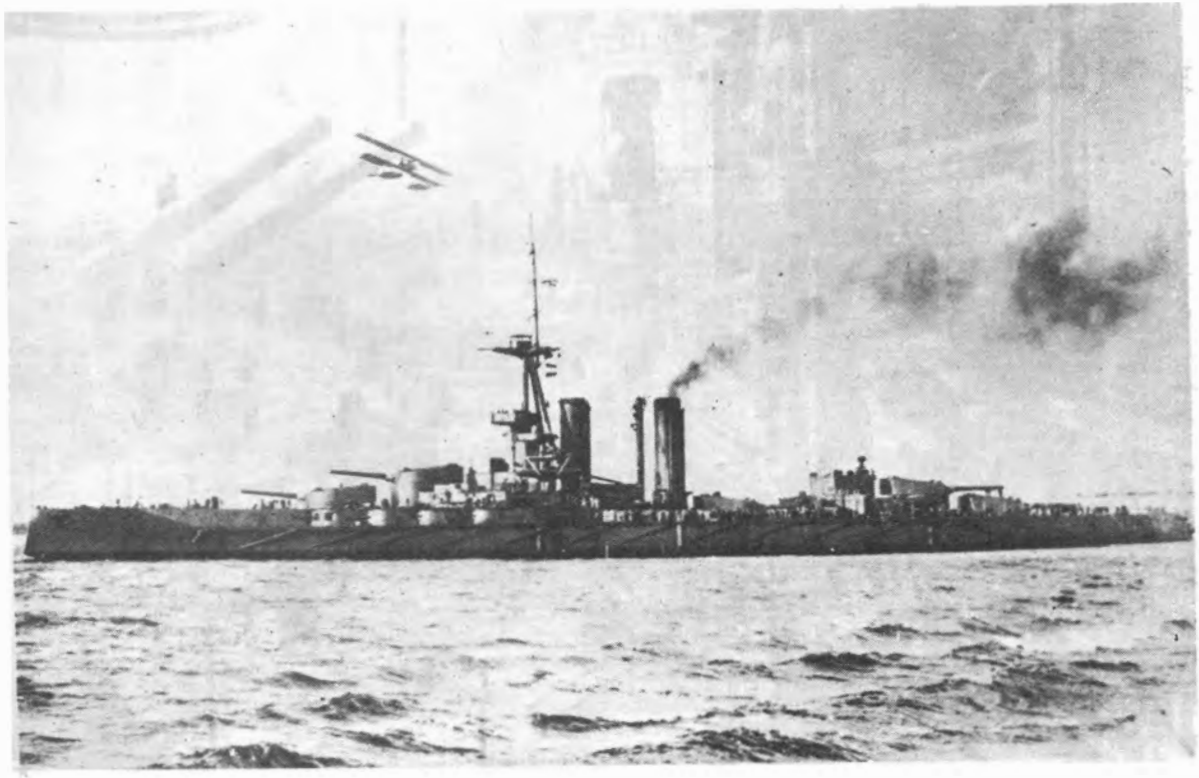

haripleri 15 inçlik topları ile ateşe başladılar.

Arada çok şey oldu. Hipper'in gemileri silah bakımından hasımlarına üstünlük sağladılar. Karşı taraf menzil bulmak konusundan oldukça yavaştı. Daha hiçbir Alman gemisi menzile girmemişken, Lion, Princess Royal ve Tiger ağır yaralar aldılar. Daha sonra Seydlitz, Derflinger, ve Lützow da yara aldılar, ancak üstünlük hala Hipperden yanaydı ve saat 16:00 da Beatty'nin artçı gemisi Indefatigable infilak ederek battı. Atılan toplar geminin cephane deposuna isabet etmişti. Hemen ardından Lion, Indefatigable'ın akibetinden kıl payı kurtuldu. Lützow'dan atılan bir top Lion'un cephane deposuna isabet etti fakat cephane deposunu daha önceden zaten su bastığı için infilak etmedi.

İşte ancak bu sırada yetişebildi 5. Filo. (Barham, Valiant, Warspite, Malaya) düzeni ile olaya müdahale eden 5. Filo'nun 5. Filo'nun topçuluk tekniği gerçekten çok iyiydi. Hipper'in artçı iki gemisi hemen yara aldılar. Felaket her taraftan sarmıştı Hipper'i, ancak İngilizlerin arada menzil şaşırmaları sonucu biraz olsun nefes alabiliyordu. Hipper'in daha fazla dayanması olanaksız gibi görünüyordu zira yardımına gelmesini beklediği Scheer'in filosu hala ufukta görünmüyordu. Bütün bunlara karşın Alman ağır kruvazörleri hala şaşmaz bir doğrulukla topları menzile yolluyorlardı ve saat 16:26 da Queen Mary tıpkı Indefatigable gibi infilak etti.

Bu arada destroyer savaşı da karşıtlar ara-

sında sürüyor, flotiklalar torpilleriyle ilerleyerek hasımlarını ateşe tutuyorlardı. Ateşlenen torpillerden yalnızca bir tanesi yerini bulabildi. İngiliz Petard'dan ateşlenen torpil, Alman Seydlitz'i hasara uğrattı ancak safdışı bırakacak kadar ağır yara almasını sağlayamadı. İki İngiliz destroyer battı.

Çok hızlı seyreden savaş, Beatty'nin keşif kruvazörlerinin çoğunun geride kalmasına yol açtı. Aralarından yalnızca bir tanesi Komodor Goodenough'ın 1633 ten bu yana Lion'a hep iki mil fark yapmış olan Hafif Kruvazör Filosu geride kalmamayı başardı. O anda Goodenough'ın şaşkın bakışları altında muhriplerin uzun direkleri göründü ufuktan.

İngiliz donanmasına bağlı gemilerin radyo dinleme odalarında, orada bulunanların duymaktan büyük üzüntü duydukları şu masaj geçiyordu: **«Düşman filosu göründü, kerteriz güney doğu. Düşmanın istikameti kuzey.»**

Hipper kıl payı kurtuldu denilebilir ve üstelik Beatty'yi tuzağa düşürme çabalarında da başarısını sürdürdü. Ancak Goodenough'ın zamanında uyarmasıyla Beatyy bu tuzaktan kurtuldu. Düşman savaş filosu yayılma alanına girmeden önce, Beaaty yönünü kuzeye çevirdi. 5. Filo, yara almış bazı ağır kruvazörler geri çekilirlerken bir süre daha dayandı. Geri döndüklerinden Alman Savaş Filosundan açılan ağır ateşle karşılaştılar ve özellikle Malaya ağır yaralar aldı. Karşılık olarak Lützow, Derfflinger ve Seydlitz'i ağır şekilde yaralamayı başardılar. Bu arada bazı öncü Alman gemileri de yaralar aldılar.

Şimdi durum tam tersine dönmüştü, Beatty düşmanını peşine takmış, büyük bir hızla bilmedikleri En Büyük Filo'ya, güneye, doğru çekiyordu onları Jelicoe' nun 24 parçalık zırhlı savaş gemileri, birbirlerini dik kesecek şekilde sıralanmış 6 sıra oluşturuyorlardı. Sancak gemisi ise orta sıradakilerden en doğruda bulunan iki tanesine önderlik ediyordu. Plana göre hasmına ateşe başlamadan önce gemilerin tek sıra halinde savaşa hazır olmaları gerekiyordu. Bu sıraya girmek geciktirilirse sonuçlar feci olabilirdi. Sağ taraf metoduyla yayılmayı gerçekleştirebilmek için düşmanın hangi yönden görüneceğini iyi kestirmek çok önemliydi.

Filonun iki ayrı bölümünün bulunduğu yerlerin farklılığını ve haberleşmede olan aksaklıkları bazı nedenlerden Jellicoe bilmiyordu. Ve bu sırada iki filo birbirlerine doğru son hızla ilerliyorlardı. Saat 16:30 da Beatty'nin hafif kruvazörleri Jellicoe'nun ilerleyen zırhlı kruvazörleriy-

Beatty'nin sancak gemisi Lion

Amiral Sir David Beatty

İngiliz donanmasının gemileri..

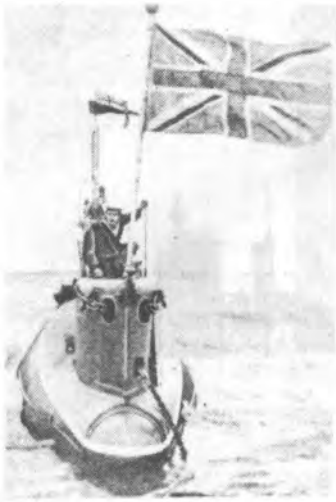

Bir denizaltı

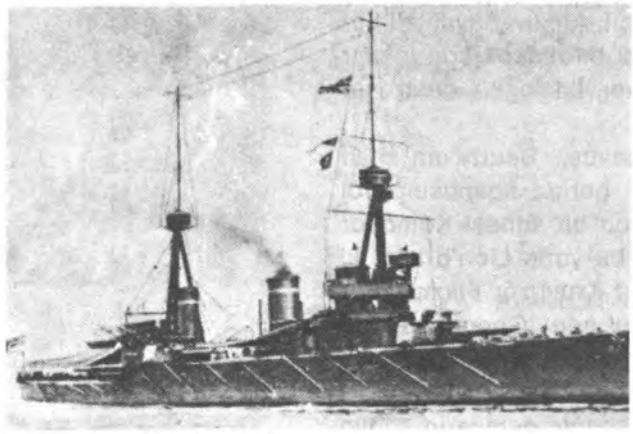

İnvincible

Torpidobot

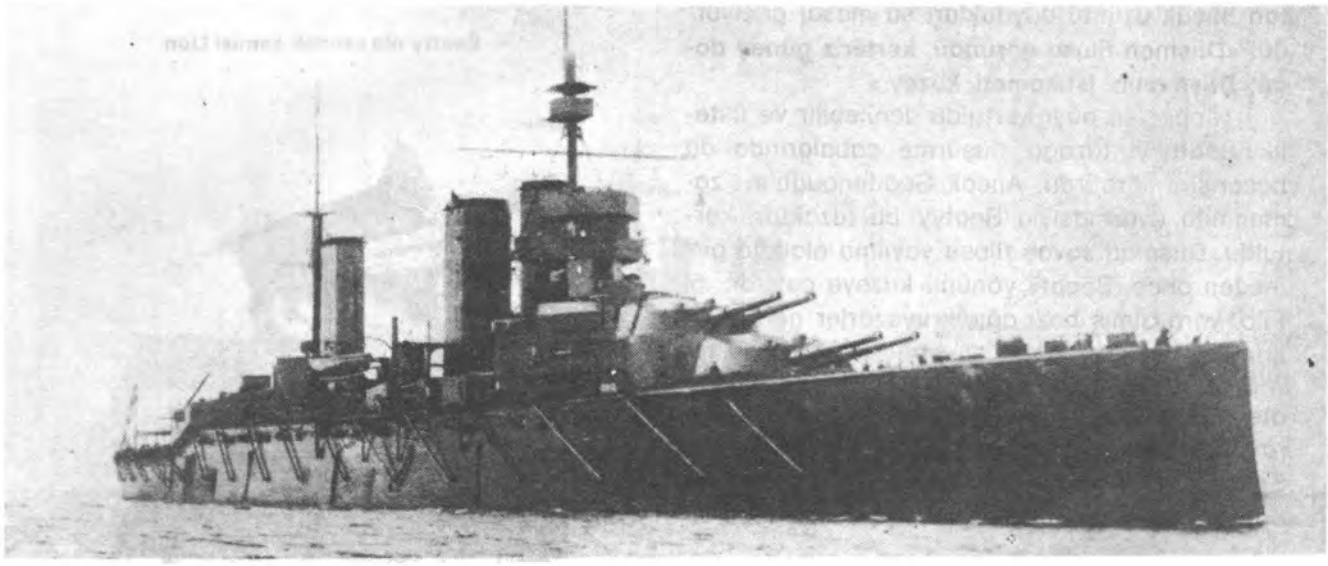

Queen Mary

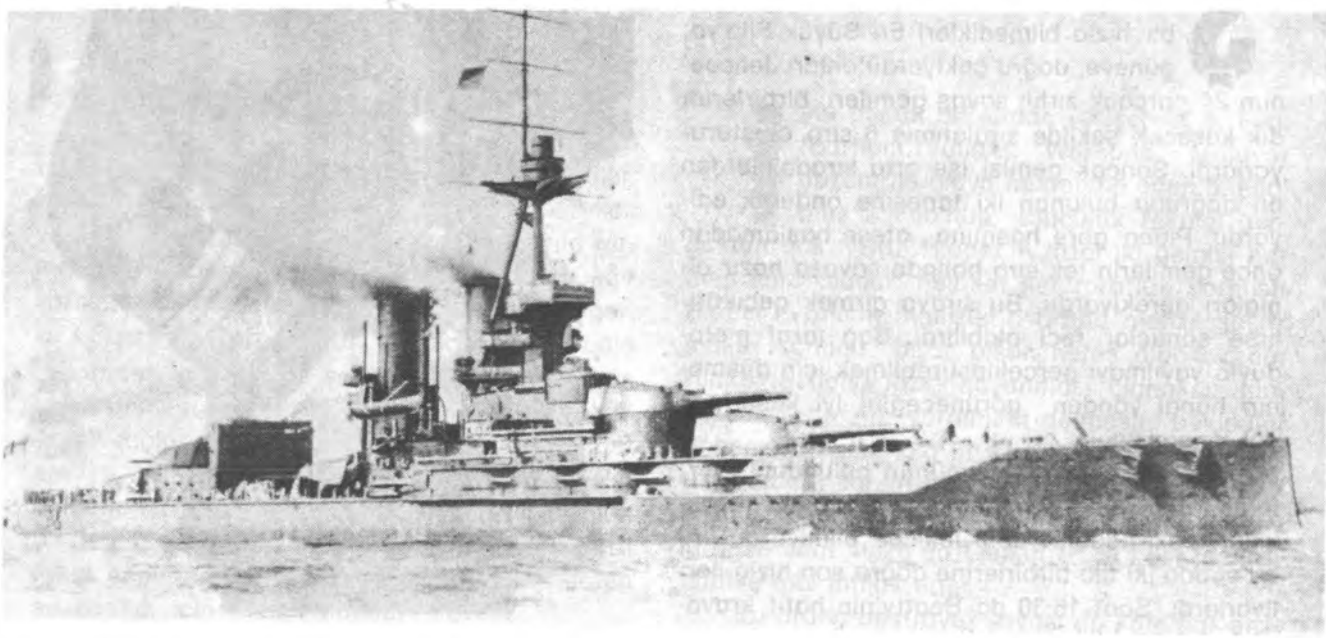

Marlborough

le görsel bağlantı kurmuşlardı. Marlborough önderliğinde büyük filoya bağlı savaş gemileri aslında daha çok önceden duyulmaya başlanan top ateşlerinin dumanlarını ancak saat 17:50 de görebildiler. 6 dakika sonra Beatty'nin ağır kruvazörlerinin Iron Duke'tan çıkıp arkasında duman bulutları bırakarak Jellicoe'ya yetişmek için hızla ilerledikleri görüldü. Hayati önem taşıyan mesaj, Lion'dan Başkumandan'a ancak saat 18.15 te ulaşabildi: **'Düşman savaş filosu güney batı yönüne döndü.'** Mesaj son anda yetişmişti.

JELLİCOE HAYATI ÖNEM TAŞIYAN KARARINI VERİYOR

İlerleyen birkaç dakika içinde, Jellicoe gözleri pusula dolabına dalmış, bu karışık durumda en doğru kararın ne olabileceğini tartışıyordu kendi kafasında. Başarılarının, zaferlerinin bu karara bağlı olduğunu çok iyi biliyordu. Jellicoe'nun, gemilerin iskele yönleri güney doğuya gelecek şekilde sıralama yapması, daha sonra yapılacak eleştirilerde kınanacak ve hatta lanetlenecekti.

Önü görünen duman ve hafif sis, Scheer'i dehşete düşürmüştü. İki ateş arasında kalmışsı Scheer. Yerinde kalsa bir türlü, geri çekilse başka türlü bir ateşle karşılaşacağını çok iyi biliyordu. Giderek toplar sağanak şeklinde yağmaya başladı. Artık şüphe götürür yanı yoktu bunun, T şeklindeki hattı yarılmıştı. Bu düşülebilecek en kötü durumdu. Fakat çok büyük şanstır ki, gerçekten manevra yeteneği çok az olan bu hantal savaş gemilerini çevirmek başarısını Açık Deniz Filosu gösterdi. Jellicoe'nun tuzağından çok akıllıca kurtuldu. Fakat arkasında, destroyerlerinden çıkan korkunç duman bulutları bırakarak.

Ancak bu kurtuluş geçici idi onun için. Hareket üssü ile o anda bulunduğu yer arasında

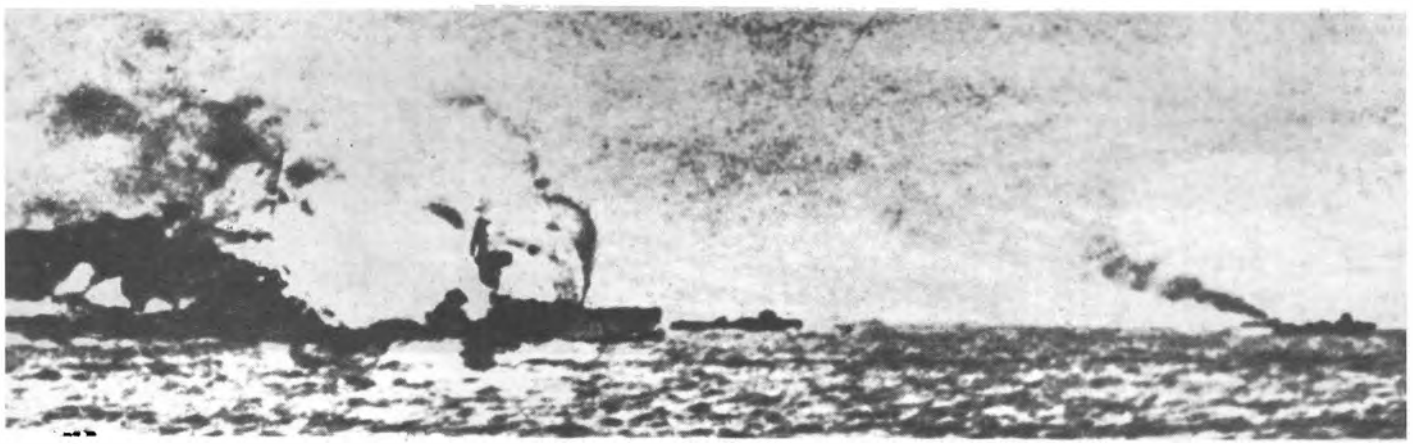

İnvincible yere elmış..

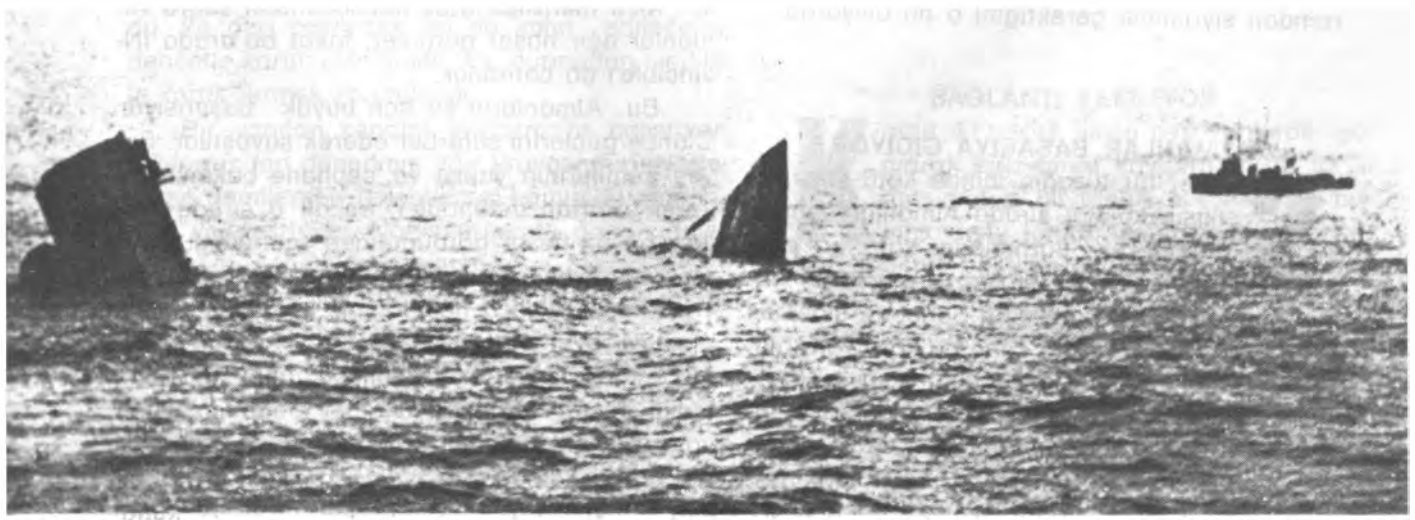

İnvincible batıyor.Torpido botu Badger 6 kişiyi kurtarmak için yaklaşıyor.

onu çok güçlü bir birlik durduruyordu. Ya savaşması ya da bir şekilde yolunu bulup bu kötü durumdan sıyrılması gerektiğini o da biliyordu.

ALMANLAR BAŞARIYA GİDİYOR

Scheer bu tuzağın içinde kötü şekilde sıkışıp kaldığı sırada Almanlar sonuca gidebilecek harikulade zaferler elde ediyorlardı. 5. Filo'dan Warspite, dümeni hasara uğramış şekilde Scheer'e ulaşmak için hamle yaptığı sırada daha da kötü yara alarak saf dışı bırakıldı. Jellicoe'nun siper görevi yapan zırhlı kruvazörleri aniden dumanların içinden beliren Alman savaş gemileri ve Hipper'in ağır kruvazörleri tarafından sarılıverdi. Defence, infilak ederek safdışı kaldı. Warrior ise ağır yara alıp, savaştan çekildi, limana dönerken battı. Daha sonra Alman ağır kruvazörleri, Büyük Filo'ya bağlı 3 ağır kruvazörle karşı karşıya geldiler. Kısa menzilde ateş düellosundan sonra Almanlar ağır hasar gördüler, fakat bu arada INvincible'ı da batırdılar.

Bu Almanların en son büyük başarısıydı. Olanca güçlerini seferber ederek savaştılar. Savaş gemilerinin yapısı ve cephane bakımından karşı taraftan üstündüler, ancak o sırada Lützow büyük hasar gördüğünden sahneden çekilmek üzereydi. Diğer ağır kruvazörleri ise sağlam yapıları ve akıllıca hazırlanmış bölümlere sahip olmaları aynı akibetten koruyordu. Scheer, büyük bir hırsla defansa geçmişti fakat karşısına aldığı gücün bütün Büyük Filo olduğunu bilmiyordu. Öncü kollarının ateş alması ve yanması sonucu ilk kez geri çekilmeye başladı. Bütün dileği rotayı Horn Reef fenerine tutturup, kendi mayın tarlasının gerisine kaçmıştı. Bir kez daha

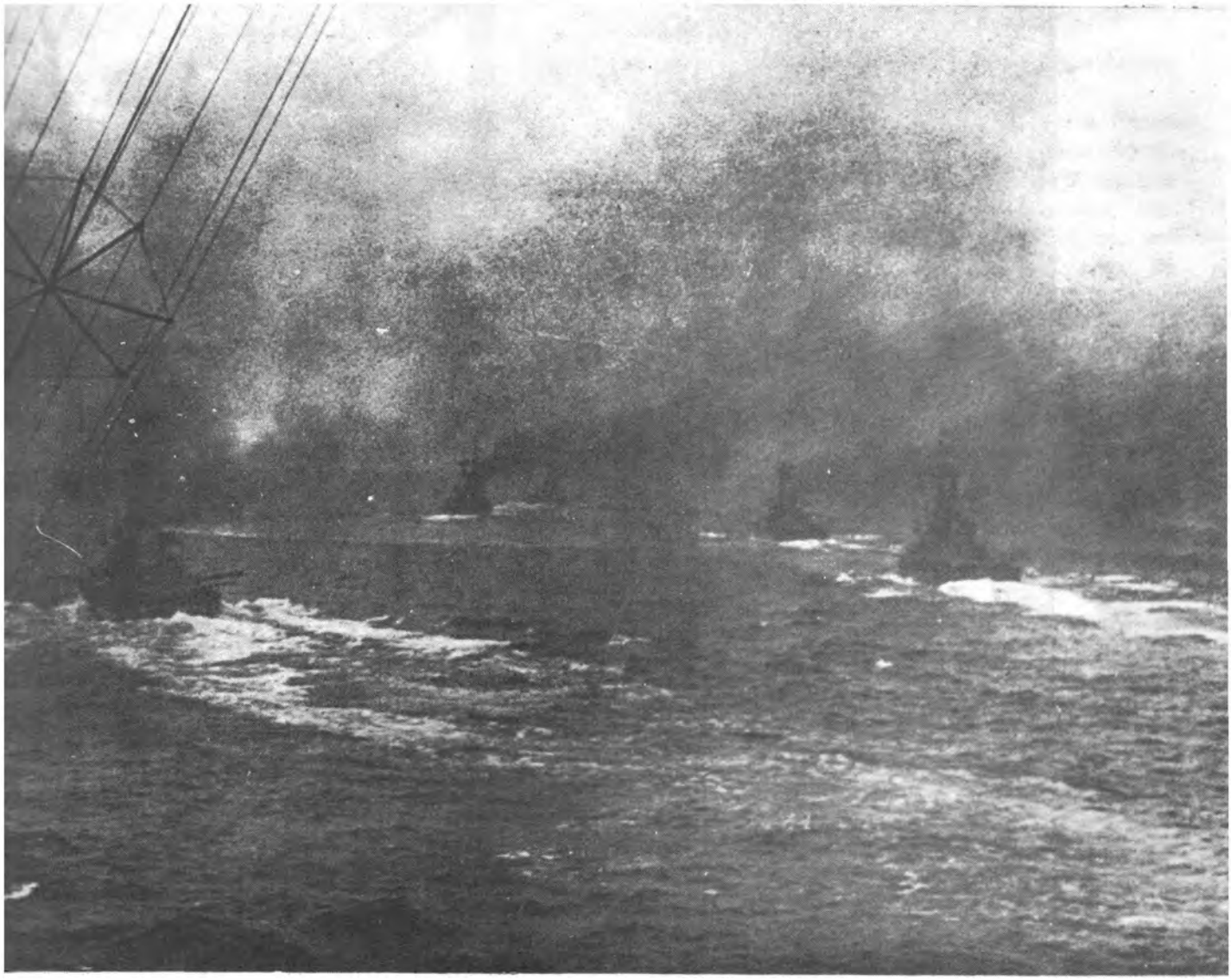

Denizaltı saldırısından korunmak için zig-zag şeklinde ilerlemeyi tercih ettiler.

zırhlıların üstüne doğru kırdı. Fakat görüş uzaklığı çok kısa olduğu için ancak bordalardan yansıyan turuncu ışıkları hayal meyal seçebiliyordu. Ya geri çekilecek ya da imha edilecekti, dehşetle karar verdiğinde, hiç durmadan ivedilik le karar vermek zorundaydı.

Bir yandan kendini kurtarmaya çalışırken diğer yandan denenmiş ağır kruvazörlerini artçı karşıt gemilerden gelebilecek hamleleri karşılamak ve destroyer filotillalarını da önden gelecek yoğun torpil saldırısına karşı harekete geçirdi. Birincisi başarılı oldu. İkincisi ise 28 torpil yolladı İngiliz saflarına.

Destroyerlerin torpilleme hareketine nasıl karşılık verileceğini dikkatle inceledi İngilizler. Karşı ateşlerinin, geri çekilmekte olan savaş gemilerinden açılacak uzun menzilli torpil ateşleriyle karşılanacağını hesaba kattılar. Birkaç seçenek vardı. Jellicoe, savaş hatlarının ani kaydırılmasının en etkilisi olabileceğini düşündü. Ve bunu hemen gerçekleştirdi. 45 derecelik bir dönüş yapıldı.

BAĞLANTI KESİLİYOR

Karşıt iki savaş filosu ayrı yönlerde yol alarak birbirlerini kaybettiler. 28 torpil ateşlenmiş, bir tanesi bile hedefini bulamamıştı. İngiliz savaş hattı geri dönüp bağlantıyı yeniden sağlamaya çalışıyordu. Jellicoe ve Scheer'i birbirlerinden 5 mil ayırıyordu. Güneşin batıp günün kararmasına yarım saat kadar kalmıştı. Fakat uzun yaz gününün geç kararan aydınlığında Jellicoe için hala zaman vardı. Ancak zamanında kesişme noktasına varabilseydi bu kısa sürenin bir değeri olabilirdi. Jellicoe bunu başaramadı. Başaramamasını etkileyen nedenler vardı elbette. Öncü kolları,

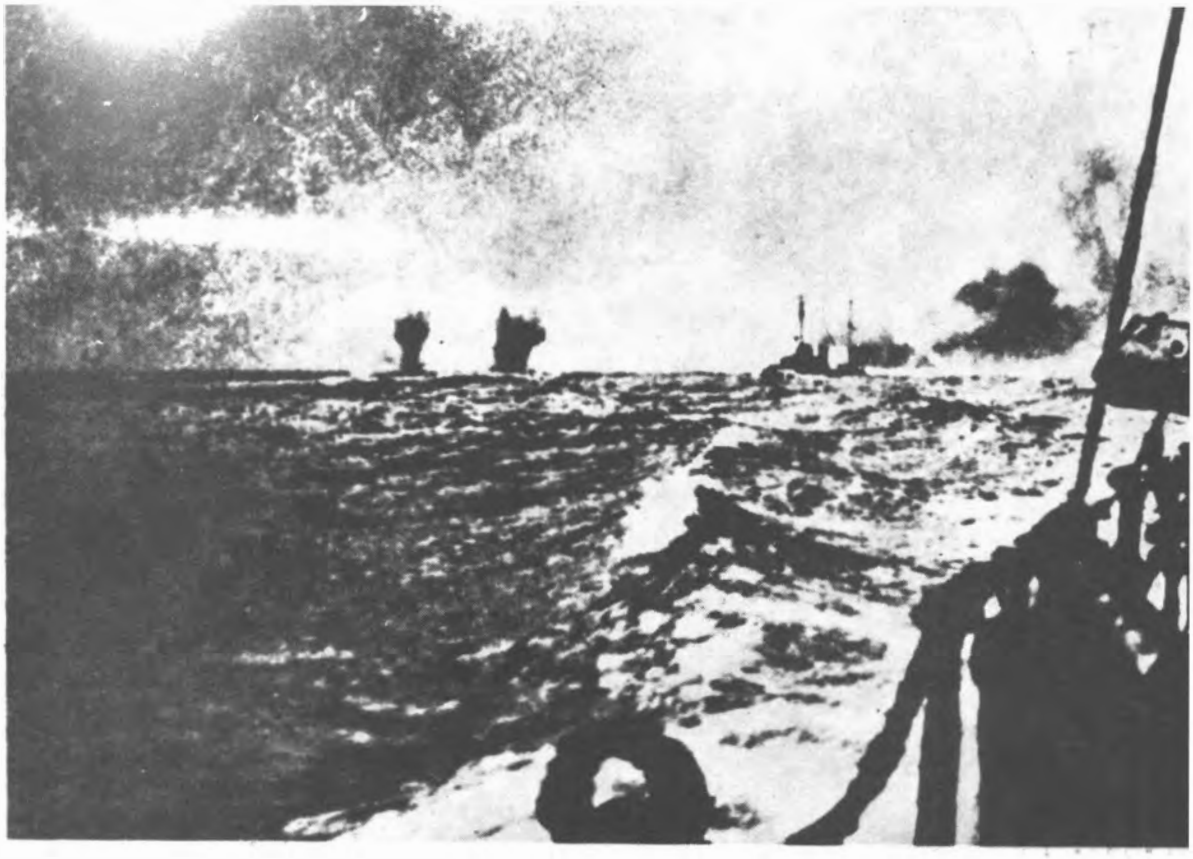

Savaşın en hızlı döneminde Jutland..

düşmanın yerini ve hareketlerini zamanında bildirememişti.

Jellicoe karanlıkta savaşmaktan çekiniyordu ve gece yol alıp gündüz gözüyle harekete geçmek için geri dönme emrini verdi. İşte tam bu emir verildiği sırada Alman savaş gemilerinin öncü kolları göründü. Fakat artık Jellicoe bu fırsatı bir daha elde edememek üzere kaybetmişti.

Karanlık yavaş yavaş durgun suların üstüne inerken, Scheer'in yarattığı görünüm hiç te iç açıcı değildi. Bulunduğu bölge ile hareket üssü arasında yoğun düşman gücü bulunuyordu. Bu kuvvetleri gece yarmayı denese sabaha karşı gün ışıyınca durumunun hiç te öyle parlak olmayacağını biliyordu. Tek ümidi, sonuçlarını hesaba katmadan bu hattı yarmaya çalışmaktı. Filosuna, bedeli ne olursa olsun, Horn Reef Fenerine varmak için gerekli hareketin yapılması emrini verdi.

Jellicoe ise kararını ve onu takiben emrini vermiş, çoğu daha hiç savaşa girmemiş filotillalarıyla birlikte Scheer'in gittiği yönde hızla ilerliyordu. Jellicoe'ya göre Scheer için yalnızca iki seçenek vardı. Ya Horn Reel Fenerı ile başlayan kanallara girecek ya da doğuya kırıp mayın tarlalarının etrafında dolaşmak yoluyla güneydeki Alman körfezine sığınacaktı. Jellicoe, Scheer'den bir birim fazla hız yapıyordu. Bu bir birim fazla hız, Büyük Filo'nun Scheer ile Alman körfezi arasında kalmasını ve engelleme hareketini olası kılıyordu. Scheer birinci yolu da seçse, bu kez yine Jellicoe'nun kuvvetleriyle karşılaşacak ve yoğun İngiliz filotilalarının ateşinde kalıp korkunç hasar görecekti. Üstelik te Jellicoe'ya yerini ve yapmak istediğini belli etmiş olacaktı.

Fakat İngiliz filotilaları bunların hiç birini başaramadılar. Ağır tolpu öncül deniz zırhlısı Pommern ve hafif kruvazör hedeflerindendi ancak bunların bulunduğu yer ve yönleri hakkında hiçbir bilgi veren mesaj geçilmediğinden bu şansı da kaybettiler. Diğer taraftan Scheer'in kendi filosuna yolladığı mesaj, İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca elde edilmişti, ancak, olayı bağlayabilecek nitelikte olan Scheerin diğer mesajını kaydedemediler. Scheer bu mesajında tan ağarırken, Horn Reef Fenerı yöresinde uçak gmileriyle yalmasını dilediki kuvvetli bir hücumdan soz edıyorau.

Jellicoe düşmanının hareketlerinden habersiz, gecenin karanlığında ilerliyordu. Scheer, Jellicoe'nun gerisinden dolaşarak, bu engeli mucize kabilinden atlattı. Gün ağardığında ise artık kurtulmuştu. Alman Amirali bu kurtuluşu garip

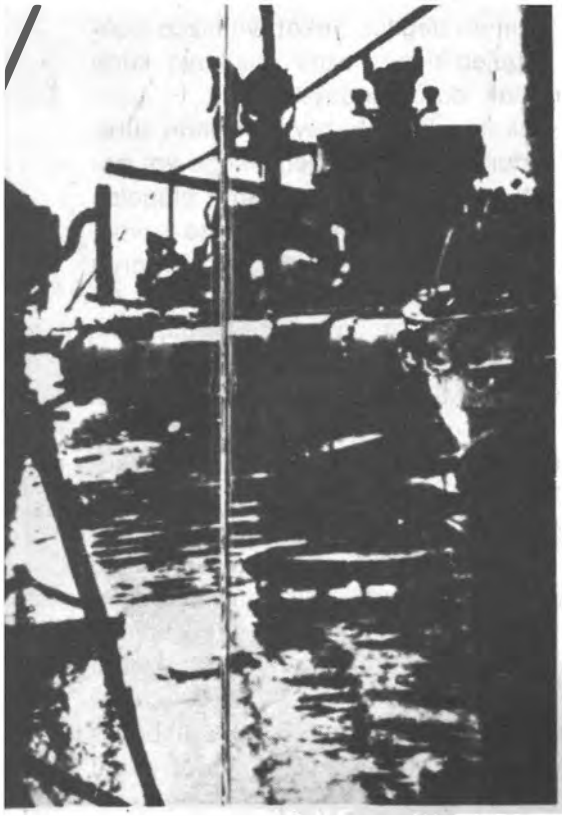

bir mucize olarak nitelendirmekten kendini alc madı.

Jutland Savaşı artık sona ermişti. Savaşın eleştirisi çeşitli otoritelerce yapıldı, hatalar, başarılar yıllar yılı tartışıldı. Almanlar bunu kendi hesaplarını büyük bir başarı olarak nitelendirdiler ve bu konuda büyük yaygaralar kopardılar. Öte yandan İngiliz Amiralinin bildirilerinde olaya değinen açıklayıcı hiçbir söze rastlanmadı. İngilizler, üstün kuvvetlerine rağmen, yine de 3 büyük merkez gemisi, 3 kruvazör ve birkaç destroyer kaybettiler. Öte yandan buna karşılık, Almanların bir ağır kruvazör, bir ağır toplu zırhlı, dört kruvazör ve bazı destroyerleri battı.

HANGİ TARAF KAZANÇLI

Savaştan bu yana 50 yıl geçmiş olmasına karşın, bugün bile iki taraftan birinin zaferinden söz etmek gerçekten çok zordur. İngilizlerin kayıplarının çoğu kruvazörlerinde zırhlı korunma olmamasına bağlanabilir. Aslında silah bakımından İngilizler üstündüler fakat zırh delici toplarının ezici nitelikte olmaması ve menzilin iyi değerlendirilememesi diye yorumlanabilir. Böyle olsa bile, kurtulabilen Alman ağır kruvazörlerinden birinin batmak üzere iken limana vardığı, bir diğerinin ise ağır top yaraları aldığı gerçeği, zırh delici topların hedeflerine vardığını ortaya koyuyor.

1 Haziran 1916 sabahı, Açık Deniz Filosu artık savaşa devam edebilecek durumda değildi, ancak limana çekilip tamire alınabilirdi. Bu bile büyük bir şans olarak değerlendirilmelidir. Büyük Filo ise çok az hasar görmüş, savaşa yeniden başlamaya hazır durumdaydı. Belki de Jellicoe'nun Jutland savaşını kaybettiği de söylenebilir. Scheer'in ise herhangi bir şey kazanması bir yana, kıl payı imha edilmekten kurtulduğu bir gerçektir.

Savaşın sonuçları için bu kadar söylemek yeter kanısındayız. İki taraf adına da başarı sayılabilecek, zafer olarak geçebilecek bir savas değildi. Savaş bütünüyle ele alınırsa, sonuçları değerlendirmek daha da kolay olacaktır. Scheer, Açık Deniz Filo'suyla 1916 Ağustos'unda yeniden denize çıktığı zaman (Seydlitz ve Derfflinger hariç, çünkü ikisi de hala onarılmaktaydı o zaman) yeniden aynı Jutland tuzağına düşmekten kıl payı kurtuldu. Bu kez, düşman mevzilerini araştırma görevini gerçekleştirebilecek Zeppelin'e sahip olmasına karşın yine de sığınacak saklı bir yeri yoktu. Scheer ve Kaiser'in kumanda merkezleri sonunda, deniz savaşını gerçekleştirmek için göze alınması gereken risklerin gerçekten kabul edilmesi çok zor bedeller olduğuna inanmışlardı.

Büyük maliyetle elde edilen Açık Deniz Filosu İngilizlerin deniz gücüne meydan okumuş ve daha sonra geri çağırılmıştı. Hayati önem taşıyan karar, sınırsız denizaltı savaşını yeniden başlatacak ve dolayısıyla Amerika'nın da savaşa girmesini sağlayacaktı.

Varlığını korumuş olan Açık Deniz Filosu, kuşkusuzdur ki binlerce yetenekli denizcinin ölümüne ve yüz kadar destroyerin yok olmasına neden olan devasa Büyük Filo'yu zorladı. Bu yok olan destroyerlerin U-Botlarına karşı kullanılmasının daha yararlı olabileceği ise tartışılmazdı. Diğer yandan, gemileri boş bir şekilde limanda yatan ve mürettebatlarının ümitlerini yitirdiği bu Açık Deniz Filosu, giderek hoşnutsuzluk ve isyan merkezi oluyordu. 1917 Ağustos'unda Scheer açık isyanı bastırmak durumunda kalmıştı. Bir yıl sonra, yeni kumandan Hipper'in emirleriyle denize çıkılması istenince, bu gerçekten bir ayaklanmaya dönüştü. Ve bu ayaklanma Kaiser Almanya'sının dağılmasına yol açtı. Bu, aynı zamanda, Jutland savaşı bütünüyle ele alındığında, savaşın önemli sonuçlarından biri hatta en önemlisi olarak sayılabilir.

Almanlar'ın görüşü

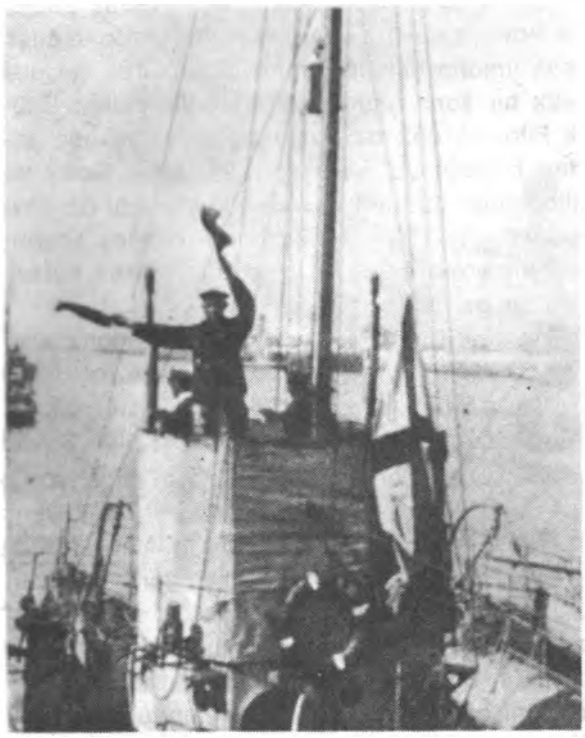

Almanlar hareket işareti veriyor.

Jutland, uzun hatlar boyunca kısa mesafeli büyük silahlarla donatılmış savaş gemileriyle gerçekleştirilen deniz savaşlarının sonuncusudur. Taktik ayrıntıları, her geminin tuttuğu kendi güncelerinden açıkça bilinmektedir. Savaşın getirdiği sonuçlardan kesin bir yargıya varmak olanaksızdır. Bu İngiliz-Alman deniz rekabetinin doruğa ulaştığı dönemdir. Üç yıl sonra ola gelen. Alman Filo'sunun deniz muslukları açılarak Scapa Flow'da batırılması ise doruktan düşüş olarak değerlendirilir.

Bu rekabet, iki ulusa da çok pahalıya malolmuştur ki, bunun sorumluluğunun tamamı değilse de önemli bir kısmı Alman'lara yüklenebilir. Almanlar deniz gücünün neler yapabileceğini tam anlamıyla kavrayamamışlardır. Avrupa'nın ortasında, zor koşullarda, Fransız-Rus ittifakını dengeleyebilecek bir donanmanın ihtiyacını duydular. Fakat stratejik durumları o kadar ikinci derecedendi ki, kuzey denizindeki kuzey-doğu köşelerinde ne kendi deniz aşırı ticaretlerini koruyabildiler ne de İngilizler için hayati önem taşıyan deniz yollarına sekte vurabildiler. 1914'te savaş patladığında Kraliyet Donanması, Alman Donanması, Alman üslerine saldırıda bulunabilecek durumda değildi. Fakat, yalnızca Scapa Flow'dan gelebilecek uzak ablukaya karşı kendini korumak durumundaydı.

Savaşın ilk iki yılında kuzey denizinde süregelen ancak durumda hiçbir değişikliğe yol açmayan birkaç operasyon ve çarpışma olageldi. Çünkü, iki tarafta üslerinden çok uzakta savaşmak istemiyorlardı. 1916'da bu durum bir parça değişti denilebilir. Amiral Reinhard Scheer, Alman Açık Deniz Filo'sunun yeni kumandanı, kendinden önce bu görevde bulunanlara oranla daha saldırgandı. Müttefikler tarafında ise Rusya ablukadan çok etkilenmiş, İngiltere'nin Baltık denizine müdahale etmesi için yaygarayı koparmıştı. Çünkü, bu yolla gelecek cephane ve hammaddeye korkunç ihtiyaçları vardı. Açık Deniz Filosu salimen durduğu sürece bu tür bir operasyondan hiç bir ümit verici durum beklenemezdi. Buna göre, onu savaşa çekebilmek için daha güçlü çabalar gerekiyordu. Amiral Sir John Jellicoe yönetimindeki Büyük Filo, yeni gemilerle iyice takviye görmüştü. 1916 ilkbaharında ise Alman Filo'sunun iki katı kadar güçlü idi.

Mart başlarında, Alman Filosu Kuzey Denizinin güneyinde, bir yarma harekatına girişti. Lowestoft'a 60 mil kadar yaklaşmayı başardı. Yirmibeş Mart'ta ise İngiliz Hafif kuvvetleri, Horn Reef'in güneyinde, harekete geçtiler ve uçak gemisinden havalanan bir uçak ile Alman uçak pistlerini bombardıman etmeye başladılar. Ağır hava koşulları, bombardımanın ağır gemilere zarar vermemesini önledi. Yirmibeş Nisanda Alman ağır kruvazörleri Lowestoft'u bombardıman ettiler. Mayıs başlarında İngilizler yine aynı şekilde uçak pistlerini bombalamayı denediler. Bu sırada iki filo da denizdeydi, fakat hiçbiri bağlantı kurmayı başaramadılar.

Mayıs'ın ikinci yarısında Amiral Scheer, bütün kuvvetlerini kullanacağı bir operasyon planladı. Ağır kruvazörler Sunderland'ı bombalıyacaklardı. Oniki tane denizaltı ise Büyük Filo denize çıktığı zaman saldırıya geçecek şekilde İngiliz üslerine doğru yerleştirilmişti. Havadan keşif yapmak, kendinden çok üstün güce sahip düşmanıyla başa çıkabilmesi bakımından Almanlar için gerekliydi. Denizaltıların denizde kalma süreleri dolmuş ve hava koşulları da hiç elverişli olmamıştı. Scheer bu planından ödün vererek uzlaşmaya gitti ve arkadan ağır filonun desteklediği hafif kuvvetlerini Skagerrak'a doğru çekti. 1916 30 Mayıs'ı 31 Mayıs'a bağlayan gece, Alman öncü ağır-kruvazör, 30 destroyer), Willhelmshoven yakınlarındaki Schillig Roods'u

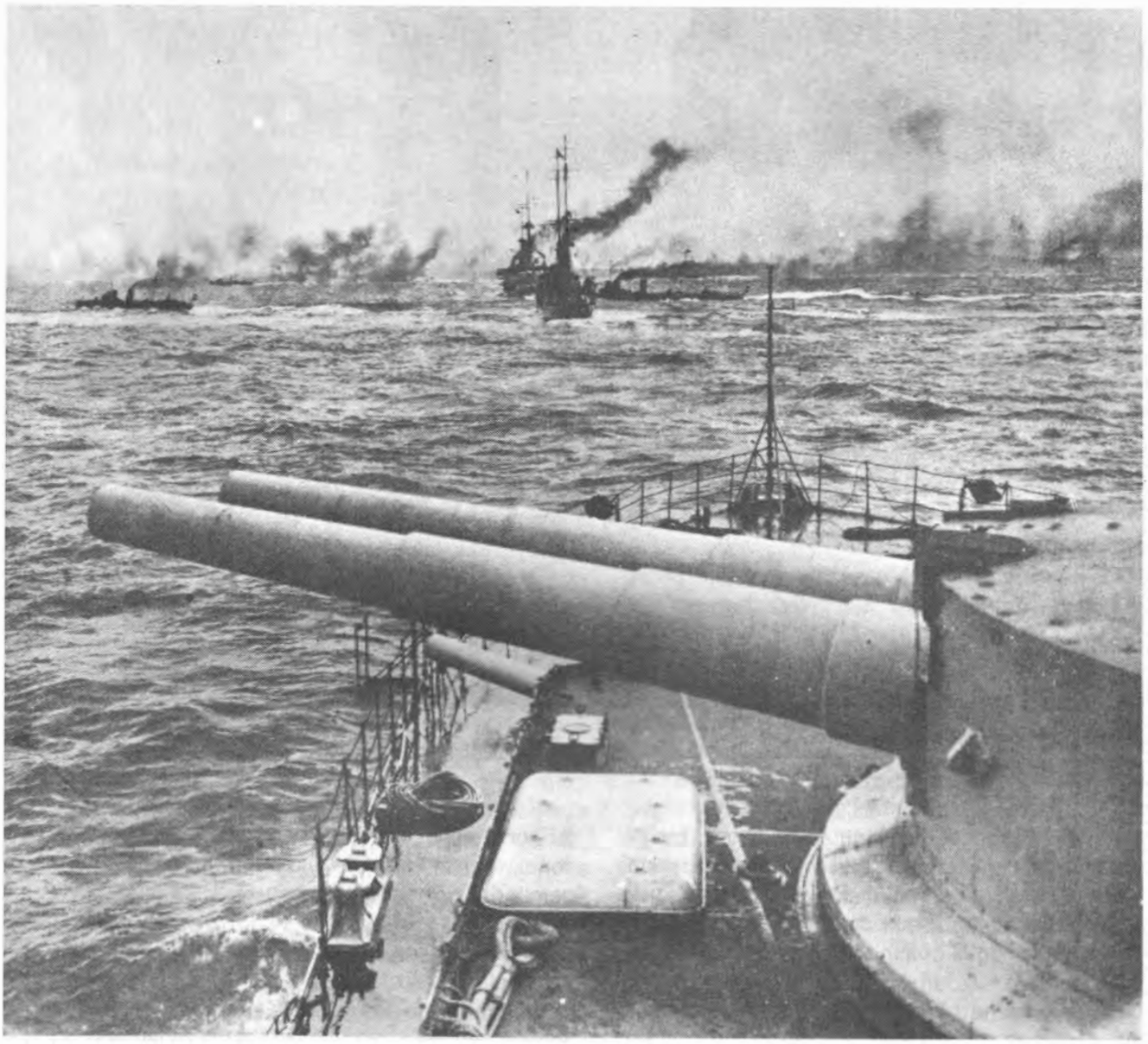

Alman gemileri kuzey denizinde

terk ettiler. Daha sonra onları ağır filo takip etti. (16 yeni, 6 eski ağır savaş gemisi, 6 hafif kruvazör ve 33 destroyer

BÜYÜK FİLO DENİZDE

O sırada Büyük Filo da, rotası Skagerrak'a dönük, denizde bulunuyordu zaten. Lowestoft'un bombalanması kamuoyunda dalgalanmalara yol açtı Rusların durumu ise gittikçe fenalaşıyordu. Jellicoe ise Almanlar için esaslı bir tuzak hazırlıyordu. Hafif kruvazörler Skagerrak'dan çıkıp Kattegat'ın derinliklerine doğru yol alıyorlardı; bu arada asıl kuvetler de Horn Reef yakınında mevzilenerek, Kattegat'ta hareket eden İngiliz kruvazörleriyle karşılaşmak için kuşkusuzca ilerleyen Almanları bekliyorlardı.

Otuzbir Mayıs günü, öğleye doğru olayın gidişatını tümüyle değiştiren bir şey oldu. Kendisi Lion'da bulunan Tümamiral Sir David Beatty yönetiminde, rotayı doğrudan kuzeye çevirip, Amiral Jellicoe yönetimindeki ağır filo ile buluşmak için Iron Duke'a yöneldi. Saat 14:30 da Amiral Hipper'in sancağını taşıyan Lützow, gittikçe yaklaşan rotalarda, Lion'dan yalnızca 45 mil uzaktaydı. Bağlantı Lützow, gittikçe yaklaşan rotalarda, Lion'dan yalnızca 45 mil uzaktaydı. Bağlantı çok daha geç kurulacakken, iki kuvvet arasında bulunan bir Danimarka ticaret gemisi işi çabuklaştırdı. İki Al-

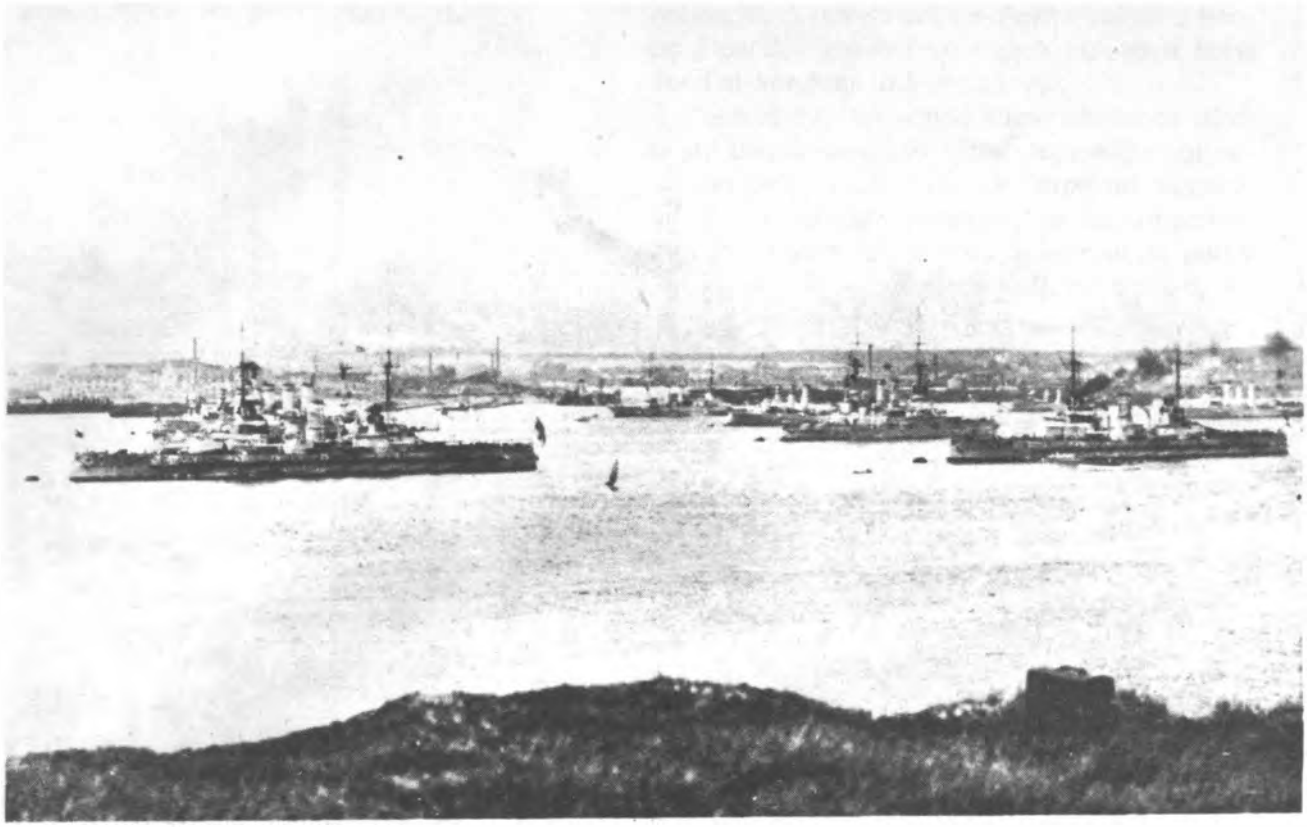

Kiel limanında Alman filosu

man destroyeri ve bir İngiliz kruvazörü, bu geminin kimin nesi olduğu konusunda araştırma yapmakla görevlendirildiler. Kısa süre sonra, Elbing'den ilk kuru sıkı Galatea'ya doğru atıldı.

Birkaç dakika içinde Amiraller telsiz mesajlarıyla durumdan haberdar ediliyorlardı. Sinyaller yerlerine ulaştı, Hipper kuvvetlerini döndürdü, arkasından Beatty onu takip etti. Mürettebat tetikte bekliyordu. Adamlar silahlandırılıyor, cephaneliklere adamlar yerleştiriliyordu. Hareket istasyonlarından gelen boru sesleri bu telaşın simgeleri oluyordu. Topçu subayları yerlerini alıyor, döner taretlerden raporlar geliyordu. Telemetreler, ateş kontrol istasyonları, harekât için hazırlığın tamamlandığını bildirdiler kaptanlara. Gemilerde şimdi bekleyişin sessizliği hüküm sürüyordu. Bu arada dakikalar ilerledikçe, iki kuvvet arasındaki uzaklık ta giderek azalıyordu.

İlk bakışta görünüm çok karışık gibiydi. Kruvazörlerden çıkan dumanlardan neyin ne olduğunu anlamak pek kolay değildi. Giderek dumanlar ağır-kruvazörlerin de üstlerine düştü ve onların görünmemelerini sağladı. Düşman gözetlemekle görevli olanlar, dumanların gerisinden ancak devasa şekiller seçebiliyorlardı

Iki tarafta da, hemen hemen tüm teknik personel, denizcilerin büyük çoğunluğu düşman gemilerini görmeden savaştılar.

Hipper için tüm koşullar aleyhine çalışıyordu. Karşı tarafın ezici üstünlüğü gittikçe belirginleşiyordu. Ağır silahlarla donatılmış 10 savaş gemisine karşın yalnızca 5 tane gemiye sahipti. Aslında planı çok basitti: düşmanı, 50 mil geriden takip eden Scheer'in savaş Filosuna doğru çekmek. Almanların küçük kalibre'lere sahip olmaları (İngilizlerin 12-, 13-, hatta 15-inç'liklerine karşın 11- ve 12- inç) ateş açmadan önce düşmana çok yaklaşmalarını gerektiriyordu. Kuzey-batı rotasında savaşmayı önerdi, Beatty onun yolunu kesecekken, rotayı değiştirdi. Birkaç kısa sinyalden sonra büyük soğukkanlılıkla gemilerini tehlikeli bölgeye doğru soktu. Saat 15:48 de tam isabet kaydedebilecek uzaklıkta (16,500) ve mükemmel düzenliydiler. Lützow ateş açtı.

Beatty'nin gemileri kısa sürede açılan bu ateşe cevap verdiler. Fakat, henüz bütün silahları kullanmak için emir almamışlardı.Sinyallerde gecikmeler nedeniyle, Queen Elizaheth sınıfına dahil 4 tane hızlı ve güçlü savaş gemisi geride kaldılar, ve menzilin dışına çıktılar. Ateş düel-

Amiral Scheer

Amiral Hipper

losu etmek için koşullar mükemmeldi; görüş uzaklığı, özellikle batıya doğru, oldukça açıktı ve deniz de alabildiğine durgundu.

ALMANLAR HEZİMETE UĞRUYOR

İlk yaylım ateşinin sonucu pek başarılı olmamıştı. Atışlar yerlerini bulmadı, zira menzil ayarlayıcılar düşmanın ayrıntılarıyla, mesafe ölçmekten çok daha fazla ilgili idiler. Üç dakika sonra Almanlar, Lion, Princess Royal ve Tiger'a atış kaydettiler. Hedefteki ilk gemiler hafif kruvazörler olduğu için, Lützow'un atış subayı, atıldığı yeri anında infilak ettirecek topların yollanması emrini verdi. Balistik sorunları yüzünden, zırh delici topların ateşlenmesini istemiyordu. Lion 12 kez yara aldı ve çok can kaybı verdi, ancak aldığı bu yaralar önemsiz küçük yaralardı. Fakat atılan toplardan bir tanesi taret güvertesinin tavanını delmiş, silah başındaki tayfalardan çoğunu öldürmüş ve barut fıçılarının ateş almasına neden olmuştu. Taret Kumandanı, Kraliyet Donanmasından Major Harvey, ölümcül yaralar almış, ölmeden önce de, cephane deposunun sularla doldurulmasını ve böylece geminin kurtarılmasını emretmişti.

Şimdi felaket İngiliz hattının gerisini sarmıştı. Burada Indefatigable ve Von der Tann karşı taraflarda eşit şekilde savaştılar. Saat 16:04 te ard arda iki salvo ile ateş alan Indefatigable korkunç bir şekilde infilak etti ve yavaş yavaş dalgalar arasında gözden kayboldu. Von der Tann herşeyi hesaba katarak tam elli iki tane 11-inçlik top ateşledi. Yirmi dakika sonra Indefatigable gibi, Queen Mary'de Defilinger ve Seydlitz'den açılan yoğun ateş sonucu infilak etti. Şiddetli parlamalar sonucu alabora oldu ve battı. Dalgaların arasında yitip giderken bile pervaneleri hala dönüyordu. Daha sonra Tiger, parçalanıp enkaz haline gelmekten kıl payı kurtuldu.

Bütün bu kayıplara karşın, durum İngilizler adına rahatlatıcıydı. Harikalar yaratan 5. Savaş Filosu, Tuğamiral Evan Thomas yönetiminde, Alman hattının geride kalan gemilerini ateşledi. Tonlarca ağırlıkta olan top güllelerinden biri Von der Tann'a isabet etti, bütün gemi devasa bir diyapazon gibi titredi. Hipper, hızını artırdı ve destroyerlerini saldırı için yolladı. Bunlar İngiliz destroyerleri ile karşılaştı. Birbirini takip eden meydan savaşlarında Nomad ve iki Alman gemisi battı. Aynı zamanlarda, 16:30 da, İkinci Hafif Kruvazör Filosu, Komodor Goodenough komutasında, güney-doğuda bir duman bulutu gördü ve kısa süre sonra, ardı arkası kesilmeyen, hafif kruvazörler ve destroyerlerle çevrili bir ağır gemiler dizisi göründü dumanların arasından.

Şimdi ise durum tersine dönmüştü. Ağır ateş altında kalan Beatty rotasını değiştirerek Açık Deniz Filosunu, İngiliz Donanmasına doğru çekmek için kuzeye yöneldi. Ateş altında Berham ve Malaya bir kaç kez isabet aldılar ancak bunlar önemsiz olduğu için gemilerin hızını kesmedi. Fakat birkaç destroyerle birlikte, Alman Donanmasının öncül kollarına saldırılarda bulunan Nestor battı. Mürettebat, bakımsız ve Nestor'un yanında çok ufak kalan bir torpido botu tarafından kurtarıldı.

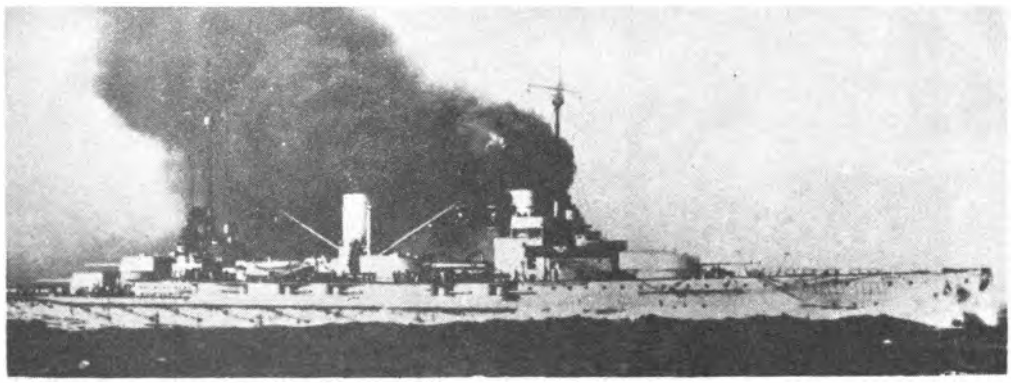

Lützow işe yaramaz hale geldikten sonra Jutland'da Hipper'in sancak gemisi olan ağır kruvazör von Moltke.

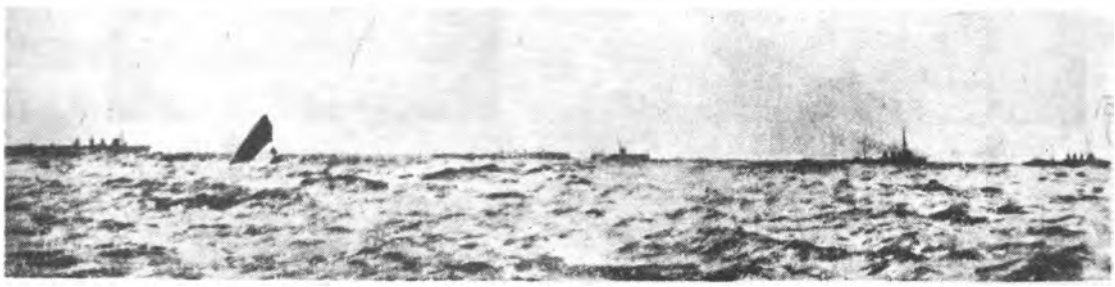

Filo Jutland'a doğru ilerlerken geri planda yara almış geminin yalnızca baş tarafı görünüyor. Savaş sırasında iki filodan çıkan duman sis ve uzaklık nedeniyle Jutland'a savaşı hakkında bilgi verir nitelikte çekilebilen fotoğrafların sayısı çok azdır.

ÖĞLEDEN SONRA SAVAŞ KAYBEDEN ADAM

Bütün bunlar sürerken, İngiliz Filosu gittikçe yaklaşıyordu. Altı parçadan oluşan 24 ağır savaş gemisi, zırhlı gemileri, hafif kruvazörleri ve destroyerleriyle çok görkemliydi. Bu arada Invincible'daki Tümamiral Hood yönetiminde Üçüncü Ağır Kruvazör Filosu, önceden belirlenmiş yerinin 25 mil dışında bulunuyordu. **Öğleden sonraları savaş kaybeden tek adam'** Jellicoe, önemli bir kararla karşı karşıyaydı. Gücünü, tek sıra halinde, hangi rotada tutması gerektiğine karar vermek zorundaydı. Bütün savaş oyunlarında ve deneyimlerinde kural şu olmuştu, 'Heligoland'a doğru'. Ancak eline ulaşabilen raporlar hem eksik hem de yetersizdi. Durumu açık şekilde değerlendirmek olanaksızdı. Son dakikalarda, Beatty'nin ağır-kruvazörleri ortaya çıktı. Jellicoe, emrindeki kuvvetlerden bir araya toplanarak kuzey-doğuya doğru yönelmelerini istedi. Bu durum ona düşmanın T hattını yarabilmesi için elverişli ortamı hazırladı. Farkında olmaksızın Üçüncü Ağır Kruvazör Filosundan yardım gördü. Bu filo Almanları az daha ellerinden kaçıyordu, fakat sonunda onu doğuda yakaladı ve iki ateş arasında kalmasını sağladı. Hafif kruvazör Wiesbaden ise bir süre sonra denizin üzerinde işe yaramaz bir şekilde yatıyordu. Saatlerce, savaş Wiesbaden etrafında sürdü. İngilizlerin çeşitli gemilerinden ateş açıldığı halde I Haziran saat 02:00 ye kadar da batmadı. İki gün sonra ise ancak bir tek kişinin kurtulduğu esefle öğrenildi.

Savaş hattını kurmaktaki gecikme, daha sonra Rüzgârlı Köşe diye adlandırılacak olan zor bir durum ve bölge yarattı. Olay gittikçe kötüleşmiş, 5. Ağır Filo bu zor durumun içinde kalmıştı. Bazı zırhlı kruvazörler, Beatty'nın öncül kuvvetlere varabilmesini sağlamak için ona yol açarak Alman savaş gemilerinin rotasına geldiler. İki filonun da gözü önünde Defence infilak etti; Warspite'ın anında fakat bir şans eseri olarak yardım etmesi sonucunda Warrior da aynı akibetten kıl payı kurtuldu. Beşinci Ağır Filo geriye dönmeye zorlandı ve bazı savaş gemilerinden de akabinde ateş açıldı. Bu ateş sonucu Warspite'ın dümeni çalışmaz hale geldi, fakat yine de Alman hattına doğru Warrior'u maskeliyerek ilerledi, onun aradan sıyrılıp kaçmasını sağlayacaktı. Fakat Warrior ertesi günün sabahında battı. Warspite Valiant'la çarpıştı ve olduğu yerde iki daire çizdi. Bozulan dümen onarılmıştı. Ancak, ağır yara aldığı için geri çağırıldı. Dönüşte Alman deniz-

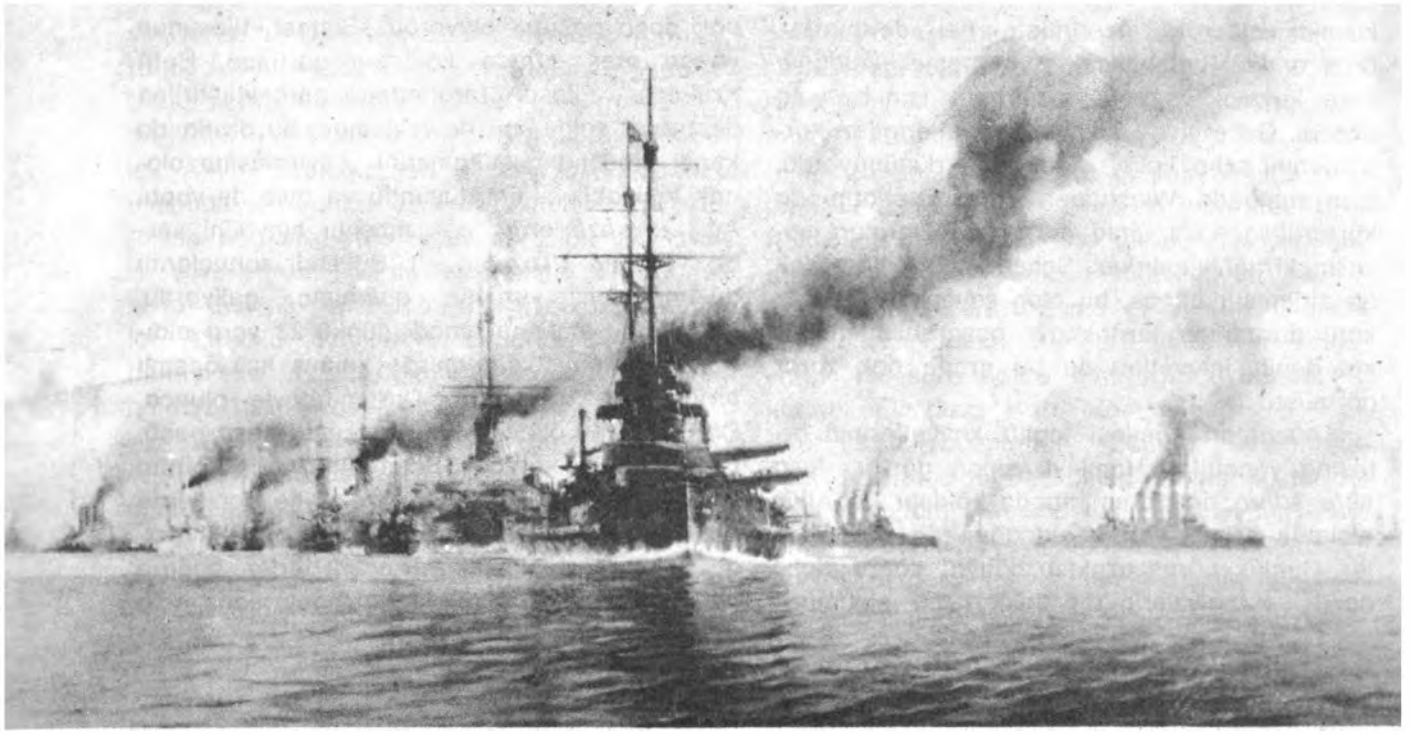

Büyük filo baraj kurmak için sırayla ilerliyor.

altılarının saldırısından da kurtulup Rosyth'e varmayı başardı.

NAMLULARIN PARILTISINDAN BAŞKA BİRŞEY GÖRÜNMÜYOR

Görüş uzaklığı, yoğun duman sonucu giderek azalıyordu. Bağlı kuvvetlerinden gelen yetersiz raporlar ve sınırlı olarak yapılabilen gözlemler sonucunda, kumandanlar için olayın gerçek yüzünü görebilmek oldukça zor oluyordu zira daha radar icat edilmemişti. Scheer kuvvetlerini iki ateş arasından kaydırarak 'Rüzgarlı Köşe' yi tutmak fikri üzerinde bir süre düşündü. Fakat, savaşın olağanüstü sürecinde ümit verici bir durum yoktu ve bu fikrini gerçekleştirebilmek için de hiç bir sinyal gelmedi. Sonunda savaş gemilerinin hattını bozmadan devam etti. Sharkın yitirilmesi ile birlikte 3. Ağır-Kruvazör Filosu Almanların ağır hasar görmelerini sağladı. Sonra Beatty'nin ağır kruvazörlerinden oluşan İngiliz hattının önüne geçti, onlara önderlik etmeye başladı.

Yarım saat kadar bir süre için Almanlar düşman silahlarının çıkarttığı parıltılardan başka hiç bir şey göremediler. Saat 18:30 da görüş uzaklığı daha elverişli bir hale geldi. Lützow ve Defflinger, öncü gemi Invincible'ı 9000 metre uzaklıktan seçerek birkaç dakika içinde batırdılar. Invincible'dan ancak 6 kişi kurtulabilmişti. Kurtulanlar arasından atış subayı, gemi batarken son anda zor bela kendisini suya atabildiğini anlattı.

Yoğun düşman ateşinden sakınabilmek için Scheer, gemilerine dönüş rotasını veriyordu o sırada. Hattın sonundaki gemilerden başlayarak sancak taraflarından geriye dönmeleri ve tam ters istikamette devam etmeleri gerekiyordu. Hafif kruvazörler ve destroyer filotillaları da buna uymak durumundaydılar. Aslında bu manevra çok zordu çünkü bütün gemilerin tam ters istikamete dönmeleri için yerlerinde daire çizmek durumundaydılar. Tam daire şeklindeydiler ki İngiliz hattının ortasından gerçekleştirilen destroyer atağıyla destek gördüler. Bu manevrayı başarı ile gerçekleştirdiler. Bir Alman destroyeri de isabet aldı ve daha sonra da battı, Savaş Gemisi Marlborough da torpida sonucu hasar gördü ve bu hasar onun hızının azalmasına yol açtı.

Alman Filosu batıya kırıp güney batıya doğru yol aldı, İngiliz Filosu da diğer taraftan güneye doğru ilerliyordu. İngilizler sürat bakımından üstün olduklarından daha önce varıp Almanların Üsleriyle temasa geçmelerini engellemek bakımından çok şanslı sayılırlardı. Scheer, irtibat tamamen kesik olduğu halde bunu sezinlemişti. Onun içindir ki Filonun bir

kısmını eski rota üzerinden geri de bıraktı. Düşmandan gelebilecek muhtemel saldırıya karşı koymak ve onları şaşırtmak için bu yolu denedi. Gece vakti düşman kuvvetlerinden kurtulmanın daha kolay olacağını düşünüyordu, aynı zamanda Wiesbaden'in mürettebatını da kurtarabileceğini ümid ediyordu. Sonraları savaşın kritiği yapılırken Scheer'in bu planı çok eleştirilmiştir ancak, bu plan sayesinde Scheer kötü durumdan kurtulmayı başarabilmişti fakat öncül kuvvetleri de bu arada çok zarar görmüştü.

Almanları hamlesi İngiliz kuvvetlerinin ortasına yöneltildi. Hamleyi yapan gemiler kısa süre sonra ağır ateş altında kaldılar ve etkin biçimde cevap verme olanağını da bulamadılar. Çünkü, görüş uzaklığı batıya doğru daha açıktı ve İngilizlerin top atışları bu bakımdan çok daha başarılı oluyordu. Scheer, filosunun yoğun ateş altında kaldığını görünce, Hafif Kruvazör Filosu tarafından gerçekleştirilen destroyer saldırısını desteklemeyi bu arada da kendi filosunun istikametini çevirmesine olanak tanıyabileceğini düşündü ve öyle de yaptı. Ağır Kruvazörlerine çok meşhur sinyalini verdi, **'Yürüyün' ('Üzerlerine').** Bu emir sonuçlarını düşünmeden yürüyün anlamına geliyordu. Lützow bu emre, uyamadı çünkü 23 yara aldığından zaten çok gerilerde kalmış hızı önemli bir şekilde düşmüştü. Durum böyle olunca, Derfflinger bu ölüm kalım savaşında başa geçti. Derfflinger'in kaptanı Scheer'in emrini bütün istasyonlara iletti. Bu emir üzerine gemilerde bulunan mürettebattan korkunç bir tepki geldi. Topları ateşlemekle görevli erler bağırıp çağırıyor, ateşçiler küreklerini hırsla sağa sola

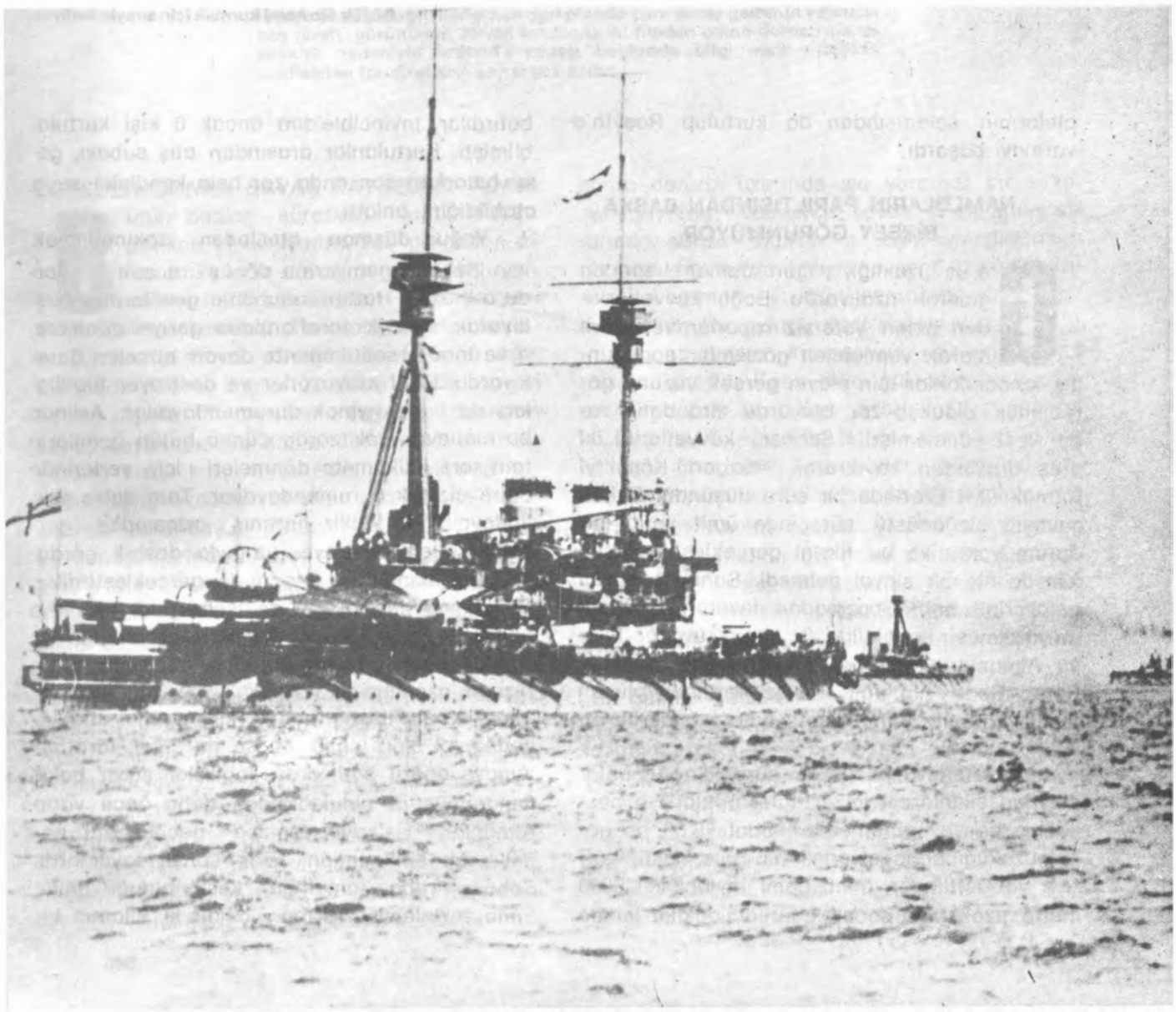

sallıyorlardı. Destroyerler ilk hamleyi yaptılar, torpidolarını salladıktan sonra geri döndüler. Daha sonra harekete geçen ağır-kruvazörler de ikinci hamleden ağır yaralar alarak döndüler. Atılan torpidolardan bir teki bile hedefine ulaşmamıştı çünkü Jellicoe zaten dönmüştü. Arada bağlantı yine kesilmiş oldu ve savaş bir süre durdu. İki Filo da rotaları çakışıncaya kadar değişik yönlerden güneye doğru yol aldılar. Almanlar gemilerinin yerlerini değiştirerek birkaç sıra halinde, İngilizler ise yine tek sıra halinde 16 mil kadar böyle yol aldılar.

Gün batarken (20:20 de) zaten kötü şekilde hırpalanmış ağır-kruvazörler, öncül İngiliz ağır savaş gemileri tarafından açılan ateş altında kaldılar. Almanlar batı ufuğunda silüet halindeydiler ve hasımlarını kesinlikle göremiyorlardı. Savaştan sonra bir İngiliz subayının yazdığına göre, Almanlar düzensiz ve istikrarsız bir şekilde gerçekte boşluğa doğru ateş açıp duruyorlardı. Bütün Alman gemileri sıralarını bozmadan batıya döndüler; İngilizler ise onları takip etmediler gece yol alacak şekilde dizilerek ilerlediler, Savaş Gemileri önde destroyer flotillaları arkada, 17 knotluk bir hızla, güney doğu rotasında... Jellicoe'nun niyeti ise Almanlar ile Üsleri arasına girip gün ışığında savaşı yenilemekti. Scheer, ünitelerini toplayarak bir süre sonra aynı rota üzerinde, 16 knotluk bir hızla Horn Reef'e doğru ilerledi. Saat 23:00'ü bulmuştur. Scheer üstünlüğün karşı tarafta olduğunu bildiği içindir ki, savaşı yenilemek için Üslerine yakın olmayı istiyordu. Fakat kaderin bir oyunudur ki, Almanların asıl kuvvetleri, gerçekten günün ışımasını bekleyen İngiliz Flotillarının karşısında parçalandılar. Di-

Büyük filo denize iniyor.

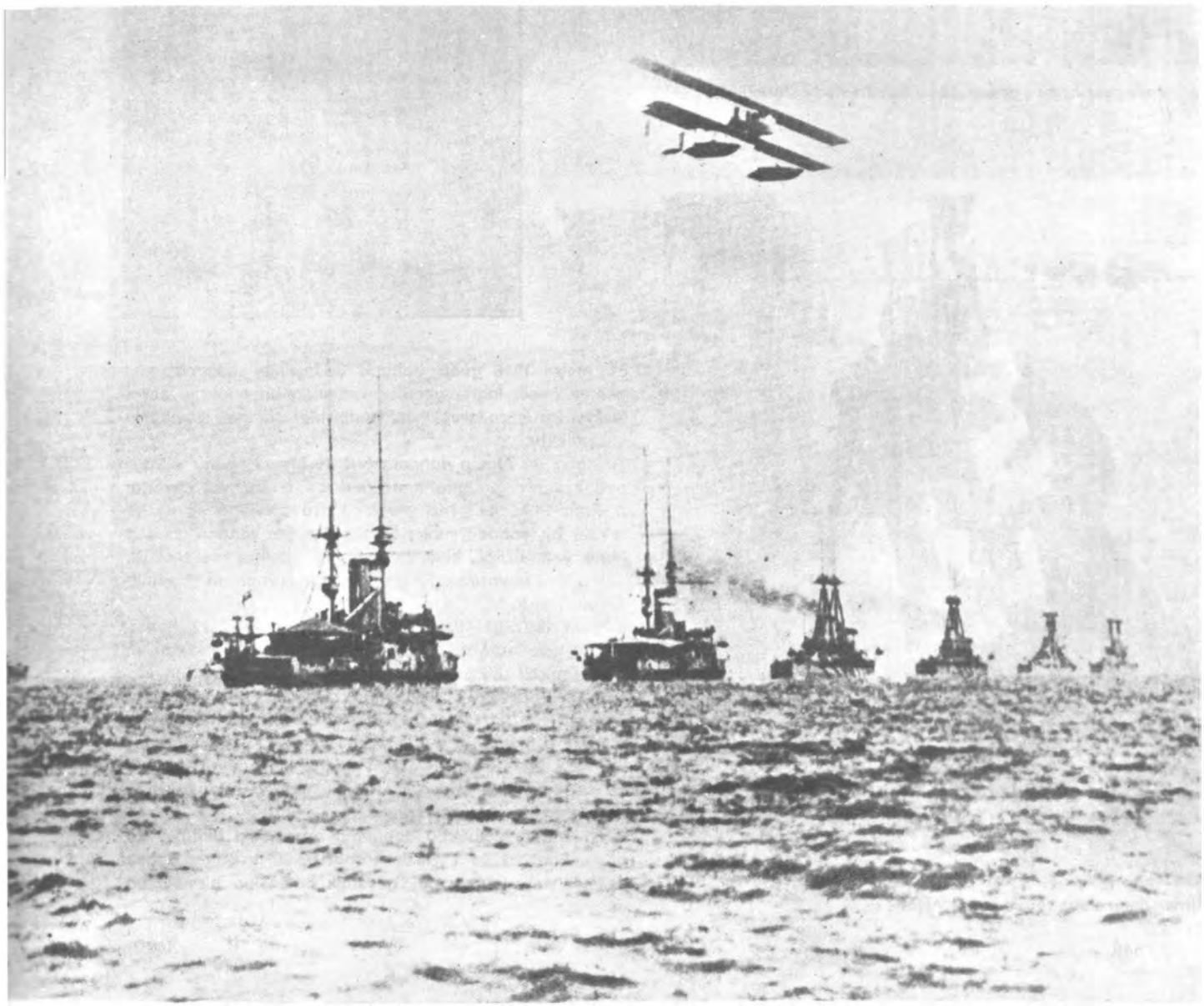

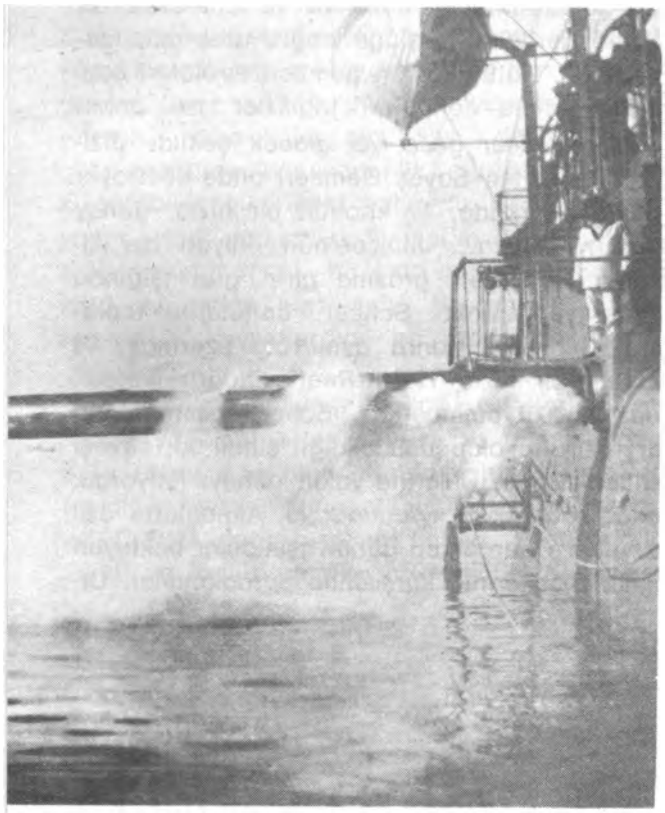

Bir dostroyer,gemi ortasından torpillemede öncülük yapıyor.

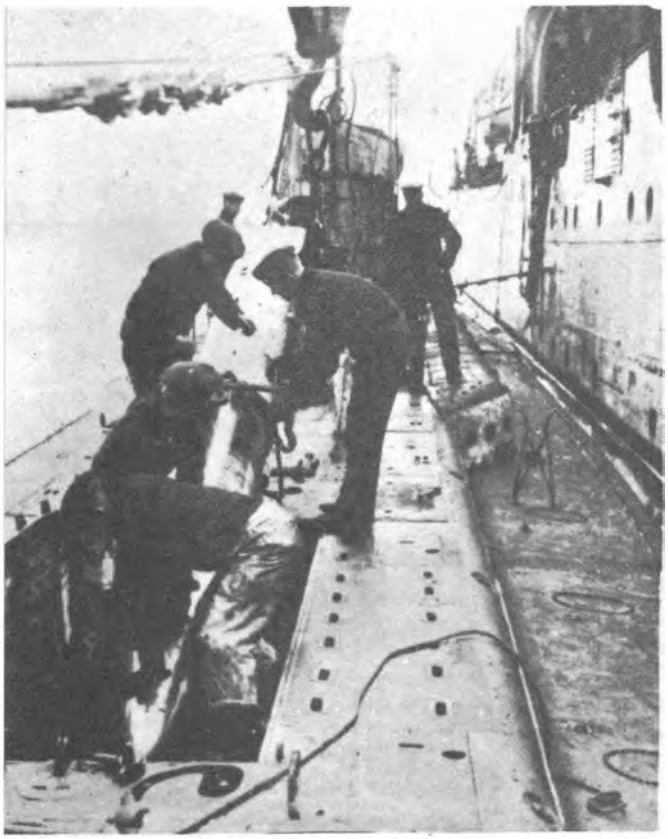

Alman denizaltına torpido yükleniyor.

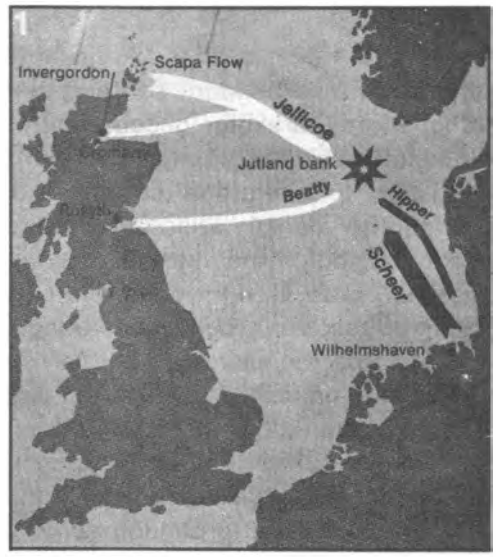

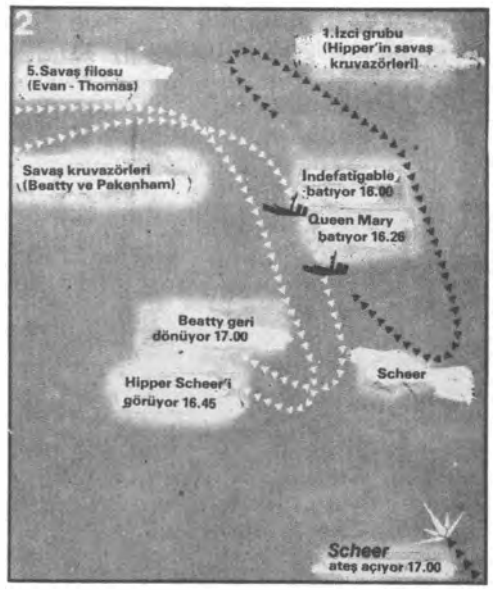

31 Mayıs 1916 günü, Jutland Savaşı'nın başlamasından hemen önce, İngiliz gemileri arasında bayraklarla işaretleşme. Bu işaretlerdeki anlaşmazlıklar savaşın gidişini etkileyecektir.

1. İngiliz ve Alman donanmaları 31 Mayıs günü savaşın patlak vereceği Jutland açıklarına doğru yol alıyorlar.

2. Saat 14.15 ile 18.00 arasında kruvazörlerin savaş harekatı. Bir yandan yanlış anlaşmalar öte yandan da cephane yetersizliği, İngilizlerin belini büküyor ve İndefatigable ile Queen Mary, Hipper'in topçularının ateşi sonunda batıyorlar.

3. Saat 18.15 ile 18.35 arasındaki ilk filo harekatı. Scheer bir filo için en kötü duruma sokuyor kendi kendisini. İngiliz Amirali Jellicoe'nun zeki tuzağına düşmekten kurtulmak için tek yolu vardır: geri dönmek.

4. İkinci filo harekatı. Saat 19.12 ve 19.26 arasındaki bu harekatta İngiliz savaş filosu ateş açıyor. Scheer'in ikinci kez geri emri vermesi ateşin etkinliğini kırıyor. Almanlar bu sırada yoğun bir karşı ateş ve torpido saldırısı yaparak İngilizleri durduruyorlar.

5. 31 Mayı gecesi iki donanma arasındaki ilintinin kopuşu. Saat 21 ile 1 Haziran saat 03.00 arasında Scheer Jellicoe'yu atlatıp kendi güvenlik bölgesine girmeyi başarıyor.

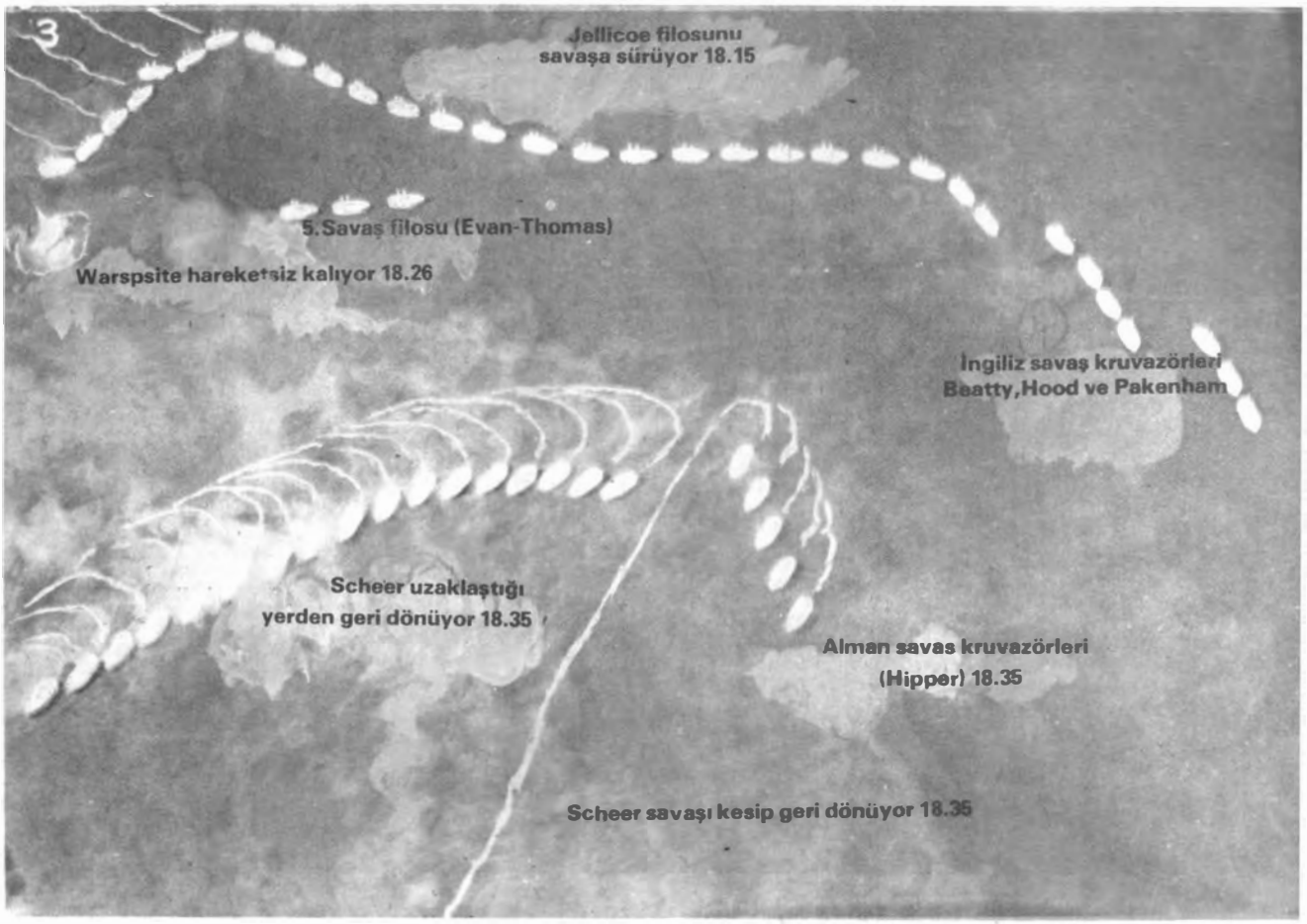
3
Jellicoe filosunu
savaşa sürüyor 18.15
5.Savaş filosu (Evan-Thomas)
Warspsite hareketsiz kalıyor 18.26
İngiliz savaş kruvazörleri
Beatty,Hood ve Pakenham
Scheer uzaklaştığı
yerden geri dönüyor 18.35
Alman savas kruvazörleri
(Hipper) 18.35
Scheer savaşı kesip geri dönüyor 18.35

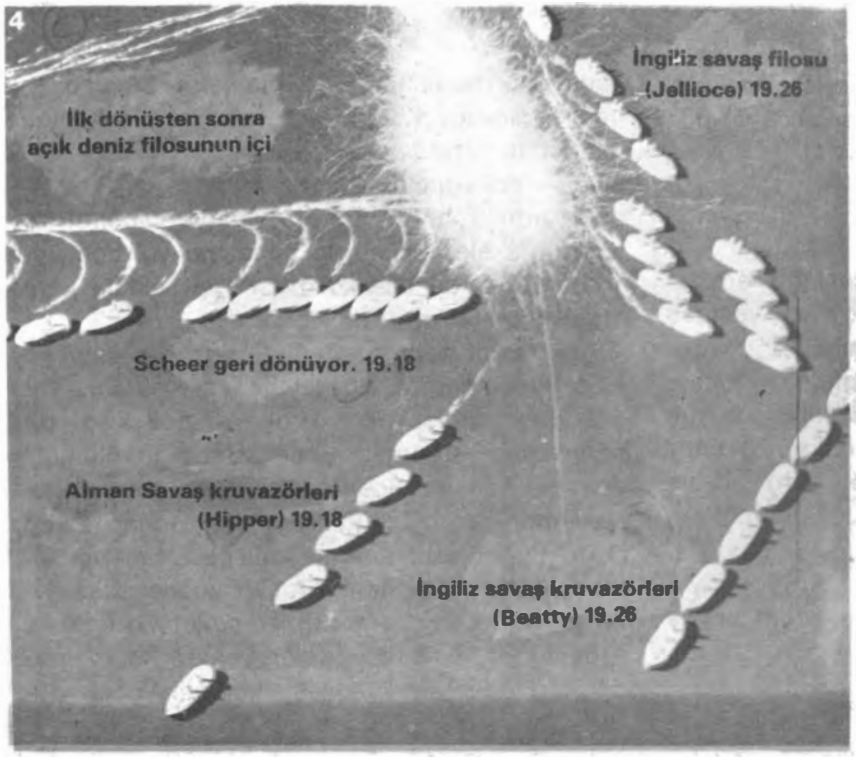
4
İngiliz savaş filosu
(Jellicoe) 19.26
İlk dönüsten sonra
açık deniz filosunun içi
Scheer geri dönüyor. 19.18
Alman Savaş kruvazörleri
(Hipper) 19.18
İngiliz savaş kruvazörleri
(Beatty) 19.26

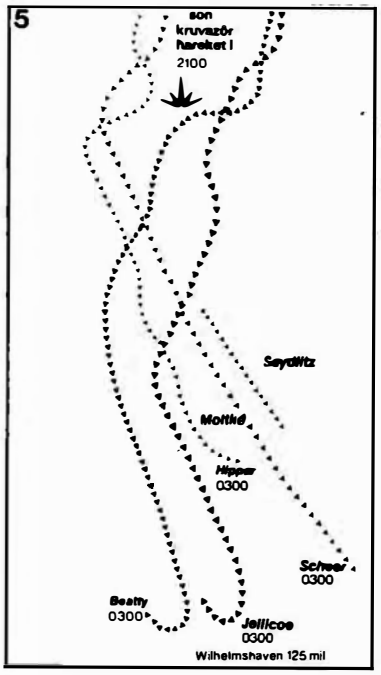
5
son
kruvazör
hareket i
2100
Seydlitz
Moltke
Hipper
0300
Scheer
0300
Beatty
0300
Jellicoe
0300
Wilhelmshaven 125 mil

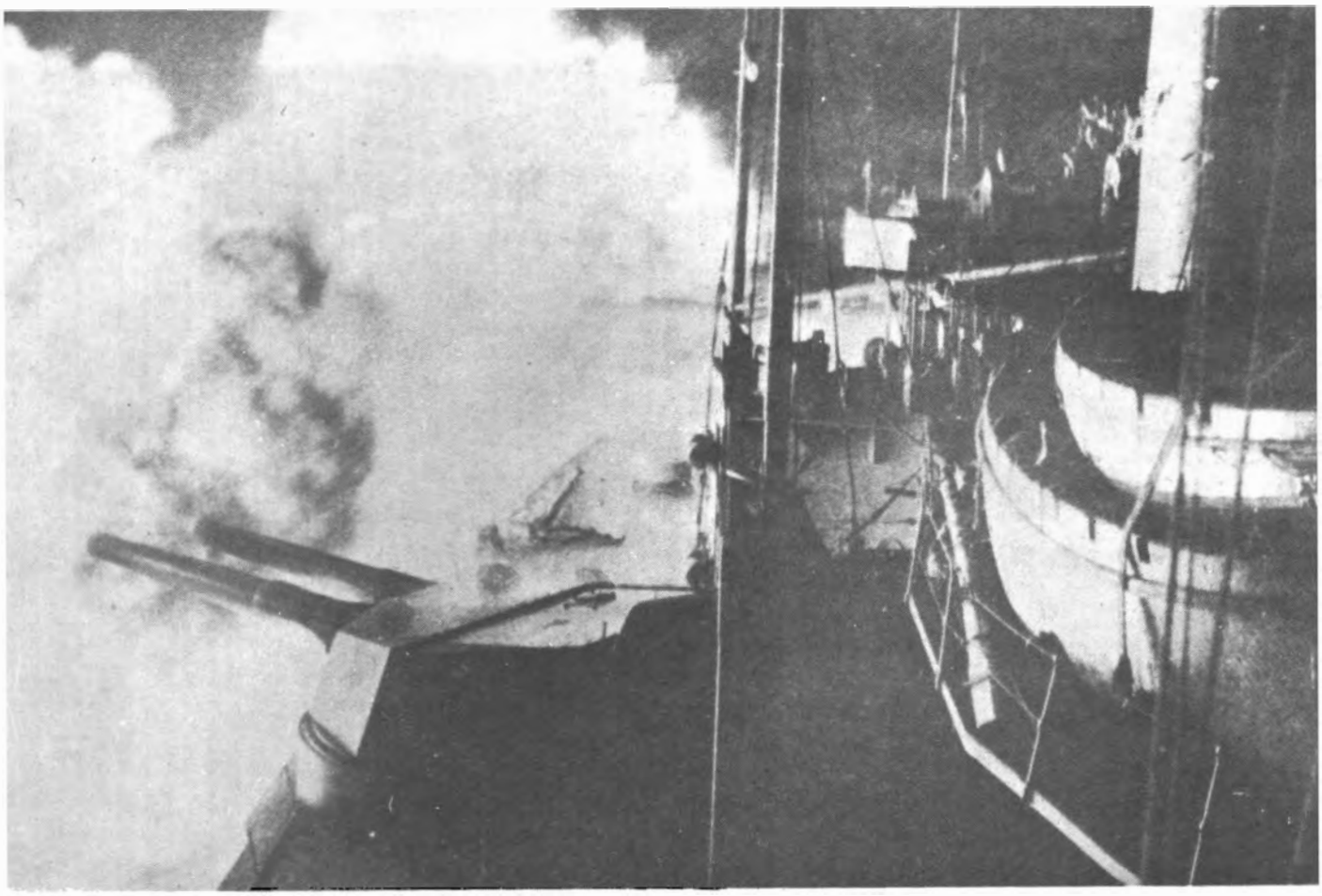

Gece ateşlenen topların çıkardığı alev Hercules'in güvertesini aydınlatıyor.

öer taraftan da Alman destroyerleri İngilizlerin ağır savaş gemilerini boşuna bekleyip durdular.

GECE HAREKÂTI

Kuzeyin kısa yaz gecesinde, sayısız parçalanmalar oldu. Savaşa yeniden büyük bir hırsla başlanıldı. Hafif kruvazörler çok yakın mesafelerde kapıştılar birbirleriyle. Dublin ve Southampton büyük hasar gördüler; zaten modası çoktan geçmiş olan Frauenlob ise bir torpido ile yara aldı ve mürettebatının büyük çoğunluğu ile birlikte battı. Daha sonra Tipperary önderliğinde 4. Destroyer Flotillası Alman öncül kuvvetleriyle karşı karşıya geldi, yarım düzine kadar savaş gemisinin ateşi ile Tipperary yanmaya başladı. Tipperary'yi orada bırakıp geri döndü. 4. Destroyer Flotillası. Savaş gemileri torpido ateşinden sakınmak için sancak taraflarını verdiler saldırının geldiği yöne. Hafif kruvazör Elbing çok kuvvetli bir darbeden sonra ise yaramaz bir hale geldi, çünkü makine dairesi sularla kaplanmış hareket etmez olmuştu. Ağır savaş gemisi Nassau, Spitfire destroyeriyle hemen hemen ters rotalarda çarpıştı, destroyer kendinden çok güçlü olan hasmının yan tarafındaki zırhına büyük bir gürültü ile bindirdi ve kaptan iskelesinin harab olmasına yol açtı ancak, kendisi de baş kasarası feci şekilde yara alarak zorbela geri dönebildi.

İki taraf ta rota değiştirerek ayrıldılar ve kısa süre sonra tabii ki yine karşılaştılar. Yoğun ateş sonucu önce Broke ve çok kısa bir süre sonra Contest, Sparrowhawk'ın ölümcül yaralar almasına neden oldular, bu gemi sabaha kadar suyun üstünde kalabildi, daha sonra battı. Yarım saat sonra, yani gece yarısını biraz geçince, talihsiz 4. Flotilla üçüncü kez aynı gemilerle savaşa tutuştu fakat Forune ve Ardent'i yitirdi. Birçok destroyer de hasar gördü. 4. Flotilla artık savaşa katılamayacak duruma gelmişti.

Kısa süre sonra Alman hattının iskele tarafından büyük bir savaş gemisi yaklaştı. Bu zırhlı kruvazör Black Prince idi. Defense infilak ettiği sırada o da büyük hasar görmüş

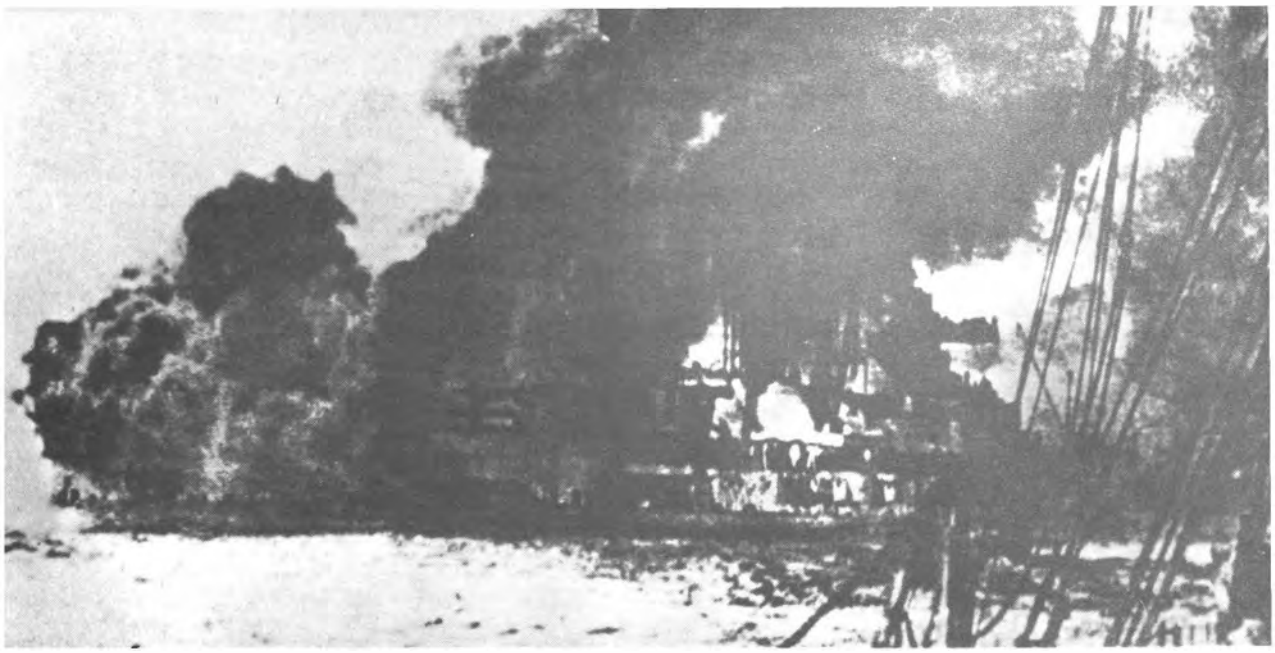

Hipper'in Öncü Grubu'ndan Seydlitz kruvazörü alevler içinde. Gemi hem Petard'ın top mermisiyle hem de bir mayına çarparak yaralanmasına karşın batmayacak ve Jutland Savaşı'nının sonunda Alman limanlarına kadar gidebilecektir.

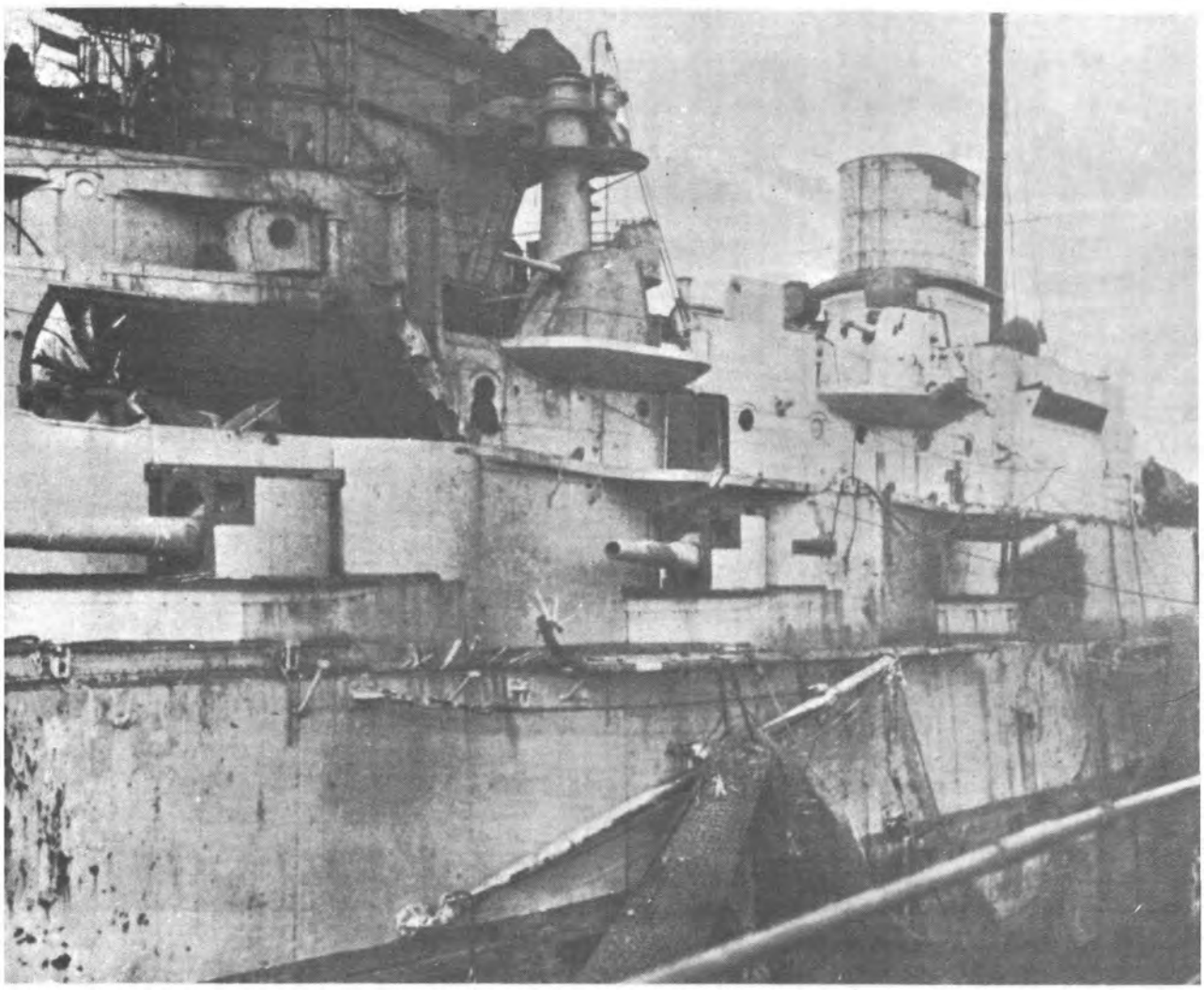

Alman ağır kruvazörü Derflinger çok ağır yara almış..

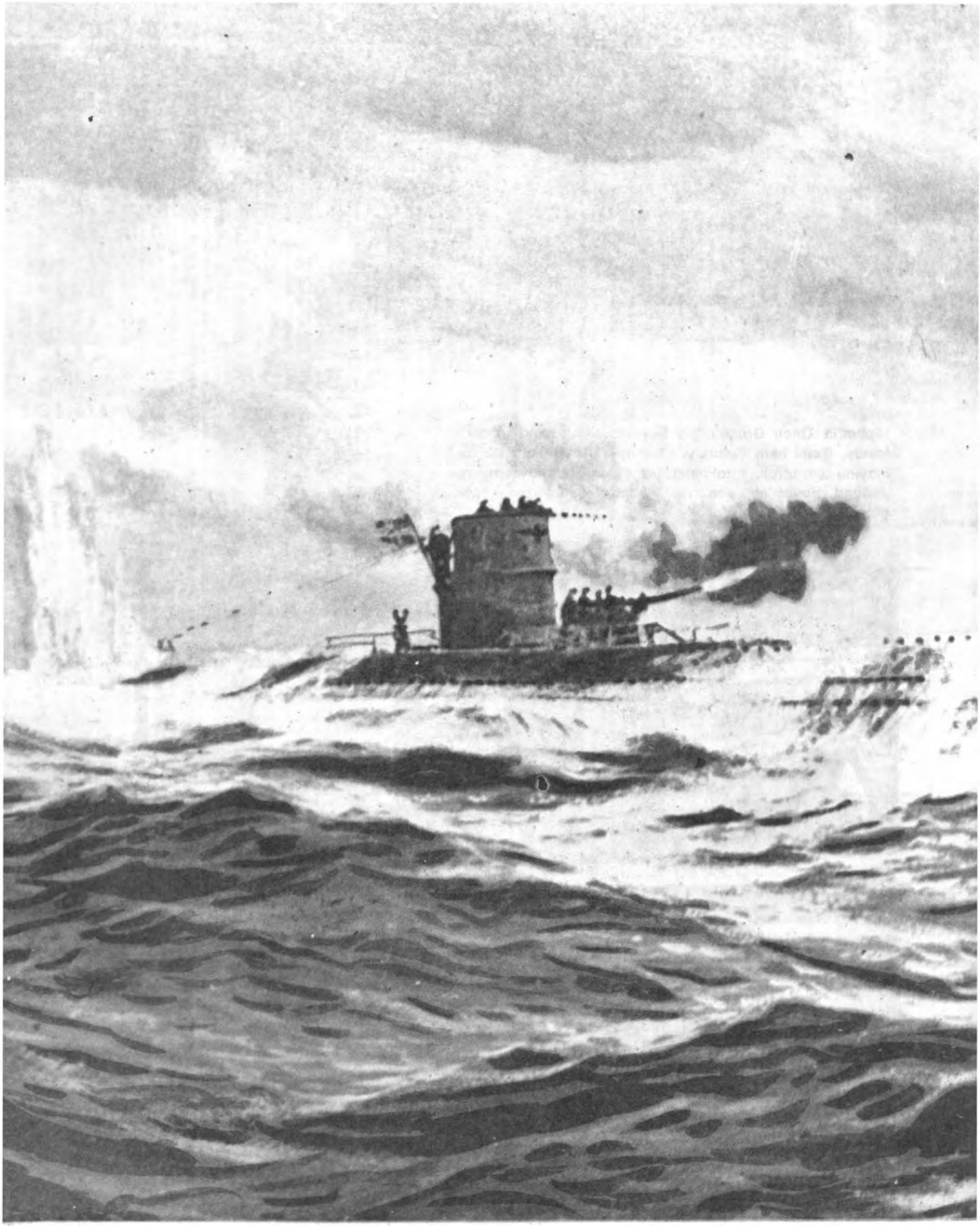

Su yüzüne çıkmış bir Alman denizaltısı bombardımanda.

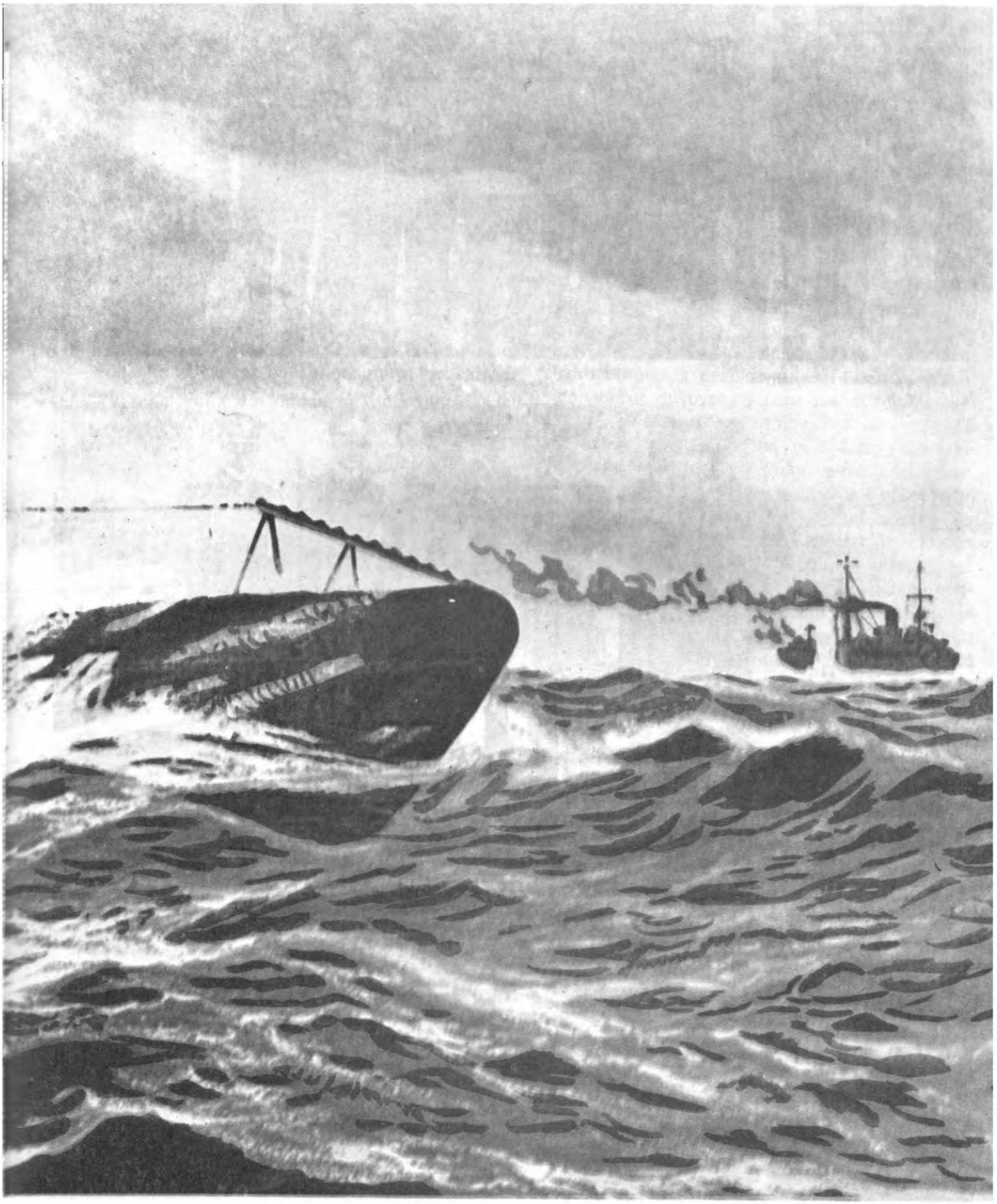

Amiral Scheer subaylarıyla.

Amiral Hipper subaylarıyla.

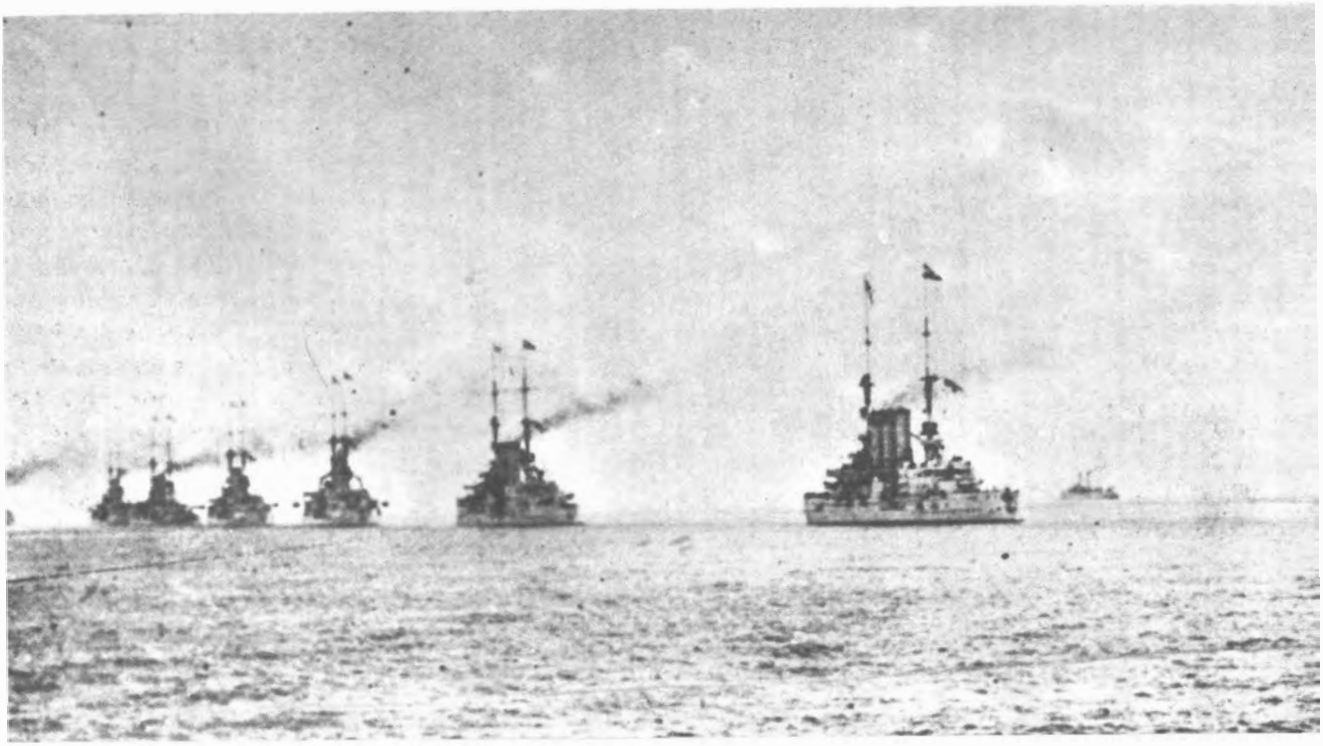

fakat yine de savaş filosunu takip etmişti. Dönmesi için artık çok geçti ve zaten birkaç dakika içinde alevlerden görünmez hale geldi.

Bu çarpışmalar, 6. Savaş Filo'sunun Alman savaş gemileriyle karşılaşmasını önlemişti. Geride kalmıştı çünkü, torpillenme sonucu hasar gören sancak gemisi Marlborough'nun hızı kesilmişti. Saat 01:00 sıralarında, sanki 3 mil geride kalan Alman öncü kuvvetleriydi. Kısa süre sonra, 4 flotilla grubuna bağlı 13 destroyerin oluşturduğu sıranın gerisinden çarptı. Bu çarpış sonucu Turbulent battı, diğerleri hasar gördüler. Almanlar yollarına devam ettiler. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte, 12. Flotilla tarafından görülüp saldırıya uğradılar. Almanlar torpilleme de bu kez bayağı başarılıydılar fakat eski gemi Pommern ancak birkaç patlama sonucu ikiye ayrıldı.

SAVAŞ BİTİYOR AMA KİM KAZANDI KİM KAYBETTİ BELLİ DEĞİL

Büyük savaş sona ermişti. Saat 03.00 sularında Almanlar Horn Reef'e varmak üzereydiler. İngiliz Savaş Filosu ise 30 mil güney - batıya rota değiştirdi. İki tarafın kumandanları da savaşı yenilemek istemiyorlardı artık. Jellicoe kuzeyde Almanlardan kalanlar olmuş olabilir düşüncesiyle o yöne gitti. Fakat Lützow, Elbing ve Rostock, Almanlar geride kalan mürettebatı kurtardıktan sonra deniz musluklarını açılarak batırılmışlardı. İki Filo da Üslerine dönmek üzere yola koyuldular. Ostfriesland, birkaç saat önce mayınlanan alana girmiş bulundu fakat hiç yardım görmeksizin limana dönmeyi başardı.

Savaş ne iki taraf arasındaki kuvvet oranını değiştirmiş ne de stratejik durumda bir farklılık yaratmıştı. İngiliz ablukası hala sürüyordu ve Ruslar yine çok ihtiyaçları olan bir takım malları alamamanın sıkıntısını çekiyorlardı. Taktik avantaj Almanlar'dan yanaydı. Kendilerinden üstün olan hasımlarını, iki misli hasara uğratarak cezalandırdılar. Filo bu başarıdan gurur duyuyor, Scheer ise düşmanını yeniden bir savaşa kışkırtmayı çok istiyordu. 19 Ağustos 1916'da iki filo yine Kuzey Denizlindeydiler fakat 30 mil farkla birbirlerini kaçırdılar. Ancak, Scheer'in de dediği gibi, savaşın bu stratejiye göre değerlendirilmesinin olanaksız olduğu aşikardı. Bağlaşık Saldırganlardan sonra birleşik hareket grubunun durumu ise gittikçe kötüye gidiyordu, yiyecek sıkıntısı başgöstermişti. Durum böyle olunca, Alman Hükümeti, Rus Devriminden iki hafta önce sınırsız bir denizaltı savaşını öngördü. Denizaltılar müttefiklerin gemilerini çok büyük hasarlara uğrattılar. Fakat Amerika'da böylece savaş girmiş oldu.

Savaşta Kaybedilenler

	İngiliz	Alman
Ağır kruvazörler	3	1
Zırhlı kruvazörler	3	6
Eski savaş gemileri	—	1
Ölü sayısı	6.000	2.500
Hafif kruvazörler	—	4
	ton 112.000	ton 61.000

Açık Deniz Filo'suna gelince, iddia edildiği sürece limanda pasif bir şekilde yatıp kalmadı. 1918 Nisan'ında Bergen/Shetlands'a son taramasını yapıyordu. Fakat şimdiki görevi denizaltı savaşında mayın tarama ve temizleme gemilerine destek kuvvet olmak ve denizaltı koluna genç dinamik subaylar ve yetenekli erler yetiştirmek. Bu etkin savaş gücünün 1918 Kasım'ında parçalanıp dağılmasının nedenleri psikolojik yanlışlara dayanır. Yetersiz beslenme, tahrip, ve Almanya'nın kötüye giden politik ve askeri durumundan etkilenmesi bu psikolojik nedenler arasındadır.

Alman gemileri enterne edilmek üzere Scapa Flow'a ilerliyor

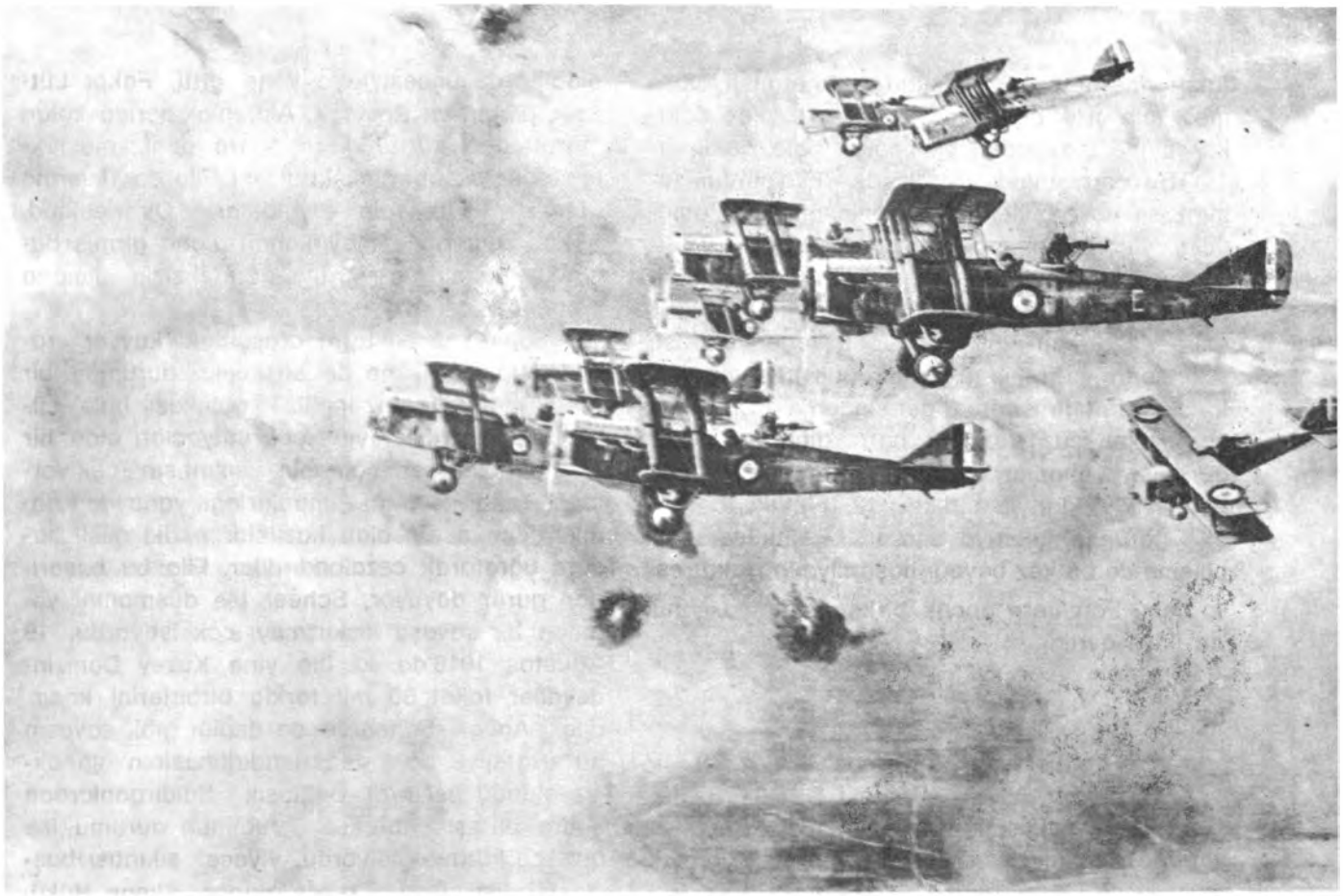

HAVA SAVAŞI

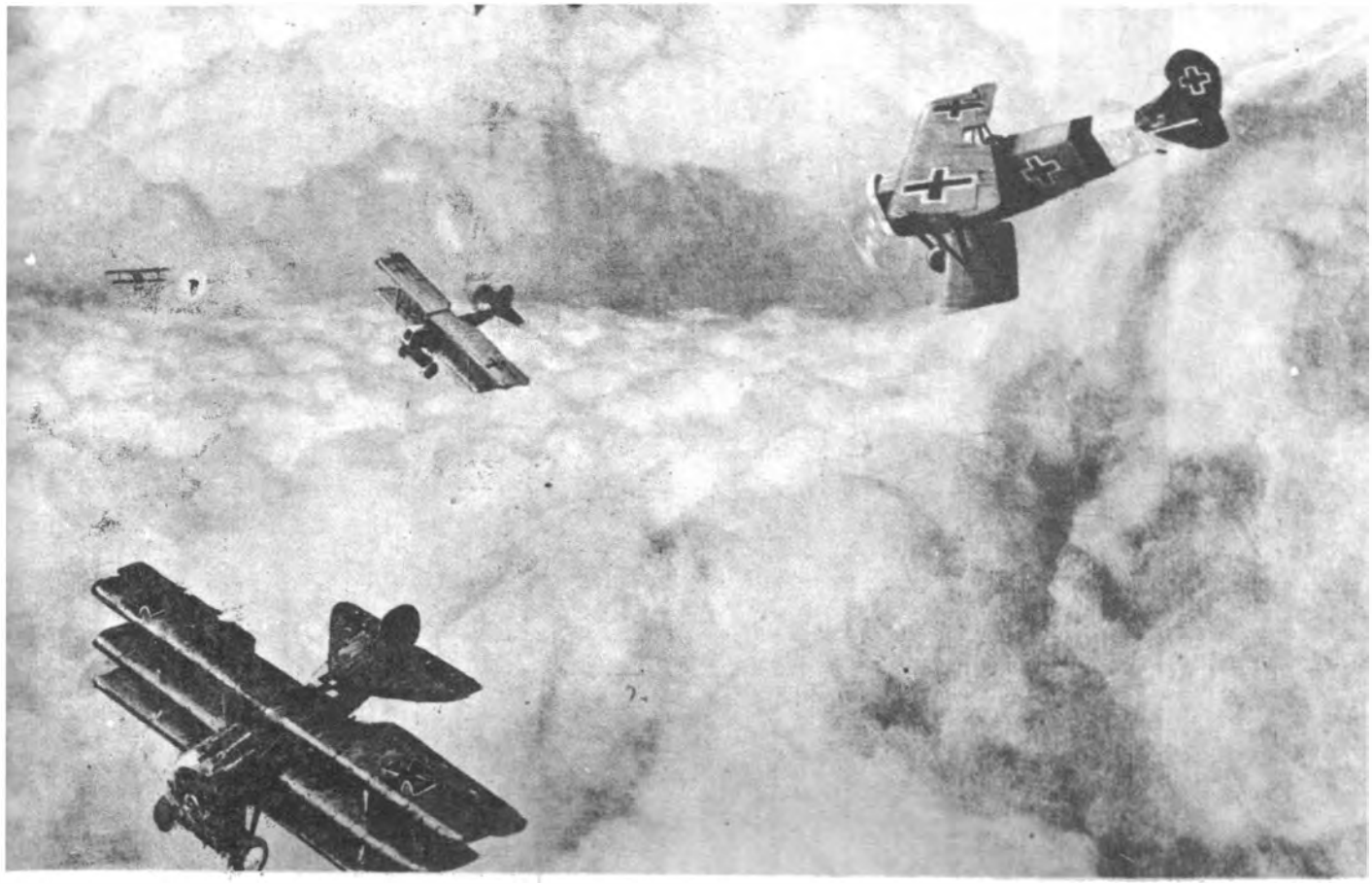

Alman pilotları bir İngiliz DH-4 konvoyuna saldırıyorlar.

Almanlar Gerek Fransızlar gerekse İngilizler ellerindeki en usta pilotların tek başlarına uçuşa çıkan avcılar olduklarını kabul etmişlerdir.

Bir Alman uçağının kuyruk bölümünde, hava soğutmalı makinalı tüfeğiyle gözcü. Bu makineli tüfekler savaşın başlarından beri havacılıkta, diğer otomatik silahlara oranla daha hafif olmaları nedeniyle tercih edilegelmişlerdir.

1914 yazının sonlarına doğru batı Avrupa'da hiç te yabancı olmayan insanların ve atların telaşlı ayak sesleri duyuldu. Bu ayak sesleri savaşın çok yakında olduğunun habercileriydiler. Fakat bu kez çok daha değişik sesler de vardı, yukarılardan gelen uçakların vızıltı ve motor sesleri. Öyleki bu sesler savaş sonuna doğru heybetli gümbürtüler halinde duyulacaktı.

Wright Kardeşlerin Kuzey Karolina'daki Kitty Hawk kentinde motor-çekişli iki kişilik uçaklar uçmalarından bu yana ancak 11 yıl geçmişti. Ve Bu olaydanda çok önceleri çeşitli başarılı deneyler yapılmıştı; balonlar, insan taşıyan uçurtmalar, planörler ve zeplinler bunların arasındaydı. Havacılık, çıkışını takip eden ilk zamanlarda çok barışçıl amaçlar için ve hatta sportif faaliyetler için düşünülüyordu, Askeri alanlarda kullanılanlar ise kesinlikle saldırganlıktan uzaktılar. 1870 Paris kuşatması sırasında, mesajları taşımak ve hatta muhasara altında bulunan kentten içeri ya da dışarı insan taşımak için balonlar kullanılmıştı. Özellikle İtalyanlar, Eritre Savaşında (1887 - 88), yüksek gözlem yerleri olarak sabit tutulan balonları kullanmışlardı. 1899 - 1902 Güney Afrika Savaşlarında düşman mevzilerini keşif için, General Sir Edward Swinton'un da dediği gibi, tepenin öteki tarafını görmek için insan taşıyan uçurtmalar kullanılmıştı.

İLK HAVA SALDIRISI TÜRKLERE KARŞI YAPILIYOR

Uçakların ilk kez bir savaşta kullanılması, İtalyanların 1911 yılında Türklerle yaptığı savaşta gerçekleşmişti. Ve 23 Ekim de ilk savaş uçuşu, hava filosunun en görkemli ismine layık görülen Kumandan Kaptan Piazza tarafından başarıldı. Korgeneral Gavotti, 1 Aralık günü, saldırıda bulundu ve Türklerin askeri kampının üstüne 2 şer kilo ağırlığında 4 adet İsveç yapısı el bombası bıraktı. Bu saldırı-

Savaş yıllarında yaşlılar,insanların uçakları icat edip göğe yükseldiklerini ve oradan düşmanlarına tonlarca bomba attıklarını görüp şaşırıyorlardı.

dan kısa süre sonra Türkler Ain Zara'da bir hastanenin çok hasar gördüğünü ileri sürerek bu saldırıyı kınadılar, protesto ettiler. Kampta hastane olup olmadığını anlamak için bazı bağımsız araştırmalar yapıldı ve öyle bir şey tesbit edilemedi fakat bazı çadırların yaralıların bakımı için kullanılabileceğini sonradan düşünebildiler. Türk kampının bombalanması ve buna karşılık Türklerin protestosu, basında saldırgan hava harekatının insanlık açısından ahlâki yönden yoğun eleştiriler ve tartışmaların çıkmasına neden oldu. Bu yazılar uzun bir süre şiddetle devam etti.

ARTIK YALNIZCA SPOR DEĞİL ÖNCÜL VE KEŞİF KUVVETİ

İşte bu sıralarda bazı ülkeler, askeri havacılık müfrezeleri kurmaya başladılar. 1911 yılında İngilizler, ilk hava müfrezesi ile başı çektiler, ve daha sonra bunun yerini Kraliyet Hava Müfrezesi (RFC) aldı 1912 de. Bu hem ordu hem de donanma yararına ortak görevleri içeriyordu. Wiltshire'deki Upavon'da merkezi oluşturulmuş ve orada bir uçuş okulu tesis edilmişti. Bu okulda hem ordudan hem de donanmadan gelen subaylar ve diğer görevliler yer alıyorlardı. 1914 Haziranında, Kra-

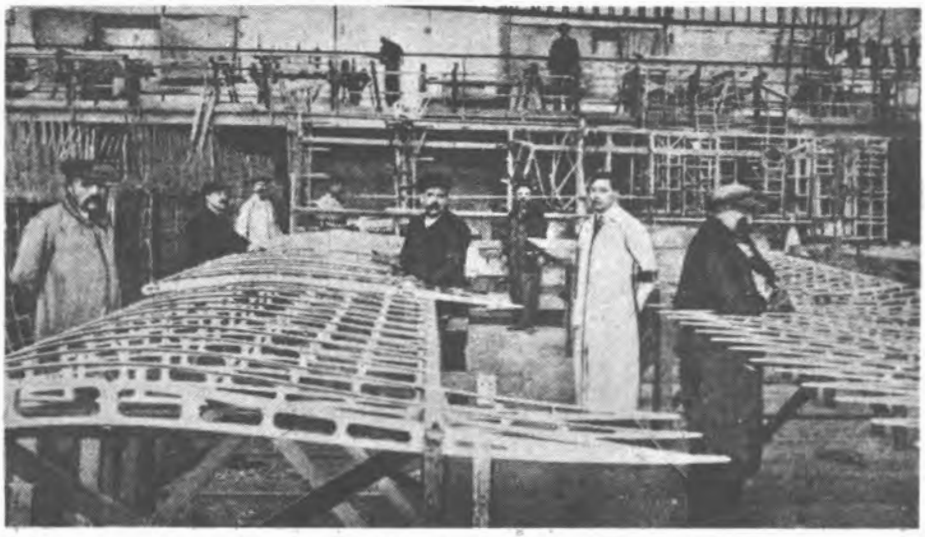

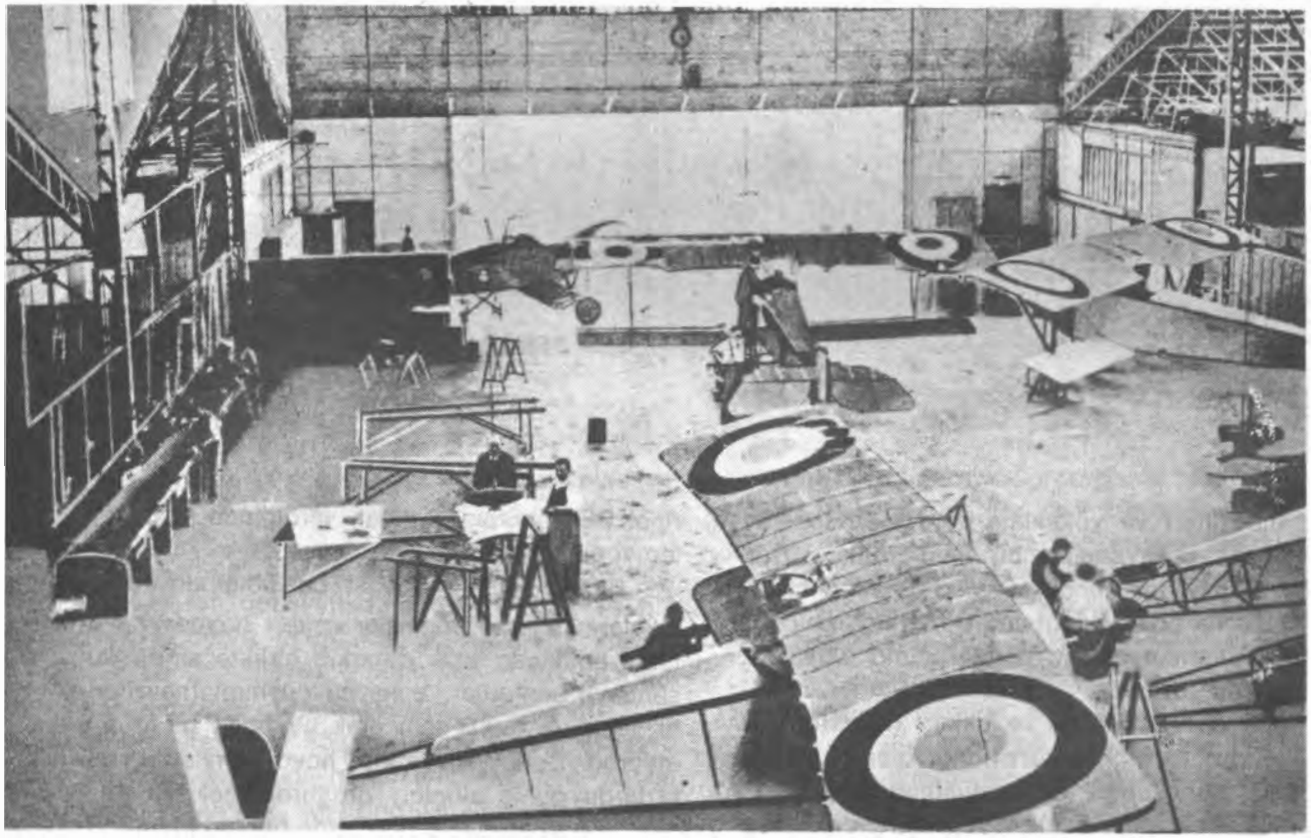

Fransız fabrikasında uçak yapımı. Üstte kanatlar hazırlanıyor Altta uçak üzerinde son çalışmalar yapılıyor.

liyet Donanması buradan ayrılmayı kararlaştırdı, bunun üzerine RFC'nin denizel kanadı Kraliyet Denizel Hava Kuvvetleri (RNAS)'ni oluşturdu. Bu merkezdeki diğer kanat olan ordu kanadı da RFC'nin, Kraliyet Hava Müfrezesinin bir kolu olarak kaldı.

Almanya'da, askeri hava müfrezesi, bir taşıma nakil vasıtası olarak nitelendirilerek, askeri ulaştırma müfettişi olan generalin emrine verildi. Bu denizel hava servisi, büyük uçaklara oranla daha az özelliklere sahip basit uçaklar yapabilecek kapasitedeydi. Fakat tahmin edilen süreden çok kısa bir zaman içinde birkaç büyük Zeppelin ve Schutte - Lanz hava gemilerine sahip oldular. Bu uçakların o günkü eşdeğerlerine oranla çok daha güçlüydü-

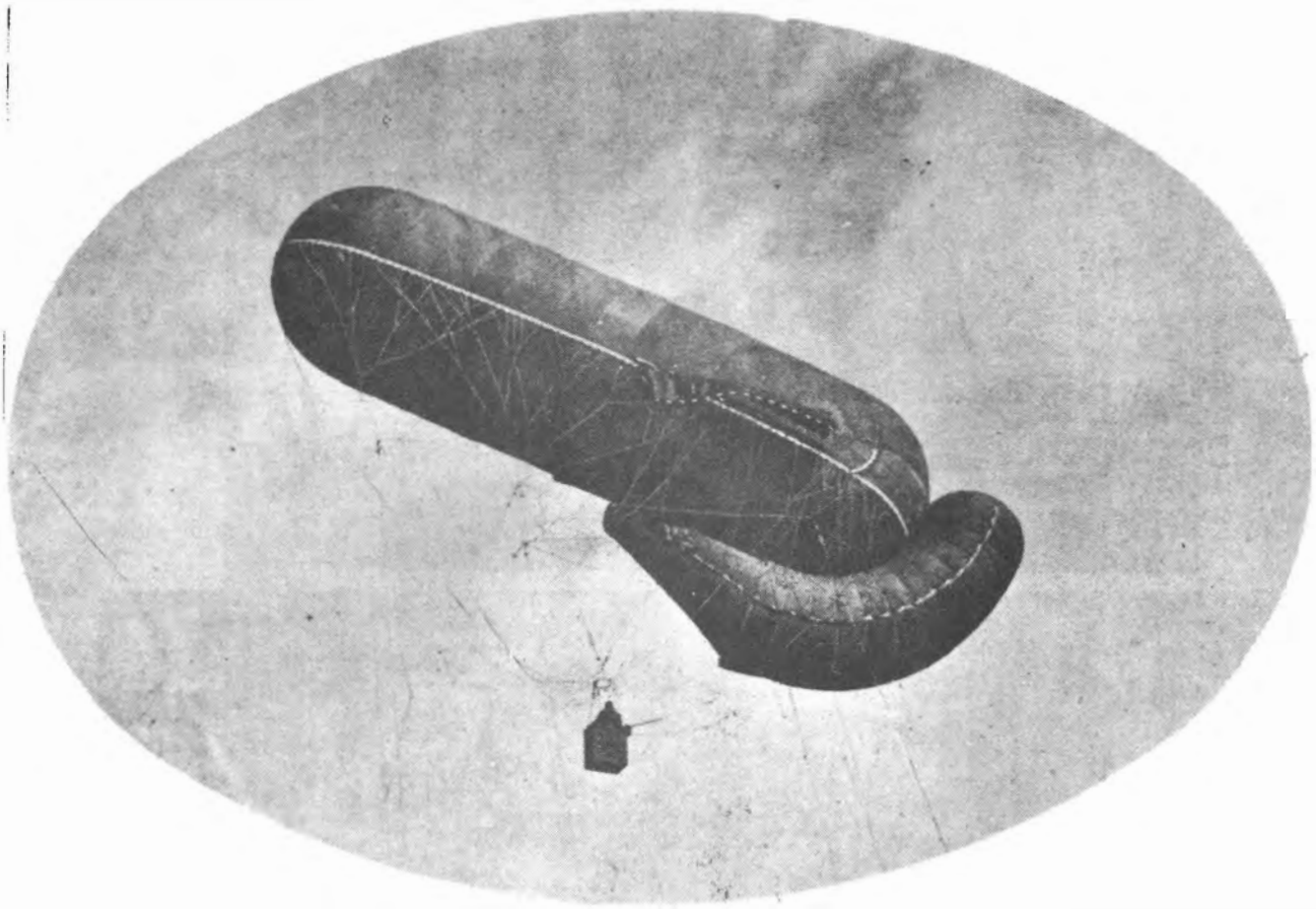

Zeppelin

ler, menzilleri ve yükselme dereceleri ise tartışılmazdı, başlı başına bir sınıf oluşturuyorlardı bu alanda. Ancak, devasa depoları hidrojen gazı ile dolu olduğundan, herhangi bir sabotaj, saldırısında aşırı yaralar alma olasılıkları oldukça fazlaydı.

Fransa da denizel ve askeri hava unitelerini kurdu ancak, bunları hangi alanlarda kullanmak konusunda fazla düşünmedi. Aslında Mareşal Foch'un, (Ecole Superieure de la Guerre'yi yöneten Mareşal), havacılığın askeri değeri üzerinde çok fazla bir inancı yoktu. Kendisi bu konuda şöyle söylemişti, «Havacılık iyi bir spor olmaktan öteye geçemez, ordu için gereksizdir». Amerika'da ordunun hava kuvvetine sahip olması 1907'lere kadar dayanır fakat bu kuvvetin gelişmesi oldukça yavaş bir seyir izlemiştir. İşaret Alayının Havacılık Bölümü olarak kurulmuştu fakat, 1911 yılına gelindiğinde yalnızca iki uçak sahibiydi. Daha sonra Amerikan Deniz Kuvvetleri, bir hava kolu kurdular. Rusların askeri havacılığı hakkında ise pek birşey bilinmiyordu o zamanlarda da şimdilerde olduğu gibi dışa kapalıydılar. Ancak Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde bazı şeyler yapılabilmişti.

Birinci Dünya Savaşı başladığında, diğer ülkelerin aksine, İngilizler askeri havacılığın önemi hakkında açık olmakla birlikte sınırlı düşünceye sahiptiler. Yalnızca düşman mevzilerini keşif ve tetkik için açık ve basit bir araçtı onlarca. Deniz Kuvvetleri, hava gemilerini, denizlerde geniş alanları araştırabilmek ve düşman donanmalarının nerelerde bulunduğunu öğrenebilmek için istiyorlardı. Ordu, uçakların düşman kamplarının çok yakınlarına kadar sokulup onlara zamanında önemli haberler getirebileceklerini ümid ediyorlardı. Bu raporlar sayesinde düşmanın niyetlerini, hareketlerini, gücünü saptayabilirlerdi.

«Bilgi edinebilmek için çok çaba sarfedilmelidir» cümlesi, uzun bir süre askeri bir düstur olarak kaldı. Süvari keşif kolları sessizce düşman mevzilerine sızarak, planlarını, niyetlerini öğrenip geri dönerlerdi. Düşmanla bu tür bağlantı kurulduğunda ve karşılıklı ateş açıldığında öğrenilirdi karşıt tarafların güçleri.

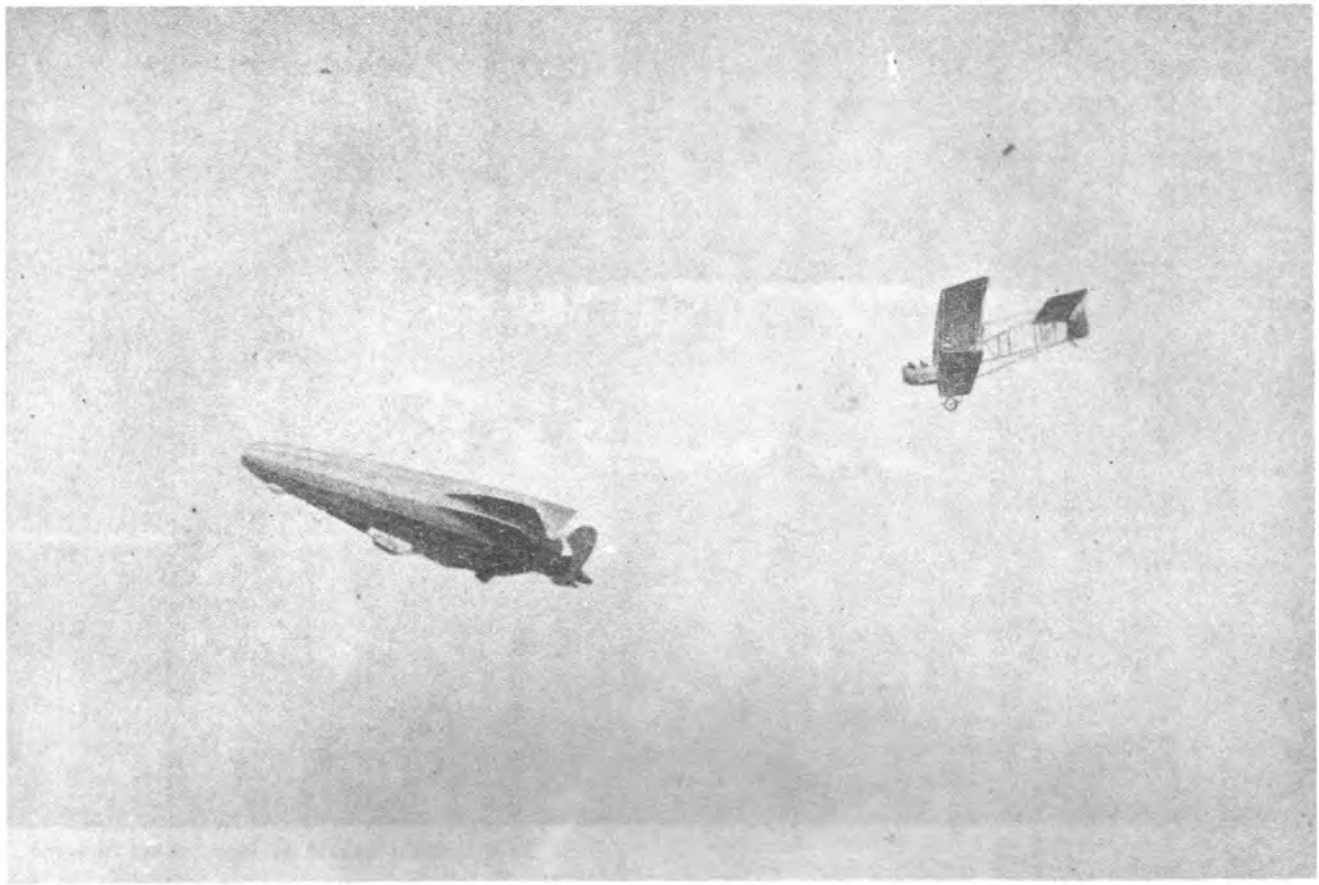

Zeppelin ve uçak arasında kovalamaca.

UÇAKLARA ÖNCE TÜFEK YERLEŞTİRİLİYOR.

Birinci Dünya Savaşının başında edinilen deneyimler, bu düsturun artık geçersiz olduğunu kanıtlamıştı. Yerden gelebilecek muhtemel saldırılardan kurtulabildiği sürece, uçaklar istedikleri istikamette istedikleri bölgeye uçabiliyorlardı. Hava da düşman uçağıyla karşılaşanlar bile olabilecek en tehlikeli şey çarpışmalarıydı. Bu keşif uçuşları gittikçe yoğunlaştı sonunda uçaklarda bir de ateşli silâhlar bulundurmaya başladılar. Uçaktan tüfekle ateş etmek çok anlamsız olacağı için, uçaklarda taşınan silâhlar revolverler ve otomatik pistoller bulundurulmaktaydı. Fakat uçaklar hareket halinde olduklarından bu tür silâhlara hedef olmaları çok zor bir olasılıktı. Giderek meydan savaşlarında kullanılan her türlü kurşun ve gülle atabilen çeşitli silâhlar uçaklara yerleştirilmeye başlandı. Büyük açılı desteklerle yerleştirilen bu silâhlar, ve uçaksavarlardan yapılan bombardıman, (AA ateşi) saldırısı Uçaklar için en korku verici ve tehdit edici olaylar olmaya başladı.

Uçaklara mitralyözler yerleştirmek için çeşitli fikirler ve öneriler ileri sürülmeye başlandı. Bu fikirler ve öneriler iki grupta toplanabilir: Birincisinde hedefi bulabilmek için uçağın manevra ettirilmesi ve silâhların da çok sıkı desteklerle yerleştirilmeleri gerekmektedir, ikincisinde ise, uçakta bulunacak gözlemcinin emrinde olacak, hareket edebilir silâhların yerleştirilmesi şarttır. Vickers ya da Spandau tipi silâhların uçaklara yerleştirilebilmesi ancak çok sıkı destekler sayesinde olabiliyordu. Buna karşın Lewis ve Hotchkiss tipi, daha hafif silâhların yerleştirilmesi ise fazla problem yaratmıyordu.

UÇAK SAVAŞ'A KATILMAK İÇİN HIZLA GELİŞTİRİLİYOR.

Silahların uçaklara yerleştirilmesinde en ideal olan şekil, silâhlardan ateş edildiğinde uçağın gittiği istikamette ve aynı paralelde hedefe ulaşmasını gerçekleştirebilecek olanıydı. Böylece pilotlarda sapmasız atış yapmanın zevkini tadabiliyorlardı. Ancak eğer silâh pilotun

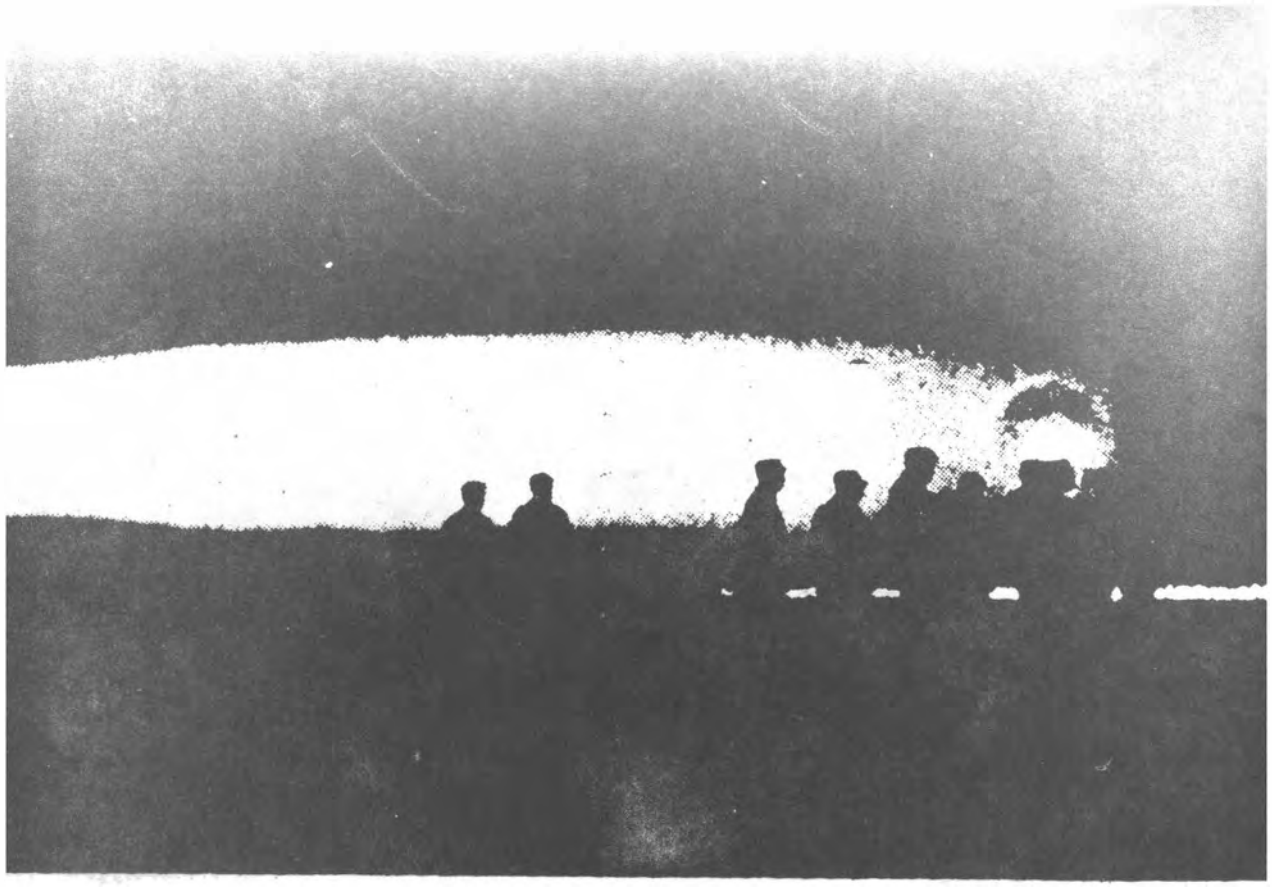

kontrolunda olsun diye uçağın gövdesine yerleştiriliyorsa, o zaman ateş sırasında uçağın pervanesine takılma olasılığı artıyor bu da tehlike yaratıyordu.

Almanlar ilk kez bu probleme çözüm getirebilecek bir buluş yaptılar. Atış yapıldığı sırada eğer yolunun önünde pervane kanadı denk gelmişse şanjmanı durdurucu bir tertibat geliştirdiler. Bu aygıt, Fokker adı verilen tek kişilik çok hızlı bir uçağa yerleştiriliyor ve giderek bu uçaklar en etkin savaş uçakları oldular. 1915 - 16 kışında, bu uçaklar müttefiklerin uçaklarına epeyi hasar verdiler ve o süre zarfında, Almanlar batıdaki birleşik cepheye karşı havada üstünlük sağladılar. O eski düsturun hala işe yaradığını bir kez daha ispatladılar. **(Bilgi edinebilmek için çok çaba sarfedilmeli dir.»**

Müttefiklercede, Nieuport, Morane Martinsyde ve Bristol Scout gibi tek kişilik keşif uçakları elde ettiler. Bu uçaklar, AA saldırılarını savacak kadar hızlı ve aynı zamanda çarpışma olasılığı çok az olan ve uzun keşif yapabilecek şekilde hazırlanmışlardı. Çeşitli şekillerde silâhlar yerleştirilmek için uğraşıldı, fakat bu uçaklara silâh yerleştirmek, Almanların bulunduğu aygıt olmadan bunu gerçekleştirmek olanaksız oluyordu.

KARA VE DENİZ SAVAŞINDAN SONRA ŞİMDİ DE HAVA SAVAŞI

Almanların Fokker'ına karşılık olarak DH 2 ve daha sonra FE 8'ler oldu. Bunlar tek oturaklı itici keşif uçaklarıydı. Motoru pilotun arkasında, ve normal gövdenin yerini kuyruk bom bası almıştı. Bu uçaklarda Lewis tipi silâhlar vardı, uçağın gidiş istikametinde atış yapılabiliyor ve motorun arkada olması da pilotun görüş uzaklığının açılmasına ve genişlemesine yarıyordu. DH 2'ler, 1916 ilkbaharında kullanılmaya başlandılar. Kullanıldıkça Fokker'lardan daha çok manevraya elverişli oldukları ortaya çıktı. Çok yukarılarda etkinlikleri daha da fazla oluyordu. Bu uçaklar **«köpek-kavgalarında»** özellikle çok başarılı oldular. Ve kısa sürede Almanların Fokkerlarının çağı kapanmış, müttefikler yine Almanlardan üstün olmanın verdiği rahatlık içinde kendi işlerine döndüler. Bu arada Hava savaşının bölgesi Alman hattının gerisine, doğuya doğru kaydı.

Hava savaşı bütün batı cepheleri için geçerli olmuştu artık. Her taraf, kendi havasını kontrol altında tutabilmek. düşman hatlarına

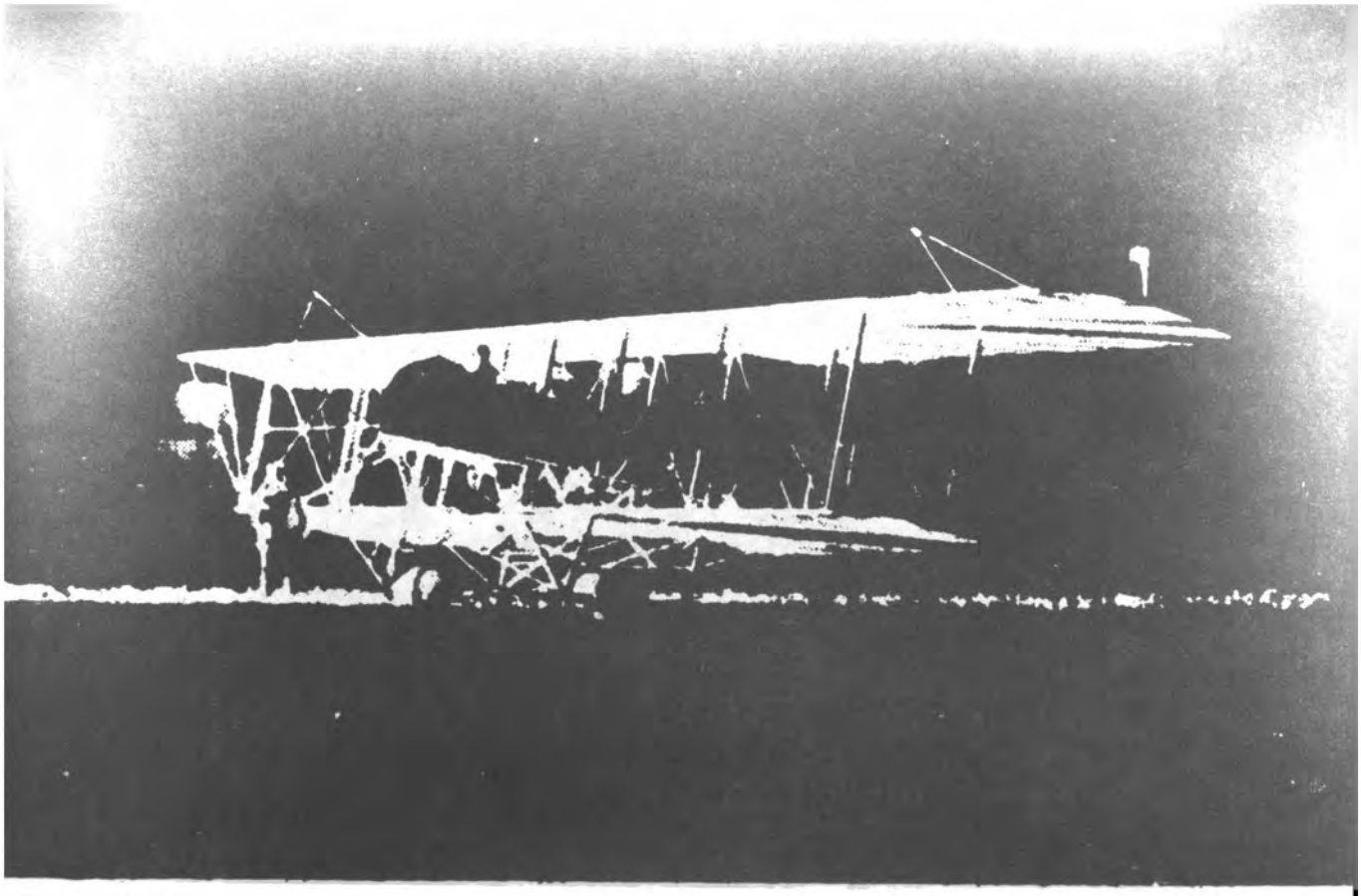

Nieuport tipi bir uçak ve Fransız havacıları.

eşifler yapmak ve arada sırada da bombala-mak için çalışıyorlardı. Çok uzun süre gerek-medi, İngiltere'nin, Fransa'nın ve Almanya'nın kendilerine has bir hava savaşı stili geliştirme leri için.

İngilizler çok biçimsel ve bir merkezden idare edilen bir sistem benimsediler. Batı cephesinin dört ordusu da kendi RFC tugayına sahipti. Bu tugaylar, en azından iki saldırgan gücü içeriyorlardı. İngilizlerin politikası uçak bir liklerini gün batışından gün ışıyıncaya kadar çalıştırmaktı ve tüm keşiflerini de gündüz gözüyle yapmaları gerekiyordu. İnsan gücü olarak çok az sayıda pilotu vardı. İngilizlerin, onun içindir ki RFC savaşı pilotları saldırgan kişiliklere sahiptiler. Ne Fransızlar ne de Almanlar bu politikayı güttüler. İkisi de hava birliklerinin günün belli saatlerinde kısa aralıklarla çalışmalarını öngörüyorlardı.

Anlaşılmalıdır ki, bir savaşçı stratejik olarak defansta olsa bile, kuvvetli taktik saldırısı olmadan başarıya ulaşamaz. İngiliz pilotları nerede düşman görseler saldırıya geçiyorlardı ki bunu elverişsiz taktik durumlarında ve hatta karşı taraf sayıca fazla olsa bile gerçekleştiri-

Avusturye-Macaristan ordusunun teğmeni G. Benfield uçuş hazırlığında.

Alman uçağı ve pilotları

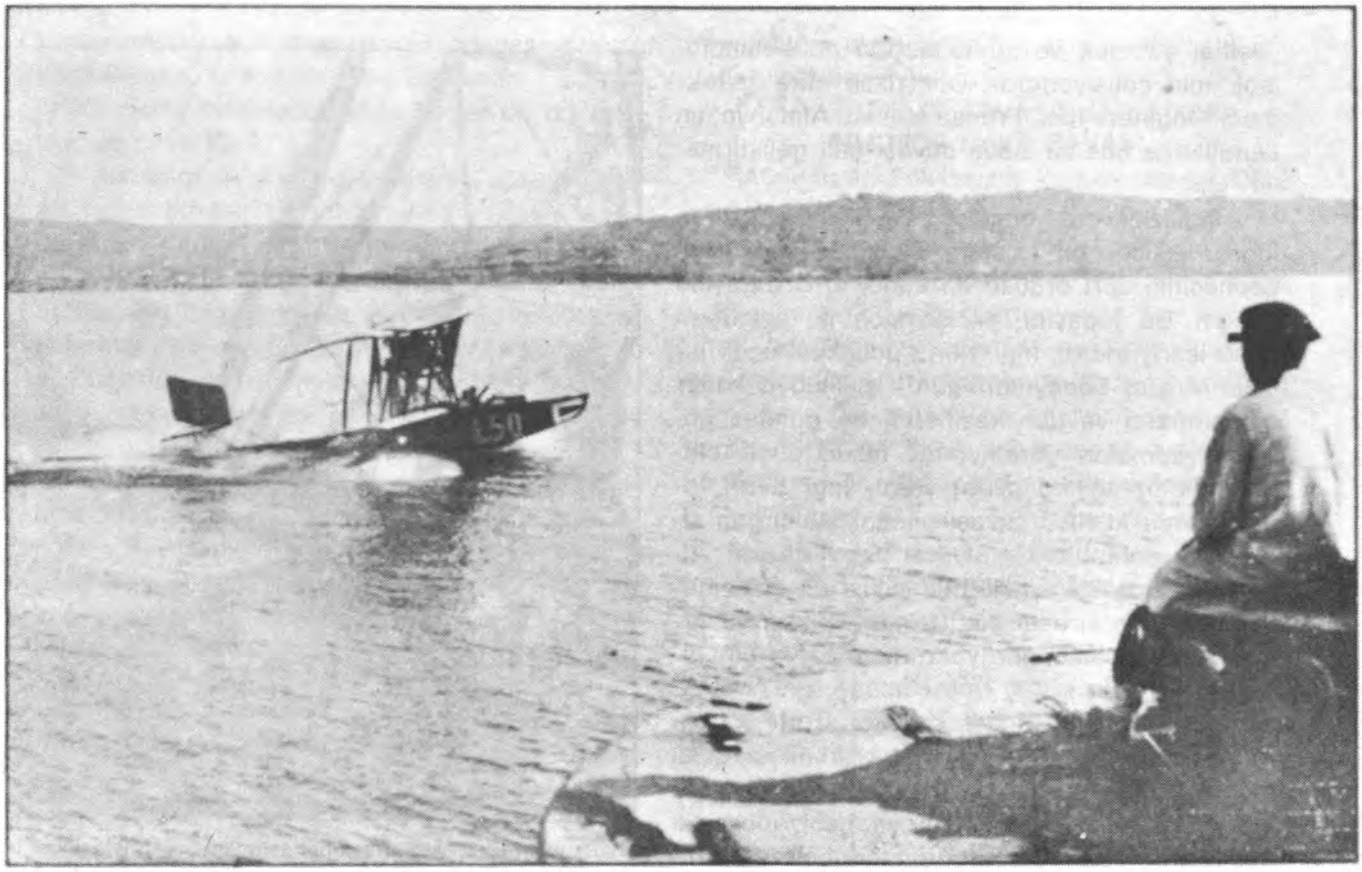

Alman deniz uçağı havalanıyor.

yorlardı. Fransızlar ve Almanlar, bu konuda biraz daha sakınarak hareket ediyorlardı ve daha akıllıca davranıyorlardı. Ancak çok iyi taktik uygulayabilecekleri durumlarda ve karşı tarafa üstün hissettikleri zaman o da çok seyrek olarak saldırıya geçiyorlardı. Bütün hava koşullarını değerlendirmeyi ihmal etmiyorlardı.

HAVA YARIŞINDA ALMANLAR ÖNDE

1916 yılının ikinci yarısında, Almanlar daha hızlı ve daha güçlü savaşçılar kazandılar. Bunlar arasında Pfalz, Albatros, Halberstadt vardı. Ayrıca, Fokker Triplane, DH 2 ve FE 8'ler de eşsizdiler. Onların yerini alan DH 5, Sop with Pup, Sopwith 1 1/2 Strutter ise pek başarılı olamamışlardı. O zamana kadar da zaten müttefikler Almanların aygıtından elde etmişlerdi. Bunu elde etmişlerdi ama Almanların elinde de Constantinesco adlı çok iyi bir uçak vardı. Ve bu uçak hasımlarınınkilerle karşılaştırılamazdı.

Teknik üstünlüğün önemi artık iyice anlaşılmıştı. Müttefikler, 1916 yazında ve kışında Almanlara olan üstünlüklerinin tadını alabildiğince çıkartmışlardı, fakat artık hiç bir bilgilerinin, cesaretlerinin ve eğitimlerinin bu üstün güç karşısında yeterli olmadığını kabul etmek zorunda bırakılmışlardı. Bu çöküşün nedenlerinden biri de RFC'nin merkeziyetçilikten uzak bir şekilde geliştirilmek istenmesiydi. 1916 sonbaharında müttefikler neredeyse savaş bölgesinde, havada kurdukları kontrolu kaybediyorlardı. Savaşın en yoğun kısımı 4. Ordu önünde gerçekleşmişti ve 4. Ordu yalnızca bir tek RFC koluna sahipti. Diğer 3 kol savaşla bağlantısı olmayan ordulara tayin edilmişti. GHQ tarafından yapılan bütün ısrarlara rağmen 4. Kol'a uçak vermekten kaçındılar çünkü, filolarını kaybetmenin korkusu içindeydiler ve belki de kendileri için yeterli savaş gemisi kalmayacağı için de endiseleniyorlardı.

TARİHTE İLK ROKET KULLANILIYOR

Almanlar daha kesin ve daha sıkı bir sistem uygulamışlardı ve ihtiyaçlarını karşılayacak kadar avcı uçağına sahiptiler. Bunun bir iyi tarafı da savaşın gerçekleştiği bölgede bulunuyordu bu uçaklar. Generaller, savaşı hızlandırma ve saldırıları arttırmaya karar verdiler. Üstelik'te savaşa katılmayan müttefiklerin diğer savaş kolları üzeri-

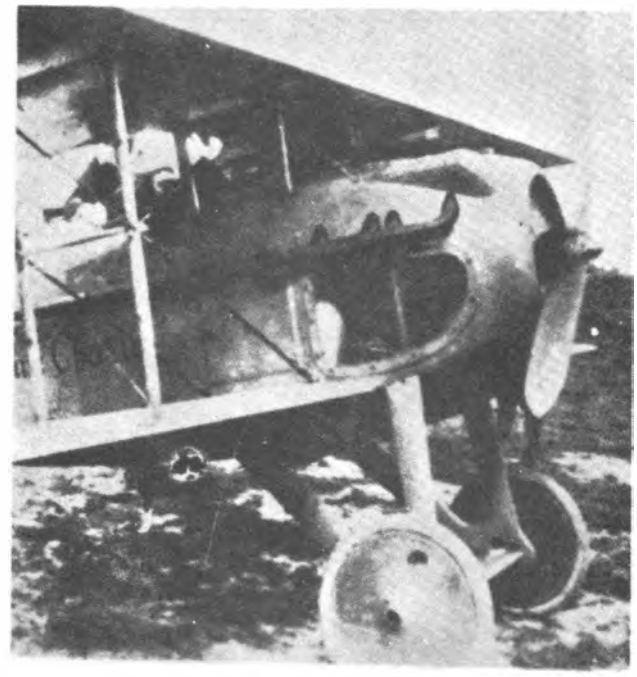

Yukarda: Dönemin en gözde uçaklarından biri. Spad ve Fransız stili olan tek kişilik uçak döneminin en hızlılarından biri. Adı Spad ve Guynemer'in.
Aşağıda: Baron Richthofen'in kullandığı uçaklardan Fokker Dr. I tipi bir savaş aracı.

Havacılık Türklerde çok zayıftı.Mevcut hava kuvvetleri de Almanların yardımıyla oluşmuştu.Fotoğrafta bir Alman zeplini İstenbul üzerinde görülüyor.

ne bombardıman yapmayı tasarlıyorlardı. Böylece 4. Kol dışında kalan güçlerin yoğun bölgelerinde bir dağıtma hareketi gerçekleştirebileceklerini ümid ediyorlardı. Almanlar bu tasarladıklarını gerçekleştiremediler çünkü bu işi başarmanın kendi güçlerinin üstünde olduğunu anlamışlardı ve aynı zamanda da müttefikler RNSA'dan kullanılmayan 8 tane hava filosu ödünç aldılar.

Avcı uçakları, çeşitli zamanlarda, fakat sürekli olarak uzun mesafeli keşifler yapmaya ve hatta bu keşiflede gördüklerini fotoğraflarla tespit etmeye, akınlar düzenlemeye alışmışlardı. Bu plan aslında hiç te öyle etkili bir plan değildi. Çünkü bu uçaklar arkadan bir saldırıya uğradıkları zaman başarabilecekleri tek şey manevra yapıp geri dönmek ve defansa geçmekti. Bu sonunda bir «köpek kavgası»na dönüştü. Avcı uçaklarının korumakla yükümlü oldukları bir uçağı bu tür bir manevra sonucu gözden kaybettiler ve onun arkadan gelen bir ikinci düşman saldırısına maruz kalmasına neden oldular. Sonuç olarak bu tür koruma yöntemlerinin yürümediği görüldü ve yerini keşif uçaklarının sağladığı destek ateşine bıraktı. 1916 gibi bir tarihte, hava savaşlarında roketler kullanılmaya başlandı. Bu özellikle Fransız Nieuport filoları bunu gerçekleştirdiler. Bunlar u-

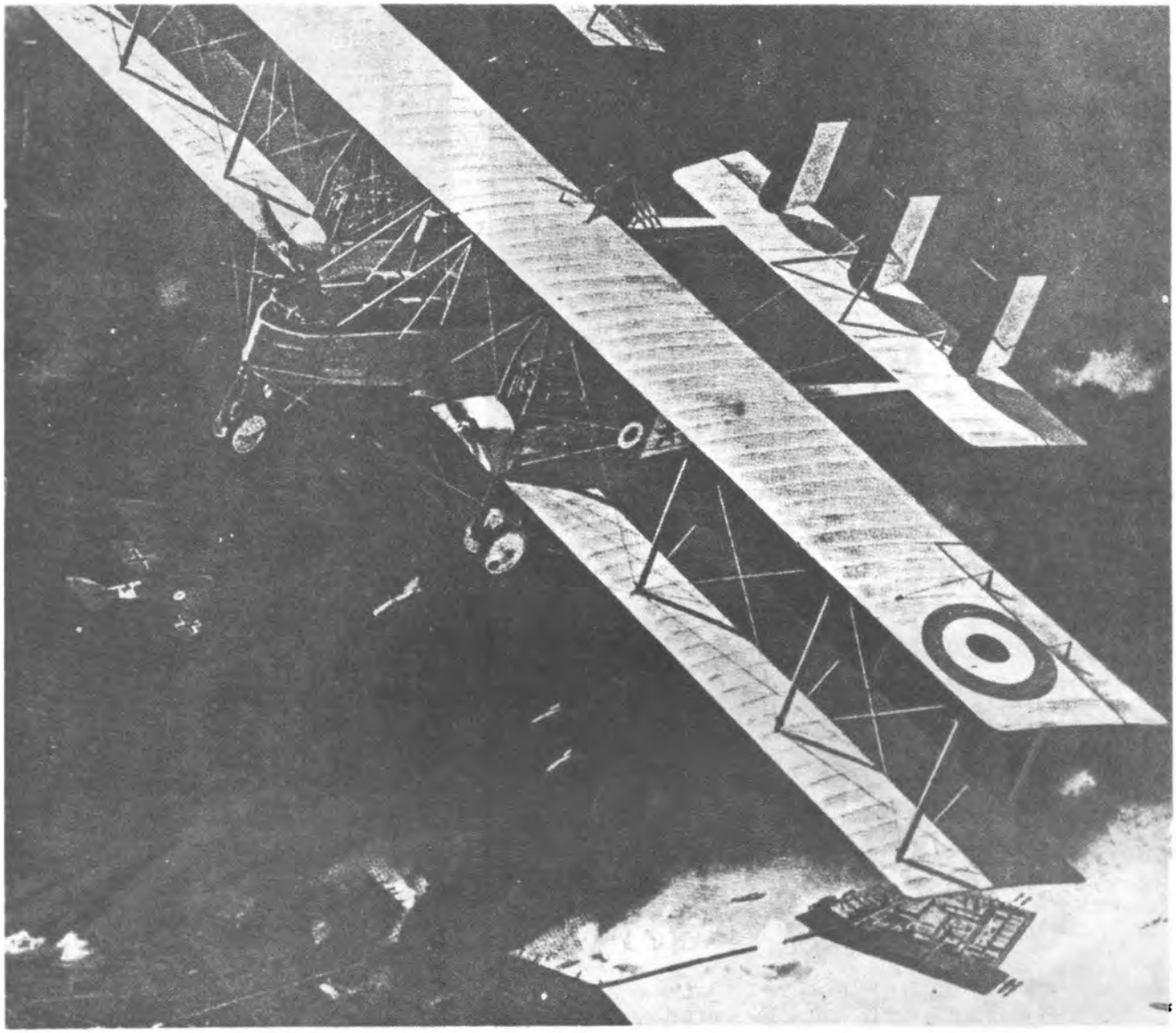

Aşağıda: Hava bombardımanları bir savaş tekniği şekline bürünüyor. Bir İtalyan dergisinden alınan bu temsili resimde İtalyan pilotları tarafından Avusturya'nın Pola limanının güpegündüz bombalanışı görülüyor. Bu akının komutanı bir Amerikalı olan Wallis Fitch'tir ve tam altmış ton bomba atılmıştır limanın üzerine.

caklar arasında birbirlerine destek olarak taşındılar ve elektrik kuvvetiyle ateşlendiler. Aslında hedeflerini bulmaları oldukça zordu ve pek başarılı olmadılar.

1917 Nisanın'da müttefiklerin durumu içler acısıydı, hava kuvvetleri çöküş içindeydiler, RFC'de çok büyük hasarlar görmüştü. Bütün bunlara dayanılarak o aya **«Kanlı Nisan»** adı verildi. Yılın sonlarına doğru durumları biraz düzeldi. Sopwith Camel, SE 5, 5 A ve onarılan Nieuport'un gelmesiyle ve çok hızlı Spad'in da bunlara eklenmesiyle o kötü çöküşten biraz olsun kurtulabildiler. Bu arada, birkaç Bristol avcı uçağı ve iki oturaklı bomba atan ucak elde ettiler. Böylece karşı tarafa oranla artık çok kötü durumda değillerdi ve hatta denge yeniden sağlandı denilebilir.

LONDRA'YA HAVA AKINI

Savaşın başlarında Alman Zeppelinleri İngiltere üzerine, bombalamak amacıyla akınlar düzenlediler. Karanlıkta, çok büyük ve hatta çok yavaş olmalarına rağmen, bu uçakların birbirleriyle karşılaşmaları oldukça zordu. Gözlem istasyonlarındakiler olabildiklerince uyanık ve kuvvetliydiler fakat iletişimin çok kötü oluşu durumu zorlaştırıyordu. Bu arada bir de Deniz Kuvvetleri Kumandanlığı ile

SAVAŞIN YENİ KAHRAMANLARI: PİLOTLAR

Teğmen Wintgens,

Yüzbaşı Bölcke.

Berlin'de Almanlar müttefik kuvvetlerinden ele geçirdikleri uçakları sergiliyorlar.

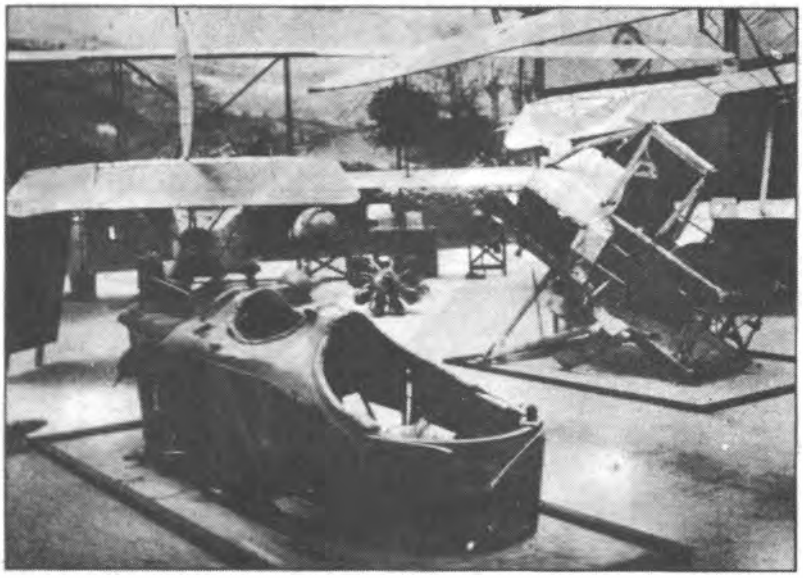

Fransızlar'dan ele geçirdikleri malzemeler.

Teğmen Frankl,

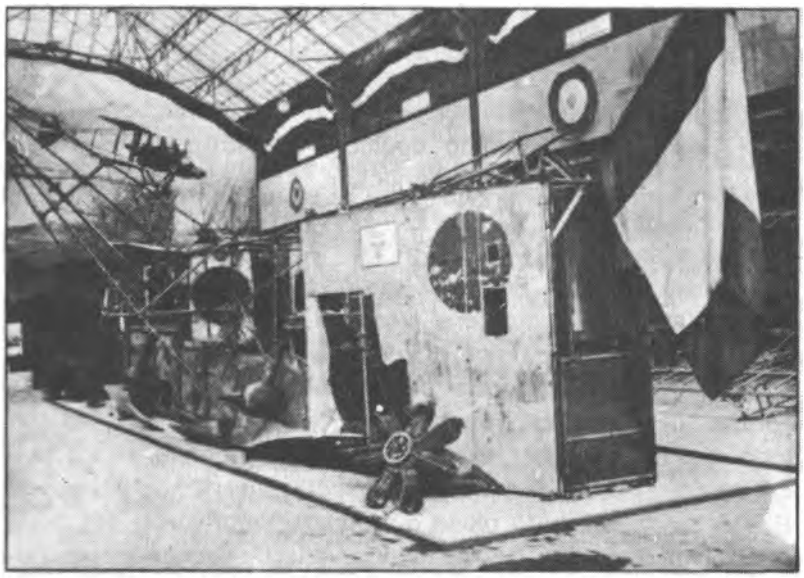

Uçak parçaları

Teğmen Baldamus,

Teğmen Berthold

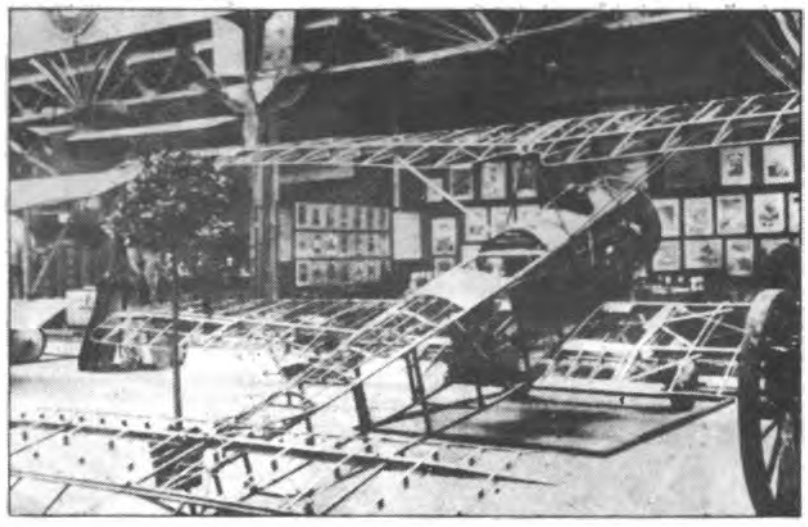

İki motorlu İngiliz uçağı

Teğmen Mulzer

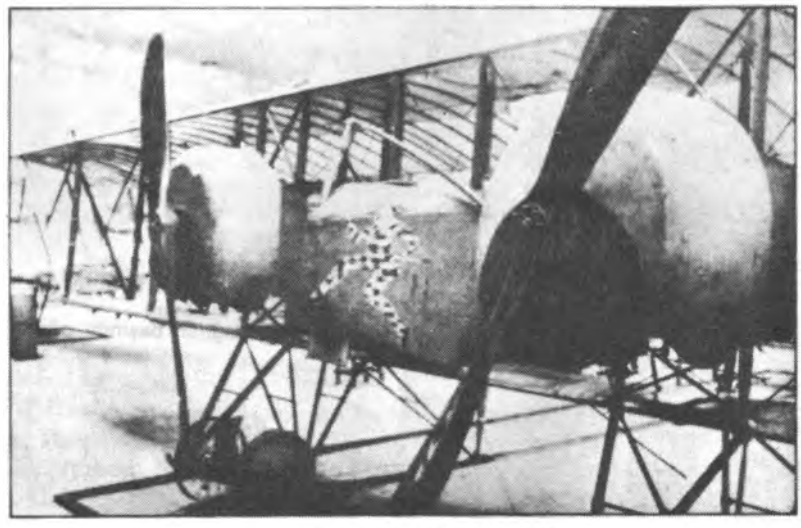

İki motorlu Fransız uçağı..

Türkler çok sınırlı imkânlarına rağmen bir Fransız uçağını düşürmüşler. Fotoğrafta Türk askerleri Fransız uçağının başında görülüyorlar..

1911 yılında kullanılmaya başlanan bombaların nasıl atılacağını bir Alman pilot tarafından Türk pilotlarına gösterilmektedir. Osmanlılar ilk hava bombardımanını Trablusgarp savaşında İtalyanlara karşı kullandılar.

Osmanlı hava kuvvetlerinde görevli Alman Yüzbeşi Buddecke

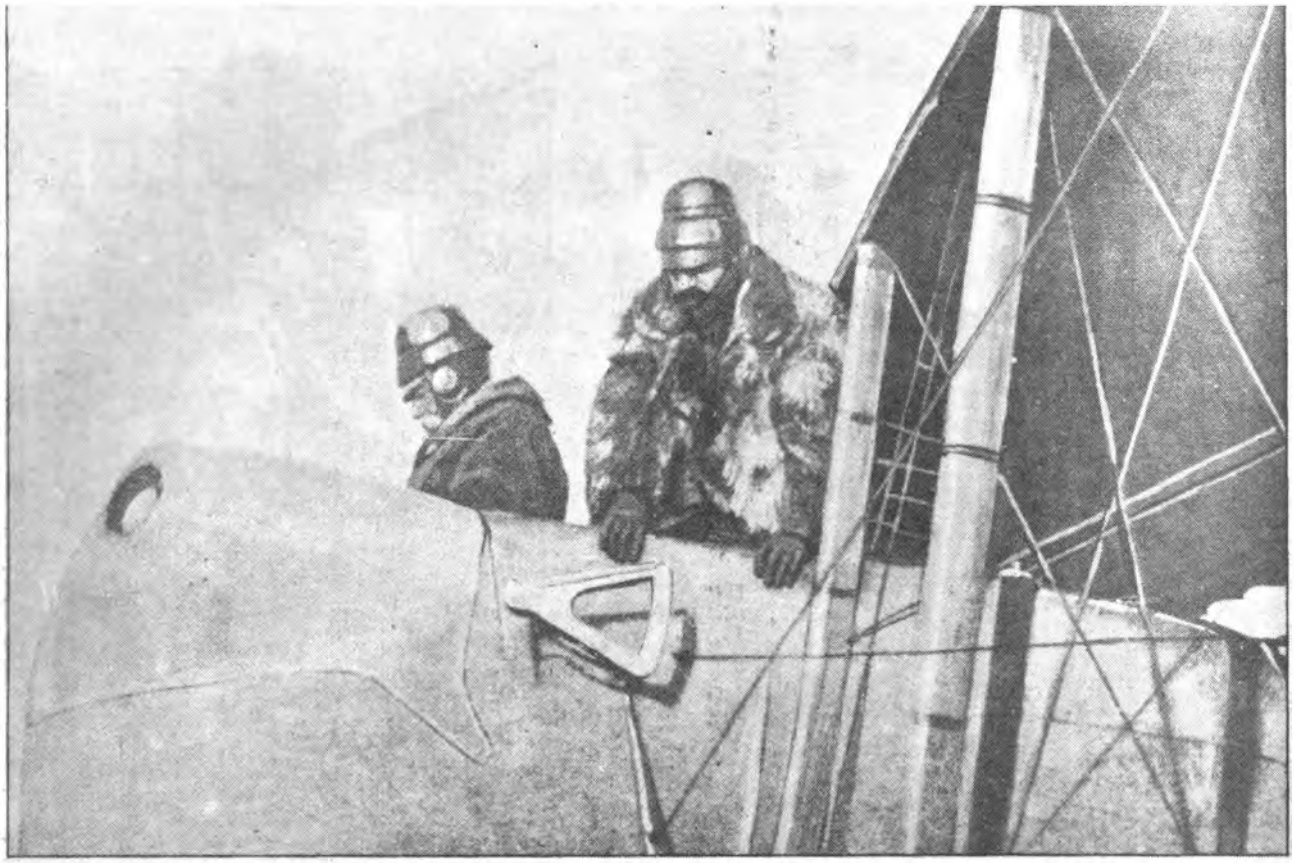

Fransız General Sarrell uçuşa hazırlanıyor.

Savaş Dairesinin yetkilerinin karışması, karmaşa ve gecikmelere neden oluyordu. Kamu oyu gittikçe telaşlanıyordu, durum iyi değildi. Fakat, birkaç Zeppelin'in ateş aldığı öğrenilince ortalık yatışır gibi oldu. Bu başarıyi da iyi idare ve biraz da şansa borçluydular. Daha sonra Almanlar önceleri gece uçaklarla akınlara başladılar yine ve giderek akınlarını gündüz de sürdürdüler. 1917 Temmuzunda bu akınlar tahammül edilmez hale gelmişti. Özellikle gündüz vakti Londra üzerine olan bu akınlar, İngiliz halkının büyük korku ve panik içinde kalmasına neden oldu. Sonuç olarak hava kuvvetlerinin, ve hava defanslarının hiç iyi organize edilmediğinin ve etkisiz olduğunun bir kez daha farkına vardılar. Yetersiz kalan RFC ile savaşa katılmayan RNAS kuvvetleri arasındaki çelişki bu başarısızlığın belli başlı nedeni oldu. Sonunda, Smuts raporunun akabinde RFC ile savaşa katılmaya RNAS, Kraliyet Hava Kuvvetlerinin bünyesinde birleştiler.

1918 yılı İngilizler ve Fransızlar için oldukça iyi başlayan bir yıl oldu. Zira üstünlüklerinin tadına varıyorlardı artık. Bu arada batı cephesinde savaş tekdüze bir şekilde sürüp gidiyordu. Savaşın bütününde müttefikler başarılı sayılabilirlerdi. Bu aşamada hava savaşı için ulusal sistemler saptanmış bulunuyordu. İngilizlerin sistemi, sürekli hareket olmuştu ve artık daha kuvvetli olduklarına göre, bu sistemle başarı olasılıkları artıyordu. Savaşın dördüncü yılına gelinmişti ve İngilizler çok daha iyi uçaklara sahiptirler. Andrew Beauchamp, William Bishop ve «Mick» Mannock gibi pilotlar, düşman filolarını çok büyük hasarlara uğratacak başarılı atakların kahramanları oldular. Buna ek olarak, yetenekli pilotlar avcı devriyeleri ile istedikleri şekilde atak yapma yetkisine sahiptiler. Düşman uçaklarını aramak ve tek başlarına görününce onları şaşırtarak, anında saldırıya geçmek onlar için gerçekten çok zevkliydi ve bu işte de başarılı oldular. Bunlar arasında Albert Ball ve J. B. Mc Cudden sayılabilir.

Almanlar merkeziyetçi sistemlerinden vazgeçmeden, yine gün aşırı yada iki günde bir «gösteri»lerini sürdürüyorlardı. Birçok avcı uçağından oluşan filolar, en tecrübeli ve yetenekli pilotlar tarafından yönetiliyorlardı. En tanınmışları, Ernst Udet, Manfred von Richthofen (Kızıl Baron) ve Hermann Goering dir.

Fransızların sistemi de Almanlarınkinden pek farklı değildi. Fakat, kuvvetleri Almanla-

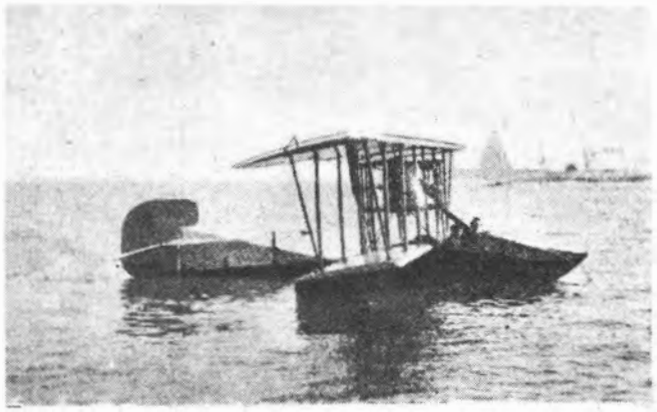

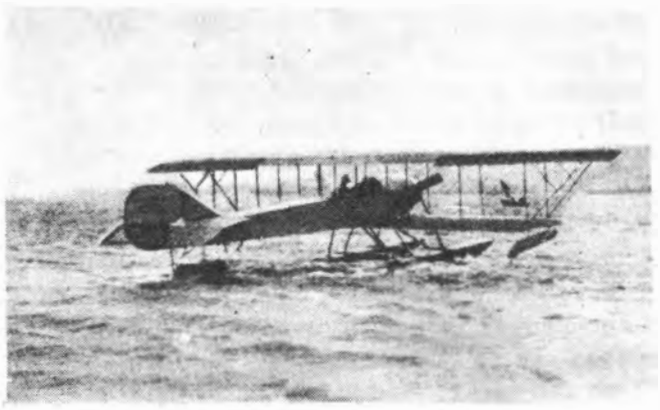

Cuxhaven'e İngilizlerin yaptığı başarısız hücumda düşen İngiliz uçakları.

rınki kadar yoğun değildi. En yetenekli pilotlarını İngilizler gibi tek başlarına devriye uçuşlarına çıkarıyorlardı. Bu pilotların en tanınmışları Navarre, Fonck ve Guynemer idi.

Amerikalılar savaşa çok geç girdiler. Onun için savaşta pek fazla önemli rolleri olmadı. Zaten kuvvetleri de İngiliz ve Fransız uçaklarıyla donatılmıştı. Fakat, bazı Amerikalı pilotlar, kendi istekleriyle, müttefikler tarafında savaşa katıldılar ve gerçekten pek başarılı oldular. Bu yetenekli ve cesur pilotlar arasında Rickenbacker ve Vaughn'yi sayabiliriz.

Olağanüstü başarı gösteren bu pilotlara **«Aslar»** adı verildi ve basında **«beş düşman uçağı düşüren pilotlar»** olarak geçtiler.

Avcı uçakları karşılaştıklarında, yoğun «köpek savaşları» oluyordu. fakat sonuçları o kadar vahim olmuyordu. Zira büyük uçaklar karşılaşsalardı hasarlar çok daha fazla ve ölümcül olurdu. Bu «köpek kavgaları» çok zor sapmalı atışları içeriyordu, havada iz bırakan kurşunlar kullanıldığı halde, mücadeleler etkisiz, sonuca gidemeyen ataklar olarak kalıyorlardı. Uçakların taşıyabilecekleri cephane miktarının sınırlı olduğu unutulmamalıdır. Örneğin, bir DH 2 ancak 5 tane ikili silâh taşıyabiliyordu, bu da 50 dakikalık ateş demekti. Daha sonra Camel, SE 5 A ve Spad iki misline çıkardılar ateş oranını. Bu nedendendir ki, pilotlar kısa süre cephanesiz kaldılar, bu «köpek savaşı»nda.

Hava savaşının yanı sıra, pilotlara sık sık, gördükleri gözlem balonlarını imha etmek, aşağıdaki birliklere bir düşman saldırısı karşısında onları korumak görevleri de verilmişti. Bu tür ataklar için hafif silâhlar kullanmaları önerilmişti. Bir de Pomercy denilen patlayıcı silâhlar vardı ki, pilotlar kullanmaktan kaçınıyorlardı. Pomeroyları yalnızca Buckingham kullandı, balonların mürettebatının paraşütlü olmalarına dikkat ederek, ve saldırı da bulunduğu düşmanın kendi alanı üzerinde bulunduğu sırayı yakalayarak yapıyordu bu işi.

SONUNDA ALMAN HAVA KUVVETLERİ ÇÖKÜYOR

1918 Martın'da, Alman kuvvetleri doğudan yardım gördüler ve Rusya'nın çökmesinden sonra 5. Orduya saldırıya geçtiler Müttefikler ise yukarıdan bombardımanla Almanların ilerlemelerini durdurmaya çalışıyorlardı. Bedelleri çok ağır olmakla birlikte bu saldırılar Almanlar lehine başarılıydı ve çok önemli bir durumun yeniden sağlanabilmesi için en büyük faktörü oluşturuyordu.

Alman orduları giderek duraklamaya başladılar ve sonunda bu saldırıya son verdiler. Bu onların en son ve en önemli çabalarıydı. Sonunda Alman hava kuvvetleri çökmeye başladı, pilotların moralleri iyice bozulmuştu, ve çok yakında toptan askeri yenilgi seziliyordu. Bütün bunlar yetmiyormuşcasına, Doğu cephesindeki birlikler Bağımsız Hava Kuvvetlerinin de saldırısına uğramış, gece gündüz devam eden bombardımana dayanamamış ve Alman Hava Kuvvetlerinden yardım istemişti. İşte bu kötü koşullarla karşı karşıya olduğu sıralarda bir de kuvvetleri eksilmişti. Bağımsız Hava Kuvvetleri, küçük bir bombardıman koluydu. 1918 de Kraliyet Hava Kuvvetleri kurulduktan sonradır ki, GHQ Bombardıman Kolu'nun bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştı. Aslında, yalnızca 9 adet saldırgan uçağı vardı fakat bu uçaklarla Rhineland içlerine kadar sokulmuş, iletişim ve

endüstri merkezine oldukça ağır hasarlar ver mişti. Buralardaki halkın da korku ile andığı bir kuvvet olmuştu. Alman hükümeti bu kuvvetlere karşı avcı uçaklarıyla karşı konulmasını öngördü. Bu karşı kuvvetlerle Bağımsız Bombardıman kolları arasında savaşlar günlerce sürdü. Bağımsız Bombardıman Kuvvetleri fazla hasar görmemiş fakat karşı tarafa hayati zararlar vermişlerdi. Bu arada kötü hava koşulları Almanları olduğu kadar, Bağımsız Kuvvetleri de etkilemişti. Savaşın ilerideki aşamalarında ders alınması gereken deneyimlerden geçtiler ikisi de.

HAVADA EN ETKİSİZ ÜLKE TÜRKİYE

İtalya'da ve Uzak Doğu'da ise savaş kaybediliyor ne de kazanılıyordu. Türkiye, hariç bütün dövüşkenler, artık modası geçmiş uçaklarını seferber ediyorlardı. Hava savaşının yöntemleri az çok batıda süregeleni andırıyordu Tabi batıdaki kadar yogun değildi, çünkü Almanların doğudaki uçak sayılar azdı, Türklerinde öyle fazla etkin uçakları yoktu, müttefikler ise yalnızca aşağıları bombalama eğilimindeydiler.

Savaşın bitişini getiren aylarda müttefikler üstünlüklerinin tadına varıyorlardı. Almanlar uçak, pilot, akaryakıt bakımından sıkıntıdaydılar. Müttefikler savaşın bütün sahnelerinde başarılıydılar ve havadaki savaşı kazanmışlardı.

Birinci Dünya Savaşının Havadaki Savaşlarında geleneksel iki-yönlü strateji kullanılmıştı. Bu yöntemlerle sürdürülecek son savaştı bu. Aynı zamanda havada savaş sürerken, karadan ve denizden operasyonlar sonucu büyük yardımlar görülmüştü. İleride olagelecek İkinci Dünya Savaşı için önemli bir deney olmuştu. Hava kuvvetinin içinde en önemli rolü oynayan stratejik hava bombardımanı ve savaş uçaklarının hava savunmasında kullanılması İkinci Dünya Savaşında kullanılacak stratejilere ışık tutucu niteliktedir.

MAVİ GÖKLERİN SAVAŞÇILARI: PİLOTLAR

Erken uçuşlarda bu savaş araçlarını kullanan insanlardan söz etmek sizin bu bölümün tamamlanması olanaksızdır. Aslında Kraliyet Hava Kuvvetlerindeki savaş uçaklarını kullanan pilotlar, diğer ta-

I.Dünya saveşının getirdiği en önemli yeniliklerden biri piyadelerin yakın heve desteği kazanmalarıdır. Bu olgu özallikle 1918 da çok yaygınlaşmıştır.

rafların pilotlarından farklı değillerdir.

Bu pilotların hemen hepsi çok gençtirler. Yirmibeş yaşını aşmış olanları bulmak çok zordu ve büyük bir bölümü de yirmibirinin altındaydı. Üstelik, Savaşın son demlerine kadar hiç te iyi eğitildikleri söylenemezdi. Denilebilir ki, filolarla savaş uçuşlarına çıkan pilotların hemen tümü otuz saatlik bir uçuş deneyimine sahip değillerdi. Üstelik bu sürenin beş ya da altı saati savaş deneylerinde geçmişti. Çoğu havada bir el bile ateş etmediği gibi uçak savaşı taktikleri konusunda da kesinlikle bilgisizdiler. Aslında zaten o günlerde deneme eğitimi birlikleri henüz kurulmadığı gibi eğitim için gerekli silâh ve aygıtlar da savaş alanında çarpışacak pilotların uçaklarına takılıyordu.

İlk ve en tehlikeli haftalar atlatıldıktan sonra, yeni pilotların hayatta kalabilme şansları da arttı. Savaşın son dönemlerine doğru özellikle Albay Smith Barry'nin genç ve deneyimsiz pilotların can güvenliğini arttıracak reformlar yaptığı Kraliyet Hava Kuvvetlerinde ölüm oranı büyük ölçüde düşmüştür.

O günlerde ne güvenceli pilot kabinleri, ne ısıtma, ne paraşüt ne de kendi kendine kilitlenen yakıt tankerleri vardı. Genellikle kış aylarında uçuş yapan pilotlar, kutup koşullarında çalışırlar ve bunlar arasında havada donma olaylarına sık sık rastlanırdı.

Bu genç insanların nasıl olup ta bu kadar çabuk olgunlaşıp özgüvenlik kazandıkları, anlaşılamaz.

Genellikle bireysel savaşlara giriştikleri, ve hiç birisi elinden gelenden fazlasını yapamıyacağı halde, gene de çok iyi çarpışmışlardır. Savaşın düşmanları aşağılayan propagandalarından etkilenmemişler ve düşmanlarına karşı kişisel bir nefret ya da acımasızlıkla yoğurulmamışlardır. Gene de alevler içinde düşen bir uçağı görüp te **«Tanrım, onlar düşüyor fakat ben uçuyorum»** düşünce ve psikolojisine kapılmamak ellerinde değildir.

Tertemiz gökyüzünde, savaşın en kirli ve kanlı oyununu oynayan pilotlar, hangi taraftan olurlarsa olsunlar cömert bir **«şövalyelik»** ve dürüstlük duygusunu paylaşarak savaşmışlardır.

Manfred von Richthofen;
Almanpilot

Donald MacLaren;
İngilizpilot

Yeni bir tür savaş

1914 yılında da ordular, yüzyıllardan beri olduğu gibi cepheye yaya olarak gitmişlerdi. Tek fark, yolun bir bölümünü trenle gelmeleri ve yedek takviye kuvvetlerinin cepnenin bir kanadından bir diğerine aynı yolla gönderilebilmeleriydi. Bu farkın yol açtığı başlıca değişiklik ise tren yolunun sona erdiği noktalardan itibaren yollara çok kalabalık birliklerin doluşması ve bu kalabalıklığın orduların manevra yeteneklerini sınırlamasıydı. Öte yandan takviye birliklerinin bir kanattan bir kanada trenle ulaştırılabilmeleri de düşmanın karşı manevralarının daha kolayca engellenebilmesini sağlamaktaydı.

Savaş, yol üzerinde olsun, arazide olsun mekanik ulaşım araçlarının artışına çok büyük bir katkıda bulunuyordu. Motorlu araçların sayısı onbinlerle, yirmibinlerle artıyordu. Ancak hareketlilikteki bu artış yalnızca ikmal olanaklarını genişletiyordu ama savaş alanında, makineli tüfeğin kullanılmaya başlaması yüzünden derin siperlere gömülüp kalmış askerlerin hareket yeteneğini artıramıyor dolayısıyla da savaş stratejisinde önemli bir değişikliğe yol açamıyordu.

Düşman ateşi karşısında taarruza geçen kuvvetlerin hareket yeteneğini genişletebilmek için çok sayıda top ve yeni geliştirilen, hafif makineli tüfek, havan topu, el bombası, gaz, duman ve alev püskürtücüleri gibi silahların ateş desteği yoğunlaştırılıyordu. Ama tüm bu silahlar hareketli bir savaşın yeniden canlanmasını sağlayamıyordu.

En sonunda tank diye tanınan, paletli ve zırhlı araç cephelerde sahneye çıktı. Bu araç, makineli tüfek engelini aşmada şimdiye kadar geliştirilmiş olan her türlü engeli geride bıraktı ve Almanların da itiraf ettikleri gibi savaşın son safhasında belirleyici bir öğe oldu. Ama savaşın sonu, tank, yöresel bir hareketlilikten daha ötede olanaklar sağlayacak ölçüde geliştirilemeden önce geldi. Geri çekilen ordular ile onları kovalayanlarda çok sayıda motorlu araç vardı ama motorlu araçlardan da çok atlı arabalar dikkati çekiyordu.

Bununla birlikte, genel olarak tüm savaş alanlarında makineli tüfek engeli kaldırılmış olsaydı bile bunun hareketi büyük ölçüde artıracağı söylenemezdi. Çünkü Bulgaristan, Türkiye ve Avusturya gibi diğer cephelerde makineli tüfek engeli sanıldığı kadar etkili olmamıştı. Bu da havadan yerdeki yoğun hedeflere ateş açabilen yeni hava silahının etkinliğine yol açmıştı. Bu yeni silahın derbeleri altında geri çekilmekte olan ordular tam bir karmaşa içinde dağılıyorlar ve eriyorlardı.

Aslında 1914 yılının deniz kuvvetleri, kara kuvvetlerine oranla geçmişle kıyaslandığında çok daha büyük bir gelişme göstermişlerdi. Üstelik deniz kuvvetleri kara kuvvetlerinden daha az denenmişlerdi. Zırhlılar ve kruvazörler eski tahta savaş gemilerinin bir devamıydı. Ancak bu gemiler buhar gücü ve çelik zırhlarla öylesine bir dönüşüme uğramışlardı ki, bunların yeteneklerini tahmin etmek çok güçtü. Ayrıca deniz kuvvetlerinde bu gemilerle doğan mekanik çağın başından beri denizlerde çok az harekatın meydana gelmesi de bu tahminleri daha da güç kılıyordu. Torpillerin bulunuşu, zırhlılar ve kruvazörler için yeni bir tehlike oluşturmuştu. İlk kez torpil atan torpidolara karşı destroyerler geliştirildi. Daha sonra destroyerler torpidoların yerini alacaktı.

Destroyer, eski savaş gemileri ile bir çok yönden benzerliklere sahipti, ama onlardan daha geniş olanaklara yol açıyordu. Bu olanaklar, denizaltıların ve büyük donanmaların hareket yeteneklerini büyük ölçüde sınırlayan yeni mayınların geliştirilmesi daha da genişleyecekti. Ancak torpil ile ilgili tartışmalar bilimsel her türlü incelemeyi boğacaktı. Bu yüzden koşulların ne yönde gelişeceği bu tartışma ortamı içinde yitirilip gidiyordu. Sonunda bir uzlaşmaya varıldı ve donanmalara destroyerler de katıldı. Ancak destroyerler, bir saldırı silahından çok zırhlı ve kruvazörlerden oluşan filoların savunması için kullanılacaklardı.

Denizaltılara gelince, 1914 yılında, savaşın patlak verdiği sırada Almanya'nın 28 denizaltısı vardı ama 1917 yılına gelindiğinde Almanların denizaltılarının sayısı yüzün üstüne çıkacaktı ve tüm savaş boyunca da bu denizaltıların üçte biri, şu ya da bu denizde sürekli görevdeydi.

Denizaltıların, ticaret gemilerine karşı giriştikleri ölümcül saldırılardan da öte, bunların savaş gemileri için oluşturdukları gizli tehlike 1916 yazında İngiliz deniz kuvvetleri yetkililerinin Büyük Donanmanın bu Alman denizaltılarının ulaşabilecekleri sulara sokulmaması için karar almalarına yol açıyordu. İngiliz Donanmasının resmi tarihine göre, bu Alman denizaltıları, **"Süper zırhlılardan oluşan ve her biri yakıt ikmali yapmadan binlerce millik mesafe katedebilen bir donanmanın hareket yeteneğini o denli sınırlamışlardı ki, İngiltere'nin doğu kıyıları ötesinde kalan denizlerin üçte birinden ötesi ve Kuzey Denizi'nin yarısı bu donanmanın etkili harekat alanının dışında kalıyordu."**

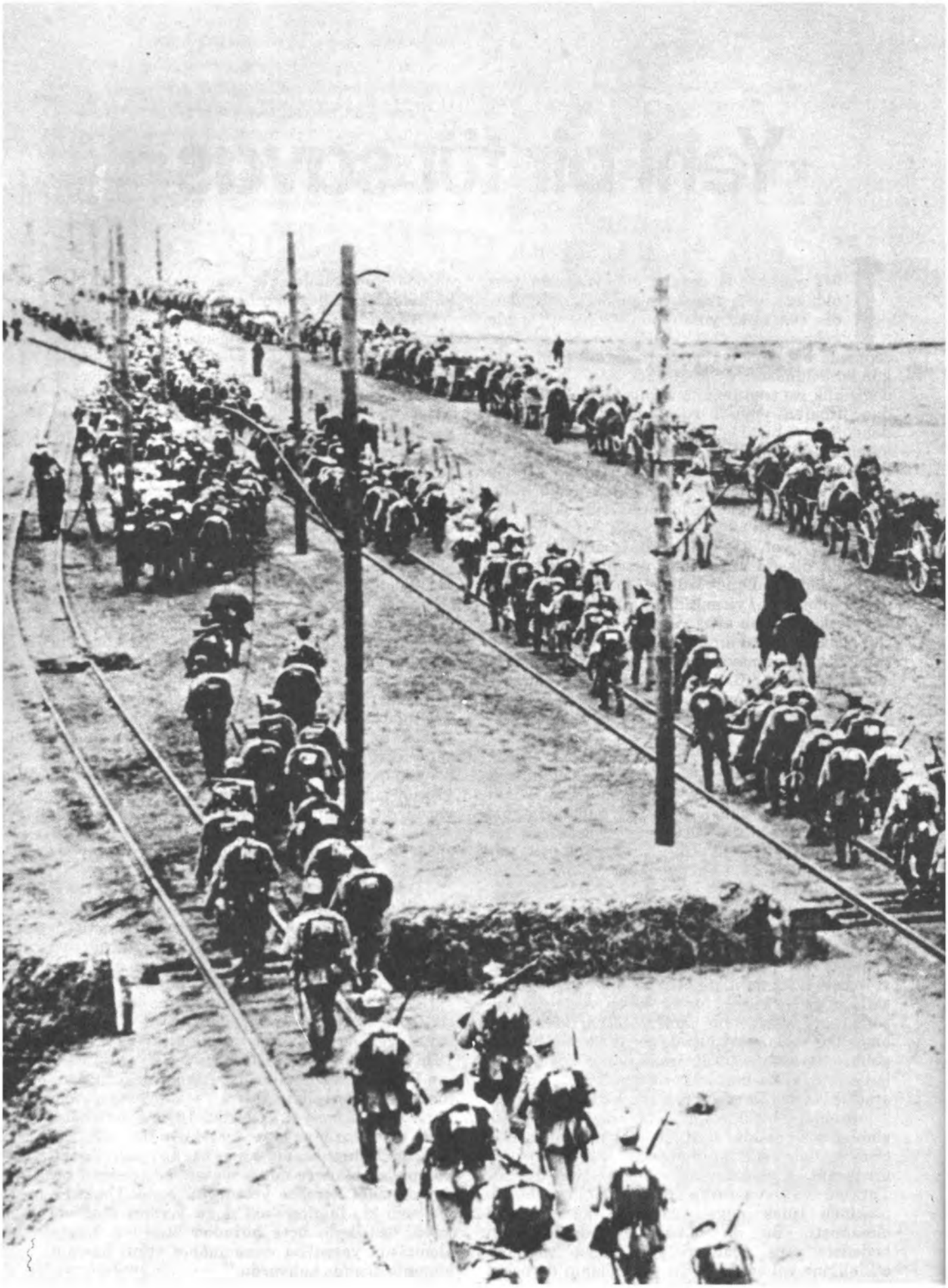

Almen orduları Gelicia içlerine ilerliyorlar.

Dünya Savaşına kadar ordunun en önemli süvarilerdi. Ancak bu savaşta atların yerini lacaktır.

"Güzel bir mekanik oyuncak. Ama orduda değeri son dere sınırlı" diyerek karşı çıkılmıştı tanklara. Ama yeni sava tank ile olacaktır.

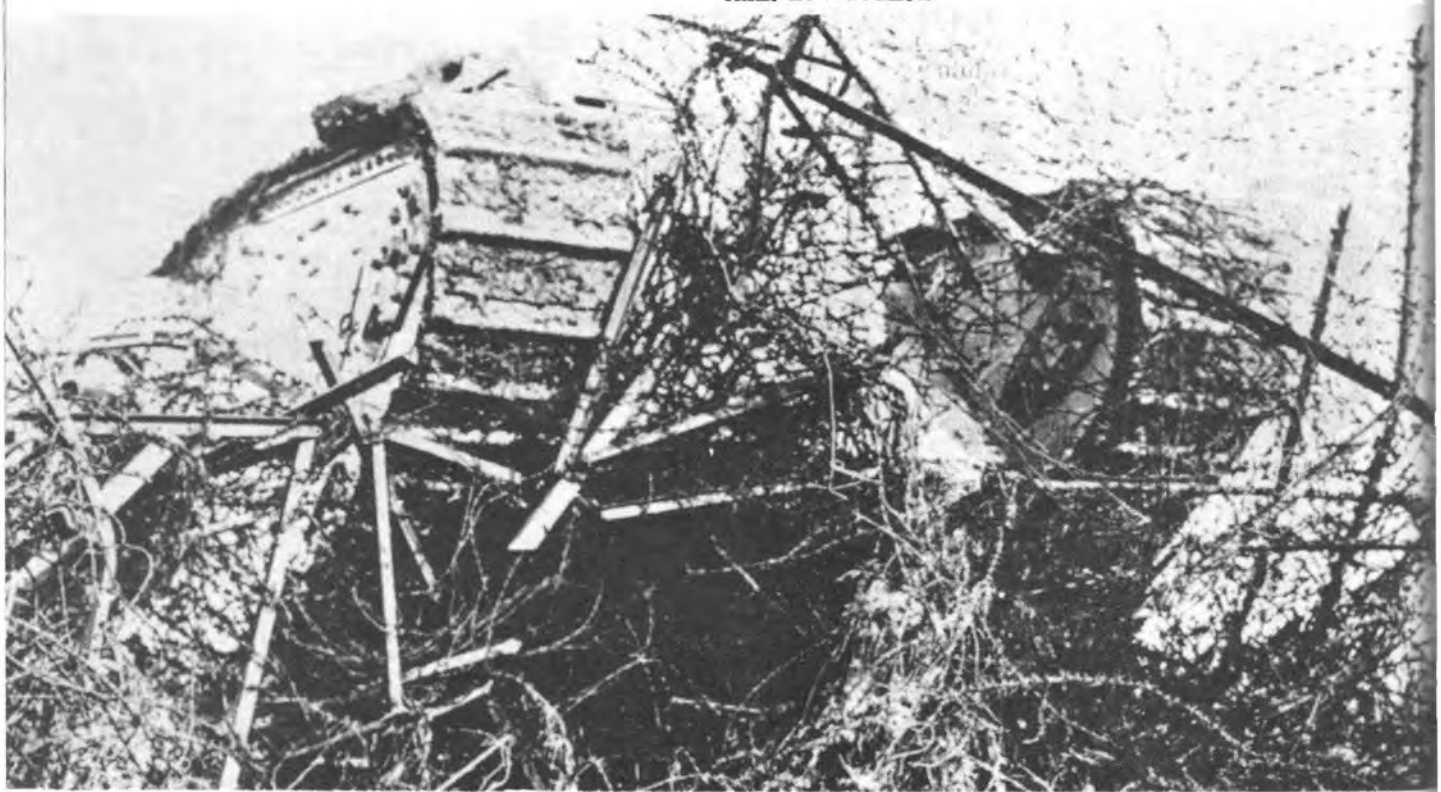

AT SIRTINDAKİ KOMEDİ

Karada yapılan savaşların izlediği çizgi askeri liderlerin savaş öncesi bekleyişlerinden öylesine farklı bir yönde gerçekleşmişti ki, savaş öncesi görüşleri daha yakından incelemek hayli ilginç sonuçlar vermektedir. 1914'den önceki yarım yüzyılın gözden kaçırılmasına olanak olmayan en önemli özelliği, ilkin şarjörlü tüfeğin daha sonra da makineli tüfeğin geliştirilmesi ile sağlanan piyade silahlarının ateş gücündeki artış ve bu artışa bağlı olarak da savunmanın giderek saldırı savaşlarına oranla giderek daha üstünlük kazanmasıydı. Bu gelişmeye açıkça bağlı olarak ortaya çıkan bir başka özellik de süvari harekatının olanaklarının büyük ölçüde sınırlanmasıydı. Amerika'da iç savaş sürüp giderken bu yeni gerçekleri de herkesin gözleri önüne seriyordu. Ancak Avrupalı generaller bu ikinci elden gelen deneyimi değerlendirmeyeceklerdi. Çünkü büyük Mareşal von Moltke Amerikan iç savaşını küçümsüyor ve onu şu sözlerle niteliyordu: **"Ülkenin bir başından bir başına birbirini kovalayan silahlı çetelerin mücadelesinden hiç kimse bir ders çıkaramaz."** Ama koşulların değiştiği gerçeği çok kısa sürmesine rağmen Fransa Almanya savaşında Gravelotte'da ve başka yerlerde ortaya çıkıyordu. Gene de 1883 yılında "Silahlanmış Ulus"un en önemli taraftarlarından birisi olan Mareşal von der Goltz. **"Savunmanın daha güçlü olduğu fikri bir kuruntudan başka bir şey değildir."** diyordu. Güney Afrika'daki Boer savaşının bu kısa ve kesin iddia üzerinde bazı kuşkular yaratması beklenebilirdi. Oysa 1903 yılında geleceğin Mareşallerinden Foch, Fransa'nın resmi askersel doktrinini oluştururken kendine oldukça güvenli olarak şu tahminin sorumluluğunu yükümleniyordu: **"Silahlardaki her türlü gelişme kaçınılmaz olarak saldırı savaşını güçlendirecektir."**

Foch hiç değilse savaş alanlarında deneyime sahip olmayan bir kişiydi. Oysa, Güney Afrika'dan yeni dönen ve Kırallık Komisyonunda yeni edindiği deneyimlerin ışığı altında bilgisine başvurulan geleceğin Mareşali Haig de kendine güvenli bir biçimde geleceğin savaşlarında süvari birliklerinin daha geniş harekat alanına sahip olacağını söylüyordu. Haig bu sözleri ile "süvari" den çok "bindirilmiş kıtaları" kastetmiş olsaydı düşüncesi belki daha iyi anlaşılabilirdi. Çünkü Güney Afrika'da Boerlerin yüksek hareket ye tenekleri ile başa çıkabilmek için bindirilmiş kıtalar gerekli olmuştu. Ancak Haig, "süvari harekatı"nı vurgulayarak kıtaların hareket yeteneğinden çok at üstünde savaşı kastettiğini göstermiş, bunu İngiltere'de süvari birliklerini bindirilmiş kıtalara dönüştürmek için yapılan girişimleri engelleyerek kanıtlamıştı.

Haig'in görüşleri, tüm Avrupa devletlerinin askersel yöneticilerince paylaşılmaktaydı ve bunun sonucu olarak 1914'de Almanya, Fransa, Rusya, Avusturya Macaristan'ın her biri sayısı 100.000'i aşan süvari kuvvetine sahiptiler. Ama bundan ne sonuçlar alındı? Fransızlar askeri haberalma açısından süvari birliklerine güveniyorlardı. Ama çok kalabalık Fransız süvari birlikleri düşmanın ilerleyişinin farkına hiçbir yerde varamamışlar ve Fransız orduları her cephede gafil avlanmışlardı. Alman süvarilerinin yaptıkları en etkili harekat ise Fransa'ya ilerleyiş sırasında ayrıcalık tanımadan tüm telgraf direklerini yıkmaları ve haberleşme sistemini ortadan kaldırmaları olmuştur. Ne var ki, Alman süvarilerinin bu harekatı düşmanın haberleşme olanaklarını ortadan kaldırdığı gibi alman komuta kademesini de hiçbir yerden haber alamaz ve hiçbir yere emir gönderemez durumda bırakmış ve felç etmişti. Avusturya orduları ise saldırıya çok sayıda süvari birliğinin öncülüğünde başlamışlar ancak bu süvari birlikleri düşman hatlarına ulaşamamışlardı. Atların çoğu harekat alanına varmadan çok önce yürüyemez duruma gelmişlerdi. Avusturyalı süvariler, düşmanla temas kurabilen diğer süvari birliklerine oranla hiç değilse daha şanslıydılar. Rus cephesinde Avusturya süvarileri düşmanla temas kurmuşlardı. Rus süvari birlikleri daha cepheye varmamış olduklarından Avusturya süvari birlikleri kendilerini Rus piyadelerinin tam ortasında buldular. Rus piyadeleri çok iyi nişancı sayılmazlardı ama süvari gibi büyük bir hedefi de şaşırmıyorlardı. Savaştan sonra Avusturya süvari birlikleri, verdikleri büyük kayıpları karşılayacak hiç bir kazanç sağlayamadan geri dönüyorlardı.

Süvarilerle yapılan bu açılış, daha sonra orduların birbirleri ile çarpışması sırasında ortaya çıkacak büyük tragedyayı hiçbir zaman yansıtmadı ve belki de savaş alanlarında o zamana kadar oynanan en büyük komediyi canlandırdı.

Genaraller yeni savaş araçlarının olanaklarını tahmin etmek konusunda da başarılı değildiler. 1914'den bir kaç yıl önce, uçakların geliştirilmesine ilişkin bir tasarıyı İngiliz Ordu Komisyonunun bir üyesi şu sözlerle destekliyordu: **"Göklerin fethedilmesi sorununun çözümüne, Montgolfier'nin balonunu uçurduğu günlerdeki kadar uzağız."** Gelişme konusunda inançsızlığın daha açık bir ifadesi ise Rusya'nın Savaş Bakanı General Sukhomlinov'un Rus Savaş Akademisindeki öğretim üyelerin yaptığı konuşmada yer alıyor ve General Sukhomlinov, **"modern savaş"** sözcüğünu duyduğu zaman tedirgin olduğunu söylüyor **"Savaş neyse o olarak kalacaktır. Bütün bunlar kötülük dolu yeniliklerdir" diyordu. General** Sukhomlinov'un savaşta Rus ordularına komuta etmek isteği kursağında kalacaktı ama o da Rus askerlerinin gözleri kapalı, ellerinde hemen hemen hiç yok denecek kadar az silahla ölüme gitmelerini sağlamak konusunda elinden geleni yapacaktı.

ASKERSEL MİYOPLUK

Fransız ordularının başkomutanı General Joffre'un kendine güveni biçim olarak değişik ama temelde aynıydı. Joffre 6 Ağustos, 1914'de soğukkanlılıkla şöyle konuşuyordu: "Almanların

bizim bildiğimiz bir planı uygulamakta oldukları sonucuna varabiliriz."Böylece, Joffre büyük bir güvenle elindeki gücün çok büyük bir bölümünü doğuya, Lorraine bölgesine sevkediyor ve Almanların Belçika'yı bir baştan bir başa işgal ettikleri bir sırada Fransız ordusunun büyük bir bölümünü kendileri için hazırlanmış Alman tuzağının içine sokuyordu. Almanlar böylece ilk ağızda bir baskın etkisi sağlıyorlar ancak sarhoşluğa varan aşırı kendine güvenden sağladıkları üstünlüğü karşı tarafa kaptırıyorlardı. Alman komutanları Avusturyalılara, Fransızlar saldırıya geçtikleri takdirde, "**seferberliğin 21.nci gününe kadar (yani 23 Ağustos) belirleyici bir sonuca ulaşabileceklerini, Fransızların saldırıya geçmedikleri ve sınırlarındaki savunma hatları gerisinde kaldıkları takdirde de zaferin bir hafta kadar gecikebileceğini**" bildiriyorlar. Fransa'ya kadar savaşın kazanılmasından sonra Alman birliklerinin Rus cephesine sevkedilebileceğini ve seferberiliğin 41.nci günü burada Avusturya kuvvetlerine katılabileceklerini söylüyorlardı. 22 Ağustos gelmişti, ama "belirleyici sonuç" elde edilememişti. gene de aynı gün, gözleri kapalı ilerleyen Fransız birlikleri Ardennes ormanlarında ilerleyen Alman birliklerinin içine düşmüşler ve geri püskürtülmüşlerdi. Fransızlar epeyce hırpalanmalarına rağmen bu savaşı ucuz atlatmış sayılabilirlerdi. Öte yandan Alman komutası, 25 Ağustos'ta "belirleyici zaferin" daha şimdiden kazanılmış olduğu hükmüne varmış ve Fransız cephesinden bazı birlikleri geri çekerek Rus cephesine sevketmeye başlamıştı. Sağ kanattan başlayan bu tahliye işlemi Marne'a geldiğinde Almanların kuvveti, karşılarındaki Fransızlardan çok daha azdı. Seferberliğin 41. gününde, yani 11 Eylül'de ise Alman birlikleri Marne'da tam bir bozguna uğruyorlar ve geri çekiliyorlardı. bu dönüm noktası İngiltere'den gelen bir İngiliz kuvvetinin iki Alman ordusu arasındaki 30 millik bir boşluğa girmesi ile sağlanmıştı. İngiliz askerleri Manş denizini geçerlerken, Alman Deniz Kuvvetleri bu geçişe engel olmak için Alman Genelkurmayından izin istemişler ancak komutanlar, "**Bırakın gelsinler, Fransızlar ve Belçikalılarla birlikte 160,000 İngilizle de hesaplaşmak bizim çıkarımızadır.**" diyerek deniz harekatına izin vermemişlerdi. Generallerin özellikle yeni gelişmeler karşısındaki aymazlıkları, gerçeklerle yüzyüze kalındığı zaman bile geçmiyordu. Çünkü cephede gerçeklerle karşı karşıya kalan generaller değillerdi ve ateş hattındaki deneyimleri ikinci elden duyuyorlardı. İngilizlerin Birinci ordusunun komutanı olan General Haig, İngiliz-

Zehirli gazlara karşı gaz maskesi takmış bir Alman makineli tüfek yuvası personeli açık ateş karşısında. Alman makineli tüfekleri Batı cephesinde savaşı hareketsizleştirmiş ve klasik savaş kuramlarını paramparça etmişti.

Aşağıda: İngilizlerin gaz bombası atıcıları dolduruluyor. Bu yeni silahın etkenliği rüzgarın hangi yönde estiğine bağlıydı.

lerin elindeki makineli tüfek sayısının artırılmasına, **"Makineli tüfek olduğundan daha gerekli ve yetenekli bir silah gibi gösterilmek istenmektedir. Bir tabura iki makineli tüfek yeter de artar bile"** diyerek karşı çıktığında, Alman makineli tüfekleri aylardan beri tüm cephelerde İngilizlerin hareket yeteneğini ortadan kaldırmış ve İngiliz birliklerini felç etmiş durumdaydılar.

Savaş Bakanlığına getirilen Mareşal Lord Kitchener ise makineli tüfek konusundaki fikrini açıklarken, **"Bir tabura dört tane yararlı olabilir ama bundan daha çoğu lükstür."** diyordu. Savaş sona ermeden çok önceleri bir tabura düşen ağır ve hafif makineli tüfek sayısı 40 olarak saptanacaktı. Ancak bu, sivil bir bakanın, Lloyd George'un ileri görüşlülüğü ve etkili baskısı ile sağlanabilecekti. Düşmanın makineli tüfeklerinden oluşan savunma hattını aşmak için yeni araç ve gereçler tartışılırken de askersel miyopluk diğer görüşlere oranla üstünlük sağlayacaktı. 1915 yılının Haziran ayında İngiliz silahlı kuvvetlerinin baş mühendisine bir tank projesi sunulduğunda, baş mühendis, **"Bu öneriyi dikkate almadan önce hayal dünyasından somut gerçeklere inmeliyiz."** demişti. Sekiz ay sonra ilk tank Savaş Bakanı Lord kitchener'in önünde deneme gösterisini yaparken kitchener, "Güzel **bir mekanik oyuncak. Ama savaş hiç bir zaman bu tür makinelerle kazanılmayacaktır."** diyerek modern savaş konusundaki düşüncelerini açıklamıştı.

Generallerden çoğu savaşın, bu tür gereksiz yardımcı araçlar geliştirilmeden çok önce kazanılacağından güvenliydiler. Savaşın ilk aylarından itibaren bu güvenleri sürdü gitti....sık sık bu güvenin yanlış olduğunun savaş alanlarında kanıtlanmasına rağmen.

İngilizlerin Başkomutanı Sir John French'in sağkolu olan General Wilson, 13 Eylül, 1914'te Fransızların Başkomutanının akıl hocası olan generalle konuştuktan sonra defterine hiç de ileri görüşlü olmayan şu satırları yazıyordu: **"Berthelot, Almanya'ya ne zaman gireceğimizi sordu bana dört haftada girebileceğimizi söyledim. Oysa o, üç hafta içinde Almanya'ya girebileceğimizi düşünüyordu."** Aynı gün Müttefik orduları Aisne hattında Almanlar tarafından durdurulmuşlardı. Dört yıl boyunca da aynı noktada duracaklardı.

Gelecek yılın Haziran ayında Fransa Devlet Başkanı Poincaré, Kitchener'e yakınıyor ve, **"Joffre ve Sir John geçen Kasım ayında bana Almanları cepheden geri püskürteceklerini söylemişlerdi. Aynı şeyi Aralık ayında da söylediler, mart ve Mayıs aylarında da aynı güveneyi verdiler. Şimdiye kadar ne yapıtlar? Saldırılar pahalıya patlıyor ve hiçbir sonuç alınamıyor" diyordu.**

İyimserlikle dolu tahminlerin, bakanların morallerini yükseltmek için özellikle söylenmiş olacağı sanılmasın diye, generallerin kendi çevrelerinde yaptıkları bir iki kehaneti daha ekleyelim. Örneğin 1914 yılının Kasım ayında Sir John French savaşın en zorlu çarpışmalarının artık geride kaldığını söylüyordu. 1915 yılının Ocak ayında ise savaşın Temmuz ayında biteceği tahminini ileri sürüyordu. Mart ayında General Haig, Almanların temmuz ayının sonuna kadar barış çağrısında bulunacaklarına inandığını söylüyordu. Ağustos ayında ise gene Haig, Kasım ayına kadar düşmanın çöktüğünü görürse şaşmayacağını belirtiyor, ne olursa olsun savaşın 1916 yılının Ocak ayından öteye sürmeyeceğini ileri sürüyordu.

Avusturyeliler Rus sınırında

Ama 1915 Eylül'ünde Müttefiklerin düzenledikleri büyük saldırı başarısızlığa uğrayacak, çok kötü ve başarısız geçen bir yılın sonunda Sir John French İngiliz ordularının başkomutanlığından alınarak yerine General Haig getirilecekti.

Müttefik komutanları, karşılıklı siperlerde donup kalmış olan savaşı harekete geçirmenin yolunun daha çok top ve daha çok bombardıman olduğuna karar veriyorlardı. Hesaba katmadıkları nokta ise bombardıman ne denli ağır olursa, Müttefik ordularının üzerinde ilerlemeyi planladıkları arazide ulaşımın o denli güçleşeceğiydi.

İngilizlerin 1916 yazında giriştikleri saldırının ana sorumluluğu Rawlinson komutasındaki dördüncü orduya verilmişti. İngilizlerin Resmi askersel tarihinin yazdığına göre, Rawlinson ve Haig, "Toplantılarda ve görüşmelerde herkesi piyadelerimizin düşman siperlerini ele geçirmeleri için yalnızca harekete geçip o tarafa doğru yürümelerinin yeterli olduğuna inandırmışlardı." Ancak 1 Temmuz'da yapılan açılış saldırısı

cephenin çok büyük bir bölümünde kesin başarısızlıkla sonuçlandı. Tek bir günde ölü ve yaralı olarak 60,000 asker yitirilmişti. Ama saldırıya devam edildi. Kasım ayında harekat durdurulduğu zaman İngilizlerin kaybı 400,000'e, Fransızların ki, 200,000'e yükselmiş Almanlar da 400,000 kadar asker yitirmişlerdi.

Sürekli hayal kırıklıkları 1916 yılının sonunda Joffre'un da görevden alınmasına yol açtı. Fransızlar Joffre yerine, düşmana karşı çok geniş kapsamlı bir saldırı düzenlemeyi amaçlayan ve, **"İstediğimiz an Alman cephesini yıkarız."** diyen Nivelle'i atadılar. Nivelle, yardımcısı General Micheler Almanların, Fransız topçularının menzil leri dışında üçüncü bir savunma hattı daha kurduklarını haber verdiğinde son derece neşeli ve endişesiz bir biçimde şu cevabı veriyordu: **"Üzülme Micheler, o siperlerde tek bir Almanbile bulamayacaksın. Çünkü Almanların tek istedikleri hemen kaçıp gitmek."** Nivelle, kendisine büyük bir güvenle Almanların ilk iki hattından çok az bir kayıpla geçebileceğini söylüyor, üç gün içinde ordularının büyük bir bölümünün açık araziye çıkıp Almanları Rhine ırmağına doğru kovalamaya başlayabileceklerini ileri sürüyordu. Saldırı planlandığı gibi başlatıldı ve gece karanlığı çöktüğünde Fransız orduları Nivelle'in programındaki 6 mil yerine ancak 600 metre kadar ilerleyebilmişlerdi. Saldırıya devam edildi. Ama bu kayıp sayısının 120,000'e çıkmasından başka bir işe yaramadı. Bu harekatın başlıca etkisi, Fransız askerlerinin moralinin son derece bozulmasına ve ard arda yapılan saldırılardan bıkan ordu içinde bir seri tehlikeli başkaldırma ve

Elegeçirilen bir İngiliz tankına Alman ordusunun simgeleri işleniyor.

Aşağıda:

Yaralı ve kendinden geçmiş bir Alman askeri Amiens'de 1918 yılında arkadaşı tarafından sedyeye yatırılıyor.

Alman ileri gözetleyicisi uçaksavar bataryalarının nereye yerleştirileceğini saptamak için düşman uçaklarının yüksekliğini ölçüyor.

isyan olaylarının meydana gelmesi oldu. Fransız orduları bütün bir yaz boyunca hiçbir harekatta bulunamayacak kadar sakatlanmış, savaşın geri kalan bölümü süresince de sürekli bakım altında tutulmak zorunda kalmışlardır.

Haig ise müttefiklerinin felç halinde olmasını dikkate almayarak, İngiliz kabinesinin toplantısında 1917 yılının Haziran ayında şöyle konuşuyordu: "**Savaş bugünkü yoğunluğu içinde altı ay sürdürülürse Almanya insan gücünün sonuna ulaşacaktır.**"Haig, bu tür güvenceler vererek Ypres'de İngiliz kuvvetlerinin saldırı harekatına devam edebilmeleri için tartışmalı bir onay alıyordu. 21 Ağustos'ta Haig İngiliz hükümetine verdiği rapordu, "**Almanya'nın ordularını ayakta tutacak gücünün kalmayacağı zaman hızla yaklaşıyor.**" diyordu. 8 Ekim'de ise Ypres'de top

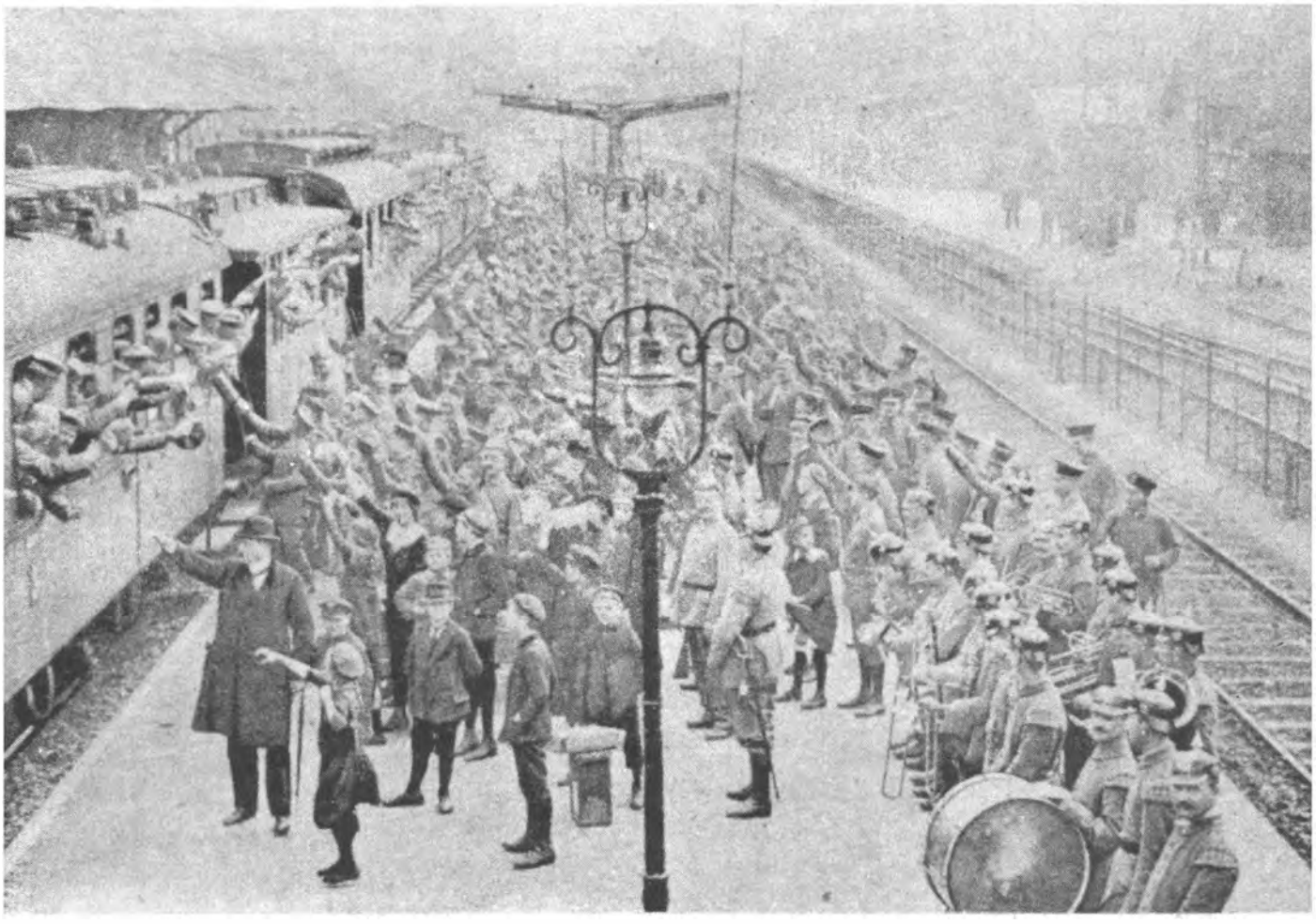

Alman askerleri trenlerle cepheye gönderiliyor.

mermileri ile parça parça olmuş bir yığın haline gelmiş olan cephede ilerlemek için hükümetten izin isterken Haig, düşmanın artık her an yıkılmasının beklendiğini iddia ediyordu.

Haig, 1918 yılına ait bekleyişlerini dile getirirken, kötümser politikacılara bir ödün verirmişcesine, **"Gelecek yıla kadar dayansalar bile,"** sözlerini kullanıyordu Almanlar için. Haig, Almanlar **"gelecek yıla kadar dayansalar ve Rus cephesinden Batı cephelerine yeni asker sevkiyatında bulunsalar bile,"** kendi saldırı harekatını durduramayacaklarına kesinlikle inanıyordu. Haig, Almanların saldırıya geçebilecekleri olasılığı üzerinde ise tek bir cümle bile söylemiyordu. 7 Ocak, 1918'de karargahından İngiltere'ye gelip kabine toplantısına katılan Haig, Almanların saldırıya geçeceklerine inanmadığını söylüyordu. Ama 21 Mart'ta Almanlar Haig'in bu tahminlerini yanlış çıkaracaklar ve yorgun İngiliz birliklerinin oluşturduğu hattı yararak İngiliz cephesinde 40 mile yaklaşan bir ilerleme kaydedeceklerdi.

Bu olayı izleyen bunalımlar ve gerilemeler de giderilecekti ve savaş terazisinin müttefikler kefesi Amerikan birliklerinin gelmesiyle ağır basacaktı ama Almanların asıl direncini kıran ve çökmesini hazırlayan Müttefiklerin deniz kuvvetlerinin baskısı olacaktı. Oysa savaştan önce Fransız komuta kademesi İngiliz deniz kuvvetlerinin sağlayacağı yardım ve destek konusunda başka şeyler düşünmekteydi. Askersel eleştirmen Albay Repington The Times gazetesinde İngilizlerin deniz kuvvetlerinin sağlayacağı yardımın 500,000 "süngüye eşit" olacağını yazmıştı. Ama İngiltere Savaş Bakanlığının beyni Henry Wilson ise Albay Repington'un bu değerlendirmesine karşı çıkmış ve "Donanmamız 500 süngü bile etmez" demişti. Henry Wilson Fransız askersel uzmanları ve generalleri ile de görüştükten sonra da, **"Castelnau ve Joffre ise donanmamızın tek bir süngü bile etmeyeceği görüşündeler. Foch da aynı düşüncede,"** diye yazmıştı.

DİNLENMEYEN KÂHİNLER

Savaşın izleyeceği çizginin denetim altında tutulamayacağını söylemek doğru değildir. Hiç değilse şimdiye kadar yapılan savaşlar için. 1926 yılında Mareşal Foch, **"Askerler gelecek savaşın bir önceki savaşla tıpa tıp aynı olacağını**

düşünürler. Oysa bu hiçbir zaman olmamıştır ve olmayacaktır." derken bilimsel bir açıklamadan çok, uygun bir itirafta bulunmaktaydı. Şimdi geriye bakıldığında, savaşın Mareşal Foch'a o zamana kadar düşündüğü, tahmin edebildiği aklında canlandırabildiği şeylerden çok daha değişik geldiği anlaşılmaktadır. foch'u ve arkadaşlarını sağlıklı düşünmeyecek derecede şaşırtan onların bilincine varamadıkları ancak başkalarının vardığı bir gelişmenin doruğuna erişmesiydi. 1861 yılından beri yarım yüzyıldır her savaş bu gelişmeyi biraz daha belirgin kılıyordu. Bu belirtileri başkaları algılıyorlardı.

Varşovalı sivil bir banker olan M.Bloch, 20.nci yüzyılın hemen öncesinde, daha Güney Afrika'daki Boer savaşından ve Mançurya'da yer alan, rus-Çin savaşından bulgularını doğrulayacak bilgiler gelmeden önce yazdığı "Geleceğin Savaşı" adlı kitapta savaşın temel öğeleri konusunda insanı şaşırtacak doğrulukta teşhislerde bulunuyordu. Yetkili makamlarda oturmasalar bile, savaşın gireceği çıkmazı gören ve buna yol açan bir seri nedenlere dikkati çeken asker kişiler de vardı. Fransız askersel eleştiri yazarı Yüzbaşı Mayer, Mareşal Foch'un saldırı savaşlarını ateşli savunmasına kızıp, hareketlilik sağlayacak araçlara sahip olmadan hareketli bir savaşı planlayan ama kendilerini siper savaşının çıkmazında bulan generallerin bu duruma düşeceklerini çok önceden anlatmıştı. Açık sözlülüğünden ötürü Yüzbaşı Mayer'i komuta kademesi boykot etmişti. Ünlü askeri tarih yazarı Yarbay Grouard da, geçmişten geleceği dönüp, 1911 yılında, Fransız komuta kademesinin 1914'de uyguladığı strateji gibi bir stratejiyi uyguladıkları takdirde neler olacağını büyük bir doğrulukla yazınca boykot edilmişti. Daha önce de değindiğimiz gibi İngilizlerin Albay Repington'u da savaşı etkileyecek öğeler konusunda hem İngiliz hem de Fransız genelkurmaylarından çok daha derin ve kapsamlı bir görüşe sahipti. Savaş tek tek muharebelerden oluşuyordu, ancak bu muharebelerin Almanya'nın çöküşüne yalnızca katkıda bulundukları, asıl nedenin ise ekonomik baskı olduğu söylenebilir. Bu konuda Haig de itirafta bulunmuş ve 1918 Ekim ayında, "**Almanya askersel anlamda yıkılmıştır. Son haftalar içinde orduları mükemmel bir düzen içinde geri çekilmişlerdir.**" demiştir. Müttefik orduları ise geri çekilen Alman birliklerini kovalamak için son derece yorgundular ve Almanların peşine düşmelerinden önce yeniden düzenlenmeleri gerekiyordu. Almanya, içeriden hastalık, açlık ve umutsuzlukla yıkılmıştı. Almanya'nın yıkılışı doğrudan doğruya askersel alandaki hayal kırıklığından Bahar aylarındaki saldırının Luden dorff'un vaad ettiği zaferi sağlayamamasının doğurduğu umutsuzluktan kaynaklanıyordu. Ama Almanya'nın direnişinin temelleri Müttefiklerin ablukasınca yıkılmıştı.

savaşı kazanmak yolunda muharebelerin sonuçsuz kalması aslında savunmayı yıkacak saldırı gücünün sürekli olarak azalmasından doğmaktaydı. Bu durum modern ateşli silahların giderek güç kazanması ile ortaya çıkmış ve oldukça uzun bir gelişmenin ürünü olmuştur. Yeni koşulların ilk kanıtları Amerikan İç Savaşında verilmişti ve o yıllarda siperdeki bir askerin saldırıda üç ya da dört askere eşit olduğu genel bir ölçüt olarak kabullenilmişti. Avrupa'da ise 1866 ve 1870 savaşlarında ateş gücünün ordular üzerindeki hareketsiz bırakıcı etkisi görülmüş, ancak bu iki savaşın kısa sürmesinden dolayı bu gerçek çok iyi anlaşılamamıştı. Bu iki savaşın da galibiyet stratejisini hazırlayan Moltke, ikinci savaştan sonra, elde etmiş olduğu zaferin bir daha tekrarlanmasına olanak olmadığı sonucuna varıyor ve şu dersi çıkarıyordu: **Ateşli silahların geliştirilmesinin bir sonucu olarak, taktik savunma, saldırıya oranla büyük bir**

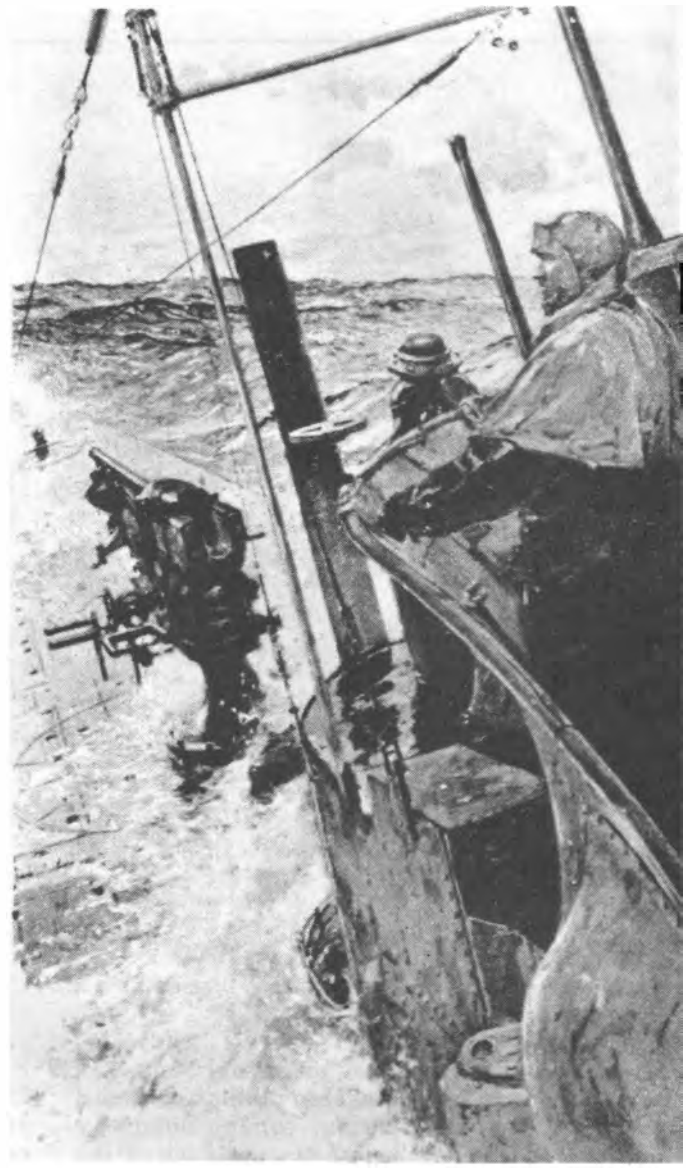

Atlantik'te devriye gezen U-53 denizaltısının Claus Bergen tarafından yapılan resmi. Almanlar, savaş stratejisinde devrim yapan denizaltıların silah olarak değerini anlamakta gecikmemişlerdi.

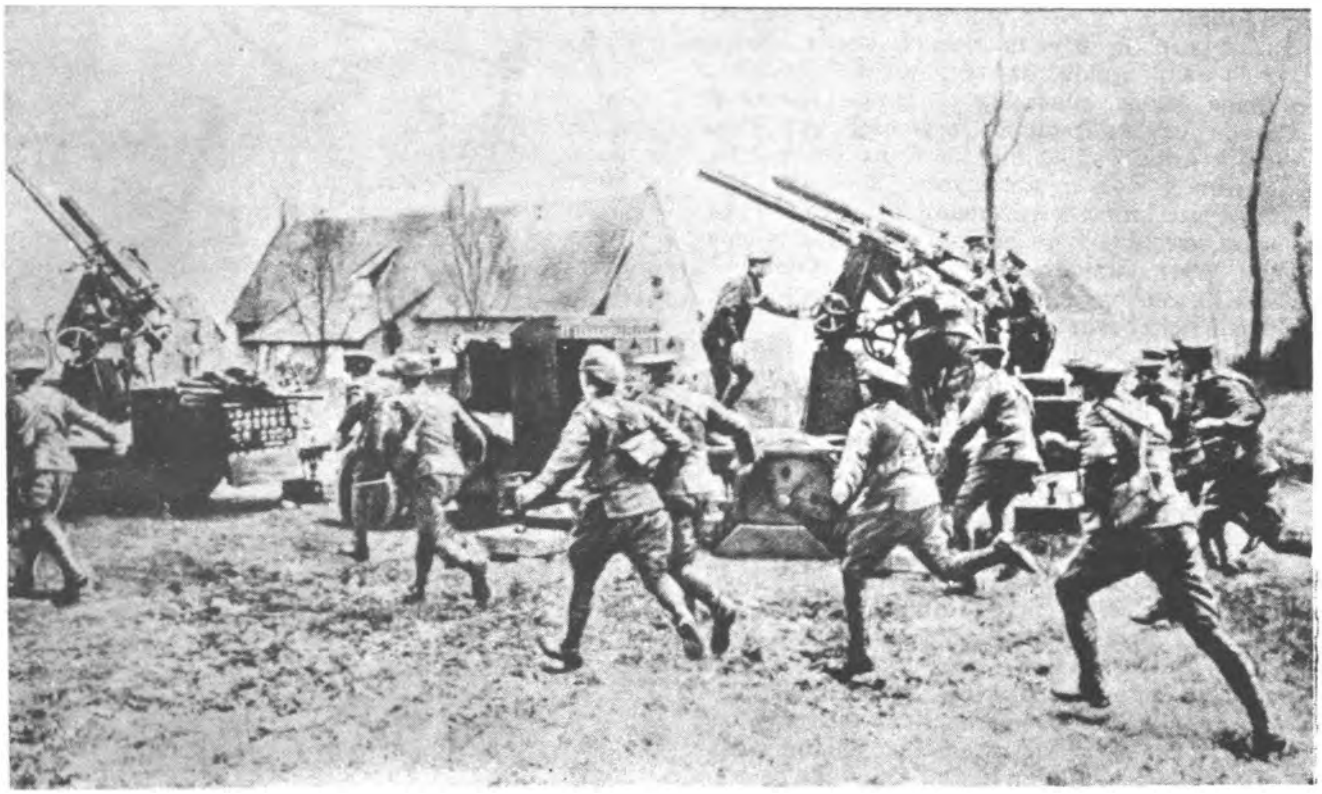

Hava hücumuna karşı İngiliz uçak savar bataryasında alarm.

üstünlük kazanmıştır... Düşmanın bir kaç saldırısını peş peşe püskürttükten sonra saldırıya geçmek daha uygun görülmektedir."

Daha sonra Rus-Japon savaşı geldi. Bu savaşta, 1914'de yapılan tüm hesapları alt üst eden öğeler, makineli tüfeklerin orduları felç edici niteliği, cephe saldırılarının umutsuzluğu, ve orduların siperlerde sıkışıp kalmaları, belirgin bir nitelikteydi. Ama askersel iyimserlik, gerçeklerin saldırısına karşı daha da sarsılmaz bir nitelik gösteriyordu. Ateşli askerlere göre başarılı saldırıların yer almadığı bir savaş düşünülemezdi, dolayısıyla, kendilerini saldırıların başarılı olabileceğine inandırmışlardı.

I. Dünya Savaşı patlak verip, dört yıl süre ile siperlerdeki çıkmaz ortaya çıkınca bu inancın aldatıcı temeli anlaşılacaktı. Moral kırıklığı ortaya çıkınca bu inancın aldatıcı temeli anlaşılacaktı. Moral kırıklığı ortaya çıkmadan önce verilen ve geniş kapsamlı sonuçlara yol açan büyük savaşların hepsinin de düşmanın kendi kendini yıprattığı uzun saldırılardan sonra düzenlenen karşı saldırı niteliğinde olmaları da dikkati çekicidir. Bu savaşlara örnek, Müttefiklerin birinci ve ikinci Marne saldırıları **Almanların Tannenberg, Gorlice ve Caporetto'daki zaferleridir.**

Buna rağmen komutanlardan hiçbirisi ne başlangıçta ne de savaşın daha sonraki yıllarında Moltke'nin öğütünü anımsamadılar ve saldırı planlarını düşmanın saldırılarından sonraya ertelemeyi akıl edemediler.

Süngü süngüye yapılan savaşlara olan inancın tarihsel temeli de aynı ölçüde yanlıştı ve bu sayısal güç konusundaki inancı da etkiliyordu. Bir yüzyıldan beri Avrupa'nın askeri el kitapları Clausewitz'in koymuş olduğu **"Yakın, adam adama savaş, açıkça tüm savaşın gerçek temeli olarak görülmelidir."** kuralını yansıtarak fizik şok etkisinin belirleyici niteliğini vurguluyorlardı. 1914 yılında Fransız doktrini ateşli bir biçimde bütün saldırıların amacının, **"düşmana, onu yoketmek için süngü ile saldırmak"** olduğunu belirtiyordu. Yakın savaşın psikolojik etkisi sözkonusu olsaydı, bu belki bir anlama gelirdi. Ancak süngü savaşına eğitimlerde ayrılan zamanın uzunluğu hala bu tür savaşın büyük bir gerçekçilikle ele alındığını göstermekteydi. Oysa 18.nci yüzyılın pratik askerlerinden Guibert, süngü savaşının oldukça ender rastlanan bir savaş biçimi olduğuna dikkati çekmiş, Napoleon savaşlarının çok sayıdaki tanıklarından birisi olan Jomini de, "köy ve kasabalardaki harekatlar ile dar geçitlerden geçişler dışında," iki rakip ordunun birbirlerine süngü ile saldırdıklarını hiç görmediğini yazmıştı. Yarım yüzyıl sonra da Moltke Fransızların Solferino'da kazandıkları zaferi, süngüleri ile kazandıkları yolundaki iddianın yanlış olduğunu söylemişti. 1870'de ise Fransızlar, komutanlarının bu yanlış kanısı yüzünden Prusya ateşi karşısında giriştikleri süngü saldırısını pahalıya ödeyecekler ve Bogus-

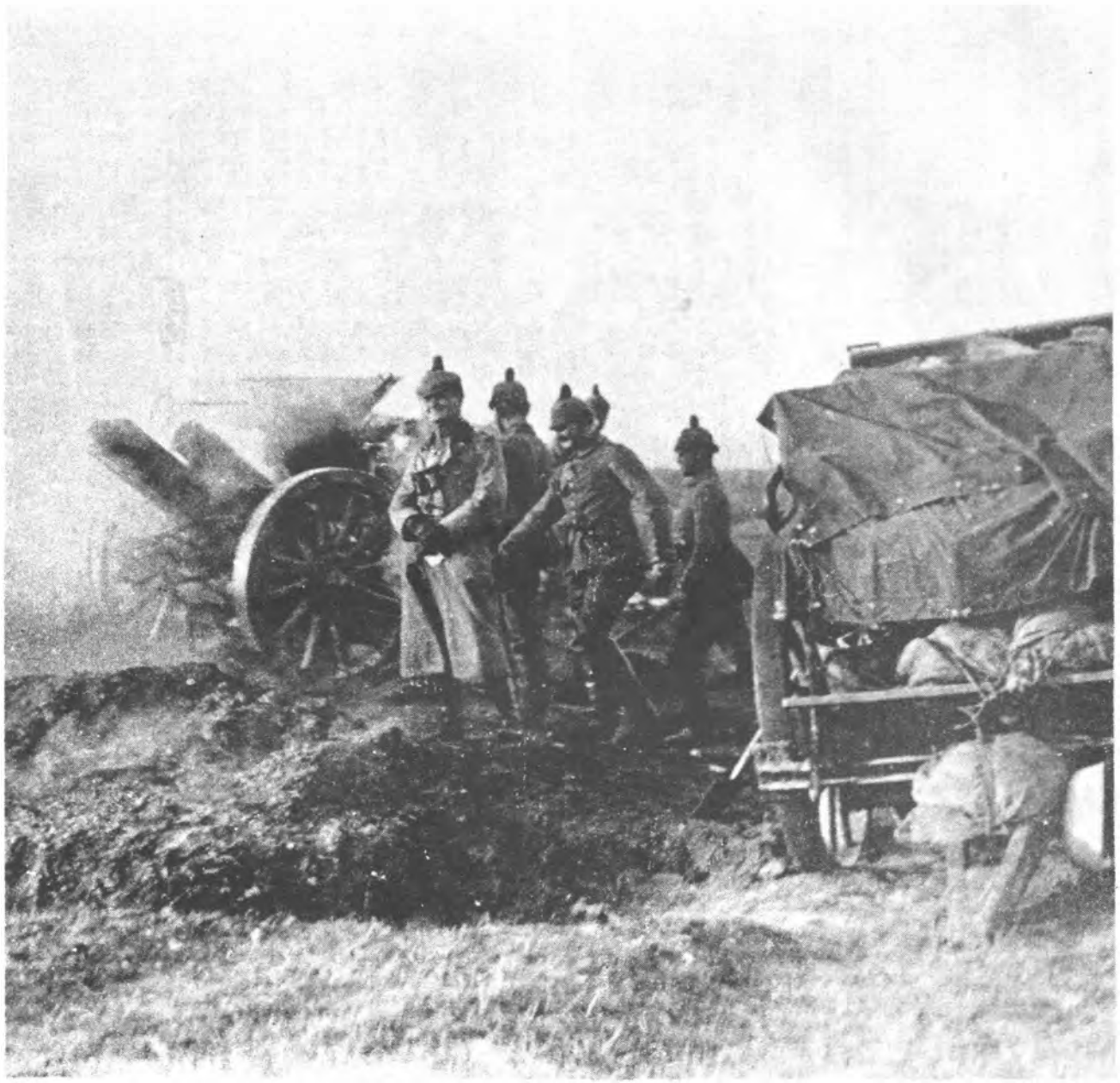

Polonya'nın Lodz bölgesinde Alman topçuları

lawski savaş günlüğüne, savaşta iki ordunun süngü süngüye hiç gelmediğini yazacaktı.

Yalnızca çok etkisini pratik bir olasılık olduğu durumlarda çok sayıda askeri yığma kuramı etkili olabilirdi. Bu kuramı, elinde makineli tüfek olan tek bir askerin, süngü hücumuna kalkmış çok sayıdaki askere karşı durabildiği koşullara uygulamak olanağı yoktu. Bunu Almanlar üstün silahları ve üstün teknikleri ile kendilerinden çok daha kalabalık bir orduya sahip olan Ruslara karşı Doğu Cephesinde kazandıkları zaferler ile kanıtlamışlardı. Gelişmenin yavaş oluşunda askerlik mesleğinin yeniliğe karşı her zaman gösterdiği sert direncin etkisi büyük olmuştur. 19.ncu yüzyılda bilimin gösterdiği gelişme, askerlerin yetkiye sahip olduğu kaleleri altedememişti. Tankın 1916 yılında savaş alanlarına çıkmadan önce kağıt üzerinde nasıl engelleri aştığı bilinen bir gerçektir. Ondan daha az bilineni ise tankın aslında savaş başlamadan önce bile orduların donatımları arasında yer almasının olanaklı olduğu gerçeğidir. Örneğin Bay de Mole'nin çizdiği tank projeleri aslında gerçekleştirilen tanktan çok daha üstündü. Ancak da Mole'nin Savaş Bakanlığına verdiği bu projeler, savaşın sonuna kadar hasıraltı edilmiştir. Nottinghamlı bir muslukçunun da Savaş Bakanlığına verdiği projelerde de vaadedici bir fikir bulunmaktaydı. Ancak bu proje de üzerine yazılan "Adam deli" notuyla hasıraltı edilmişti. Bu aymazlık, asker yöneticilerin arasında, en düşünce sahibi olanları

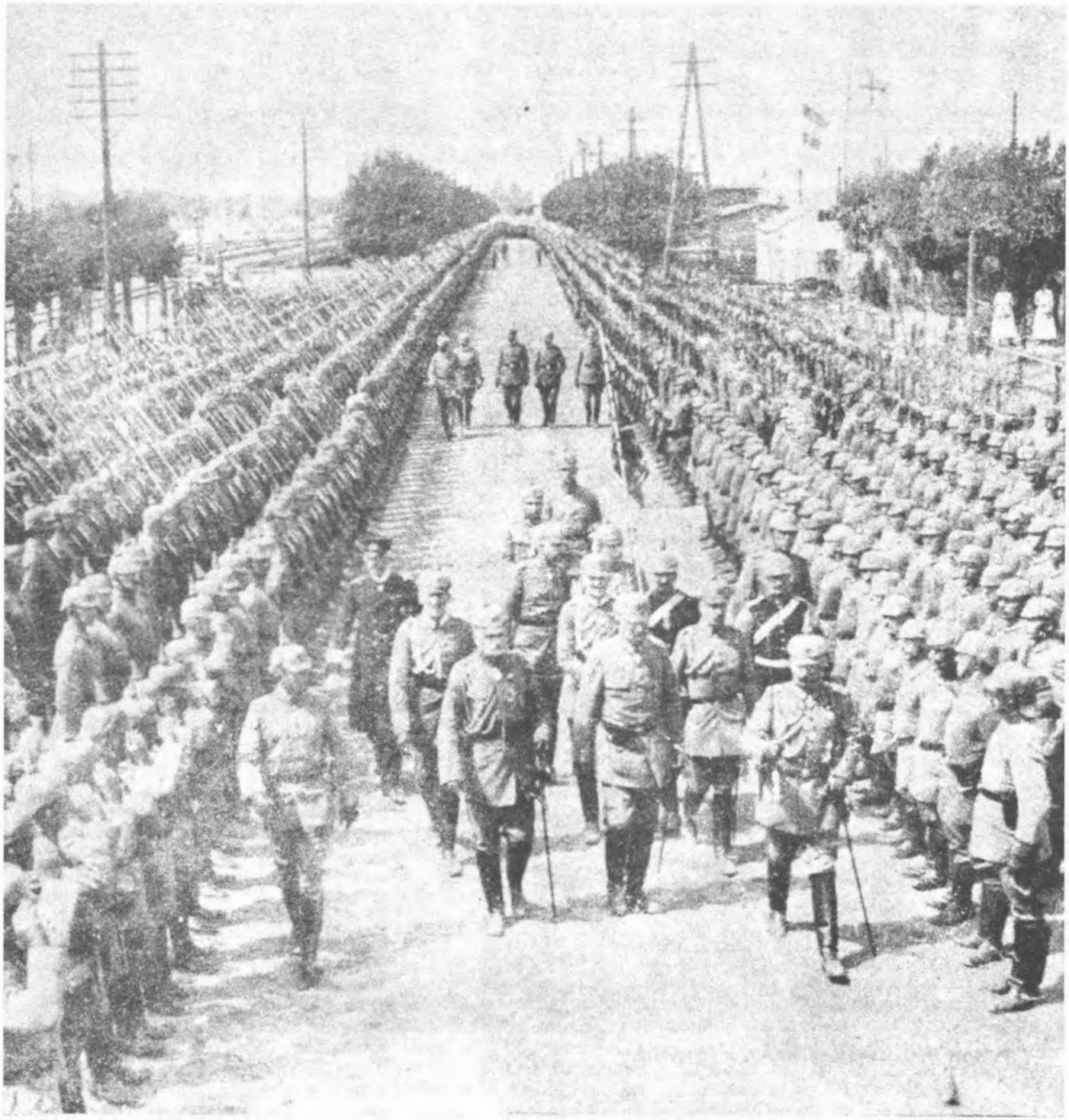

Doğu cephesine gidecek askerleri Kayzer teftiş ediyor. Askerler cepheye en yakın yere kadar trenle gidiyor, daha sonrakı yolu yaya katediyorlardı. Komutanlar savaş planları yapıyor ancak bu planlarda en önemsiz varlık olarak insan kaybını düşünüyorlardı.

bile sarmış, göklerin sağlayabileceği olanaklar konusunda da etkili bir adımın atılmasını önlemiştir. 1910 yılında Foch Circuit de l'Est uçağının gösterisine katılmış, bu yeni aracın güvenilirliğini kanıtlayan gösteriden sonra, "**İyi bir spor ama, orduda uçağa göre bir iş yok.**" demişti.

Kısacası, 1914 yılından sonra I.Dünya Savaşı'nın izlediği çizgiyi etkileyen ve 19.ncu yüzyılda belirginleşmeye başlamış belli başlı dört "yeni savaş" etkeni vardı.

İlkin, boyutların büyümesi önemli bir nitelikti. Devrim yılları ve Napoleon Fransa'sından başlayarak, Amerikan İç Savaşı, Moltke'nin Prusyasında orduların sayısı 1914 yılına kadar milyonlara yükselmişti. Oysa 18.nci yüzyılda Mareşal Saxe kalabalık orduların ortaya çıkaracağı sakıncaları görmüş ve "Kalabalıklar yalnızca

Alman von Falkenheyn

Alman von Moltke

insanın aklını karıştırmaya ve sıkıntı yaratmaya yarar." demişti.

İkincisi ise ateş gücündeki artıştı. Bu gelişme tüfekler ve namlu yerine kamadan doldurulan silahlarınortaya çıkmasıyla başladı ve sayısal büyüklüğü de etkileyerek karada ve denizdeki savaşların hareketliliğini önemli ölçüde ortadan kaldırdı.

Üçüncü olarak sanayileşmenin büyüyüşü gelmektedir. Ülkelerin toprakları üzerinde düzgün dağılmış tarımsal topluluklardan nüfusun yoğun olduğu sanayileşmiş yerleşme merkezlerine geçiş, bölgelerin birbirleri ile bağımlılığı ve böyle bir nüfus yapısının daha karmaşık gereksinimleri savaşın ekonomik hedeflerini daha etkili kılmıştır. General Sherman kuzeye oranla daha az gelişmiş güneyde bu ekonomik hedeflere karşı giriştiği harekat ile Amerikan İç Savaşının sonucunu belirlemişti. Ama Avrupadaki askerler karşılarındaki düşman ordusunun gerisinde pek bir şey göremiyorlardı. Gözlerini kan bürümüştü. Ama sonunda deniz kuvvetlerince uygulanan ekonomik baskı, savaşın sonucunu belirledi.

Dördüncü özellik de buhar gücünün ve motorun gelişmesiyle hareketlilik yeteneğindeki devrimci artıştır. Ancak garip bir olgu da, bu artışın yol açtığı başlıca sonuç, diğer eğilimler ve gelişmelerle birleşince orduların etkili hareket yeteneğinin azalması olmuştur. Hız sağlayan ancak elastikiyeti olmayan demiryolu, çok sayıda askerin bölgelerde yoğunlaşmasını sağlıyor, bunlar hem kendi kalabalıklarından hem de büyüyen ateş gücü karşısında etkileniyorlar, hareketsizleşiyorlardı. Çok daha sonraki bir gelişme olan, karayollarında motorun kullanılması, savaş yıllarına kadar ihmal edilmişti, şimdi bu motor gücü asker kitlesinin ikmal hizmetinde kullanılıyordu. Bu motor gücü tankın içinde yer almasından sonradır ki, savaş alanlarında hareketlilik yeteneğine katkıda bulunabilmiş askerlerin kurşun yağmuru altında düşman hatlarına ilerleyebilmesini sağlamıştır.

Uçak da, yalnızca bir yardımcı araç olarak ortaya çıktı ve uçak sayısının artmasına rağmen uzun süre bu yardımcılık görevinde kaldı. Londra üzerine düzenlenen en büyük bombardımanda bile yalnızca 33 uçak kullanılmıştı. Oysa kara kuvvetlerinde daha sıkı bir işbirliği sağlanması için çeşitli hizmet görevlerinde dört bin kadar uçak kullanılmaktaydı. Savaşın son döneminde uçaklar kendi güçlerini gösterecekler, özellikle geri çekilmekte olan Bulgar, Türk ve Avusturya ordularının kaçış umutlarını yokedeceklerdi.

Bu gelişim çizgisi üzerinde savaşın verdiği en önemli dersler nelerdi? İlki ve en kuşkusuz olanı çok sayıda insanın ordular halinde silah altına alınması savaşı kaçınılmaz kılıyordu. ve savaş bir kere başladıktan sonra da bu kalabalık ordular onu hareketsizleştiriyordu. Alman elçisi Rus Dışişleri bakanını, **"Seferberlik savaş demektir."** diyerek tehdid ediyor ve belki de sandığından çok daha büyük bir gerçeği dile getiriyordu. Çünkü, bir kez, büyük bir insan kitlesi gündelik işlerinden alınıp silahlandırılınca barışı sağlaya-

Cantrai'de İngiliz gözleme istasyonu

cak olanakları susturan bir ortam yaratılmış oluyordu. Ayrıca bu kalabalık orduların hareketleri o denli karmaşık, kendileri o denli hantaldılar ki, bu orduların ne yönde hareket edecekleri bir kez kararlaştırıldıktan sonra değiştirilemiyordu. Bu yüzden Alman Kaiseri, Fransa'nın Rusya'nın müttefikliğinden vazgeçip savaşta tarafsız kalabileceği konusunda bir rapor aldıktan sonra, amcasının yerine Alman Genelkurmay Başkanlığına atanan genç Moltke'ye, "**Öyleyse yalnızca doğuya doğru yürüyüşe geçeceğiz.**" diyecek ancak alman orduları komutanından, "**Bu olanaksız. Milyonlarca insandan oluşan orduların yürüyüşü yıllar süren bir çalışmanın sonucu saptanan planlara göre yapılır. Bu planlar bir kez yapıldıktan sonra artık değiştirilemezler.**" cevabını alacaktı. Böylece milyonlarca insan yola çıkıyordu.

Ama bu ordular savaş alanlarına vardıklarında, sayıları az da olsa düşmanın makineli tüfeklerince durduruluyorlardı. 1884 yılında askeri bir peygamber "**makineli tüfeğin, piyadenin yoğunlaştırılmış esas gücü**" olduğu kehanetinde bulunmuş ama yetkili kişiler onun bu dediklerine kulak asmamışlardı. Savaş gelip çattıktan sonra, makineli tüfeğin ardında oturan bir askeri, kendisine karşı süngü ile hücuma kalkan, on yüz hatta bin askere eşit güçte olduğu anlaşılacaktı. Generaller şaşırmışlardı. Çünkü her zaman adam sayısına göre hesap yapmaya alışmışlardı.

Piyade hücumlarını umutsuz süvari birliklerini de işe yaramaz hale getiren makineli tüfekti. 1914'ü izleyen dört yıl bu önemli engelin aşılması için harcandı.

İlkin generaller, kitlesel hareketlere duydukları alışkanlıkla, kitle halinde top bataryaları, top ateşi denediler. Ancak bu yöntem, açılan ateşin boyutlarına oranla çok az sonuç verdi. Bu yöntemle kısa bir ilerleme kaydedilebiliyor ancak uzun mesafelerde ilerleme olanak dışı oluyordu. Çünkü yoğun top ateşi askerlerin üzerinde ilerleyecekleri araziyi delik deşik ediyordu.

1915 yılında yeni bir yöntem daha bulundu. Tanklar kullanılmaya başlandı. Yetkili yerlerde bulunan kişilerin istemeye istemeye onayladıkları tank savaş alanlarında kendini gösterme fırsatını savaşın son yılında yakalayacaktı. Tanklar ile daha uzun mesafelerin daha çabuk ilerlendiği görüldü ve kanıtlandı. Almanların da itiraf ettikleri gibi tank, şimdiye kadar savaş alanlarında kullanılan en etkili kara silahı olmuştu.

Almanlar da 1915 yılında karşılarındaki engelleri aşmak için yeni bir yöntem uyguluyorlardı. Bu yöntem gazdı.Ama Alman komuta kademesinin, Alman kimyacılarına karşı çıkmaları belki de Müttefikler için büyük bir şans olmuş ve belirleyici bir sonucu alabilecek nitelikteki bu silah bir yana bırakılmıştı. Buna rağmen, gene de, gazın çeşitli tipleri, yapılan değişikliklerle savaş alanlarında önemli bir rol oynamaya devam etti. En etkilisi, deriyi tahriş eden ve atıldıktan sonra uzun bir süre etkisini yitirmeyen hardal gazıydı. Ama bu gazın

stratejik etkisi, orduların kendi ilerleme yeteneklerini artıracak yerde düşmanın saldırılarını durdurmak ve hareketsizliği artırmak oluyordu.

Makineli tüfek engelini aşmak için kullanılabilecek bir yöntem ise ihmal ediliyordu. Bu gece karanlığından yararlanarak ilerlemeydi. Gece saldırıları çok ender düzenleniyordu. Çünkü gece karanlığında düşmanın makineli tüfekleri askerleri göremiyordu ama karanlık saldırı sırasında kargaşaya da yol açıyordu. Gene de gece hücumları, gündüz harekatına oranla daha güvenliydi. Görüş alanını önemli ölçüde daraltan duman bombaları ise yeterince geliştirilememişti. 1914 yılında duman bombaları fikri ilk ortaya atıldığında Lord Kitchener, **"Bu bombaların kara savaşlarında hiçbir işe yaramayacağını" söylemişti.**

Oysa 1918 yılında, doğanın yarattığı sisten yararlanan Almanlar, Müttefik hatlarını tekrar tekrar geçmeyi başarıyorlardı. Sis olmadığı zamanlarda Almanlar başarısızlığa uğruyorlardı. Ama gene de, iki taraf da , yapay sis geliştirmeyi düşünmüyordu.

Deniz harekatında da aynı gelişme çizgisi benzer sonuçlara yol açıyor ve genel bir hareketsizlik savaş alanında kendisini duyuruyordu. Bir kez bile, düşmanın ana deniz kuvvetlerini ortadan kaldırma amacıyla yapılacak deniz savaşı denenmemişti. Tüm savaş boyunca bir kez, iki düşman donanma Jutland'da birbirinin ateş menzili içine girmiş,ancak etkili bir savaş verilememişti. Taktik olarak etkisiz kalan bu karşılaşmanın incelenmesi denizde de hareketsizliğe yol açan koşulları ortaya koymaktadır.

Denizdeki gelişme de tıpkı karada olduğu gibi büyük bir kitlesel büyüme olarak kendisini göstermiştir. Ama denizdeki bu büyüme, filolardaki gemi sayısından çok tek tek gemilerin devleşmesi olarak ortaya çıkmıştır. Savaş gemileri o denli büyümüşlerdi ki, Amiral Nelson'un çağında olduğunun aksine hiç bir komutan bu gemileri tehlikeye atmayı göze alamıyordu. Ateş gücündeki artış da rakip deniz kuvvetlerinin birbirlerinden uzak durmaları sonucunu veriyordu. Uzak mesafelerden yapılan deniz savaşları ise belirleyici bir sonuç alınmasını engelliyordu. Bu karşılıklı çıkmaza, yeni geliştirilen bir silah olan torpil de katkıda bulunuyordu. Eğer torpil bir silah olarak, bazı askeri kahinlerin kendisinden beklediklerini yerini getirmemişse, buna amirallerin torpil korkusundan hücum harekatından çekinmeleri yol açmıştır. Dolayısıyla büyük zırhlılardan oluşan savaş filolarının etkisizliği de ortaya çıkmıştır. Hafif gemiler de, aynı nedenlerden dolayı, büyük gemileri korumak gibi hiç bir kazancı olmayan bir göreve veriliyorlardı. Resmi İngiliz tarihi, açık sözlülükle şu itirafta bulunmaktadır:"Büyük filo, yüz kadar destroyerin korunmasında denizlere açılabiliyordu...Alman U denizaltıları filolarımızın hareket yeteneğini hiçbir uzmanın ve en uzak görüşlü deniz subaylarının bile tahmin edemedikleri ölçüde sınırlamıştı." Jutland'daki 'zaferden' bir kaç ay sonra Danimarka'nın Almanlar tarafından işgal edilme olasılığı ufukta görünmüştü. İngiliz Donanma Komutanlığı durumu inceledikten sonra hazırladığı raporda, "denizdeki koşullardan ötürü Danimarkalıları destek olanağının hemen hemen hiç bulunmadığını" rapor ediyordu. Güçsüzlüğün küçük düşürücü bir itirafı! Alman denizaltılarının gölgesi Nelson sütununun gölgesinden daha uzun görünüyordu.

Hepsi bununla bitmiyordu. sanayileşme tüm gelişmiş ülkeleri, ve onların hepsinden daha çok Ingiltere'yi denizaşırı ülkelerden gelen hammadde ve yarı mamullere bağımlı kılmıştı. Ticaretin artışı, dolaylı saldırıların yönelebileceği hedeflerin sayısını da artırmıştı. Destroyerler, büyük donanmanın zırhlılarını korurken. Alman denizaltıları İngiliz ticaret gemilerini batırıyorlardı. Bu, İngiltere'nin kendisi yıkımın eşiğine gelene dek sürdü gitti. Destroyerlerin bir bölümü ticaret gemilerini korumaya ayrıldığında ise büyük donanma, kendi güvenliği için, kilit altına konuluyordu. Belki de bu tarihin en gülünç, "güvenlik tutuklamasıydı."

Alman denizaltılarının sayılarındaki azlık da, Alman donanmasının, denizaltıların ticaret gemilerine karşı giriştikleri saldırılar süresince "güvenlikli bir yere kaldırılması" sonucunu doğuruyordu. Böylece, "iki büyük donanmanın güvenliği için, deniz kuvvetleri hiç kimsenin etkin olmadığı bir denizin iki kıyısında hareketsiz kalıyorlar ve karşılıklı birbirlerine bakıyorlardı. Asıl harekat ise ticaret gemilerine karşı denizaltılarca yapılıyordu.

İngiltere'nin varlığı için yaşamsal önemi olan ve denizler ötesinden gelen mallara karşı saldırılar öylesine etkili olmuştu ki, 1917 yılının Bahar aylarında, konvoy yöntemi ile bu tehlike bertaraf edilmediği takdirde İngiltere kesinlikle yıkılacağını anlamıştı. Konvoy yöntemi de amerika'dan sağlanan takviye destroyerlerle işletilebilmişti. İngiltere'ye neredeyse öldürücü darbeyi vuracak olan bu tehlike bir avuç denizaltı, son derece olumsuz coğrafi koşullar altında 3,000 kadar destroyerce korunan sularda harekatlarını sürdürmüşlerdi. Buharın, yelkenlerin yerini almasından beri hareket yeteneğinin ne denli arttığı ise, denizlerde etken olan hareketsizlikle görülmektedir. Bunların kullanılmasının sonucu temel koşullarda bir hareketsizlik yaratmıştır. İngiltere'nin daha açık denizde ve daha güçlü olan donanması bu niteliklerinden ötürü düşmanın donanmasını ortadan kaldırmayı başaramamış, Almanların daha zayıf ve karaya daha yakın bir yerde mevzilenmiş olmaları da, onların karaya hapsedilerek, denizden abluka altına alınmalarının yol açtığı bir kan kaybı yüzünden yıkılmalarına yol açmıştır.

VERDÜN Savaşı

General Sir Douglas Haig.

1916 yılı I.Dünya Savaşının hangi yöne doğru gelişeceğini kanıtlayan dönüm noktası olmuştur. 1915 yılından önce tüm ırmaklar çeşitli yönlerde akmaktaydılar. Ama bu yıl içinde Almanların hemen zafere varma umutları ortadan kalkmış, Müttefiklerin ise Amerika Birleşik Devletlerinin yardımı olmadan, uygulamakta oldukları taktikler ve kaynakları ile savaşı kazanma olanakları artık gözle görülmez olmuştu. Gene 1916, Rusya'nın bir askeri güç olarak savaş alanlarında göründüğü son yıl olmuş, Batı Cephesinde de İngiltere bundan böyle temel yükün sorumluluğunu kabullenmişti. 1916 aynı zamanda, 1914 öncesi eski dünyasının kimsenin zaferi kazanmadığı bir "denge" barışı imzalama olanağının hala yürürlükte olduğu son yıldı. Aslında savaş 1916'da sona erdirebilinirdi. Son olarak da 1916 ağır topların yılı olmuş ve 1918 felaketi bir yana bırakılırsa kayıp listelerinin en kalabalık olduğu yılı oluşturmuştur.

1916 yılında karada yapılan savaşlardan ikisi, savaş sonrası kuşaklarının gözünde, I.Dünya Savaşı'nın simgesini oluşturmuşlardır:Verdün ve Somme. Verdün, batı cephesinde Almanların 1915 ile 1918 yılları arasında hemen hemen geçilmesi olanaksız olan bir savunma hattındaki siperlere yerleşip savunma yaptıkları ve Müttefiklerin bu siperlere dalga dalga hücum ederek kendilerini harcamalarına yol açan kazançlı stratejiden ilk ve son kez ayrılmaları sonucunda ortaya çıkmıştır.

1915 sonunda İsviçre'den Manş denizine kadar uzanan bir hat üzerinde savaş çıkmaza girmişti. Marne savaşında ise Almanlar, kendilerinden daha kalabalık olan düşmana karşı tek ve güçlü bir darbe ile savaşı kazanma şanslarını yitirmişer ve 750,000 kadar ölü ve yaralı vermişlerdi. Fransızlar ise toprakları üzerindeki Almanları geri püskürtmek için 300,000 ölü, 600,000 de yaralı,kayıp ve tutsak vermişlerdi. Büyük Britanya'nın ünlü deniz gücü ise Çanakkale'yi Türklerden almayı başaramamıştı. Tecrit edilmiş Rusya iseyenilgi üzerine yenilgi alıyor ama gene de Mihver Devletleri doğu cephesinin uçsuz bucaksız alanlarında belirleyici bir sonuca ulaşamıyorlardı.

Ama her iki tarafta da savaşın ilk yıllarındaki bu kayıplar ve umut kırıklıkları savaşı sürdürme kararlılığını azaltmıştı. Sivil yöneticilerin kararlılığı askerlerin moraline denkti. Gerçi karşı karşıya mevzilenmiş Alman ve Fransız askerleri artık 1914 yılının ateşli savaş taraftarlarından oluşmuyorlardı ama 1917 ve 1918 yıllarının bıkkın emekli askerleri de değillerdi. Belki de savaş içinde oluşabilecek en iyi askerlerdi. Silah ve cephane yapımı programları da her iki tarafta da en yüksek düzeyine erişmişti. İngiltere'de ise Savaş Bakanı Lord kitchener'in gönüllüler ordusu nerdeyse savaşın başından beri kaybedilen "ilk 500,000"lik kuvvetin boyutuna erişecekti.

2 Aralık, 1915 yılında, Marne savaşının "muzaffer" komutanı Joffre, bütün dünyadaki Fransız kuvvetlerinin başkomutanı olarak atandı. Piyade taktikleri konusunda pek tecrübesi olmayan bu 63 yaşındaki mühendis şimdi müttefiklerin tarafında en güçlü askeri kişi olmuş ve hızla yükselişi kendisine her türlü gücü Batı Cephesinde yoğunlaştırmak yetkisini vermişti. Dört gün sonra Joffre, Chantilly'deki Müttefik Kuvvetleri Karargahında Müttefik komutanlarla birlikte bir toplantı yapıyordu. Bu toplantıda gelecek yaz aylarında Müttefiklerin birbirleriyle koordine olarak düzenleyecekleri çok büyük bir saldırı üzerinde fikir birliğine varılıyordu. O zamana kadar müttefikler kendi saflarındaki asker, top, cephane ve her türlü araç ve gereç sayısını büyük ölçüde attırmaya çalışacaklar, bu harekata katılacak Müttefik gücü şimdiye kadar savaşın görmediği boyutlara ulaşacaktı. Bu harekatın ana gücünü Somme ırmağı üzerinden Almanların üzerine yürüyecek ortak bir Fransız-İngiliz gücü oluşturacaktı. Bu ortak güç içinde 40 Fransız, 25 de İngiliz tümeni yer alacaktı. Oysa cephenin bu bölümü gerisinde Müttefikler için hiçbir stratejik hedef yoktu. Joffre'un bu bölümü seçmesinin ardındaki neden ise, bu bölge seçildiği takdirde İngilizlerin bütün güçleri ile Fransızlara katkıda bulunacaklarına inancıydı. Fransa'daki İngiliz kuvvetlerinin komutasını Sir French'den devralan sir Douglas Haig aslında Flandr'da bir saldırıyı yeğlemekteydi. (Böyle bir tercihin felaketli sonuçlar vereceği bir yıl sonra anlaşılacaktı.) Bununla birlikte 29 Aralık'ta Joffre ile yaptığı toplantıdan sonra Haig, biraz da istemeye istemeye somme stratejisine razı oluyordu. Ama cephenin diğer yanında acımasızlıkla kararsızlığın garip bir karışımı olan bir karaktere sahip bir kişi olan Alman Genelkurmay Başkanı Falkenhay da kendi planlarını yapıyordu. Almanlar, Müttefikleri bu savaşta berabere kalana dek döveceklerdi.

FRANSA'YI KANSIZ BIRAKMA

1916 yılının sonlarında Alman silahlı kuvvetlerinin geleceği bir daha hiçbir zaman görülmeyecek ölçüde parlaktı. Aralık ortalarında Falkenhay-Kaiser için uzun bir rapor hazırlamış ve bu raporda Müttefikleri yenmenin tek yolunun onları başlıca savaş aracı olan Fransız ordusunu savunulmasına olanak olmayan bir bölgeyi savunmaya zorlamakla ortadan kaldırmak olduğunu ileri sürmüştü. Joffre'un Somme ırmağını geçmeye çalışacağı noktadan 130 mil güney doğuda, Paris'in 150 mil doğusunda yer alan ve göğe yükselen bir tepenin üstüne yerleşmiş olan Verdün, Falkenhayn'ın "savunulamaz bir bölge" olarak tanımladığı yapıya son derece uygundu.

Verdün'ün müstahkem bir garnizon olarak tarihi Romalılara kadar uzanmaktadır. Hun İmparatoru Attila buradaki Roma garnizonunu basmış ve ateşe vermişti. 17.nci yüzyılda ise Louis XIV'nin baş istihkamcısı Vauban Verdün'ü Fransayı çepeçevre koruyan kalelerin en güçlüsü haline getirmiş ve 1870 yılında Fransa-Prusya savaşında Verdün, Sedan, Metz, ve Strasbourg'-dan sonra düşen son Fransız kalesi olmuştu. 1870 yılından sonra da Verdün, Fransız sınırını Almanya'ya karşı koruyan güçlü bir kaleler zincirinin en kırılmaz halkasını oluşturmuştu. 1914 yılında Verdün Fransız hatları için en güçlü desteği sağlamış ve Joffre bu destek ile Almanların Paris'e doğru yürümelerini Marne savaşında durdurmuştu.

Falkenhayn, Verdün'ün hem tarihini hem de niteliğini bildiğinden Fransızların bu yarı kutsal kaleyi son askerlerine kadar savunacaklarını hesaplamıştı. Falkenhayn'ın amacı, Verdün'e dokuz tümen gibi önemli olmayan bir güçle saldırıya geçerek, Fransızların tüm askeri gücünü, bu kentin bulunduğu tepeye çekebilmekti. Bundan sonra Alman topçuları üç yandan ateş açarak, tepeye yerleşmiş bulunan Fransız birliklerini toz gibi paramparça edeceklerdi.

Falkenhayn'ın kendi sözcükleriyle, "Böylece Fransa kan kaybından bembeyaz olacaktı." Bu savaş tarihine kesinlikle yeni giren bir kavramdı. Bu kavramı ifadede kullanılan sözcükler de, duyguları körlenmiş yöneticilerin o "Büyük Savaşta" insan yaşamını nasıl küçük birer zerrecik olarak gördüklerini yeterince kanıtlamaktadır.

Kaiser'in veliahtının komutasında Almanların Beşinci ordusu, zaferle sonuçlanacağına inanılan bu harekatı yürütmekle görevlendirilmişti. Almanların savaştığı tüm cephelerden gece gündüz Beşinci orduya trenlerle Almanların ağır topları ve cephane taşınmaya başlanmıştı. Cephe gerisindeki demiryolları ve örgütlenme konusundaki ulusal beçerileri ile Almanlar bu işi büyük bir hızla ve büyük bir gizlilik içinde gerçekleştirebildiler. 1916 yılının Şubat ayı başında, Almanlar yalnızca 8 mil ötedeki hücum alanına yönelmiş

General Erich von Falkenhayn.

1200 topu mevziye sokmuşlardı. Bunların 500'den çoğu ağır top niteliğindeydi. 13 top da Almanların gizli silahı olarak nitelendirilen ve hiçbir şeyin yıkamayacağı ileri sürülen Belçika kalelerini paramparça eden 420 milimetrelik "Büyük Berta"lardan oluşuyordu. Şimdiye kadar böylesine yoğun bir topçu kuvveti savaş alanlarında görülmemişti.

Verdün, Alman hatlarının karşısında, dağ yamaçlarından şelaleler yaparak akan Meuse ırmağının on mil kadar gerisindeydi. 1914 yılında savaş Verdün kentinin kapılarına geldiğinde, kentin 15,000 sakininden çoğu kenti terketmişlerdi ama şimdi sokaklar askerler ile doluydu. bu da yüzyıllardan beri bir garnizon kenti olan Verdün için yeni bir şey sayılmazdı.

Flandr ve Somme'daki dümdüz ve açık alanlarla zıt bir görünüme sahipti Verdün. Kentin çevresindeki dik yamaçlar, tepeler ve uçurumlar doğal ve son derece güçlü bir savunma hattı oluşturuyorlardı. çevreye hakim tepelerde ise iç içe üç daireden oluşan güçlü toprakaltı kaleleri bulunuyordu. Her kalede yirmi kadar ana bölüm ve kırk kadar yardımcı bölüm vardı. Her kalenin topları ve silahları düşman piyadeleri en yakındaki kalenin toprak üstünde görünen bölümüne vardıklarında onları avlayabilecek bir biçimde yerleştirilmişlerdi. Bu kalelerin, Almanların "Büyük Berta"larına bile karşı koyacak güçte 2,5 metre kalınlığında betondan yapılmış taretleri bulunmaktaydı. Dauaumont gibi önemli kalelerde ise hareketli çelik makineli tüfek, ağır top taretleri vardı. Kalelerin çevresine yerleştirilmiş ve kaleye yeraltı tünelleri ile bağlı olan ileri karakol binaları da düşman hangi yandan hücuma geçerse geçsin onu geri püskürtmeyi sağlayacak biçimdeydi. Bu kalelerin top mermisi geçirmeyen toprakaltı bölümlerinde ise birer tabur piyade askeri barındırılabiliyordu.

Bu kaleler, Verdün kentinden 5 ya da 10 mil uzaklıkt çeşitli konumlarda yer alıyorlardı. Kaleler ile düşman hatlarına kadar uzanan "askersiz bölge" içinde ise, Batı Cephesinde bir boydan bir boya görünen dikenli teller, siperler ve onlara benzer önlemler kaplıyordu. Dolayısıyla teorik olarak Verdün dünyanın en güçlü kalesi adına layık görülüyordu.

Aslında-belki de biraz bu ününden ötürü-1916 yılının Şubat ayında Verdün'ün savunma önlemleri ağlanacak durumdaydı. Belçika sınırlarını koruyan kalelerin Almanların elinde uğradığı akıbet, Joffre'un Verdün'deki piyade garnizonlarını boşaltma kararı almasına yol açmıştı. Ayrıca Verdün'deki müstahkem mevkilerden bir çok top da sökülerek başka yerlere götürülmüştü. Askerlerin kendileri de, cephede aylarca bu denli sessiz ve bu denli güvenlikli bir bölümde bulunmanın rahatlığı ile gevşemişler, bu aldatıcı sükun Fransa'nın en kötü, en sisli, en yağmurlu ve en sinir bozucu ikliminin sürdüğü bu bölgede bu yüzden biraz daha derinleşmişti. Zaten Fransız askeri hiçbir zaman iyi bir siper savaşçısı olamamıştı. Verdün'ün ileri hatlarındaki siperlerde bulunan Fransız askerleri ile Batı Cephesinin bazı kesimlerinde Almanların yapmış oldukları siperleri ve buraya yerleştirdikleri askerleri karşılaştırdığımızda Fransızlar lehine hiç de iyi bir sonuca varamıyoruz. Verdün'de de, Alman veliahtının komutasındaki, iyi yetiştirilmiş 72 tabur muharip asker karşısında Fransızların siperlerinde yalnızca 34 tabur asker vardı ve bu birliklerden büyük çoğunluğu Fransız ordusundaki ikinci sınıf birlikler niteliğindeydiler.

Verdün'de önde gelen Fransız subaylarından birisi, tepenin doruğunda mevzilenmiş, iki avcı taburuna komuta eden Yarbay Emile Driant, Almanların bir saldırıya hazırlandıklarını ve bölgedeki Fransız savunma önlemlerinin içinde bulundukları kötü durumu Fransız yüksek komutasına duyurmuştu. Ama Joffre hiçbir şeyden endişe duymuyordu.Joffre, bu kendini bilmez subayın uyarısına önem bile vermedi.

General Haig, Lloyd George
General Joffre
Minister

"CANINI KURTARABİLEN KURTARSİN"

Kötü hava koşullarının yol açtığı dokuz günlük gecikmeden sonra (Bu Almanların planındaki ilk aksama olmuştu) ağır bonbardıman 21 Şubat gün ağarırken başladı. İnsanın kemiklerini donduran dokuz saatlik bir süre de devam etti. Yoğun topçu savaşlarının yapıldığı Batı Cephesinde bile böylesine bir top ateşi görülmemişti. saldırıya hazırlanmamış olan Fransız siperleri yoğun top ateşi altında düm düz oldular ve bu siperleri savunan askerlerden çoğu canlı canlı toprağa gömüldüler. Bombardımanın ağırlığı altında ezilen birlikler arasında Driant'ın iki tabur askeri de bulunmaktaydı.

Öğleden sonra 16.00'da bombardıman durdu almanların saldırı birlikleri, gizli mevzilerinden çıkarak ilerlemeye başladılar. Aslında bu Almanların, Fransız savunmasının en zayıf noktalarını bulmak için düzenlemiş olduğu bir keşif harekatı idi. Bununla birlikte bir çok noktada Almanlar tutunmayı başardılar. Ertesi sabah korkunç bombardıman yeniden başladı. Böylesine eksiksiz bir yöntemle karış karış top mermileri ile hallaç pamuğu gibi atılan toprağın üzerinde tek bir canlının bile kalmasına olanak yoktu. Ama bazı Fransız birlikleri toprağa henüz gömülmemiş siperlerinde görünmeyen düşmana karşı büyük bir inatla karşı koyuyorlardı. Gelecek aylarda Fransız askerlerinin bu kahramanca inadı Verdün savunmasını ölümsüz kılacaktı.

22 Şubat, öğleden sonra Almanlarınilk ana piyade kuvveti savaşa girdi. Fransızların ilk savunma hattı. Alman piyadelerinin baskısı

altında yıkıldı. Elinde kalan askerleri ile geri çekilmekte olan Yarbay Driant beynine yediği bir kurşunla savaş alanında kaldı. Driant'ın 1,200 kişiyi bulan iki taburundan geriye çoğu yaralı 500 kadar asker ile bir avuç dolusu subay dönebilmişti. Ama Fransızların direnci, Almanların iyi yetişmiş piyadelerini bir kez daha geri çekmelerine yol açıyordu. Ve Almanların ertesigün yeniden başlayan üçüncü bombardıman dalgasının Fransızları "yumuşatmasını" bekliyorlardı.

23 Şubat'ta Verdün ile düşman hatları arasında kalan çeşitli karargahlarda karışıklığın ve heyecanın arttığını gösteren bir çok belirti vardı. Topçu ateşi sonucu telefon hatları kesilmişti, gönderilen haberciler yerlerine varamıyorlardı, koca koca birlikler komutanlarının gözleri önünde ortadan kayboluyorlardı. Emirler ve onlara karşı verilen emirler karışıklığı artırıyor, Fransız topçu bataryaları birbirleri ardına susuyorlar, çalışabilenler ise, diğer Fransız mevzilerini, "bunlar nasıl olsa düşman eline geçmiştir" diyerek top ateşine tutuyorlardı.

Teğmen Rackow fanatik bir Alman subayı.

Gaz maskeli Fransız askeri Verdün'de Souville kalesinin kapısında nöbet bekliyor. Meuse ırmağının doğu yakasında Fransız savunmasının ana dayanaklarından birisini oluşturan bu kale sürekli olarak düşman saldırılarına dayanmış ve ele geçirilmeye karşı koymuştur.

24 Şubat günü su bendi yıkıldı. Savaş alanına alel acele getirilen bir tümen bombardıman altında paramparça oldu ve Fransızların ikinci savunma hattı bir kaç saat içinde Almanlar tarafından ele geçirildi. Bu felaketle dolu gün içinde Almanların toplam kazancı ilk üç gün içinde elde ettikleri kazança eşitti. Akşama doğru savaş, Marne'dan beri ilk kez yeniden hareketlilik kazanmış gibi görünüyordu.

Bununla birlikte Verdün ile ona karşı saldırıya geçenler arasında hala bir dizi müstahkem mevki duruyordu. Bunların en önemlisi, siperlerden karma karışık kaçmakta olan Fransız askerlerinin ardındaki Douaumont'un güvence veren beton kitlesi görünüyordu. Ama 25 Şubat'ta Almanlar savaşın en büyük darbelerinden birini belki de farkında olmadan vuruyorlardı. Başlarında 24 yaşında Eugen Radtke adlı bir

Ölüm savaşın kaçınılmaz yazgısı

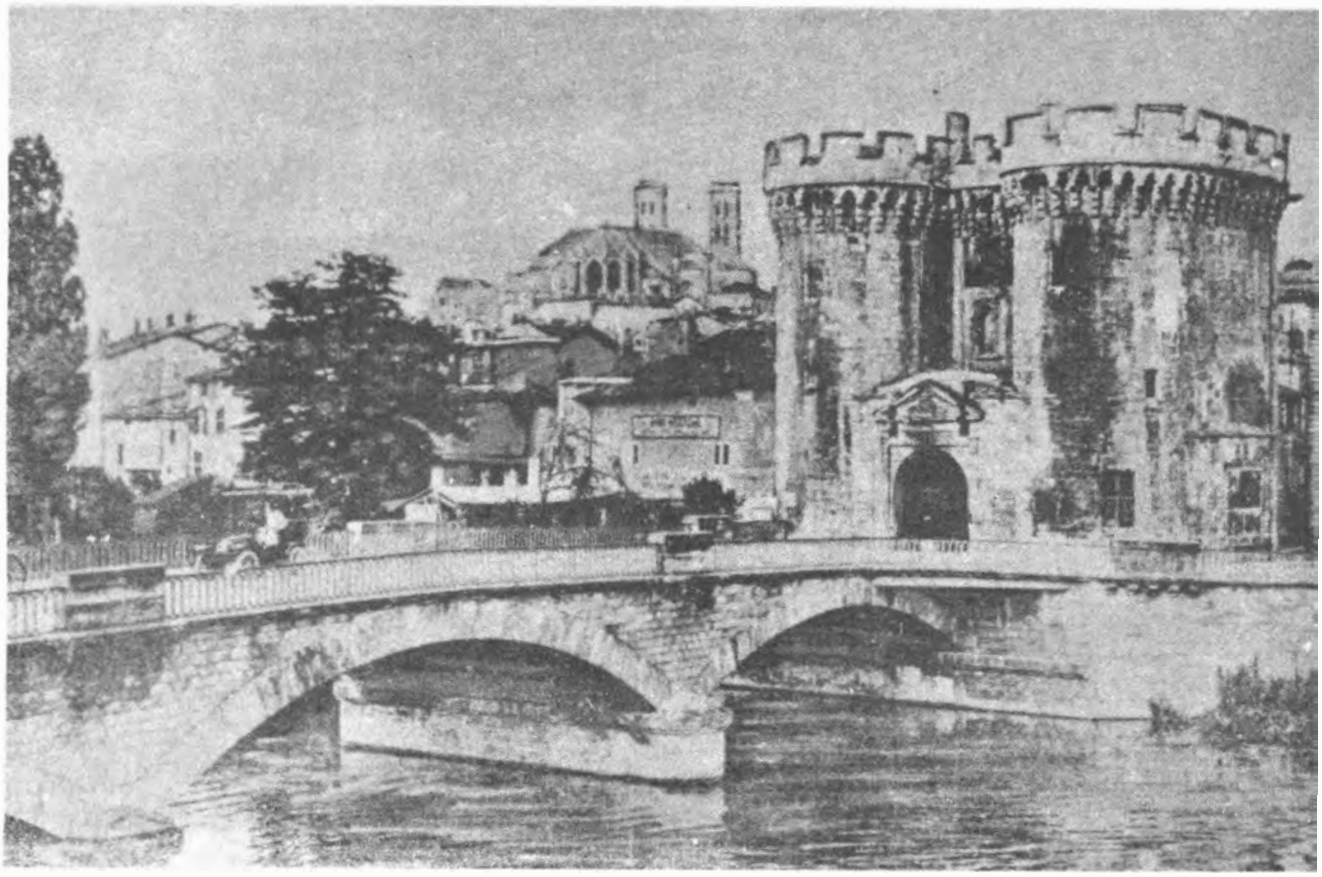

Verdün'de bir köprü ve ünlü kalelerinden biri

teğmenın bulunduğu. 24.ncu Brandenburg alayının bazı bölükleri ellerinde yalnızca gürzler ve tabancalarla Fransız hatlarından geçiyorlar ve Kouaumont kalesini ele geçiriyorlardı. Alman askerleri dünyanın en güçlü müstahkem mevkiinin hemen hemen hiç savunmasız olduğunu şaşkınlıkla görüyorlardı. Bu harekat sırasında Almanlar tek bir kayıp bile vermiyorlardı.

Almanya'da Douaumont'un ele geçirilişi, tüm ülkede kilise çanları çalınarak kutlanıyordu. Fransa'da ise kalenin Almanların eline geçişi birinci dereceden bir ulusal felaket olarak karşılanıyordu. (Daha sonraları kalenin kaybının Fransa'ya 100,000 askere maloldu̇ğu hesaplanacaktı). Verdün sokaklarında ise bozguna uğramış Fransız birliklerinin askerleri, "Canını kurtarabilen kurtarsın" diye bağırarak koşuşuyorlardı.

Chantilly'deki karargahında Joffre bile en sonunda olup bitenlerin çabukluğundan etkilenmişti. Alman tehdidi altında bulunan bölgelerin komutasını devralmak üzere, Fransa'nın savunma savaşlarındaki uzmanı General Henri Philippe Pétain'i Verdün'e gönderiyordu. Fransız ordusunda hiç bir general Pétain kadar askerlerin güvenine sahip değildi. Oysa şimdi Pétain, "her ne pahasına olursa olsun" Verdün'ü savunmak emri ile buraya gönderiliyordu.

Bununla birlikte Almanların hücumu çıkmaza girmeye başlamıştı .Almanların kayıpları Falkenhayn'ın umduğundan daha yüksek olmuştu. Meuse ırmağı kıyılarında mevzilenmiş Fransız topları Almanlara ağır kayıplar verdiriyordu. Alman hatları şimdi Meuse ırmağını aşmış ve Verdün'ün kuzeyinden bir yarım dai re çizmişti. Daha başlangıçtan beri Alman veliahtı komutasındaki 5.nci ordunun Meuse ırmağının iki kıyısında birden saldırıya geçmesini istemekteydi. Ama Falkenhayn, Fransa'yı kan kaybından öldürmek stratejisine uygun olarak harekata soktuğu piyade birliklerini en düşük sayıda tutmaya kararlı olarak Alman veliahtının bu isteğini kabul etmemişti. Şimdi, Fransız topçularının verdirdiği kayıpları görünce Falkenhayn, istemeye istemeye, Meuse ırmağının sol kıyısından da saldırıya geçilmesini kabul etti ve büyük bir titizlikle korumakta olduğu takviye kuvvetlerinden bir kolorduyu bu amaçla 5.nci ordunun emrine vermeye razı oldu. Böylece Verdün savaşının ölümcül yayılması başlamış oldu.

"GÖREVİNİZ ÖZVERİDİR"

Alman saldırısının yeniden başlamasından önce cephelerde egemen olan durgunluk, Pétain'in cephedeki durumu "mucizevî" ölçüde yeniden düzenlenmesini sağladı. Pétain Verdün'e tüm Fransa'dan ikmal sağlayacak bir yol açtı. Daha sonraları Kutsal Yol adını alacak olan bu geçit

Verdün'den genel görünüş.

üzerinden Alman tehdidi altındaki Verdün'e tüm ülkeden asker ve savaş malzemesi gelecekti. Mart ayının ilk haftası boyunca bu yoldan Verdün'e 190,000 asker geldi.

Alman veliahtı yeni saldırısını Meuse ırmağının sol yakasından Mort-Homme (İnsanı öldürücü) adlı küçük bir tepeye yöneltti. Başka bir çağın olaylarından alınan bu kötü adlı tepe, gelecek üç ay içinde savaşın en acı ve sonuçsuz çarpışmalarına tanık olacaktı.

Bu küçük tepe üzerinde hergün, tekdüze, aralıksız bir savaş biçimi egemen oluyordu. Bu savaş biçimi tüm Verdün savaşının niteliğini yansıtıyordu. Her gün, yoğun Alman topçu bombardımanından sonra Alman saldırı birlikleri harekete geçiyorlar ve bombardımandan arta kalan Fransız savunmasını aşmaya çalışıyorlardı. Bu savaş alanında artık siper kalmamıştı. Almanlar siper olarak ağır bombardıman sırasında top mermilerinin açtıkları geniş çukurları kullanıyorlardı. Bu çukurlarda Fransızlar da kendi topraklarını savunuyorlar, geceleri bu çukurlarda uyuyorlar, bu çukurlarda ölüyorlar, mevzilendikleri bu çukurları yalnızca elbombası ve siper kazmaya yarayan kazmalarla koruyorlardı. Bu çukurlarda Fransızlar da kendi topraklarını savunuyorlar, geceleri bu çukurlarda uyuyorlar, bu çukurlarda ölüyorlar, mevzilendikleri bu çukurları yalnızca elbombası ve siper kazmaya yarayan kazmalarla koruyorlardı.

Bir Fransız Albayının birliğindeki askerlere verdiği emirler sürekli, "Göreviniz bir özveridir." sözcükleri ile başlıyor ve şöyle devam ediyordu: "Burada onların almak istedikleri bir mevzi bulunuyor. Bu mevzi bir onur mevziidir. Her gün kayıp vereceksiniz....İstedikleri gün sizi, son askerinize kadar öldürebilirler ve göreviniz ölmektir."

Verdün'de Fransız askerlerinden çoğu öldü. Çoğu düşmanı göremeden, hiç durmayan, öldürücü top ateşi içinde öldüler. Bu top ateşi, Verdün savaşına damgasını basmıştı, I. Dünya Savaşındaki tüm diğer çarpışmalara oranla. Ateş-kes ilanından iki hafta önce savaş alanlarında ölen Fransız başçavuş César Méléra Verdün cephesinden evine şu satırları yazmıştı: "Verdün korkunç. Çünkü burada insanlar malzemeye karşı savaş veriyorlar. Herkeste havaya yumruk atar gibi bir duygu var. "Ağır bombardımanın etkilerini ise Fransız ordusunda çavuş rütbesiyle görev gören bir Cizvit olan 34 yaşındaki Paul Dubrulle şu sözlerle tanımlamaya çalışmıştı. (Dubrulle de daha sonra savaş alanında ölmüştü): "En güçlü sinirler bile buna uzun süre dayanamaz: kanın insanın başına hücum ettiği ateşin yükseldiği insanın gövdesinin ve sinirlerinin güçlerini yitirdiği ve çevresinde olup bitenlere artık tepki gösteremediği an geliyor. Sonunda

Yaşlı çift harabeye dönen yuvalarına gözyaşı döküyor

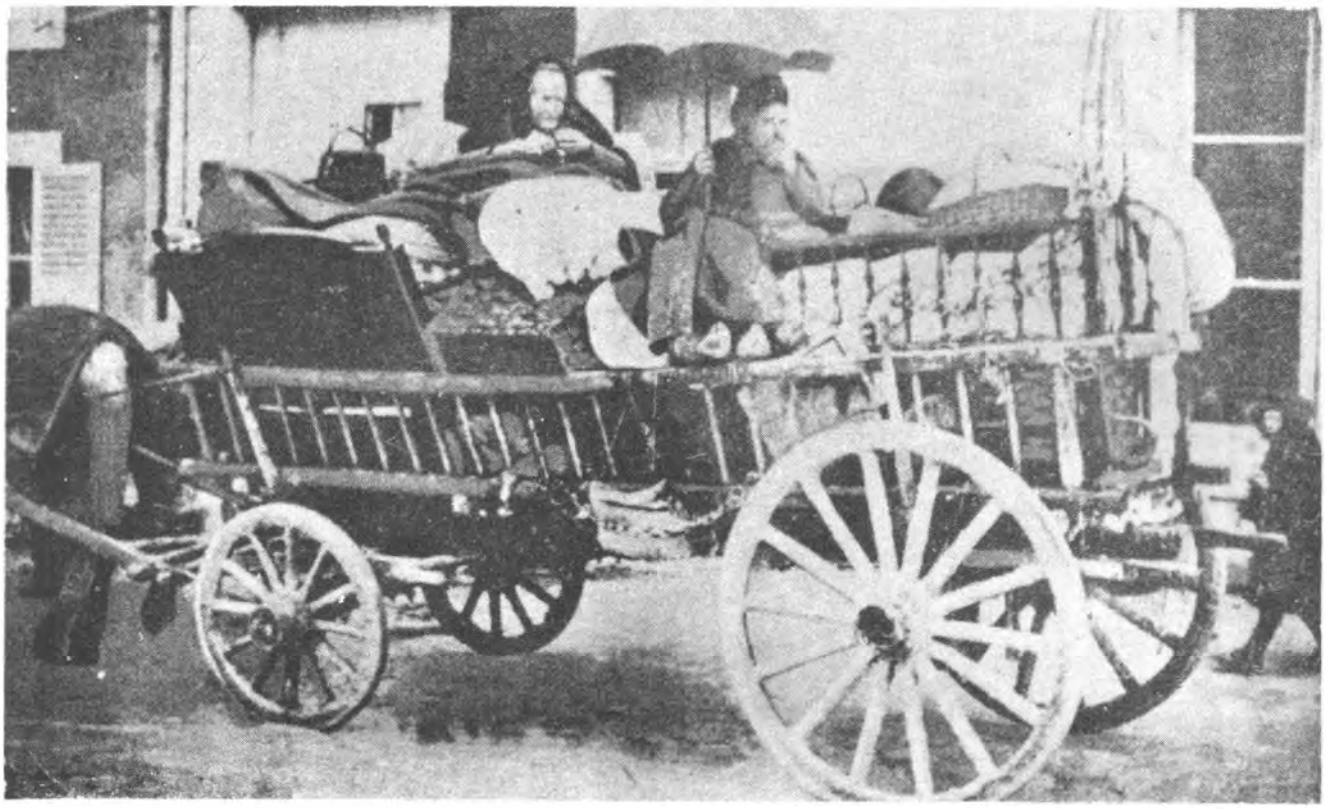

Verdün'lüler tehlike altındaki şahri terk ediyorlar.

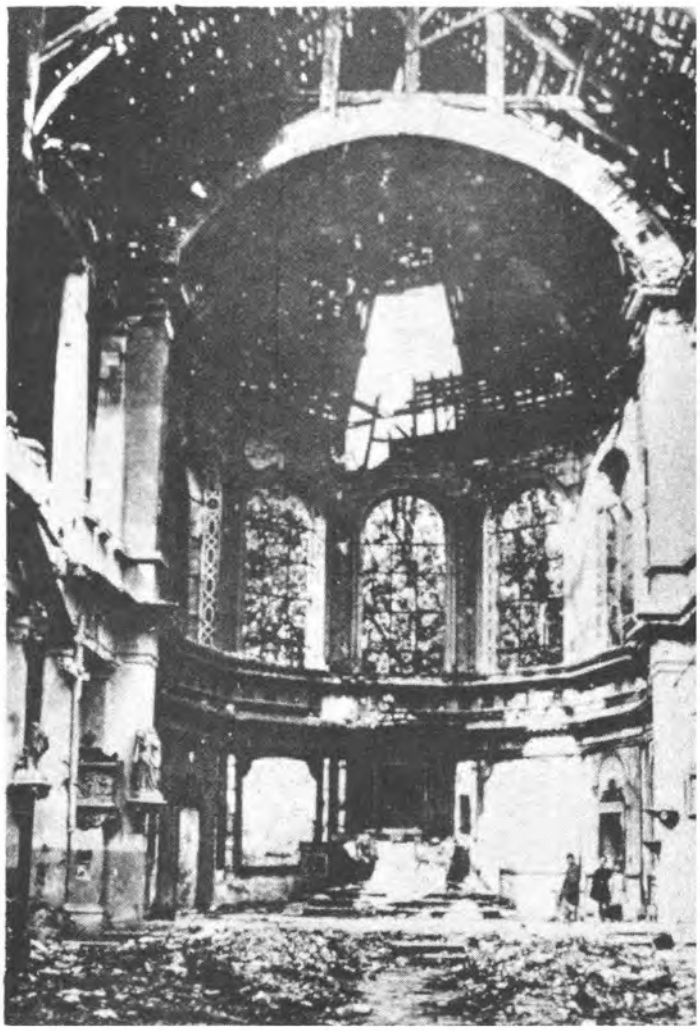

Verdün'deki St.Sauveur kilisesinin bombalandıktan sonraki durumu.

insan kendisini bırakıyor, çünkü artık, şarapnel parçalarına karşı kendisini korumak için malzeme çantasını kullanabilecek kadar bile gücü kalmamıştır, Tanrı'ya dua etmek için bile artık pek az gücü vardır."

Pétain'in askerlerinin kahramanca özverilerine rağmen her geçen gün Alman askerleri Verdün'e biraz daha yaklaşıyorlardı.Mart ayı sonunda,Fransızların kayıpları 89.000 askeri bulmuştu.Bununla birlikte Almanların kaybı da 82.000'e ulaşmıştı.Çarpışmalar sırasında bir an için Alman askerleri Mort Homme tepesini aldılar.Ama şimdi de Fransızların 304 numaralı tepe olarak adlandırdıkları mevziden Fransız topçularının ateşine hedef oldular.Bu kez 304 numaralı tepeyi almak gerekiyordu.Habis bir kanseri tedavi etmeye çalışan cerrahın bıçağı gibi Falkenhayn,hedefi olan noktanın çevresinde giderek yaygınlaşan bir alan üzerinde askerlerini harekâta sokmak zorunda kalıyordu.304 numaralı tepeyi almak için yeni Alman tümenleri savaşa sokuluyordu.

Almanların Verdün çevresindeki "temizlik" harekâtı Mayıs ayına kadar sona ermedi.Mayıs ayında ise Verdün'ü almak için harekete geçilebilirdi.Ama şimdi de Alman veliahtı,Verdün'e karşı girişilecek bir hücuma karşı çıkmaya

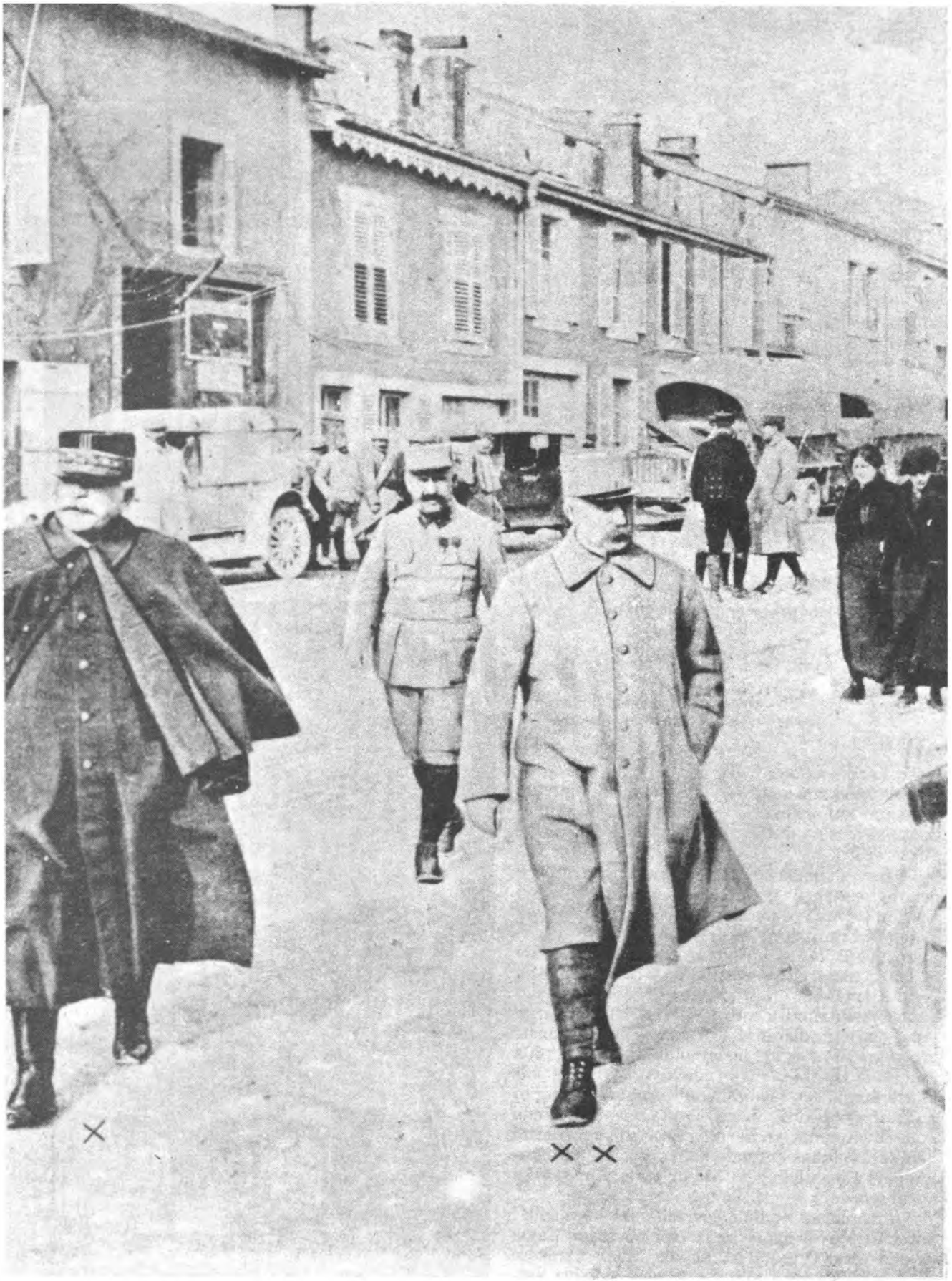

General Joffre ve Verdün savunmasını yöneten mareşal Pétain, teftişte.

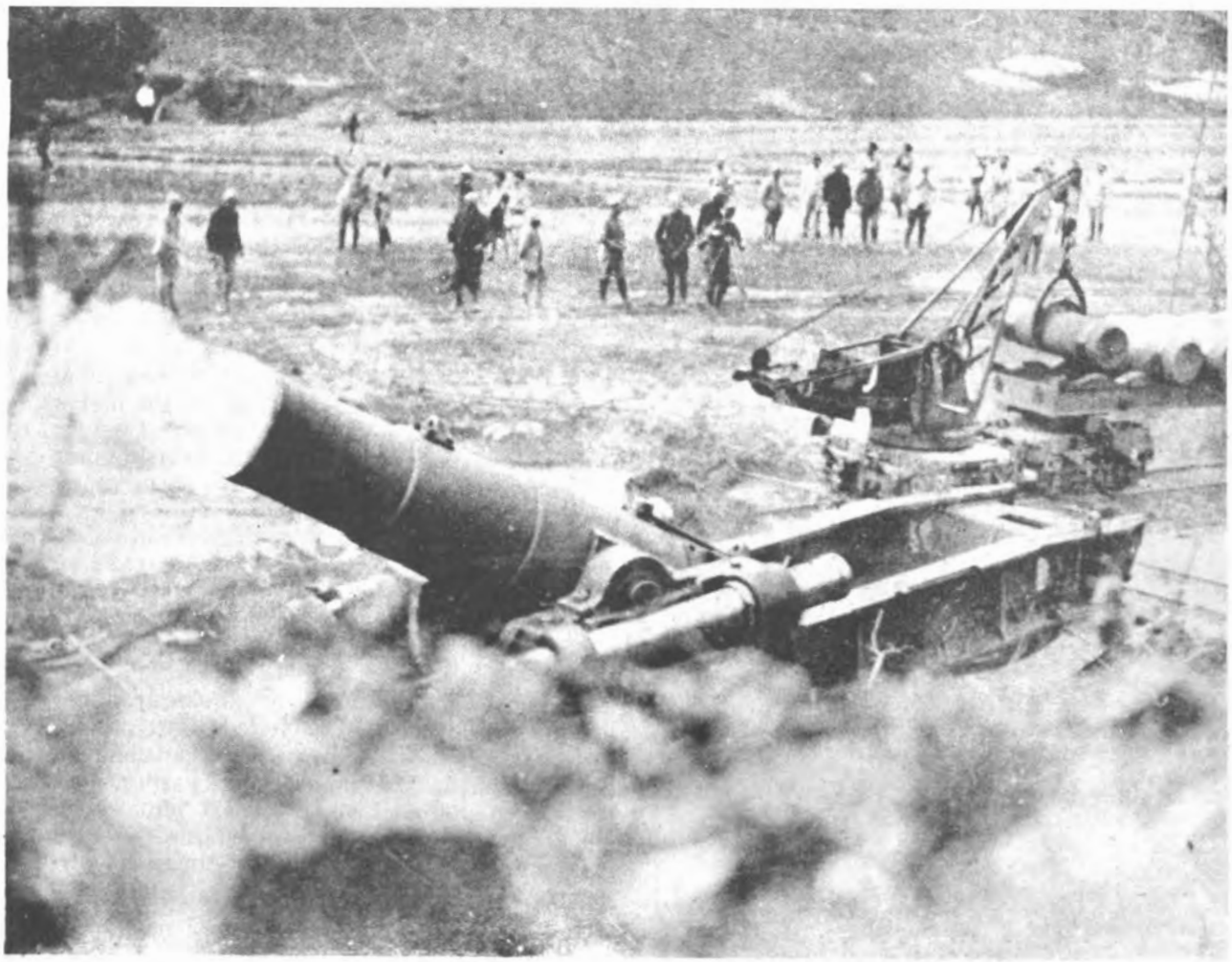

Fransızların bu savaşta ilk kez kullandıkları 270 mm'lik toplardan biri.

Aşağıda, yıkılmış bir siperin, çamur haline gelmiş toprakları üzerinde Alman askerleri Verdün savaşında elbombaları ile bir saldırıya geçiyorlar.

Ateş altında Fransız askerleri Verdün'ün Helby geçidinde mevzilenmeye çalışıyorlar.

1916 yılında General Philippe Pétain savaş kahramanlığından daha sonra teslimiyatçiliğe dönecektir.

birbirlerinden ayrılmalarını sağlamak bir onur sorunu olmuştu. Savaşı ilk bırakan taraf onurunu yitirecekti. Fransızların tarafında Pétain, savaşın korkunç görünümlerinden etkilenmiş, (Joffre'a göre aşırı derecede) ve görevinden alınarak terfi ettirilmiş ve başka bir göreve atanmıştı. Pétain'in yerine daha sert tutumda olan iki general atanmıştı: General Robert Nivelle ve ordu saflarında "Kasap" adıyla bilinen General Charles Mangin.

Verdün'de askerler artık ölüme bağışıklık kazanmışlardı. Fransız ordusunda doktor olarak görev gören ünlü Fransız yazarı Georges Duhamel Verdün cephesinde, "Ölülerin yanında yemek yiyoruz, içiyoruz, ölmekte olanların yanında uyuyoruz, cesetlerin yanında şarkı söyleyip gülüyoruz" diye yazmıştı. Verdün'de savaş alanını oluşturan küçük bölge, açık ve ağır ağır kokan bir mezarlık olmuştu. Bu savaş alanı bir başka asker-yazar tarafından şöyle anlatılıyor: "Her yan ölü dolu, siperlerin duvarlarında insan başları, ayakları, yarısı kaybolmuş cesetler... istihkamcıların yolu açmak için kürekle toprağın üzerinden kaldırıp attıkları biçimde duruyorlar.

Almanlar için de koşullar artık daha iyi değildi. Cepheden bir Alman askeri yazdığı mektupta, "Askerlerden çoğu yemek almak için siperlerden çıkmak gibi tehlikeli bir işe girişmektense açlıktan ölmeyi yeğ tutuyor" diye yazıyordu.

26 Mayıs'ta son derece heyecanlı olduğu görülen Joffre, İngiliz komutanı Haig'i karargâhında ziyaret ederek kendisinden Somme saldırısı tarihinin öne alınmasını ister. Haig, saldırının 15 Ağustos tarihine alınabileceğini söyleyince Joffre sesini yükselterek, "O zamana kadar hiç bir şey yapamazsak ortada Fransız ordusu diye bir şey kalmayacak" der. Haig sonunda 1 Temmuz tarihinde saldırıya geçerek Fransızlara yardımcı olcağını belirtir.

Haig, başarının bir süvari saldırısı ile sağlanacağını düşünmektedir. Bununla birlikte ne Haig ne de Somme savaşına komuta edecek İngiliz Generali Rawlinson stratejik açıdan Verdün'deki Alman baskısını hafifletmekten başka bir şey düşünmemektedirler.

Bu arada Verdün'de sağanak altında geçen Temmuz ayında Almanlar üç buçuk aydan beri süren savaşın en kanlı dönemini yaratırlar. Alman ordusu Şubat ayında yaptığı saldırıya benzer bir saldırıyı, bu kez 8 millik bir cephe yerine 3 millik bir cephe üzerinden başlatmıştır. Çarpışmalar, bölgedeki ikinci büyük müstahkem mevki olan Vaux'ya ulaşmış, burada Binbaşı Sylvain Eugéne Raynal komutasındaki 600 asker, susuzluktan teslim olmadan önce Verdün savaşının en kahramanca savunmasını vererek Almanların 5.nci ordusuna karşı tam bir hafta dayanmışlardır.

Ve tam Vaux düşerken, Müttefiklerin ilk büyük yaz saldırısı başlar. Doğu cephesinde Rusların General Brusilov komutasındaki kuvvetleri 40 tümenle Avusturya-Macaristan ordula-

Kaiser Hindenburg ve Ludendorff ile harita başında

Verdün cehenneminin Korkunçluğunu yansıtan bir tablo.

Verdün de mezarlar

rını vurdular ve başlangıçta gösterişli bir zafer elde ettiler. Falkenhayn, yenilgiye uğrayan müttefikini desteklemek amacıyla Verdün'de son derece gerekli olan bazı birliklerini geri çekmek ve Doğu cephesine göndermek zorunda kaldı. Verdün'deki Alman baskısı biraz hafiflemişti. Ama en ölümcül çarpışmalar 23 Haziran'da verilecekti.

O gün Alman veliahtı, Verdün'e giden yoldaki en son tepede bulunan Souville müstahkem mevkiine fosgen adlı yeni ve öldürücü bir gaz kullanarak saldırıya geçti. Çarpışmalar sırasında başlamıştı, Falkenhayn'ın kendisi de bu konuda gösterdiği ilk ilgi ve istekliliği göstermiyordu artık. Verdün'ün stratejik önemi artık gözden çıkarılmıştı. Oysa buradaki savaş artık kendi başına bir olgun durumuna gelmiş, hatta generallerin denetimlerinden bile çıkmıştı. İki ordunun bir an makineli tüfek kurşunları şehir sokaklarında sekmeye başlamışlardı. Ama Fransızlar dayanıyorlardı. Gene de Fransızların direncinin ve morallerinin yıkılmaya başladığını gösteren belirtiler vardı. Bir ulus, böylesine bir saldırıya karşı daha ne kadar dayanabilecekti?

İki gün sonra İngiliz ağır toplarının sesleri Verdün'de duyulmaya başladı. General Haig'in Somme saldırısını başlatan beş gün süreli bombardımanı nihayet başlamıştı işte.

Fransızların Verdün'de verdikleri ağır kayıplar dolayısıyla Somme savaşına katkıları ilk planlanan 40 tümenden 16 tümene düşmüştü. Bunlardan da yalnızca beşi 1 Temmuz'da başlayan saldırıya katılabilmişti. Böylece İngiltere ilk kez Batı cephesinde bir saldırının hemen hemen tüm yükünü omuzlanmış oluyordu. İngilizlerin, Alman hattına saldıran ilk dalgası, müstemleke askerlerinden ve Kitchener'in "yeni"

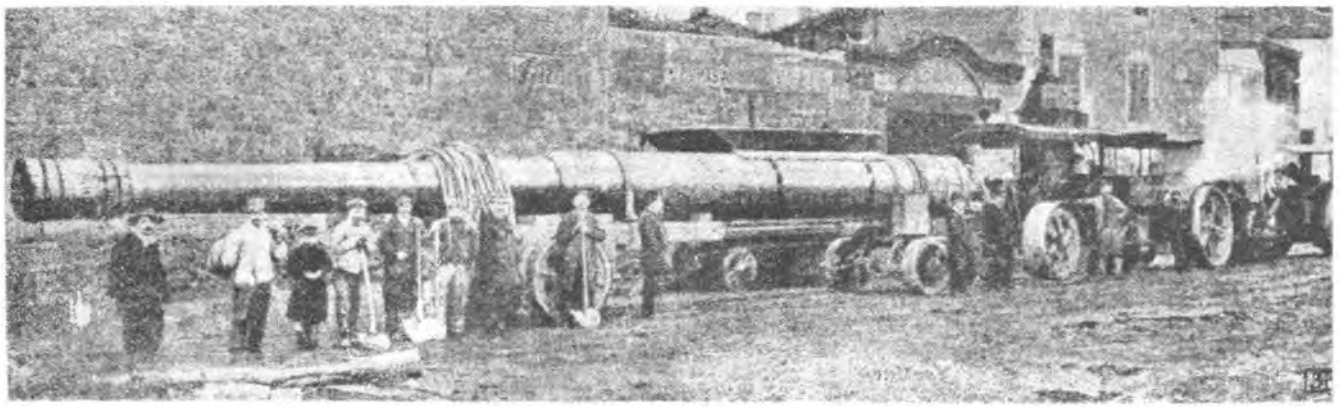

Somme'a nakledilen Fransız topu

Fransız subayları

Fransız topları cepheye nakledilivor.

Bir Kanada askeri ateşin duraklamasından yararlanıp giysisini onarıyor.

ordularından" oluşuyordu.Bu yeni ordulardaki tipik birliklerden biri ise,"üç eğitilmiş komutan" komutasındaki bir taburdu.Bu üç eğitim görmüş komutandan birisi top atılsa işitmeyen bir adam,diğeri yürüyemeyecek derecede sakatlanmış bir topal,üçüncüsü ise Güney Afrika'daki Boer savaşından önce emekliye ayrılmış 63 yaşında bir askerdi.Bu amatör birlikler,geçit resmi yaparcasına,birbirlerine yakın ve düzenli saflar halinde saldırıya geçmek yönünde eğitilmişlerdi.Her saftaki askerler arasında iki ya da üç adım ve her saf arasında 100 metre halinde düzenlenen saldırı dalgaları.Bu amatör askerlerin eğitimsiz olduklarını bilen komutanlar,onlara Verdün'de en iyi örnekleri hem Almanlar hem de Fransızlar tarafından verilen sızma taktikleri gibi geliştirilmiş savaş yöntemleri ile saldırıya geçme görevi vermemişlerdi.Oysa Haig,amatörlerin bu işi de yapabileceklerini savunmuştu.Ayrıca Fransız çiftçileri,bu amatörlerin eğitim yapmaları için tarlalarını vermeye yanaşmamışlardı.Bütün bunlara karşın Kitchener'in "yeni orduları"eğitimsizlik açıklarını yüreklilik ve kahramanlıkla kapattılar.

SOMME Savaşı

Somme savaşında İngiliz askerleri siperlerden çıkarak saldırıya geçiyorlar. Ölüleri dikenli tellerin üzerinde yığılıp kalacak .

Somme ırmağı,düz,geniş ve bataklık bir vadi üzerinden kıvrılarak akar.Savaşın yer aldığı alan üzerinde,Thiepval'den Guillemont'a doğru güney doğu yönündeki alçak tepelerden başka herhangi bir engebe bulunmamaktadır.Bu tepeler ise Almanların elindeydi.Rawlinson'un 4.ncü ordusunun ana taktik hedefi ise bu tepeleri ele geçirmekti.Dolayısıyla İngilizler her yerde yokuş yukarı savaş vereceklerdi,ama Fransızların General Fayolle komutasındaki 6.ncı ordusunun karşısında düz bir alan bulunmaktaydı.Almanların ise İngiliz hatlarını ayrıntıları ile görebilen gözetleme postaları bulunmaktaydı.Bu gözetleme postaları kadar Alman müstahkem mevkilerinin derinliği de kusursuzdu.

Almanlar iki yıldan beri Somme'da mevzilenmişlerdi.Burada kalkerli topraktan oluşan tabanda derin siperler,toprakaltı koğuşları yapmışlardı.Bu koğuşlardan bazıları toprağın 10-15 metre kadar altına kazılmıştı ve en ağır İngiliz topları dışında gelecek her türlü saldırıya karşı Alman askerlerine güvence sağlıyordu.İngilizlerin sürekli top ateşi Almanların bu bölgedeki toprakaltı yapılarını her yerden daha derine yapmalarına yol açmıştı.Alman mevkileri ele geçirildikten sonra bunların derinliği ve karmaşıklığı herkesi şaşırtmıştı.Churchill'e göre Somme'daki Alman mevzileri,"hiç kuşkusuz dünyadaki en güçlü ve en kusursuzca savunulan mevkilerdi."

Öte yandan Somme saldırısı öncesinde İngilizlerin almış oldukları güvenlik ve gizlilik önlemleri eksik ve dikkatsizceydi.Örneğin İngiliz kabinesinin üyelerinden Arthur Henderson,bir cephane fabrikasındaki işçilere bir tatil gününün kaldırılmasından sonra,"Bunun nedenini sormayın"demişti.Alman veliahtı Prens Rupprecht,bu sözlere dayanarak 10 Haziran'da defterine şunları yazmıştı:"Bu gerçek ciltlerce bilgi vermektedir. Kesinlikle çok geçmeden İngilizler büyük bir saldırıya geçeceklerdir.

İngilizlerin saldırısının nereden geleceğini bilen Almanlar,Somme hücumunun başlamasından haftalarca önce eğitim yapmışlar ve örneğin makineli tüfekleri üç dakikada mevziye sokabilecek yeteneğe gelmişlerdi.Böylece saldırı günü, Şifreli adıyla Z-Günü,Müttefiklerin bombardıman barajının sona ermesiyle piyade birliklerinin Alman hatlarına karşı saldırıya geçmeleri arasındaki zamanda Almanlar makineli tüfeklerini toprakaltı koğuşlarından çıkararak rahatça mevzilere sokabileceklerdi.

Beş gün süre ile Rawlinson'un topçuları,hiç ara vermeden Alman mevzilerini bombardıman ettiler ve Müttefik saldırısı konusunda karşı tarafta hiç bir kuşku bırakmayacak biçimde davrandılar.Böylece saldırının baskın niteliği hemen hemen ortadan kalktı.General Haig aslında bu kadar uzun süreli bir topçu ateşine karşıydı.O günün İngiliz ölçülerine göre böylesine bir topçu ateşi,daha önce hiç bir şekilde görülmemiş ağırlıktaydı.Bununla birlikte Fransızlara oranla daha geniş bir cephenin sorumluluğunu almış olan İngilizlerin elinde ne sayıca ne de büyüklük açısından Fransızlarla karşılaştırılabilecek kadar top yoktu.Örneğin Fransızların 240 milimetrelik havanları,Fransız Kuzey Orduları Grup Komutanı Foche'un General Fayolle'un birliklerine verdiği 400 milimetrelik "süper ağır"toplardan hiç birisi İngilizlerin elinde yoktu.Üstelik İngiliz mermilerinden birçoğu patlamıyor,bu İngiliz topçularının arasında moral bozukluğuna yol açıyordu.Amerika'dan alınan 4,5 luk Howitzer mermileri de bozuktu.Bunların içinden küçümsenmeyecek sayıda mermi daha

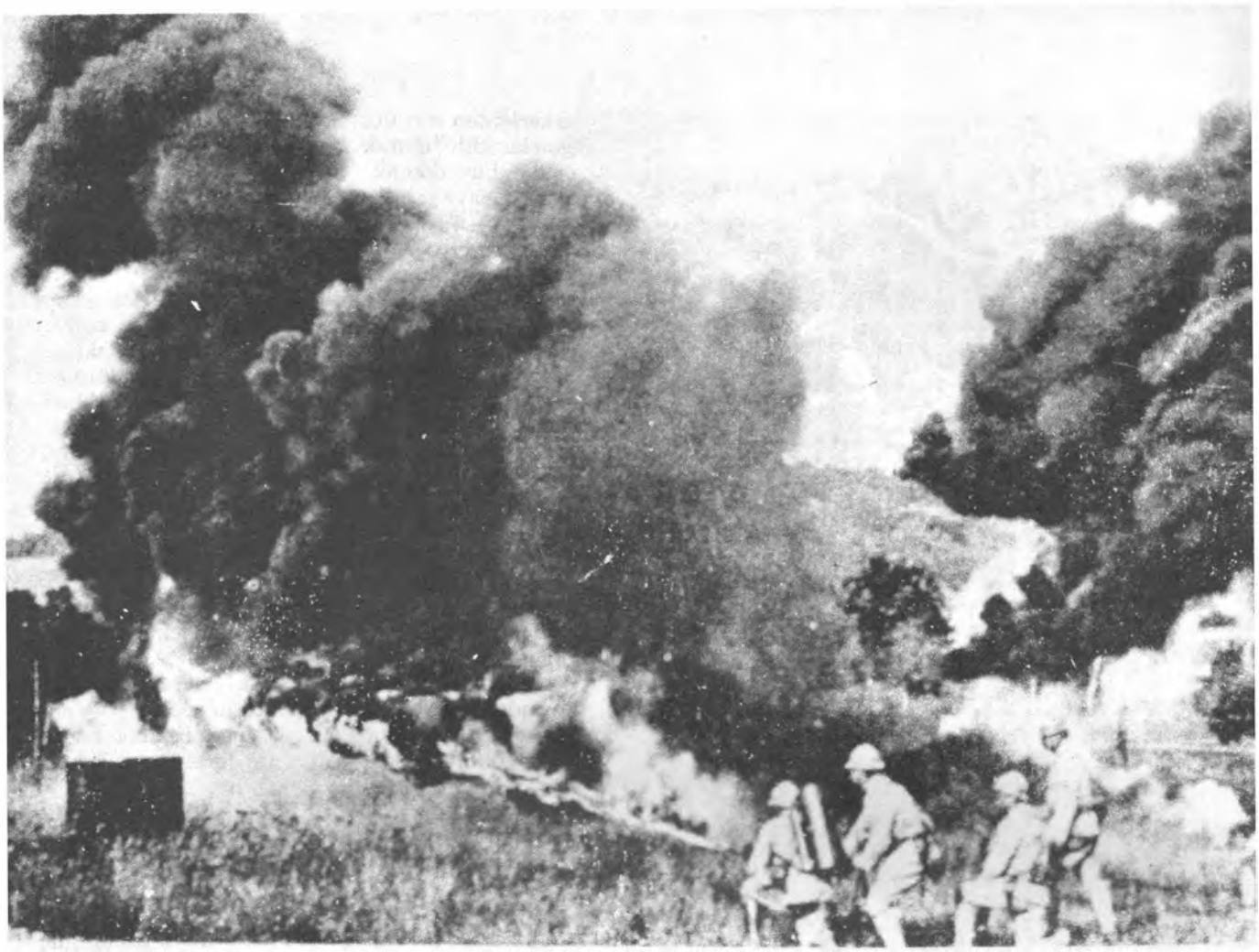

Almanların geliştirdikleri alev makineleri Fransızlar tarafından deneniyor.

namludan çıkmadan patlıyor ve Ingiliz topçuları arasında ölümlere,yaralanmalara yol açıyordu. Bu yüzden İngiliz askerleri Howitzer mürettebatlarına "İntihar Kulübü"üyeleri adını takmışlardı. Topçu saldırısı da tıpkı İngiliz piyadelerinin eğitimindeki eksiklikler gibi elâstik olmadığından tam başarıya ulaşmamıştı.Topların namlularının kustuğu mermilerin ağırlığı Almanların ilk savunma hatlarını paramparça etmiş,ilk hatlarda bulunan Alman karakolları iskelet halinde kalmışlardı ama,Alman ordusunun büyük bir bölümü,İngiliz mermileri başlarının üzerindeki toprağı hallaç pamuğu gibi atarken,toprağın derinliklerinde oturup iskambil oynuyorlardı.

Beş gün süren topçu ateşinin en büyük başarısızlığı ise,piyadelerin geçeceği dikenli tel engellerini tümüyle tahrip edememesi olmuştu. Tümen komutanlarının bunu bildikleri ancak,dikenli tellerin tümüyle ortadan kaldırılamadığını kimseye söylemedikleri anlaşılmaktadır.Büyük saldırının başlamasından hemen önce Haig,günlüğüne, 1 Temmuz'dan önce İngiliz ordusunun hemen hemen her kademesinde egemen olan iyimserlikle şu sözleri yazmıştı: "Dikenli teller hiç bir zaman böylesine iyi kesilmemiş, topçu ateşi hiç bir zaman böylesine mükemmel bir hazırlık sağlamamıştır. Birlik komutanlarını gördüm,hepsi güvenle dolu..."

1 Temmuz günü sabaha karşı saat 2.45'de Almanların bir dinleme postası General Rawlinson'dan 4.ncü orduya gönderilen "iyi şanslar" mesajını alıyordu.Beş saat sonra da İngiliz bombardımanı sona eriyor ve cepheyi garip bir sessizlik kaplıyordu.Alman hatlarına yakın bir yerlerden 100.000 kadar asker siperlerinden çıkıyorlar ve yavaş yavaş ilerlemeye başlıyorlardı.Hepsinin sırtında çantaları vardı.Çantalarında bir çift yedek çorap,su şişesi,bir günlük yiyecekleri,iki gaz maskesi,yemek kapları,arazi elbiseleri,bir tüfek,süngü,220 mermi ve siper kazacakları küçük bir kazma vardı.Bazıları el bombası ile ya da siperlerden kullanılan havan mermileri taşıyorlardı.Bir askerin taşıdığı yük en az 30 kilo kadardı.Bazıları 40-45 kiloluk yük taşıyordu.Son derece sıcak bir gün doğuyordu Kraliyet İnniskilling Piyade Taburunun Komutanı günlüğüne,"Hiç gecikmeden yola çıktılar" diye yazdı ve şöyle devam etti:"Ne bir gürültü,ne bir bağırış,ne de koşan...Her şey düzenli ve sağlam,tıpkı askerlerin kendileri gibi...Arada bir

Alman askerleri

Fransız askerleri kan ve ölüm kokan siperde

askerlerden biri durup bana el sallıyor,onlara iyi şanslar dilediğimde.Hepsinin yüzü neşeli.Sırtınızda bir dikenli tel yumağı ile ağır ateş altında,savaş hattına yürümeyi düşünebiliyormusunuz?".

Bu saldırı karşısında savunmaya geçenlerin gözü ile cephedeki durumu bir Alman askeri, İngiliz topçu ateşinin susmasından hemen sonra şöyle anlatıyor: "Askerlerimiz, toprakaltı mevzilerindeki dik merdivenlerden tırmanarak çıktılar ve top mermilerinin açtığı geniş çukurlara yerleşmek için koşmaya başladılar. Makineli tüfekler yeraltından çıkarılarak mevzilerine yerleştirildi. Makineli tüfek mürettabatları ağır cephane sandıklarını sürükleye sürükleye dik merdivenlerden çıkararak silahlarının başına koştular. İlk ağızda pek düzgün olmasa bile bir ateş hattı oluşturuldu. Makineli tüfekler ve savunma hattını oluşturan askerler mevzilerine girer girmez İngiliz piyadelerinin kendi siperlerinden çıkarak üzerimize doğru gelmekte olduklarını gördüler. İngilizlerin ilk hattının sağ ve solda ucu bucağı görünmüyordu. Birinci hattın hemen ardında ikinci onun da ardında üçüncü hat geliyordu. Sanki bizim ileri siperlerimizde hiçbir canlı yokmuşcasına yavaş ve düzenli geliyorlardı.."

Soldan sağa doğru, ilk saldırıya katılan İngiliz kuvvetleri, 8.nci, 10.ncu, 3.ncü, 15.nci ve 13.ncü kolordulardan oluşuyordu. Somme ırmağı üzerinde ise Fransızların 20.nci ve 35.nci kolorduları bulunuyordu. General Hunter Weston'un komutasındaki 8.nci kolorduya ise en güç görev verilmişti. Çünkü bu kolordu yeterli deneye sahip olmamasına rağmen bölgedeki en kötü koşullara sahip arazi üzerinde harekata katılıyordu. Haig de bu kolordunun kendisine verilen görevi yapıp yapamayacağı konusunda kuşkuluydu. 31.nci Tümenin sol kanadını savunduğu Yorkshire ve Lancashire alayları, ateş hattına vardıklarında. beş gün süren topçu ateşinin dikenli tellerde açtığı delikleri görerek sevineceklerdi. Ama bu dikenli tellere varır varmaz, Almanların makineli tüfek ateşi alayları biçecekti. Aynı gün bu olay bir çok kez tekrarlanacaktı. Öğleden sonraya kadar 31.nci tümen 3,600 kayıp verecek, bunlardan yalnız sekizi Almanların tutsak aldığı askerler olacaktı.

31.nci tümenin hemen yanında, Çanakkale'den yeni dönen 29.ncu tümene bağlı birliklerin görevi "Hawthorn Redoubt" adı verilen ve büyük bir mayının açtığı çukuru ele geçirmekti. Ancak mayın Müttefik saldırısının başlamasından on dakika önce patlamış ve Almanlar buraya makineli tüfekleri yerleştirmişlerdi bile. Bu çukuru almak için ilerleyen tabur, ilk saflarda yürüyen arkadaşlarının ölüleri üzerinden geçiyor ve topçu ateşinin ortadan kaldıramadığı dikenli telleri kesmeye uğraşıyordu. Dalga ardından dalga dikenli tellerde takılıp kalıyordu. Koca taburdan geriye yalnızca 120 kişi döndü. Tümen komutanı ise eşine ender rastlanacak bir soğukkanlılıkla, "tümenin bazı makineli tüfekler tarafından geçici olarak ilerlemeden alıkonuldu-

Fransız askerleri 1916 Mayısında Almanların eline geçecek olan ölü tepesine saldırıyorlar. Tepe Verdün'ün stratejik kesimlerinden birini oluşturmuştur.

günu" bildiriyordu. Dikenli teller üzerine alay üzerine alay gönderiliyordu. Bu alaylardan biri, savaş alanını kaplayan ölü ve yaralılar dolayısıyla ilerleyemeyecekti. Toprağın üstü ölü ve yaralı ile dolmuştu. Newfoundland alayı Beaumont-Hamel'de büyük bir yüreklilikle saldırıyorlar ve onurlu bir zafer kazanıyorlardı. Bir kaç dakika içinde kazanılan bu zafer sırasında 710 kişi ölüyordu.

Gene Beaumont- Hamel'de Somme savaşının acı olaylarından birisi oluyor ve Heidenkopf mevkiini ele geçiren İngiliz birliği, kendi ardından ge len ve mevziin kazanıldığınıbilmeyen ikinci dalga İngiliz askerleri tarafından kurşun yağmuruna tutuluyorlardı.

Gece gelip çattığında yalnızca 8.nci Kolordu' nun kaybı 14,000 asker ve subaydı.8.nci Kolordu ana hedefine daha yaklaşmadan bu kadar kayıp vermiş ve yalnızca 22 tutsak almıştı Almanlardan.10.ncu,3.ncü ve 15.nci Kolordu'nun da bir bölümü için bu kanlı başarısızlığın öyküsü aynıydı.

Bir İrlanda taburuna komuta eden subay,daha sonra o günü şöyle anlatmıştı:"Yerden kalkıp düdüğümü çalıyorum.Diğerleri de kalkıyorlar. Hızlı olmayan bir biçimde ilerliyoruz.Sıra sıra ölü,ölmekte olan ve yaralı İngiliz askeri var yerde.Arada bir,bir el kalkıyor havaya ve sonra bir gövde yığılıp kalıyor.Patlayan mermiler ve duman görüş uzaklığını azaltıyor.İlerliyoruz. Başka bir açıdan yeniden güneye doğru bakıyorum ve Almanların dikenli teli üzerinde yığılmış,kitle halinde İngiliz cesetleri görüyorum. Canlı askerler ilerleyerek,Almanların ör[illegible] örümcek ağı üzerindeki ceset sayısını ve ağır[illegible]ını artırıyorlar."

İskoçyalı Hafif Piyade Alayı,gayda takımının ardından savaşa girdi.Kısa süre içinde Alman siperlerini aldılar.Ama gizli Alman makineli tüfekleri başarılarını kutlayan İskoçyalıların üzerine yoğun ateş açtı.Bir saat içinde alayın yarısı ölmüş ve yaralanmıştı.Böylece saldırı durmuştu.

Thiepval'in karşısında,İrlandalı asker[illegible]lerden oluşan 36.ncı tümen büyük bir başarıya yakınlaşacak ama acı bir son bu başarıyı

engelleyecekti.Rawlinson'un komutasındaki birlikler arasında en iyi eğitilmiş olan bu 36.ncı tümen savaşın ilk saatinde 1 mil kadar ilerliyor ve Almanların ileri hattında önemli bir stratejik nokta olan Schwaben mevziini işgâl ediyordu.Ama Haig,1915 yılındaki savaşlarda,çok sayıda subayın ölmesi yüzünden,ileri hatlarda yüksek rütbeli subayların saldırıya katılmalarını engelleyen bir emir vermiş ve birliklerin genellikle ileri ateş hatlarında komutasız kalmalarına yol açmıştı.36.ncı tümen birlikleri de Schwaben mevziini aldıktan sonra durumlarını,komuta eksikliği yüzünden sağlamlaştıramayacaklardı. Geriye gönderilen haberciler,emir getiremiyorlar, telefon konuşmaları yoğun ateşin kabloları kopartması yüzünden yapılamıyor ve değerli zaman yitiriliyordu.En sonunda 39.ncu tümene takviye gönderilen tugay da Almanların cephenin bu bölümünde dengeyi sağlamaya başladıkları bir sırada İngilizlerin açtığı topçu ateşinin içinde kalıyor ve kendi mermilerinin kurbanı oluyordu. Tugay üçte ikisini kaybediyordu.10.ncu Kolordu' nun kaybı ise 9.000 askerdi.Bunların yarısı İrlanda tümenindendi.Tümen Alman ileri hatlarında savunmasız terk edilip kalıyordu.

İngilizlerin verdikleri kayıplar gerçekten korkunçtu.Cephenin bir başka bölümünde,3.ncü Kolordu'nun 8.nci tümeni de çok az bir kazanca karşı çok büyük kayıplar vermişti.Bu tümenin toplam 1927 askeri ve subayı savaş alanında ölmüştü.İngiliz taburlarında ortalama 27-30 subay ile 700 asker bulunmaktaydı.2.nci Middlesex taburu subaylarından 22'sinin askerlerinden de 601'ini savaş alanında bırakıyordu.Yorkshire

İngiliz sperlerinden

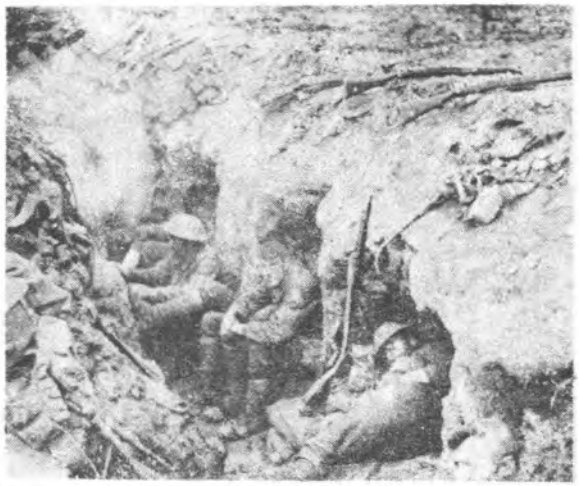

Kanadalılar Almanlara karşı yollanıyorlar.

ve Lancashire 8.nci taburundan ise 21 subay ve 576 asker ölüyordu.

Saldırı günü,İngiliz birliklerinden bir teki, Fransızların hemen yanında bulunan 13.ncü Kolordu belirli bir başarı sağlıyordu.Montauban üzerinden saldırıya geçen bu kolordu birlikleri Almanların 62.nci alayının karargâhını alıyor ve 1,882 Alman askeri ve subayını tutsak ediyordu. Montauban'da toprakaltı mevzilerinde yüzlerce Alman'ın ölü yattığı görüldü.Bunlar Fransızların açtığı ağır havan ateşi altında can vermişlerdi.

CEHENNEMDE SAVAŞ

İngiliz Savaş Bakanı Kitchener'in askerlerinin gösterdiği dayanıklılığa rağmen 1 Temmuz günü gerçek başarı Fransızlara aitti.Fransızların ilerledikleri arazi daha az engebeli idi,karşılarında Alman savunma hatları ise daha az güçlüydü.Ayrıca Fransızların elinde hem sayıca daha çok top vardı,hem de bu toplardan büyük bir bölümü ağır silâhlardı.Bu ağır toplar Almanların toprak altına kazmış oldukları sığınakları büyük ölçüde tahrip etmişti.Toprağın en derinindeki sığınaklar bile Fransız topçu ateşinden kurtulamamışlardı. Fransız piyadeleri ise daha esnek ve daha becerikliydiler.Bütün bunlara ek olarak da Almanlar,Fransızların saldırısı karşısında şaşırmışlardı.Çünkü Verdün savaşında Fransızların verdikleri kayıplardan sonra Alman istihbarat örgütü,Fransızların Somme savaşına ciddi bir katkıda bulunabileceğine inanmamaktaydı.Almanların bu inancını güçlendirmek için Foch, Fransız birliklerinin saldırısını,İngilizlerin siper-

Ağır bombalamaya karşın ilerleyen Almanlar

Gece saldırısı

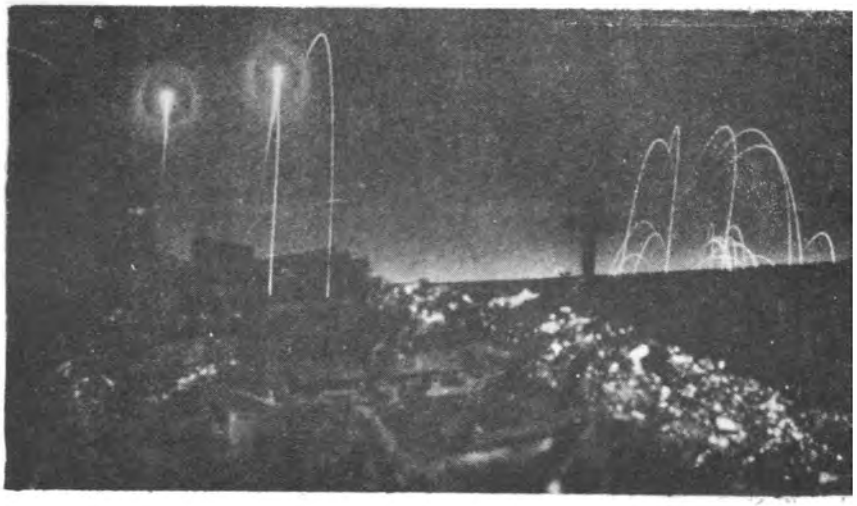

Somme'de ölüme koşan İngilizler...

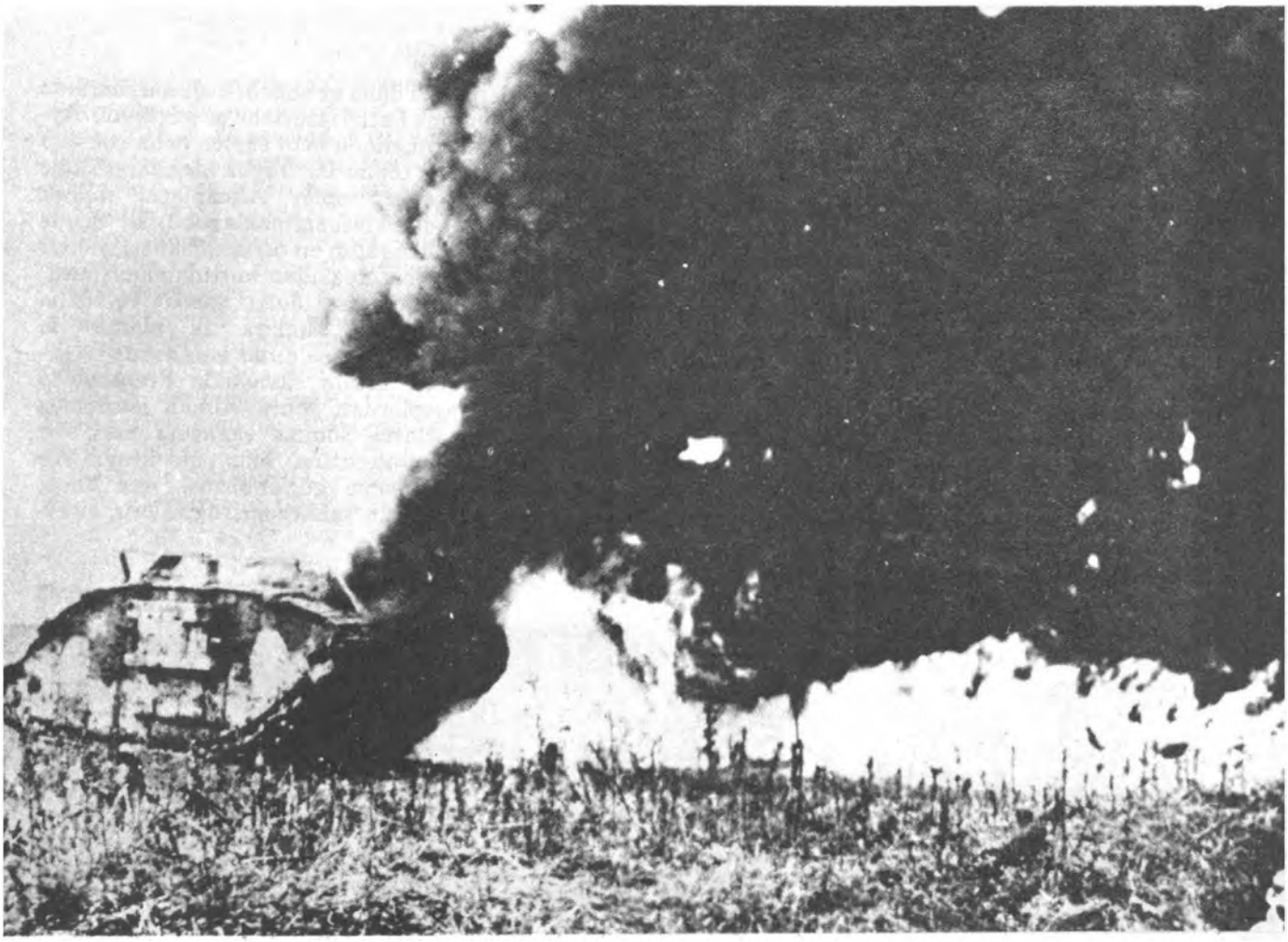

Almanlar bir İngiliz tankını otları yakarak durduruyorlar Bu da ilk kez I.Dünya Savaşında uygulanan bir yöntem.

lerden çıkışlarından birkaç saat sonrasına kadar ertelemişti.

Öğleden sonra,erken saatlerde Fayolle'un askerleri 6.000 Almanı tutsak almışlar,Almanların 121.nci tümenin tüm topçu mevzilerini tahrip etmişler,savaşta belirleyici bir sonuç almaya yaklaşmışlardı.

Fransızların 'Demir Kolordu' diye adlandırdıkları 20.nci kolordularının komutanı General Balfourier,sol kanadındaki General Congreve'den Alman hatlarına karşı ilerlemek için kendisiyle birlikte harekete geçmesini istemişti.Ama Congreve olduğu yerden çıkmaya niyetli görünmüyordu.Çünkü onun da hemen yanında General Rawlinson komutasındaki İngiliz birlikleri vardı ve General Rawlinson,ilerlemekten çok durumunu olduğu yerde sağlamlaştırmaya çalışıyordu. Dolayısıyla General Balfourier de sol kanadı açıkta kaldığı için Almanların üstüne yürüyemedi. O gece saat 22.00 sıralarında Rawlinson yedekte tuttuğu bazı birlikleri Almanların direncinin en az olduğu noktalara doğru sürdü.Bununla birlikte Müttefiklerin,1 Temmuz'da elde etmiş olduğu--az da olsa--başarıları sağlamlaştırılamadı.Almanlar o günkü Müttefik saldırıları sırasında tahrip edilen ve elden çıkan makineli tüfeklerini kısa zamanda yenilediler ve yeniden mevzilere soktular.

O günün bilânçosu ise İngiliz saflarında 60.000 ölü ve yaralıydı.Bunlardan en az 20.000'i savaş alanında ölmüştü.Ve bu korkunç kayba 100 kadar Alman makineli tüfeği neden olmuştu.1 Temmuz,İngiliz askersel tarihindeki belki de en kara gündür.Verdün'de bile en kötü ayda Fransızların verdikleri kayıplar,İngilizlerin Somme'da bir günde verdiği kayıplardan biraz yüksekti.Somme'da Fransız Generali Fayolle ise,savunma halindeki Almanlardan çok daha az kayıp vermişti.İngilizlerin Başkomutanı Haig ise 3 Temmuza kadar kesin kayıp sayısını öğrenemeyecekti.Ne Haig ne de Rawlinson savaş alanında neden bazı girişimlerin başarıya ulaştığını,bazılarının ise neden başarısızlıkla sonuçlandığını bilmiyorlardı.Haig,3 Temmuz günü yeni bir saldırıya geçilmesi için Rawlinson'a emir verdi. Cephenin güney bölümünde elde edilen başarıların böylece pekiştirileceği umuluyordu.Ama topların cephanesi azalmış ve 1 Temmuz günü verilen kayıplar piyade birliklerinin düşmana vuracağı darbenin gücünün kuşkulu kılmıştı.3 Temmuz günü yağan yağmurdan dolayı toprak bataklık haline dönüşmüştü.Cephedeki gözlemcilere göre böyle bir balçık tarlası üzerinde,"dövüş-

mek bir yana yürümek bile cehennem azabıydı.

Ordusunun verdiği kayıplarla aklı başına gelir gibi olan Rawlinson 14 Temmuz günü yeni bir şey denemeye karar verdi. Geceleyin saldırıya kalkacaktı.

Fransızlar bu saldırıyı,acı bir alayla,"amatör komutanların amatör askerler için planladığı" bir saldırı olarak niteleyerek bu girişimin sonucunun felâket olacağını önceden haber vermişlerdi. Haig de böyle bir saldırının başarıya ulaşması konusunda kuşku duyuyordu. Haig'in kuşkuları saldırının 24 saat geciktirilmesine yol açmıştı. Böylesine bir gecikme ise girişimin başarısızlığa uğrama olasılığını daha da artırmıştı. Kısa ama son derece yoğun bir top ateşinden sonra Rawlinson 22.000 askerden oluşan altı alayı Almanların üzerine gönderdi. İngiliz birlikleri dört mil genişliğinde ve 1000 mil eninde bir tepeye doğru saldırıya geçtiler,ilk ağızda Batı cephesinde ilk kez baskın etkisi yaratılmış ve Almanların ikinci savunma hattı İngilizlerin ateşi altında kalmıştı. Bir Fransız irtibat subayı,hâlâ İngilizlerin başarısından kuşku duyan General Balfourier'ye gönderdiği mesajında şöyle diyordu "Cesaret ettiler ve başardılar."

Oysa,bir kez daha haberleşme eksikliğinden ve İngiliz komuta kademesinin ateş hattında olup bitenlere karşı hızlı bir tepki gösterememesinden bu başarının meyveleri de toplanamayacaktı. Tıpkı Çanakkale'de olduğu gibi İngilizler durumun ne ölçüde acil olduğunun bilincine varmamışlardı. Süvari birlikleri cephenin çok gerisindeydiler. Savaşmaktan bıkmış 7.nci piyade tümenine saldırı emri verildiğinde de gün ışımak üzereydi. Sabaha kadar da ilk saldırının etkisini atlatmış olan Almanlar toparlanmayı başarmışlardı.

Büyük bir düş kırıklığına uğrayan General Haig,uzun bir "yıpratma" savaşı yapmaya karar veriyordu. Haig,İngiltere Hükümetine yazdığı raporda,"Somme savaşına,sonbahar aylarına kadar devam etmek ve bu süre içinde Almanlara sürekli baskı yapmak"niyetinde olduğunu bildiriyordu. Ağustos ve Eylül aylarında kanlı ama hiç bir sonuca varmayan çarpışmalar sürdü gitti. Avustralyalıların resmi savaş tarihine göre Haig'in yeni taktiği,"düşmanın aynı noktasına on,on beş kez saldırıda bulunarak,bir ya da iki mil ilerlemek," amacını güdüyordu.

Bu arada,İngilizlerin Somme'da verdikleri büyük kayıplarla Verdün kesinlikle kurtarılmıştı. 11 Temmuz'da Almanlar son bir kez saldırıya geçiyorlar ve Verdün'ün merkezini gören bir tepeyi ellerine geçiriyorlardı. Ama artık bu savaşın dönüm noktası oluyordu. Falkenhayn, tüm Batı cephesi boyunca Alman kuvvetlerine "savunmaya geçmeleri" emrini veriyordu.

Ağustos ayının sonunda Falkenhayn görevinden alınıyor ve yerine Hindenburg ile Ludendorff atanıyordu. Somme cephesini geçen Ludendorff,burada Almanların kurmuş oldukları savunmanın "esneksiz" olduğunu söylüyordu.

Ludendorff,Almanların burada uyguladıkları stratejinin yalnızca toprak vermemeye yönelik olduğunu,bu yüzden gözü kapalı dövüşüldüğünü ve kayıpların da aynı nedenle yüksek olduğunu söylüyordu. Ludendorff,"Feld Mareşal (Hindenburg) ve ben ilk savunma hattının daha esnek tutulmasından yanayız" diyordu. Böylece gelecek yılın bahar aylarında Hindenburg hattına geri çekilişin ilk belirtileri ortaya çıkıyordu.

"GÜZEL BİR MEKANİK OYUNCAK"

Somme savaşında 15 Eylül günü de İngilizler için kötü bir gündü. Haig,bu cephede düzenlenen üçüncü büyük saldırıya yeni yapılan 50 tankı da katmayı planlamıştı. Oysa Kitchener,"güzel bir mekanik oyuncak. Ama orduda değeri son derece sınırlı" diyerek karşı çıkmıştı tanklara. Bununla birlikte ilk tanklar ve mürettebatları İngiltere'de Norfolk'da Thetford bölgesinde büyük bir gizlilik içinde geliştirilmişler ve denenmişlerdi. 'Tank' adı bile düşmanı aldatmak için konulmuştu bu yeni icat edilen savaş aracına. Tankın mucitleri,komutanlardan ilk yapılan araçları savaş alanında kullanmamalarını istemişlerdi. Aracın daha geliştirilip,güvenilir hale sokulmasına gereksinim vardı. 6 Eylül'de cepheyi gezen Başbakan Asquith bile tankların Somme savaşında denenmesinin bir yanlış uygulama olacağı kanısındaydı. İlk tanklar,olağan sayılacak bir top ve makineli tüfek ateşi altında,gene olağan sayılacak siper ve engelleri geçmek için yapılmışlardı. Oysa Somme' da son derece yoğun bir top ateşine karşı,top mermileri ile derin çukurlar açılmış olan arazi üzerinde ilerleyeceklerdi. Ancak Haig tankları kullanmaya kararlıydı.

15 Eylül günü, ngiltere'de yapılan ilk 50 tanktan 32'si toplanma alanına ulaşabildiler. Bunlardan da yalnızca 24'ü saldırıya katıldılar. Bunlardan da çoğu düşman hatlarına ilerlerken ya bozuldu kaldı,ya çukurlara düştü ya da düşman ateşine hedef oldular. Flers kasabasına Müttefik piyadelerinin girişi sırasında tank neler yapabileceğini gösterdi. Ama piyadelerin önünde giden yalnızca dört tank kalmıştı. İngiliz piyadeleri bu araçların ardından neşe içinde bağırarak kasabanın ana caddesinden akıp geçtiler. Ama bir kez daha cephe ile komuta kademesi arasındaki haberleşmenin eksikliği veAlmanlar toparlanmadan öldürücü darbeyi indirmede gecikilmesi başarı olanaklarını ortadan kaldırıyordu. 15 Eylül akşamı harekâta katılan tanklardan hiç birisi çalışır durumda değillerdi. Tanklarla birlikte Haig'in Somme savaşında üçüncü ve son fırsatı da elden kaçıyordu. 1 Temmuz'da Montauban,14 Temmuz'da Rawlinson'un gece saldırısı ve son olarak da 15 Eylül'de Flers...

Eylül ayının ikinci yarısında mevsim yağmurları savaş alanını kaygan çamurdan bir bataklığa dönüştürmüştü. Fransızların komutası Joffre harekâta devam edilmesini istiyordu. Haig de,koşulların tüm olanaksızlığı altında,bir yerde, bir zaman düşmanın direncinin kırılacağını ve zaferin sağlanacağını umut ediyordu. İngiliz ordusu da Almanlar kadar bitkindi.

Verdünden kaçan halk, diğer Fransız kasabalarına sığınıyorlar.

İngiliz başbakanı Asquith.

Yeni İngiliz başbakanı Lloyd George

13 Kasım günü son saldırıda,Almanların elindeki Beaumont-Hamel alındı.Böylece İngilizler savaş alanındaki en yüksek araziyi ele geçirmiş oldular ve bundan sonra tepeden aşağı doğru dövüşmeye başladılar.Ama "Büyük Saldırı" artık sona ermişti.Kış aylarında Beaumont-Hamel'in altında kalan vadideki su ve çamur dolu siperlerde kimse savaşmak istemiyordu.

Sonbahar aylarında Verdün'de Nivelle ve Mangin,başarılı karşı saldırılarla Alman veliahtının 5.nci ordusunun büyük kayıplarla almış olduğu toprakları geri aldılar.Douaumont ve Vaux yeniden Fransızların eline geçti.1916 yılının Noel'inde hem Verdün hem de Somme savaşı sona ermişti.Ama bilânço tam anlamıyla korkunçtu.Verdün'deki yapıların yarısı,uzun menzilli ağır Alman toplarınca yerle bir edilmiş,kent çevresindeki dokuz köy yeryüzünden silinmişti. Fransızlar,162,308'i ölü olmak üzere 377,231 asker kaybetmişlerdi.Almanların kayıplarının ise 337.000 dolaylarında olduğu söyleniyordu.Her iki tarafın toplam kaybı ise 800.000'in oldukça üstündeydi.

Somme'da ise İngilizler 420,000,Fransızlar ise 200.000 kayıp vermişlerdi.Almanların kaybının ise 450,000 olduğu bildirilmekteydi.

Bu iki savaş sonucunda hem İngiltere'de,hem Fransa'da hem de Almanya'da yüksek düzeydeki yöneticiler de koltuklarından olacaklardı.İlkin Alman Başkomutanı Falkenhayn görevinden alındı.Daha sonra Fransız Joffre gitti.İngiltere'de Asquith Başbakanlığı Lloyd George'a bırakmak zorunda kaldı.

Bu iki savaşın I.nci Dünya Savaşı'nın tüm temel niteliklerini ve özelliklerini yansıttığı söylenebilir.İkisi de belirsiz sonuçlanmış,çok küçük alanlarda yapılmış ve çok büyük kayıplara yol açmıştı.

CASUS LAWRENCE ve Arap ayaklanması

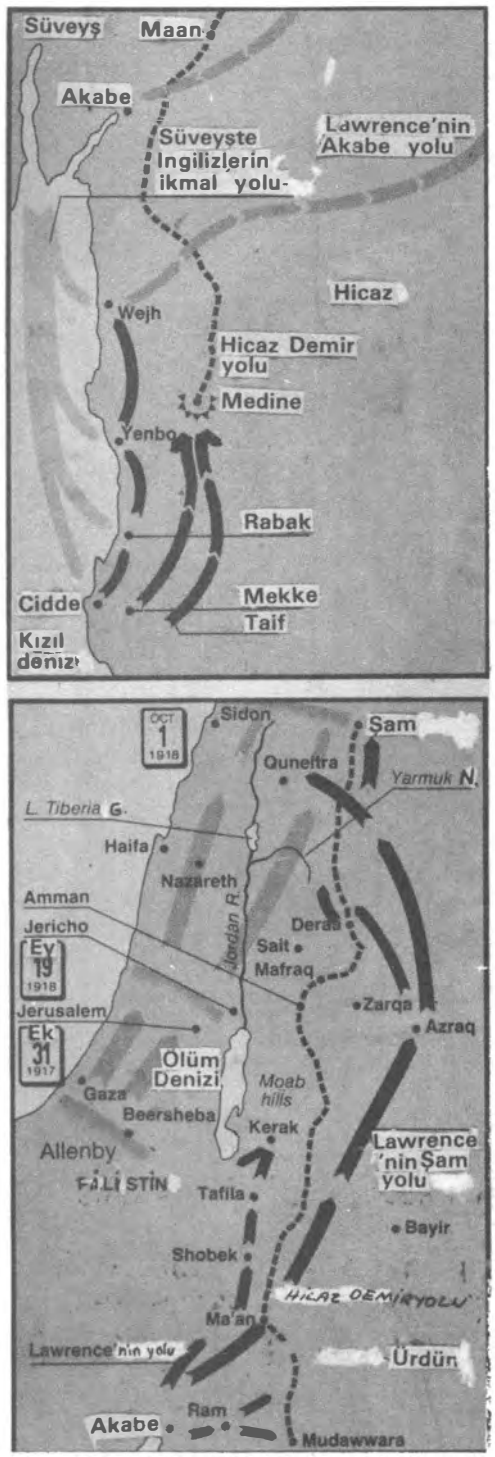

ÜST: Makke'dan Akaba'ya Haziran 1916-Tammuz 1917

Akaba'dan Şam'a Temmuz 1917 - Ekim 1918
Lawrenca ve Faysal 1 Ekim 1918 de Şam'ı ele geçirdiler.

Arabistan dendiğinde, İngiliz casusu T.E. Lawrence mutlak aklımıza gelir. Arabistan kendisine hizmet edenler için oldukça acımasız bir efendidir. Nitekim; Araplarla ilişkisi Lawrence için, elde ettiği kârın yanı sıra bir yığın acı getirmiştir. Hatta denilebilir ki, Araplarla yaptığı iş sosyal hayattan elini eteğini çekmesinde büyük etken olmuştur.

Zamanının en geçimsiz fakat en ilginç kişilerinden biriydi. Çok yetenekliydi. Yıllarca çeşitli alanlarda faaliyet gösterdikten sonra hayattan çekilmeye karar verdi. Fakat bu durumda bile herkesin yapacağı gibi manastırı seçmedi. Sıradan bir er olarak Kraliyet Hava kuvvetlerinde (RAF) ardından orduda, sonra tekrar RAF da görev aldı. İçki, sigara kadın gibi kötü alışkanlıkları bulunmadığını söylerdi ama sürat meraklısıydı. 1935 de RAF'dan son kez ayrıldıktan sonra, birgün Dorset yolunda motosikletiyle giderken, karşısına çıkan iki bisikletliye çarpmamak için çaba sarfederken aracın kontrolden çıkması sonucu hayatını kaybetmiştir.

Böylesine başarılı, böylesine karmaşık karakterli, anlaşılması güç bir adam doğal olarak dikkatleri üzerine çekip eleştirilere hedef olacaktı. Şair ve yazar Richard Aldington, "Lawrence ve Arabistan" adlı kitabında (1955) Lawrence efsanesini yıkmaya çalışmış fakat kanıtlarını pek açık ve düzgün bir şekilde ortaya koyamadığı için başaramamıştır. Bazılarıda Lawrence'in, Allenby'nin Filistin zaferine katkısını küçümseyerek, ancak yetenekli bir gerilla lideri olabileceğini söylemişlerdir. Bazıları, gizlilik merakının nedenini bir yanda reklamcılığı çok iyi bilmesine, bir yandan da halkın gürültüsünden gerçekten kaçmak isteğine bağlıyorlardı. Fakat Lawrence sıradan bir adam değildi ve bilinen kurallara uymazdı. Eğer ünlü olmak kişinin yapısında varolan doğal bir istekse, gerek basın yayın gerek macera dünyasında yeteri kadar tanınıyordu. Başarı parayla ölçülecekse buna karşıydı. Rütbe ya da gösterişli şeylerle kanıtlanacaksa bunları da istemiyordu. Churchill, Bernard Shaw, Liddell Hart, Wavell, E.M, Forster, ve Trenchard türü kişilerle kurduğu yakınlık ve samimi ilişkiler, Aldington'un iddialarını yalanlamaya yeter. Çünkü, sözünü ettiğimiz ünlüler, bir şarlatanı dostluğa kabul edemezlerdi.

Dikbaşlı bir ast

Thomas Edward Lawrence 1888 de Kuzey Gal'de bulunan Tremadoc'da dünyaya gelmiştir. İngiliz-İrlanda'lı, ilginç bir adam olan Thomas Chapman'ın ikinci oğludur. Thomas Chapman sonra ismini Lawrence olarak değiştirmiş, hemen ardındanda kendisine Baronluk mirası kalmıştır. T.E.Lawrence evlilik dışı doğmuş bir çocuktur. Bu durum psikolojik yönden kişiliğini etkilemiştir elbette fakat olayı, Aldington'un iddia ettiği kadar ciddiye alıp önem verdiğini gösterir hiç bir kanıt yoktur. "Gayrimeşruluk" olayını dostlarıyla rahatça konuşup

tartışabiliyordu. Babasının gösterişli olmasa da rahat yaşamağa yeterli özel gelirleri vardı ve T.E.Lawrence ortanın üstünde yeteneği olduğunu erken kanıtladı. Dört yaşında okumasını öğrendi ve altısında latince öğreniyordu. Önce Oxford lisesinde ve sonra üniversitede burslar kazanarak öğrenim masraflarına katkıda bulundu. Ortaçağ ve askeri tarih ile arkeolojiye özel ilgisi olan, her bulduğunu okuyan bir okuyucuydu.

Jesus kolejinde tarih okurken doğuya yolculuk yaptı ve Haçlıların kalelerini gezdi ve sonra birincilik aldı. Gezici bir burs ile ödüllendirilerek D.G.Hogarth'ın Kargamış kazısı gurubuna katıldı ve arkeolog (Sir) Leonard Woolley ile çalıştı. Bu onu doğal bir yakınlık duyduğu araplarla ilişkiye geçirdi. Onların dillerini ve olanakların elverdiğince çok tarihlerini ve adetlerini öğrendi. 1914 de savaşın patlamasıyla orduya katılmağa çalıştı, fakat boyunun askerlik için gerekli bir metre altmışbeş santim sınırının altında olması nedeniyle red edildi. Bu, kendisine Genelkurmay haber alma bölümünde bir görev verilmesinden birkaç ay önce olmuştu. Arapça bilgisi onun Mısır'daki genel karargâhın 'Arap Büro'suna atanmasını sağlamıştı. Üniformasının düzensizliği, askeri protokolün inceliklerini umursamazlığıyla üstleri arasında pek sevilmeyen, çok küçük ve genç görünümlü bir astdı o zamanlar.

Türklere karşı savaş kötü gitmekteydi.Süveyş Kanalı'na saldırıları kolayca savuşturulmuştu ama İngilizlerin Sinai'deki ağır ilerleyişleri Gaza önünde durdurulmuştu. Gelibolu yenilgisi henüz anılarda tazeydi ve bunu, hemen peşinden Townshend'in Mezopotamya'da (şimdi Irak) Kut'da teslimi izlemişti. Güney-batı Arabistan'da Türkler Aden kapılarına dayanmışlardı, savaşın sonuna dek orada kalacaklardı. Düzensiz ve beceriksiz olabilirlerdi ama Britanya İmparatorluğunun yüceliğine karşı hiç de kötü durumda değillerdi. İşte o anda 5 Haziran 1916 da Hicaz'daki Haşimi prensleri uyruk oldukları türklere karşı başkaldırmağa karar verdi. Arap ayaklanması yahut da bazılarının yeğ tuttuğu gibi Arap uyanışı başlamıştı.

Askeri bir harekat olarak, yakın geçmişteki Arapların bazı askeri girişimlerinden daha başarılı değildi. Uygulamaları geleceği için birşeyler ummaktan çok uzaktı. Mekke, Cidde ve Taif çabukca ele geçirilmişti ama en önemli Türk garnizonu olan Medine'de araplar başarısızlığa uğramışlardı. Ayaklanma coşkusunu yitirdi ve bu arada Türkler, arapların kesmeği başaramadığı Hicaz demiryollarına pekiştirici güçler gönderdiler. Ekim 1916 da İngilizler durumu incelemesi ve kabile savaşçıları ile bir ay önce Taif'i ele geçiren Hicaz Hakimi Şerif Hüseyin'in ikinci oğlu Emir Abdullah ile görüşmesi için Bay (daha sonra Sir Ronald) Storrs'u Lawrence eşliğinde bölgeye gönderdiler.

Abdullah ile ön tartışmalardan sonra Lawrence, savaşçıları Medine'de yenilen fakat yakındaki tepelerde konaklayan Abdullah'ın küçük kardeşi Emir Faysal'ı ziyarete gönderildi. İki adam hemen bir uyum sağladılar, fakat Faysal'ın disiplinsiz ve kötü silahlanmış savaşçılarının göreneğe uygun ciddi bir savaşta Türklere denk bir güçte olmadığını Lawrence görmüştü. Bu arada Türkler Medine'yi pekiştirmeğe devam ettiler. Yağma umutları boşa çıkan ele avuca sığmaz bedeviler çöldeki çadırlarına çekilmeğe başladılar.

General Sir Edmund Allenby

Lawrence bağımsızlık savaşçısı mı?

Lawrence kurmay görevlerinde tümüyle tecrübesizdi ama stratejik durumun kilit noktasının Hicaz Demiryolu olduğunu anlamıştı bir kez. Öyle ki, bu devam eden harekâtda Türkler Hicaz'ı yeniden ele geçirmek için yeterli gücü sağlayabileceklerdi. Bundan başka, doğal gerilla savaşçıları olmalarına karşın araplarda disiplin ve hatta Türklere karşı bir meydan savaşı yapma arzusu eksikti. Türk yönetiminin beceriksizliğine rağmen durum böyleydi. Onların doğal askerlik niteliklerini ve çöllerde uzun süre kalabilme yeteneklerinden yararlanmanın başka bir yolu olmalıydı ve bu da en iyi olarak Medine'nin kuşatılmasından vaz geçilerek savaşı kuzeye kaydırmak, demiryoluna, türklerin hayat yoluna saldırmak ve damla damla biriken pekiştirme güçlerinin akışını durdurmakla yapılabilirdi.

Lawrence, göreneğe uygun düzenli bir düşman karşısında gerilla savaşının saklı gücünü anlayan tarihteki ne ilk ne de son asker önderdi. Mao Tse-tung ayni biçimde ,Çin'de ve Giap da Vietnam'da başarılı olmuşlardı. Fakat Arap ayaklanmasının Müttefiklerin davasına yardımcı

T.E.Lawrence arab giysileri içinde.

olabilmesi için en iyi nasıl güdülebileceğini değerlendirmesi ve ayni zamanda yabancı yönetimden bağımsızlıklarını kazanmak olan Arap amacını başarıya ulaştırması Lawrence hesabına iyi birer nottur.

Olanakların elverdiğince çok sayıda türkü Hicaz'da bağlı tutmak amacını gerçekleştirmek için lawrence Medine ile Şam'ı bağlayan tek hatlı odunla çalışan demiryoluna bir sürü saldırılar düzenlendi. Onun aradığı demiryolunu yıkmak değil çalışmasını engellemek ve türklerin onu korumak için sayısı durmadan artan birliklerini sağa sola yaymak zorunda bırakmaktı. Medine'deki Türk komutanı Fahri Paşa kişisel girişimi yoktu, savunmasının arkasında hareketsiz duruyor ve durmadan daha çok pekiştirme gücü istiyordu. Onlar güneyde biriktikçe Lawrence sürekli olarak daha kuzeye kaydı, Ürdün vadisi boyundaki aşiretlerle güçlerini birleştirerek saldırılarını Filistin'deki İngiliz ana cephesi yakınlarındaki demiryoluna yoğunlaştırdı.6 Temmuz 1917 de ünlü çöl savaşçısı Auda Ebu Tayi ve onun Hoveit savaşçıları eşliğinde Maan'dan güneye Akabe'yi pekiştirmek için giden bir Türk taburunu ezerek Akabe'yi arkadan ele geçirdi.

Sonra Faysal karargâhını Akabe'ye taşıdı, burası ana cepheye Kızıldeniz'deki Vech'den daha yakındı. kendini de Şerif Hüseyin'in izniyle Filistin'de komutayı alan general Allenby'nin emrine bağladı. Faysal'ın aşiret askerleri zırhlı araçlar ve hafif topçu ile pekiştirilmişti. Küçük İngiliz, Fransız ve Hint birlikleri arapları desteklemeğe Akabe'ye gönderilmişti. Hepsinden fazla da arabaları cephede tutabilmek için silah, cephane ve altın sağlanmıştı. Allenby'nin niyeti arapları Ürdün ırmağının doğusundaki açık kanatını korumak için kullanmak ve türklerin Filistin'deki ordularını pekiştirme girişimlerini engellemekti Arap ayaklanmasının politik

ARKA SAYFADA

Almanya Turkiye'ninde kendi safında savaşa katılmasını istiyordu. Türkler Karadenizde Rus limanlarını bombalayarak savaşa katılmış oldu. Ve Türk ordusu Sarıkamış, Çanakkale ve Azap Yarımadasında savaşmak zorunda kaldı. Fotoğrafta Hayfa'daki Türk kuvvetleri savaşa katılmadan önce halkın önünde geçit resminde görülüyor.

Türk ordusu ne kadar çok cephede savaşa girerse o kadar çok müttefik askerini üzerlerine çekmiş olacaktı. Bu da Almanya, Avustury ordusunun rahatlaması demekti. İşte böylece Türk ordusu şimdide çöl yolunu tutmuştu. Fotoğrafta Kızılay ekibi çöle ulaşmak için dağda ilerliyor.

Karşıda üstte: 4. Ordu kumandanı Cemal Paşa (sağda) ve Enver Paşa Sağ altta: Filistinde Türk makineli tüfek yuvası. Altta: İngiliz kuvvetleri Filistinde Yanda: Siyonist komisyonun başkanı Chaim Weizmann Filistinde toplantıda

Türk İkmal Kuvveti Suriye'de

Almanlar'ın teşvik ve yardımlarıyla Osmanlılar denizyolu hattını yaptılar. Böylece Kayzer'in gerçekleşmiş, Bağdat'la Berlin denizyoluyle ba oldu.

çekiciliğini de düşündü ve bunu içinde geniş sayıda arap subayı ve binlerce arap askeri bulunan Türk ordusunu yoketme amacı için kullanmağı planladı.

Şam'a doğru

Gazze- Birüsseba hattına İngiliz saldırısı Kasım 1917 başlarında planlanmıştı. Şam - Hayfa demiryolunu Suriye'deki Dera kavşağının batısındaki Yarmuk boğazında önceden kesmek böylece pekiştirme güçlerinin Filistine akışını önlemek görevi araplardan istenmişti. Saldırı için Akabe'den çöllerde 550 km bir yürüyüş gerekiyordu. Fakat yolun son bölümü ekili araziden geçiyordu ve köylüler Türkleri uyarmıştı. Harekat başarısızlıkla sonuçlandı az kaldı felaket oluyordu. Fakat saldırganlar kurtulmayı başardılar ve Akabe'ye çekilmeden önce Amman'ın kuzeyinde demiryolunun bölümlerini bozdular. Bu arada Allenby Türk savunma hattını başarıyla yarmış ve Kudüs'e doğru ilerliyordu.

Allenby 9 Aralık 1917 de Kudüs'e girdiğinde Lawrence oradaydı. Allenby'ye büyük bir hayranlık duyuyordu, Allenby de ilk karşılaşmalarında Lawrence'in niteliklerini birden değerlen- arkasına doğru ilerlemesi Arapların moralini etkileyen acı soğuk hava koşullarınca önlendi.

Allenby 1918 ilkbaharında Ürdünü geçti, Şeria ırmağı ovası üstündeki Salt kentini ele geçirme girişiminde bulundu. İngiliz saldırısına uygun olarak düşünülen arapların Maan saldırısı ile birlikte bu da başarısızlığa uğradı fakat demiryolunun büyük bölümleri hepten yok edildi ve Hicaz'daki Türk ordusu etkili bir biçimde yalınlaştırıldı. Lawrence İngilizlerle bağlantı kurmak için kuzeye kaydı fakat bu da başarısızlığa uğradı ve uzaklarda çölün ortasında Azrak vahasına yerleşti. Orada İngiliz ana saldırısının başlamasını bekledi.

İngiliz saldırısı 18 Eylül 1918 de başlayacaktı. Ellenby bunun önemli bir demiryolu kavşağı olan Dera'ya arapların yanıltıcı saldırısı ile başlamasını istiyordu. Bu istek Lawrence komutasında tam bir başarı ile yerine getirildi. İki gün sonra Allenby tüm güçleriyle türklerin üstüne yüklendiğinde Türk ordusunun Dera'dan Şam'a çekilme yolu kapatılmıştı. Bundan başka Lawrence ve Faysal kuzeye gitmekle Şam'ın güneyindeki aşiretleri ayaklandırdılar. Türkler Ürdün'den Suriye'ye umutsuzca şaşkınlık içinde çarpışırken ne araplara yer verdiler ne de araplar onlara yer verdi. Faysal Şam'a büyük bir başarı

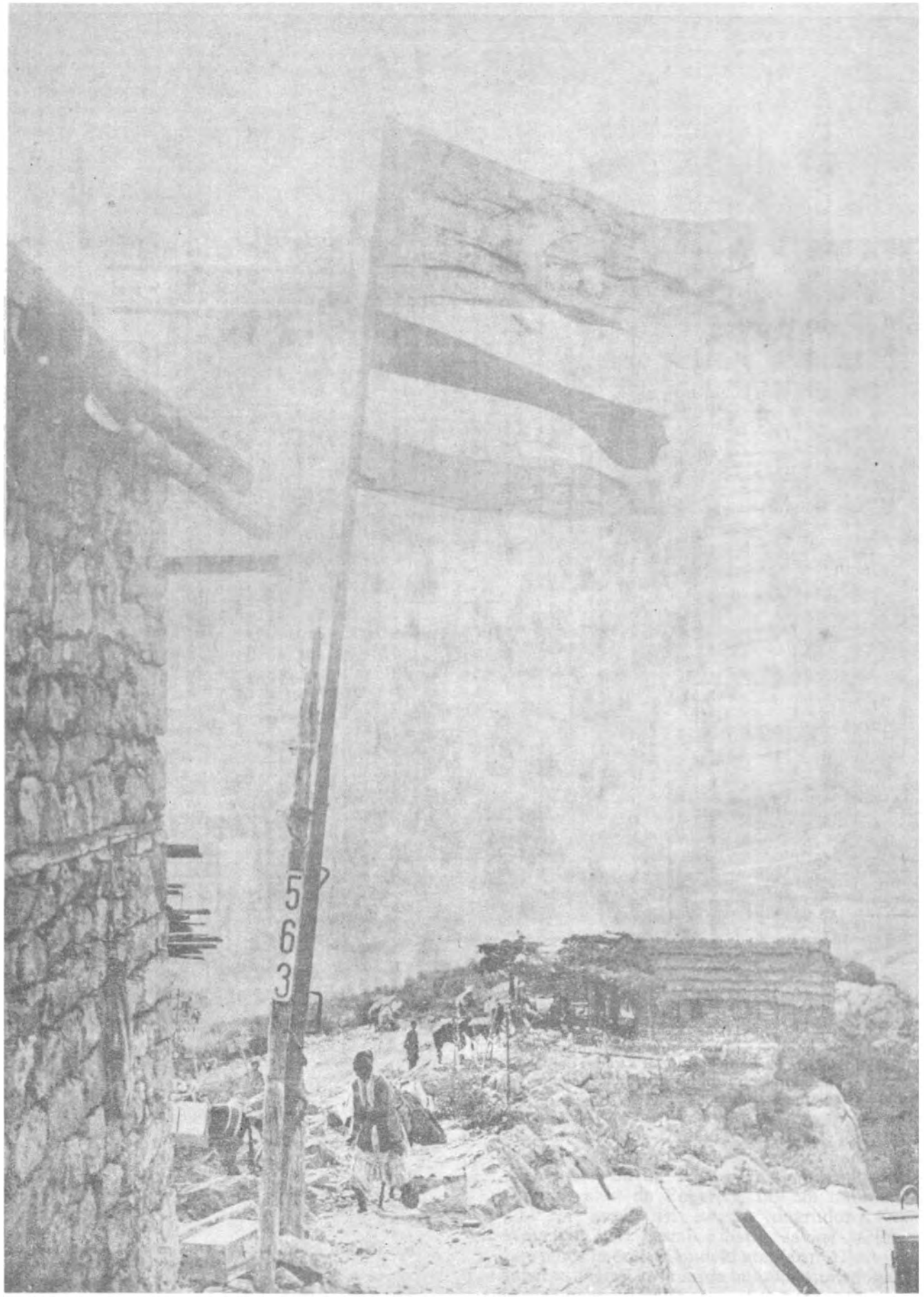
5
6
3

Bağdat'ı Türk yönetimi sırasında gösteren fotograf Türkler Almanların yardımıyla Bağdat'a kadar demiryolu hattı inşa ederek bu bölgeyi tüm Anadolu ve İstanbul'a bağlamışlardı.

Türk ordusu Kudüs yakınında bir yürüyüşte

Çöl bölgesinde buğday taşıyan Türk arabaları

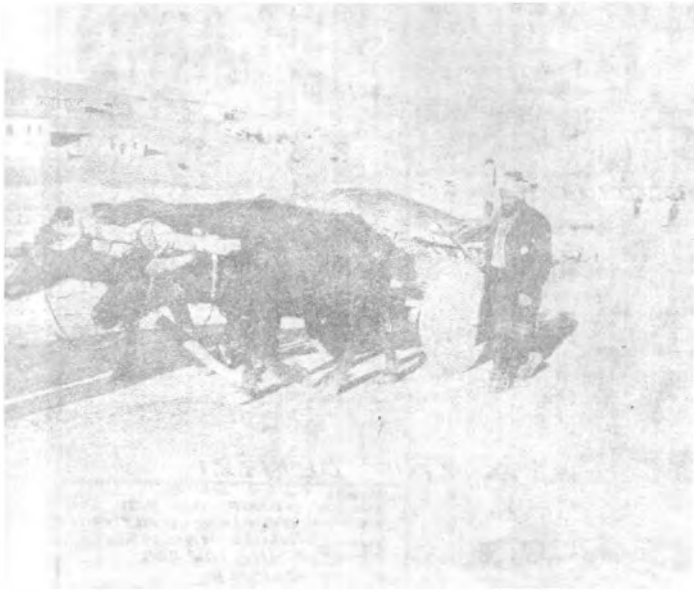

Türk ekonomisi o sırada savaşacak güçte değildi. En önemli maddeler bile kağnılarla nakliediliyordu. Anadoluda öküzlerin çektiği bir kağnı.

dirmişti. Lawrence'in arap giysileri giyerek onları yeğ tutması bile birçok Ingiliz subayını çılgınca öfkelendirirken general kıpırdamamıştı yerinden. Allenby şimdi arapların Taberiye yakınlarındaki İngiliz güçleri ile ilişki kurması için Ürdün vadisinin doğusundaki tepelerden Akabe'nin kuzeyine yerleşmesini istiyordu. Bunun üzerine Lawrence, 1918 ocağında bir Türk taburunun yok olması ile sonuçlanan küçük taktiklerin ustaca ve şiddetli bir savaşını Tafila'da vererek Moab dağlarında ilerledi. Bununla birlikte Kerak ve ve şenlikle girdi ve birkaç hafta için kentin sivil ve askeri düzeninden Lawrence sorumluydu. 31 Ekim 1918 de Türkiye ile ateşkes anlaşması imzalandı.

Lawrence'in çöldeki uğraşıları için kimi zaman ikinci sorun içindeki bir ikinci sorun denilebilir. Savaş baş saymak olarak kabul edilirse yahut da Robert E.Lee'nin tanımladığı gibi bir hesap işi ise bu doğrudur. Fakat Waveil'in yarı resmi Filistin savaşı tarihinde Lawrence'in önderliğindeki arapların Allenby'nin zaferine değerli katkılarda bulunduğunu doğallıkla küçümsemez. Hemen hemen 3.000 arabın çok

Birinci Dünya Savaşında Ortadoğunun durumu.

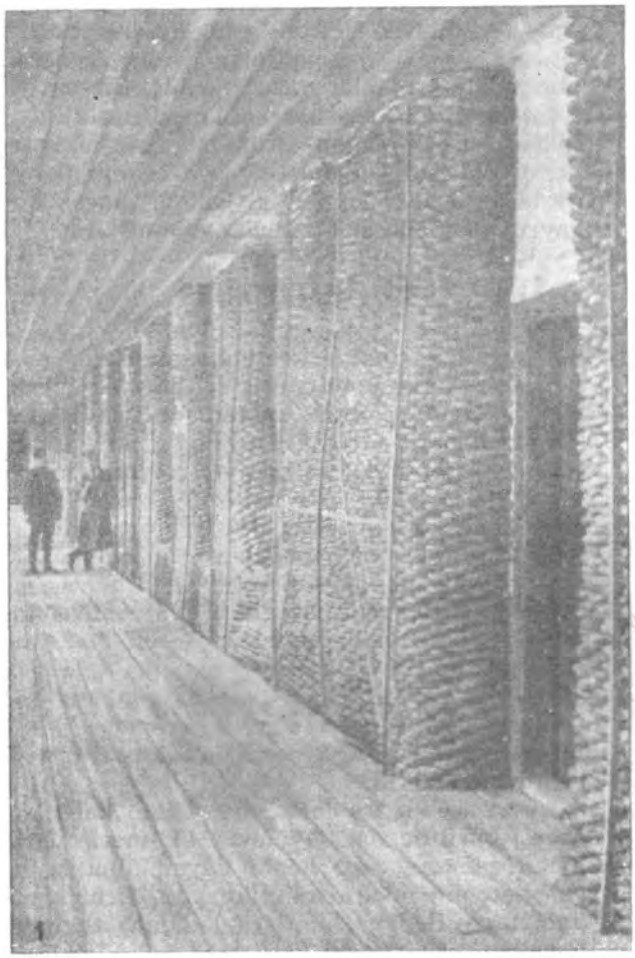

Türk ordusunun ihtiyacı olan ekmeklerin temizlenmesi ve depolanması. Ekmek askerin silah kadar önemli ihtiyacı

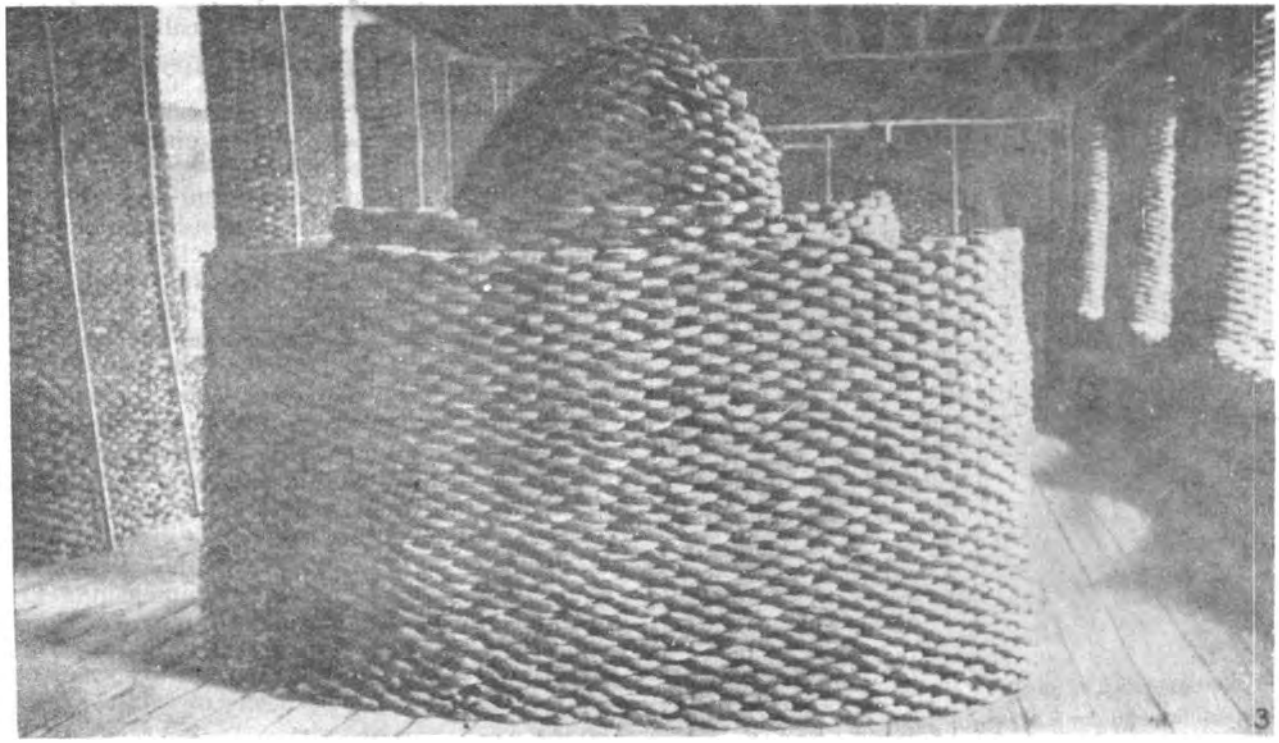

T.E.Lawrence Kırallık Hava Kuvvetleri ünitormasıyla. 1935 de motorsikleti ile Dorset yolunda giderken karşısına çıkan iki bisikletliyi ezmemek için yaptığı boş girişim sonucu hayatını yitirmiştir.

Arap milletvekili Emir Ali Paşa Berlin'de

önemli bir anda 50.000 türkü oyaladığını ve Türk baş komutanlığının bölgenin geri kalan kesimlerine arap ayaklanmasını baştan sona denetim altında tutabilmek için boş yere 150.000 askeri yaydığını açıkça yazmaktadır. Gene general Glubb'ın bir zamanlar yazdığı gibi "Bir savaş öğrencisine arap savaşı hareketli gerilla taktikleri ile ulaşılabilecek olağan üstü sonuçların dikkate değer örneklerini sağlamıştır. Araplar onbinlerce Türk askerini bir meydan savaşında ancak bir tugayı oyalayabilecek bir güçle oyalamışlardır."

El Aurans

Lawrence Hicaz'a geldiğinde küçük rütbeli ve askerlik konu ve törelerinde tecrübesizdi. Onun stratejik kavrama ölçüsüyle arap ayaklanmasının orta doğudaki İngiliz stratejisine en iyi biçimde nasıl yardımcı ve yararlı olabileceğini önceden sezdi. Arap aşiretlerinin niteliklerini anlaması Türklere karşı savaşta onları en yararlı biçimde kullanmasını sağladı. Karşıt olarak ne söylenirse söylensin ve son zamanlarda Lawrence'in Arap ayaklanmasında oynadığı rolü küçültmeyi amaçlayan bir Arap yazarın kitabı yayınlanmış olsa da Araplarla askerlik tecrübesi olan herkez onların bu taktikleri asla kendi istekleriyle seçemeyeceklerini bilir. Onlar Türklere cepheden saldıracaklar ve püskürtüleceklerdi.

Lawrence'in araplara önderliğini kabullendirmesi başlı başına büyüleyici bir incelemedir. Zaman zaman onları kendi dayanıklılıklarında yenebileceğini onlara kanıtlamıştı. Hiçbir halk Arabistanın Bedevi aşiretlerinden daha acımasız bir çevrede yaşıyamaz?

Lawrence onlarla eş biçimde yaşadı eş zorluklara dayandı ve hiç bir ayrıcalık istemedi. Develerini arap dostlarının alışa geldiklerinden daha sıkı, daha uzağa ve daha uzun süreler sürdü. Kahve ocağının başındaki ekseriya yararsız ve can sıkacak kadar uzun tartışmalar süresinde kendini sabırlı olmağa eğitti. Onların yiyeceklerini yedi, onların sularını içti. Bunun sonucu olarak mide zafiyeti hastalıkları çekti. Örneğin Glubb gibi asla akıcı bir arapca konuşmadı. Nede Leachmann'ın Nejd'de yaptığı gibi kendini bir arap olarak tanıtma umudu vardı. Keskin mavi gözleri, kumral saçı ve teni onu hemen ele verirdi. bedevilerin inandırıcı çekiciliği sözkonusu olduğunda bazı İngilizlerin yaptığı gibi onların zayıflıklarına tepeden bakmadan Arapların erdemlerini değerlendirebilirdi. Bedevilerle yaşamış hiç kimse onların niteliklerini çekici yanını unutamaz. Fakat onların ilkel düşüncelerine sağlam bir yön verme yeteneği çok az insanda olur. Lawrence bunu yapmayı başarmıştır ve onun Arap ayaklanmasında ki coşkuyu sağlamakta oynadığı rolü hiç bir engelleyici eleştiri küçültemez.

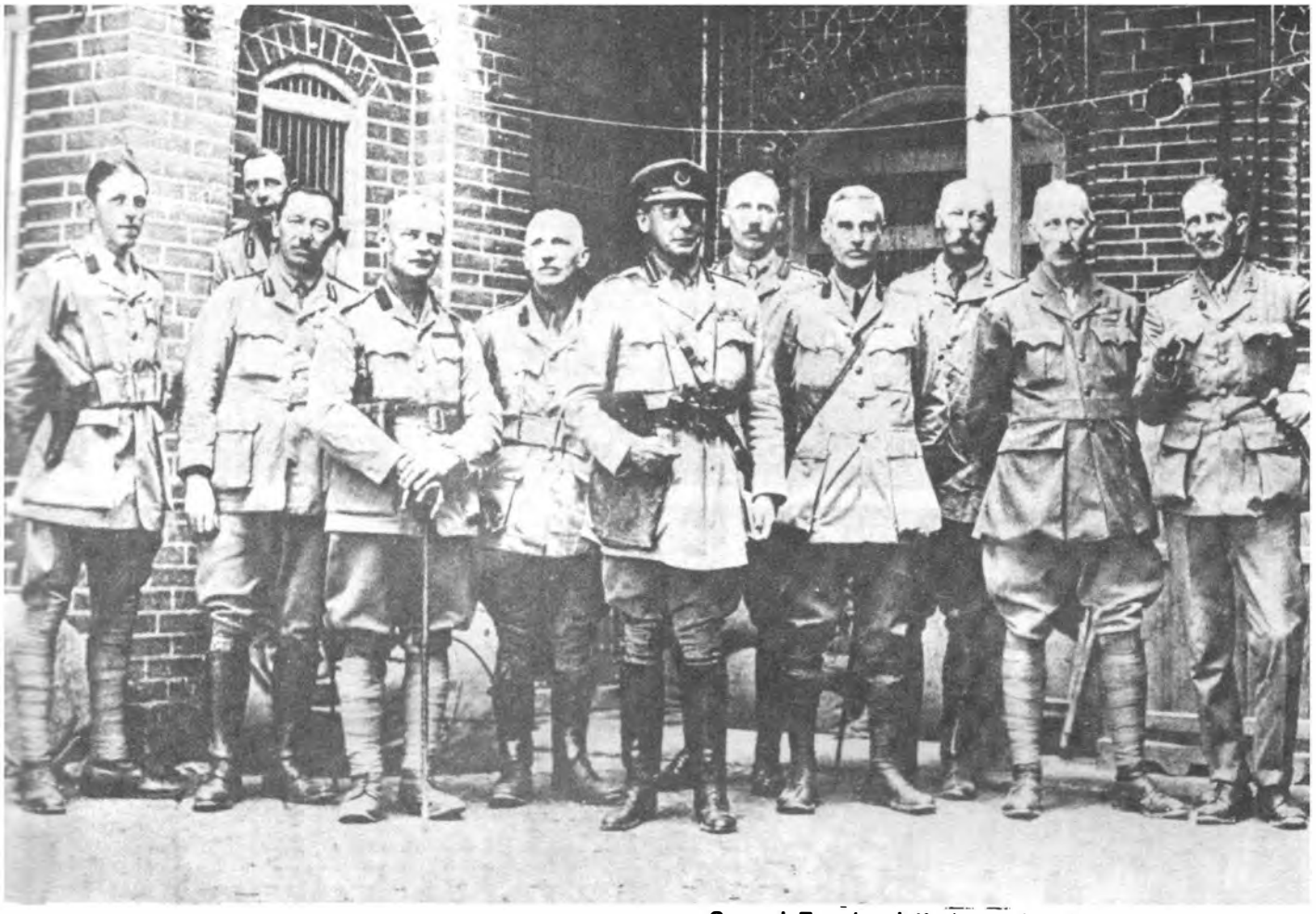

General Tawshend Kut'a yardımcılarıyla birlikte. Bu general Kut-el Amara'da 13300 askeriyle birlikte Türkler tarafından esir edilmiştir.

Türkler Arap milliyetçiliğini küçük görüyordu

Araplarla olan görevi 1918 de ateşkes anlaşmasının imzasıyla bitmedi. Uğrunda savaştıkları bağımsızlıklarını sağlamaları için kendi şerefini ortaya koyduğuna büyük bir tutkuyla inanıyordu. O zamanlarda bir kaç kişinin yaptığı gibi Arap milliyetçiliğinin gücünü anlamıştı. Türkler Arap birliği hareketinin gücünü daha sonraki yıllarda İngiliz ve Fransızların yapacakları gibi küçük görmüşlerdi. Köhne Osmanlı İmparatorluğu Arap milliyetçiliği için baskıdan başka bir çözüm bulamamıştı, fakat Arapların birlik arzusu yanan bir bayraktı. Bununla birlikte gerçekleşmesi uzakta görülebilirdi. Londra ve Paris'deki devlet adamları ve politikacılar bununla alay edebilirlerdi, fakat Lawrence bir hayalperestti ve Arapların özlemini anlıyordu. Kendini tüm benliği ile onların bu araştırmasına yardıma vermişti. Bu onu savaştan sonra kendi hükümetiyle çatışmaya sokmuştur. Çünkü Büyük Britanya ve Fransanın amaçları Türkiye'nin orta doğudaki etkisi yerine kendi etkilerini geçirmek olmuş yani Orta

Şam ve Şamlı kadınlar

Sağda: General Allenby Kudüs'de
Karşıda sağda: İngiliz Gambotları Dicle'de ki ilerlemeye yardım ettiler. Bu nehir gambotu böcek sınıfından olup, sefer süresince yardımı büyük oldu.
Altta: İngilizler Türk tutsaklarıyla birlikte Bağdat caddelerinde ilerliyorlar.

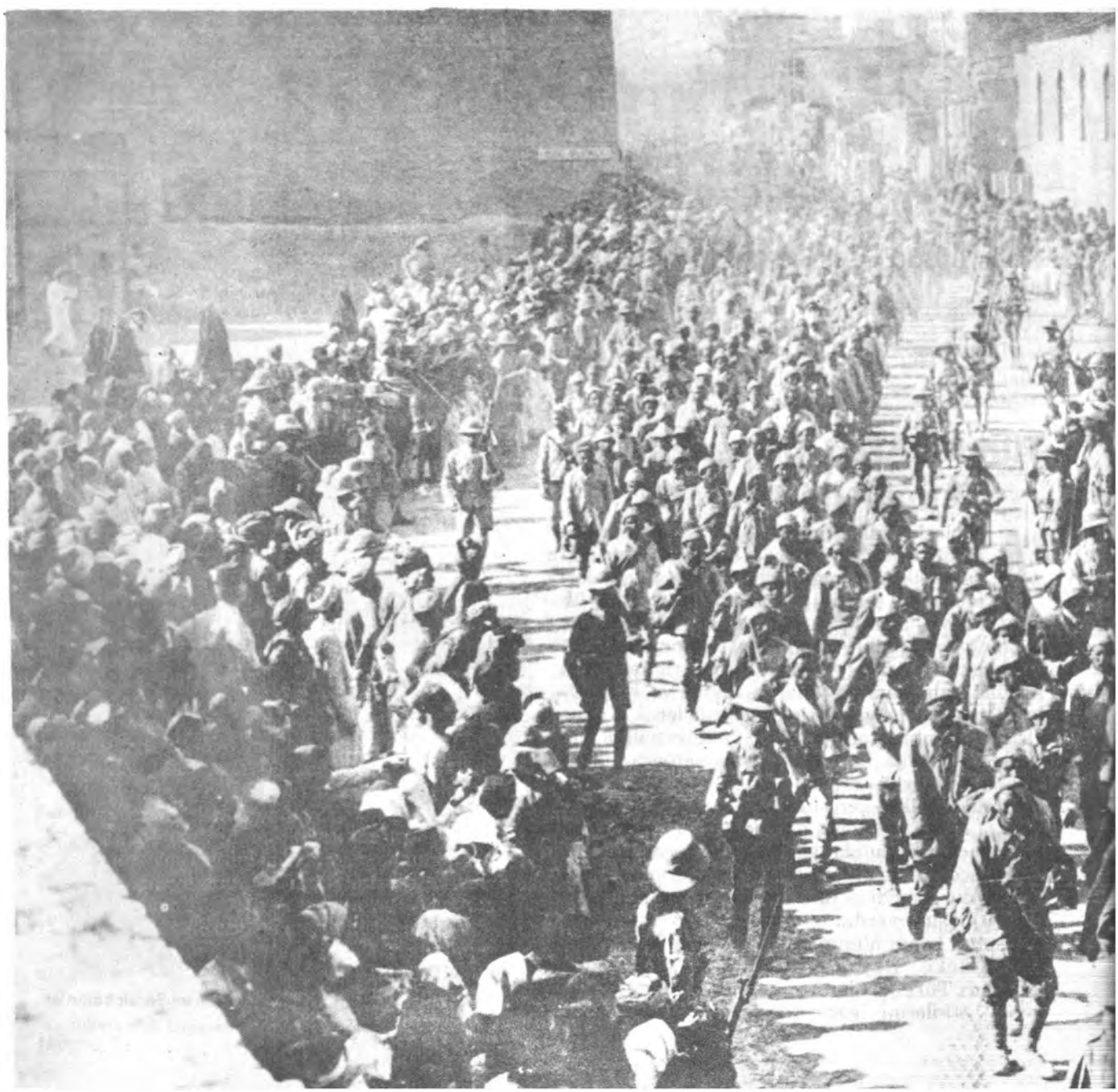

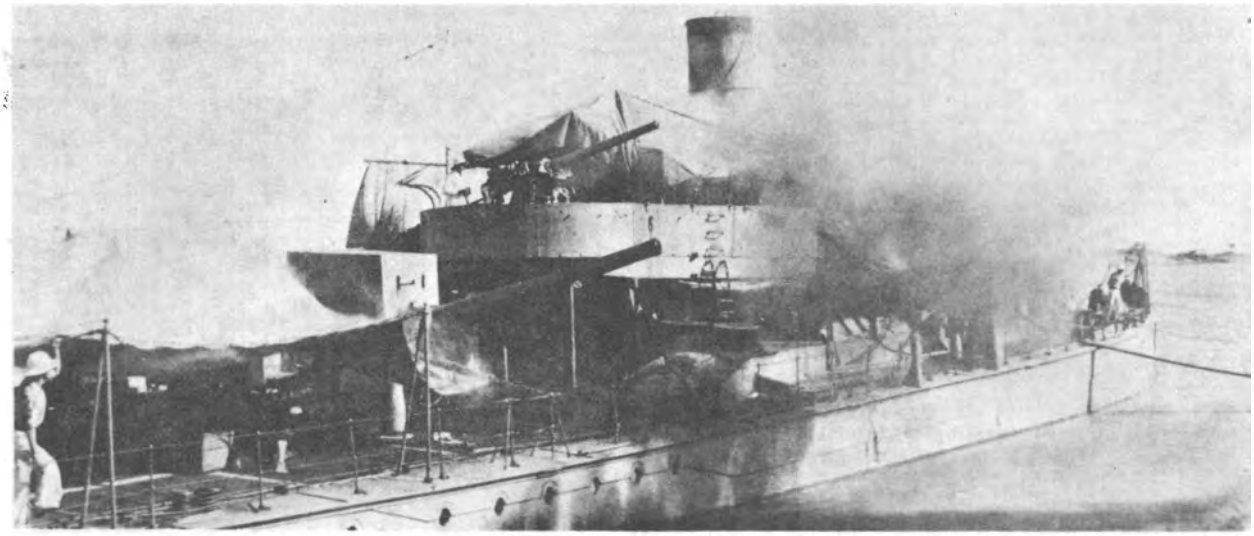

Çölde Turk topçuları yuruyuşte

Doğu'da osmanlıların yerini Ingiliz ve Fransızlar almıştır.

Lawrence tüm benliği ile arapları tutuyor

Lawrence Versay'daki barış konferansında arap kuruluna danışman olarak eşlik etmiştir. Burada, savaşın başlarında Büyük Britanya ve Fransa'nın yönettiği dolambaçlı görüşmelerde amacın sadece Arabistan'dan Osmanlı buyrukluğunun kazınarak kendi etki alanları durumuna getirmek istendiğini ve kandırıldığını anladı. Politikada sık sık olduğu gibi kirli bir oyun oynanmıştı ve savaş baskısıyla verilen sözlerin barışta bir erdemmiş gibi unutulabileceğini Lawrence çok geçmeden öğrendi. Arap giysileri giymesi düşmanca öneriler doğurdu. Bu giysiler İngiliz beğenisi için alışıla gelmişin çok ötesindeydi ama Lawrence'in araplardan yana olduğunu göstermesi açısından iyi bir yoldu. Gene de onun tam çabalarına karşın görüşmelerin sonuçları önceden saptanmıştı. Fransa Suriye ve Lübnan'ın mandalığını alıyor ve anında Faysal'ı Şam'daki tahtından kovuyordu. İngiliz mandalığı Irak, Filistin ve Ürdün'e veriliyor, bu yolda Irak tahtı Faysal'a ve Ürdün

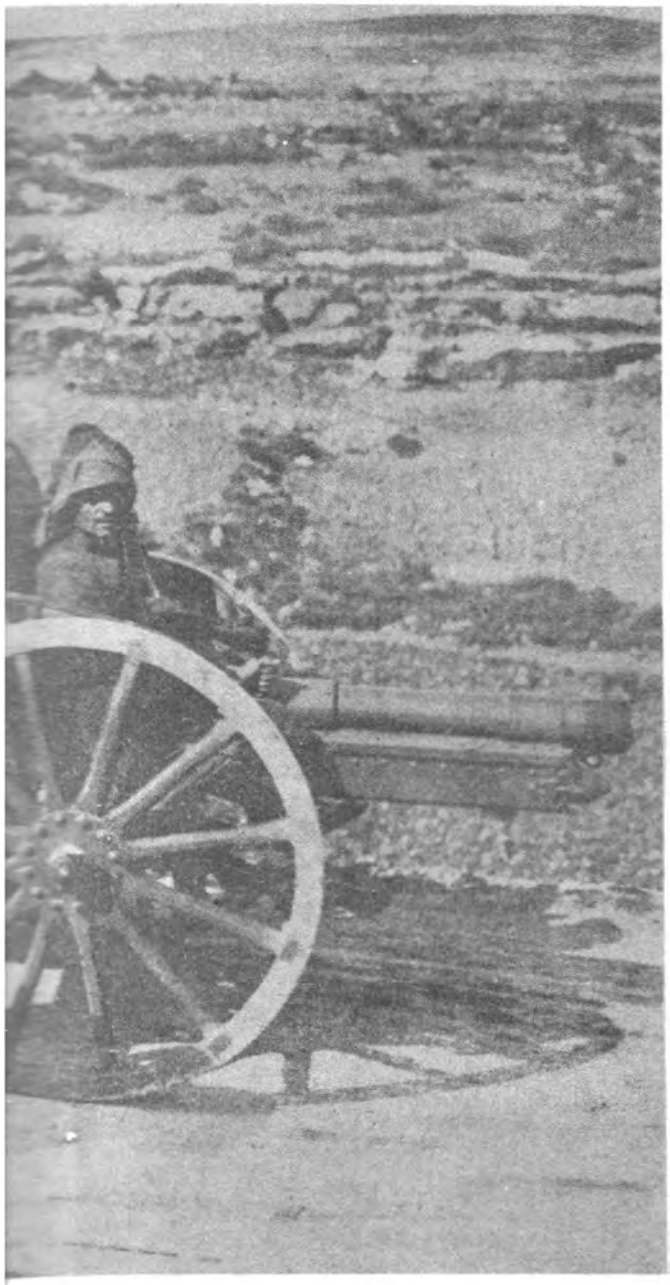

tahtı Abdullah'a bırakılıyordu. Fakat o zamandan beri süregelen arap ilişkilerimizde bir acılık da miras kalıyordu.

Lawrence o zamanlarda bedensel veya ruhsal açıdan iyi olmaktan çok uzaktı. Çölde geçirdiği yıllar nedeniyle vücudunun direnişi azalmıştı. Dera kentini tanımak için gezerken yakalanmış ve acımasızca dövülmüştü, gene şüpheli kimliğini gizleyebilmiş ve kaçmayı başarmıştı ama, bu dayağın izlerini hala ruhunda taşımaktaydı. Bitkin olmasına karşın Versayda araplar için vargücüyle savaştı. barış anlaşması imzalandıktan sonra resmi kişiliğinle yapabileceği hiçbirşey kalmamıştı. Ordudan çekilerek basında makale ve mektuplarla İngiliz hükümetini sözlerini tutmağa ve araplara sözde bir bağımsızlık yerine gerçek bir bağımsızlık vermeğe inandırmayı amaçladı.

Churchill'e danışmanlık

Kendini çağdaş koşullar altında anlatsa da Uluslar Topluluğu hakkındaki görüşleri çağının yıllarca önündeydi. 1920 de Yuvarlak Masa dergisinde **"Bu yeni emperyalizm, yerel halklara da eylemsel bir sorumluluk yüklüyor"** diye yazıyordu.

"...Yapacakları şeylerin bizden daha kötü ve bizimkine benzemeyecek biçimde olacağını görmeğe hazırlıklı olmamız gerekir; fakat onların bir işi yarım yapması bizim onlara eksiksiz olarak vermemizden ilke açısından daha iyidir." Sömürge güçleri bunun içindeki gerçeği anlamış olsalardı fazla kan dökülmez, hazine harcanmaz ve kalp kırgınlıkları olmazdı. Dışişlerinde lord Curzon'un çağına uymayan tutumu nedeniyle Orta Doğu bir kargaşalık içindeydi. Çağdışı emperyalizm artık gününü yitirmişti. Durum sadece, Sömürge Bakanlığı Orta Doğu için sorumluluğu üstüne alınca iyileşti. Churchill bakandı ve 1921 de Kahirede toplanan bir konferansa arap işlerinde danışman olarak Lawrence'i yanına aldı.

Konferansın sonucu o zaman için tümüyle yeterli sayıldı. Bu yalnız İngilizler arasında değil araplar arasında daha az ölçüde olmasına değin tüm dünyada böyle görüldü. 'Sonuç'da Churchill' in sözcükleriyle **"Araplar ve Albay Lawrence, Kral Faysal'ın Bağdat'da taç giymesiyle; yılda otuz milyona mal olan İngiliz ordusunun anavatana dönmesiyle yatıştırıldı ve tutucu çatışmaların altından tam bir huzur kurtarıldı."** Lawrence, Churchill'e sunduğu 'Aklın Yedi Sütunu'nun 1932 de yazdığı ikinci önsözünde bunu söyleyecekti: **"Ve onbir yıl sonra dürüst bir uyuşma sağlamak için ellerimizi sıvadık. Tüm çalışmalarımız hala duruyor: Ülkeler ilerlediler, çıkarlarımız kurtarıldı ve ne bizden ne de diğerlerinden kimse öldürülmedi. Onbir yıl için bir plan yapmak devlet adamlığıdır."** Ne yazık ki 1932 de çözümlenmiş görülen İngiliz arap ilişkileri yakında Filistin kayalarında çökecekti ve yaşamı boyunca uğraşı verdiği davanın birden çöküşüne tanık olmamak mutluluğuna erdi.

1919 da dinsel bir tarikatin üyesi seçildi ve savaştan hemen sonra boş zamanının büyük bir kısmını 'Aklın Yedi Sütunu' isimli kitabını yazmağa ayırdı. Anlatımı, Doughty'nin 'Arabia Deserta' sından örnek ve bazı yerlerde garipbir destek almıştır, fakat Arabistan'ın ruhunu kavramasını ve anlatmasını becermiş ve incil dışında hiçbir kitabın varamayacağı bir başarıya ulaşmıştır bunda. Gelecek kuşaklar Lawrence'i yetenekli bir stratejici ve parlak bir gerilla önderi olarak anımsasın veya anımsamasın, adı, arap ayaklanmasının epik edebiyatında yaşayacaktır. Fakat her ne kadar edebiyat alanında ün için utanmadan yazmışsa da diğer alanlarda ün

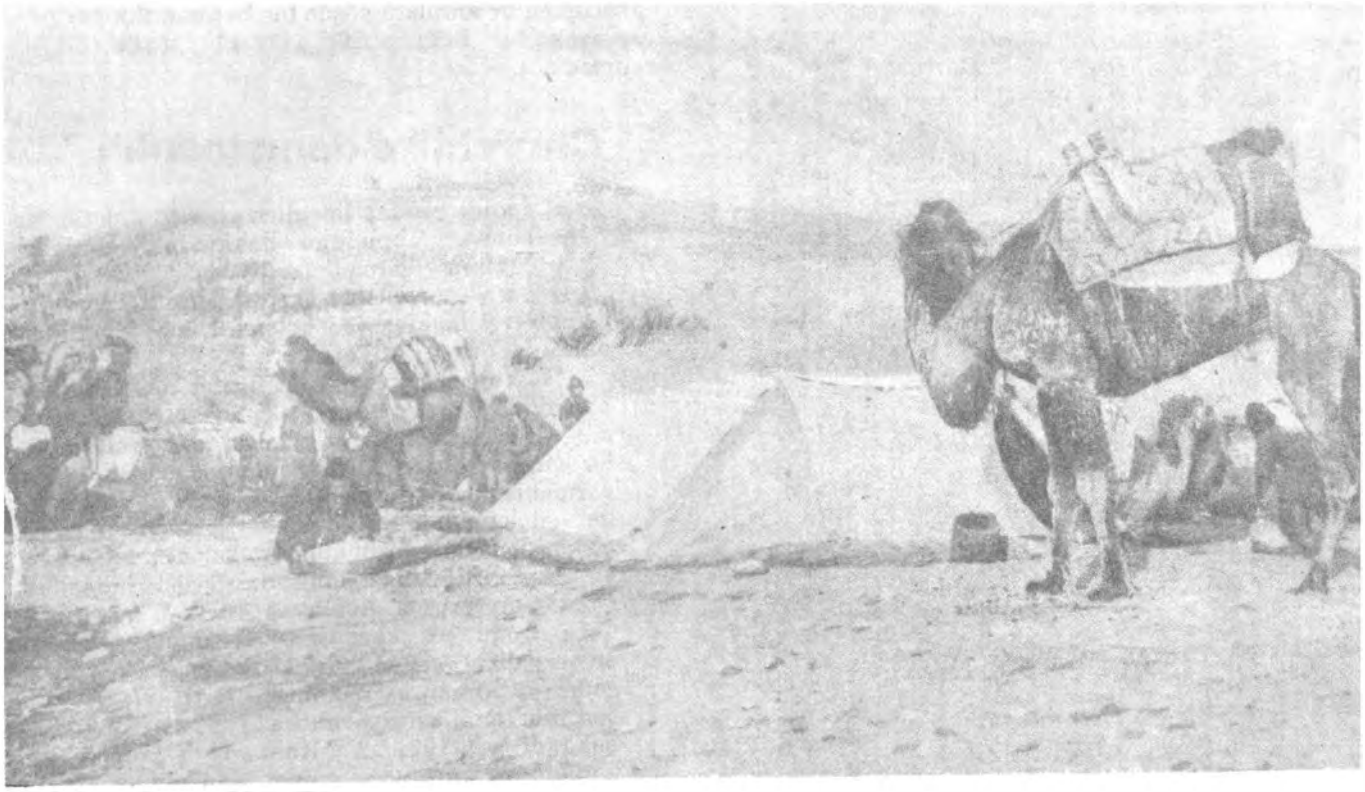

Çölde kamp kuran Türk birlikleri

aramadı. 1922 de J.H.Ross adını alarak Kırallık Hava Kuvvetlerine RAF alındı ve kişisel yabancılaşmasınıbarakalardaaradı. Bu sıralardaki izlenimlerini 1928 de yazdığı 'Darphane' adlı kitabında anlatır. Birçoklarının dişine göre çok çetin bir cevizdi bu yapıt.

Mektup yazıcı

Bazı gazeteler onu izledi ve hoş olmayan propagandalarla Kırallık Hava Kuvvetlerinden ayrılmak zorunda bıraktılar onu. Bunun üzerin derhal T.E.Shaw adı ile Krallık Zırhlı Birliklerine yazıldı. Bu adı daha sonra benimsemek zorunda kalmıştı, fakat kendini Hava Kuvvetlerine ordudandahauygun buluyordu. 1925 de yeniden Kırallık Hava Kuvvetlerine girmenin bir yolunu buldu.Bürokratik direnişe karşın elinden gelen herşeye başvurdu ve 1927 den 1929'a dek Hindistan'da görev gördü. Hindistan'dan sonra önce Plymouth yakınlarındaki Cattewater'de ki deniz uçakları istasyonuna atandı, daha sonra güney kıyısındaki Calshot'a gönderildi orada hava deniz kurtarma ekiplerinde görevde bulunması sürat tutkunluğunu tatmin ediyordu. Kendi motorunu buldu ve motorsikleti ile saatlerce uğraşarak motor gücünü yükseltmeğe çalışıyordu. Bütün bu süre içinde usta bir havacı gibi büyüklerle ve A dan Z'ye akla gelebilecek her tür güncel konular üstüne yazışıyordu. Parlak bir mektup yazıcıydı. 'T.E.Lawrence'in Dostlarına Mektupları' isimli kitabı yayınlandığında bu dostların yaşamın her basamağından geldiği

1918'de İngilizler Türkleri Fillstin ve Mezepotamya'dan çıkardılar.

görüldü.

Ve o askerlikten kalma eski bir dostuna da Feld Mareşal Allenby veya George Bernard Shaw'a yazdığı mektuplar gibi özenle yazıyordu.

Böyle yetenekli bir insanın kendini dünyaya kapaması ve sorumluluklarından kaçması olağanüstü bir durumdu ve bunun tartışılması da doğaldır. İnsan Bir Ada Değildir' diye yazmıştı Donne, fakat işte Lawrence böyle yalnız kalmağa kararlıydı. 1935 başlarında Krallık Hava Kuvvetlerindeki görevi sona erdiğinde belki kendiyle hesaplaşmanın da sonuna yaklaşmıştı. Kendi

yönteminin acılığını ve düş kırıcılığına çalışmak için zamanı vardı, Kendini çabuk büyüyen nazi kötülüğünden yalınlaştırmayı da umamazdı. Yaşasaydı Churchill'in onu arayacağı ve bir görev emredeceği muhakkaktı. İkisinin de birbirlerine yüksek saygısı vardı fakat birşey olmayacaktı çünkü ayni yılın Mayıs ayında o ölmüştü. Ancak 47 yaşındaydı öldüğünde.

Ölümünden yaklaşık olarak yirmi yıl sonra ben Ürdün'de Arap Lejyonunda görevdeyken onun gezilerinden ve harekatından çoğunun kaynağına indim onların yol göstereni olarak çöllerde Şam'a dek giden kimseleri araştırdım. Çok az ve ender bulunuyorlardı. Rasladıklarımdan çoğu da belleklerini yitirecek yaşa gelmişlerdi fakat bir bedevi çadırında Lawrence ile Dera'ya yürümüş yaşlı bir şeyh buldum. Onun hakkında neler düşündüğünü sordum. Bir süre için sessiz kaldı sonra çadırdan uzaklara baktı bana döndü ve sessizce **'Tanıdığım tüm insanlar içinde El Aurans en yüce bir prensti.'**, dedi.

Bu Türkler 38 inci Lancashire bölüğünce talan edildi.

PASKALYA AYAKLANMASI

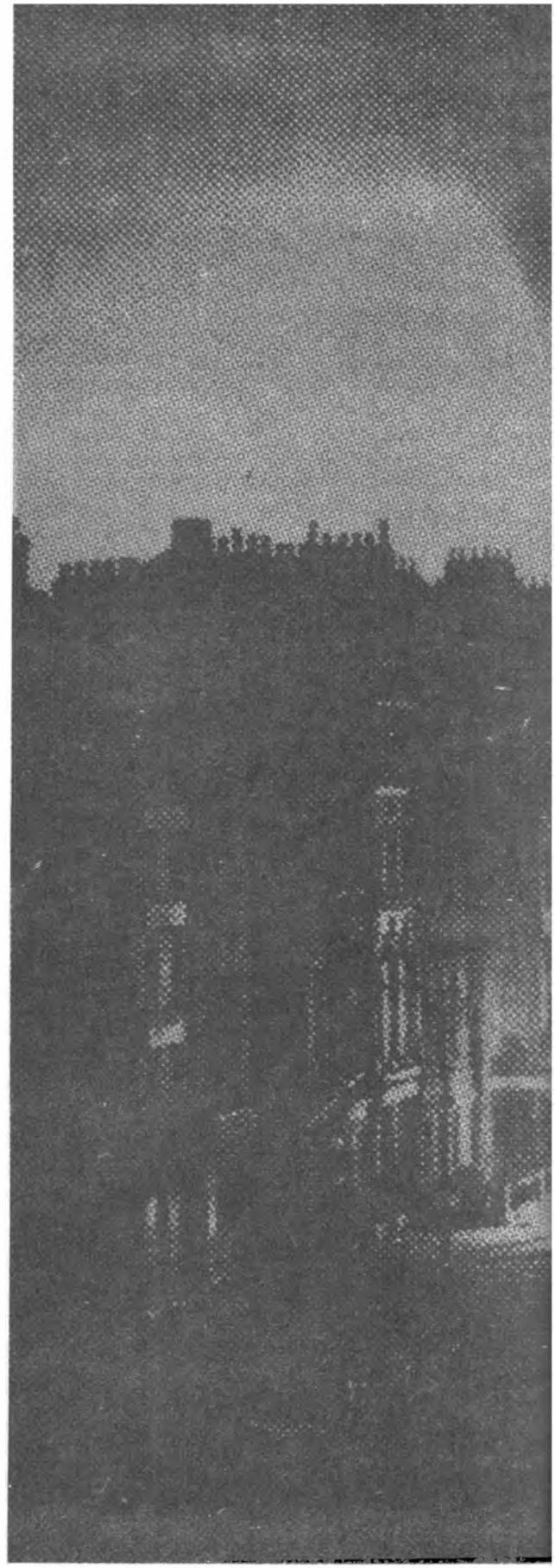

Büyük yangınlar Dublinin siluetini veriyor

Avukat giysileriyle, peruğuyla Patrick Pearse

Eoin Mac Neill-İsyanı engellemeye çalıştı.

1916 İrlanda ayaklanmasını oldukça karmaşık tarihi, sosyal, politik ve hepsinin üstünde psikolojik nedenler doğurmuştur. İrlandalı tanınmış yazar Sean O'Faolin ülkesi hakkında şöyle yazıyor: "Geçmişimizin kalıntılarının çoğu harabeler, şarkılarımızın çoğu acı ve isyan türküleridir."Söz konusu ayaklanma gerçek bir başarısızlıktı ve Dublin'in geniş bölümünün harabe haline gelmesine sebep olmuştur. Fakat yinede eğer yapılmasaydı. İrlanda İngiliz idaresinden kurtulup bağımsızlığına hiçbir zaman kavuşamayacaktı?.Öncüleri hayattayken İrlandalı yurtseverler arasında bile pek az taraftar bulabilmişlerdir. Öldükten sonra ise vatan kahramanı oldular ve hala öyle anılmaktadırlar. Bu İngilizlerin belki hala anlayamadığı büyük bir tarihi paradoksdur. Anlamış olsalardı bugün İngiliz İmparatorluğu hala varolabilirdi. Çünkü, İrlandanın İngiliz boyunduruğundan kurtulması, İngiltere'nin Asya ve Afrika'daki diğer sömürgelerine, isyanlar için iyi bir örnek olmuştur.

İngilizler açısından bu tarihi karmaşıklık İrlandalıların karakterinin ve isteklerinin yalnış anlaşılmış olmasından ileri geliyor. Eğitim görmüş İrlandalıların tümünü ve halkın büyük bölümünün bir İngiliz kadar hatta bazan daha ileri düzeyde İngilizceyi okuyup yazdığını görmek oldukça şaşırtmıştır onları. İrlanda yönetici sınıf nüfusunun çoğunluğunun İngiliz yada Norman aslıllı olduğunu öğrenmek şaşkınlıklarını iki katına çıkarmıştır.

1916 da İngilizler (Eski İrlanda yönetici sınıfının vahşice yıkılıp topraklarının çalınmasından bu yana geçen) iki yüz yıldan beri halkın kurtuluş savaşında öncülük edenlerin Grattan, Tone, Parnell gibi kişiler olduğunu hala anlayamamışlardı. Bu anlamazlığın nedeni olarak İrlanda yaşantısının kültürel açıdan bir çok alanda özellikle insan ilişkilerinde İngilizlerinkinden üstün olduğunu farketmemiş olmalarını görüyoruz. İrlandalılar daha az vahşi, mütevazi, hoşgörülü, sağlam ahlaklı bir toplumdu.Mal, mülk ve para gibi maddesel şeylerden çok insan ruhuna değer verir, kişilerin mutluluğunu ön planda tutarlardı. Kimseyi küçümsemez, sınıf farkı gözetmezlerdi. Bilim ve teknik, alanlarında gerikalmışolmaları bin yılı aşkın süredir dalgalar halinde istilaya uğramalarına sebep olmuştur. Eğer istilacılar İrlanda da yerleşselerdi, yerli halkın çıkar gözetmeksizin gösterdiği yardımseverlikten, iyiniyetli ve dostça yaklaşımlarından etkilenip İngilizlerin dediği gibi "İrlandalıdan çok İrlandalı" olurlardı.

İngiltere'deki İngilizler bu şakayı hiç de gülünç bulamadıkları gibi saçma olduğunu düşünüyorlardı. İrlandalıların kendilerinden daha farklı değerlere sahip oluşunu gülünçlük diye nitelendirdiler ve Londra'da sahnelerde bir "İrlandalı tipi" yaratıldı. İngiliz askeri güçlerinin İrlanda'da çıkan ayaklanmaları her zaman bastırmış olduğu akıldan çıkmıyordu. fakat İrlanda halkının bütün Avrupa ordularında ve bu arada Büyük Britanya ordusunda da savaşarak büyük yetenek ve başarı göstermiş oldukları hatırlanmıyordu bile. Yüzyılın başında tipik İrlandalıyı temsil eden-"Paddy ve domuzu" figürü komik ve çocuksu bir karakter olarak kabul ediliyordu. İngiliz halkına bakılırsa hayattaki yerini yani haddini bilmeliydi. Belki çok güç durumlarda kalındığında, bu eyaletin idaresi bir İngiliz-İrlandalıya (ne korkunç ve anlamsız bir kelime) teslim edilebilirdi ama Paddy'ye asla.

Doğrusunu söylemek gerekirse bu insanlar politik yönden bir yığın dert açıyorlardı. Diğer yanda son Viktorya çağının İngilizlerinin namusu ve dürüstlüğü tartışma götürmezdi. 1846 daki Büyük kıtlık zamanında İngiliz Liberalleri her zamanki gibi boşverici tutumlarına uygun olarak İrlandayı aç bıraktılar. (Onları doyurmak özellikle mısır tüccarlarının söz konusu olduğu serbest rekabet mekanizmasının çalışmasına engel olacaktı) Fakat nedense sonradan fikir de değiştirdiler.

İrlandalılara kendi iç işlerinde idare yetkisi verilecekti. Bir de "Kendi kendini İdare" kanunu

çıkarılmıştı. Fakat tam bu sıralarda I.Dünya Savaşı patlak verdi.Kendi kendini Yönetme Kanunu uygulaması 'Almanları yenene kadar kaydıyla ileriye atıldı. Paddy'nın buna bir itirazı olamazdı, hem neden olsundu canım? Her zamanki gibi İngiliz ordusuna katılacak, İngilizler için çarpışacaktı. Nitekim onbinlercesi öyle yaptı. Paddy hiçbirşey anlamayacaktı.

Çevrilen dolaplardan haberi olmayacaktı. ve çoğu hiç bir şey anlamadı çevrilen dolaplardan haberi olmadı?

Ayaklanmanın hazırlanışı

Fakat anlayanlar vardı tek tük, dönen dolaplardan haberdar olanlar vardır. Bunların çoğu IRB İrlanda Cumhuriyeti Kardeşlik örgütü üyesiydiler.(Bunu sonraları ortaya çıkan IRA İrlanda Cumhuriyeti Ordusu'yla karıştırmamak gerekir) İrlanda Cumhuriyeti Kardeşlik Örgütü 1858 de kurulmuş olup illegal bir örgüttür. İrlanda dışında (Amerika İngiltere v.b) yaşayanlar da sayılmak kaydıyla hiç bir zaman 2000 den fazla üyesi olmamıştır. Üyelerinin çoğunluğu aydın denilebilecek bir kitlenin içinden geliyordu. Hem bu yönden hem de gizlilik ve inançlı kararlılıkları yönünden, günün Rusyasındaki, Lenin'in küçük Bolşevik Partisine benzerlik gösteriyorlardı.Fakat yine de amaçta ekonomik değil, politiktiler. Koyu milliyetçiydiler. Ülkenin bağımsızlığı idealini benimsemişlerdi. Amaçları uğruna zor kullanmak çarpışmak dahil herşeyi yapmaya heran hazırdılar.

İrlanda'nın İngiliz boyunduruğundan kurtulması için halk hareketini onlar sağladılar ya da bir anlamda başlattılar. Bu arada onbeş günde bir yayınlanan IRB organı (kuruluşu 1910) "İrlanda Özgürlüğü" gazetesi bütün bir İrlanda Cumhuriyeti fikrini savunuyordu. Paskalya Pazartesi'si İrlanda Cumhuriyeti ilanının altında imzası bulunan bütün kişilerin IRB üyesi olması da anlamlıdır.

I.ci Dünya savaşı çıktığı zaman,Parnell'in mirasçısı ve İrlanda Milliyetçi Partisinin başkanı John Redmond, kendisi ve partisi adına "Kendi kendini yönetme" kanununun ileriye bırakılmasını kabul ettiğini açıkladı. Taraftarları sözcüğünün kapsamına, o zaman sayıları iki yüz bin kişi kadar olan İrlandalı Gönüllüler giriyordu. (Bunların yalnızca 2000 tanesi eğitim görmüş ve silahlıydı) Bu birlikler Ulster gönüllülerine Ulster gönüllüleri ise, "kendi kendini yönetme "kanununa karşı olarak kurulmuştu.Ulster gönüllüleri de çok yakın ve kaçınılmaz görünen bu kavgayı, ileri bir tarihe bırakmaya istekli ve hazırdılar. Ve İrlanda'nın gerek kuzey gerek Güney bölgelerinden binlerce genç Belçika'da savaşmaya gitti. Diğer bir deyişle ölmek için gittiler. Gönüllü olarak...

Redmond, Londra'ya, İrlandadaki bütün İngiliz güçlerini çekebileceklerini bildirdi. Merak edilecek birşey bulunmadığını, kendi güçleriyle Ulster gönüllülerinin savaş süresince İrlanda

Lord Wimborne-Irlanda Valisi.

Kontes Marklevicz-Bir sosyalist.

içinde düzeni sağlayabileceklerini hiç bir karışıklık çıkmayacağından emin olunmasını istedi.

Fakat IRB hiç bu şekilde düşünmüyordu. Amaçları oldukça farklıydı ve sakin sessiz oturmakla ilgisi yoktu. Merkez konseyinin geçmiş toplantılarından birinde karara varılmıştı bile. İngilterenin Almanya ile arasındaki savaş sona ermeden önce bir İrlanda ayaklanması olmalıydı olacaktı. Söz konusu toplantı 1914 yılının Ağustos ayında yapılmış ve söz konusu kararın alındığı gizli tutulmuştu doğal olarak, IRB ciddiydi. Derhal çalışmaya koyuldular. 1916 yılının Paskalya Bayramı haftasına kadar örgütün faal üyeleri yoğun bir şekilde bu devrim hazırlıklarıyla uğraştılar.

Örgütün elinde, büyük bir miktar para ki bunun çoğu Amerika'da yaşayan İrlandalılardan geliyordu ve iyi çalışan beyinlerin dışında hiç birşey bulunmuyordu. İrlanda'daki milliyetçi örgütler aracılığıyla eyleme geçmek zorundaydılar. Gereken örgütlerin bir çoğunun yönetiminde kısmi olarak söz sahibi olmuşlardı zaten. Eğer ayaklanmanın askeri açıdan başarıya ulaşmasını

İrlanda polis örgütünün karargahı İrlanda "Şatc" su

istiyorlarsa, silahlanmalıydılar. Fakat daha önce silah bulmak zorundaydılar. Gereken cephane ve askeri malzeme ya İngiltere'nin silah depolarından ya da dışardan, yabancı bir ülkeden (burada kastedilen Almanya'dır elbette) elde edilecekti.

Ayaklanma öncesi devrede. güçlerin denge durumuna bir göz atalım. Olayları şu şekilde toparlayıp özetlemek mümkündür: Ulster gönüllüleri ve bazı büyük toprak sahibi kişilerle sanayiciler dışında bütün İrlanda halkı, İngilizleri başından atarak bağımsızlığına kavuşmak istiyordu. Yıllardır boyunduruk altında yaşamaktan bıkmıştı usanmıştı. Fakat şu meşhur "Kendi kendini yönetme" yasası konusunda önerilen (yada bir bakıma, kararlaştırılıp ilan edilen) çözüm yoluna razı görünüyordu. Halbuki, uygulamanın, ileriye savaş sonrasına bırakılması nedeniyle İrlanda birçok konuda özellikle mali alanda bir Dominyon durumundan daha kötü şartlar altında bulunuyordu. Halk bunun farkında değildi elbet.

Daha da ötesi vardı İrlanda da bugünkünden bile daha önemli durumda bulunan çiftçi kesimi savaştan oldukça büyük yarar sağlıyordu ve hayatından memnundu.

Durum böyle olunca IRB halkın çoğunluğundan duygusal bir yakınlık elde edecek ve sempati toplayacaktı. Fakat maddi konular da çok az hatta hiç yardım bulamayacaktı.Bir de İrlandalıların kendilerine özgü karakterleri vardı ki bunu özellikle hesaba katmak gerekirdi. Ne zaman ne yapa cakları hiç belli olmazdı. Anlık davranışlarıyla şaşırtırlardı kişiyi.Ayaklanma karşısındaki tepkilerinin ne olacağı önceden tahmin edilemezdi., Katolik kilisesi mutlak bu olaya karşı çıkacaktı. Ve papazlar İrlanda'da söz sahibi saygı değer kişilerdir. Üstünlükleri bugün hala görülmektedir.

Dövüşen kitlenin görüş açısından bakacak olursak, her başkaldırma, ayaklanma mutlaka bastırılır diye düşünüyorlardı. Redmond'un gönüllülerinin çoğunluğu silahsızdı. Kalabalık bir bölümü ise, İngiliz ordusunda İngilizler için savaşıyordu. Fransa'da. Buna rağmen İrlanda'da kalmış olanların içinde az sayıda da olsa, silahlı ve eğitim görmüş kişiler bulunuyordu. Her hangi bir çarpışma olayında bunlara güvenmek mümkündü. Bir araya toplanmış gönüllüler ordusunun Kurmay başkanı olarak Eoin Mac Neill'i görüyoruz. Kendisi aslında bir tarihçiydi. Ordunun komutanlığını ise Patrick Pearse adında, otuz yaşlarında, genç bir okul öğretmeni yapıyordu. gerek Eoin Mac Neill, gerekse Patrick Pearst, IRB (İrlanda Cumhuriyeti Kardeşlik örgütü) üyesiydiler. Fakat, aynı partiden olup aynı amaç uğruna çalışmalarına ve bunun için biraraya gelmiş olmalarına rağmen taktik konusunda aynı görüşleri paylaşmıyorlardı. İlerdeki olaylar aralarındaki anlaşmazlık ve ayrılıkları, daha açık bir şekilde ortaya serecektir. Gönüllüler bütün İrlanda üzerinde, her bir yana yayılmış durumda bulunuyorlardı.

David Goliath'ın olanakları

Sözünü ettiğimiz gönüllülerin yanısıra, bir yarı askeri güç daha bulunuyordu, ayaklanmaya yardımcı olabilecek gereğinde...Bunlar da Connoly'nin İrlanda Vatandaşları ordusuydu. Connoly Sosyalist bir politikacıydı. 1896 yılında İrlanda Sosyalist Cumhuriyetçi Partisini kurmuş tu. Askerlikten yetişmişti. Dolayısıyla, birliklerin yönetimi konusunda yetkili ve tecrübeliydi.

1908 yılında James Larkin, İrlanda Ulaştırma ve Genel İşçi Sendikasını kurdu. Bu sendika

bir süre sonra grev yapmaya karar verdi 1913 yılında uygulamaya geçildi. Fakat bu grev devlet kuvvetlerince zor kullanılarak engellendi, dağıtıldı. Böyle bir durum karşısında, işçilerin elinden birşey gelmediğini, karşı koyamadıklarını çaresizliklerini gören Connoly, işçilerin haklarını savunacak onları koruyacak bir güç gerekiyor diye düşündü. Bunun sonucunda Vatandaşlar Ordusu kuruldu. Ordunun başında kendisi ve eski bir İngiliz subayı olan Jack White bulunuyordu. Connolly'nin ordusunun ayaklanma öncesinde, Cumhuriyeçilerin elinde bulunan en iyi eğitilmiş, en sağlam ordu olduğu söyleniyordu. Fakat ne yazık ki sayıları çok azdı. Beklenen olay zamanı çattığında, kavgaya, çatışmaya sıra geldiğinde, yalnızca 250 kadardılar dövüşecek. Gönüllülerden yaklaşık olarak bin kişi vardı.

Bütün birleşen güçlere destek olabilecek bir de kadın örgütü bulunuyordu. Örgütte ileri gelen, söz sahibi kişilerden Kontes Markievicz aristokrat bir ailedendi. Soylu bir İrlandalıydı. Paskalya ayaklanması sırasında Vatandaşlar Ordusunda bir subay olarak dövüşmüştü. Yalnızca bir yurtsever değil aynı zamanda sosyalist bir kadındı.

Biraraya gelen bu örgütlerin yanısıra "Fianna Çocukları" denilen bir gençler grubu vardı. Ayaklanma öncesinde, askercilik oynayıp kendi kendilerine Harekatlar düzenleyip, vakit geçiriyorlardı. (tıpkı küçük çocuklar gibi) Fakat ayaklanma sırasında, gerçek çatışmalarda, savaş larda cesaret ve yeteneklerini ortaya kovdular. Büyük yararlılık gösterdiler. Bütün habercilik , ulaşım ve benzeri görevleri üstlenip, başarıyla yürüttüler.

İrlanda Cumhuriyetçi birliklerinin karşısında çok büyük bir kitle bulunuyordu. (Karşı güçler, kağıt üzerinde bile olsa korkulacak rakamlara ulaşıyordu.)

İrlanda üzerindeki etkinliğini sürdürebilmek ve kontrolu elde tutabilmek için İngilizler Kraliyet İrlanda Polis Örgütünü kullanıyor ve güvenlik konusunda onlardan yararlanıyorlardı. 10000 kadar silahlı adamdan oluşmuştu Kraliyet İrlanda Polis Örgütü. Kışlalarda yaşarlardı. Büyük çoğunluğu İrlandalıydı. Çevre lerini, yöreyi karış karış biliyor, çok iyi tanıyorlardı. Bu nedenle istihbarat konusunda pek güçlük çekmiyorlardı. 1916 yıllarında, içlerinden belki birkaçı dışında hepsi Krala körükörüne sadıktı. Çok iyi eğitim görmüş ve araç gereçlerle donatılmışlardı. Olanakları sağlam ve genişti. Üstelik bölge halkı onlardan tam anlamıyla nefret ediyor sayılmazdı. (İrlandalılar Polislerden hoşlanmadığı için bu kadarı kâr sayılabilirdi.)

Ve ülkedeki bütün olaylar er ya da geç bu örgüt üyelerinin kulağına ulaşırdı. Merkez karargâhları Dublin "Şato" suydu. Şato, her olayda çevrede neler olup bittiği konusunda bilgi edinebilmek için bu örgütten yararlanıyordu.

Polis Dublin içinde silahlı gezmiyordu fakat gereken yerde, gereken zamanda gerektiği kadar silah bulabilme olanaklarına sahipti.

Sir Roger Casement

Sayıları bin kadardı ve örgütleniş biçimleri Londra polisinin yapısına benzerdi. Kraliyet İrlanda Polis örgütünün (RIC) politik olaylarla ve eğilimlerle ilgilenmek üzere kurulmuş bir özel şubesi vardı. Bu bölüm İrlanda Cumhuriyetcileri arasına sızdırdığı ajanlar aracılığıyla genel siyasi eğilimlerden, planlanan eylemlerden haber almak amacını güdüyordu. Her çevrede bir görevli bulunduruyorlardı. Durumböyleyken Şatodakilerin IRB nin ne tasarladığını bildikleri varsayılabilirdi ancak anlaşılan özel "politik" bölüm ya IRB'nin içine sızamamıştı ya da bu işleri başaracak yetenekte kişilerden oluşmamıştı. Diğer yandan Şato'daki görevlilerin gelen raporları incelerken dikkatsiz ve beceriksiz davranmış olabilecekleri hesaba katılmalıdır. Çünkü eldeki bilgileri ve belgeleri derlemek, yorumlamak ve değerlendirmek onları toplayıp rapor haline getirmekten çok daha önemlidir.

Söz konusu "işgal" kuvvetlerinin arkasında İrlanda da büyük bir İngiliz ordusu bulunuyordu. Ayrıca savaş dolayısıyla İngiltere'nin içinde üstün sayıda yardımcı güçler de vardı. İrlandalıların, insan gücü kıyaslaması söz konusu olduğunda, kazanma umutları hemen hiç yoktu.

Silahların kıyaslanması söz konusu olduğunda dengesizlik insan güçleri arasındakinden daha korkunç ve daha büyüktü. I.Dünya Savaşının çıkmasından önce Ulster gönüllüleri 35.000 tane Alman tüfeği satın almışlardı. Buna karşılık İrlanda gönüllülerinin ancak 1000 tüfeği bulunuyordu.(o kadar alabilmişlerdi) Görüldüğü gibi dengesizlik gülünç denebilecek boyutlardaydı. ayrıca İngiliz ordusunun elinde her türden silah cephane teçhizat ve boy boy toplar bulunuyordu. İrlandalılar böylesine acıklı ve garip olan bu durumu düzeltmek amacıyla hazırlıklara giriştiler. Almanya'dan silah satın almak üzere harekete geçtiler. Amerika'da yerleşmiş olan ve şereflibir geçmişe sahip asil bir İrlandalı Sir Roger Casement, yaşadığı ülkeden kalkıp Almanya'ya geçti. IRB'nin kararlaştırmış olduğu Paskalya ayaklanmasında kullanılmak üzere gereken silahları getirmek amacındaydı. Fakat görevinde başarısızlığa uğradı.

CONNOLLY'nin Ulaştırma Sendikası ve İrlanda İşçi ve Genel İşçi Partisi merkezi olan Dublin deki Liberty Hall önünde gösteri yapan "İrlanda Vatandaşlar Ordusu'

İngiliz gizli servisi, Almanların bir kısım şifrelerini çözmeyi başarmıştı. Böylelikle olaydan haberleri oldu ve gereken tedbirleri aldılar. İngiliz donanması, silah taşıyan Alman gemisinin yolunu kesip batırdılar. Sir Roger Casement, Paskalyadan önceki Cuma günü County Kerry'de Tralee yakınlarında bir denizaltıdan karaya çıkarken yakalanıp tutuklandı. Daha sonra İngilizler kendisini yargılayıp idam hükmü verdiler. Suçu, vatana ihanetti.

İrlandalıların son umut ışığı ve güvencesi silahlar gelmiyordu işte. Hala amaçlarında kararlılıklarını sürdürecekler miydi?

İşin burasında halkların karakteristik özellikleri önem kazanmaya başlıyor. Bu işe karışmış olan İngiliz ve İrlandalılara ayrı ayrı bir göz atalım.

Yanısıra, SİNN FEIN teriminin anlamını çözmeye çalışalım.

Sinn Fein, genellikle "sadece biz" olarak çevrilir başka dillere. Gerçekte çok karışık olan bir İrlanda düşüncesinin, kavramının belki de en doğru, en güzel açıklamasıdır. Herşeyin ötesinde, ve öncelikle İngiliz idaresinden kurtulmak demekti. fakat o günlerde İrlanda tarihiyle politikası birbiriyle içiçe bulunduğundan Sinn Fein'e ikinci bir anlam kazandırıyordu. Yüzyıllar dan beri Irlandalılar, zamanı geldiğinde, İngilizlerden kurtulmak için verecekleri savaşta İngiltereye düşman olan ülkelerden yardım alabilecekleri ini ummuşlardı hep. 1916 yılında Almanların yapacağı gibi, İspanyollar ve Fransızlar da İrlandalıları yüzüstü bırakmışlardı. ve İrlandalıların İngilizlerden kurtulmak için verdikleri bağımsızlık savaşlarında pek yardım etmemişlerdir. Bunun nedeni adı geçen ülkelerin İngilizleri İrlanda'da yenmekten kaçındıkları ya da istememeleri değil askeri ve coğrafi koşulların yarattığı en gel ve aksaklıklardı. (Örneğin: zamansız gel-git olayları, yöresel rüzgarlar ve benzeri) Bu açıdan Sinn Fein İngiliz idaresinden kurtulmak için İrlandalıların yalnız kendilerine güvenmek zorunda olduklarını da anlatmaktadır. Bunu izleyen yıllar içinde İngilizler için "Shinners" İrlandadaki koyu Cumhuriyetçiliğin simgesi olacaktı. Birinci yıllık kongresini ancak 1905 yılında gerçekleştirebilmiş olan parti, aslında demokratikti. 1908 yılında Leitrim seçimlerinde parlamentoya aday bile göstermişti. (Bu adayın kazanamadığını söylemeye gerek yok) Fakat zaman geçipte parti yerini sağlamlaştırdıkça, Redmond'un Milliyetçi Partisinin aşırı uçlarından her geçen gün biraz daha fazlasıyla üye kapmaya başladı. Böylelikle hacmi genişliyor ve güçleniyordu. Partinin başkanı ve aynı zamanda "Birleşik İrlandalılar" gazetesinin baş yazarı Arthur Griffith hiç bir zaman fanatik olmamıştı. Parlamento yoluyla da bir şeyler yapılabileceğini savunuyordu, parlamentoya güveni vardı ve

James Connolly

Dublin Grafton Caddesinden bir görünüş

ÜST: İngiliz piyadeleri Four Court'sa ateş açıyor.

ALT: Ayaklanmadan sonra İngiliz hapisanesinde isyancılar. İsyan sırasında İrlandalılar 1000 kadar kayıp vermiş ve yüzlercesi hapsedilmiştir.

inanıyordu. (bu düşüncesi nedeniyle IRB yöneticilerinin, liderlerinin bir çoğundan daha az aşırıydı) Fakat bir konuda Redmond'un ve Parnell'in eski partilerinden farklı düşünüyordu. İngiliz Liberal Partisiyle ittifak'a güvenmiyordu. "Sadece biz" Birçok genç için oldukça çekici bir düşünceydi...

İngiliz yöneticileri, önde gelen kişileri ne oldukları belirsiz insanlardı. Londradaki Liberal hükümet hemen hemen bütün dikkatini Avrupaya, kıtanın tüm yüzeyinde görülen mücadeleye yöneltmişti. 1916 yılında Irlanda kavgasız gürültüsüz, sakin görünüyordu. Bu nedenle iyi politikacı ve yetenekli askerler kendi ülkelerinde genel sekreter olarak Augustine Birell'i görüyoruz. Söylendiğine göre çok sevimli ve çekici bir kişiliği vardır. Aynı zamanda başarılı bir yazardı. Kitapları günümüzde pek hatırlanmadığı halde o zamanlarda zevkle okunurdu. Anlaşıldığına göre, Dublin'deki görevini (bu görev için faal yönetim başkanlığı terimini kullanabiliriz) yazarlık mesleğinin bir dalı, yan görevi olarak görüyor, öyle düşünüyordu. Nitekim zamanının büyük bir bölümünü, tek yükümlülüğü yazarlığıymışçasına, Londra'da gezerek geçiriyordu. Siyasal işlerle görevli, sorumlu başlıca yardımcısı Sir Matthew Nathan adında sömürge yönetimi konusunda uzmanlaşmiş bir sivil görevliydi. Bu adamın İrlanda halkının kişilik yapısı, karakteristik özellikleri hakkında hiç bilgisi yoktu. Ve anlaşılan en mutlu olduğu anlar, yazıhane masasının ardında koltuğunda oturup bir yığın gündelik evrak ve dosya ve kağıtla uğraştığı, kırtasiyecilik yaptığı zamanlardı. İrlanda'da bulunan İngiliz ordusu kumandanının bile İrlanda içinde olup bitenlerden haberi yoktu. Nihayet bir de Kralın temsilcisi Vali Lord Wimborne bulunuyordu. İngiliz yönetiminin bütün yetkisizlik ve yetkileriyle hakları ve güçleriyle bir tür kralı gibiydi. Fakat diğer yöneticilerden farklı olarak İrlanda'yı ve İrlandalıları iyi tanıyordu. 1903 yılında kira kanunlarında, dolayısıyla ev sahibi kiracı ilişkilerini etkileyecek olumlu değişiklikler yaparak İrlandalı çiftçilerini biraz olsun yatıştıran toprak hareketlerinden yana çıkmıştı. Birrel gibi Lord Whimborne'da yönetici sınıf tarafından oldukça destekleniyordu. fakat genel sekreterin tersine İrlanda'da olan bitenle, gelişen olaylarla hiçmi hiç ilgilenmiyordu.

Daha önce de gördüğümüz gibi İngiliz gizli haberalma servisi, İrlanda'daki birçok direniş hareketlerine ya da örgütlerine sızmayı başarmıştı. Gönüllülerin, Dublin Şato'su tarafından bilinmeyen çok az sırrı kalmıştı, doğrusunu söylemek gerekirse. Şato'nun Casement'ın karaya çıkışından bu yana bir ayaklanma hazırlığı yapıldığından haberi vardı. Ustelik Caseman'la birlikte ele geçirdikleri Alman silahları yeterinden çok açık delillerdi. 21 Nisan 1916 tarihinde Casemnt karaya ayak basmış ve hemen ardından tutuklanıp götürülmüştü. Tutuklanması üzerine İrlanda da bir kaynaşma başladı. Bu arada Belfast'a bir ziyaret yapmak üzere hazırlanan

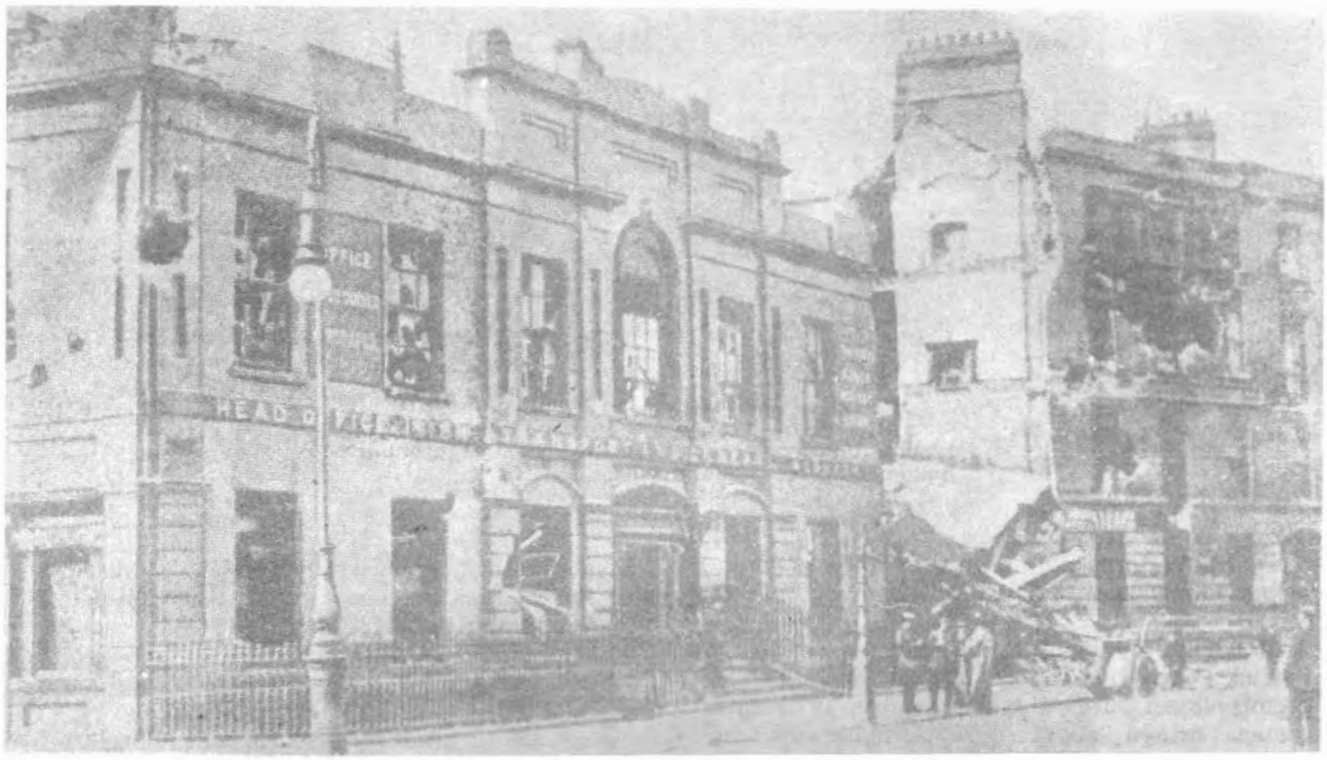

Avaklanan İrlandalıların genel karargahı Liberty Hall

Wimborne ziyaretini erteledi. Kendisi zaten gelişen olayların farkındaydı. Ayın 23'ünde ayaklanmanın çıkmasından birkaç saat önce Nathan'dan 60-100 İrlandalı liderin tutuklanmasını istemesi bunun somut bir delilidir. Eğer bu harekat başarıyla sonuçlansaydı isyan çıkması olanaksız olurdu. Polis harekatı için çok geçti. Olaylar iyice gelişmişti ortam hazırdı bile. Vatandaş ordusu ve gönüllüler silahlanmış olup bağımsızlık savaşı vermek için can atıyorlardı. Fakat Nathan yasal kral Lord Whimborne'un yaptığı tutuklanmalara güvenerek, henüz tehlikeli bir durum olmadığından polis harekatının gereksiz olduğuna ikna etmişti. İktidardaki hükümetin genel sekreteri Birrell ise Londra'daydı.

Bu arada Gönüllülerin üst düzeydeki komutanları arasında da çeşitli tartışmlar sürüp gidiyordu. Ve birtakım kararlar alınmıştı. Casement'in tutuklanması sonucunda bir takım planlar yapıldı. Bunlardan birisi de Eoin Mac Neill'in silahların ele geçirilmesi halinde ayaklanmanın ertelenmesi ya da iptali hakkında verdiği karardı. Muhtemelen Nathan'ın istihbarat örgütü Casement'in tutuklanmasından sonra gelişen olayları yakından izliyordu. Yalnız Nathan'ın bilmediği bir şey vardı. O da Gönüllülerin kendi aralarındaki çelişkilerin fikir ayrılıklarının onları bölünmeye kadar götürdüğüydü. Bir gurup bu işin intihar olduğunu savunuyordu. IRB ve Patrick Pearse grubu ise şartlar ne olursa olsun vatanseverlerin bağımsızlık savaşını desteklemeyi uygun buluyordu. Bu gücü onlara yılların ezilmişliğinin, bağımlılık ve sömürüsünün nihayet sona erebileceği umudu veriyordu. Bağımsızlığa kavuşma günü gelmişti halkın gücünü hiçbir şey durduramazdı. İki gurup arasındaki çelişkiler gittikçe büyüdü. Mac Neill'in isyanı iptal kararı ile Pearse'in gerçekleştirme kararı. Gönüllülerle Milliyetçi Parti arasında ölüm çanları çalınmasına sebep oldu. Ayaklanma başladıktan sonra İngiliz idaresine karşı güçlerin liderliği Sinn Fein'e geçti. Paskalya bayramı haftasında çarpışanlar ise IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) nun çekirdeğini oluşturmuştur.

Mac Neill'in ayaklanmayı son anda iptal etmek istemesi bütün ülkede duyulmuştu. Yani bütün halka bildirilmişti. Pazar gazetelerinde yazdığına göre Nathan'ın da bu olaydan haberi vardı. Bir kat ateşli adamın bu emire uymayacaklarını biliyordu. Buna karşılık gönüllülerin bir çoğunun bu emirden dolayı rahat bir nefes alacaklarını ve din adamlarının Mac Neill'i destekleyeceklerini biliyordu. Bir avuç ateşli isyancıyı kolayca yokedebileceklerini düşünüyorlardı. Fakat bu sandıkları ölçüde kolay olmadı. Halkın gücünü küçümsedikleri için yeteri kadar tedbir almadılar.

Lord Whimborne haklı olarak korkuyordu. Ama bu ona birşey sağlamadı. Ayaklanmanın birinci günü olan Pazartesi günü, İngiliz subaylarının çoğu Fairy - house yarışlarındaydı. Ülkede olan biteni, kaynaşmaları umursamıyor belki de bir avuç isyancının hiç birşey başaramayacağından emin oldukları için kafala-

THE PROVISIONAL GOVERNMENT
OF THE
IRISH REPUBLIC
TO THE PEOPLE OF IRELAND.

İrlanda milliyetçilerinin duyurusu: İrlanda halkının hükümeti İrlanda Cumhuriyeti

rını yormuyorlardı bile. Mac Neill'in ayaklanma yı iptal kararı da onları büyük ölçüde rahatlatmış tı.

Paskalya ayaklanması resmen bir intihardı. Patrick Pearse bunun farkındaydı. Silahların ele geçmiş olması, tutuklanmalar ve görüş ayrılıkları sonucu ortaya çıkan guruplaşmalar aslında birçok yönlerden ayaklanmayı etkileyecekti. Ayaklanma sabahı annesine şu sözleri söylerken bütün olayların bilincindeydi.

-"Benim ve arkadaşlarımın vurulacağı, yok olacağı gün geliyor." annesi, aşırı milliyetçi olan diğer oğlu William'ı sorduğu zaman.

-"Willie mi? O da diğerleri gibi vurulacaktır, hepimiz öleceğiz" diye cevap vermiştir.

"İrlanda Vatandaşları Ordusu" kurucularından ve İşçi Partisinin ileri gelen kişilerinden James Connolly'de durumun değerlendirmesini yaptığında kazanma ihtimalinin ancak binde bir olduğunu söylemiştir. İsyan sabahı kendisine gelip "Hiç umut var mı?" diye soran bir arkadaşına "hiç yok" diye cevap vermiştir. Bu da bize, hiçbirinin bu eylemin sonucu konusunda umutlu olmadığını gösteriyor.

Her olayı ancak kendi bakış açılarına göre yorumlamaya alışık yüksek subaylar ve Dublin Şato'su nun sömürge yöneticileri için bir gurup adamın salt ülkelerinin bağımsızlığı uğruna ölmeyi göze almalarını anlayabilmek çok zordu. o çağı ve çağın gerektirdiği koşulları inceleselerd olayları daha iyi değerlendirebilirlerdi.

I.Dünya savaşı Avrupa ülkelerinde olanca şiddetiyle sürüp gidiyordu. Bazı halklar ülkelerini ve bağımsızlıklarını koruma kavgasındaydılar, bazıları içinse sömürgelerini paylaşmak söz konusuydu. Bu savaş çıkarlar ve bağımsızlıklar savaşıydı. Langemarck henüz çok yeniydi. Verdun sürüyordu. ve Somme başlamak üzereydi. Tarihte hiç bir çağda insanlar bir ide al uğruna hayatlarını feda etmeye bu kadar istekli görünmüyorlardı, görünmemişlerdi.

İrlanda idealinin kökleri çok derindi. Senelerdir sömürge olarak kullanılmak İrlanda halkına oldukça ağır gelmişti. Büyük bir çoğunluk ülkeyi terkedip Amerika'ya göç etti. Kalanlar ise yıllar yılı bağımsızlık düşleriyle yaşadılar. Bunların birikimi olarak insanlar gittiler, dövüştüler, bağımsızlıkları uğruna öldüler.

Paskalya Haftası

İrlanda planının esası şehrin kilit noktalarını ele geçirip mümkün olduğu kadar uzun süre bunları ellerinde tutarak başkentte İngiliz kontrolünü kırmaktı. Böylelikle aşağıdaki üç ihtimalden birinin gerçekleşeceğini tahmin ediyorlardı.

1- Halk ayaklanarak onlara katılacaktı.

2- İngilizler, İrlandayı kontrol altında tutmanın imkansızlığını anlayıp çekilecekti.

3- Almanların İrlanda halkına yardım edecekleriydi. (ki bu çok zayıf bir ihtimaldi.)

Cephanenin yakalanmış olmasından dolayı ellerinde yeterli silah bulunmadığına göre başlıca merkez noktaları İngilizlerin topçu birliklerini harekete geçirmemeleri halinde ellerinde tutabileceklerdi Connolly ve sosyalistler İngilizlerin kapitalistçe nedenlerle Dublin'i bombardıman etmeyeceklerini düşünüyorlardı. Çünkü kendi mülkiyetleri altında bulunan Dublin'de büyük yatırımları vardı. Ve şehrin yarıdan fazlası onlara aitti. Bunu yıkmak işlerine gelmezdi. İrlandalılar bu düşünceyle yanılgıya düşeceklerdi. Çünkü sömürgelerini kaybetmek söz konusu olunca İngilizlerin yapmayacağı şey yoktu? Zaten diğer sömürgeleriyle başı dertte olan İngiltere bir de İrlandayı kaybetmek istemezdi elbet.

Ayaklanmanın başlangıç saati olarak öğle üzeri oniki'yi kararlaştırmışlardı. O gün tatil olduğundan dolayı yollar kalabalıktı. Paskalya bayramını kutlamak üzere sokağa çıkmış halk, ortalıkta olağandışı bir şeyler döndüğünün farkına vardı. Gönüllülerle Vatandaşlar Ordusunun şehrin kilit noktalarını ele geçirmek üzere yürüyüp yayıldıklarına tanık oldular. İsyancıların işi umduklarından daha iyi gitti. Liffey nehrinin kuzeyinde beş ana bina ya da beş bina gurubu güneyindeyse dokuz bina ve bazı tren istasyonları ele geçirildi. Sack-ville sokağındaki (şimdiki adıyla O'Connell caddesi) Genel Postane

1919'da Dublin'da General Frach'in barış gösterisi sırasında tanklar şeref tribününün önünden geçiyor.

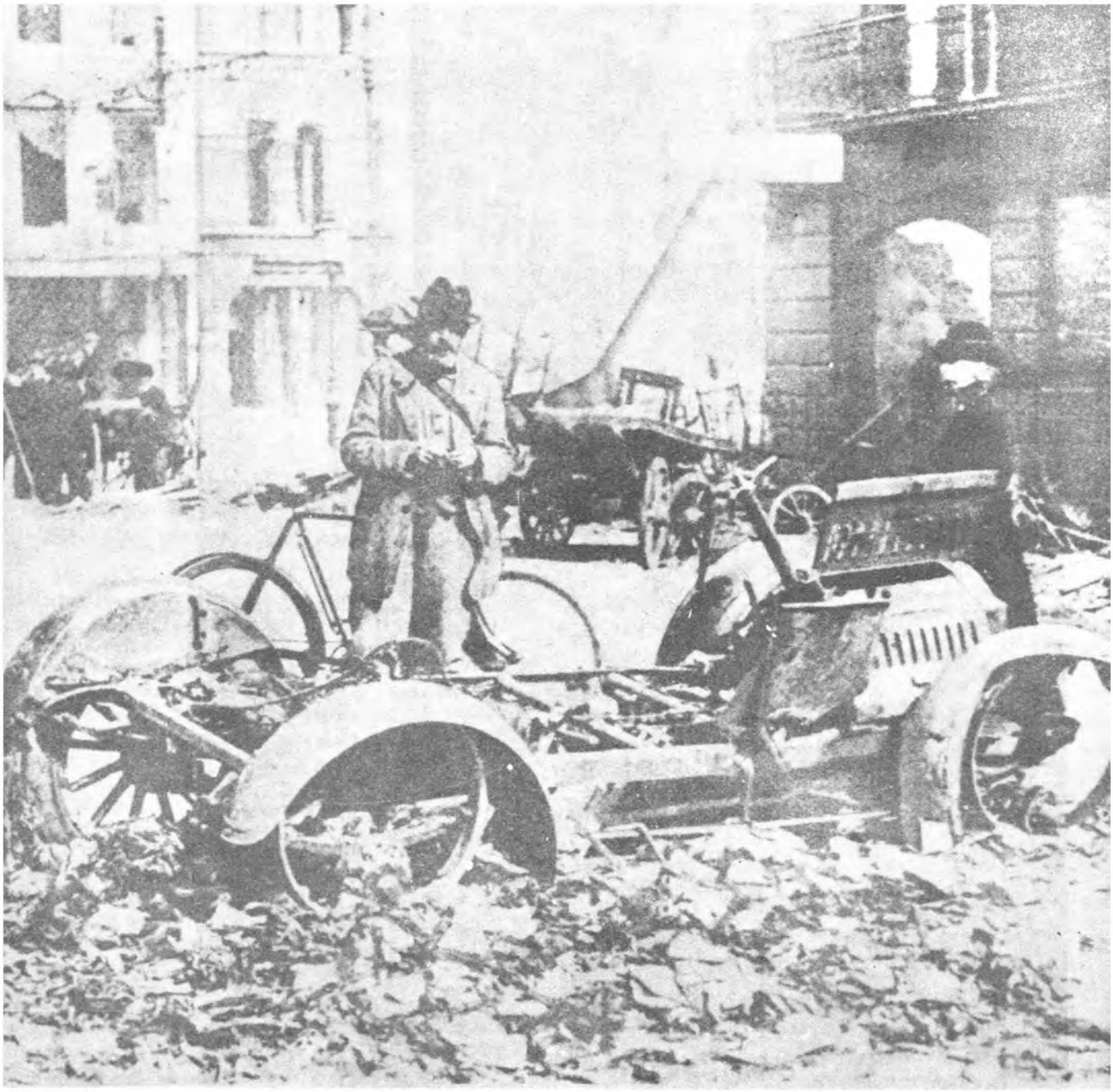

İrlanda'lılar sömürgeci İngilizlere karşı ayaklanmada başarısız oldular. Dublin'in yakılıp yıkılmasından başka hiç bir netice alamadılar. Fotoğrafta Sackville Caddesinde tahrip olmuş bir araba ve yaşlı İrlandalı görülüyor.

binasını karargah olarak kullanmaya karar verdiler. Oraya İrlanda bayrağını çektiler. Ve Patrick Pearse yeni İrlanda Cumhuriyetinin geçici hükümetinin kurulduğunu buradan ilan etti. Postanedeki Geçici Hükümetin Askeri Komutanı olarak Connolly seçilmişti. Çok hasta olan Joseph Plunkett tıca O'Rahilly Tom Clark, Sean Mac Dermott ve diğer liderler de Patrick Perse'ün yanında bulunuyorlardı. Orada çok genç bir adam olan Michael Collins'de vardı.

İsyancılar, İngilizlerden geleceğini bekledikleri saldırıya karşı postaneyi takviye etmeye başladılar. Olanakları çok sınırlı olduğu için safları sıklaştırmak zorundaydılar. Ellerindeki silah ve cephane çok azdı. Sayıca da çok kalabalık sayılmazlardı. Postaneden başka dört önemli yeri daha ele geçirmişlerdi. Oraları da sıkı denetim altında bulunduruyorlardı.

Dublin şatosunu ele geçirmek için yapılan girişimler başarısızlıkla sonuçlandı. Phoenix Parkında silah ve cephane ele geçirmek için yaptıkları girişim kısmen başarılı olduysa da elde edebildikleri silah sayısı pek azdı. Bir kaç tüfekle yetinmek zorunda kaldılar. Yaptıkları en başarılı eylemlerden biri Şato'nun telefon hatlarını kesip orayı uzun bir süre tecrit etmeleriydi. Bir diğeri de, geçici hükümetin yerleştiği postanenin bulunduğu Sack-Ville sokağında, İngilizlerin

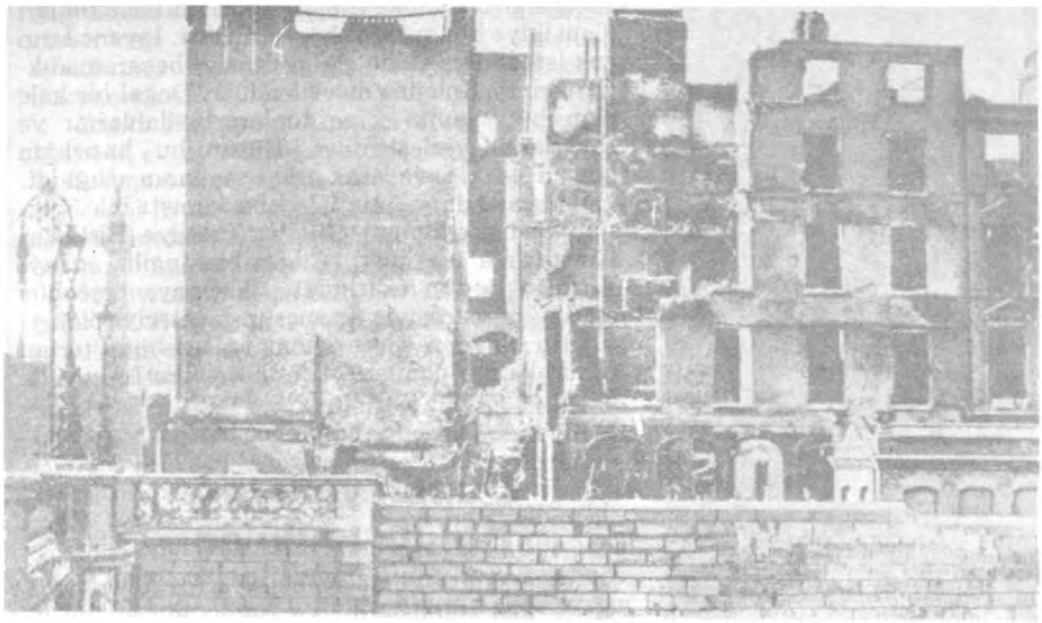

Dublin'de O.Connell köprüsü yakınında harap olmuş binalar

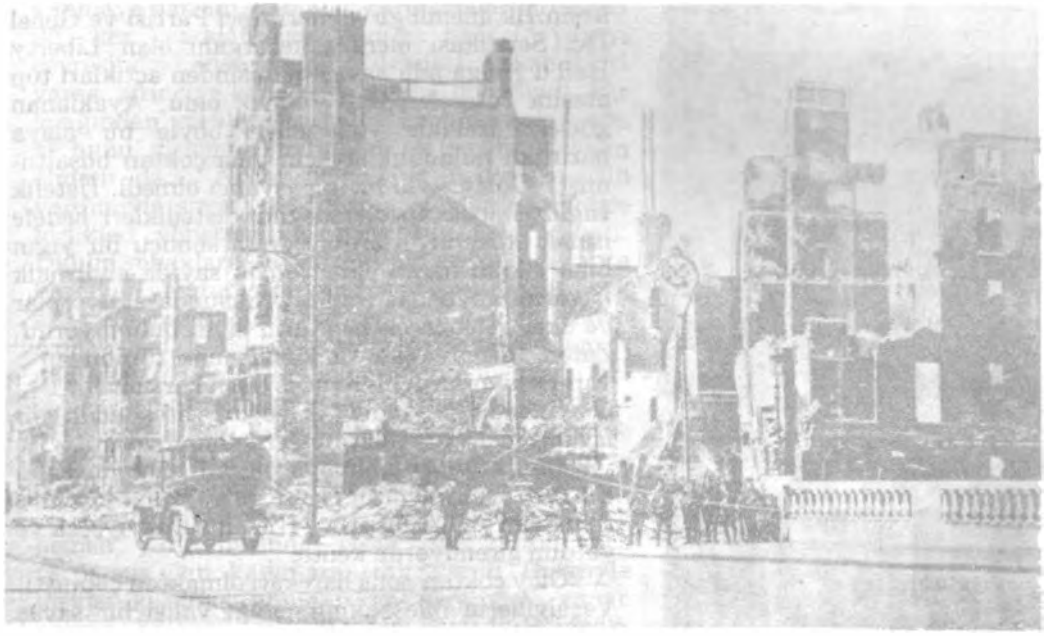

Ayaklanma sonunda Sackville Caddesinden görünüş

hücumlarını kahramanca dövüşerek püskürtmeleri olayıdır. Bu saldırıdan ancak kayıp vererek çekilebildi İngilizler.

Olup bitenler İngilizler için sürpriz olmuştu. İşlerin plan dışı gelişmesi onları şaşkınlığa uğrattı ve ne yapacaklarını bilemediler bir süre. Kendini toparlar toparlamaz Şato, derhal Dublin'in dışındaki diğer kamplardan asker gelmesini emretti. Ayrıca Londra'yı arayıp takviye gönderilmesini istedi. Oradaki başkumandan İrlandalı Lord French'di. Kendisi koyu bir İngiliz işbirlikçisiydi. Derhal dört tümen askerin oraya gönderilmek üzere harekete geçirilmesini emretti. İngiliz siyaseti tam tersine dönmüştü. İrlandayı sakinleştirmek ya da yatıştırmak söz konusu olamazdı. İsyan hemen bastırılmalı, isyancılar da bir an önce yakalanmalıydılar. Dublin'de isyancıların durumu, Şato'daki İngilizlerden farklı değildi. Onlarında dış dünyayla ve ele geçirdikleri bölgelerle ilişkilerini sağlayan araçları telsizleri yoktu. Merkezler arasında haberleşme olayı olanağı zorlaşmış, genellikle çatışmanın doruğa ulaştığı anlardaysa imkansız hale gelmiştir.

Asker olanlar açısından Salı günü oldukça sakin geçiyordu İngiliz Birlikleri çok ihtiyatlı yaklaşıyorlardı. Kafalarındaki plan önce isyancıların merkez noktalarının bulunduğu bölgeyi

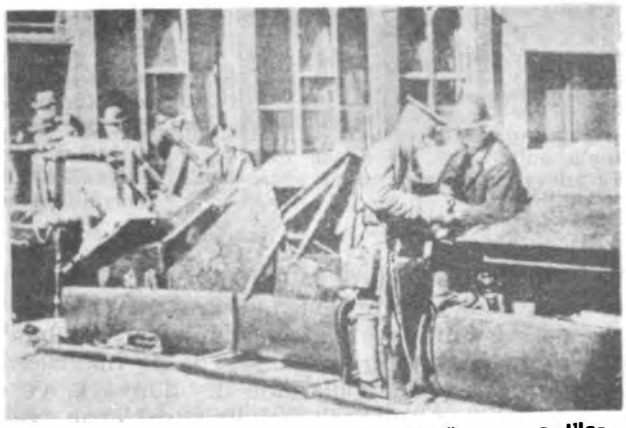

Üstte: İngilizler eyeklanmaya büyük önem verdiler. Fotoğrafta mevzilenmiş İngiliz askerleri. Ortada: Dublin'de bir barikat. Altta: İrlandalı bir sivil İngiliz askerince tutuklanıyor.

kordon altına almak sonra kontrol altına aldıkları alanı ikiye bölüp öyle ele geçirmekti. İsyancıların çok istedikleri halde ele geçirmeyi başaramadıkları Trinty Kolejine mevzilendiler. Doğal bir kale olan bu yapının içine toplarını silahlarını ve askerlerini yerleştirdiler. Bütün bu hazırlığın nedeni eldeki savaşacak asker sayısının azlığı idi. Halk arasında yağma işleri başlamıştı bile. Sıkı yönetim ilan edilmişti. İngiliz Takviye Birlikleri Kinstawn'a ulaşmıştı. Çılgın bir İngiliz subayı Yüzbaşı Bowen Colthurst, "kaçmaya teşebbüs ettiler" gerekçesiyle üç suçsuz gazeteciyi öldürttü. Bu olaydan sonra kaçmaya teşebbüs terimi çok kullanılır olmuştu. (Üstelik yalnız Irlanda da değil)

Her yanda vahşet ve zulüm başlamıştı.

Dublin yanıyor, Dublin halkı aç

Çarşamba günü isyancılar artık 20'ye karşı 1 kişi kalmışlardı. Ve İngiliz güçleri bu kez gerçek saldırıya geçmişlerdi. Acımasız ve kesin. İlk önemli girişimleri, İşçi Partisi ve Genel İşçi Sendikası merkez karargâhı olan Liberty Hall'ü Helga adlı savaş gemisinden açtıkları top ateşine tutarak yakıp yıkmak oldu. Ayaklanan güçler, özellikle yöneticileri böyle bir olaya hazırlıklı bulundukları için bina çoktan boşaltılmıştı. Dolayısıyla hiç bir isyancı ölmedi. Üstelik İngilizler pek nişancı değildi, istedikleri hedefe isabet ettiremiyorlardı. Bunun sonucu bir yığın bina yıkıldı harab oldu ve çok sayıda sivil halk hayatını kaybetti. İngiliz ordusunda ağır toplar ve akla gelebilecek her türlü silah bulunuyordu. Zaten geniş olan imkanlarının tümünden yararlanıyorlardı bir avuç isyancı karşısında.

Gizlendiği yerden iki üç el ateş eden bir isyancı için 9 librelik tüfekler kullanılıyordu.

Dublin şehri yanmaya başladı. Dublin halkı açlıktan kıvranıyordu. Şehre gelen yollar kesilmişti, ulaşım yapılamıyordu. Hiç bir türlü yiyecek ve yardım giremiyordu kente.

Olay çoktan polis harekatı olmaktan çıkmıştı. Ve sivillerin bile sakınılmadığı vahşi bir savaş haline dönüşmüştü. Bu arada İngiliz Takviye Birlikleri Kingstawn'dan çıkmış yardıma gelirler ken yolda De Valera'nın adamları tarafından pusuya düşürüldüler. Çok kayıp verdikleri halde rakam olarak aşırı üstünlükleri dolayısıyla yine de yola devam edebildiler. İsyancılar St Stephen's Green'den püskürtülmüşlerdi. Onlarda Kraliyet Tıp Kolejine kadar geri çekilip orada karargâh kurdular.

Perşembe günü yeni İngiliz başkumandanı Dublin'e geldi. İrlanda'da sıkı yönetim ilan edilmiş olduğundan tüm yetkiler elindeydi ve bunlar hemen hemen sınırsızdı söz konusu başkumandan General Sir John Maxwell'di. Bol bol madalya ve ödül almış bir askerdi. İngiliz Mısır ordusunda başkumandanlık etmişti. Mısırdan döneli ancak bir ay olmuştu. Kontes Markievicz ile akrabaolmalarına rağmen İrlandadaki durumun hiç mi hiç farkında değildi. Ve

doğrusunu söylemek gerekirse, ilerde olaylarında göstereceği gibi, İngiliz idaresine asilerden, ayaklanma çıkaran hepsinden daha çok zararı dokunmuştur.

İngiliz Başbakanı Asquith, General Sir John Maxwell'e ayaklanmanın en kısa zamanda bastırılması konusunda emir vermişti. O da söyleneni yerine getirdi fakat bir an önce halledeyimderken doğabilecek siyasal sonuçları hiç göz önüne almadı.

İngiltereden gelen takviye birlikleri harekete geçmişti. Bu yardıma gelen birliklerin çoğunluğu tecrübesiz kişilerden oluşuyordu. Ve "İrlanda Cumhuriyeti Ordusu" elemanlarının belli bir kıyafet ya da bir üniforma giymediklerinin farkına vardılar.(Nasıl üniforma giyebilirlerdi ki) Bundan sonra önlerine çıkan her sivil genç erkeğe ateş etmeğe başladılar.

Sözü edilen Perşembe günü Boland's Mill'e yapılan saldırılar yoğunlaştı. Güç durumda kalan Güney Dublin birliği geri çekilmek zorunda kaldı. Genel Merkez Postahane binası bombalandı ve yukarıdan aşağıya doğru yanmaya başladı. Connoly çarpışmalar sırasında iki kez yaralanmıştı aldığı birinci yarayı çevresindeki adamlardan gizlemişti. Fakat ikinci yarası birinciye kıyasla çok daha önemliydi. Bir ayağından vurulmuştu ve öylesine acı çekiyordu ki bunu gizlemesi mümkün olamazdı, nitekim olmadı da... Ancak kendisine verilen morfin yardımıyla savaşı sürüdürdü, elinden geldiğince birlikleri yönetme görevini başarmaya çalıştı. Dublin sokaklarında önceleri yer yer küçük çapta başlayan yangınlar büyük boyutlara ulaşmışlardı artık.Bu yangınlarla başa çıkmak hemen hemen olanaksızdı. Çünkü sokaklar bir savaş alanına dönmüştü. Üstelik, yangın söndürmek için gereken suyun geldiği yollar sık sık kesiliyordu.

Fakat bütün bu güç koşullara rağmen yine de koruduları hiç bir merkez ya da önemli nokta ele geçirilemedi ve teslim olmadı.

Connolly Cuma günü, çatışmalar boyunca hemen yanı başında cesur ve kahramanca çarpışmış olan kadınlara emir verdi: Dışarıyla ilişkisi kesilmiş bulunan ve alev alev yanan postane binasını terketmelerini söyledi. Böylelikle önce kadınlar kurtulmuş olacaktı. Aynı gün daha geç saatlerde içerde kalmış son isyancılarla birlikte Patrick pearse, her an yıkılmak üzere olan, kor haline gelmiş binadan kaçıp kurtulmayı başardılar. İngilizler boşalmış haldeki binayı bombalamaya devam ederken Pearse ve arkadaşları çevrede geçici olarak da olsa saklanacak yer bulmuşlardı.

Hepsi sonun yaklaştığının bilincindeydiler. Four Courts yakınlarında Kings Street için son çarpışma yapıldı 5.000 İngiliz askerinin zırhlı arabalarla ve toplarla 150 yarda'lık yolu geçmeleri 28 saat sürmüştür. Bütün bu silah ve donatımın karşısında 200 İrlanda Cumhuriyeti Ordusu askeri vardı. Güney Staffodshire Alaylarının bodrumlara gizlenmiş olan sivil halkı kurşunlayıp kılıçtan geçirmeleri bu saatlerde olmuştur. Artık her şey sona ermişti ve

Dublindeki Otel Imparail hasar görmüş Yangın söndürme çalışmaları

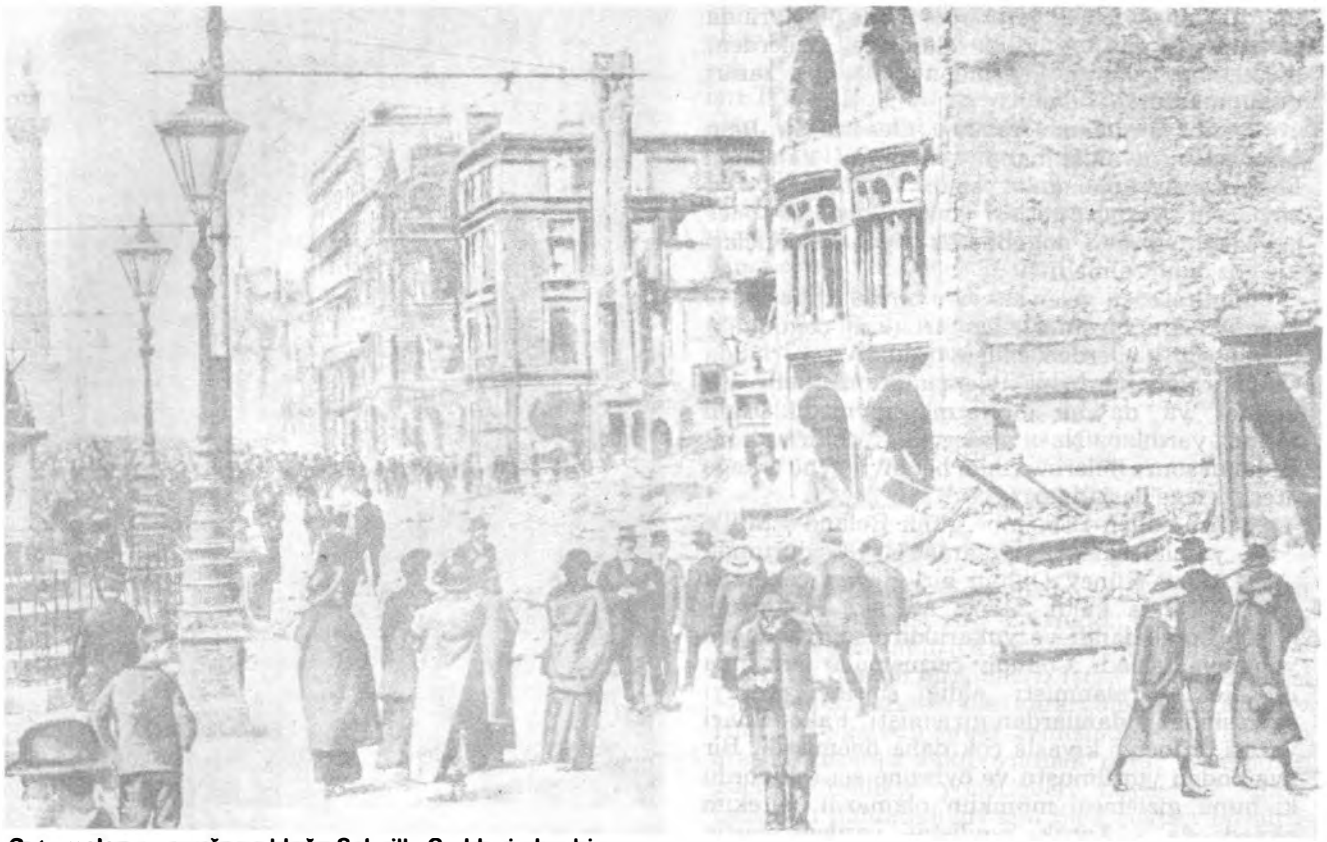

Çatışmaların en yoğun olduğu Sakville Caddesinden bir görünüş

Cumartesi sabahı Pearce ve Connolly kayıtsız şartsız teslim oldular.

Paskalya ayaklanmasının başka bir takım yönlerini olduğu gibi can ve mal kaybının da kestirmek oldukça güçtür. İngilizler'de can ve mal kaybının 500 İrlandalılar'da ise sivil halk dahil olmak üzere bu rakkamın iki katı olduğu sanılmaktdır. Maddi zarar 2,5 milyon İngiliz Lirası olarak hesaplanmıştır. Her şeyin ötesinde zarar gören elbette her yanı harabeye dönmüş, yakıp yıkılmış Dublin şehridir.

Pazartesi günü tutuklu bulunan isyancılar başka bir cezaevine götürülmek üzere yola çıkarılıp Dublin kentinin bir ucundan diğerine yürütülmüşlerdir. Halk tarafından özellikle kenar mahallelerde yuhalanmışlar, alay edilmişlerdir. Ayaklanmanın başlangıcından önce halkın çoğunluğu kendilerine karşıydı. Sonrasında değişen bir şey olmamıştır. Bastırma hareketinin başlangıcında bile.

İngiliz hükümetinin kabinesinin direkt ve gizli emirlerine uyularak hakimler ve yargıçlar gizlilik içinde çabuk ve vahçice davrandılar. Ayaklanmanın elebaşları askeri mahkemede yargılandılar ve hemen ardından kurşuna dizildiler. Ölüm haberleri öldürülmelerinden önce değil sonra açıklanmıştır. Kurşuna dizilenler arasında suçu yalnız ağabeyinin peşinden gitmek olan Willie Pearce'de vardı. Daha doğrusu İrlanda bunun böyle olduğuna inanıyor. En korkuncu Connolly'nin ölüm halinde yatarken hasta yatağından kaldırılıp mahkemeye götürülmesidir. Ayakta duracak hali olmadığı için iskemlede kurşuna dizilmiştir. Bu iğrenç olay İrlandalıların hafızalarından yıllarca silinmemiştir. Bütün İrlandayı bir tiksinti dalgası kaplamıştı ve bu dalga ne Asquit uygulanan harekatı Avam kamarasında savunduğunda, ne de bir hata yapıldığının farkına varıp Maxwell'i işinden attığında azalıp yok olmamıştır. Bu olay İrlandalıların gözünde hep çirkin ve vahşi bir olay niteliğini koruyacaktır.

Londra en sonunda kullandıkları yöntemlerin bütün İrlandayı kendilerine karşı birleşmeye ittiğini anladı. Bu kez siyasal tutumlarında yine bir değişiklik yaptılar. Ayaklanmadan sonra İngiliz cezaevlerinde tutuklu bulunan 3.000 kişinin çoğunluğunu serbest bıraktılar. Serbest kalan bu adamlar İrlandaya döndüklerinde hiç zaman kaybetmeden yeni ve iyi bir İ.R.A'yı kurdular. Üstelik bir kez halkın da desteğini sağladıkları için çok daha güçlüydüler. Bu "Siyasi af" yeni Başbakan Lloyd George'un iki ülkeyi yatıştırıcı taktiği idi. "İrlanda sorunu"nu çözümlemek amacı ile bir "İrlanda Meclisi" kurulmasını önerdi. Fakat Sinn Fein meclisi tanımadığı, boykot ettiği için bu planda başarısızlıkla sonuçlandı. Bunda sonra İngilterenin politikası yine tersine döndü. (Yani göstermelik yumuşama hareketlerinden önceki

İrlandalıların ayaklanışı İngiliz Emperyalizmine karşı ayaklanıştı. Ancak sonuçta sadece Dublin yandı yıkıldı.

haline) 1918 yılı baharında yeni bir bağımsızlık hareketinin öncüleri tutuklandı.Hapisten kaçan tutuklulardan Michael Colins hükümet tarafından ölü ya da diri yakalayana 10.000 İngiliz Lirasına kadar arttırılmış ödül vadedildiği halde yakalanamadı. Mücadelenin ileriki safhalarında büyük gerilla lideri olacaktı o. Birleşik Devletlerden maddi ve Manevi geniş ölçüde yardım gören İrlandalı liderler, İngiltere'nin artık kazanamayacağını görüp anlayıp çekileceği zaman yönetimi eline alabilecek güçte ve yetenekte bir hükümet kurmak üzere işe koyuldular. Nitekim olay tahmin ettikleri gibi gelişti. 1918 seçimlerinde Sinn Fein Parlamentoda bulunan İrlanda sandalyelerini çoğunluğunu elde ederek kazandı. fakat seçilen üyeler İngiliz Parlamentosunda (WEST MİNS'ter) de oturacakları yerde kendi parlamentolarını yani DAİL EİREANN)ı kurmayı tercih ettiler. collins direniş taktiği uyguluyordu. Önce pasif sonra engelleyici en sonunda aktif yollar izlediler. Bu taktikler o zmandan bu yana başka yerlerde de İngiliz Emperyalizmine ve bütün diğer ülkelerin Emperyalizmine karşı uygulanmış tır, ve uygulanmaktadır.

1919 yılının Ocak ayında County Tipperary şehrinde yeni bir ayaklanmanın tohumları atıldı

Paskalya ayaklanması tam bir başarısızlıktı. Yanı sıra tümüyle bir başarıydı çünkü, 1916 yılının Paskalya haftasından sonra, İrlanda'da İngiliz idaresi gücünü ve geçerliğini büyük ölçüde yitirmişti. Bu facia aslında büyük bir zaferdi. Ardından başka facialarda gelecekti fakat İrlandalılar bu işleri halledeceklerdi.

Hemde yardım görmeksizin tek başına...

BRUSİLOV SALDIRISI

General Brusilov

1915 sonbaharındaki büyük ricatından sonra, uğradığı ağır kayıplara rağmen düzgün bir şekilde geri çekilmesini bilen, Rus ordusu yeni bir geri hatta yerleşti. Bu 800 kilometrelik yeni hat, Baltık'ta Riga'dan Pinsk'i aşarak Romanya sınırındaki bataklıklara kadar uzanmaktaydı. Kuzey'de karşılarında Ludendorff'un komutasındaki Alman kuvvetleri, güney de ise Arşidük Frederick'in komutasındaki Avusturya kuvvetleri bulunmaktaydı. Hat üç cepheye ayrılmıştı. Bunlardan en kuzey'deki Kuzey-Batı cephesi, Kurupatkin'in komutasındaki birlikler tarafından tutulmaktaydı. General Kurupatkin 1905 Rus Japon savaşında, beklenmedik anlarda gerileme taktiklerinde uzmanlaşmış bir komutandı. Öteki cephe olan Batı Cephesi'nde komuta General Evert'teydi. Bu komutan'da saldırı stratejisine karşı olan bir askerdi. Sonuncu, Güney-Batı cephesinin komutanı olan General İvanov'da çekingenliği ile tanınmış bir kişiydi.

Rus askeri operasyonları Başkomutan (Çar Nicholas)'ın genel kurmay başkanı olarak Tümgeneral Aleksiyev idare etmekteydi. Bu generalin Birinci Dünya Savaşı'nın en iyi generallerinden biri olduğu kabul edilmekteyse de, cephe komutanları kuşkusuz ki bu kategoriye girmemekteydiler. Bu gibi karakteristikleri olan generallerin cephe komutanlıklarında oluşu Rusya'daki politik durumun bir yankısı olarak görülmekteydi. Aslında çok zayıf karakterli bir kişiliği olan Çar, cephede olanlardan çoğunlukla habersizdi. Petrograd (şimdi St.Petersburg) da siyaset Tsarina ve onun gözdelerinin elindeydi ve günlük entrikalar saray yaşantısına hakimdi.Çariçe ve gözdeleri kuvvetli karakterlere ve entellektüel enerjiye sahip kişilerin sorumlu mevkilere gelmelerine karşı olduklarından böyle tayinleri çevirdikleri entrikalarla önlemeyi başarıyorlardı. Rus generallerinin bu kadar çekingen davranmalarının başka bir nedeni de vardı. Tolstoy'un "Savaş ve Barış" kitabında dramatik fakat yalnış yorumu ve Napoleon'un 1812 de Rusların gerilemesiyle yenilgiye uğratılması, Rusların askeri geleneğinde kökleşmişti, ve Kutuzov adlı bir generalin ricatla zafer kazanma prensipi Rus askeri liderleri tarafından benimsenmişti. Böylece açıkta ve şuur altında bir görüş Rus generalleri arasında kökleşmişti ve bu kavram ancak gerileme ile zafer elde edilebileceği niteliğini taşımaktaydı. Bundan dolayıdır ki, Rus generalleri saldırıya geçmekte çekingenlik ve isteksizlik göstermekteydiler.

1915-1916 kış aylarında Rus ordusu yavaş yavaş yeniden savaş kondisyonunu bulmuştu. 1915 deki eksiklikler, silah cephane, ayakkabı, eğitim görmemiş askerler, 1916 da artık görülmeyecekti. 1916'nın başlarında ayda 10,000 tüfek imal edilmekteydi. Bütün ileri hatlara gerekli miktarda top ve makinalı tüfek temin edilmişti. Ancak belki yalnız ağır toplarda eksiklik vardı. Bütün bu silahlar, bütün yaz sürecek bir kampanyaya yetecek ölçüde, cephedeki birliklere hiç gecikmeksizin sevkedilmekteydi.Olaysız geçen kış ayları yeni silah altına alınanların eğitim görmesine yaramıştı. Ancak, iyi eğitim görmüş yeterli sayıda subay yetiştirmek henüz mümkün olmamıştı. Siviller tarafından kurulmuş olan Kızıl Haç birlikleri cephede moralin yüksek olması için olağanüstü çaba sarfetmekteydiler. Bundan önce bu yolda Savaş Bakanlığı çok büyük ihmaller göstermişti, ve

Kızıl Haç cephedeki askerlerin fizik ve eğlence ihtiyaçlarını karşılamak için bütün imkanlarını seferber etmişti.

1915'in son savaşı Güney'de Rus'ların yapmış oldukları hafif bir saldırı olmuştu. Bu saldırının gayesi Bulgaristan savaş ilan ettiğinde gerilemek zorunda kalan Sırp'lara yardım etmekti.

Kışın Fransa'da Chantilly'de toplanan bir Müttefik askeri konferansında, 1916 yaz aylarında girişilen harekat için ortak planlar hazırlanmıştı. 1915'de uğradığı büyük kayıplardan dolayı bu savaş planlarında Rus'lara fazla yük yüklenmemişti. Müttefiklerin başlıca harekatı Somme Nehri'nde olacaktı, ve bu saldırıdan önce Ruslar şaşırtıcı bir saldırıya girişeceklerdi. Ancak şubat ayında Verdun'de Almanların giriştikleri büyük bir saldırı bu planın altını üstüne getirmişti, ilk kez değil son kez de olmayacaktı Ruslardan Almanların batıdan doğuya kuvvetlerini çekmelerini temin etmek ve böylece müttefikleri kurtarmak için alelacele saldırıya geçmeleri istenmişti. Mart ve Nisan aylarında Batı Cephesindeki bir Rus ordusu kuvveti Almanları şaşkına çeviren bir topçu kuvveti desteğiyle, İlkbahar çamur deryalarını aşarak saldırıya geçerek Alman ileri atlarını püskürtmeyi başardı. Alman Generali Ludendorff takviye kuvvetleri getirince bilinmeyen nedenlerden dolayı Ruslar, cepheden topcu ve hava kuvvetlerini geri çektiler Rus askerleri, gaz maskesiz, derin olmayan batak haline gelmiş siperlerde desteksiz bırakılmışlardı. Düşmanın gaz ve yüksek patlayıcı gücü olan topcu ateşine dayanamayan Rus kuvvetleri dini şarkılar söyleyerek kalktıkları hatta geri püskürtülmüşlerdi. Kayıpları çok büyüktü. Başarıları tam 24 saat sürmüştü!

Naroch Gölündeki bu yenilgi nispeten küçük bir operasyondu. Ruslar daha büyük operasyonlar planlamaktaydılar. Bir taraftan müttefiklerine verdikleri söze sadık kalmak için (Somme Operasyonu hala başlamamıştı ve bu hususta planlarda değişiklik yapılmamıştı) ve öte taraftan Verdun'da feci durumda bulunan ve büyük kayıplar vermiş olan Fransızlardan Alman baskısının kaldırılması için Rusların harekete geçmesi gerekmekteydi. 14 Nisan tarihinde Genel Kurmay Başkanlığı'nda cephe komutanlarının bir toplantısına Çar başkanlık etmişti. Karamsar komutan İvanov'un yerine General Elexey Brusilov getirilmişti. Offansiv strateji taraftarı olmakla beraber General Brusilov, 1915 geri çekilme operasyonunda büyük bir general olarak öne çıkmış ve tanınmıştı.

14 Nisan toplantısında Batı (Evert'in) Cephesinde saldırıya geçme konusu görüşüldü. Hem Evert hem Kuropatkin savunmada kalmayı tercih ettiklerini belirttiler. Bu generallere göre genel bir saldırıya geçebilmek için gerekli derecede ağır topcu kuvvetleri ve yeterli derecede mermi bulunmadığı ortadaydı. Brusilov, aksine, bütün cephelerde ayni zamanda saldırıya geçilmesi prensibini savunmaktaydı. Hattın öte

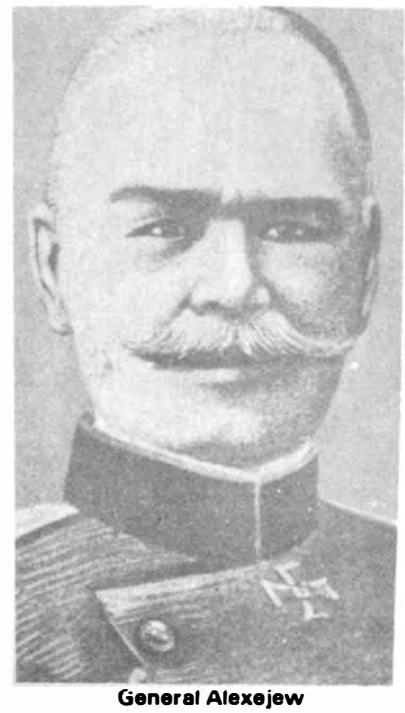

General Alexejew

tarafından Alman'ların demiryolu ulaşımı çok üstün olduğu için Brusilov bu teklifini ileri sürmekteydi. Bir yönden saldırıya geçildiği taktirde Alman'lar harekat olmayan sektörlerden bu demiryolu aracılığıyla her zaman destek getirebilecek durumdaydılar. Rus saldırıları bütün cephelerden yapıldığı taktirde, diyordu Brusilov, Almanlar, özellikle en büyük saldırıların nereden geleceğini bilmediklerinden bu demiryolu takviye üstünlüğünden yararlanamayacaklardı.

Toplantıda mayıs ayı sonunda saldırıya geçilmesi kararlaştırıldı. Brusilov'un Güney Batı cephesi ilk olarak saldırıya geçecekti, ancak büyüksaldırı Batı cephesinden Evert'in cephesinde olacak ve Wilno'ya doğru gelişecekti.

Bu toplantı sonunda Brusilov'un bir asker arkadaşı, onun saldırı önermekle hatalı hareket ettiğini şöhret ve itibarını tehlikeye sokmuş olduğunu ileri sürmüştür. Bu ikazlara aldırış etmeyen Brusilov Güney-Batı cephesine dönmüş ve altı haftalık hazırlanma çalışmalarına koyulmuştu. Kuvvetlerini bir yerde toplamamaya karar veren Brusilov dört ordusunun başında bulunan generallere, ayrı ayrı saldırıya geçmek üzere hazırlanmalarını emretti. 320 kilometrelik cephesinde ayrı ayrı dört ordunun hazırlıklarını kuşkusuz görecek olan Almanlar saldırının bunlardan hangisinden geleceğini kestiremeyecek lerdi. Bundan önceki saldırılar, Almanlar için sürpriz teşkil etmemişti. Ve Brusilov bunu anlamış ve görmüştü. Brusilov bir noktaya kuvvet toplanmaktan kaçınırken ayni zamanda cephedeki bütün gazete muhabirlerini de uzaklaştırmıştı. Ayrıca Çariçe (Çar'ın eşi) nin boşboğaz bir kadın olduğunu bildiğinden planlarından hiç bir şeyin bu kadının kulağına gitmemesi için gereken tedbirleri de almıştı.

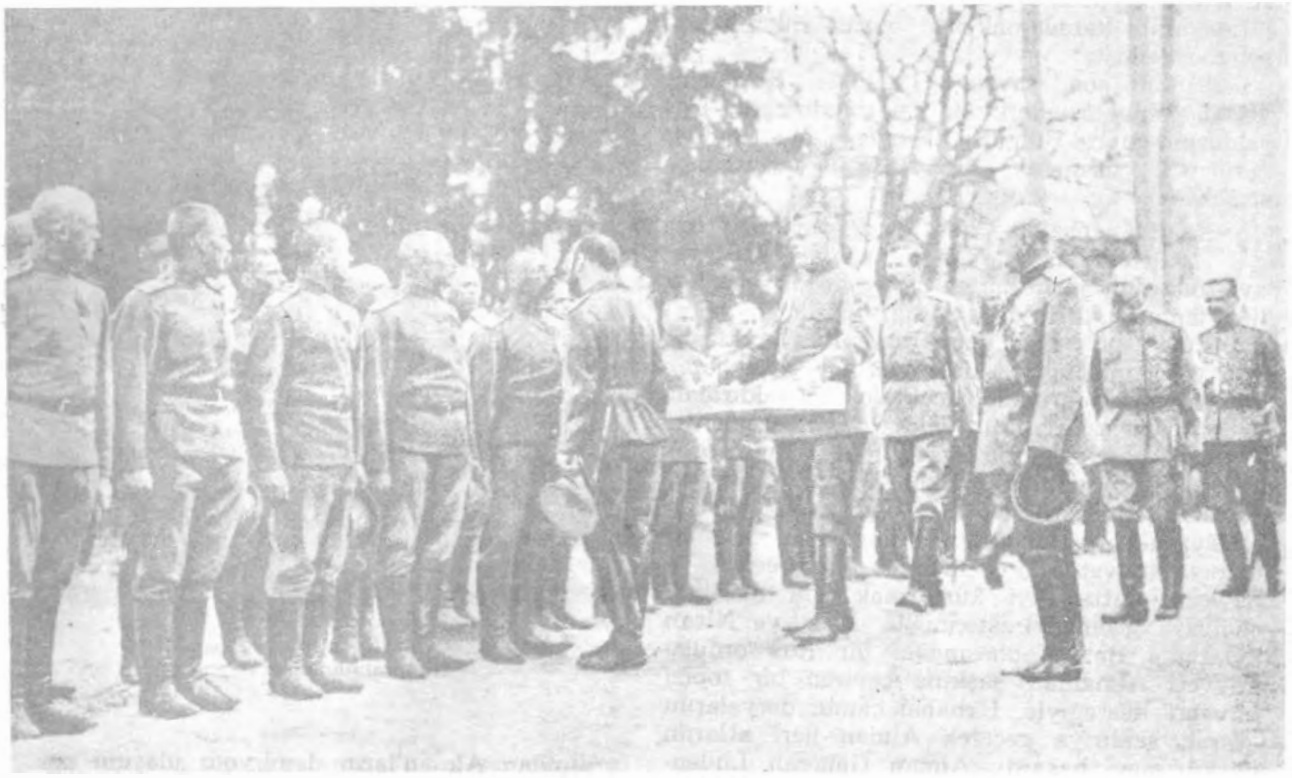

Çar Nikalo askerlerine paskalya öpücüğü veriyor

Brusilov'un, yarmak için harekete geçeceği Avusturya-Macaristan cephesi'nin istihkamları ve savunma hattı çok kuvvetliydi. Bunlar birbirinden yaklaşık üç kilometre arka arkaya kurulmuş üç savunma hattı olarak kurulmuştu. Her hatta da en azından birbirinden elli altmış metre arayla üç sıra tam derinlikte siperler mevcuttu. Bunlardan başka yer altı sığınakları, makinalı tüfek yuvaları, gizlenmiş keskin nişancı noktaları, ve gerektiği kadar da siperler arası ulaşım tünelleri bulunmaktaydı. Her hattın önünde dikenli tel engelleri vardı, ve çok gerilmiş olan bu dikenli tel engellerinin bir çoğuna da elektrik akımı bağlanmıştı. Bazıları da mayınlara bağlıydı. Brusilov'un uçakları bu savunma hatları nın fotoğraflarını çekerek General'e teslim etmişlerdir. Bu fotoğrafları mümkün olduğu kadar büyüttüren Brusilov, düşman hatlarının büyük boy bir haritasını hazırlatmıştı. Savaştan sonra Avusturya Savunma hatları haritalarının, Avusturyalıların kendi haritalarından çok daha üstün olduğunu saptamak olanağı blunmuştu. Bundan başka harekat öncesi Rus askerleri savunma hatlarının gerisinde tutulmuşsa da Rus subayları devamlı olarak hat dışlarına gruplar halinde çıkmışlar ve savaşacakları arazinin durumunu tetkik etme olanaklarını bulmuşlardı. Bu arada topçular tek tük yaptıkları ateşlemelerle savaş anında hareketli hedeflerini hesaplamak olanaklarını bulabilmişlerdi. Mermi stoklarında devamlı olarak depolanmaktaydı bu arada saldırı öncesi toplanma yeri ve saldırı hareket yeri olacak olan mıntıkalarda Avusturya hatlarına mümkün olduğu kadar yakın yerlerde derin siperler kazılmıştı. Bunlar bazı yerlerde Avustur yalılara 100 ile 75 metre kadar yaklaşmaktaydı. Bu saldırı konvansyonel bir baştan vurma saldırı değil, dağınık bir saldırı olacağı için ihtiyat kuvvetleri de toplanmamıştı.

Dört ordu komutanı kendi yapacakları saldırıları için ayrı ayrı olarak hazır kları ile uğraşırken Brusilov saldırı zamanı hakkında Genel Kurmay Başkanlığı ile devamlı temas halindeydi. Bu temaslar bazen çok aksi ve sert tartışmalara yol açmaktaydı. Bir taraftan Brusilov'un saldırısının ancak bir aldatma manevrası olacağını ileri süren Batı cephesi komutanı Evert hazırlıkları için daha fazla zaman talep etmekteydi.

Öte taraftan Fransız'ların Verdün'deki feci durumuna Avusturyalıların Trentino'da İtalyan ordusunu bozguna uğratmış olması durumu eklenmekteydi. Eğer Rusya müttefiklerine yapılmakta olan baskıyı azaltmak için bir şey yapamayacaksa İtalya saf dışı kalacaktı ve Merkezi Devletler, Verdün'deki amansız baskılarını daha da artırabilecek bir duruma girebileceklerdi. Sonunda "Brusilov Saldırısı" 4 Haziran günü başladı. Birinci Dünya savaşında yalnız bu muharebe bir generalin adını taşımaktadır, ve Rus'ların bu saldırısı tarih kitaplarına da Brusilov saldırısı olarak geçmiştir.

Çar başkanlığında Rus savaş konseyi (Sağdan üçüncü General Brusilov)

Arşidük'ün Doğum Yıldönümü Partisi

Brusilov'un dört ordusundan üçü derhal düşman hatlarını yarmayı başardı. Bunda topcu barajının saldırıdan önce zemini hazırlaması, sürpriz yaratarak Avusturya Macaristan safların daki Çekoslovak askerlerinin kendiliklerinden düşmana teslim olmalarının önemli rolleri olmuştur. Brusilov'un en önemli saldırıları Lutsk ve Kovel yönlerinden olmuştu. Bunlardan birincisi ayın 8'inde ele geçmişti. O ara Arşidük Ferdinand orada doğum yıldönümünü kutlamaktaydı. Ancak Rus mermileri yakınlarına düşünce Arşidük daha gerilere gitmeyi yeğ tutmuştu. Hatlarına üç derin ve geniş gedik açılınca Avusturya kuvvetleri çabucak genel bir ricata girişmişti. Ancak bir türlü ileri atılmak istemeyen Evert kendi saldırısına bir türlü başlamamaktaydı. 9 Haziranda Brusilov bu saldırının ayın 18'ine kadar ertelenmiş olduğunu öğrendi. Bu arada Alman Generali Ludendorff bir karşı saldırı organize etmek için olağanüstü çaba sarfetmeye başlamıştı. Ludendorff her taraftan eline geçirebildiği Alman birliklerini moralleri bozulmuş olan avusturyalılara takviye olarak sevketmeye başlamıştı. Avusturyalılar için büyük bir şans eseri olarak, Genel Kurmay'dan gelen çelişkili emirlerden dolayı Brusilov'un ana saldırısı iki ayrı yönde ayni zamanda ilerlemiş olduklarından, Kovel'i ele geçirme şanslarını yitirmişlerdi.

18 Haziranda o tarih için son kararlaştırılan Evert'in Wilno'ya saldırısı gerçekleşmedi. Bunun yerine bu general daha güneyde bulunan Baranawitze'ye karşı kötü hazırlanmış ve sonucu başarısız küçük çapta bir saldırıya girişti. Belli olmuştu ki Genel Kurmay Başkanlığı Brusilov'un şimdiye kadar de vamlı olarak karşı koyduğu bir strateji ye başvuracaktı: Batı Cephesinde saldırıya geçeceğine buradaki kuvvetleri Brusilov'a ,takviye olarak göndereceklerdi. Genel Kurmay'ın kanısınca bu takviye kuvvetlerini alınca Brusilov başarısını perçinleştirebilecekti. Brusilov'un tahmin ettiği gibi Almanlar Rus'ların bu asker sevkiyatının farkına varır varmaz, onlarda kendi kuvvetlerini güneye sevketmeye başladılar, ve onların demiryolu ulaşımı daha iyi olduğu için oraya Ruslardan önce varmışlardı. Bu şekilde Alman komutanlığı ellerindeki eksik kadrolardan azami faydayı temin etmesini bilmişlerdi. Temmuz sonunda Brusilov yeni bir saldırıya geçmişse de karşısında de vamlı olarak fazla Alman askeri bulduğundan ilerlemesi çok yetersiz kalmaktaydı. General Brusilov'un saldırısı yaklaşık 10 Ağustos'ta sona ermişti. Bu tarihte Avusturyalılar büyük ölçüde toprak kaybıyla kalmamışlar, ölüleri ve yaralıları dışında 375,000 savaş tutuklusu vermişlerdi. Ancak Rus kayıpları da yarım milyonu aşmış bulunmaktaydı!

General Alexi Brusilov doğu cephesinde

Brusilov saldırısının gerçekleşiyor hedefleri

Savaş sonrasında Brusilov iddia etmiştir ki, çok başarılı saldırısından gerektiği şekilde faydalanılabilinseydi, Rusya Müttefikler hesabına savaşı kazanmış olacaktı. Çok muhtemeldir ki Evert saldırısını önceden planlandığı gibi yapsaydı, Almanlar Brusilov'un karşısındaki Avusturyalıları takviye edemeyeceklerinden, Brusilov Avusturya'yı savaş dışı bırakabilecekti. Bu da Almanların 1916'nın sonundan önce teslim olmalarına yol açabilecekti. Her ne ise Brusilov Saldırısı'nın hedeflerinin hepsi gerçekleşmişti, hatta fazlasiyle. İtalya'da muzaffer Avusturya'lı askerler, buradaki zaferlerine sırt çevirip Ruslarla savaşmak için kuzeye yönelmek zorunda kalmışlardı. Almanlar da Verdün harekatına son verip Fransa'dan en az 35 tümenlerini Rusya'ya karşı Doğu cephesinde savaşmak üzere çekmekten başka çare bulamamışlardı. Brusilov, savaşı belki tek başına kazanmamışsa da, müttefiklerin savaşı kaybetmelerine kuşkusuz ki engel olmuştu!

Romanya İkna Ediliyor:

Ağustos ortalarında, Brusilov'un saldırısı önce yavaşlamış, sonra da Romanya'nın tarafsızlıktan ayrılarak müttefik saflarına katılmaya karar vermesiyle, büsbütün durmuştur. Romanya ilk adım olarak müttefiklerle bir askeri anlaşma imzaladı.

Daha savaşın başından beri müttefiklerin diplomatları Romanya'yı taraflarına çekmek için büyükçabalar sarfetmişlerdi. Ruslar bu uğraşta iki taraflı çalışmışlardı. Çar, bakanlarına haber vermeden bir çok girişimlere girmiş bulunduğundan, muhtemeldir ki bir taraf öteki tarafın yaptığından habersiz kalmaktaydı.

Bu diplomatik kampanyadaki klasik aracı Bükreş'te görevli Rus Büyükelçisiydi. Bu büyükelçinin Romanya politikacıları arasında etkili olduğu bilinmekteydi. Ancak Romen devlet adamı Bratianu'da iyi bir politikacıydı ve kararı bu güne kadar geciktirmeyi başarmıştı. Bu yıllarda Romanya iki tarafla'da dengeli ilişkiler

Haziran 1916 da Rus topçuları

Rus askeri savaştan önce dini törende

Rus ordusunun atlı kazakları

yürütmesini bildiği gibi kamuoyu da yine dengelibir şekilde hem Merkezi Kuvvetleri ve hem de müttefikleri desteklemekteydi. Muhtemel dir ki Romanyalıların büyük çoğunluğu bu yolda Bratinau'yi desteklemekteydiler, ve ancak bir tarafın üstünlük gösterdiği zaman da o tarafa geçmeyi düşünüyorlardı.

Rusya'nın Romanya'da ikinci adamı Büyükel çi kadar dürüst bir kişilige belki sahip değilsede uzun dönemde ondan daha etkili olmuştur. Bu "Rus" adlı küçücük Amiral gemisinden Rus Kraliyet Donanmasının Tuna filosunu yöneten Amiral Veleskin'di. Doğrudan doğruya genel kurmay başkanlığının idaresinde olan bu flottila küçük çapta filo 1914 yılında bazı Tuna gemilerinin silahlandırılması ve Karadeniz filosun danbirkaç hücumbotunun takviyesi ile kurulmuştu. Bu küçük filo'nun başlıca ve tek görevi Sırp'lara silah ve malzeme yetiştirmekti. Ancak Sırbistan istila olunduktan sonra bu filonun pek bir işi kalmamıştı. Aldığı emirlerle Romanya'da entrikalar çevirerek bu ülkeyi Rusya tarafında savaşa sürüklemek çabalarındaydı.

Romanya sucukları

Veleskin şakacı, açık sözlü ve iyi ifadesi olan bir subaydı. Öteki deniz subayları çok severdi Veselkin'i. Ama bundan çok daha önemli olan bu subayın Çar'ın gözdelerinden biri olmasıydı. Casusluk faaliyetlerine girişip girişmediği saptanamamıştır. Ancak Rusya'ya girmekte olan her yolcuya Çar'a teslim edilmek üzere mühürlü paketler teslim etmekte olduğu bilinmekteydi. Sonradan anlaşılmıştı ki Veselkin bu paketlerde Çar'a çok sevdiği Romanya sucuklarından göndermekteydi.

Ancak,Veselkin'in bütün boş saatlerini Romanya'lıları kendi ülkesi tarafında savaşa girmek için ikna etmek işin harcamış olduğu da kuşkusuzdur. Çar, Amiral Veselkin'e iki milyon ruble kıymetinde mücevherler teslim etmişti. Bunlar sözleri geçen Romanyalı kişilere veya eşlerine "**Hediye**" olarak dağıtılmaktaydı. Ancak bu "hediyeler" Alman ajanlarının kullanmaları için tahsis edilmiş olan "**fonlar**" yanında bir hiçti! Alman ajanları ellerindeki bu tahsisat ile Romanya üzerinden demiryolu kanaliyle Osmanlı İmparatorluğuna gizlenmeye bile lüzum görmeden sevketmekte oldukları savaş malzemesine göz yummaları için, ulaştırma sorumlularına büyük ölçüde rüşvet dağıtmaktaydılar. 1916 ortalarında Almanların Romanya'da bu ülkenin savaşta Rusyaya katılmasını önleyebilecek kadar nüfuzu olduğu tahmin edilmekteydi.

Bütün bunların yanında bir çok ileri gelen Romanyalılar da, tarafsız bir Romanya'nın müttefik bir Romanya'dan daha güvenlikli bir durumda olduğuna inanmaktaydılar. Rusya'nın askeri ve deniz ataşeleri başkente gönderdikleri raporlarda Romanya'nın savaşa hiç bir şekilde hazırlanmamış olduğunu bildirmekteydiler. Bunlardan başka Rus idarecileri, Romanya Rusya'ya iltihak etmesi durumunda, Rusya'nın verecek durumda olmadığı yardım taleplerinde bulunacağına inanmaktaydılar. Ancak Rusya'da dışişleri bakanları arasında meydana gelen bir değişiklik, Romanya'ya bir ültimatom verilmesine yol açmıştı. Ruslar Romenlere karar vermeleri için belirli bir süre tanımışlardı. O arada devam etmekte olan Brusilov saldırısı Rusların bu yolda sert bir tavır almalarına yol açmıştı, ve Brusilov ordularının durumu Romanya'ya,bizi veya öteki tarafı seçmesine ve karar verme saatının gelmiş olduğunu bildirilmesine neden olmuştu.

ROMANYA SAVAŞTA

Romanya' ordusu eğitimsizdi bu yüzden Alman mitarlyözleri karşısında yok olmaları çok kolay oldu.

Romanya'nın başkenti Bükreş

Böylece 17 Ağustosta Romanya kendisine zorlanan bir askeri ittifak imzaladı. İmzalar imzalamaz hemen elli yıl sonra da büyük ülkelerin sabit bir inancı olacak olan **"bir müttefik her ne pahasına olursa olsun bir tarafsızdan iyidir"** nazarıyesinin ne kadar hatalı olduğunu ispat etmiştir. Müttefikler ummuştu ki yarım milyon kişilik Romanya ordusu güneyde Bulgaristan'a karşı harekete geçecek, ve sonra da belki kendi kuvvetleriyle Selanik'te buluşacaktı. Ancak, 1913 de Balkan Savaşından sonra imzalanmış olan Bükreş Anlaşmasiyle Romanya'lılar Bulgarlardan dilediklerini esasen ele geçirmiş bulunmaktaydılar. Ancak, Romanya'nın hala Avusturya Transilvanya'sında milli istekleri vardı. Ve 27 Ağustos'ta hem dostlarını hem de düşmanlarını şaşkına çeviren bir hareketle Romanya kuzeye karşı saldırıya geçti.

Romanya'nın bir müddet daha kararsız kalacağını uman Almanya bu yeni tehdide karşı hazırlıklı değildi. Brusilov'u durdurmak için Avusturyalılara yardım sevkedilmişti. Batılı Müttefikler Selanik'te aktif olmaya başlarken ayni zamanda Somme'da da saldırıya girişmeye başlamışlardı. Bundan dolayıdır ki harekete başladıkları zaman Romanyalılar çok başarılı oldular ve Romen ordusu Eylül başlarında Transilvania'nın başkentini zaptetmişti. Ancak iyi teşkilatlanması, ve sakin olan cephelerden takviyeler toparlamak yoluyle Alman Yüksek

Romanya Kralı Ferdinand

Boşalmış Romen siperleri

Predal da esir edilmiş Romenler

Alman imparatoru Kayzer Wilhelm'in rüyası Berlinle Bağdat'ı birbirine bağlamaktı. Bu düşüncesine Osmanlı İmparatorluğuda dahildi. Türkye'yi destekleyerek Bağdat demir yolunun yapımını sağladı. Fotoğrafta Kayzerin İstanbulu ziyareti adına Sultanahmet meydanında yapılan çeşmenin açılışı için yapılan tören görülüyor.

Osmanlı imparatorluğunun savaş malzemesi Almanyadan geliyordu. İki ülke arasındaki demir yolunun önemi büyüktü. Fotoğrafta Berlin İstanbul arasında çalışan vagon görülüyor.

Komutası duruma hakim olmasını başardı. Falkenhayn Romenlere Transilvanya'da saldırıya geçerken, Mackensen Bulgaristan üzerinden geçerek yeni düşmana güneyden saldırdı ve Dobruca'yı Romen kuvvetlerinden geri aldı. Belli olmuştu ki artık Romen ordusu en kötümserlerin iddia etmiş olduklarından daha kötü eğitilmiş ve daha kötü silahlanmıştı Rahatlarına düşkün Romen subayları ise modern savaş usullerinden habersizdiler. Romanyalılar imdat diye çırpınmaya başlayınca, Mackensen'i Eylül ortalarında geçici olarak durduran Ruslardı. Ancak Rusların daha kuzeyde müdahelesine rağmen, iki Alman ordusu Romanyanın kalbini tehdit etmekteydiler. Güneyde Mackensen düşmanlarını Tuna'nın öbür tarafına püskürttü. Bir ay önce o kadar canlı bir şekilde Transilvanya'ya girmiş olan Romen ordusu tam anlamiyle bir ricat halindeydi. 23 EkimdeMackensen Karadeniz'de Köstence limanını zaptetti. Aralık sonunda Bükreş düştü.

Sultanahmetteki mitinge katılan bir grup

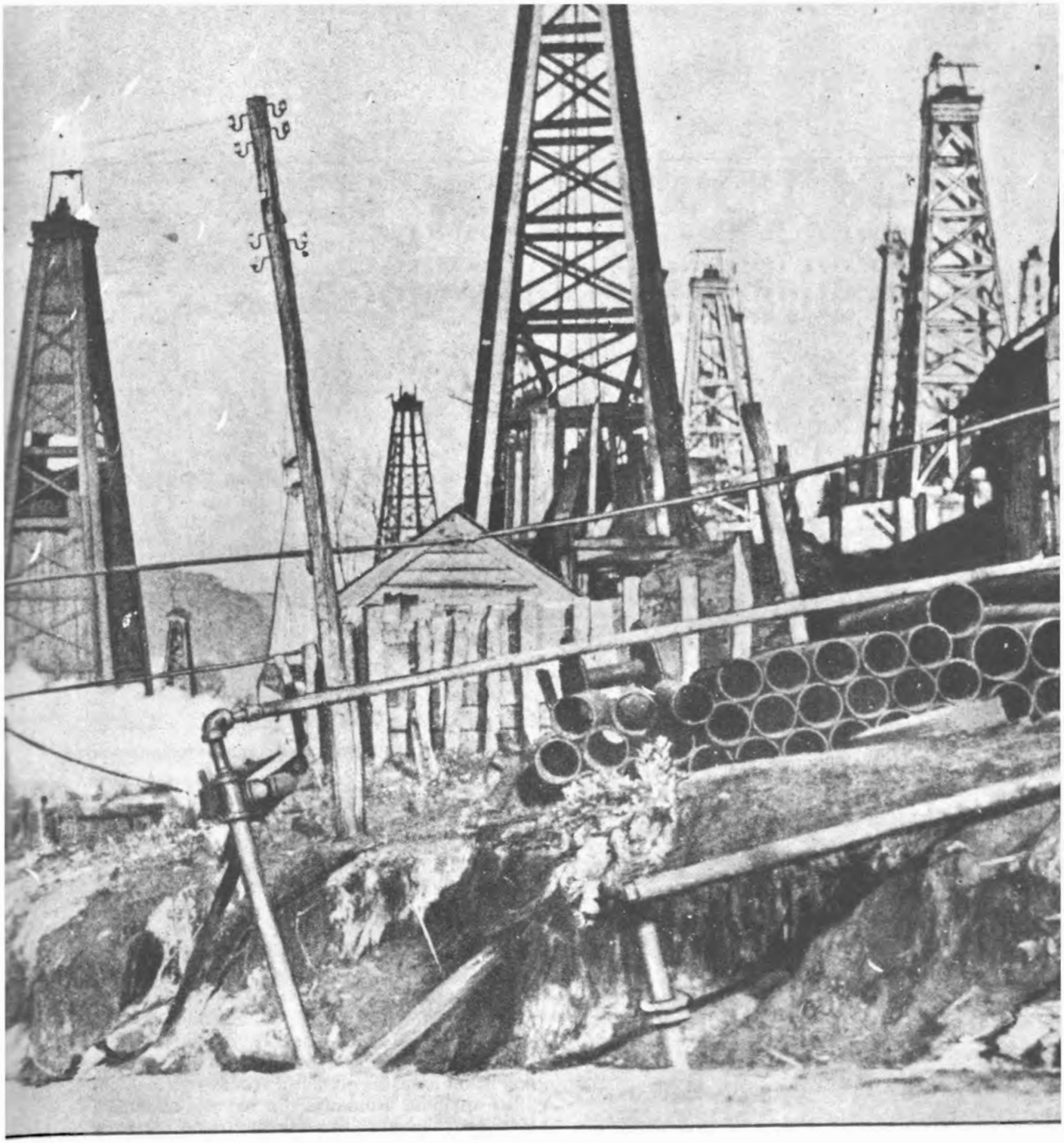

Romanyanın savaşa girmesi Almanya için nimet olmuştu. Almanya gıda ve özellikle petrol ihtiyacını böylece büyük ölçüde gidermiş oluyordu.

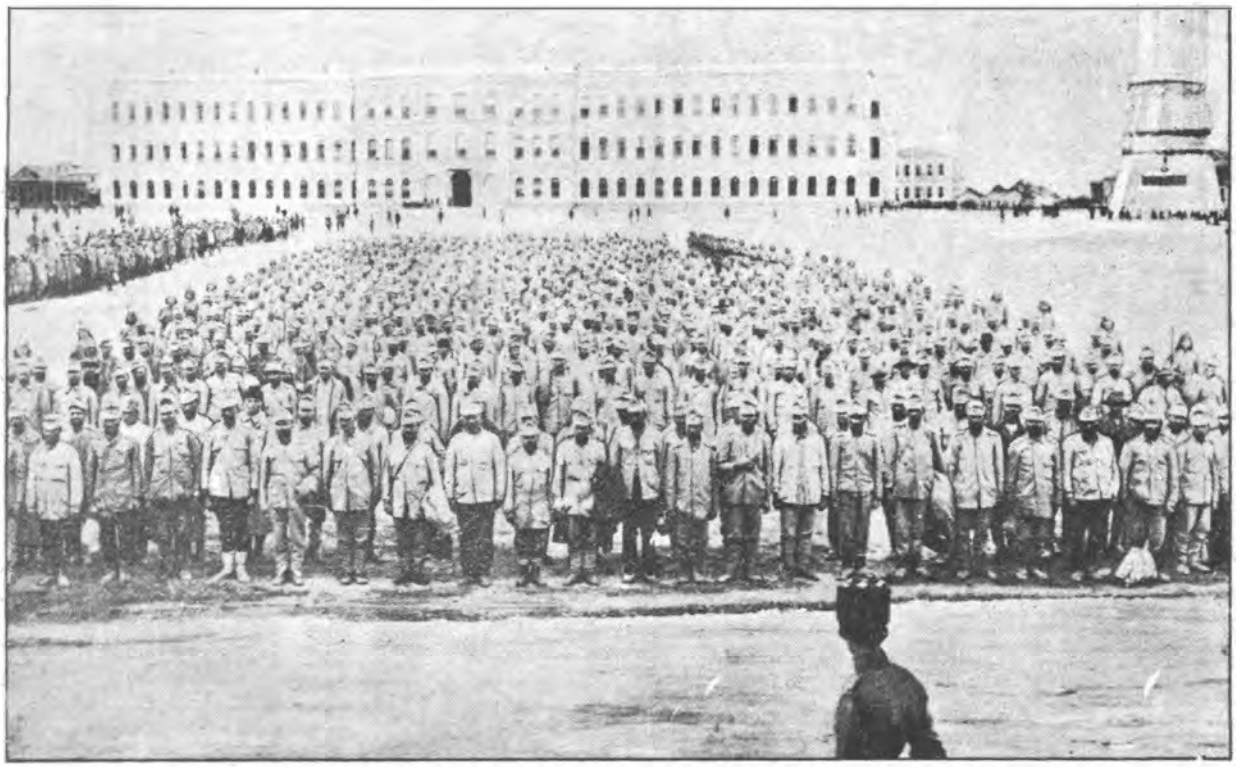

Alman ordusunun Romanya'ya girmesi zor olmadı. Bu arada esir alınan Romen askerleri İstanbul'a gönderiliyordu. Dobrucada esir edilmiş romen askerleri İstanbul'da.

Alman Generali Mackensen! bir törende.

Şimdilik Romanya ordusundan hayır kalmamıştı. Kalan kuvvetler Jassy etrafında Romenlerin elinde kalmış olan bölgede toplanmış ve burada bir Fransız generali'nin komutası altında ilerde daha iyi olacağı umut edilen günler için eğitim görmekteydi.

Bu sırada iki Rus ordusu Romanya'daydı, ve çok geçmemişti ki Rus kuvvetlerinin dörttelbiri bu bölgede toplanmıştı. Rus cephesi Karadeniz'e kadar uzanmıştı. Artık güvenebileceği bir tarafsız Rus- Romanya sınırı yoktu. Böylece Romanya ile yapılmış olan Petrograd Anlaşması geçersiz bir anlaşma olmuştu. Almanya içinse, ilk günler dışında, Romanya'nın savaşa katılması bir nimet olmuştu. Bu ülkenin geniş buğday alanları ve petrol kuyuları Almanların eline geçmişti,ve müttefikiniOsmanlılar ile ulaşımı daha kolaylaşmıştı.Üstelik belki doğru belki yanlış; Almanya, Hollanda ve Danimarka'nın Müttefikler yanında savaşa katılmasından kuşkulanmaktaydı. Romanyanın sonunu gören bu iki ülke ayni macerayı göze alamayacaklardı artık.

Romanya'nın tedbirli devlet adamları mümkün olduğunca az bir zararla ülkeyi bu badireden kurtarmak için 1918 Mayıs ayında barış ilan ettiler. Fakat Müttefiklerin kesin zafer arefesinde yine onlara katılacaklardı!

Savaş yorgunluğu ve barış girişimleri

Birinci Dünya Savaşı bundan önce, "sözde uygar" ülkeler arasında patlak vermiş olan savaşlardan çok daha fazla basit toplumların yaşantılarını etkilemişti. 1914 te iki tarafın da çabuk bir zafere ulaşma umutları yitirilmişti. Bu andan itibaren savaş mekanizması devamlı olarak fazla insan gücüne ve fazla kaynaklara ihtiyaç göstermeye başlamıştı. ve bu bitmeyen istek aralıksız dört yıl artmış, bitmek tükenmek bilmemişti her iki tarafta da. Milyonlarca erkek silahlı kuvvetler için silah altına alınmıştı. Bunlardan daha da fazla milyonlarca erkek ve kadın cephane ve savaş için gerekli endüstrilerde geceli-gündüzlü çalışmaktaydılar.

Savaşan ülkelerin çoğunluğundaücretler ve kâr'lar sınırlandırılmıştı. Ama bunlarda bir tutarlık yoktu. Fiyatlar artınca hükümetler kağıt para basımını ölçüsüz şekilde hızlandırmışlardı. Para çok, ama gerekli ihtiyaç maddeleri kıttı. Normal günlerde bolluk getiren serbest piyasa çalışamaz hale gelmişti. Her yerde vesika usullerine başvurulmaktaydı, özellikle gıda maddelerinde savaş öncesi hayat standardı artık söz konusu değildi, üstelik çok kez asgari gıda ihtiyaçları da karşılanamamaktaydı. Savaş alanlarına yüzbinlerce ölüden başka, savaş dışında olanlarda büyük zorluklar ve çok kez açlıkla karşı karşıya kalmaktaydılar.

Sosyal memnuniyetsizlik ve politik huzursuzluk hakimdi her tarafta. Şaşılacak taraf bu savaş yorgunluğunun ne kadar su yüzüne çıkmış olduğudur. Savaşın ilk yıllarında toplumlar, savaşın daha topyekün ve daha sert idare edilmesi taraftarı olduklarını açıkca belirtmekteydiler. Hava misillemelerini, yabancıların enterne edilmesini isteyen demagogların sayıları bir çıkar yol arayan aydın kişilerden çok üstündü. Bundan da daha fazla hayret verici bir durum da, çoğunluk muhafazakar karakterde olan, çoğu ülkelerin idarecileri savaşın toplum mekanizmasını bozabileceğinden kuşku duymamakta olmalarıydı. Aksine bu idareciler tam bir zafer dışında bir sonucun ihtilale yol açacağına inanmaktaydılar. Savaşın son yılında ihtilal kabusu Bolşevizm şekliyle Avrupa'yı dehşete salmıştı. Ancak bu korku da savaşan ülkeleri daha da fazla savaşmaya itmekten başka bir şeye yararlı olmamıştı.

Savaşın ilk iki yılında barış üvertürleri savaşan büyük ülkelerin hiç birinden değil, savaşa katılmayan tek büyük ülke olan Amerika'nın Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson'dan gelmişti. Wilson hem **"düşüncede ve hem de hareket tarzında tarafsız"** olmak çabasındaydı. Özel sempatileri Müttefiklerle olmakla beraber savaşanlar arasında ayırım yapmaktan kaçınmaktaydı ABD Başkanı. Tek gayesi savaşan ülkeleri konferans masasına getirmekti. Bundan dolayı da barış şartları ileri sürmekten kaçınmaktaydı. "Üvertürleri" her iki taraftan da reddedilerek geri çevrilmişti. Merkezi Kuvvetler'de Müttefikler de kesin zaf erden emindiler. Ancak bu zafere nasıl ulaşabileceklerini bilmemekteydiler. Uzlaşma yoluna gitmek isteyen bir kaçı bile kendi aralarında tam bir anlaşmazlık havası içindeydiler. Uzlaşma "staus-quo" demek olacaktı, ancak iki taraf için de "status-quo" bambaşka bir anlam taşımaktaydı. Müttefikler için staus-quo, 1914 sınırlarına dönmek ve özellikle Belçika ve Kuzey Fransa'da harap olan bölgelerin tamir edilmesini öngörmekteydiler. Almanlar içinse status-quo, ilk başarılarından sonraki durumun güvence altında tutulmasıydı. Almanya'ya bütün zaptettikleri yerleri yerinde tutacaktı veya bunların iadesi için bol ölçüde tazminat alacaktı.

Böylece savaşın ilk yıllarında ortak bir görüşe varılma olanağı olamayışından barış girişimleri de çok az sayıda kalmıştı. Almanlar Rusları Müttefiklerden koparma umuduyla, Rusya'ya bazı ihtiyatlı girişimlerde bulunmuşlardı. Ancak Almanlar bu yolda da 1915 deki zaferlerinin kurbanları olmuşlardır. Ele geçirdikleri bütün Rus topraklarını geri vermeyi kabul etmiyordu Almanlar buna karşılık Rus Çar'ı Nicholas II, Rusya'nın Kutsal topraklarından bir karış olsun feda etmek niyetinde olmadığını bütün dünyaya ilan etmişti. Ama 1916 da Rusya'nın reaksyoner bakanları alarm haline

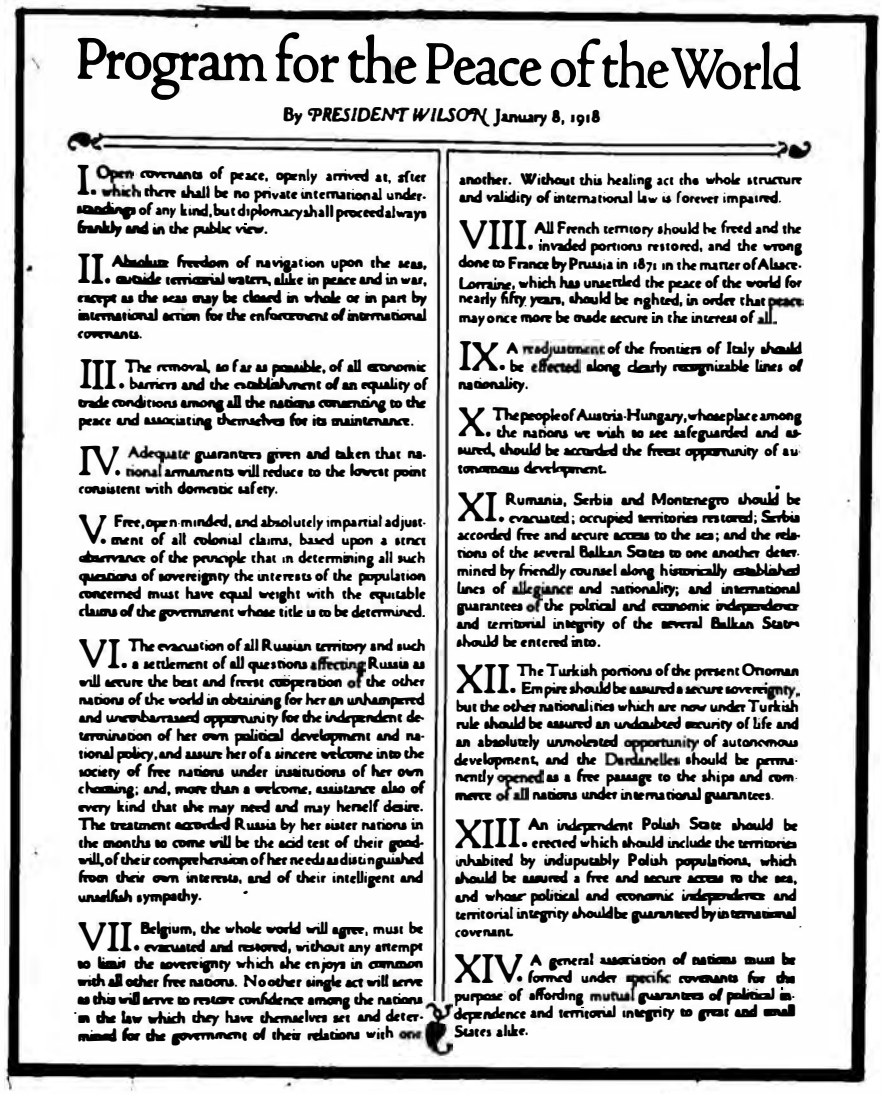

Program for the Peace of the World

By PRESIDENT WILSON, January 8, 1918

I. Open covenants of peace, openly arrived at, after which there shall be no private international understandings of any kind, but diplomacy shall proceed always frankly and in the public view.

II. Absolute freedom of navigation upon the seas, outside territorial waters, alike in peace and in war, except as the seas may be closed in whole or in part by international action for the enforcement of international covenants.

III. The removal, so far as possible, of all economic barriers and the establishment of an equality of trade conditions among all the nations consenting to the peace and associating themselves for its maintenance.

IV. Adequate guarantees given and taken that national armaments will reduce to the lowest point consistent with domestic safety.

V. Free, open-minded, and absolutely impartial adjustment of all colonial claims, based upon a strict observance of the principle that in determining all such questions of sovereignty the interests of the population concerned must have equal weight with the equitable claims of the government whose title is to be determined.

VI. The evacuation of all Russian territory and such a settlement of all questions affecting Russia as will secure the best and freest cooperation of the other nations of the world in obtaining for her an unhampered and unembarrassed opportunity for the independent determination of her own political development and national policy, and assure her of a sincere welcome into the society of free nations under institutions of her own choosing; and, more than a welcome, assistance also of every kind that she may need and may herself desire. The treatment accorded Russia by her sister nations in the months to come will be the acid test of their goodwill, of their comprehension of her needs as distinguished from their own interests, and of their intelligent and unselfish sympathy.

VII. Belgium, the whole world will agree, must be evacuated and restored, without any attempt to limit the sovereignty which she enjoys in common with all other free nations. No other single act will serve as this will serve to restore confidence among the nations in the law which they have themselves set and determined for the government of their relations with one another. Without this healing act the whole structure and validity of international law is forever impaired.

VIII. All French territory should be freed and the invaded portions restored, and the wrong done to France by Prussia in 1871 in the matter of Alsace-Lorraine, which has unsettled the peace of the world for nearly fifty years, should be righted, in order that peace may once more be made secure in the interest of all.

IX. A readjustment of the frontiers of Italy should be effected along clearly recognizable lines of nationality.

X. The people of Austria-Hungary, whose place among the nations we wish to see safeguarded and assured, should be accorded the freest opportunity of autonomous development.

XI. Rumania, Serbia and Montenegro should be evacuated; occupied territories restored; Serbia accorded free and secure access to the sea; and the relations of the several Balkan States to one another determined by friendly counsel along historically established lines of allegiance and nationality; and international guarantees of the political and economic independence and territorial integrity of the several Balkan States should be entered into.

XII. The Turkish portions of the present Ottoman Empire should be assured a secure sovereignty, but the other nationalities which are now under Turkish rule should be assured an undoubted security of life and an absolutely unmolested opportunity of autonomous development, and the Dardanelles should be permanently opened as a free passage to the ships and commerce of all nations under international guarantees.

XIII. An independent Polish State should be erected which should include the territories inhabited by indisputably Polish populations, which should be assured a free and secure access to the sea, and whose political and economic independence and territorial integrity should be guaranteed by international covenant.

XIV. A general association of nations must be formed under specific covenants for the purpose of affording mutual guarantees of political independence and territorial integrity to great and small States alike.

DÜNYA BARIŞI İÇİN PROGRAM

Cumhurbaşkanı Wilson tarafından hazırlanmış
Ocak 8, 1918

1.
Açık bir şekilda erişilmiş, kesin barış anlaşmaları. Bu anlaşmalardan sonra hiç bir şakilda özel nitelikli uluslararası sözlaşmalar yapılmayacak ancak diplomasi, açıkca va kamuoyunun gözüönünda çalışmalarına davam edecektir.

2
Karasuları dışında bütün denizlerde tam ulaşım özgürlüğü, barışta va savaşta. Ancak uluslararası anlaşmaları yarine getirmek için denizler tamamen vaya kısman uluslararası kararla kapatılabilecektir.

3
Mümkün olduğu derecede, bütün ekonomik engellerin kaldırılması va barışı isteyen va bunun davamı için işbirliği yapmayı kabul adan bütün ülkeler arasında ticari va ekonomik bir eşitlik kurulması.

4
Silahlanmanın milli güvanliği sağlamanın dışına çıkmayacak ölçüde an az dereceye indirilacağına dair karşılıklı garantiler verilmesi.

5
Bütün sömürge iddiaları açık va tam enlemiyle tarafsız bir yolla düzeltilecektir. Bu düzeltmeler yapılırken sömürge ülke va buralarda yaşayan toplumların halklarına va özgürlüklerine ayni ölçü sağlanacaktır va ayni tarafsızlık anlayışiyla bu kolonilerin idare tarzları kararlaştırılacaktır.

6
Bütün Rus topraklarının boşaltılması, va Rusya ile ilgili bütün sorunların bir anlaşmaya bağlanması. Bu anlaşma garağınca Rusya hiç bir dış tesir vaya baskı olmadan kendi politik gallşmasini va milli politikasını tayin edebilecek, va özgür milletler camiasına istadlği şekilde diladiği va kendi saçacağı kuruluşta katılabilecektir, Kendisi bu toplulukta hoş karşılanmaktan öteye dilayacağı har yardımı da görebilecektir. Önümüzdeki ay da kardeş Rusya'nın kardaş ülkelerden göracağı davranış onların iyi niyetinin kesin ölçüsü nitaliğinda olacaktır. Ayrıca kendi çıkarları dışında bu ülkenin ihtiyaçlarının benimsenmesi da bencillikten uzak sempatilerini göstermekte yararlı olacaktır.

gelmişlerdi. En büyük korku ve kuşkuları ülkenin savaş yorgunluğuna girmiş olmasıydı. Bakanlar, Almanya - Stockholm kanaliyle yeni barış çabalarına giriştiği zaman olumlu cevap vermek için hazırlanmaktaydılar.

Ancak tam bu arada Alman Yüksek Komutası, Polonya özgürlüğü üzerinde ısrar etmeye başladı. Alman komutasının asıl lideri olan General Ludendorff, yalnış olarak, tahmin etmekteydi ki, Polonya özgürlüğü gerçekleştirildiği taktirde binlerce Polonya askerini Alman saflarına almak mümkün olacaktı. Ludendorff tanımaya hazırlandığı Polonya bu ülkenin taksiminde Rusya'nın eline geçmişolan bölgeden ibaretti. Doğal olarak bu yüzden Rusya'ya yapılmış olan barış üvertürleri başarısızlıkla sonuçlanmaya mahkumdu. Böylece Almanlar Doğu Cephesinde savaşı sona erdirmek şanslarını da yitirmiş olmaktadılar.

Barış konusu ilk kez 1916 yılının Aralık ayında resmen ortaya atılmıştı. Ancak savaşanlar arasında, savaşın sona erdirilmesi isteği ciddiye alınmamaktaydı. Dürtü, Alman yöneticilerinin yeniden topyekün denizaltı savaşına başlanması isteğiyle ortaya çıkmıştı. Almanlar bu yola 1915'te de başvurmuşlar ve ancak kuvvetli Amerikan protestolarının sonucu olarak vazgeçmişlerdi. Üstelik o zaman tehditlerini gerçekleştirebilecek denizaltı sayısı da ellerinde bulunmamaktaydı. Şimdi ayni tehditin yeniden gerçekleştirilmesi isteği General Ludendorff'tan gelmekteydi. Almanların Verdün'deki saldırısı Fransızların yıkımına yol açamamıştı. Alman kuvvetleri Somme'da devamlı çarpışmalarla fazlasiyle zorlanmıştı. Ludendorff 1917 yılında ordularının kesin bir zafere ulaşabileceklerine inanmamaktaydı. Aksine Hindenburg Savunma Hattı'na çekilmeye hazırlandığında Almanların bir savunma savaşına girişmek zorunluluğunda kalacaklarını da gizlememekteydi. Ancak Ludendorff Alman Amirallerinin, topyekün bir denizaltı savaşına girişildiği takdirde İngiltere'nin safdışı bırakabileceği iddialarını benimsemiş ve buna inanmıştı. Ancak topyekün bir deniz altı savaşı Amerika'yı da Müttefiklerin yanında savaşa sürükleyebilecekti. Ludendorff bu tehlikeyi göze almaya hazırdı. Onun gözünde Amerika, etkili bir askeri kudreti savaşa sokamayacak durumdaydı, üstelik böyle bir kuvvetin Avrupa savaş alanında kullanılabileceğine inanmamaktaydı.

Bethmann'ın Barış Notası

Alman Şansölyesi Theobald Bethmann Hollweg o kadar emin değildi durumdan. O Alman General ve Amirallerinin kendine güvenlerinin nereye vardığına çok kez tanık olmuştu. Topyekün denizaltı savaşına karşıydı Şansölye! Fakat, bunu ancak Almanya'nın ileri süreceği şartlarla, bir barış, karşı tarafın kabul etmesiyle önleyebileceğini de bilmekteydi. Bunu gözönünde bulunduran Bethmann 12 Aralık 1916 tarihinde bir barış notası yayınladı. Bu nota ancak Almanya'nın görüşmelere girişmeye hazır olduğunu ilan etmekteydi. Almanların ileri sürecekleri şartlardan hiç bir söz yoktu bu notada.

Ama Bethmann kararlıydı. Şartları bir zafer olacaktı! Belçika ve Kuzey Fransa Almanya'nın kontrolü altında kalacaktı. Bu olumsuz şartlara rağmen Bethmann, Müttefik ülkelerdeki savaş

7
Bütün dünya bunu kabul edecektir ki Belçika boşaltılmalı ve restore edilmelidir. Bu ülke bütün öteki özgür ülkeler gibi, tam özgürlüğüne sahip olmalıdır. Başka hiç bir tutumun kabulü mümkün olmayacaktır. Böylece ülkeler arası güven tekrar yerine getirilerek uluslararası ilişkiler normalleşmiş olacaktır. Bu şifa verici hareket olmadan, uluslararası kanunların bütün yapıları ve geçerliği tamir edilmiş sayılmıyacaktır.

8
Bütün Fransız toprakları boşaltılmalı ve serbest bırakılmalıdır. Ve 1871 de Prusya tarafından Fransa'ya Alsas - Lorraine hakkında yapılmış olan haksızlık düzeltilmelidir. Elli yıldan beri dünya barışını devamlı olarak tehlikeye sokmuş olan bu durum düzeltilmeli ve böylece bütün dünyayı rahatsız eden bu tehlike ortadan kaldırılmalıdır.

9
Milli hatlar üzerinde açıkca belirli yeni sınırlar İtalya ile yenilenmelidir.

10
Aramızda eşit olarak görmek istediğimiz Avusturya - Macaristan halklarının özgürlükleri garanti altına alınmalı ve otonom gelişmeleri için kendilerine her fırsat temin edilmelidir.

11
Romanya, Sırbistan ve Montenegro boşaltılmalı ve istila edilen topraklar geri verilmelidir. Sırbistan'a denize serbest geçit verilmelidir. Balkan ülkeleri arasında ilişkilerin tarihi ve milli geleneklere göre düzenlenmesini temin için kendilerine gereken nasihatler verilmeli, ve bu Balkan ülkelerinin politik ve ekonomik özgürlüklerini temin bakımından uluslararası garantiler verilmelidir. Ayrıca bunların sınırları içerisinde toprak özgürlüğü de enternasyonal garantilere bağlanmalıdır.

12
Şimdiki Osmanlı İmparatorluğu topraklarına sağlam bir özgürlük temin edilmeli, ancak Türk hakimiyeti altında olan başka toplumlara da tam bir hayat güvenliği ve otonom gelişmede tam bir özgürlük temin edilmelidir. Ve Boğazlar uluslararası garantiler altında devamlı olarak bütün ülkelerin gemilerine ve ticaretine açık tutulmalıdır.

13.
Özgür bir Polonya kurulmalı ve Polonya asıllı olan toplumların yaşamakta oldukları bölgeler bu ülkeye bağlanmalıdır. Bu ülkeye denize serbest bir bağlantı temin edilmeli, ve bu ülkenin politik ve ekonomik özgürlüğü, ve toprak bütünlüğü uluslararası akitlerle garanti edilmelidir.

14.
Bütün büyük ve küçük ülkelere karşılıklı toprak bütünlüğü ve politik özgürlüklerini garanti edecek bir milletler camiası kurulmalı ve bu cemiyet bunun temini bakımından gerekli akitleri yapmalıdır.

Kuhlmann ve eşi.Kuhlmann İngilizlerle ayrı barış görüşmeleri yaparak Müttefikleri ayırmak kaygusunu beslemekteydi. İzinsiz giriştiği eforları ancak İngiltere, Fransa ve İtalya arasındaki bağların perçinleşmesine yaramıştı. Wilson'un "Ondört Maddesi". Bunlar Wilson' un barış anlaşmalarının ruhu olması için gerekli prensipleri ortaya dökmektedir Ancak savaşan ülkelerin barış görüşleri daha az idealist nitelikteydi.

yorgunluğunun, ileri sürmeyi tasarladığı şartlara olumlu cevaplar vermelerine yol açacağına inanmaktaydı. Aslında İngiltere'de perde arkasın da zafer olanakları ile ilgili tartışmalar geçtiği bilinmekteydi. Kamuoyuna henüz başvurulmamıştı ve onun için hayal kırıklığına uğramamışlar dı. İngiltere'de Başbakanlığa yeni getirilen Lloyd George hiç bir duraksama göstermeden Bethmann'ın notasını reddetti. Almanlar'a "Knockout Yumruğu" atılmadan herhangi bir barışın olamayacağını ilan etti.

Bethmann gibi ABD Cumhurbaşkanı Wilson' da Almanya ile ülkesi arasında bir kopmanın meydana gelmesini istememekteydi. ve Wilson bu kopmanın önlemesinin tek çaresinin, barış görüşmelerinin başlamasiyle gerçekleşeceğini de gayet iyi görmekteydi! Bethmann'ın notasının başarısızlığına rağmen Wilson ayni taktiği kullanmaya çalıştı. 20 Aralık tarihinde savaşan ülkelerin savaş amaçlarını açıklamaya" davet etti. Wilson'a göre bunlar, belki de uzlaştırılamaz nitelikte olmayacaktı. Almanlar davete cevap bile vermediler. Gayet iyi bilmekteydiler ki isteklerini bütün çıplaklığıyla ileri sürerlerse bu; Wilson'u çılgına çevirecek ve belki de savaşa katılmasını öne alacaktı. Müttefikler ise, Almanlarla aynı seviyede tutulmaktan alınmışsalar da, ideâlistik savaş amaçları ileri sürerek Wilson'un onayını ve sempatisini kazanmasını bilmişlerdi. Bu karşılıklı notalarda gerçekcilik çok az rol oynamıştır. İki taraf da Amerika'nın sempatisini kazanmak için çaba harcamaktaydı. Ancak, Almanların davranışlarında ciddiyet görülmemekteydi. bethmann bile artık topyekün denizaltı savaşını önleyemeyeceğini çok iyi bilmekteydi. Çabaları da bu denizaltılar hazır oluncaya kadar Wilson'u oyalamak niteliğini taşımaktan ileri gitmemekteydi! Müttefikler ise, ancak Wilson'un onayını kazanacak şartları ileri sürmekle kalmışlar, asıl ileri sürmeye kararlı olduklarışartları ise Wilson'a bildirmekten kaçınmışlardı.

Barış Yolunda Engeller

Bu manevralar, o zaman ve ondan otesi için de barış için büyük engelleri ortaya çıkarmıştı. Kamunun moralini yüksek tutabilmek için tarafların hükümetleri zafere kesin inançlarını ileri sürmek zorunluklarını hissetmekteydiler. Eğer bir taraf savaşı kazandığında karşı taraftan talep edeceklerini bütün çıplaklığı ile ileri sürdürdüğü taktirde, öbür tarafın hükümetleri bunları kullanarak kamuoyunu daha çok çaba harcamak için kamçılamak olanaklarını ele geçirmiş olacaktı! Buna karşılık bir ülke serinkanlı olduğu taktirde, öteki taraf, bu ülkenin yenilgiyi göze alınışolduğu kanısına varmaktaydı. Bütün bunların dışında, iki taraf da çok iyi bilmekteydi ki, herhangi bir görüşmeye girmenin en büyük tek ve aşılması olanaksız olan engelini Belçika teşkil etmekteydi. Belçika, Almanların elindeydi ve onların da oradan tam anlamiyle ayrılmaya yanaşmayacakları besbelliydi. Almanlar hatta Belçika istilasını Ruhr Havzasının savunması için gerekli bir tez olarak ileri sürmekten kaçınmamaktaydılar. Onların görüşüne göre, Almanların 1914'te yaptıklarını bir daha sefer de İngiliz ve Fransızlar da yapacaklardı. İngiltere ise en az Almanlar kadar inatcı davranarak Belçika'dan Almanların çekilmesini ve üstelik harap olan ülkeye, Almanların savaş tazininatı ödemesi prensibinden şaşmamaktaydılar. Belçika'nın Almanlar tarafından istilası İngilizlerin savaşa girmesine neden olmuştu ve İngilizler bu prensiplerinden bir an olsun ayrılmadılar. Beceriksiz görüşme ve anlaşma çabaları kesin bir zafer'den vazgeçmekten vazgeçme bir yana bir zaferden başka bir çıkar yol olmadığını göstermişti!

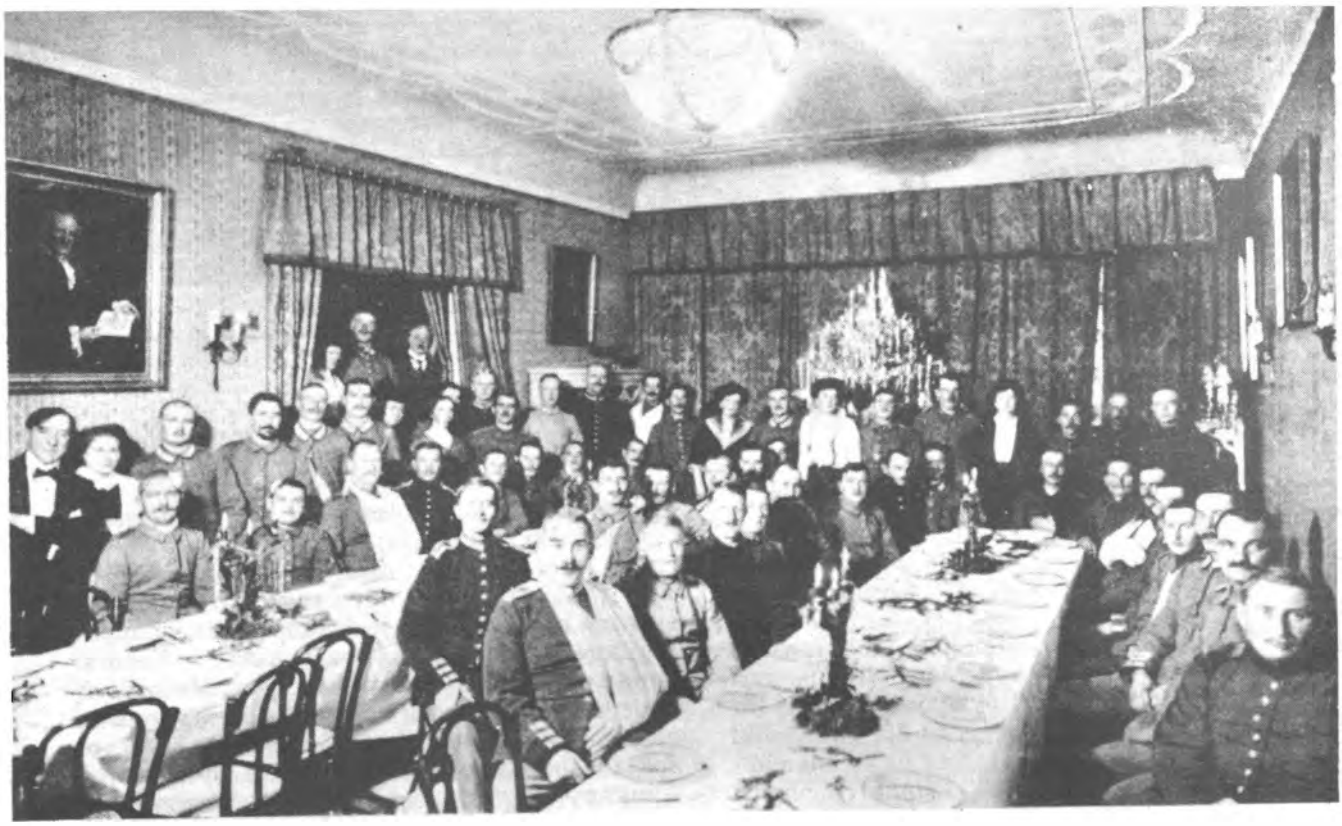

Yaralı Alman askerleri cephe gerisinde Yılbaşı eğlencesinde.

Sosyal bunalımlar

Bütün bunlara rağmen bir uzlaşma barış, her ne kadar pratik bakımdan olanaksız olursa olsun, bir kez ortaya atılmış olduğundan savaşan toplumlar üzerinde tesirsiz kalmamıştı. 1917'nin ilk aylarında savaş yorgunluğu ilk açık belirtilerini göstermeye başlamıştı. Ancak bu, savaşın sona erdirilmesi için, açık bir kamu isteğine kadar varmamaktaydı. 1916-1917'nin amansız kışında, savaş başladığı günden beri yaşama kondisyonları en kötü mertebesine erişmişti, Gıda, giysi, yakıt bulmak fazlasiyle güçleşmişti! Fabrikalarda, kömür madenlerinde her gün yeni grevler patlak vermekteydi. Almanya'da limanlardan dışarıya burunları çıkaramayan karamsar denizciler eyleme geçmişti. Ama yine de ödün verme payı vardı henüz! Ücretler artırıldı! İşçi konfederasyonları hükümet bölümleri ve silahlı kuvvetlerle ortaklığa kabul edildi. Sıkı şekilde uygulanan vesika yöntemi ile herkese küçük de olsa bir pay gelmesi sağlandı!

İki büyük ülkede sosyal bunalımlar politik eylemlere yol açmıştı. Avustuya-Macarıstan'da kasım 1916 da tahta çıkan İmparator Karl, renksiz imparatorluğundaki çeşitli milletler arasında bir uzlaştırma sağlamak için çaba gösterdi. Rusya da Çar Nicholas II tahttan feragat etti, ve kamunun daha fazla güvenebileceği sanılan bir Cumhuriyet kuruldu. Çok kişi iddia etmiştir ki, 1917 deki birinci Rus Devrimi ordu tarafından tertiplenmişti ve savaşı kendisine karşı hedef tutmaktaydı. Bu tamamen yalnış bir görüştür. O zaman Rus ordusu çok iyi teçhiz edilmiş olup, morali de zirveye ulaşmıştı. Devrim Petrograd'da ekmek sıkıntısı kargaşalıklariyle patlak vermiş ve ordu bir sürprizle karşılaşmıştı.

Savaşa en çok taraftar olan generaller ve politikacılar savaşın daha iyi idare edilmesi uğruna Çar'ın çekilmesini iyi bir başlangıç olarak kabul etmişlerdi. Ancak, yalnız teoride bile olsa, Rus halkına artık bir ses tanınmıştı, ve bu ses barış uğruna hızla yükselmeye başladı.

İmparator Karl ve Rusya'daki demokrat politikacılar yakın gelecekte Almanya ile Rusya arasında bir barış yapılamadığı takdirde iki ülkenin de mahvolacağını anlamış ve buna inanmışlardı. İkisi de ayrı yöntemler kullanarak barış için üvertürlere giriştiler. İmparator Karl'ın seçtiği, çok gizli görüşmeler yoluydu. Yani eski diplomasi yolunun son kanat çırpışları! Kayınbiraderi Bourbon-Parma Prensi Sixte, Fransızların kabul edebilecekleri şartları Fransız Cumhurbaşkanı Raymond Poincare'ye getirdi. Poincare

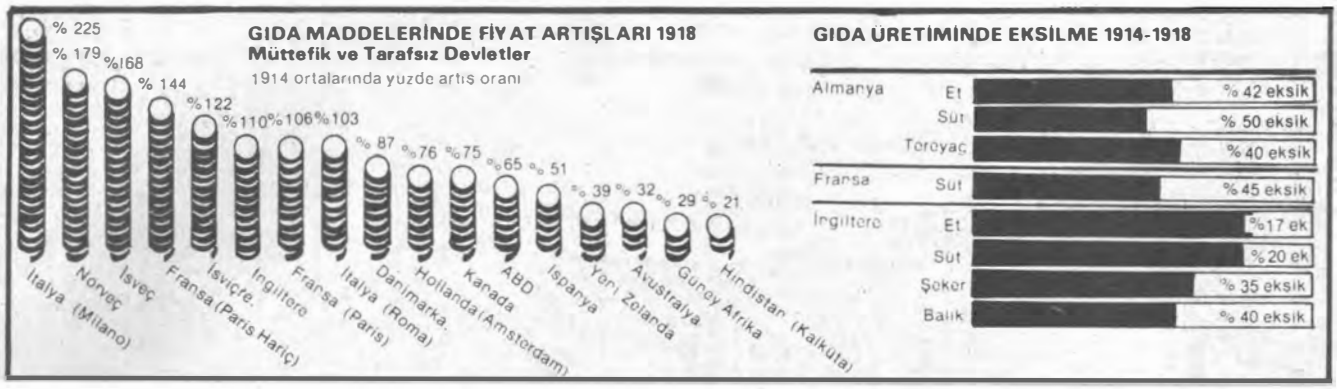

şartlara itiraz etmedi. Ve sonra Prens Sixte bunları resmi Fransız istekleri olarak Karl'a getirdi. Fransızların, şartların'ın başlıcası Alsas Lorain'in onlara iadesiydi. Bunlara Karl da itiraz etmedi!

Fransız ve İngiliz hükümetleri şimdi heyecana kapılmışlardı. Avusturya Macaristan'la ayrı bir barış kapısı açılmıştı. Böyle ayrı bir barış bir taraftan Almanya'nın değerli bir müttefiki kaybetmesi olacak, öteki taraftan da, Almanya'nın istilası için bir arka kapının açılması anlamına gelecekti.

Ancak her zaman, amatörler diplomatik faaliyetlere giriştikleri olduğu gibi, iki tarafın amatörleri de işi yüzlerine gözlerine bulaştırmışlardı. Karlı'ın amacı karşı taraftan teklif almak ve sonra bunları müttefiki olan Almanlara gösterebil mekti. İngilizler ve Fransızlar ise Karl'ın müttefini terketmek istediği inancına varmışlardı. Müttefikler Adriatik'te küçük bir çatışma dışında Avusturya Macaristan askerleri ile karsı karşıya gelmemişlerdi. Avusturya - Macarista'ın savaşta karşısında bulunan Müttefik ülke yalnız İtalya'ydı. Ve İtalyan devlet adamları da Alsacse - Lorain'in Fransızlara verilmesinde kendileri için herhangi bir çıkar görmemekteydiler. İtalyan'lar Günel Tirol ve Trieste'ye gözlerini dikmişlerdi. 1915 de Avusturya bu bölgeleri vermektense savaşa katılmayı tercih etmişti, ve bugüne dek bu hususta durumları hiç bir şekilde değişmemişti.

Ancak Lloyd Gerorge ve Fransa Başbakanı Elexandre Ribot Avusturya-Macaristan ile ayrı bir barışı İtalya'nın Dışişleri Bakanı Baron Sonnino'nun burnu ucunda bir yem gibi sallandırdılar. İmparator Karl'ın barış üvertürü hakkında kendisine hiç bir bilgi vermediler! Sonnino, Müttefiklerinin oyununa düşmedi! Onun politikası Müttefiklerinin de olduğu gibi zafersiz başarı olamayacağı prensibini korumaktı. Bir farkla; Sonnino için Almanlar'a karşı değil Avusturya - Macaristan'a karşı zafer daha büyük önem taşımaktaydı. Aslında ciddi olmayan Avusturya barış teklifi böylece karaya oturmuştu. Esasen Fransızlar da yalnız İtalyaya yararlı olabilecek bir barış anlaşmasını benimsememekteydiler. Bu şekilde İtalya savaştan sıyrılacak onlar Almanlarla çarpışmaya devam edecekti. Yalnız Lloyd George Avusturya Macaristanla ayrı bir barış anlaşması düşüne bağlı kalmıştı. İngiltere savaş kabinesine temsilen General Sumts ve Avusturya diplomatı Kont Mernsdorff İsviçre'de bulunmuşlar ve ayrı bir barış için uzun görüşmeler sürdürmüşlerdi. Görüşmeler hep ayni noktada inkitaya uğramaktaydı. Lloyd George Avusturya topraklarından Almanlara karşı saldır mak istemekteydi. Avusturyalılar ise genel bir barış imzalandıktan sonra Alman müttefiklerinden kopmayı kabul etmekteydiler. Böylece Habsburg monarşisi savaşa koparamadıkları zincirleriyle bağlı kaldılar.

Sosyalist çabalar

Rusların barış aramaları daha belirli idi ve bütün dünyada daha fazla ilgi topladı.. Rusya şimdi teorik olarak bir demokrasiydi, ve geçici hükümet Rus kamuoyunun memnun kalmasını istemekteydi. Rus Çar'larının emperyalist gayelerinden uzak, gizli anlaşmalarını feshederek, yeni hükümet hiç bir toprak isteğinde ve tazminat istemeden barışa hazır olduğunu ilan etmişti. Ayni zamanda Müttefiklerine sadık kalan Ruslar, yalnız Rusların savaştan çekilmelerini değil genel bir barış istediklerini de belirtmişlerdi. Batıda özellikle sosyalistler arasında ayni şeyi isteyenlerin sayısı epeyce kabarıktı. Batıda ilk kez kamuoyu barış söylentilerini ciddiye almaya başlamıştı. Almanyada bile ayni yönde tazyikler başlamıştı. Rusya'daki ılımlı sosyalistler toprak istememek ve tazminat istemek tekliflerinin çok çekici olacağına inanmaktaydılar ve savaşan bütün ülkelerdeki sosyalist partiler bu teklifi destekledikleri taktirde bu teklifine karşı konulamıyacağı inancındaydılar. Rus sosyalist idarecileri Stockholm'de Avrupa sosyalistlerinin toplanmasını teklif ettiler. Alman sosyalistleri toplantıya katılmaya hazır olduklarını bildirdiler. İngiliz ve Fransız sosyalistleri de kabul ettiler. Ancak

Solda: Savaşın devamı zorluklar ve açlık pahasına olacaktı, Gıda fiyatları tarafsız devletlerde bile ölçüsüz derecede yükselmeye başlamıştı. Yollar tıkanınca, çiftciler askere ve cephane ve silah fabrikalarına alınınca durum daha da vahimleşmeye başladı. Tarımsal topraklar boş yatmaktaydı.
Sağda: Prag'da ev kadınları gıda maddeleri için kuyruğa girmektedir. Bir çok ülkeler vesika sistemine başvurdu. Bununla beraber vesikayla bile söz verilen miktarları dağıtmak olanakları bulunmuyordu. En çok gıda sıkıntısı çekilmekte olan Almanya'da ölüm oranı istatistiklerle normal görülen oranları 760,000 kişi olarak aşmış bulunmaktaydı.

onların gayesi başkaydı. Onlar genel bir anlaşma için değil, Almanları bu programı kabul etmeyeceğini göstermek için toplantıya katılmayı kabul etmişlerdi. Almanların maskesini düşürünce Rusları savaşta tutabileceklerini ummaktaydılar. Fransız hükümeti sosyalistlerin Stockholm konferansına katılmalarını yasakladı. İngiliz hükümeti isteksiz de olsa bu ülkenin sosyalistlerinin konferansa katılmasına izin verdi. Ancak Almanların denizaltı savaşından dolayı Almanlara nefret besleyen İngiliz denizcileri İngiliz sosyalistlerini Stockholm'a getirmeyi reddettiler. ve böylece Stockholm konferansı suya düştü ve hiç bir zaman toplanamadı.

Böylece toprak istekleri olmadan ve tazminat ödemeden yapılması tasarlanan bir barış gerçekleşememişti. Ancak, yaratmış olduğu bilgi devam etmekteydi. Almanya'da Merkez Partisinin liderlerinden Matthias Erzberger Almanya'nın savaşı kazanabileceğinden kuşku duymakta olduğunu açıkladı. Reichstag (Parlamento) da bir barış tasarısı sundu ve Sosyal Demokratlar bu tasarıyı destekledi. Bethmann'da Yüksek Komuta'yı geri tutabilmek için tasarıyı destekledi. Bunun üzerine Yüksek Komuta onun azlini istedi ve temin etti. Tasarı Reichstag'da kabul edildiği vakit yeni Başbakan George Michaelis "**benim anladığım anlamda ben de tasarıyı destekliyorum,**" diyerek tasarı kabul edildi. Ancak onun anlamı şöyleydi: Almanya elinde bulundurduğu yabancı toprakları elinden bırakmazsa bu bir iltihak olarak kabul edilemezdi, ve buralardan çıkması için kendisine tazminat ödendiği taktirde bu da tazminat olarak sayılamayacaktı.

Almanya daha sonra Rusya ve Romanya ile ayrı barış anlaşmaları imza ettiği zaman Merkez Partisi ve Sosyal Demokrat'ları da "anlamı" Michaelis'in anlam'ından farksız olduğu meydana çıkmıştı. Reichstag'da barış tasarısının kabulü müttefikler için anlamı yoktu. Ve onlarda hiç bir tesir icra etmemişti. Almanya'da ise savaş yorgunluğunu frenlemekte yararlı olmuştu. Bir çok Alman ülkelerinin ide alistik bir barış teklifi yaptıklarına ve Müttefiklerin bunu reddettiklerine inanmaktaydı.

Barış için 1917 de başka şayanı dikkat bir uvertür yapıldı. Papa - Nenedict XV Avrupa'daki eski nizamı kurtarmak emelindeydi. Özellikle Avrupa'da son baki kalan Katolik monarsisi olan Habsburg hanedanını kurtarmak istemekteydi. Ayrıca barış için sosyalistlerin önayak olmasından kuşku duymaktaydı. 12 Ağustos 1917 tarihinde aynen ABD Başkanı Wilson gibi müphem teklifler ileri sürerek savaşcı ülkeleri barışa çağırdı. Papa'nın barış notası1914 staus quo'suna dönülmesini ve Belçika'nın özgürlüğünün iadesini öne sürmekteydi. Bu teklif kuşkusuz Almanların pek hoşlarına gitmeyecekti. Batı ülkeleri İtalya'ya bir barışta Vatikan'ın aracılığını kabul etmeyeceklerini önceden bildirmiş bulunmaktaydılar. İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur Balfour fazla aceleci olarak Belçika teklifi hakkında daha geniş bilgi talep etti. Fransa ve İtalya kendisini protesto edince Balfour Papaya tevcih ettiği sorusunu geri aldı. Ancak Vatikan üvertüründe ısrar etti ve bu kez teklifini Almanya'ya sundu. Belçika'yı ellerinden çıkarma ya niyetli olmayan Almanlar hiç bir mana taşımayan boş bir cevap verdiler Papa'ya. Ondan önce Sosyalistler gibi Papa'da çıkmazı bozamamıştı.

Yine de Almanya bu yolda boş durmamaktaydı. 6 Ağustos'ta Dışişleri Bakanlığına getirilen Richard vo Kühlmann Almanların savaşını kazanabileceklerine inanmayan bir diplomattı. Ancak kendi diplomatik becerisinden o kadar emindi ki savaşa bir son getirebileceğine inanmaktaydı. Diplomatik hedefi müttefiklerin her biriyle ayrı ayrı temaslar kurarak onları birbirinden ayırmaktı. Fransızlar bundan önce de gayri resmi bazı temaslar yapılmıştı. Savaştan önce Başbakan olan Joseph Caillaux Almanya ile ayrı bir barışa hazır olduğuna dair bazı imalarda bulunmuştu. Ancak İtalya ve Almanya henüz birbirine savaş ilan etmeden önce Caillauz'nun Roma'da bu konu hakkında görüşmeler yapıp yapmadığı gün aydınlığına çıkmamış bulunmaktadır. Başka eski bir Başbakan olan Aristide Briand'da Almanlarla ayrı bir barışa verebileceğini ve bu yolda Alsace'ın tamamını veya bir kısmını yeniden Fransa'ya kazandırabileceğine inanmıştı. Ancak bütün bunlar artık politikacı

Rus köylüsünden yiyecek satın alan Alman askerleri

olmayan politikacıların boş savsatasından ileri gitmemekteydi. Fransız kamu oyu bu kadar kurban verdikten sonra Alsace ve Loraine'in geri almadan herhangi bir barış yolunu kabul etmeye hazır değildi. Almanlar ise yenilgiye uğramadıkları taktirde bu iki vilayeti ellerinden çıkarmak niyetinde değildiler.

Kühlmann Fransız politikacıları ile görüşmenin zaman kaybından başka bir şey olmayacağına inanmaktaydı. Onun kanısına göre savaşın devam etmesi İngilizlerinbu yoldakararlılıklarından ileri gelmekteydi. Eğer İngilizler tatmin edilebildiği taktirde savaş sona erebilirdi. Bunun içindir ki Kühlmann İngiliz hükümetine İspanya Kralı kanaliyle ile müracaat etmişti. Alman hükümetinden hiç bir yetki almadan İngilizler Almanya ile ayrı bir barışa yanaştıkları taktirde Almanlar Belçika'dan çekilmeyi kabul edebileceklerini ima etmişti. Müttefiklerinden hiç bir şekilde ayrılmayı düşünmeyen İngilizler, bununla beraber sallantılı bir durumda olan Fransa ve İtalya'nın onları yüzüstü bırakabileceğinden kuşkuduymaktaydılar. Kühlmann Almanların hiç bir şekil de Alsace ve Loraine'i ellerinden çıkarmayacaklarını İngilizlere bildirdiler. Bunu karşıt Lloyd George Alsace ve Loraine Fransa'ya teslim edilene kadar İngiltere'nin müttefiklerin yanında savaşa devam edeceğini Almanlara bildirmiştir. Böylece ayrı barış için yapılan bu teşebbüsler savaşanları birbirine yaklaştıracağındandaha da fazla uzaklaştırmakla sonuçlanmıştı.

Savaşın [illegible] gösteren bir fotoğraf, İngiliz askerleri biraz önce dövüştüğü Alman askerine su veriyor.

Yaralı Alman taşıyan İngiliz askerleri

Alttan gelen tazyikler

Barış görüşmeleri için yapılan beceriksiz atılımlar çoğunlukla tamamen yararsız olmuş ve sona ermiş, ve savaşın sonlarına kadar ciddiyetle bir kez daha yenilenmemişti. Ancak yeni hareketler için alttan tazyikler başlamıştı. 1917 savaş yorgunluğu ve hatta savaşa karşı kalkınma yılı olarak tarihe girmiştir. Bu özellikle Rusya'da böyleydi. Geçici hükümet tazminatsız ve toprak iadesi olmadan bir barışa kavuşmayınca Rus halkı üzerindeki tutumu birden bire sıfıra inmişti. Rus hükümeti Müttefikleri nden ayrı bir barışa gitmek için istediği izini temin edememişti Böyle bir iznin Rus ve Fransa kamuoyu üzerinde bırakacağı tesirden korkan müttefikler Rusların bu istegini kabul etmekten çekinmişlerdi. Çünkü bu ülkelerde savaş yorgunluğu artık had safhaya çıkmış ve savaşa karşı direnmeye kadar varmıştı. İki ülkede de ordularda disiplin çöküntü halindeydi, ve savaş hatları gerisinde guvenlik ve asayiş sallantıdaydı. 1917'nın nisan ayında General Robert Neville'in cephedeki başarısızlıklarından sonra Fransız kuvvetleri yeni bir saldırı emrini dinlememişler ve karşı koymuşlardı. Bir ara ellidört tümen isyan halindeydi. Daha ileri eylemci olan askerler Paris üzerine yürüyüp hükümeti devirmek tehditlerini bile savurmaktaydılar. İtalyan ordusunda eylem o kadar açık değildi. Burada askerler kıtalardan firar ederek kentlerine veya köylerine giderek evlerinde gizlenmekteydiler. Polis onları yakalamak yoluna gitmekten çekinmekte ve üstelik istememekteydi. Böylece 1917'nin yaz aylarında Fransız ordusu savaşma kudretini kaybetmişti ve İtalyan ordusu ise kağıt üzerindeki kudretinin yarısına düşmüştü. Fabrikalarda moral ordudakinden yüksek değildi. Torina ve Milano'da işçiler fabrikalara el koymaya tasarlamaktaydılar. Ve savaştan sonra bunu gerçekleştirmişlerdi de.

Ancak bu memnuniyetsizlik uzun sürmedi. Savaş yorgunluğu yavaş yavaş giderildi ve milli hevecan daha da ihtiyatlı bir heyecan olsa da yeniden doğdu. 1917yılında Fransız kuvvetlerinin başına getirilen General Henri Philipe Petain pratik ve en akla yakın çağrıydı bu. Alman hükümeti çağrıyı kabul etmişti. Doğu cephesinde

bir ateş kese gitmeye hazırdılar. Ancak Lenin'in idealistik sözleri boş sözlerden ibaretti.

Batılı kuvvetler güç duruma düşmüşlerdi. Onlar Rusların ateş kese gitmelerini değil savaşa devam etmelerini istemekteydiler. Almanların Lenin'in prensiplerine uyarak barışa gideceklerine inanmamaktaydılar. Üstelik kendileri de bu prensiplerle barışa gitmeye hazır ve niyetli de gildiler. Lloyd George ve Clemenceau sonuna askerlerine kendilerini nafile niteliğinde saldırılara sokmayacağı vaadında bulundu ve Amerikalılar bekleyeceğini bildirdi. Kasım ayında Paris'te bir hükümet krizi patlak verince Cumhurbaşkanı Poincare uzlaşma barış taraftarı Caillaux ile topyekün savaş taraftarı olan Celmenceau arasında bir tercih yapmak zorunluğunda olduğunu anladı. Başbakanı alarak Clemenceau'yu seçti. Bu andan itibaren Fransa savaşın acı sonuna kadar bağlanmışoluyordu. Clemenceau bazı kışkırtıcı barışcıları tutukladı ve Caillaux'yu düşmanla temas kurmak suçuyla Ali Mahkemeye sevketti. Bu sert çıkışlara ihtiyaç yoktu, çünkü ülkede Clemenceau'yu desteklemek için yeterli milli şevk mevcuttu, ve Amerikalılar da ufukta artık görünmüştü.

İtalya'da milli heyecan bir felaketle yeniden canlanmıştı. Caporetto'daki bütün yenilgileri. Dökülen İtalyan orduları Piave deresinin arkasına çekilirken, bütün İtalyan siyasi partileri birleşerek bir milli birlik kurmuşlardı. Fabrikalarda eylemler durmuş firari askerler kıtalarına iltihak etmişti. İlk kez İtalyada savaş popüler olmuştu.

Rus ordusu kurtulamaz bir görünürdeydi.

Temmuzda başarısız kalan bir saldırıdan sonra parçalanmaya baslamıstı. Rus halkı artık savaşa sırt çevirmiş olup sonuçlarla ilgilenmiyor lardı bile. Savaşı durdurmak için bir kitle direnişi olmamakla beraber, geçici hükümeti destekliyenlerin sayısı hiçe inmişti. Ortada genel bir aldırmazlık vardı,ve bu pasif durumda Bolşeviklerin programında en önemli madde barıştı. Bolşeviklerin lideri Lenin sulh çağrısının yeterli derecede metin ve sert bir lisanla yapıldığı taktirde bütün savaşcı ülkelerin bunu kabul edeceği inancındaydı. Emperyalist hükümetler, Müttefikleri öyle adlandırmaktaydı, çağırısını kabul etmek zorundaydılar, ve etmedikleri taktirde kendi ülkelerindeki kızgın proletarya'lılar tarafından iktidardan püskürtüleceklerdi.

1917'nin Kasım ayında Lenin bütün Rusya'nın Sovyet'ine barış hazırlamış olduğu barış tasarısını okudu. Adil ve demokratik birbarışiçin derhal görüşmelere başlamasını teklif etmekteydi tasarı. Tazminat aranmayacaktı, kimsenin toprağı ilhak edilmeyecekti, ve ne kadar zaman başkasını boyunduruğu altında kalmış olan toplumlara self-determination hakkı tanınacaktı. Her cephede üç ay süreli bir ateşkes ilan edilecekti ve böylece görüşmelere zemin hazırlanmış olacaktı. Bu kuşkusuz ki şimdiye kadar yapılan barış uvertürlerinin en geçerlisiydi. En kadar savaş sembolüydüler. Şimdi taviz vermeye yanaştıkları taktirde kendi ülkelerinde barışcı

Ustte: Stockholm konferansı hakkında acı bir Hollanda karikatürü. Mars: "Işık ona erişmemesi için elimden geleni yapmalıyım."
Altta: "Açık görüşmeler" gizli diplomasiye son verme, ve barış arayan Lenin'in İsviçre'de yayınlanan bir karikatürü.

şampiyonları Fransa'da Caillaux ve İngiltere'de Lodr Landsdownd yerlerini terk etmek zorunluğunda kalacaklardı. Eski tema israrla yenilendi. Toplamı kurtarmak ve sosyalist ihtilali önlemenin tek çaresi savaşa devam etmek ve nihai zaferi elde etmekti. 29 Kasım tarihinde Müttefiklerin Yüksek Konseyi Lenin'in Barış tasarısına gayet sert ve nihai bir olumsuz bir cevap verdi. Bundan itibaren Bolşevikler hain ve sadakatsız olarak damgalandırıldılar Müttefikleri tarafından ve savaştan çekilmeleri yüzünden savaşın de vamında suçlu ilan edildiler. Bundan sonra kim taviz veren bir barış teklif ederse, veya idealistik bir barış yolu ileri sürerse Bolşevik damgasını yemekteydi. Bu Müttefikler için yararlı bir aranjman olmuştu. Savaş yorgunluğu Bolşevizm alameti yerine geçmişti. Çoğunluk Bolşevizmin karşısındaydi. Bolşevizm Çin işkence metotları ile iktidarda kalmaktaydı, ve bu rejimde kadınlar bile millileştirilmekteydi. Bunun için toplumun çoğunluğu savaş yorgunluğu göstermemek için olağanüstü gayret sarfetmekteydi.

Wilson ve tarafsızlık sorunları

1914 Ağustosunda Avrupada savaşın patlak vermesi Başbakan Wilson için güneşli bir yaz gününde çakan şimşek kadar şaşırtıcı ve beklenmedik bir olaydı. Gerçekte Wilson böyle bir olasılıktan habersiz değildi. Çünki güvenilir danışmanı (Bazı hallerde ajanı Albay Edward M.House Berlinden 1914 Mayısın da yazdığı mektubunda **"Avrupa her an patlamaya hazır bir barut fıçısıdır"**diyordu. Yinede Edward M.House'un Alman İngiliz liderlerle yaptığı görüşmeler, Wilson'un himayesi altında bir İngiliz - Alman - Amerikan (üçlü) anlaşmasının yapılması ihtimalini yükseltmede yardımcı oluyordu. Ne Washington'da (ne de Avrupa başkentlerinin hiçbirinde) küçük bir olaydan sonra tutuşan fitilin nasıl hızla yanmaya başladığının farkına varılmadı. Değer verilmeyen bu olay Avusturya - Macaristan İmparatorluğu Veliahtı Ferdinand'la genç karısının bir suikast sonucu öldürülmeleriydi. Cinayet 28 Haziran 1914'de Saraybosnada bir Sırplı Milliyetçi tarafından işlenmişti. Daha da ötesı bütün Avrupalı güçler harekete geçtikleri zaman Wilson Millet Meclisi'le aralarındaki bir takım anlaşmazlıklardan doğan sorunlarla uğraşıyordu başı dertte idi. Üstelik tam bu sıralarda karısı kurtuluşu olmayan bir hastalığa yakalanmıştı. Wilson üzgün ve acılıydı. İngiliz Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey Londra'daki Amerikan Büyük elçisi Walter Page'e İngilizlerin Almanya'ya ültimatom verdiğini ağlıyarak anlattı. Bu sırada Wilson şaşkınlık ve dehşet içinde bekliyordu. İngiliz kralıysa **"İyi ama Mr. Page başka ne yapabilirdi"** dedi. Wilson'un tepkisini bir Amerikalı şöyle aktarmış yazıya **"Olayın dehşeti beni haftalarca uyutmadı. Başlangıçta tümü de berbat bir rüya bir kabus gibi geldi ve tesirinden uzun süre kurtulamadım."**

Fakat kıyamet günü gelmiş çatmıştı. Tarafsızların en güçlüsü olarak Wilson, savaşan tarafların alacağı kararlarla çok yakından ilgileniyordu. Güdeceği politikayı saptamak zorundaydı.

Amerika'nın 1914 Ağustos'undan 1917 Nisanına değin süren uzun tarafsızlık ayları boyunca Wilson özel düşüncesi ya da planlarının ötesinde kamuoyunun eğiliminin sınırları-çizgileri içinde davranmak-çalışmak zorunda kalmıştı. Amerikan kamuoyunun eğilimi ise öylesine bütünleşmişti ki zaten tarafsızlık dışında bir politika izlemek olanaksız durumdaydı. Savaşa girmiş hemen her ülkeden yana bir grup bulunuyordu halkın arasında... Duygularına kapılarak ama tarafsızlığını koruyarak gücünü göstermeye - sürdüğünü kanıtlamaya karar verdi. "BİZ TÜM DÜNYA ULUSLARIYLA DOSTUZ" diyordu. İçinde bulunduğu durumu Alman büyük elçisi Count Johonn von Bernstroff'a da şöyle belirtmiştir:

—**"Kesinlikle tarafsız kalmak zorundaydık. Aksi halde zaten karışık olan nüfusumuz arasındaki fikir ayrılıklarının ulaştığı boyutlar bir iç savaşa neden olabilirdi."**

Dahada önemlisi, çeşitli ulusal, etnik azınlık gruplarının birbirlerine bağlılıklarıyla birlikte çoğunluk Amerikan halkının 1917 den önceki devrede gerçek düşüncesi arzusu tarafsız kalmaktı. Bu eğilim A.B.D sınırları içinde bulunan İngiliz, Fransız, Alman propogandacılarının tüm çabalarına rağmen varlığını koruyordu. Fakat Amerikalılar geleneksel tecrit (Yalınlaşma) politikalarına sıkı sıkıya yapışmalarına rağmen gönüllü müdahaleciklerini haklı göstermek için, ülkelerinin hayati çıkarlarının savaş sonuçlarıyla çok yakından ilintili olduğunu kabullenmeyi reddettiler. Ve yinede diğer ülkelerin hükümranlıkları ve uluslararası prestijleri konusunda oldukça kıskanç idiler. Diğer bir deyişle; ancak bir yere kadar kışkırtmalara dayanabilirdi. Fazlasına değil.

Wilson ülke halkının çoğunluğunun tavırlanmalarına hak verdi ve eğilimlerine uygun davrandı büyük ölçüde... Amerikalıların çoğunluğu çıkarlarına uygun ve yargılayıcı davranırlar...

Wilson ittifak devletlerine özellikle Ingiltereye karşı duyduğu yakınlığa rağmen Almanların çağdaş uygarlığa katkılarına hayrandı ve içten içe takdir ediyordu. Dikkatli, özenli, çağdaş bir tarih öğrencisi olan Wilson savaş nedenlerinin pek çok ve karmaşık olduğunu gayet iyi biliyordu. Sorumluluk tek olarak taraflardan birine asla ait değildi.

Duygusallığını, politikadan, tedbirlerden ve kararlardan soyutlamayı biliyordu ve Amerikayla Avrupa'nın çıkarlarını gözönünde bulundurarak verdiği kararlarda doğru ve bilinçliydi.

SOL. Başkan Wilson 1915 Dünya kupası maçları sırasında, elinde beyzbol topuyla görülüyor. "Ulusların kaderinde inanılmayacak ölçüde direk ve kişisel rol oynamıştır."Bu önemli devrede idealist ve entellektüel (aydın) olduğu halde yurdunun, halkın çoğunluğunu görüşlerini benimsemiş anlamış onların kanılarını bölüşmüştür.

Wilson dış politika konusunda yeryüzünün büyük güçlerinin arasında diğer devlet başkanlarının hepsinden fazla kişisel etki sahibi olmuştu. Devlet yapısı yönünden başkan olarak politik ilişkilerin yönetimi konusunda tek söz sahibiydi. Ancak anlaşmalarda senatonun veto hakkı vardı. Zayıf güçsüz başkanlar yetkilerinden vazgeçip sorumluluklarını Amerika Birleşik Devletlerinin güçlü bakanlarına ya da Millet Meclisi bakanlarına devretmişlerdir. Fakat Wilson güçlü bir başkandı...

Halkın dış ilişkiler konusunda tüm yetkileri kendisine verdiğine inanıyordu. Bu sorumluluk konusunda sadece temsilci olmayı reddetmekle yetinmeyip dışişlerini bizzat kendisi yönetmek için ısrar etti. Halk çoğunluğunun arzularını yerine getirmek için tüm yetkilerini ve anayasal haklarını kullandığı için Wilson dış ilişkilerde ipleri elinde tutuyordu. Ve düşüncelerini, arzularını yerine getirirken kendisine karşı durulamıyordu.

Churchill ilerki yıllarda şöyle yazmıştı:

"Korkunç kıyametin koptuğu devrede Amerika Birleşik Devletlerinin tavırları ve bu tavırların dünya tarihindeki yansımaları, doğurduğu sonuçlar diğer etkenlerin ötesinde dışında bu adamın beyninin, aklının çalışmalarının eseridir. Ulusların kaderinde tanımlanması olanaksız ölçüde başka herhangi bir adamdan daha direk ve kişisel olarak rol oynadığını söylemek sanırız hiç abartma olmaz. Gerçektede tek bir insan olarak etkinliği olağanüstü boyutlara ulaşmıştır."

Wilson'un bütün dünyası 1914 Ağustos ilk haftasında sallanmaya, yıkılmaya başlamıştı. 1885 yılından bu yana karısı olan sevgili eşi Ellen Axon Wilson 6 Ağustosta öldü. çok sevdiği İngilizler, hayran olduğu Almanya birbirlerinin gırtlağına sarılıp parçalayacak duruma gelmişler di neredeyse. Yaklaşmakta olan isteri, Wall Street TE (Dünya ekonomisinin oynadığı yer olan Amerikan bankalarının bulunduğu yer olan cadde) uluslararası ticaret ve borsa olaylarının kesilmesi olarak etkisini gösterdi.

Yakından bilinen demir iradesiyle ağır ağır ve güvenle hareket ediyordu. Başkan güç koşullara karşı koymak ve Amerikan tarafsızlığını gerçekleştirmek için kullandığı yöntemler yeteri kadar açıkca gözlenebiliyordu. Wilson 4 Ağustosta resmi tarafsızlığını ilan etti. Ve iki hafta sonra halkını **"Düşüncede olduğu gibi davranışlarında da tarafsız olmaları gerektiği"** konusunda uyardı.

Doğrusu, böyle bir savaşın tam ortasında tarafsız kalmak söylenmesi kolay ama başarılması güç bir olaydı.

Örneğin, İngiliz kruvazörleri, Almanların gerekli savaş malzemelerini elde etmelerini önlerken Amerika hala Müttefiklere silah yapımında kullanılan ham maddeleri satmakta devam etmeli miydi? Dah da güç olanı vardı: Amerika Birleşik Devletleri kendi bankerlerinin ödünç para vermesine izin vermeli miydi? William Jennings Bryan'ın da dediği gibi taraflara karşı "kaçakçılığın en kötüsü" bu olmalıydı. Kararlaştırılan açık tarafsızlık politikasıyla Wilson ve Bryan Jennings Dışişleri Bakanlığının Müsteşarı Robert Lansing'in yardımıyla her şart altında

ALT: Wilson'un ülke güvenliği için önerilerini gösteren seçim arabası. 1916'da ülkede bir tarafsızlık dalgası yayılıyordu ki bu Wilson'u "Barış Adayı" olarak kalmaya razı etti.

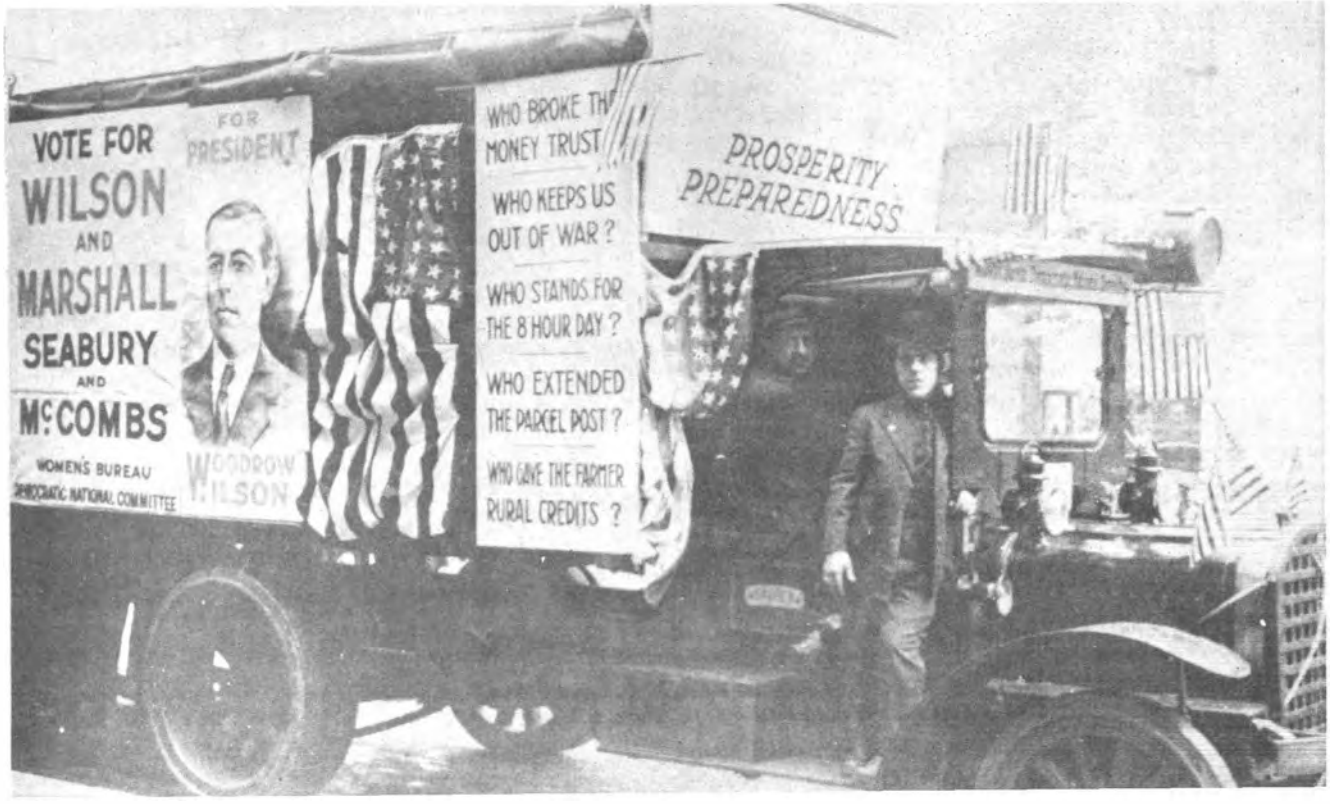

sistemli ve kısım kısım tarafsızlığı yürütmeyi başarmıştı. Ve aynı zamanda müttefiklerinde bu kaçakçılarla diledikleri gibi ticaret yapmalarına izin vermiştir. Üstün deniz hakimiyetinden sağladıkları gelir,akan karlar sadece tarafsızlığa karşı bir davranış olmakla kalmayacak fakat ilan edilmemiş bir savaş sayılacağından müttefiklerin diledikleri kadar mal almalarına izin verdi. Ayrı nedenlerle bankerlerin hem Almanlara hem de müttefiklere ödünç para vermelerine göz yumdu.

Wilson takiben Alman ordularının Belçika ve Kuzey Fransaya ani girişlerini baskınını izledi. Fransız ve İngilizlerin kurduğu savunma hattının güvenirliğinden, sağlamlığından dolayı rahat bir nefes aldı. 1914 sonlarına doğru Wilson'un asıl sorunu İngiliz deniz gücüne karşı A.B.D çıkarlarını korumak ya da daha gerçekçi bir açıdan bakarsak İngiliz denizcilik sistemiyle uyuşmak anlaşmaya varmaktı.

Savaş boyunca tarafsız davranmak Avrupaya giden tüm ticari yolları olanakları elverdiğince açık tutmayı arzuluyordu. İngilizler üstün deniz gücüolarakAmerika'dan Almanya ya ve Avustur ya Macaristan'a giden deniz yollarını kesebilirler di. Böylece Washington ile Londra arasında bu konulardaki irtibat savaşın yalnız ilk ayları boyunca değil sonlarına kadar da sürmüştür.

Böylece bir taraf denizlerin serbestliğinden söz ederken diğer taraf savaşların yasal haklarından konuşuyordu. Aslında, gelişen bunalım taraflar arasındaki uyuşumu ve maddeciliğe dayanan iyi niyetlilik gerçeğini maskeliyordu. İngilizlerin denizcilikte kullandıkları yöntemler yanlız yasal olmakla kalmayıp daha önce Amerika'nın (1861-1865) iç savaşı sırasında A.B.D hükümetinin almış olduğu tedbirlerden örneklere de dayanıyordu. Çok sayıda bağnaz Alman asıllı Amerikalı partizanların istekleri ve Amerikan ekonomisinin çıkarları açısından Almanyayla derin ve geniş kapsamlı ticari bağlar ilişkiler kurmak amaçlanıyordu ki bunlar ingiliz ablukasının kurulmasını ve Anglo Amerikan ticaretini kaçakçılığını önlemeyi getiriyordu. Wilson yukarıda saydığımız gerçeklerden ötürü kendi açısından bunları görerek reddetti.

Bu belaların içinden geçmiş olmak Anglo Amerikan bunalımının doğup gelişmesine sebep olabilirdi. 1914 sonlarında Wilson Amerika'nın ya da Amerika'nın ilişkilerinin genel durumunu taraflara, dengeli bir şekilde gözden geçirmek zorunda kaldı.

Görüldügü gibi, Almanlarla ciddi çatışmaya imkan yoktu. Ayrıca bu iki ulus arasında ilişki kurmaya yarıyacak hiç br ortak noktada bulunmuyordu. Wilson'un hesabına göre savaş sonucunda ya taraflar çıkmaza girecekti ya da daha doğrusu savaş müttefiklerin zaferiyle sonuçlanacaktı.

14 Aralık 1914'de New York Times muhabiriyle yaptığı mülakatta: Müzakerelerle bir barış antlaşması umduğunu heyecanla çoşkuyla belirtti. Ve söylevine ekledi **"Eğer savaş müttefiklerin kesin zaferiyle sonuçlanır ve anlaşma onların koşullarına göre yapılırsa bu Amerikan çıkarlarına hemen hemen hiç zarar getirmeyecekti."**

Bir Alman gemisi

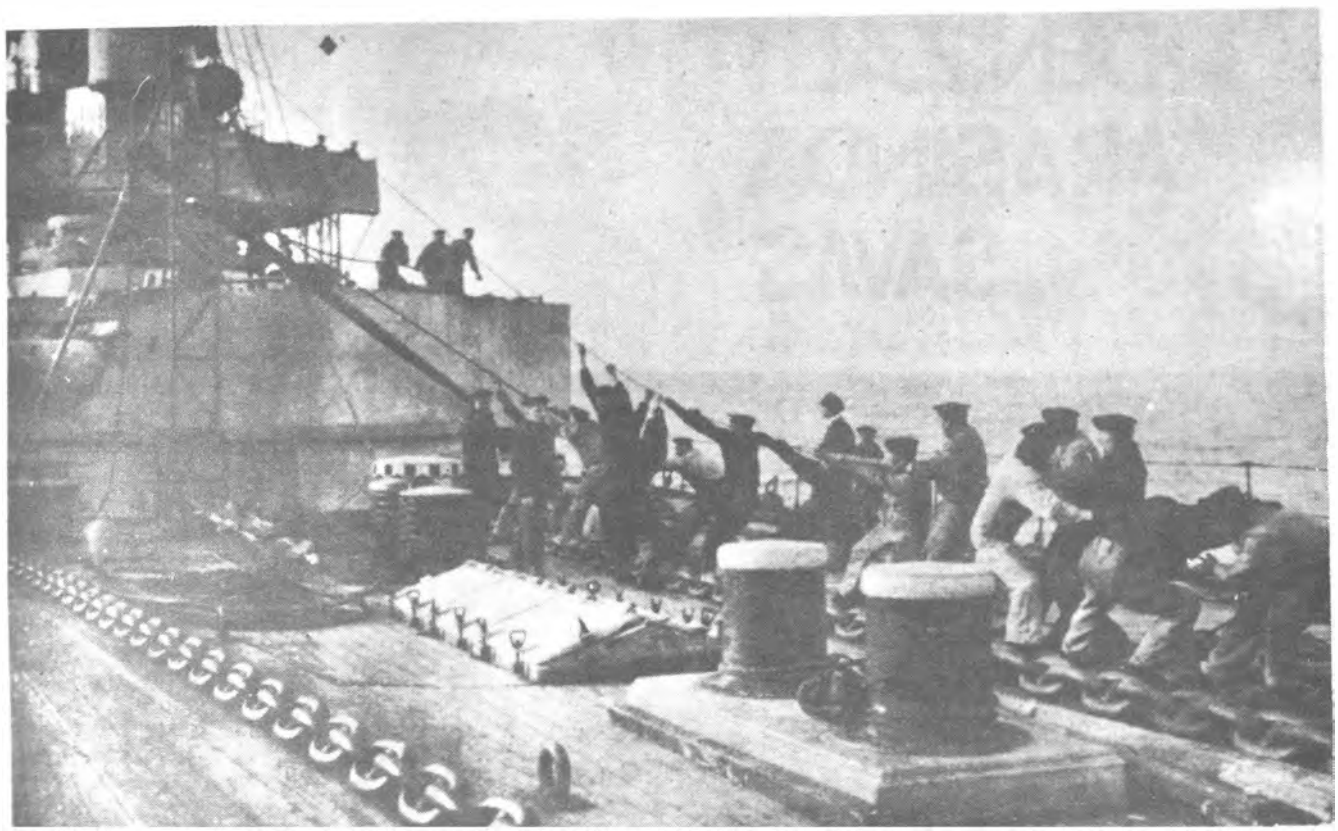

Almanya denizlerde başarı kazanmadan savaşı kazanama yacağına inanmıştı. Bu nedenle tüm gücüyle deniz kuvvetlerini geliştirmeyle başladı.

KRUVAZÖR ve DENİZALTI ARASINDA SAVAŞ

4 Şubat 1915'de Almanya savaşa denenmemiş bir silah olan denizaltıyı Kanalda ticaret gemilerine ve İngiliz adaları etrafındaki kıyı bölgelerine karşı kullanacağını açıkladı. Böylece bu yeni durum A.B.D için denge bozucu tehlikeli bir hal aldı.Gerçekte bu sırada Alman donanması müttefik ticaret gemilerine karşı dahi etkili bir saldırı kampanyasında bulunabilecek yeterli denizaltıya sahip değildi.

Almanlar zamanından önce erken davranarak ortalığı karıştırdılar. Büyük ihtimalle blöf olmakla beraber, tarafsız gemilerin de torpilleneceği tehlikesi ortaya çıkmış oldu. Çünkü bu sıralarda müttefikler gemilerinde tarafsızlık bayrağı kullanıyordu. Bu sadece Alman Amiralli

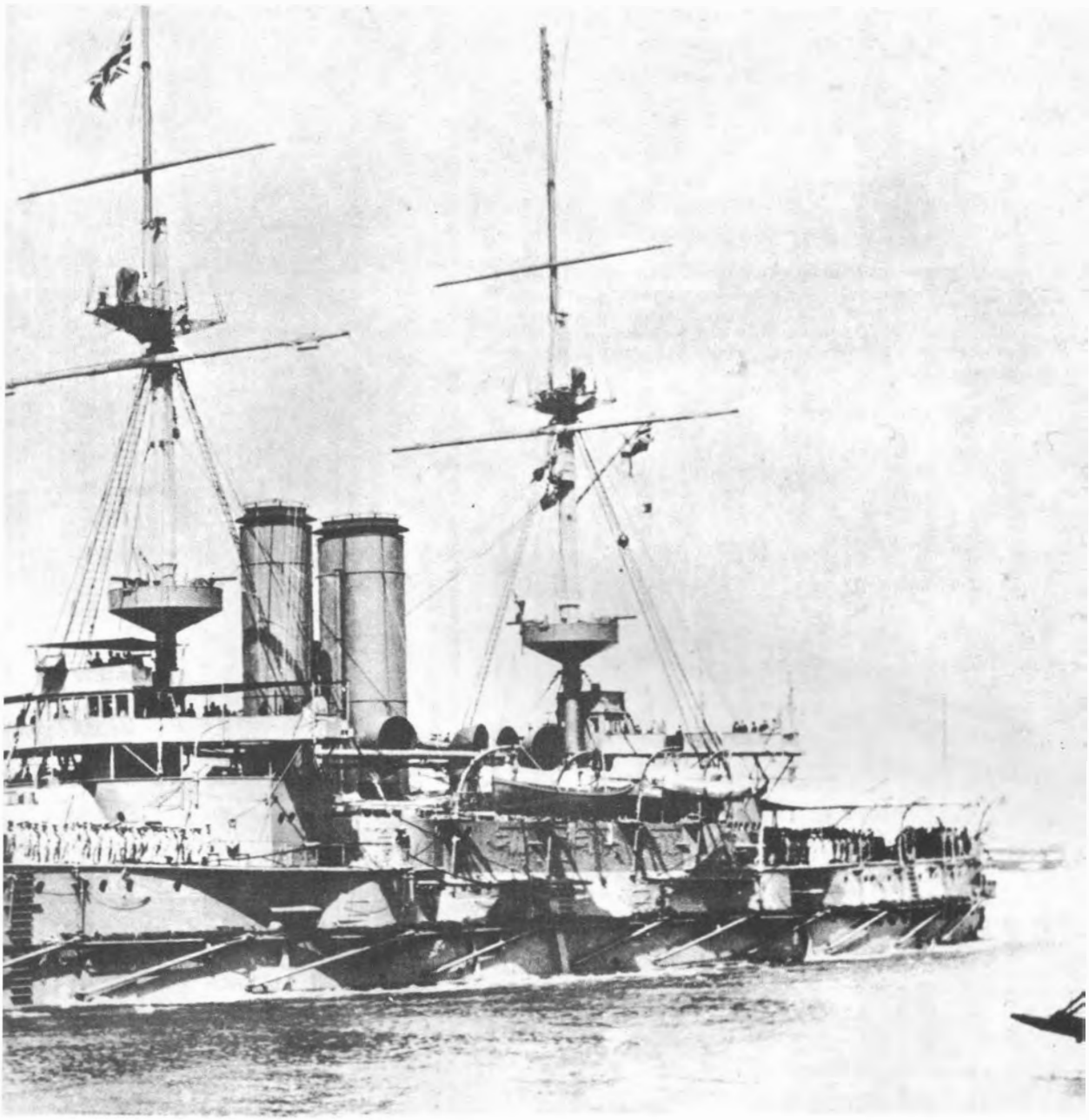

İngiliz zırhlı kruvazörü Monmouth.

ğinin yapmış olduğu panik yaratıcı bir seri olaydan yalnız biriydi Ayrıca Amerika'nın savaşa girmesi için önemli bir istemdi. Başkan Wilson 10 Şubatta Berlin'e ayrıca sert bir nota çekti. Bu notada Alman Hükümetinin sorumluluklarını bilerek hareket etmesini istedi. Akdeniz de Amerikan teknelerine düşüncesizce ve muhtemelen yasal olmayan bir denizaltı saldırısında bulunurlarsa, savaşa gireceğini belirtti.

Durum böyleyken, acımasız Almanların ortalığı karıştırma tehditleri İngiliz ve Fransız hükümetlerinin daha önce hazırladıkları planladıklarını uygulamaları için iyi bir neden oldu, abluka tedbirlerini sıklaştırdılar. Amerikalılardan hiç bir ciddi tepki beklemiyorlardı ve korkmaları için hiç bir neden yoktu. Eski misilleme hakkını ortaya koyan İngiliz ve Fransız hükümetleri 1 Martta Almanların kanun dışı ve kaba Alman denizaltı harekatına karşı misilleme olarak mığver devletlerine her ne şekilde olursa olsun, hatta tarafsız limanlar aracılığıyla bile olsa bütün ticareti durduracaklarını bildirdiler.

Wilson ve Bryan; Amerikan ticaret gemilerini denizaltı ve kruvazörlere karşı korumayı sağlayacak bir Anglo Amerikan anlaşması hazırlamak için çok çaba sarfettiler.

Fakat çabaları, Almanların denizaltı harekâtını durduramayacaklarını bildiren red cevabı karşısında etkisiz kaldı. Koşul olarak İngiliz ablukasının kaldırılmasını öne sürüyorlardı.

Deniz altı bakımından en zayıf ülke Türkiye idi. Elindeki denizaltılara ancak Almanya'nın yardımıyla sahip olmuştu. Fotoğraflarda Fransızlardan elegeçirilen Turkuaz adlı deniz altının "Müstecip Onbaşı" adıyla Türk donanmasına katılması sırasında yapılan törenden sahneler görülüyor.

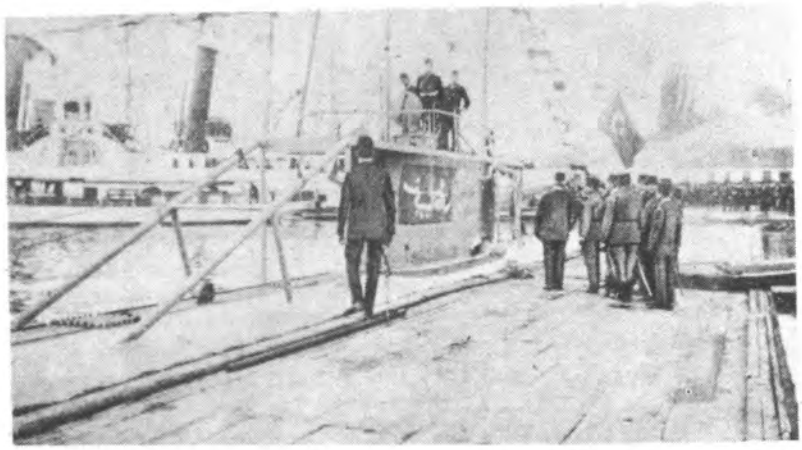

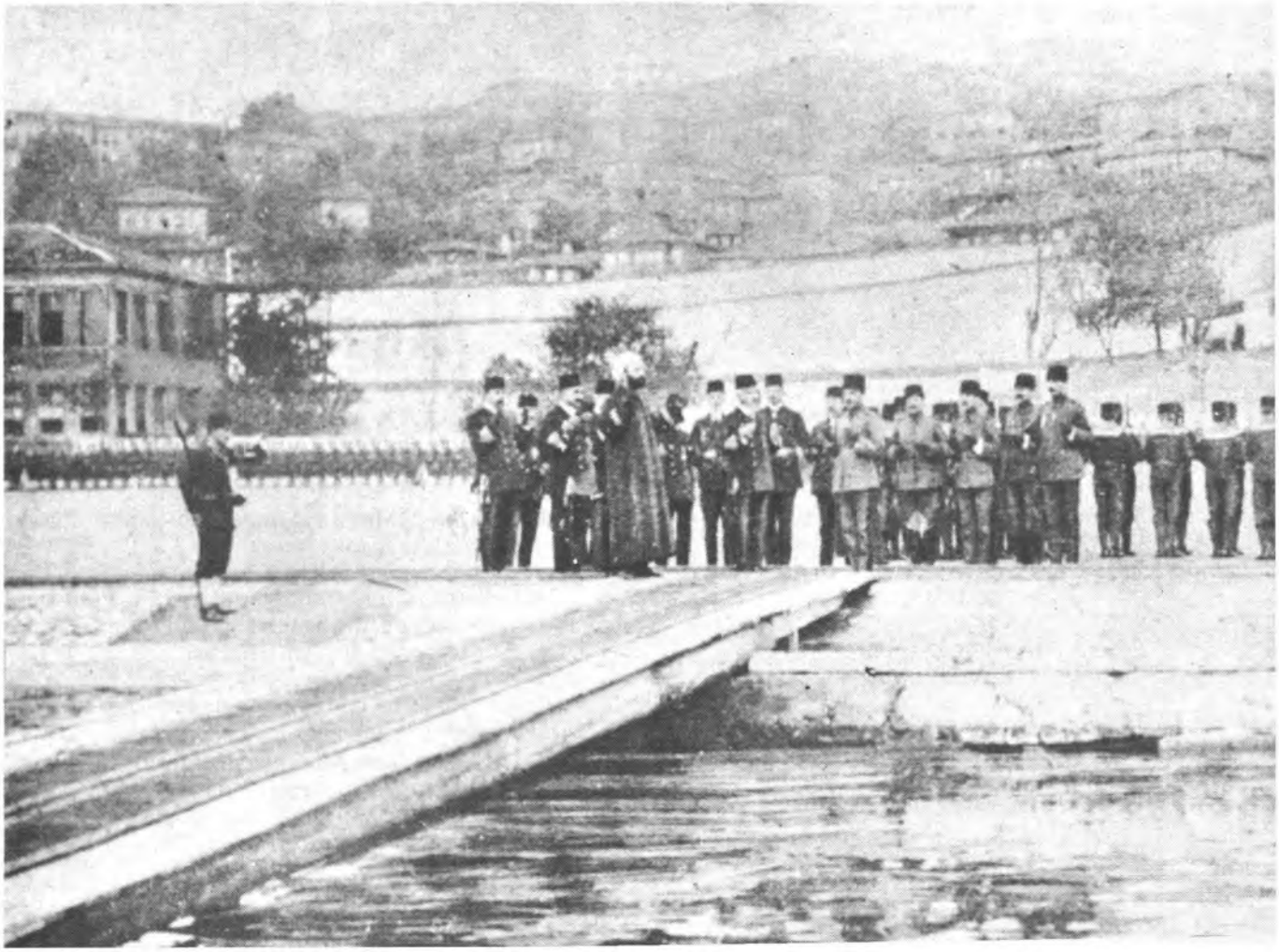

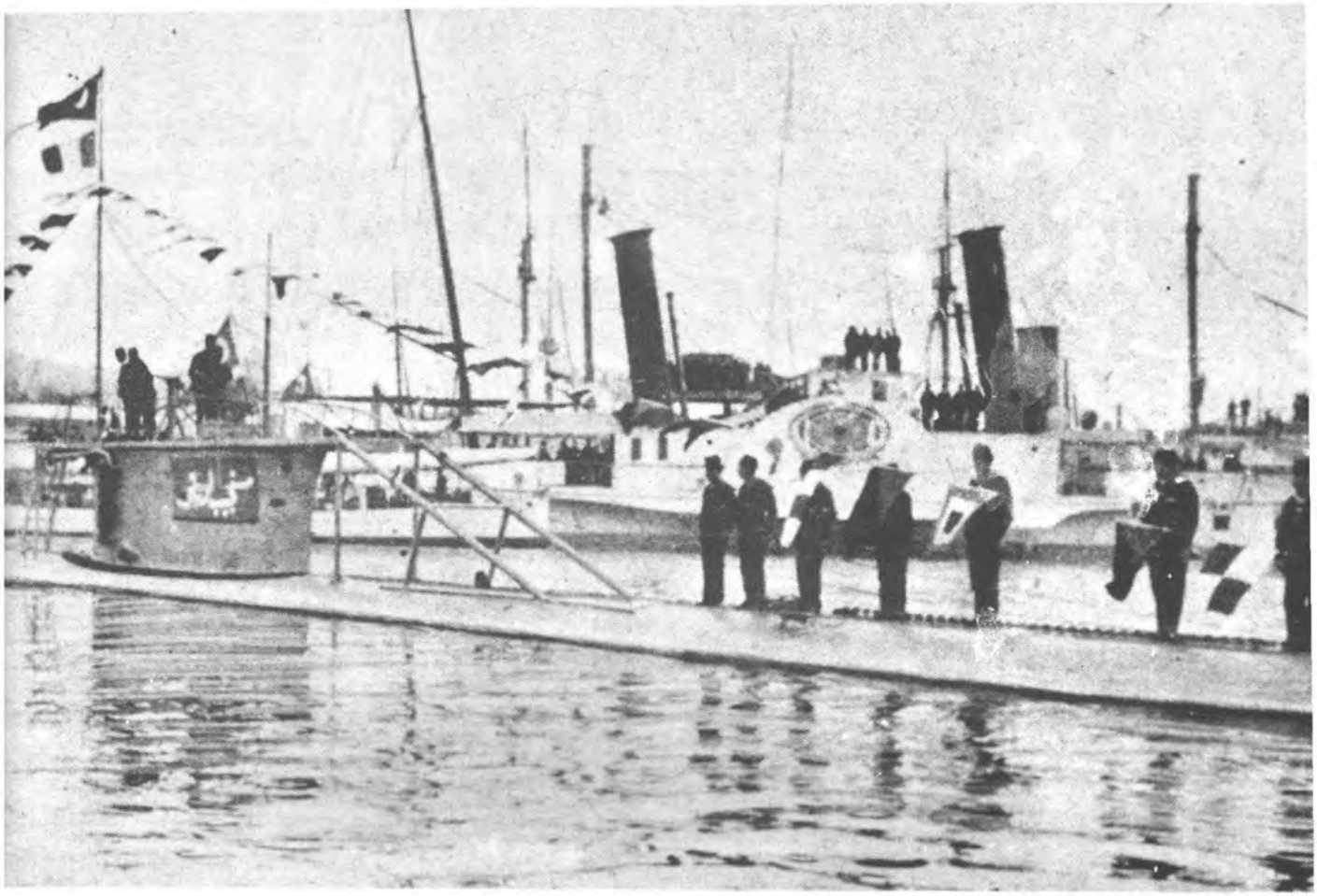

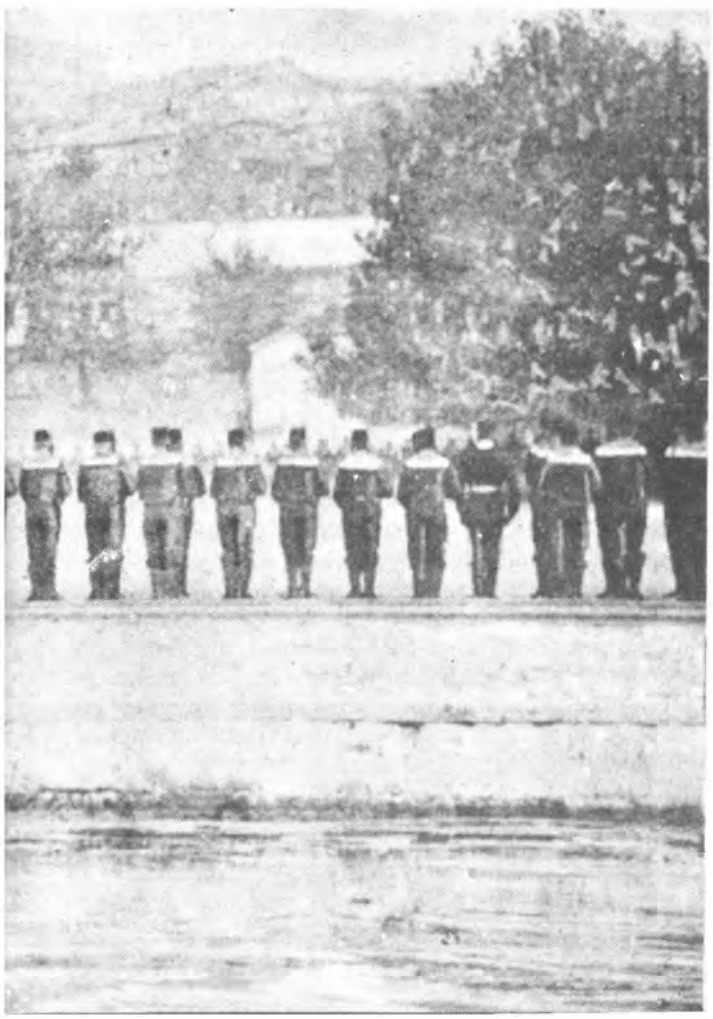

Wilson tam anlamıyla çaresiz kalmıştı. "Denizaltı harekâtı" bir kılıç örneği başının üstünde sallandığı sürece, ancak yeni İngiliz-Fransız ablukasını onaylayabilirdi.

1915 ilkbaharı boyunca Almanların ne yapacağını görmek için hep bir şüphe ve güvensizlik içinde bekledi. Amerikan gemilerine bir kriz yaratabilecek birkaç saldırıda bulunuldu. Fakat denizaltı olayının tekrar güncel hale gelmesi ve çok ani ve acıklı biçimde oldu. Çoğunluğu zengin kişiler olan Amerikalı sivil halkla yüklü, "Lusitania" adlı silâhsız bir Amerikan gemisi, 7 Mayıs 1915 günü İrlanda açıklarında U-20 denizaltısı kaptanı Walther Schvieger tarafından torpillendi. Ateşlemeden önce hiç bir uyarıda bulunulmamıştı ve sonuçta, gemi halkı içinde 128 Amerikalı hayatlarını kaybetti.

Birleşik Devletler'de tepki öylesine şiddetli ve kesindi ki Wilson'un zaman kazanmaya çalışmasını olanaksız kılıyordu. Buna rağmen ne yapabilirdi ki? İlk anki şoktan sonra, çoğunluk Amerikalıların savaştan kaçınmak arzusunda oldukları açık ve kesindi. Tabii bu Wilson'un kendi düşüncesiydi yorumuydu. Mayıs-Haziran arasındaki süre içinde Alman Hükümeti'ne verdiği üç notada Wilson, silâhsız/ sivil müttefik yolcu gemilerine karşı başlatılan bu açık/ kesin terör kampanyasından vazgeçilmesini yumuşak bir

The Daily Mirror

CERTIFIED CIRCULATION LARGER THAN THAT OF ANY OTHER DAILY PICTURE PAPER

GERMAN SUBMARINE CARRYING CARGO REACHES U.S.A. PORT AFTER A 3,350-MILE VOYAGE ACROSS THE ATLANTIC.

Bir Alman denizaltısının Amerikaya gelişini veren gazete ve deniz altı.

Kamufle edilmiş savaş gemisi Möve'nin kumandanı

dille rica etti. Son notada, eğer Almanlar bu hareketleri durduramazlarsa iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin bozulacağı konusunda uyarıda bulunmuştur.

Wilson'un her ricasına Alman Dışişleri hep kaba-haşin cevaplar verdi. Ve Lusitania'nın havaya uçurulmasının yasa dışı kurallara aykırı olduğunu kabullenmeyi reddetti. Wilson'un yumuşak notasına gelen cevapların her biri emir niteliğindeydi.

9 Ağustosta "Arabic" yine hiç bir uyarıda bulunulmaksızın torpillendi. Lusitania olayının üstüne tuz biber ekti bu. Ancak Almanlar Wilson'un gerçekten harekete geçmek üzere olduğunu görünce Müttefiklerin sivil yolcu gemilerine uyarıda bulunmadan ateş edip batırmayacaklarına söz verip razı oldular.

Wilson'un kararlılığı ve Almanlar'da bir harekâta yetecek sayıda denizaltı bulunmaması, birçok ödün verilmesine sebep oldu. Alman donanması ancak yolcuların hayatını emniyete alınmak için gerekli tedbirlerin tümü de alındıktan sonra Amerikan gemilerini batırabileceklerdi. Ayrıca tahrip edilen ve ele geçirilen tüm gemiler ya da kargo için tazminat ödenecekti.

Bunu izleyen Amerika-Almanya detantı (genelde, denizaltı harekâtının geçici olarak terk edilmesiyle desteklendi) Birleşik Devletler'de yeni sorunların ve yeni arzuların ve yeni arzuların doğmasına sebep oldu. Öncelikle Orta Avrupa pazarlarının kapanmasından dolayı güç duruma düşmüş güneydeki pamuk üreticileri tarafından, Alman denizaltı harekâtına gösterilen sert tepkinin Müttefik ablukasında da gösterilmesi istenmiştir.

Alman denizaltı harekâtına aynı ciddiyetinde tavır alış bütün Müttefiklere karşı da geliştirildi. Bryan, Lusitania krizinin en kızgın anında istifa

Kuzey denizinde Almanlar mayın tarama çalışmaları yapıyor.

etti.Çünkü Wilson'un notası; Almanlara,Birleşik Devletlere karşı savaş ettirebilirdi ve kendisi bundan korkuyordu.Yeni Dışişleri Bakanı Robert Lansing İngiliz denizcilik tedbirleri için gösterişli bir iddianame verdi.Ve Wilson 5 Kasımda Lansing'in Londra'ya gitmesine izin verdi.Fakat Başkanın ta ki Alman-Amerikan ayrılıkları resmen açıklığa kavuşana dek notada yazılı isteklerde ısrar etmeye niyeti yoktu.

Durum bu iken Amerika'nın İngiltere ve Almanya ile 1915 sonlarına kadar dengeli sayılabilecek ölçüde sürüyordu (yani tarafları misilleme yapmaya sevk etmeyecek ölçüde) Almanlar,Kuzey Atlantik'te denizaltı harekâtını tamamiyle terk etmiş durumdaydılar.Böylece bu bölgede Alman ve Amerikan ilişkilerini zedeleyecek hiç bir olay cereyan etmiyordu.Kendi açılarından İngilizler olağanüstü çaba gösterdiler ki bu çabalarda başarılı sayılabilirler.Bu çabalar Amerikan pamuk fiyatları ve diğer Amerikalı üreticilerle-ki bu üreticiler Müttefiklerin ablukasından hatırı sayılır zarar görmüşlerdi-desteklenmek için harcanıyordu.Fakat Wilson ve Diplomatik Başdanışmanı Albay House ve Lansing birkaç ay içinde ortaya çıkabilecek gizli tehlikenin endişesiyle pek kendilerinden emin değillerdi. Müttefikler yalnız yolcu hatlarını silahlandırmakla kalmayıp tüccarları ve ticaret gemilerini de silâhlandırmaya başlamışlardı.Bu da şu anlama geliyordu gemiler görüş açısına giren denizaltılara ateş edeceklerdi.

İkincisi Berlin'den alınan raporlara bakılırsa Almanya denizaltı harekâtını yalnız geçici olarak ertelemişti.Bu açıkça belirtiliyordu.Ve Almanlar, Müttefik gemilerinin silahlandırılmış olmasını denizaltı harekâtlarını tekrar yürürlüğe girmesine bir özür olarak gösteriyorlardı.Alışagelmiş çözüm yolları barışı korumaya yeterli değildi.Fakat şimdi görülüyordu ki olaylar birtakım hakları yok edebilecek kadar gelişebiliyordu.Örneğin gerçekten acımasız denizaltı harekâtı Birleşik Devletleri ister istemez savaşa sokabilirdi.Şöyleki,gerçek anlamda ulusal hakların savunulmasından farklı amaçlarla...

'İleride bir Amerikan savaş durumu olursa' ihtimali üzerine Wilson ve House Amerikan savaş durumuna bir neden bulma ve bazı kişisel insiyatifler kazanmak amacı ve de umuduyla durumu enine boyuna düşündüler.Sir Edward Gray kararlaştırılmış bir anlaşmaya istekli olabileceğini göz önünde tuttu.Ki bu anlaşma ABD'nin savaş sonrası uluslar topluluğunu birleştirme ve gelecekteki barışı kurma yardımı garantisi için söz vermesine bağlıydı,ancak bu koşullarla gerçekleşebilirdi.Bunu hükümetin isteğinden 2 ay önce söylemişti Sir Edward Gray.Wilson Gray'in bu fırsatçı teklifini göz önünde tutarak Albay House'ı 1915 Aralık sonlarında Londra'ya göndermişti.Wilson Gray'e verdiği talimatta kendi önderliğinde barışın

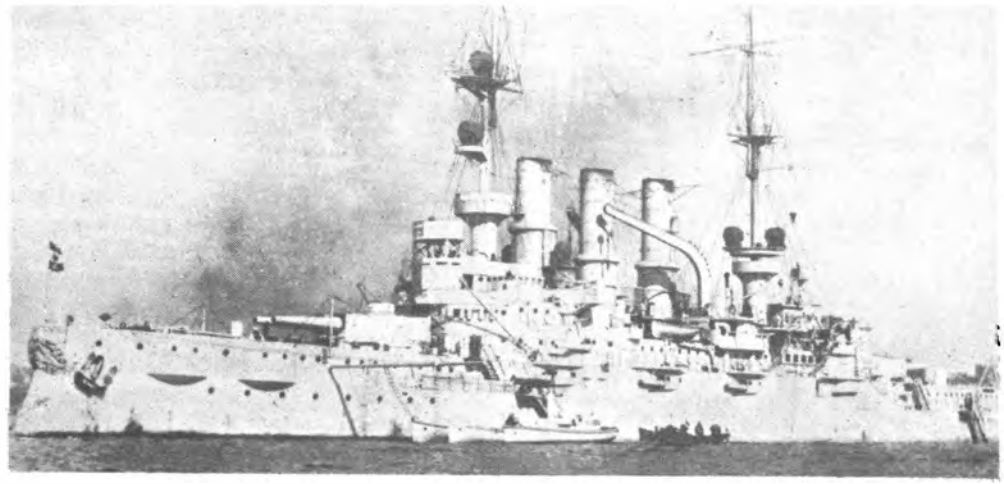

İnce zırhla kaplı Deutschland Jutland'da işe yaramaz halde.

kurulmasını Anglo-Amerikan antlaşmasının zemininin hazırlanmasını istedi. Eğer bu girişim Almanların inatçı tavrıyla başarısızlığa uğrarsa Wilson ABD'nin muhtemelen Müttefikler yanında savaşa gireceğini bildirdi.

Albay House Londra'da müzakereleri açarken Lansing ve Wilson ABD'yi denizaltı kancasından kurtarmak için kendi kampanyalarını başlattılar. Dışişleri Bakanı Lansing 18 Ocak 1916'da Müttefiklerin ticaret gemilerini silâhsızlandırmalarında ısrar ediyordu. Bu ısrarındaki ön şart ise Almanlar tekneleri batırmadan uyaracaklar ve tayfalarını boşaltmaları için ikaz edeceklerdi. Lansing tüm bunlara ek olarak kendi hükümetinin o silâhsızlanmış ticaret gemilerini savaş gemisi haline getirmelerini uzun uzadıya düşünerek kabul etmiştir. Bundan çıkan anlam da şu idi: Bu gemiler Amerikan limanlarında ticaret yapmayacaklardı. Doğal olarak Almanlar büyük bir sevinçle Dışişlerinin bu kararıyla beraber olduklarını ifade ettiler. Ve 28 Şubattan sonra bütün denizaltılarına silâhlı ticaret gemilerini uyarıda bulunmaksızın batıracaklarını ilân ettiler.

Lansing'in önerdiği yaşanan canlı modeline (Modüs Vivendi) karşı Londra'nın Albay House'ın yaptığı görüşmeleri tehdit edecek kadar kesin tepkisi oldu. Wilson bunun üzerine "Modüs Vivendi"yi ivedilikle iptal etti. Bu hareket Birleşik Devletlerin silâhlı gemilerde yolculuk eden vatandaşların haklarını korumak için savaşa gireceği düşüncesiyle Kongrede panik yarattı. Wilson Kongre'nin uyarıcı bir uygulaması olan Amerikalıların silâhlanmış gemilerde yolculuk etmelerine karşı kararını geri çevirdi. Fakat hafif silahlanmış ticaret gemilerinin Amerikan limanlarını kullanmalarına izin verdiğini söyleyerek meseleyi açıklığa kavuşturdu. Dahada önemlisi Alman Hükümetiyle silahlanmış gemilerle ilgili herhangi bir olayı amaç olarak diyaloga girmeyeceğini belirtti.

Capitol Hil...ve White Hall'da gözle görülebilir bir rahatlama vardı. Londra'da 22 Şubat 1916, Sir Edward Gray ve Albay House anlaşmayı parafe ettiler. (Taraflarca kabul edilip imzalandı) Bu anlaşma House ve Gray'in Wilson'un aracılık planının bir bütün halinde toplanmasıydı.

5 Martta Albay House Washington'a döndü. Başkan İngiliz ve Fransızların (himayesi) altında mümkün olduğu kadar çabuk, barış için kararlı olduklarını büyük bir heyecanla iletti.

Wilson ve House büyük atak planının tam ortasındayken bir Alman denizaltısı Fransız buharlı posta gemisini torpilledi. Adı Sussex'di. İngiliz Kanalında 21 Martta ağır kayıp verildi. Bu silahsız ticaret gemilerine karşı girişilen acımasız saldırı haberleri birbirini izledi. Uzun çalışmalardan sonra ve özellikle arabulucuk imkânı saptamak amacıyla Wilson 18 Nisanda bir ültimatonu yolladı Berlin'e..Ve bundan böyle Almanya denizaltı komutanlarının, silâhsız gemileri (yolcu ya da yük olsun) batmadan önce durdurup arama yöntemini kullanmasını emretmediği takdirde diplomatik ilişkileri keseceğini bildirdi..Alman Bahriyesinin elinde Amerika, Hollanda ve Danimarka gibi Avrupalı tarafsızların savas tehlikesine atılmayı göze alacak sayıda denizaltıları yoktu. Bu yönden Almanya Başbakanı Teobalt Von Bethmann Hollveg Kaiser'in Wilson'un isteğini kabul etmesini temin etti. Ancak bunu kabul ederken Almanlar, Amerikan Hükümetinin, Müttefiklerin ablukayı uygularken uluslararası yasalara uymalarını sağlayamadığı takdirde denizaltı kullanmakta serbest olma hakkını saklı tutuyordu. Almanların yarattığı Sussex bunalımıyla, Almanların attığı sahte barış naralarının birleşmesi, Wilson'un 27 Mayısta verdiği beyanat Washington'da onun ilk açık davranışlarından biriydi. Bu beyanatında Amerika'nın geleneksel tecrit politikasını bir kenara bırakıp savaş sonrası cemiyetler topluluğuna katılacağını açıkladı. Doğrusunu söylemek gerekirse Wilson Albay House aracılığıyla Gray üzerinde ağır bir baskı uyguladı. Ki bu baskı Wilson'un aracılığının hükümet tarafından açıklıkla destekleneceği düşüncesindeydi. Başlangıçta buna Gray'in tepkisi oldukça kaçamaklı bir şekildeydi. Wilson görüşünü değiştirmedi. Daha sonra da Gray dürüst ve açık bir şekilde Fransız ve İngiliz Hükümetlerinin ne bu dönemde ne de yakın gelecekte barış konuşmaları için masaya

oturmaya razı olacağını belirtti.Gray'in bu olumsuz tavrı ve House-Gray Memorandumu'nu uygulamayı reddetmesi Başkanın bir an önce beklediği barış için beslediği umutlarını iyice sarstı.Bu düş kırıklığı ve bazı gelişmeler Wilson'un Avrupa Müttefiklerine karşı politikasında oldukça köklü-derin değişiklikler yapmaya götürecekti.

İlk olarak İngiliz Hükümeti Amerikan ticareti üzerindeki kontrolünü gevşetmeyi reddetmekle tam tersi ekonomik savaşını ve deniz yolculuğunu yoğunlaştırdı.1916 ilkbahar ve yazında geriye baktığımızda yeni İngiliz tedbirleri (İngiltere'nin tarafsız gemilerdeki Amerikan postalarının aranması,el konması kontrolü ve miğver güçlerle hâlâ işbirliği halinde bulunan Amerikan firmalarının bir "Kara liste" halinde yayınlanması da dahil olmak üzere),Washington'un biraz yumuşamış sayılabilecek uygulamalarıyla kıyaslandığında çok hafif/basit geliyordu.Her nedense Wilson ve çoğunluk Amerikalılar bunu kendi hükümranlıklarına bir nevi hakaret sayarak alındılar.

İkinci olarak 1916 Nisanında Dublin'de İngiliz ordusunun şiddetle bastırdığı Paskalya ayaklanması,yalnız İrlandalı Amerikalıları ayaklandırmakla kalmamış aynı zamanda İngilizler'in Amerikalılar'ın gözündeki saygınlığını/prestijlerini yitirmelerine sebep olmuştu.

Son olarak Sussex bunalımını takiben ortaya çıkan Alman-Amerikan detant'ı ülkeye boydan boya tarafsızlık dalgaları yayılmasını sağladı.Bunun en somutlaşmış şeklini Wilson'un Demokrat Parti'nin büyük kurultayında tekrar başkan adayı gösterilmesinde görüyoruz.O güne kadar uyguladıkları tarafsızlık politikası Amerika'nın ve Amerikalıların çok işine yaramıştı.Ülkede yaşam düzeyi halkın standardı yükselmişti.Milyoner sayısı 8000'lik bir artış göstermişti (ki bu % 60 ediyordu.)

Bütün bu gelişmeler doğal olarak en büyük ölçüde Beyaz Saray'da oturan kişiyi etkiliyordu. Başkanı,Amerikan halkının asla bir savaşa girmeye razı olmadığı konusunda ve savaş gemilerinde seyahat etmek ya da çalışmak arzusunda olmadığına ikna ettiler.

Wilson'un bir "başkan" adayı olarak ortaya çıkmasını ve Cumhuriyetçi rakibi Charles Evans Hugues'i savaş istemekle suçlamasını kabul ettiler.Daha önemlisi,Wilson'un Müttefiklere karşı davranışlarını-ki burada özellikle işaret edilen İngiltere idi,hissedilir bir şekilde sertleşmesine sebep oldular.Sonbahar başlarında Wilson Müttefiklerin zafer ve yarar sağlamak amacıyla savaştıklarına inanmıştı.Aslında zafer sloganı altında büyük çıkarlar söz konusuydu. Daralan ve gün geçtikçe değeri artan sömürgelerin yeni baştan paylaşılması amacı ile emperyalistler arası çıkar savaşı idi.

Wilson doğal olarak bir şey yapmadı.Bu arada başkanlık seçim kampanyası sürüp gidiyordu.Seçmenler 7 Kasım 1916'daki gibi bir kez daha Wilson'u göreve seçtiler.Wilson artık davranışlarında bağımsız/ özgürdü.Tabii ki birtakım hareketler kaçınılmaz gözüküyordu.Örneğin gelişen ve çoğalan kanıtlar her iki tarafın da bu çıkmazdan kurtulmak için şiddetli tedbirlere baş vurmaya hazırlanıyorlardı.

Söz konusu tedbirlerin bir kaçı ise: (İngilizler için ileride düşünülen ekonomik savaşımın şiddetlendirilmesi,Almanlar için ise Sussex olayını koz olarak kullanılmaktan vazgeçmesi,denizcilik ticaretine karşı bütün satış kampanyalarının harekete geçirilmesiydi.) Barışa ve güvenliğe giden tek yol Wilson'un özetlediği gibi kendi tarafsız aracılığıyla savaşın sona erdirilmesiydi.

İç gelişmeler ve Almanya, tarafsızlık teklifi gözleri başka yöne çevirdi.Bu arada Wilson 18 Aralık 1916'a "Barış paketini" taraflara sunarak dövüşü sona erdirmek isteğine uyan bir tarzda hareket etmelerini istedi.İngiltere ve Fransa bu durum karşısında sersemleyerek kudurmuşa döndüler.Fakat karşı koyacak güçte değillerdi.,Amerika'ya; savaşı sürdürebilmek için gerekli araç gereç konusunda ve kredilere öylesine bağımlıydılar ki pek ses çıkaramazlardı.

İşte burada Lansing işe karıştı.Müttefikleri, duygusal bir yaklaşımla etkilemeyi başardı.İngiliz ve Fransız Hükümetlerini bu bir olayın/barışın ancak hileli bir askeri zaferle kazanılabileceğine ikna etti.Böylelikle Başkan'ın barış çabalarının ardındaki düşünceyi açığa vuruyordu.Wilson'un Müttefikleri barış görüşmeleri için masaya oturmaya razı etmesini arzulayan Almanlar kaçamak bir cevap gönderdiler.Çünkü konferans başladıktan sonra artık işe karışmasını istemiyorlardı Wilson'un.

Bu Wilson'u hiç rahatsız etmedi.1917 Ocağının ortalarında,ikinci ve kesin barış kampanyasına girişti.Bu hareket üst düzeyde açıktı.İngiliz, Alman Hükümetlerinin kendi arabuluculuğuna razı olmaları için birtakım gizli müzakereleri de kapsıyordu.

Gelecek cevapları beklerken,Senato'nun görüşünü almadan bütün dünyaya kafasında tasarladığı ve Amerikan halkının cemiyetler topluluğunda bulunan üyeleri tarafından destekleneceğine inandığı antlaşmayı açıkladı.Wilson yapılacak barışın askeri zaferle kazanılmış değil,bir uzlaşma barışı olması gerektiğini savunuyordu.Zira zorla/baskıyla **elde edilmiş zaferin güceniklik,burukluk ve de acı hatıralarla dolu olacağını,sağlam temellere dayanmadığı için kaygan kumlar üzerine yerleştirilmiş gibi sallantılı bir durumda kalacağını söylemiştir.**

David Lloyd George başkanlığında İngiliz Kabinesi 26 Ocak'ta mesaj göndererek Başkanın arabuluculuğunu kabul etmeye hazır olduklarını bildirdiler.Bu nedenler bugün hâlâ karanlıktır.Avusturya,Macaristan zaten dünden razıydılar,umutla bekliyorlardı barışı,mutlu ve huzurlu barış günlerini.Fakat ocağın 31'inde Wilson Almanların sınırsız denizaltı harekâtını benimseme kararından haberdar edildi.Sahne Amerikan katılımı için hazırdı.Oyunun birinci perdesi başlıyordu.

Amerika Savaş ilan ediyor

Lloyd George, 1914 de Avrupa'nın savaşa kaydığını belirtmişti ve bu yerinde tanımlama ayni biçimde 1917 de Amerika'nın savaşa girişi için söylenebilir. Bu iki benzer çözüm noktasından önce ne Avrupalılar ne de Amerikalılar tam olarak ne yaptıklarını bilmiyorlardı. Daha önce belirtildiği gibi, Amerika'nın savaş bildirim tarihi olan 6 Nisan'dan birkaç hafta öncesine değin Başkan Woodrow Wilson savaşan taraflara zafersiz bir barış önerisinde bulunmuş ve bunu görüşme yolu ile başaracağını, bu arada da Amerikayı savaşın dışında tarafsız bir ülke olarak tutacağını umuyordu. Derken ansızın kökeninde Amerika ile ilgisi olmayan bir takım askeri, diplomatik ve politik değişiklikler oldu. Az sonra da Senatör Henry Cabot Lodge'un deyimi ile Wilson "Olayların pençesindeydi." 6 Nisan 1917 de Kasım 1916 seçimlerinin afişlerinden bazıları hala duvarlardaydı ve Amerikalılar, Başkan'ın yeniden kazanmasını sağlayan Demokrat Parti sloganlarını okuyabiliyorlardı: "Bizi Savaşın Dışında Tuttu" ve "Doğuda Savaş, Batıda Barış", "Tanrı Wilson'dan Razı Olsun". Fakat halk Wilson'a küskün değildi çünkü onlar da bu beklenmedik olaylara tepki göstermişlerdi.

Halkı ve Başkan'ı bu denli etkileyen 1917 başındaki bu olaylar nelerdi? Artık 1917 ocağında olup bitenlerden sonra Amerika'nın tarafsızlığından vazgeçmesi için Alman hükümetinden bir iki darbenin yeterli olduğu görülür. Almanların Amerikan halkı ve hükümetinin duyarlığı konusundaki tüm bilgisizliğine bakılırsa, tarafsızlığın bu kadar da devam etmesi hayret uyandırıcıdır. Wilson ve Amerikan halkının 1917 ocağında hala hareket özgürlüğünü ellerinde tuttuklarına inanmaları da tuhaftır. O ayın başlarında Başkan sırdaşı Albay House'a "Savaş olmayacaktır" demiştir.

19 Ocak 1917 de Alman hükümeti 1 Şubat da özgür denizaltı savaşına yeniden başlama kararını Büyükelçi Johnn von Bernstoff'a düşünceli bir biçimde bildirdi fakat Bernstoff Amerikan hükümetini bundan ancak 31 Ocak 1917 saat 16 da haberdar edecekti. Bu sekiz saat önce verilen nota kötü bir başlangıçdı. Budalalığı önlemek için elinden geleni yaptı, bu denizaltıları kaybetme taktiğinin Amerikalıları savaşa sürükleyeceğini biliyordu. Almanların önlemek istedikleri sadece Atlantik-aşırı mühimmat ulaşımı, veya Amerikan gıda maddelerinin dışarıya gönderilmesi (1916 hasatı zayıf olmuştu) değildi. Bütün giriş yollarını keserek İngiliz ekonomik yaşamını boğmak istiyorlardı. Bernstoff Amerikalıları zora düşürecek tam bir denizaltı

Broadway'de büyük coşku ve bayrakların dalgalanması Amerika savaşa girdi.

kuşatmasına gerek olmadığını düşünüyordu. Düşüncelerini telle bildirdi fakat Alman yetkilileri dikkate almadılar.

Bu arada Bernstoff Amerikan hükümeti ve halkı ile hatta kendi hükümeti ile ilişkilerini (İmparatoru çok gücendiren) basına yansıyan küçük bir suç ile daha kötü duruma soktu. Genellikle hoşça vakit geçirdiği bir hanımla birlikte Adirondacks'de bir tatilde, kolları iki hanımı birden sarmış mayolu bir resim çektirdi. Tam kişisel etkenliğini ağırbaşlılığıyla kabul ettirebileceği bir zamanda bu resim Rus Büyükelçisinin eline geçer, o da basına verir. Amerikalılar bu "Plaj Rezaleti'ne gülmesini zorla tutuyordu. Bernstoff, Amerikan ve Alman hükümetlerinin sözünü dinleyebileceği genellikle usta bir diplomatdı. Fakat bu '**iyi Alman**' kamuoyuna aldırmak yerine özel, kişisel olaylarla alay etti. Diplomatik ilişkilerin kesilmesi ve pasaportunu alması üzerine "**Hiç şaşırmadım**" dedi. "**Hükümetim de şaşırmamış olmalı. Berlin' dekiler giriştikleri eylemin bu sonuçlar doğuracağını bilmeliydiler. Birleşik Devletler için yapılacak başka birşey kalmamıştı**". Bir basın toplantısında politikadan ayrıldığını umutsuzca bildirdi.

İlişkilerin resmen kesilmesinden sonra ülkeyi

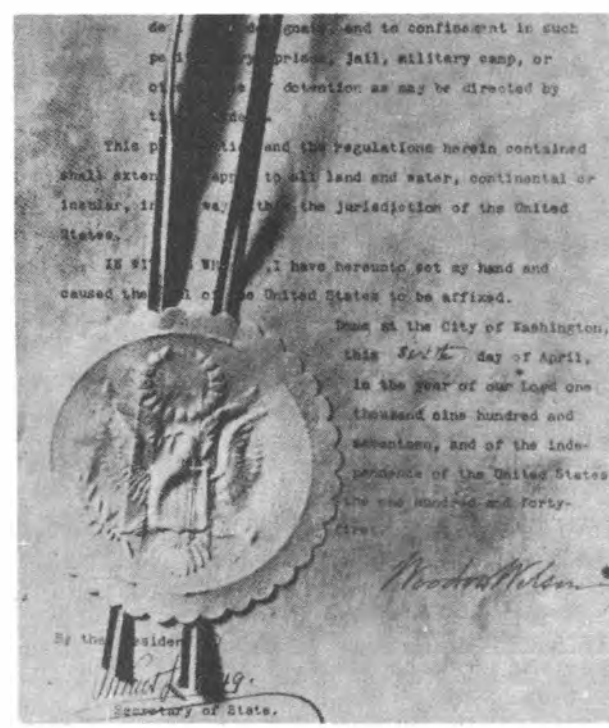

Wilson'un savaş bildirisinin metni

General Carranza

Bernstorff - Skandal ile gölgelenen bir diplomat

savaşın içine iten iki olay birlikte birbirini izledi. Birincisi, bir Alman denizaltısının içinde Amerikan vatandaşları bulunan bir yolcu gemisini batırdığı kesin bir olaydı. Wilson 3 Şubat'da Amerikan Kongresine Almanya ile ilişkilerini kestiğini bildirdiğinde "Aslında bizi uyardıkları gibi Alman yetkililerinin bile bile birşey yapma niyetinde olduklarına inanmak istemem. Ancak, şimdi bile ortaya koyacakları davranışları beni inandırabilir" diye ekledi. Özgür denizaltı savaşın yeniden başlanması üstünden iki hafta geçmesine rağmen hiçbir olay olmadı. Amerikalıların kuramsal bağımsızlık hakkı olarak inanmak tan hoşlandıkları şeylere karşı hiçbir bozucu eylem gelişmedi. Birleşik Devletler limanlarından ayrılan Amerikan gemilerinin Ocak ayında 1.019.396 tondan Şubat'da 847.786 tona düşmesinden başka gemiciliği felce uğratacak birşey olmamıştı. 18.000 tonluk İngiliz gemisi Laconia'nın New York limanından ayrıldığı hayati günde savaş bölgesindeki limanlara yüklenmiş ve yüklenmekte olan çeşitli ülkelere ait altmışaltı gemi limanda demirliydi. Wilson 26 Şubat'da gene Kongrede konuştu. "Aslında Alman kumandanlarının kaçınacaklarını az da olsa umduğum ters bir davranış olmadı" diye rapor veriyordu. Bununla birlikte tam o anda Laconia'nın birgün önce batırılış haberleri Washington'da patladı. Başkan'ın konuşması sona ermeden kongre binasında fısıldaşılıyordu ve ertesi gün ülke gazeteleri olayı bastılar. İkisi kadın üç Amerikalı hayatlarını kaybetmişti. Kadınların ölümü hiç de hoş olmamıştı: Geceleyin torpillenmişlerdi. Yana yatmış tekneden indirilirken yarı delinmiş bir kurtarma sandalı karanlıklar içinde bocalarken yavaş yavaş batıyordu. Bayan Albert H.Hoy ve kızı Elizabeth, uzun gece boyunca buz gibi sular içinde umutsuz bir yaşama çabası içindeydiler.

Bu olay, emri veren Alman hükümetinin açık bir meydan okuması olarak yorumlandı. Amerikan hükümeti ve halkını ise buna karşı koyacak bir ruhsal duruma getirdi.

Zimmermann Telgrafı

Atılımı yaratan ikinci olay, Amerikan gazetelerinin 1 Mart'da Zimmermann telgrafını yayımlamasından hemen sonra geldi. Laconia faciası Almanların uluslararası yasalara ve insan haklarına saygı göstermediklerini kanıtlamıştı. Zimmermann telgrafı onların yalnız yasal ve ahlak düşkünlüğünü değil, ulusun varlığını tehlikeye düşürmek isteyen bir Birleşik Devletler düşmanı oduğunu gösterdi. Yirminci veya herhangi bir başka yüzyılda uluslararası budalalıklar tarihinde bu ünlü telgrafın bir eşine ender rastlanır. Bu Meksika hükümetine bir Alman birleşme önerisiydi (Japon hükümetini de kapsaması olanağı vardır) Almanlar, düşmanlıkların durulduğunun bir gerçek olduğu bu zamanda Meksika'nın Birleşik Devletlere saldırmasını öneriyor ve karşılığında 1846-48 Meksika savaşın da kaybettikleri, Teksas, Yeni Meksika ve Arizona bölgelerini onlara iade etmeyi söz veriyordu. Önerinin oluşumu apaçık ortadaydı. Son birkaç yıl içinde Amerikalılar Meksikaya çok dert olmuşlardı. 1916 da General Pershing komutasındabir ceza hareketine girişimleri de bunlar arasındadır. General Venustiano (Don Venus) Carranza'nın Meksika yönetimi Meksika - Almanya işbirliğinden bir yarar görmeğe başladı. Kasım ayında Don Venus denizaltı üsleri

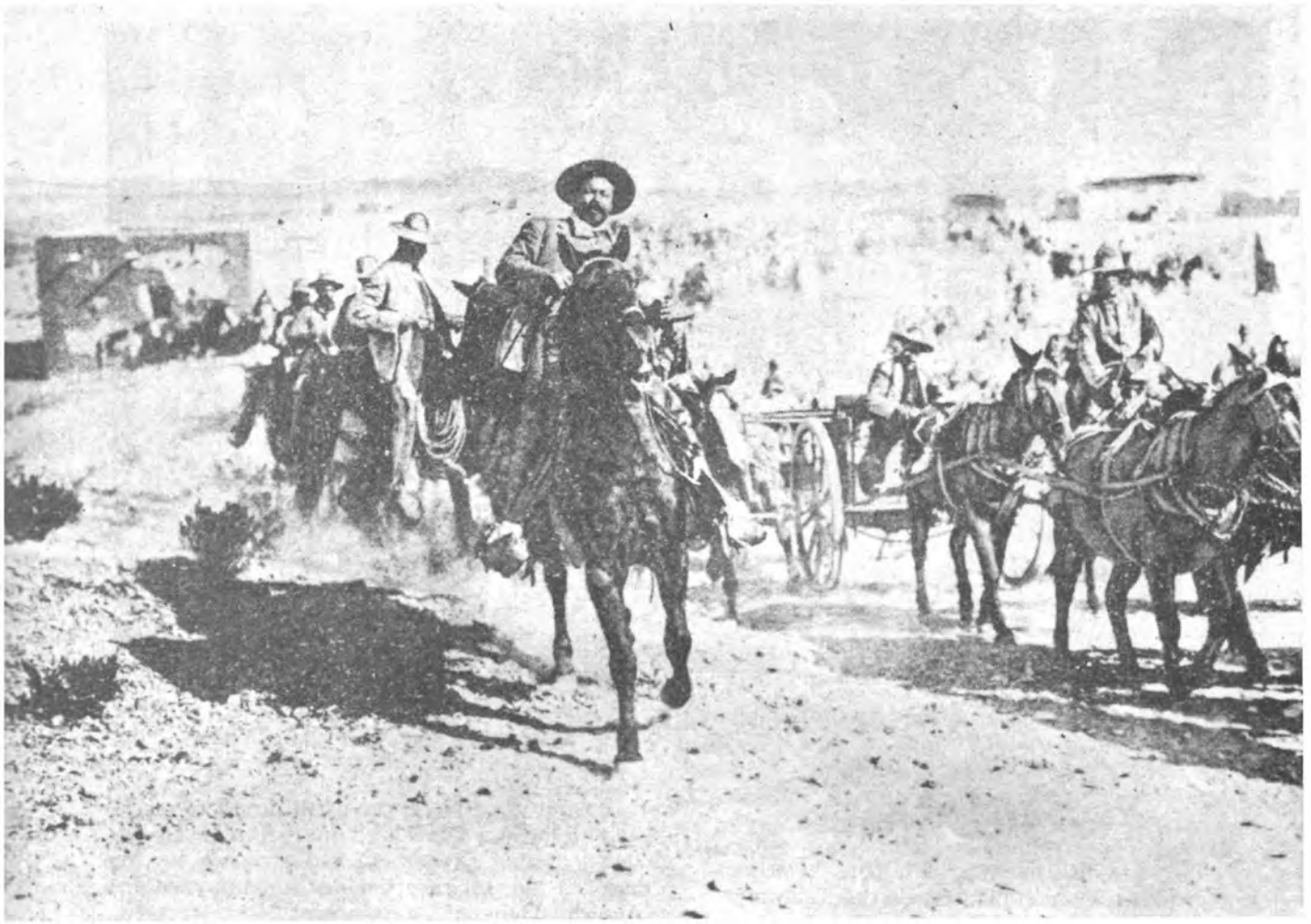

Savaş bütün Avrupa'da sürerken Almanya Meksika'da Amerika'ya karşı ayaklanmayı destekliyor, böylece Amerika'yı savaş dışında tutmayı amaçlıyordu. Fotoğrafta ayaklanmanın lideri Panço Villa.

önerecek kadar ileri gitti. Alman Dışişleri Bakanlığından bir yardımcı Kemnitz, bu öneriyi bir birleşme taslağına çevirdi. Öylesine akıl almaz bir projeyi ki Alman Dışişleri Bakanı Zimmermann büyük bir fikir olarak benimseyeceği yerde unuttu gitti.

Zimmermann telgrafını Meksika'ya çeşitli araçlarla göndermişti. Bunlardan biri Berlin'deki Amerikan Büyükelçiliği aracılığı ve daha sonra Washington'dan Meksiko kentine Western Union ileydi. Aracılığa ilişkin Alman haberlerinin telgrafla iletilmesi konusunda Albay House'un Wilson'un izniyle yaptığı anlaşmanın bir bölümü olarak Büyükelçi Gerard, bu Alman mesajını Almanca ve Alman kodu ile çekti. Büyükelçi Bernstoff bu anlaşmayı yalnız barışsal amaçlarda kullanacağına söz vermişti fakat Zimmermann bu söze uymadı.

İngiliz hükümeti Zimmermann'ın telgraflarının her üçünün de yolunu kesti ve şifrelerini çözdü. Savaşın başlarında Amirallik dairesi Amiral Sir William Reginald Hall önderliğinde bir kod ve şifre çözme eylemi yürütüyorlardı. Zimmermann'ın budalaca telgrafının şifresini çözmek onları bu uğraşılarında doruğa ulaştırdı. Alman kodunu bildiğinin açıklanmasını arzulamayan Hall bunun yayınlanıp yayınlanmama konusunda güç durumdaydı, fakat beceri üstün geldi. Meksiko kentindeki ajanlarından biri Bernstorff'un Amerikan Dış İşleri Bakanlığından sağlayıp Washington'da yaydığı henüz kodu çözülmemiş telgrafın bir suretini Meksika postanesinden elde eder. Diğerlerinden küçük bazı değişiklikler içeriyor ve telgrafın şifresi çözülmüş biçiminin Meksiko'daki Alman elçiliğin den satılmış veya biri tarafından çalınmış havası uyandırıyordu. Almanlar Meksika'daki Alman bakanı Eckhardt ile canlı bir soruşturma yürütmekle Hall'ün güvenini pekiştirdiler. Eckhardt'ın şifresi çözülmüş telgraftan kaç suret yaptığı kimin bunlarla uğraştığını soruyorlardı. Tabii Hall'ün çözdüğü şifre ile bunları sorduklarından, Eckhardt'ın suçu Washington'daki Berns torff üstüne atmağa çalışmasını okumayı Hall eğlendirici buluyordu.

Wilson bir konferanstan çıkıyor.

Yadsıma yok

Ok yaydan fırlasa, telgraf bütün Amerikan gazetelerinde yayınsa bile Berlin'deki Zimmermann için gürültüyü önleme olanağı veya gönderdiğini hararetle yadsıyarak en azından Amerikalıların telgrafı nasıl elde ettiklerini açığa vurabilirdi. 1918 de "Açık Diplomasi"nin yazarı olarak Başkan Wilson, Albay House ile yaptığı gizli bir görüşmede House'ın kulağına (daha sonra House'ın anılarında yayınlanmıştı) herşeye rağmen bir insanın iki konuda, bir kadının namusu ve devlet sırlarını koruma konusunda yalan söylemesi gerektiğini söylemiştir. Zimmermann bunu bilmiş olsaydı diplomatik yadsıma için bir destek sağlamak amacıyla Başkan'ı tanık gösterebilirdi. Washington'da Bakan Lansing Zimmermann'ın bir yalan bulacağından emindi. Ve Alman Dış İşleri Bakanının gerçek dolu bir içtenlik ve telgrafın metninde olduğu gibi bir zayıflıkla yazarının kendi olduğunu kabul etmesini öğrenince buna çok güç inandı.

Telgrafın 1 Mart'da yayınlanmasından sonra Amerikan hükümeti ne yapabilirdi! Wilson şimdi savaşa girmeseydi, Theodore Roosevlet Lodge'a **"Diri diri derisini yüzerim"** diye yazmıştı. Gazeteler telgrafı Prusyalıların İstila Planı başlıklarıyla vermişlerdi bu saydam ve açıktı. Bugüne dek Amerika'nın yalın kalmasını savunan orta batı gazeteleri tarafsızlığın sonu geldiğini doğruluyorlardı. Chicago Tribune gazetesi "Gecikmeksizin Almanya'nın bizi düşman olarak gördüğünü" artık anlamları için okuyucularını uyarıyordu. Ülkenin bu çatışmada etkin bir yer almadan kalabileceğine artık umut kalmadığını ekliyordu. Cleveland'daki Plain Dealer gazetesi "şimdi savaşmayı red etmenin ne bir erdem ne de bir ağırbaşlılık" olamayacağını yazıyordu. Oshkosh (Wisconsin) Northwestern, Orta - batının gerçek seslerinden biri, bu telgrafın, barışseverleri, eleştiricileri ve kusur bulucuları bir gecede vatansevere dönüştürdüğünü yazdı. Bayan Tuchman'ın yazdığı gibi **"Zimmermann havaya bir ok atmış ve tarafsızlığı ölü bir ördek gibi yere indirmişti."**

Gerisi beklenmedik biçimde gelişti. 1917 Mart'ındaki ilk Rus devrimi çarı tahttan feragate zorlamış ve cumhuriyetin ilanını sağlamıştı. Böylece müttefikler safındaki sıkıcı bir baskı rejimi ortadan kalkmış ve müttefikleri kolayca salt bir istibdadı temsil eden mihver devletlerine karşı savaşan demokrasi savunucuları durumuna getirmişti.

O sıralarda Alman denizaltıları dört Amerikan gemisini batırmışlardı. Ticaret gemilerini silahlandırma konusunda Mart ortalarında alınan başkanlık kararı silahlı bir tarafsızlık meydana getiriyordu. Bunun Alman tutumuna farkedilebilir bir etkisi olmadı. Başkan Kongreyi özel bir oturuma çağırdı. Wilson Washington'daki Capitol binasında toplanan her iki meclis önünde 2 Nisan 1917 akşamı, kalabalığın arasında ışıkların parıldadığı bir anda vermeğe hazıroldukları şeyi vatandaşlarından istedi. Birçok senatör Başkanın konuşmasını yaptığı salona küçük Amerikan bayrakları getirmişlerdi, konuşma süresince alkışlıyorlar ve onaylarcasına bayrakları sallıyorlardı.

Yeni Askeri denge

6 Nisan 1917 de Birleşik Amerika I. Dünya savaşına girdi. Haziran başında Amerikan seferi kuvvetleri baş komutanı General John J.Pershing 4 günlük İngiltereyi ziyarete geldi. Oradanda komuta sistemini organize etmeye başlamak üzere Fransaya gitti. İngilizlerin ve Fransızların karşılaması isteri derecesine varan bir sıcaklık taşıyordu. Kral onu karşıladı, halk alkışlayıp ona güller attı. Pershingin bu ziyareti halkta büyük bir coşku yarattı. Resimli **"The london graphic"** dergisi zamanın havasını ve stilini yakalayarak Pershingin ve subaylarının bir fotografına ilave yaparak güzel bir sembolik bir kadın eklinin Pershing in başının üstünde defne yapraklarından bir çelenk koyup üzerine şunları yazdı: **"Şimdi hoşnutsuz kışımız bu (New) York güneşi sayesinde parlak bir yaza dönüştü."** (Gerçekte Pershing Missouri de doğmuştu.)

Amerikanın harbe girmesiyle İngiliz ve Fransızların ortaya çıkan umutları ve büyük bekleyişleri kolayca anlaşılabilirdi. 1917 baharı ve yaz başında Mütefik kuvvetlerinin şansları en düşük seviyedeydi. 1916 yılı bittiğinde muazzam kayıplara karşılık elle tutulur sadece ufak bir toprak kazançları ve Verdun un korunmasıydı. Bu toprak kazancı Somme dolaylarındaki savaş neticesinde elde edilmişti. Almanların Fransız topraklarından atılması çok zor ve uzak bir olanak olarak görülüyordu. Müttefik hücumlarının 1916 yaz sonu ve sonbaharında Alman kuvvetlerine verdirdikleri gerçek ve ağır zararlar gözlerden saklıydı.

Savaşın üçüncü yılı Müttefiklere bir felaket görünüşü getirmişti 1 Şubat 1917 de Almanlar kesintisiz denizaltı savaşına başladılar. Savaşın amacı İngiltereye misillemeydi. Bu durum ilk üç ayın sonunda İngilterenin yıl sonundan önce gıda, hammadde ve birliklerin nakliyesi için gerekli gemi sıkıntısı yüzünden savaşa devam edemeyecekleri hesabını kanıtlıyordu. Batırılan gemi tonajı şubatta 470.000 dan 837.000e yükseldi. İngiliz birinci deniz lordu Amiral Jellicoe Alman denizaltılarına bir çare bulunmadığı takdirde, ki kendi görüşüne göre görünürlerde hiç bir çare de yoktu, savaş mutlaka kaybedilecekti. Mart ayında Çarlık Rusyasında ihtilal patlak verdi, ve Çar II. Nikola istifa etti. Her ne kadar Rus ordusu 1914 te kendinden beklenilen dayanılmaz bir silindir olacağı ümidine bir yanıt olamamışsada, Almanya'nın müttefiki Avusturyayı bitkin hale getirmiş ve Alman yedek kuvvetlerinin batı Cephesinden uzak tutmayı başarmıştı. 1916 da General Alexi Brusilov un saldırısı Merkez kuvvetlerini doğrudan ezici bir yenilgiye uğratılmıştı. Rusya da ihtilalin yarattığı karmaşıklıktan dolayı müttefiklerine ne kadar yardım edebileceği kimse tarafından tahmin edilemiyordu.

Nihayet 1917 Nisan sonu, mayıs başlarında yeni Başkumandan General Robert Nivelle in komutasındaki Fransız Ordusu Nivelle nin parlak ve çabuk bir zaferle savaşa son vermesi vaad etmiş olmasına rağmen Batı cephesindeki genel saldırı korkunç bir şekilde geri püskürtülmüştü. Fransız ordusunun kayıbı çok büyüktü. bu ezici hayal kırıklığı sonucunda Fransız milletinin savaş yılgınlığı ve yorgunluğu ordu isyanları ve sivil ayaklanmaları şeklinde yayılarak patlak verdi. Onun için Müttefik liderlerinin ve halklarının, dünyanın en zengin ve sanayide en kuvvetli milletinin savaşgirliğin bir çeşit isterik ferahlıkla müteşekkir kalacakları şüphesizdi. Amerika, Müttefik safhalarına 93.400.000 nüfus ve 45.060.607 ton çelik mamul madde getiriyordu. Amerikan insan kaynağı şimdi belkide müttefikler için kaybolmuş olan 180 milyon Rusu fazlasıyla telafi ediyordu. Amerikanın sanayi kuvveti o kadar eziciydi ki, o kadar fazlaydı ki çelik üretimi Alman ve Avusturya'nın insan ve sanayi kuvvetinin geniş ve tam teçhizatlı ordu haline gelip Batı cephesinde bitkin ve zayıflamış Almanları ezmesini müttefikler daha ne kadar bekleyeceklerdi. Fakat Alman denizaltılarının başarıları ve Fransız Ordusu ve milletinin düzensizliği, kararsızlığı karşısında Amerikalıların kuvvetlerini cepheye süreceği ana kadar acaba hala batı cephesi mevcudiyetini koruyabilecek miydi?

20 Yüzyıl tarihinde önemi uzun vadede ne kadar büyük olursa olsun gerçekte Amerikalıların nisan 1917 de Birinci Dünya savaşına girişini alkışlayan İngiliz ve Fransız kalabalığının sandığından çok daha önemsiz stratejik anlam taşıyordu. Savaşın gidişinde gelişen ve çok önemli bir değişim yoktu. Ayrıca öyle sanıldığı gibi kültevi bir kurtarma hareketide mevcut değildi. Diğer taraftanda, Amerika olmasaydı müttefiklerin savaşı kaybedeceği açıktı. Bu görünen paradoksa kanıt Amerika'nın harbe girmeden evvelki yardımının çoğunluğun sandığından çok daha önemli olduğu gerçeğinden ve savaşa girdiğinden en aşağı 15 ay sonrasına kadar ise çok daha önemli olmasından ileri gelmekteydi.

Alman ve Avusturya'nın savaş gücü tamamiyle kendi sanayi ve teknolojik hünerlerine dayanıyordu. 1915 baharında geçici bir savaş malzemesi sıkıntısından sonra Almanya geniş kimya sanayisini, değişik ve modern mühendislik sanayini patlayıcı madde,füzeler, mermiler pervaneler mühimmat ve silah yapımına çevirdi. Araç ve gereç endüstrilerini Amerika hariç dünyanın en modern ve yaratıcı endüstrisi- yeni savaş araçları yapımına yöneltmekte pek geç kalmadılar.

Göze batan bir çelişki İngiltere ve Fransa savaş imalatını geliştirme problemlerini ele aldıklarında, endüstri kaynaklarının yeterliliği ve

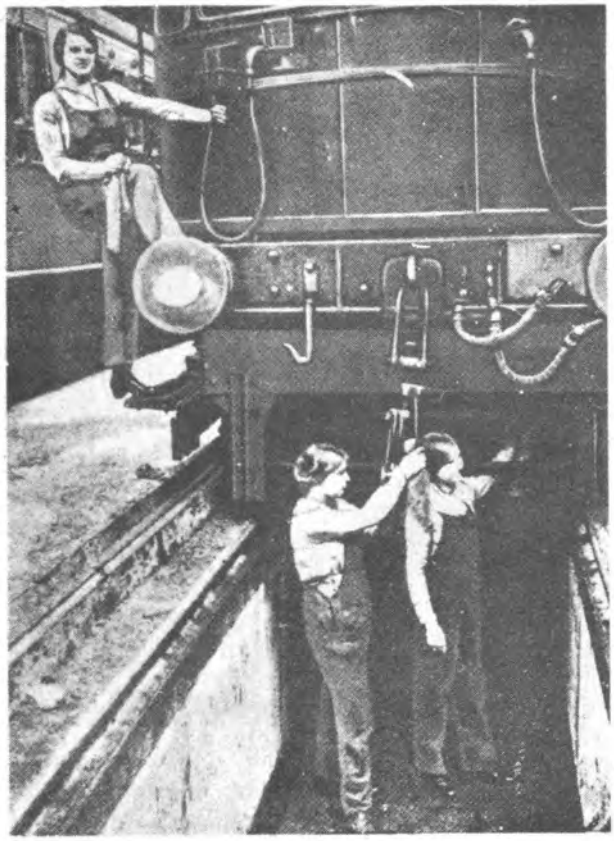

Bütün fabrikalarda kadınlar çalışmak zorundaydı, üstte Lokomotif yapan İngiliz kadınları altta mermi yapımında çalışan Fransız kadın.

teknik bakımdan modası geçmiş ve hatta gerekli sanayi dallarından tamamiyle yoksun olduklarının farkına vardı. Bütün bunlardan daha acısı bir düşmana sanayi alanında bağımlı olmak. Ki bunun en tipik örneğine burda rastlıyoruz, şöyle ki Fransa savaştan evvel boya, fotoğraf maddesi gibi kimyevi üretim maddelerinde hemen hemen tamamiyle savaştıkları Almanya'ya bağımlı bulunmaktaydılar. Bu sanayi dalları üzerinde durmamıza sebeb boya ve ilaç imal eden fabrikaların kolaylıkla patlayıcı madde imaline dönüştürülebilmeleriydi. İngiltere'de durum biraz farklı idi. Şöyle ki İngiltere bazı el koyduğu Alman patentlerine dayanarak bu kırıntılara dayanaak kimya sanayii yaratmaya mecburdu. Bütün bu olaylar gelişirken bomba imalinde bir darboğaz meydana gelmişti - Patlayıcı madde sorunu.

İngiliz imalat sanayii, imalat tipleri, metodu ve tekniği bakımından hala 50 yıl evvelki gibiydi. Otamatik makinelerle donanmış her türlü ince işçilik isteyen hafif mühendislik işleri imal eden kitle imalat fabrikaları hiç bilinmiyordu. 1914 ten önce İngiltere, endüstri ihtilalinin ikinci safhasının gözde ürünleri olan manyetolar, bilyeler, bujiler, fotograf makineleri, optik aletleri çoğunlukla Almanya'dan kısmen de Amerika'dan sağlıyorlardı.

Onun için de İngiltere modern bir savaş sürdürebilmek için elzem genel ve özel sanayiler den mahrumdu. Makinaları araç ve gereçleri ise, kurulması gereken geniş yeni fabrikaları donatacak durumda değildi. Makine araç ve gereç modern teknoloji gelişmesinin temel endüstrisidir. Makina imal eden makinalardır. İngiliz makina araç sanayii de 50 yıl evvelki gibiydi, ufak atelyelerde sınırlı türlerde ustalar tarafından hemen hemen elle yapılıyordu. Barış zamanında (modern) türde otomatik ve yarı otomatik makineler için Amerika ve Almanya'danithal edip distribütörlüğü yapmakla iktifa ediyorlardı.

Fransanın durumu daha iyi değildi. Belirtildiği gibi 1914'ün sonundan itibaren müttefiklerin yaşamı için zaruriydi. Almanya'dan ithal ettikleri özel malları Amerika'dan az ölçüde de İsveç ve İsviçre'den sağlayabileceklerdi. 1915 ve 1916 da bir yandan kimya ve mühim mal sanayini bin bir zorlukla kurmaya çalışan İngiltere, Bir yandan da mermi ve diğer mühimmatı sağlayabilmesi için Amerikan endüstrisine güveniyordu. Hatta 1915 lerde dahi İngiliz ordusuna verilen mermilerin üçte biri Kuzey Amerika'da yapılmaktaydı. 1916'da İngiliz ordusunun savaşa fiilen girmesi ancak Amerika ve Kanada'dan sağlanan mermiler sayesinde gerçekleşebilmişti.

Müttefikler kendi savaş sanayiilerini kurmak için uzun vadeli ihtiyaçları içinde Amerikaya bağlıydılar. Askeri gereçler Bakanı Lloyd George'un şöhretini sağlayan tüm milli savaş fabrikaları kurma programının gerçekleşmesi Amerikan makina araç, gereç, Amerikan metod ve organizasyonu sayesinde mümkün oldu. 1916'da İngiltere'nin yeni savaş malzemeleri nihayet tam kapasite imalata başladığında Times

gazetesi şöyle yazıyordu: "**Geçen Ekimde yeşil sahada olan toprak parçasında yeni bir fabrika yükseldi. Şimdi makina ile donatılmış binalar 12 hektarlık sahayı kapsıyor. Makinaların çoğu Amerikan malı olup bazısı da akıl almayacak kadar yararlı kullanışlıydı.**"

Müttefiklerin Amerikan teknolojisini bağlılığı ve mübayaasının derecesi, Amerika kendi savaş programına başlamadan önce bazı sanayi dalların daki imalatının artışı ile anlaşılabilirdi. 1914 ile 1917 arasında Amerikanın demir, çelik ve işlenmiş mallarının (mamüller) Avrupaya ihracatı 4 katına çıkmıştır, Amerikanın patlayıcı madde imalatı 1913 ile 1917 arasında 10 katına çıkmıştır. Birleşik Amerikanın savaş sanayii kurulu Başkanı Bernard Baruch şöyle yazıyordu:"**Cincinatti dünyanın en büyük makine araç üreten merkezidir. 1913'de Birleşik Amerikanın senelik tüm üretim değeri 50.000.000 dolardı. Savaşa girmemizden önceki sürede üretim kapasitemiz iki kattan fazla artmış, fakat gelişme bilhassa küçük ve orta boy makinalarda, mermi, tüfek füze gibi maddelerin imalatına yarayan makinalarda oluşmuştur.**"

Hiç şüphesiz Amerikan kaynaklarından yararlanmasaydılar. İngiltere ve Fransa kendi sanayileri kuruluncaya kadar savaşı devam ettirecek malzemeden yoksun kalacak ve kendi sanayilerini kuramayacalardı. Bu durum İngiliz Askeri Gereçler Bakanlığı kayıtlarında da kabul ediliyor: İngiltere pervane ve patlayıcı maddeler imalatında gerekli malzeme konusunda Amerikaya bağlıydı. Mermi çeliği ve diğer çelik makine araç sağlama hususunda da büyük miktarda Amerikaya bağımlıydı. Bu şekilde Birleşik Amerikanın I. Dünya savaşı üzerinde etkisi, savaşa girmeden çok önce başlamıştır.

Fakat 1917 Nisanında müttefiklerin -özellikle İngilizlerin savaş endüstrisi büyük ölçüde tamamlanmıştı. Ingiltere Fransa ve İtalyaya rahatça silah sağlayabilecek durumdaydı. Artık Amerikan mermi, makina ve araçlarına şiddetli bir gereksinim yoktu. Onun için A.B.D. nin savaş ilan etmesi müttefiklerin savaş malzemesi ihtiyacı bakımından zamansız ve önemsizdi. Gerçekten Amerikan orduları Fransa'ya gittikten sonra yardımın yönü tersine döndü. Fransa'daki Amerikan ordusu geniş çapta İngiliz ve Fransızlar tarafından donatılıyordu. Amerikalılar Fransız ve İngilizlerin hazır yedek parçaları yerine kendilerinin çizdikleri silah ve araç parçalarını imal etme kararını vermekle büyük bir hata yaptılar. Yeni çizilen modeller kaçınılmaz güçlükleri sonucunda Amerikan silahları ancak 1918 Kasımında antlaşmayı kutlamak için ilk defa ateş etti. Yalnız bu değil, gemilerde yer sıkıntısı olduğundan onları silahla yüklemektense insanla doldurmanın daha akıllı olacağını düşünerek Avrupaya adam gönderdiler. Bu nedenle Amerikalılar Fransız mermileri ve İngiliz havan topları ile donandılar. İngilizler makineli tüfek, çelik miğver ve hatta üniforma bile sağladılar. Amerika hava kuvvetleri Fransız uçakları ile techiz edilmişti. 1917 Haziranının sonunda Amerikan

İlkel tanklardan birini Alman eri bekliyor

Rus cephesinde silah kontrolu yaptıran Alman erleri

Polonya'da sivil halka Alman askeri yemek dağıtırken.

ordusunun 1'ci Tümeni Fransa'ya ayak bastığında artık Amerikan silahlı kuvvetlerinin savaşa katılacağı umudu sivil halkın alkışlarına neden olmuştu. Bunlar, Fransız ve İngili zlerden sayıca iki kat üstün dinç ve sağlıklıydılar. Savaşın yükünü üç müthiş çarpışmadan arta kalan yorgun ve bitkin Fransız ve İngiliz askerlerinin sırtından alacaklardı.

Ne yazık ki Amerikanın savaş ilanı (1914-15 te İngilizlerin yaptığı gibi) ordunun hızla Fransaya yayılması izlemedi. I inci Tümenin ardından 2 inci Tümen ancak Eylülde gelebildi. 31 Ekim 1917'de Amerikan Oçdusunun sayısı 6064 subay ve 80.969 erden ibaretti. LloydGeorge anılarında Amerikalıların ordu kurma konusunda İngilizlerle kıyasla zayıflığına işaret ediyor: **"Altı ayın sonunda (harbin başlamasından itibaren) Batı cephesinde İngiliz kuvvetlerinin sayısı 354.750 di. Birinci Amerikan Tümeni 21 Ekim 1917'de, Almanya ile diplomatik ilişkilerinin kesilmesinden 7 ay sonra Fransız cephesinde sakin bir sektör teşkil ediyordu. Fransadaki Amerikan kuvvetleri bu erken aylarda yavaş yavaş artıyordu. Sayıları Ekim sonunda 87.000 Kasım sonunda 126.000 ve 1918'in ilk aylarında bu sayı 175.000'e ulaşmıştı. Bütün bu artışlar esnasında Amerikanın savaşa girmesi 9 aylık bir süre katetmişti. Bu safhada biz kendi savaş gücümüzle harp sahasına 659.104 kişi göndermiştik."**

Böylece kritik bir yıl olan 1917'de Bolşeviklerin emperyalist bir savaştan çekilip, Petain Fransız ordusunun isyanını bastırmak için çaba sarfederken ve İtalyanlar Caporetto'da feci bir yenilgiye uğrarken o esnada tek saldırı yapabilecek durumda olan İngiliz ordusu Passchendaele'e doğru ilerliyordu ki Birleşik Amerika hiç bir askeri etki gösteremedi, Almanlar 1917'nin savaş için kesin ve son yıl olacağını umut ediyorlardı ve bekliyorlardı. Hesaplarınca Amerikan ordusu büyük bir kuvvet olarak hiç bir zaman Atlantiği aşamayacaktı çünkü onları Atlantikten getirecek gemiler Alman denizaltıları sayesinde batırılacak tı hatta Amerikalılar daha yola çıkmadan Alman denizaltılarının ablukası sayesinde harp sona ermiş olacaktı. 1917'de Amerikalılar Müttefiklere sadece umut getirmişti.

Amerikalılar askeri seferberliklerinin aşırı yavaşlığından sorumlu tutulmamalıdırlar. Barış sırasındaki Amerikan ordusu İngilizlerinkinden bile daha küçük olup, modern savaşa ondan daha az hazırlıklıydı İngilizler, hiç olmazsa 6.cı tümeni Avrupa savaşına göndermek üzere talim edip hazırlamış ve gelişme içingerekli organizasyon ve metod için kurmay çalışmalarını tamamlamıştı. Amerikalılar ise her konuda tamamiyle kırıntılar dan başlamak zorundaydılar. Örneğin, esas piyade tümenin büyüklüğü, organizasyonu üzerinde çalışma yapılıp kararlar alınması gerekiyordu, kolordu ve ordu içinde aynı şeyler sözkonusuydu. Barışta Amerikan ordusu ufak müfrezeler halinde Amerika içinde ve denizaşırı ülkelerde kendine bağlı, dağınık bir şekilde 190.000 subay ve erden müteşekkildi. Amerikanın kıtasal büyüklüğü problem teşkil ediyordu, çünkü Avrupaya gidecek askerler, gidecekleri

Dujanec'te havaya uçurulan önemli bir köprü.

yere gönderilmeden evvel doğu sahillerinde toparlanıp yerleştirilmesi gerekiyordu. Bu eğitim kampı ve imkanları için hazırlanan programlardan başka, kamp inşaatı için geniş bir program hazırlanmasını öngörüyordu. Sadece Fransa'da liman gibi alt yapı tesislerinin muazzam bir şekilde genişletilmesi ve Argonne Müttefik hatlarının sağ kolunun Amerikalılara tahsis edilen sektörle liman arasında ulaştırma ve haberleşme hatlarının inşa edilmesi gerekti. Bu da demiryolu bağlantılarının taşıma kapasitesinin artırılması için önemli ön şarttı gerektiriyordu. Ayrıca, Fransa'da savaşta kullanılacak gerekli cephanenin depolanması için hangarların inşa edilip doldurulması da lazımdı. İngilizler 22 mil uzaklıkta, deniz aşırı başka bir memlekette savaşı desteklemenin korkunç geri hizmet gerektirdiğini gördüler. Amerika ise 3000 mil uzaklıkta deniz aşırı bir ülkede savaşacaklardı. En büyük güçlük sevkiyattaydı, hem ordunun hem de malzemelerin sevkiyatı... Birleşik Devletlerin Ticaret Filosunun elinde Amerikan ordusunu Atlantikten geçirecek sayıda gemi de mevcut değildi. Amerikan ordularının savaşta kullanılması konusunda Pershing ile Petain ve Haig arasında esaslı görüş ayrılıkları da mevcuttu. 1918 başlangıcında Haig ile Petain ordularının büyükzorluklar içinde bulunduğunu ve gerekli ulusal destek umudundan da yoksun olduklarını tamamen idrak etmişlerdi! Kendi tümenlerini Amerikan piyadelerinin takviye etmesini, bu yardımın acele olmasını istiyorlardı. Diğer taraftan Pershing (ve hükümeti) Fransa'da tümüyle bağımsız kendi kendine yeten bir Amerikan ordusunun kurulmasında -bunlarında kendi tümeni, kolordusu ve ordusundan müteşekkil olmasında kararlıydı. Amerikalılar ordularının müttefik teşkilatı tarafından yürütülmesine hazır değildi? Beklemeye, gerekirse aylarca beklemeye razıydı. Bağımsız bir ordunun teşkili için gerekli tüm silah, cephane ve levazım hizmetleriyle, yüksek karargah ve kurmay heyetinin organize edilmesi ve ordunun talimini, donatımını beklemeye kararlıydı. Böylece 21 Mart 1918 de Almanlar batı cephesinde bir seri muazzam saldırının ilki ve en şiddetlisine kalkıştığında dağınık Müttefik hakkında tek bir Amerikan Tümeni, talim sahalarında ise 3 tümen Amerikan askeri mevcuttu.

Amerikalıların, Fransa'da savaşa katılma durumunun ortaya çıkması Alman yüksek komutasının 1918 beherinde büyük saldırıya geçme kararına neden olmuştur. Kasım 1917 de Almanlar bu kararı alırken denizaltıları Ingiltereyi savaş dışı bırakmayı başaramamıştı. Almanlar burada İngilizlerin uyguladığı konvoy sistemi ile Almanlar yenilgiye uğramıştı. Bundan dolayı er geç tamamiyle taze ve dinç Amerikan kuvvetinin savaşa katılmasıyla Almanların ve Müttefiklerin yenilgisine artık kesin gözüyle bakılabilirdi. Bunun içinde bu ordu gelmeden savaş kararı verilmeliydi. Ludendorff meslektaşlarına "genel durumumuz gereğince en yakın bir zaman da kabilse mart başında Amerika'lılar büyük kuvvetlerini ortaya atmadan önce saldırıya geçmeliyiz" demişti. Yani, Rusya Brest-Li-

İngiliz tankı, gönüllü toplamak amacıyla yaptığı gezide, bir Amerikan gökdeleninin yanından geçiyor.

SOLDA: Görülen yazıda "Alman denizaltılarını batırabilmek için bu destroyer'e ihtiyaç vardır" diyor. Yapımı 17 günde tamamlanmıştı.

SAĞDA: Ordu ve donanmanın kumandanları General Pershing (SOLDA) ve Amiral Sims (SAĞDA)

Almanların eline ilk düşen Amerikalı esirler

tovsk anlaşmasıyla savaş dışı bırakıldıktan sonra Alman kuvvetlerinin (ikinci büyük ortakları kurtarıya geçmeden) ağırlıklı bir şekilde Fransa ve İngiltereye yüklenmeliydi.

21 Mart 18 Temmuz arasında Müttefik cephesinin değişik yerlerinde ardarda Alman saldırılarının sürdürülmesiyle Batı cephesinde kriz devam etti. İngilizler iki kere Manş denizine dökülme tehlikesiyle karşılaştılar. Bir keresinde Fransız ve İngiliz kuvvetlerinin birbirlerinden tamamiyle ayrılma tehlikesiyle karşı karşıya geldiler. Üç kere Fransız cephesi geçici olarak dağıtıldı ve Fransız başkenti muhtemel bir işgale açık bırakıldı. Bu geniş şiddetli ve keskin savaşta Amerikanın pek az rolü oldu. 28 Marttan sonra bazı Amerikan üniteleri Amiens'in savunmasında yer aldı, 28 Mayıs'ta, Mont didier yakınlarında Cantigny de I. Tümen cesur bir karşı saldırıda bulundu. Haziran'da II. Tümen Almanların Marne'i geçmesine karşı koymalarında Fransızlara yardım etti ve karşı bir saldırı düzenleyerek Belleau ormanlarını geri aldı, III. ve 42. Tümen Chateau-Thierry bölgesi savunmasına katıldı. Bunlar yararlı oldu ama 192 Alman Tümenine karşı hiç bir şekilde kesin bir zafer sağlayamazdı.

Bütün bunlardan daha önemli ve kesin olan Alman saldırılarının etkisiyle toparlandı. Almanların Somme'a saldırılarından bir hafta sonra 28 Mart 1918'de Pershing bağımsız bir Amerikan ordusu kurma çabalarından vazgeçip geçici bir çözüm olarak tüm ordularını istediği gibi kullanmak üzere General Petin'e verdi. Böylece Amerikan ordu birimleri Amerikan ordu komutasında değil Fransız ve İngiliz komutasında dövüştüler. Bu acele alınan karar Fransızların ve İngilizlerin pek dayanacak kuvvetlerinin kalmadığını Amerikalıların da idrak ettiğine işarettir.

Amerikanın ordularını savaşmak üzere Fransa'ya taşımaya korkunç şekilde ihtiyaç vardı. Aynı zamanda Pershing Müttefiklerin kendi ordularını Amerikalılarla besleyip bağımsız Amerikan ordusundan kendini yoksun bırakacağı endişesini hala taşıyordu? Müttefiklerle Amerikan hükümeti ve komutanlığı uzun tartışmalar sonunda nihayet Haziran başında nakliye gemilerinde yer tutan tüm araç-gereçlerle birlikte

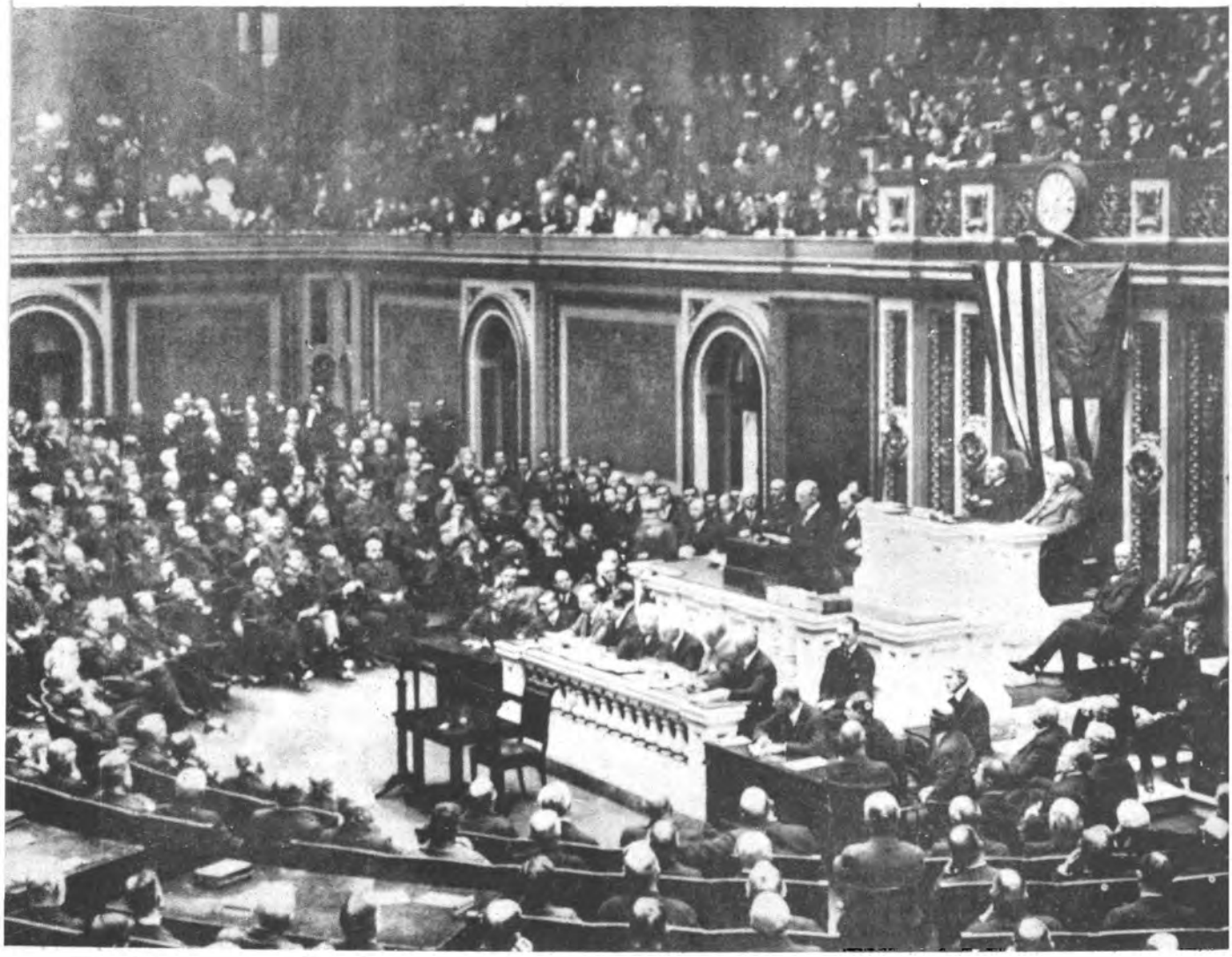

Başkan Wilson kongreye Almanlarla diplomatik ilişkile ri kesmenin yararlı olacağını söyluyor

ordu taşımaktansa gelen bu nakliye gemilerinde sadece asker ve özellikle piyade taşınması kararlaştırıldı. İki ay içinde sevkedilecek 250.000 askerden Haziranda 170.000 Temmuzda ise 140.000 asker gelmesi bekleniyordu. Fransa'da yeni tümenler teşkil edilecek ve donatılacaktı. Bu sevkiyat İngiliz hükümetinin ithalâtı kısması sayesinde gerçekleşebildi.

Halbuki Martta 84.000 Nisan'da 118.500 Mayıs'ta 246.000 Haziran'da 278.800 ve Temmuz da 306.703 Amerikalı Atlantik'i geçerek Avrupa' ya vardı. Bütün bu askerlerin hemen hemen yarısı İngiliz gemileri ile taşındı. Bu sayılar Alman komutanlığının tahmin komutanlığının tahmin edebileceğinden çok daha yüksekti ve onlar için bir yenilginin ifadesiydi.

15-17 Temmuz'da Almanların büyük 1918 saldırısının son safhası da başarısızlıkla son buldu. 18 Temmuz'da Fransızlar Villers - Cotterts ormanlarından tanklarla bir sürpriz saldırıya kalktı. Saldıran ordulardan herbiri 27.000 askerden meydana geliyordu. Ek olarak da iki Amerikan tümeni bulunuyordu. Ki bunlar br Fransız ya da Alman tümeninden 3 kat daha kalabalıktı. Fransızların yaptığı bu saldırı savaşın dönüm noktası oldu, bundan sor la Almanlar savaş sonuna kadar sadece mü a savaşabildiler.

Artık bundan sonra Amerikalıların aski ri gücü savaşta kesin bir etkinlik gösterme e başladı. 1918'in Mart'ından Temmuzuna kad r müttefiklerin Amerikan yardımı olmaksız kazanmış olduğu büyük savaşlar: İngiliz, Fransızv ve Alman ordularına bitkin, hiç yedeksiz ve ana vatanlarından herhangi bir takviye umudundan yoksun bırakmıştı. Savaşın başından beri dövüşenler için tümenlerinin parçalanıp ordularının yavaş yavaş yokolmasını seyretmekten başka yapacak pek birşeyleri kalmamıştı. Şimdi bir Alman taburunda bulunan asker sayısı ortalama 660 kişiyi aşmıyordu. Almanların başından beri zafer elde etmek için uğraşları boşuna çıkmıştı. Artık ne Alman ordusunun ne de uzun abluka yıllarından sonra aç ve sefil kalmış Alman

Solda: Wilson, 1917'de zafer için bağış kampanyasını açıyor. Sağda ilk kez savaş için askere alınanlar böyle seçildiler.

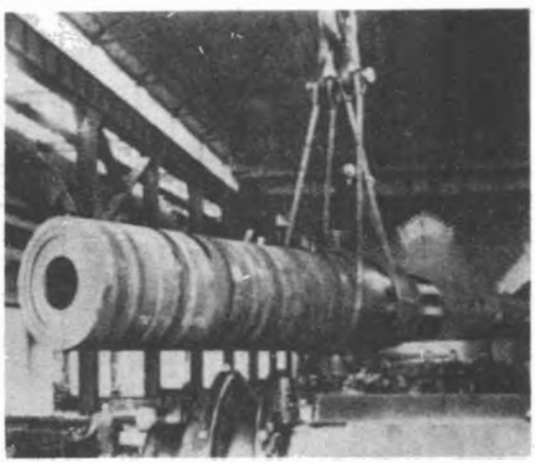

ÜST: Amerikanın savaşa katılmasıyla, endüstride üretimin artması Savaşta İşçilerin orduya miğfer yapımı.

ALT Yapım halindeki ağır toplar. Fakat bu Amerikan silahları Müttefiklerin eline ancak Kasım 1918 deki ateş-kes antlaşmasından az bir zaman önce geçti.

milletinin ne umudu kalmış olabilirdi ki? Ağustos'ta bazı meraklılarında katıldığı İngilizlerin Somme saldırısı çok şey ifade etmişti. Süregelen bu amansız mücadelede insiyatifin artık kendilerine geçtiğini ve Alman ordularının moral ve disiplin yönünden bozulmaya başladığını kanıtlamıştı. Bu esnada Fransa'da 1.500.000 Amerikalı asker bulunuyordu. Perişan düşmüş Almanların ise bu sırada askere çağrılan 1919 sınıfından 300.000 genç tek taze kuvvetiydi. Alman liderleri için bir yıl daha savaşmak düşünülmez bir ihtimal iken, Müttefik komutanları 1919 senesi için esas ağırlığı 100 Amerikan tümeninin taşıyacağı bir savaş planlıyorlardı.

Böylece savaşın son aylarında bile bu büyük savaşın sonucunu etkileyen faktör, sadece Amerikan ordularını savaş başarıları olmayıp St.Mihiel ile Argonne'deki desteği tartışılabilir saldırılarla pohpohlanan Amerikan askeri potansiyeliydi. Gerçekten 1918 Temmuz ile Kasım arasında savaşın bütün yükü yorgun fakat hala cesur İngilizlerin omuzlarındaydı. Fransız, Belçika ve Amerikalıların beraber 196.000 esir almasına karşın İngilizler tek başına 188.200 esir almışlardır.

I.Dünya savaşında Amerikanın etkinliği tartışılmaz. Bunu zaman dilimlerine bölersek 1914-1917 arasında endüstri bakımından rolü, 1918 yazından itibaren ise askeri güç yönünden rolü kesinlik kazanmıştır. Avrupanın gelecekteki kuvvet dengesi bakımından çok önemli iki olguya işaret etmiştir. Almanyanın askerlik yönünden İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin toplamına eşit olması, 19. asrın atölyesi olan İngilterenin artık birinci sınıf sanayi ve teknolojik kuvvet olmadığı ve kendi gerçekten öz kaynaklarıyla ne kendini ne de sömürg elerini korumaya muktedir olmadığına...

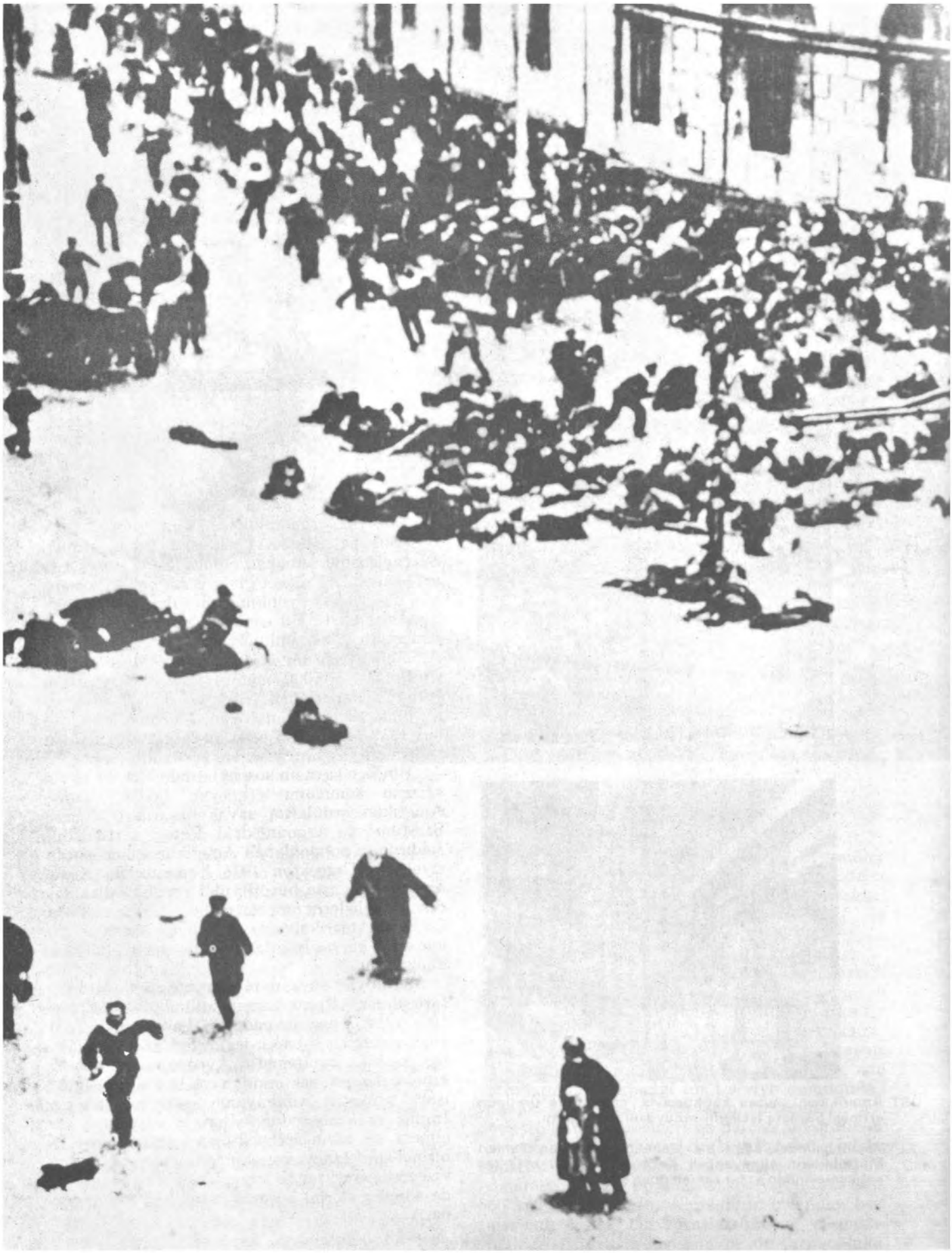

Rus Devrimi

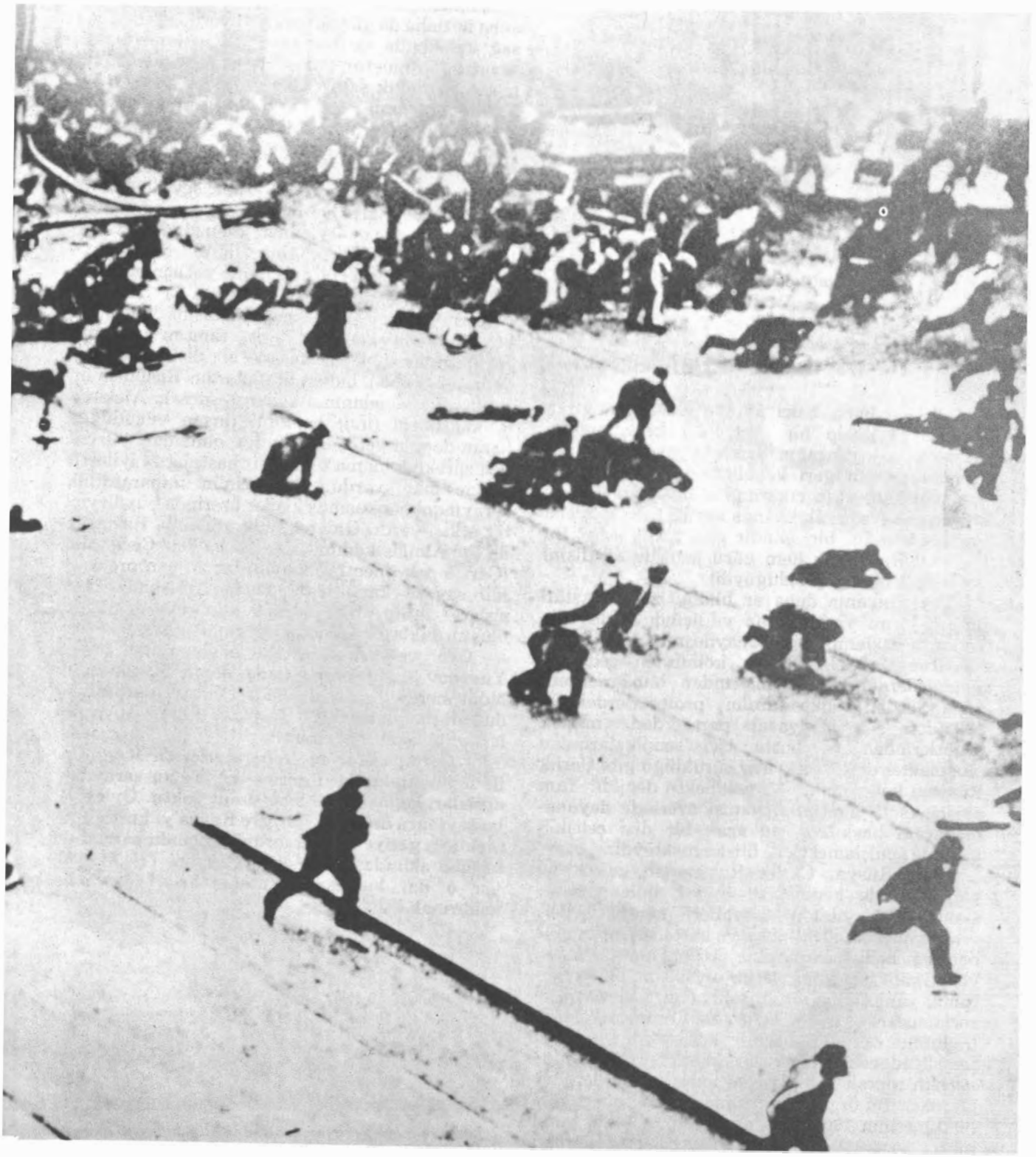

Car Nicholas

Çar'ın Son Günleri

1914 yılında I.nci Dünya Savaşı'na giren Rusya garip bir çelişkiler karışımından oluşmaktaydı. O çağın batı dünyası, Rusya'yı, kırsal alanların geri koşullarından, cehalet ve yoksulluktan çekip çıkardığı Rus köylülerinden oluşan ve savaşın ilk kışında sayıları altı milyona varan bir ordu, bir silindir gibi görüyordu. Bu köylüler Rusya'nın hem gücü hem de kendisini yokedecek olan güçsüzlüğüydü.

Dış dünyanın daha az bildiği ise, savaştan önceki yirmi ya da otuz yıl içinde hızla filiz vermeye başlamış yeni sanayileşmiş ve kentleşmiş Rusya'ydı. Bu Rusya, kömürden, çelikten, sanayicilerden, demiryollarından bankerlerden, avukatlardan, doktorlardan, profesörlerden ve 1905'den sonra siyasal partilerden, meslek örgütlerinden ve hatta işçi sendikalarından oluşmaktaydı. Çok kez ileri sürüldüğü gibi Çarlık Rusyası kokuşmakta ve çökmekte değildi. Tam aksine, son yıllarında, yapısı üzerinde dayanamayacağı baskılara yol açan bir dizi çelişkili biçimde genişlemekte ve filizlenmekteydi.

Yeni Rusya, Çarlık Rusyasının geleneksel yapısı içinde kendisine bir yer bulamıyordu. Daha 1905 yılında, köylüler, kentli işçiler, profesyonel entellektüeller ve hatta soyluların bir bölümü belli belirsiz bir ittifakla mutlakiyet yönetimini bir ödün olarak ulusal bir parlamentonun yani Duma'nın kurulmasına izin vermeye zorlamışlardı. Bu yeni organ kuramsal olarak toplumun tüm sınıflarını eksiksiz olmasa bile temsil edecek ancak söz hakkı büyük ölçüde varlıklı toprak sahipleri ile kentli zenginlere ait olacaktı. Bu organın kurulmasındaki amaç, Rus hükümetinin 1905 ayaklanmasından sonra yapılması zorunlu olduğu görülen dönüşümleri (reformları) yaparken Rus toplumunun etkili katmanları ile birlikte çalışabilmesini olanaklı kılacak bir forumu oluşturmaktı. Ama 1905 devrimi geride kaldıkça, bu devrimin gerekli kıldığı dönüşümlerin yapılması da eski önemini yitiriyordu, yöneticilerin gözünde. Mutlakiyet yönetiminin eski alışkanlıkları, toplumsal şiddet olaylarının yeniden patlak vereceği korkusu, Moskova'daki sokak barikatlarının, çiftliklerdeki kundaklamaların linç olaylarının ve cinayetlerin anısı ile daha da güçlenerek sürüyordu. Duma'nın sağ kanadında ve bir anlamda parlamentonun senatosunu oluşturan Devlet Konseyinde hükümetin çoğunluk sağlamak için giderek artan bir biçimde bağımlı olduğu güçlü gruplar ortaya çıkıyordu. Bu gruplar, devrimi gerçekleştirecek toplumsal fırtınaya kapıları ardına kadar aşacağından korktukları dönüşümleri engellemek ve sürekli savsaklamaktan başka bir şey düşünmüyorlardı. Bu olgu Duma'nın sol kanadında ve aydınlarda siyasal eylemler konusunda gittikçe artan bir düş kırıklığına hatta çaresiz ve sorumsuz bir moral bozukluğuna yol açıyordu.

İşte, bu koşullar altında Rusya'da "karanlık güçlerin" efsanesi oluştu. Kendisini 'basit bir köylü' ve 'papaz' olarak tanıtan Grigory Rasputin'in salık vermesiyle bir dizi yeteneksiz ve hatta 'şaibeli' bakan atanıyordu. Rasputin'in, Romanoff hanedanının veliahtı Çareviç Aleksey'in kalıtımsal (ırsî) hemofili (insan vücudunda kanın donma yeteneğine sahip olmaması yüzünden sürekli kanama tehlikesi) hastalığını iyileştirdiğine inanılıyordu. Rasputin'in imparatorluk sarayındaki kokuşmuş kişiler üzerinde büyüleyici bir etkisi vardı. Giderek halk arasında Rasputin ile **"o Alman kadını" diye sözedilen Çariçe'nin** (Çariçe pek önemli olmayan bir Alman prensesi idi) savaşa karşı olan, hatta Almanlara bazı sırları satan bir saray kliniğinin odağını oluşturdukları düşüncesi yaygınlaşmıştı.

Genç ve varlıklı bir Rus soylusu olan Prens Yusupov - Bu prens daha sonra Rasputin'in öldürülmesiyle sonuçlanan saray darbesinin önderliğini yapacaktı - Rasputin'e karşı duyduklarını şöyle dile getirmişti:

"....İmparator ve İmparatoriçenin Rasputin ile ilgili tüm gerçeği görmeleri ve onu saraydan atmaları konusunda hiçbir umut yoktu. Öyleyse, bu şeytanca dehadan Çar'ı ve Rusya'yı kurtarabilmek için geriye ne kalıyordu? Kaçınılmaz olarak insanın aklından şu düşünce geçiyor: Tek bir yol var o da, bu cani "kutsal kişiyi" ortadan kaldırmak "

Rusya'nın karabelası Rasputin saraya yerleşmiş ülke yönetiminde çok etkili olmaya başlamıştı. Rasputin hayranlarıyla.

Çar ve Ailesi

Çar Devriliyor

Rasputin'in öldürülmesi, mutlakiyet yönetiminin alın yazısını değiştirmedi ve Çar'ın halk arasındaki saygınlığını yeniden kazanmasını sağlayamadı. 'Dostunun' ortadan kaldırılması, Çariçe'nin ulusal konulardaki etkisini bir ölçüde kısıtladıysa da Çar Nikolas, bakanlarından liberal görüşlü olanlarının sözlerini dinlemek yönünde hiçbir eğilim göstermedi. Aksine, Duma'ya da hükümete de sırt çevirerek, kendinde varolduğunu sandığı yetkisine güvendi. Bu yetkiyi de yönetimi kendi elinde tutan İçişleri Bakanı Protopopov yoluyla kullanmayı denedi.

1917 yılının Ocak ayında, savaş Rus ekonomisini etkisi altına almaya başladıkça, huzursuzluk fırtınasının bunları toplanmaya başladı. Özellikle Moskova'da ve Petrograd'da, yiyecek sıkıntısı ve pahalılık işçiler arasında yaygın eylemlere yol açtı. 1917 yılının ilk altı haftasındaki grevlerin sayısı, bir önceki yılın toplam grev sayısına eşitti. Ama mutlakiyet yönetimine ve işlerin yürütülmesindeki beceriksizliğe karşı duyulan hoşnutsuzluk emekçi sınıfları ile köylülüğü çoktan aşmış, orta sınıfların, Duma'daki ilerici milletvekillerinin, ordudaki komutanların ve hatta soylu Düklerin bir bölümünün saflarına kadar yaygınlaşmıştı.

Ocak ayında Büyük Dük Aleksandr Çar Nikola'ya bir mektup yazarak halkın güvenini kazanabilecek bir hükümet kurması için onu ikna etmeye çalışmıştı. "**Çar tek başına Rusya gibi bir ülkeyi yönetemez.**" diye yazıyordu Büyük Dük Aleksandr. Duma Başkanı Rodzyanko, 20 Ocak'ta "**Çok ciddi olayların patlak vermesinin beklendiğini**" yazarak Çar'ı uyarıyordu. Rodzyanko, Rusya'da yeni bir hükümete gereksinildiğine işaret ederek Çar'a şunları yazıyordu: "**Çevrenizde tek bir dürüst kişi kalmamıştır. Saygın kişiler ya kendiliklerinden çevrenizden ayrılmışlar ya da atılmışlardır.**" Ama bu tür uyarıların kendi mutlakiyetine inanan, inatçı Çar üzerinde hiçbir etkisi olmuyordu. Çar'ın, başkent te artan karışıklık tehdidi karşısındaki tek tepkisi, kenti 19 Şubat'ta General Khabalov'un komutası altına sokmak oluyordu. General Khabalov kentte düzeni sağlamakla görevliydi ve bir tek Çar'ın kendisine sorumluydu. Petrograd garnizonu takviye edilmiş ve topçu birlikleri ve makineli tüfeklerle donatılmıştı. Şubat ayının ilk iki haftasında Petrograd'da gergin bir sakinlik görünmüştü, polis ve askerler görünüşte durumu denetim altında tutuyorlardı.

Ama Rodzyanko, durumun gerginleşmekte olduğunu biliyordu. 23 Şubat'ta Çar'a bir devrimin olanaklı olduğunu söylüyor, Nikola bir kez daha bu uyarıya dudak büküyordu. Çar, Rodzyanko'nun uyarısına karşı, eğer millet vekilleri ne dediklerine dikkat etmezlerse Duma'yı feshedeceği cevabını veriyordu. Gene de 27 Şubat'ta Tauride Sarayında toplanan Duma, bu oturumu sırasında beklenen karışıklıkların önlenmesi için sansür yasağını biraz daha sıkılaştırmış eylemde bulunması beklenen tüm kişileri tutuklatmış ve böylece görünüşe göre kendisini halkın kızgınlığına karşı sağlama almıştı. Başkentte gerginlik son derece artmıştı. Bir hafta sonra, 7 Mart'ta, Çar, Petzrograd'dan ayrılarak Mogilev'deki ordu genel karargahına gitmeye karar veriyordu.

Ertesi gün de başkentte çıkan karışıklıklar bir hafta sonra mutlakiyet yönetiminin devrilmesine yol açacaktı. Görünüşte hiçbir merkezi yönetime ve açıkça belirlenmiş siyasal hedeflere sahip olmadan Petrograd'daki bir dizi büyük fabrikanın işçileri greve başladılar. Aslında grevin amacı, yiyecek maddeleri sıkıntısını protesto etmekti. Ama yöneticilerin sinirli ve sert tepkisi, ekonomik nedenlerle patlak veren bu eylemi kısa süre içinde siyasal bir eyleme dönüştürdü.

Kentin işçi mahallelerindeki olayları bastırmak için polise takviye olmak üzere askerler gönderildi. Ertesi gün, 9 Mart'ta karışıklık tüm kente yayıldı. Ve "**Ekmek istiyoruz**" sloganının yanında savaşın sona erdirilmesi talebinde bulunan sloganlar da görülmeye başladı.

Kentin merkezindeki Nevsky Prospekt (Caddesi) yürüyüş yapan bir insan kitlesi görünümünü taşıyordu. Ve bu insanlardan bazıları şimdi, "**Kahrolsun Çarlık Yönetimi!**" diye bağırıyorlardı. Üçüncü günü, 10 Mart'ta grevde olan işçilerin sayısı 250,000'e yükselmiş, kent içinde ulaşım tümüyle durmuş ve yöneticiler çaresiz kalmışlardı.

Ama Nikola için ortada hiçbir sorun yoktu. Mogilev'den, General Khabalov'a şu telgrafı çekiyordu: "**Başkentteki karışıklıkların hemen yarın sona erdirilmesini emrediyorum. Bu tür karışıklıklar, Almanya ve Avusturya ile savaşta olduğumuz bu dönemde cevap verilmeyecek olaylardır.**" Ama Khabalov, tümüyle başkaldırmış bir kent halkı ile karşı karşıyaydı ve Çar'ın emirlerini yerine getirebilecek bir durumda değildi.

Khabalov, ayaklanmayı bastırmak için kuvvet kullanmaktan kaçınan bir kişiliğe sahip değildi. Ama ayaklandırmayı bastırabilecek güce sahip olduğundan emin değildi. Üstelik elinin altındaki askerler de hızla denetimden çıkıyorlardı. Genellikle güvenilen ve halka karşı acımasızca davranışları ile ün kazanmış olan Kazak birlikleri, bastırmaya gittikleri gösterilerde kalabalık arasında eriyip kayboluyorlardı. Polisin halka açtığı ateş, halkın kızgınlığını artçımaya ve direnişi daha da inatla sürdürmelerine neden olmuştu. Tutuklama dalgası sürüyordu. Ama eylemin belirli yöneticileri yoktu. Halkın tümü ayaklanmıştı ve Khabalov tüm halkı tutuklayamazdı.

Başkenti ilgilendiren bir olay:

Ayaklanmanın sonucunu ve düzenin yıkılmasını belirleyen gerçek askerlerin devrim safına

geçmeleriydi. 11 Mart, Pazar günü bazı göstericilerle askerlerin arasında yakınlaşma olduğu, askerlerin göstericilerle konuştukları ve gülüştükleri görülmüştü. Pazartesi günü ise Petrograd garnizonunun 150,000 kişilik kuvveti eriyip gitmişti. Khabalov çaresizlik içinde bin kadar asker daha toplayıp, bunları göstericilerin üzerine gönderince bunlar da kayıplara karışmışlardı. Ardından alay başkaldırıyor, subaylarını öldürüyor ve silahlarıyla birlikte emekçi halkın safına geçiyordu. Pazartesi gecesi, işçiler Petrograd cephaneliğini bastılar ve cephanelikte bulunan 40,000 tüfek çarçabuk kente dağıtıldı.

Hükümet çaresizlik içindeydi. Khabalov'un sıkıyönetim ilan etme isteği, hükümetin elinde tek bir matbaa kalmamış olması yüzünden uygulanamıyordu. Sıkıyönetim bildirisi basacak bir baskı makinesi bulunamıyordu. Dumada etkili bir davranışta bulunma olanağından yoksundu. Duma başkanı Rodzyanko hem hanedanının hem de ülkenin geleceğinin tehlikede olduğunu Çar'a bildirmesi üzerine 11 Mart'ta Çar Duma'yı feshettiğini bildirerek cevap veriyordu Çar'a açıkça karşı çıkmaktan çekinmesine rağmen Duma 12 Mart'ta da resmi olmayan bir oturum yapıyor ve bu oturumda aralarında İlericiler Grubunun temsilcilerinin de bulunduğu 12 kişilik geçici bir komite kuruyordu. Görevi Petrograd'da düzeni sağlamak olan bu geçici komitenin üyeleri arasında Sosyalist Devrimci partiden Aleksandr Kerensky, Sosyal Demokrat Chkheidze'de bulunmaktaydı. Ama komitenin görevini yerine getirmesi olanaksızdı.

Aynı gün ve aynı yerde, Tauride Sarayında bir başka yeni kural daha oluşmuştu: Petrograd İşçi ve Asker Sovyet'i (Konseyi). Bu kurul, ayaklanmış fabrika işçilerinin, askerlerin, demokratik ve sosyalist parti ve grupların politikaları ve çıkarları doğrultusunda hareket eden temsilcilerden krulmuştu. Başkentte ve aslında tüm ülkede siyasal iktidar denilebilecek bir şey varsa, onu bu iki komite temsil etmekteydi. Merkezi hükümet ve yönetim tüm ülkede yıkılmıştı. 13 Mart'ta Petrograd Sovyet'i İzvestiya (Haberler) adlı bir bülten çıkarıyor, kuruluşunu halka duyuruyor ve tüm ülkede halkın kendi yönetimini kendi eline almasını istiyordu. İzvestiya'nın ilk sayısında şöyle deniliyordu:"Eski düzeni kesinlik le yıkmak ve gizli oy, doğrudan seçim esasına dayanan ve herkesin eşit oy hakkına sahip olacağı seçimlerle seçilecek bir kurucu meclis için savaşacağız." Duma başkanı Rodzyanko, başkentte olup bitenleri sürekli Çar'a haber veriyordu. Olayların çok kötü sonuçlara yol açacağı belli olduktan sonra Rodzyanko Çar'a hemen reformları ilan etmesini sağlık vermiş, durum daha da kötüleşince mutlakiyet yönetiminin kurtulabilmesi için Çar'ın tahttan çekilmesini öğütlemişti.

Mogilev'de dostlarının ve kendini destekleyenlerin yokluğunda tek başına olan Çar beklenmedik bir hızla karar vermiş ve 13 Mart'ta Petrograd'a dönmek üzere Mogilev'den ayrılmıştı. Ancak yolda devrimciler Çar'ın özel trenini Pskov'a gitmeye zorlamışlardı. Pskov'da 15 Mart'ta, kendi özel treninde Çar Nikola tahttan oğlu Aleksey için çekildiğini, naibliğe de kardeşi BüyükDük Mikhail'i atadığını belirten bir belge imzalamıştı. Ama Duma'dan iki temsilci Pskov'a varıp bu belgeyi Çar'dan almadan önce Çar Nikola bir kez daha fikrini değiştirerek ikinci bir belge hazırlıyor ve bu belgede kardeşi Büyük Dük Mikhail adına tahttan feragat ettiğini belirterek şöyle diyordu: "Burada, kardeşimiz Büyük Dük Mikhail'e taht devrediyoruz ve kendisini Rus İmparatorluğu tahtında takdis ediyoruz."

Ama Mikhail, Çar'ın bu kararını biraz düşündükten sonra red ediyor ve Çarlık hanedanı da böylece sona eriyordu.Rusya'da Çarlık yönetimi başkentin sıradan halkı tarafından, şaşılacak ölçüde az can kaybı ile devrilmişti. Toplam yararı ve ölü sayısı 1,500 kadardı. Ölü sayısı ise 200'den azdı. Trotsky'nin daha sonra dediği gibi, devrim yalnızca başkentte olup biten bir olay olmuştu. **"Ülkenin geri kalan bölümü, başkentin önderliği ardından geldi. Ülkenin hiçbir yerinde eski yönetimi destekleyecek, siyasal partiler, örgütler, gruplar ve askerler yoktu. Ne cephede, ne de geride İkinci Nikola için dövüşecek bir tugay ya da bir alay bulunmaktaydı."**

Nikola'nın tahttan feraget ettiğini bildiren belgeyi imzaladığı gün, Petrograd'da geçici bir hükümet kuruluyordu Ama bu hükümet iktidarını Sovyet ile paylaşmak zorundaydı. Bu iki organ arasındaki çelişki 1917 yılının gelecek sekiz ayında sürecek ve Bolşevik devrimi ile noktalanacaktı.

Kerensky'nin yazı

15 Mart, 1917 günü, saçları sakallarına karışmış askerlerden, heyecanlı entellektüellerden ve ağırbaşlı işçilerden oluşan büyük bir kalabalık 8 Mart'tan beri Petrograd caddelerinde gösterilerde yapan Rus toplumunun gerçek bir kesitini veriyordu bu topluluk Tauride Sarayının büyük Katerina Salonuna doluşmuştu. 11 Mart'ta Çar'ın Duma'yı dağıtan kararından sonra, Duma üyelerinden oluşan bir komitenin çarlık hükümetinin yerine geçtiğini biliyorlardı. Çarlık hükümetinin de sokaklardaki olayları denetleyemediği ve Petrograd garnizonunun devrimcilerin safına geçmesinden sonra devrildiğini de biliyorlardı.

Parlamentoda, öteden beri mutlakiyet yönetimine karşı çıkan ve Duma'da muhalefet grubunu oluşturan liberal sağ görüşlü Kadetler ya da başka bir adla Anayasal Demokrat grubun başkanı P.N.Milyukov Katerine Salonundaki halka bir geçici hükümet kurulduğunu açıkladı ve hükümeti oluşturan üyeleri adlarını okudu. Duma'daki işçi grubunun lideri, marksist olmayan sosyalist bir politikacı olarak tanınan A.F.Kerensky'nin Adalet Bakanlığına atandığını açıklayınca salondaki halk alkışlamaya başladı ama geçici hükümetin diğer üyelerinin adları kalabalık tarafından düş kırıklığı ve protestolarla karşılandı. Halktan biri Milyukov'a, **"Seni kim atadı oraya?"** diye sorunca Kadetlerin başkanı

bocaladı ve, "**Hükümetin devrim tarafından atandığı..**" gibi yuvarlak bir cevapla soruyu geciştirdi.Daha sonra halkın temsilcileri, "Çarın sülalesine ne olacak?" diye sordular. Milyukov, veliaht Aleksey'in amcasının naipliği ile tahta geçirileceğini söyleyince salondan hiddet dolu bağırışlar yükseldi. Milyukov, demokratik bir yönetime geçiş için düzenli ve evre evre ilerleneceğini, bunun gerekli olduğunu uzun uzun açıklamak zorunda kaldı. Herşey yoluna girdikten sonra halkın genel oy ile bir kurucu meclis seçeceğini ve bu meclisin Rusya'nın geleceğini kararlaştıracağını belirtti. Demokratik özgürlüklerin hemen uygulanacağını da söylemesi üzerine salonda bulunan kalabalığın kızgınlığı yatıştı ve Milyukov'un omuzlar üzerine alınmasıyla toplantı sona erdi.

Sekiz ay sonra, karışıklıklarla dolu geçen günlerde geçici hükümetin üyeleri dört kez de ğişikliğe uğrayacak ve ilk hükümette bulunanlar dan yalnızca üçü sonuna kadar kabinede kalabilecekti. Ama bu sekiz ayın sonunda, Rusya'da demokratik bir yönetimi gerçekleştirecek kurucu meclisin toplanması için seçimler yapılmamış olacaktı. Geçici hükümet, Bolşevik devrimi gelip çattığında, seçim tarihini 28 Kasım olarak saptamıştı.

Ama 7 Kasım, 1917 gecesi Geçici hükümet, kendi politikasını destekleyeceğini umduğu kurucu meclis seçimlerinden 20 gün önce, Kışlık Saray'da bir odadakapanmış,kızıl muhafızların ve başkaldırmış bahriyelilerin saldırısından kendilerini koruyacak bir kadın askerler taburundan ve bir kaç harp okulu öğrencisinden başka hiçbir

Aleksandr Kerensky, (solda) askeri bir geçit töreninde askerleri selamlıyor. Uçarı ve değişken bir kişiliğe sahip olan Kerensky altı ay süreyle Rusya'nın politikasını belirleyen kişi olmuştu.

Lenin, devrimi yönetmek için Petrograd yolunda. 28 Ekim'de Lenin ve Bolşevik Partisi Merkez Komitesi "tüm koşulların olgunlaştığını" kararlaştıracaklardı.

güce sahip olmayan 12 çaresiz adamdan başka birşey değildi. Bolşeviklerin önderliğindeki kızıl muhafızlarla,bahriyelilerin ayak sesleri Kışlık Sarayın uzun koridorlarından Geçici Hükümetin üyelerinin bulunduğu odaya doğru yaklaşırken, harp okulu öğrencileri, bakanlara, onları korumak için Bolşeviklerle çarpışmaları gerekip gerekmediğini sordular. Cevap, Geçici Hükümetin kendi savunması için kan dökülmesindense kaba güce boyun eğmeyi yeğ tutacağı yolundaydı Bakanlar, böylece Bolşevikler tarafından tutuklandılar ve uzun yıllar devrimcilerin hapsedildikleri Petrograd'ın ünlü Peter ve Paul kalesine kapatıldılar. Başbakan Kerensky, kaleye kapatılan bakanlar arasında değildi. Bir kaç saat önce Petrograd'daki Amerikan Elçisinin otomobili ile kaçmış ve Bolşeviklere karşı savaşacak ordular toplamaya gitmişti.

Bu sekiz ay içinde, Geçici Hükümet Kasım ayı başlarında böylesine çaresiz, acıklı ve güçsüz duruma sokan neler olup bitmişti? Sekiz aylık sürenin başında Geçici Hükümet son Çar'dan daha büyük yetkilere sahipti, hala elinin altına eski düzenden kalma bir yönetim aracı vardı. Kerensky başbakan olarak Rus ordularını başkomutanı sıfatını da taşıyordu. Mutlakiyetçilerden ve Bolşeviklerden başka her siyasal parti hükümette temsil ediliyordu. Geçici Hükümet halkın iradesi ve isteklerini temsil ettiğini öne sürüyordu. Ama sekiz aylık sürenin sonunda Kerensky, Geçici Hükümeti savunacak bir kaç yüz asker bile bulamamış, halk geçici Hükümeti Savunmamıştı.

1917 Martında Prens Lvov'un başkanlığında kurulan ilk Geçici Hükümet hem yasama hem de yürütme görevlerini eksiksiz üstlenmişti. Ama Prens Lvov, güvenilmez, deng esiz bir kişiydi. Bu hükümet kısa sürede yargıya da el atma hakkını kendinde gördü. Bu hükümetin, Çar'ın yerine devletin başına geçtiği, bu yüzden Çar'ın tüm yetkilerine sahip olduğu yolundaki iddiaları kısa sürede Finlandiya ve Rusya'daki diğer azınlıklarla sürtüşmelerin ortaya çıkmasına yol açtı.

Hükümete göre, yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin birliği reformların gerçekleştirilmesi için kaçınılmazdı. Örneğin Rus İmparatorluğunda azınlıklar ve çeşitli dinlerden oluşan toplumlar arasındaki ayrılıkların giderilmesi de bu reformlardan birisiydi. Hükümete göre bu reformlar yapılmadan kurucu meclis için demokratik nitelikte bir seçim yapılamazdı. Aslında monarşinin devrilmesi ve her türlü demokratik özgürlüğün verileceği yolundaki vaadler, ülkede kendiliğinden bir çok köklü değişimlerin olmasına yol açmış, Rusya'nın toplumsal ve yasal üst yapısı çığ gibi gelen bu değişikliklerin altında yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştı. Bu devrimci akımı denetim altına alabilmek için Geçici Hükümet, "**devrimin kazanımlarına**" yasal bir kılıf geçirmek zorundaydı. Oysa devrimden sonra yeraltından yerüstüne çıkan devrimci partiler, Geçici Hükümetin hazırlamış olduğu yasal kılıfı yeterli bulmuyorlardı. Yapılan devrim, hükümetin göstermek istediğinden daha çok kazanımda bulunmuştu. Hükümetin yasal önlemlerin devrimin kazanımlarından fedakarlık etmekteydi. Bu kazanımları daha ileriye götürmek gerekiyordu. Devrimin bu kazanımları ileri götürülerken de, lanetlenmiş eski düzene ait ne varsa, bunlar ister devlet, ister kamu kurumları biçiminde olsun, ister silahlı kuvvetlerdeki disiplin olarak ortaya çıksın, ister toplumsal ayrıcalıklar, yetkiler biçiminde olsun bunların tümünü yıkıp geçmek gerekliydi. "**Devrimci demokrasi**" adına hareket eden bu partilerin halk arasındaki gücü çoktu. Ayrıca bu partilerin üyeleri, işçi, köylü ve asker sovyetlerinde, sendikalarda, meslek örgütlerinde çoğunluktaydılar. Hem cephede hem de cephe gerisinde ordu birliklerinde yeni kurulan asker ve subay komitelerinde de bu devrimci parti üyeleri yer almaktaydılar. Bu devrimci partilerin istekleri Geçici Hükümet tarafından yerine getirilemezdi. Çünkü bu istekler yerine getirildiği takdirde, geçici hükümete göre, ordunun savaşma gücü ortadan kalkacak, kurucu meclise yapacak hiçbir iş kalmayacaktı.

Sonunda geçici hükümetle halk kitlelerinin istekleri arasındaki sürtüşme ortaya çıktı.Karışıklıkları batırmak için zor kullanmak gerekti. Ancak zorkullanma konusunda geçici hükümetin ne yeterli olanakları ne de bu yönde iradesi vardı. Mart ayının ortalarında kırsal bölgelerden karışıklık ve köylülerin ayaklandıklarına değin haberler gelmeye başlamıştı. Hükümet, kırsal bölgelerdeki komiserlerine, karışıklık çıkaranlara

ve yağmalama yapan köylülere karşı kuvvet kullanılmayacağı direktifini verdi. Karışıklıklar, yöresel komitelerce bastırılacaktı. Bu komiteler büyük çiftliklerin ve toprakların devletleştirilmesi için hazırlıklar yapacaklar ve Kurucu Meclis'in toprak reformu konusunda kararını beklemeleri için köylülere sabırlı olmalarını tavsiye edeceklerdi. Geçici Hükümet son derece güçsüzdü aslında. Trenleri geciktiği için bir istasyon şefini döve döve öldüren askerlere karşı hiçbir şey yapamıyor, demiryolu yetkililerine "gecikmelerin can kaybına yol açacak kazaları önlemek için zorunlu olduğunun' askerlere izah edilmesi gerektiğini bildiriyordu. Öte yandan çarlık yönetiminin subaylarının ve yüksek devlet memurlarının hapsedilmesini yasaklayan Geçici Hükümet Kronstadt kalesinde bahriyelilerin hapsettikleri mutlakiyet taraftarı subayları hapisten çıkartamıyordu.

Orduda Düzensizlik

Hükümet, toplumsal hayatın çeşitli kesimlerinde ortaya çıkan karışıklıkları önlemek için zor kullanmaya taraftar olsa bile bunu yapacak olanaklardan yoksundu. Devrimci demokrasi yanlısı partiler hükümetin yönetimini engelliyorlardı. geçici hükümetin ilk eylemlerinden birisi geçmişte devrimcilere karşı zor kullanan, işkence yapan polis ile jandarma kuvvetlerini dağıtmak olmuştu. Yöresel yöneticilere polis ve jandarmanın görevini yapacak bir "halk milisi" kuvveti kurmaları için direktif verilmişti. Ama, düzeni sağlamak için halk milislerinin tecrübesiz oldukları görüldü. Geriye bir tek ordu kalıyordu. Ama daha başından beri hükümetin ordu ile ilişkisi talihsiz olmuştu. Petrograd'da 200,000 kişilik bir garnizon vardı. Daha başlangıçta hükümet bu birliklerin hiçbirisinin başkentten başka bir yere nakledilmeyecekleri sözünü vererek kendi eline kolunu bağlamıştı. Petrograd garnizonundaki askerler Çar'a başkaldırırken başlarındaki subaylardan bazılarını öldürmüşlerdi. Dolayısıyla cepheye gönderildikleri takdirde bu yaptıklarının cezasını çekmekten korkuyorlardı. Hükümet de askerlere bir güvence olarak onların bulundukları yerden kıpırdatılmayacakları sözünü vermişti.

Öte yandan 15 Mart tarihinde Petrograd Sovyet'i 1 numaralı kararıyla tüm ordu birliklerin de seçimle kurulacak asker komiteleri kurduruyordu. Aynı kararda, Duma'dan gelecek direktiflerin Sovyet'den gelecek direktiflere uyduğu takdirde uygulanmasının şart olduğu belirtiliyordu. Böylece hükümetin, Sovyet'in desteklemediği bir kararı uygulatması olanaksız kalıyordu. 1 numaralı kararname yalnızca 'Petrograd'daki askerlere gönderilmiş olmasına rağmen, kısa süre içinde tüm Rusya'daki askeri birliklerin "devrimci örgütlenmesi için bir gösterge" olarak kabul ediliyor ve askerler bu karara göre örgütlenmeye başlıyorlardı. 1 numaralı kararname, başkentteki tüm birlikleri doğrudan doğruya Sovyetlerin komutasına geçiriyordu. Askerlerin bu kararı uymaları da aslında iktidarın geçici Hükümette

Grand Dük Nicholas, Geçici Hükümati güçlükle kontrol altında tutabiliyordu.

Petrograd işçileri, Kerensky birliklerinden alınan zırhlı bir araçla. 7 Kasım gecesi, Kerensky, hükümetini savunacak asker arayacak ama bulamayacaktı.

değil de Sovyet'in elinde olduğunu açıkça kanıtlıyordu.

Bütün bunlardan da öte, hükümet orduyu cephede de denetleyemiyor, ordunun başına getirdiği bir dizi komutanla işbirliğini sağlayamıyordu. Orduda yüksek rütbeli komutanlar, devrimci demokrat hareketin askerleri 'devrimci bir biçimde örgütlediğini' görüyorlar, bundan kuşku duyuyorlardı. Bu arada müttefiklerle birlikte Almanlara karşı yeni bir saldırı düzenlenmişti. Ama hem genel karargahda hem de cephedeki subaylar bu saldırı fikrine karşı çıktılar. Petrograd'dan ve cephe gerisindeki diğer devrimci merkezlerden cepheye giden bir sürü devrimci, buradaki birliklerde savaşa karşı propaganda yaptılar ve savaş taraftarı subaylarla askerler arasında emir komuta zinciri koptu.

Geçici Hükümetin ilk Savaş Bakanı Guçkov, duruma bir çözüm getirmek için hiçbir şey yapamadı. Guçkov da Çar'ın devrilmesinden önce orduiçinde propaganda yapmış, Çar'a karşı huzursuzlukları körüklemişti. Şimdi bakan olunca da Çar taraftarı olarak bildiği ne kadar subay varsa hepsini görevlerinden almıştı. Görevlerinden alınan subaylar Petrograd'daki genel karargaha dolmuşlar ve "devrimi" engelleyecek bir önderi beklemeye koyulmuşlardı. Bu subaylardan bir çoğu da Bolşeviklerin etken olduğu asker komitelerince görevlerinden atılmışlardı.

Mart ayının sonunda Petrograd Sovyet'i tüm savaşan uluslara bir çağrıda bulunarak hemen ateş kes yapılmasını ve saldırgan amaçlardan vazgeçilmesini istedi. Geçici Hükümet ilke olarak bu çağrıyı destekledi ama Dışişleri Bakanı Milyukov yoluyla Müttefiklere, Rusya'nın uluslararası yükümlülüklerine uyacağını da bildirmekten geri kalmadı. Pek de açık olmayan bu çelişik tutumdan Kerensky ile Milyukov arasında bir sürtüşme doğdu. Sovyet savaş konusundaki tutumunu destekleyen Kerensky, Müttefiklere Rusya'nın savaştan çekilmeyeceği yolunda güvence veren Milyukov'a karşı çıktı. Bu sürtüşme Mayıs ayında başkentte bir dizi gösteri yapılmasına yol açtı. Gösterilerden kimisi Dışişleri Bakanı Milyukov ile Savaş Bakanı Guçkov'un istifa etmeye zorlamak kimisi de göreve devam etmeleri için yapılıyordu.

Milyukov ile Guçkov'u istifaya çağıran gösterilerden birisine Petrograd garnizonuna bağlı bazı birlikler de katıldılar. Petrograd

Garnizon komutanlığına atanan General Kornilov askeri birliklerin böyle bir gösteri yapmalarına izin vermediğini söyleyerek, hükümetten, Sovyet'in kendi komutasındaki birliklere müdahale etmesine engel olunmasını istedi. Ancak Kornilov'un bu isteği yerine getirilemeyince General istifa ederek cepheye gitti. Kornilov'un Petrograd'dan ayrıldığı gün Geçici Hükümet ilk bunalımını yaşıyordu. Guçkov ve Milyukov, halkın gösterilerle dile getirdiği isteklerine bir ödün olmaktan çok, hükümetin kendi içindeki derin ayrılıkları ve farklı çıkarlar yüzünden istifa ettiler. Kadetler ile bazı diğer liberal bakanların bağlı bulundukları siyasal mason örgütüne olan bağlılıkları parti bağlarına üstün geldi. Milyukov partisinin eski başkanı Nekrasov tarafından terkedildiğini gördü. Diğer masonlar gibi Nekrasov da kendi partisinden olan Milyukov yerine Kerensky'yi desteklemeyi yeğlemişti. Milyukov ve Guçkov'un kabineden ayrılmaları üzerine sosyalistler kabineye bakan verdiler. Bu ilk koalisyonun kurucusu Kerensky idi ve Kerensky yeni koalisyon kabinesinde Savaş Bakanlığı görevini üstlendi.

Kerensky ordu saflarına kendine göre yeni bir devrimci bilinç ile uğruna savaştıkları davanın ne denli haklı olduğuna değin bir inanç vermeye çalıştı. Başkomutan General Alekseyev görevinden alınmış ve yerine ünlü 1916 Haziran saldırısının kahramanı General Brusilov atanmıştı. Kerensky her karargaha birer komiser göndermişti. Bu komiserler, subaylara her türlü siyasal sorunda yardımcı olacaklar ve özellikle subaların asker komiteleri ile ilişkilerini düzenleyeceklerdi. Komiserlerin doğal olarak bir başka görevleri de ordu saflarında nelerin olup bittiği konusunda hükümete sürekli bilgi vermekti. Kerensky'nin en güvendiği silah ise, ordu delegelerinin toplantılarında ve askerlerin düzenledikleri mitinglerde orduyu oluşturan asker ve subaylarla doğrudan doğruya ilişki kurmasıydı. Kerensky, o yüksekten atan konuşma biçimi ile askerleri büyülüyor ve onların yeni doğan bir dünyanın askerleri olduğunu söyleyerek etkiliyordu. Devrimci Rus Demokrasisinin, **"Toprak ve tazminat vermeksizin adil bir barış"** isteği ile savaşın amacının ve niteliğinin değiştiğini söylüyor, savaşın yeni tarihsel bir önem kazandığını ileri sürüyordu. Kerensky, Çar'ın despotça yönetiminin yumruğu altında hayatlarını feda eden askerlerin, şimdi özgürlüğüne kavuşmuş ve dünyada insanlar için daha mutlu bir çağın kapısını açan Rusya'nın özgür vatandaşları olarak savaşa daha rahatça gidebileceklerini ve hayatlarını seve seve verebileceklerini söylüyordu. Kerensky'nin bu konuşmaları yer yer askerlerin gönüllerini çeliyor, bazı birlikler Kerensky'yi ayakta alkışlıyorlardı. Çarlık döneminden kalan subaylar ise, Rasputin kliğinin aşağılık davası uğruna askerlerin savaşmasını sağlamak için zor kullanmakla suçlanmalarına biraz alınıyorlar ama pek aldırmıyorlardı. Ordunun eski gözü kapalı disiplinine yeniden kavuşması için ellerinden geleni yapmaya onlar

Moskova'da besin maddeleri satan bir mağazanın önünde kadınlar kuyruk halinde. İlkbahar aylarında dam başına 500 gram olarak vesikaya bağlanan ekmek, Ekim devriminin hemen öncesinde 250 grama düşürülmüştü.

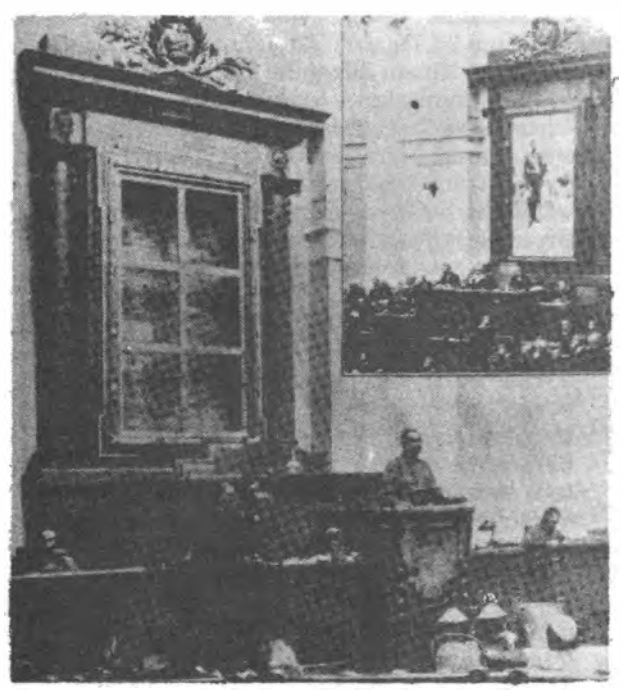

Duma oturum halinde. Küçük karede Duma'nın devrimden önceki bir oturumu görülüyor. Devrimden sonraki oturumda Çarın büyük tablosu ve Çarlık hanedanın arması toplantı salonundan sökülüp atılmış.

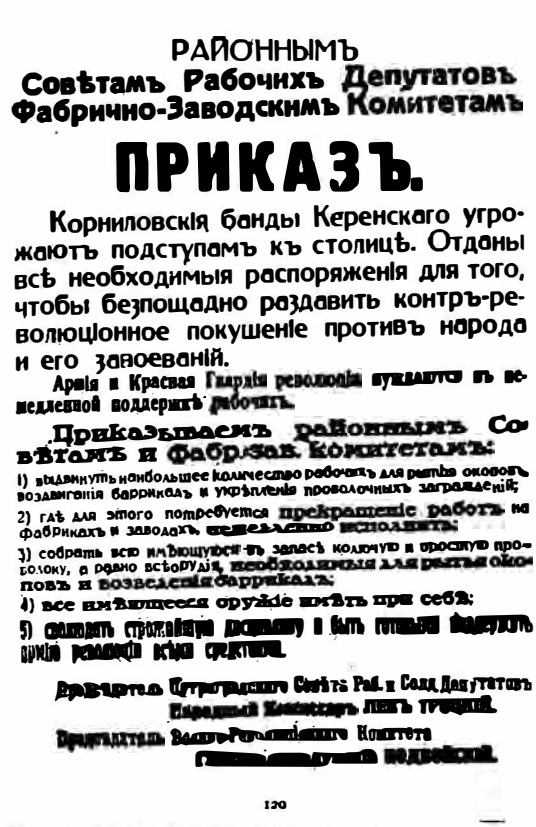

РАЙОННЫМЪ
Совѣтамъ Рабочихъ Депутатовъ
Фабрично-Заводскимъ Комитетамъ

ПРИКАЗЪ.

Корниловскія банды Керенскаго угрожаютъ подступамъ къ столицѣ. Отданы всѣ необходимыя распоряженія для того, чтобы безпощадно раздавить контръ-революціонное покушеніе противъ народа и его завоеваній.

Армія и Красная Гвардія революціи вынуждены въ немедленной поддержкѣ рабочихъ.

Приказываемъ районнымъ Совѣтамъ и Фабрзав. Комитетамъ:

1) выдвинуть наибольшее количество рабочихъ для рытья окоповъ возведенія баррикадъ и укрѣпленія проволочныхъ заграждений;

2) гдѣ для этого потребуется прекращеніе работъ на фабрикахъ и заводахъ, немедленно исполнить;

3) собрать всю имѣющуюся въ запасѣ колючую и простую проволоку, а равно всѣ орудія, необходимыя для рытья окоповъ и возведенія баррикадъ;

4) все имѣющееся оружіе имѣть при себѣ;

5) соблюдать строжайшую дисциплину и быть готовыми выступить всѣми силами въ распоряженіе Штаба Революціи или Совѣтовъ.

Предсѣдатель Петроградскаго Совѣта Раб. и Солд. Депутатовъ
Народный Комиссаръ ЛЕВЪ ТРОЦКІЙ.

Предсѣдатель Военно-Революціоннаго Комитета
ПОДВОЙСКІЙ.

120

TO THE DISTRICT
SOVIETS OF WORKER'S DEPUTIES AND
SHOP-FACTORY COMMITTEES

ORDER

THE KORNILOV BANDS OF KERENSKY ARE THREATENING THE OUTSKIRTS OF OUR CAPITAL. ALL NECESSARY ORDERS HAVE BEEN GIVEN TO CRUSH MERCILESSLY EVERY COUNTER-REVOLUTIONARY ATTEMPT AGAINST THE PEOPLE AND ITS CONQUESTS.

THE ARMY AND THE RED GUARD OF THE REVOLUTION ARE IN NEED OF IMMEDIATE SUPPORT OF THE WORKERS.

THE DISTRICT SOVIETS AND SHOP-FACTORY COMMITTEES ARE ORDERED:

1) To bring forward the largest possible number of workers to dig trenches, erect barricades and set up wire defenses;

2) Wherever necessary for this purpose to SUSPEND WORK in shops and factories, it must be done IMMEDIATELY.

3) To collect all available plain and barbed wire, as well as all tools FOR DIGGING TRENCHES AND ERECTING BARRICADES;

4) ALL AVAILABLE ARMS TO BE CARRIED ON PERSONS;

5) Strictest discipline must be preserved and all must be ready to support the Army of the Revolution to the utmost.

President of the Petrograd Soviet of Workers & Soldiers Deputies
People's Commissar LEV TROTSKY.

President of the Military-Revolutionary Committee
Chief Commander PODVOISKY.

[Reproduction in English of the Russian text on opposite page]

121

Trotsky'nin işçilere yayınlanan emri açımasızca ezilmesi için emir verilmiştir. Devrimi kızıl Kerensknin orduları Başkentimizi tehdit etmektedir. muhafızların işçilerin desteğine ihtiyaç var. Halka karşı girişilecek herhangi bir karşı devrim

da hazırdılar.

Ama 26 Haziran'da saldırı emri verildiğinde, bölükten tümen düzeyine kadar tüm birliklerdeki asker komiteleri toplanarak saldırı planını tartışmaya başladılar. Bolşevikler, savaşın hemen sona erdirilmesinden yana çıkıyorlar, subaylarına "**saldırgan bir amacı olmadığı iddia edilen bir savaşta neden biz saldırıya geçelim?**" diye soruyorlardı. Cephede saldırıyı uygulayan yalnızca bazı gönüllü birlikler olmuştu. Saldırının başlamasından kısa süre sonra Kornilov'un komutasındaki bu birliklerin de ateşi sönmüştü. 11.nci Ordu'nun tümü subaylarını linç ederek savaşı bırakmış, haberleşme sistemlerini tahrip etmiş, geri çekilirken bazı köylerde yağmalama olayları da görülmüştü. Petrograd'dan güney batı cephesine gelen General Kornilov, hükümetten hemen cephede bozgunun önlenmesi için kurşuna dizme cezasının yeniden konulmasını ve saldırının da hemen durdurulmasını istemişti. Kornilov'un bu isteği Kerensky gibi bir Sosyalist Devrimci olan siyasal komiseri Savinkov tarafından da desteklenmekteydi. Savinkov, Çarlık yönetiminde düzenlediği sabotajlar ve suikastler ile de tanınmaktaydı. Durumun çaresizliğini gözönünde tutan Geçici Hükümet Kornilov'un tüm isteklerini kabul etmekle kalmadı General'i, Rus ordularının Başkomutanlığına yeniden atadı.

Ordunun hükümete bağımlı kılınmasının zorunluğu 16 Temmuz'da Bolşeviklerin başkentte düzenledikleri darbe girişimi ile açıkça kanıtlanmıştı. Kerensky hükümeti bu darbeden, cepheden gelen bazı kendine bağlı birliklerin yardımı ile kıl payı kurtulmuştu. 16 Temmuz'da Almanların Galiçya cephesini yardıkları bir sırada, Bolşevikler Petrograd'da silahlı işçilerden oluşan kızıl muhafızlar ve kendilerini destekleyen Kronstadt üssü bahriyelileri ile barışçı bir gösteri yapmışlardı. Son derece kalabalık ve etkili olan bu gösteride en göze çarpan slogan, "**Tüm iktidar Sovyetlere**" idi. Geçici hükümet Kasım ayında kesin olarak devrilene kadar bu gösterinin etkisinden kurtulamadı.

Bolşeviklerin başkentteki gösterisi, hükümet te Prens Lvov ile Kadetlerden oluşan sağ kanat ile Kerensky ve Sosyalist Devrimcilerden oluşan sol kanat arasındaki ayrılığın artmasına yol açtı. Prens Lvov ve Kadetler, hükümetin otoritesinin artırılmasından yanaydılar. Bunun için gerekirse sert yöntemler kullanmaktan kaçınmayacaklardı. kerensky ile diğerleri ise, devrim yönünde bir iki adım daha atarak halkla uzlaşmak, hükümetin halktan bu yolla destek almasını savunuyorlardı. 20 Temmuz'da Başbakan Prens Lovo ve Kadet bakanlar istifa ettiler. Yeni hükümeti Kerensky oluşturacaktı. İki hafta süresince sosyalistlerle

Bolşevikler iktidarı ele geçirdikten sonre Lenin devletin kontrolunu eline aldı.

Leon Trotsky, Kızıl Orduyu örgütledi ve Dış İlişkiler Halk Komiseri oldu.

liberaller arasındaki farklılıkları uzlaştıracak bir formül arayan Kerensky, başarısızlığa uğrayınca 3 Ağustos'ta istifa edecekti. Böylece Rusya kesinlikle hükümetsiz kalıyordu. O gece, Kerens ky'nin yardımcı Nekrasov, Kışlık Sarayın Malachite Salonunda kabine üyeleri ile tüm parti liderlerini ortak bir toplantıya çağırıyordu. Bu toplantı uzun yıllar akıllardan silinmeyecekti. Uzun süren konuşmalardan sonra, Kerensy tarafından kurulacak bir hükümetin desteklenmesi kararı alındı. Bu yeni hükümetin programını saptamak konusunda da Kerensky serbest bırakılmıştı. Hükümete katılacak bakanlar da bağlı oldukları parti komitelerinin ve Sovyetlerin denetiminde olmayacaklardı.

En önemlisi Rusya'nın savunması için savaşa devam taraftarı olan Menşevik Tseretelinin kabine dışı bırakılması olan bazı değişikliklere rağmen ikinci koalisyon hükümetinin birinciden pek öyle farkı yoktu. Başbakanlığı da üstlenen kerensky Savaş Bakanlığı görevini de sürdürüyordu. Ancak Kornilov'un karargahındaki siyasal komiser Savinkov'u Savaş Bakanlığının başına kendisine vekalet etmek üzere atamıştı. Uygulamada, hassasiyet gösteren siyasal sorunlar kabine içinde, Kerensky'nin kendisi, Dışişleri bakanı Tereşçenko ve Nekrasov'dan oluşan bir üçlü tarafından çözümlenmeye çalışılıyordu.

Kornilov da, bu güçlükle ayakta durabilen bölünmüş hükümetin kendisine verdiği görevi

Kerensky ile rekabeti, bir devrimin boyutlarını oluşturmasını sağlayan General Konilov.

1917 Haziranı. Askerlerin karıları, kadınlara oy hakkı verilmesi için gösteri yapıyorlar.

kabullenirken bazı koşullar ileri sürmüştü. Bunların başında, birlikleri komuta etmek üzere atadığı komutanlara kimsenin karışmamasını istiyor, başkomutan olarak ilkin kendi vicdanına, ondan sonra da Rus ulusuna sorumlu olduğunu ileri sürüyor, başka kims eye sorumlu olmadığını söylüyordu. Daha sonra, ülkede düzenin sağlanması ve silahlı kuvvetlerin yeniden savaş gücüne sahip olması için bir dizi önlemi alması için hükümete istekte bulunuyordu. Kornilov'un alınmasını istediği önlemlerin başında, bozgunculuk yapanlara karşı gerek cephede gerek cephe gerisinde yeniden idam cezasının uygulanması geliyor bunu demokratik özgürlüklerin kısıtlanmasını ya da tümüyle ortadan kaldırılmasını öngören bir dizi başka önlem izliyordu. Kornilov' un i stekleri arasında, "**devrimin kazanımlarından birisi**" olarak sayılan ve Sovyet'in adil bir seçim için vazgeçilmez olarak gördüğü propaganda özgürlüğünün kaldırılması da bulunmaktaydı. Kerensky tereddüt ediyordu. Savinkov, Kornilov un isteklerini destekliyor, başkomutan ile başbakan arasında arabuluculuk yapıyordu. Kerensky, halk arasında Sovyetleri destekleyenlerle Kornilov'u destekleyenleri Ağustos ayında Moskova'da toplanacak dev bir mitingde uzlaştırmayı düşünüyordu. Ama Moskova Devlet Konferansı, fikir ayrılıklarının ne denli derin olduğunu göstermekten ve iç savaşın ilk belirtisi olmaktan öteye gitmedi.

Kornilov Olayı

Konferansın başarısızlığa uğramasından sonra kerensky, kabinesinin diğer üyelerine danışmadan Savinkov kanalıyla, Kornilov'a yaklaşmayı, Başkomutanı anarşiyi bastırmak için kendisiyle işbirliği yapmaya ikna etmeyi denedi. Ayrıca Kornilov'un tüm isteklerini kabul ettiğini de bildirdi. Kornilov ile kerensky'nin planlarına göre, demokratik özgürlükleri ortadan kaldıran yasaların yayımlanması başkentte karışıklıklara yol açarsa, bu karışıklıklar Kornilov'un başkente göndereceği ve Geçici Hükümetin emrine vereceği askerlerce bastırılacaktı. 9 Eylül'de bir süvari kolordusu başkentin kapılarında mevzilenmişti ama Kerensky, Kornilov'un isteklerini yasa önergeleri halinde kabinenin önüne henüz getirmemişti. Savinkov, bu önergelerin bir an önce hazırlanması ve hükümetçe onaylanması için sürekli baskı yapıyordu. 8 Eylül'de Kerensky, kabinenin o gece yapacağı toplantıda Kornilov'un isteklerini ele alacağını söyledi. Kabine toplantısından bir kaç saat önce, dengesiz, sorumsuz, güvenilmeyen ve çabuk heyecanlanan bir adam olan eski başbakan Prens Lvov Kerensky'yi görmeye geldi. Lvov, bir

süreden beri kendi kendini Kerensky ile Kornilov arasında arabulucu atamış, Kerenskyye Kornilov un, Kornilov'a da Kerensky'nin gizli temsilcisiymiş gibi davranmaktaydı. Lvov'un, karmaşık bir dille kopuk kopuk anlattıklarından Kerensky, Kornilov'un yeni talepleri olduğu anlamını çıkardı. Bunlara göre Kornilov, hükümetin istifa etmesini ve tüm yetkinin kendisine verilmesini istiyordu. Kornilov'un verdiği ultimatom, yıkılmakta olan hükümetinin başındaki Kerensky'nin bundan böyle yapacağı her eylemin başlıca dayanak noktası olacaktı. Kerensky, daha sonra 50 yıl boyunca tüm yazdıklarında Kornilov ne de Kerensky durumu denetimleri altına alacak güçte değildiler. O gece kabine toplandığında, Kerensky, Kornilov'un ihanetini ve verdiği ultimatomu açıkladı ve kabine üyelerinden başkomutanın bu disiplinsizliği ne ve hükümete baş kaldırışına cevap vermek için yetki istedi. Kornilov ile Kerensky arasındaki daha önceki pazarlıklardan habersiz olan kabine üyeleri Başbakana istediği yetkiyi verdiler. Ancak Rusya'yı tehdit eden bu yeni olgu karşısında korkularından istifayı da bastılar. Kabine toplantısından hemen önce Kerensky,Kornilov ile teleks görüşmesi yapmıştı. Ancak bu teleks görüşmesinde, Lvov'un söylediklerinin doğru olup olmadığını anlayamamıştı. Kornilov'a hiçbir şey belli etmeden, kendisiyle tam bir fikir birliği içinde olduğunu söylemiş, ertesi gün genel karargaha gelerek kendisiyle görüşeceğini bildirmişti. Kabine toplantısından sonra ise, Kerensky kısa bir telgrafla, Kornilov'a görevinden alındığını bildirmiş ve hemen Petrograd'a gelmesini istemişti. Kornilov, ve yüksek rütbeli subayları Kerensky'nin bu kararı karşısında başkaldırmışlardı. Kornilov kabine kararını dinlemeyeceğini söylüyordu. Ertesi gün, gün ağarırken anlaşmazlık hala ortadan kaldırılabilirdi. Ancak Kerensky'nin Kornilov'un 'ihanetini' duyuran bir bildirisi

Muzaffer Alman süvarileri bir Ukrayna kentinde ilerliyorlar.

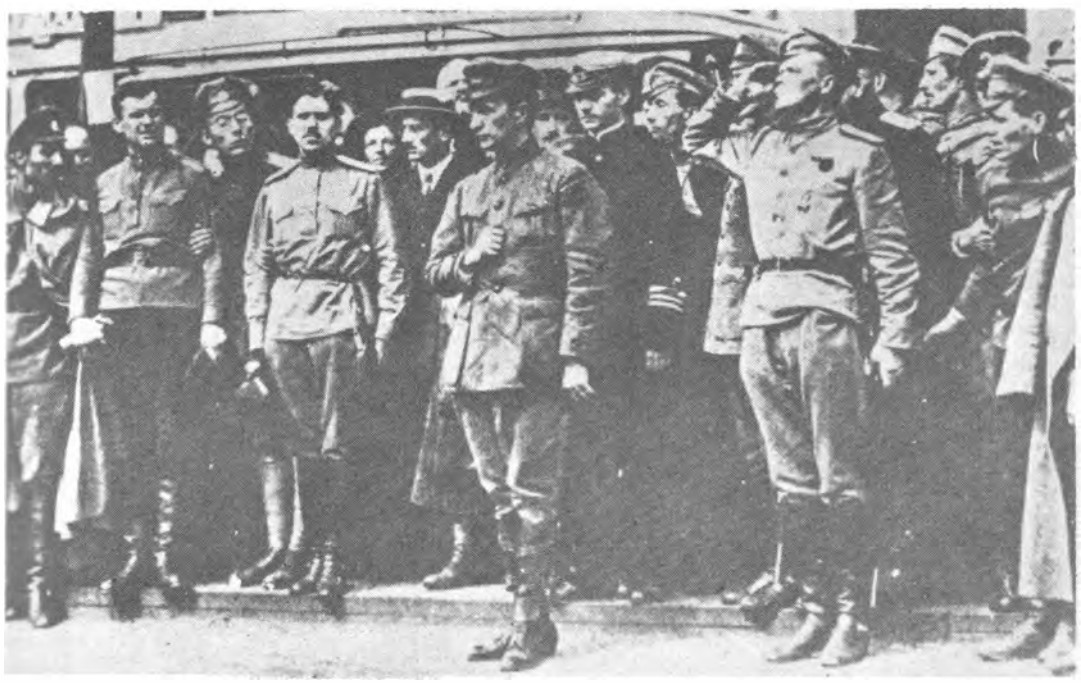

ı: Kerensky (ortada) 1917 yılı Temmuz ayında Petrograd daki gösteriler sırasında öldürülen Kazakların cenaze 'töreninde. Kazaklar, Petrograd'da Bolşeviklerin önderliğinde, işçiler asker ler ve bahriyeliler tarafından düzenlenen göste rileri bastırmak için başkente cağrılmışlardı.

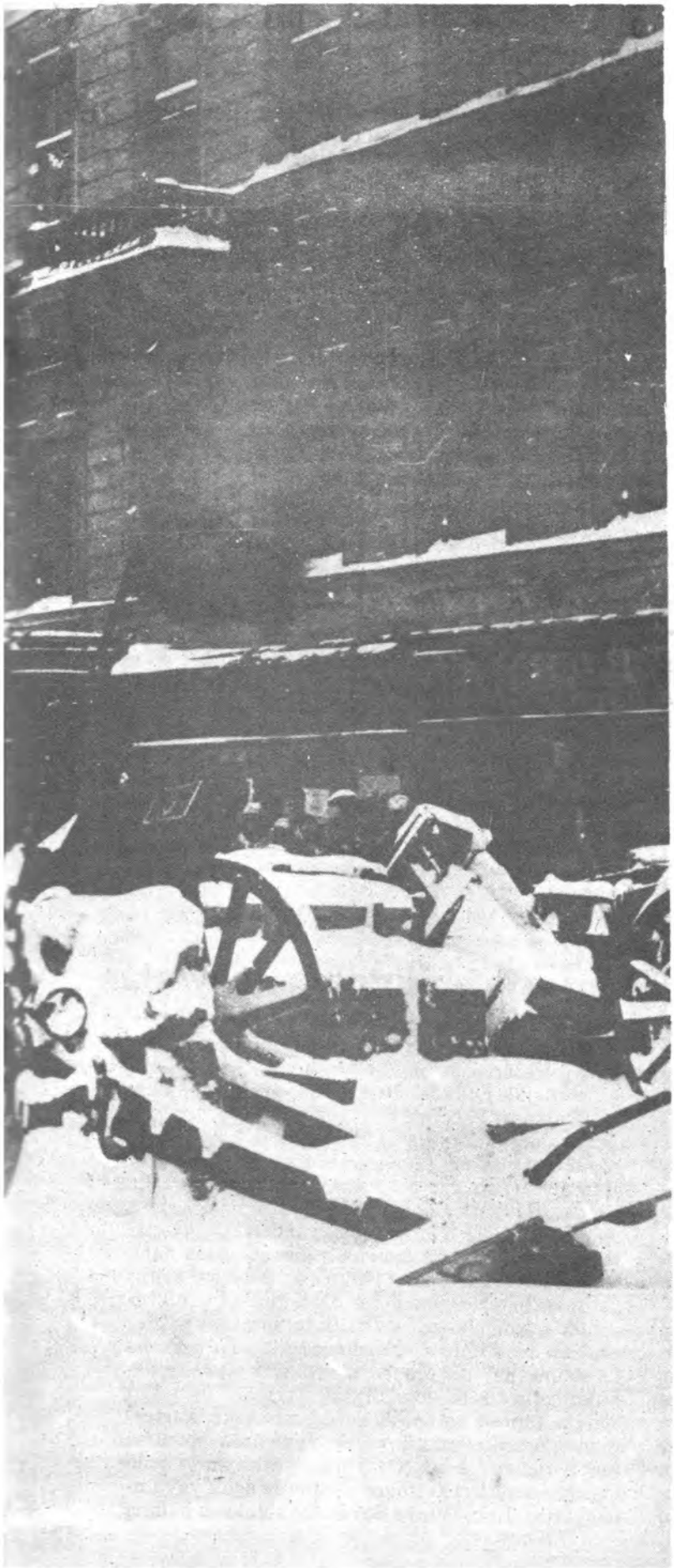

Devrimci Rus askerleri, şimdi Leningrad adını taşıyan Petrograd'ın Serglus Caddesindeki eczanenin önünde kurdukları barikadın önünde poz veriyorlar.

gazetelere sızdırılmıştı. Kornilov, kamuoyuna çağrıda bulunarak, Kerensky'nin söylediklerinin kesinlikle yalan olduğunu ileri sürdü.

Ama ne Kornilov ne de Kerensky, aralarında ki tartışmayı gerçek bir güç denemesine dökecek olanaklara sahip değillerdi. Kornilov'un Petrograd'a iktidarı devralmak için gönderdiği askerler, Geçici Hükümeti kurtarmakiçin başkente geldiklerini sanıyorlardı. Bu kargaşa içinde Kornilov'un gönderdiği askerler başkent sokaklarında dağılıp kayboldular. Başkentteki asıl askeri gücü oluşturan garnizon kuvvetleri ve Kronstadt üssü bahriyelileri ise aslında Sovyet'in ve Bolşeviklerin denetimindeydiler.

Kornilov olayı, gülünç bir biçimde sona eriyordu. Kornilov kendi kendini tutukluyor, Kerensky de kendisini başkomutan ilan ediyordu. Hukukçulardan oluşturulan bir araştırma komisyonu ise, her iki tarafın da karşılıklı birbirlerini defalarca aldattığını saptıyor, gerek Kornilov'un gerekKerensky'nin ne denli ağırbaşlılıktan ve saygınlıktan uzak olduğunu görerek şaşırıyordu. Bolşevikler iktidara geldiklerinde, araştırma komisyonu hala kesin bir sonuca varamamıştı.

Kerensky, Kornilov olayını "Bolşevizmin başlangıcı" olarak nitelediğinde bir gerçeği dile getirmektedir. Ama, Bolşevik iktidarını hazırlayan Kornilov'un, Geçici Hükümetin yetkilerini artırması yolunda yaptığı baskılar, bu yönde aldığı askeri önlemler ve önceden uyarılmadan bir asi olarak ilan edilmesi üzerine kızgınlıkla hükümete başkaldırması yol açmamıştır. Kornilov'un tüm bu davranışları, Kerensky hükümetinin kararsızlığı, güçsüzlüğü sonucu ortaya çıkmıştır. Aslında, Kerensky hiçbir zaman Kornilov'un isteklerini onaylamamıştı. Ve Lvov' un karmaşık sözlerini Kornilov'un bir ultimatom verdiği ve hükümete karşı başkaldırdığı,yolunda hemen kabul ederek, Savinkov kanalıyla Kornilov'a verdiği sözü tutmamak için bir bahane olarak kullanmıştı. Geçici Hükümetin son günlerindeki olayların başlıca suçlusu Kerensky' nin kendisidir. Tarihçiler de, o günlerdeki davranışları için Kerensky'yi suçlamaktadırlar. Kerensky bu son günlerinde ne sağa ne de sola yaranmıştır. Sağcı subaylar ve Kadetler kendisini Kornilov'u başkaldırmaya zorlamakla suçlarken, devrimci demokratlar, yani sol hareket de Kerensky'nin bir yandan devrimci görünüp diğer yandan da sağcılarla gizli pazarlıklarda bulunmakla suçlamaktaydılar. Kerensky'yi kabine içindeki en yakın dostları Nekrasov ve Tereşçenko'ya bağlayan bağlar bile Kornilov olayının etkisinden kurtulamamıştır. Nekrasov, olaydan sonra kabineden istifa etmiştr.

Kerensky'nın devletin en yüksek işlevlerini kendi üzerinde toplaması da halk arasındaki saygınlığının yaygınlaşmasına,yetkisinin artması nı sağlayamadı. Çeşitli partilerin ve grupların seç ip gönderdikleri temsilcilerden oluşturmaya çalıştığı bir ön parlamento da Kerensky bir kez daha küçük düşürecek ve Bolşeviklerin iktidarını hazırlayacaktı. Kerensky, adım adım yaklaşmakta olan Bolşevik iktidarını önleyebilmek için bu kuruldan tam yetki istediğinde partilerin ve çeşitli kamu kuruluşlarının temsilcileri kendisine, Bolşeviklerin iktidarını önleyecek tek önlemin, devrimci reformları kapsayan bir hükümet programının oluşturulması olduğu cevabını vereceklerdi. Ancak bu tür devrimci dönüşümler, kurucu meclisin yetkisi altındaydı.

Kendi topladığı ön parlamentoda yenilgiye uğradıktan iki gün sonra, Kerensky Bolşeviklerden kaçıyor, bakanları da Bolşevikler tarafından Peter ve Paul kalesine kapatılıyordu.

Halkın yaptığı tek şey, kapıyı tekmelemek oldu ve tüm Romanov ailesi aşağıya yuvarlandı.

Yanda: Başkentteki güçlü noktalar ele geçirildi.

Bolşevikler İktidara Geliyorlar

Mart ayında (Eski Rus takvimine göre Şubat) Çarlık Yönetiminin devrilmesi Rus halkları için büyük bir zaferdi. Askerlerle ittifak halinde, Rusya'nın emekçi halkları siyasal özgürlükleri için savaştılar ve kazandılar. Tüm ülke, bir boydan boya, işçi, köylü ve asker Sovyetleri ile bir ağ gibi örülmüştü. İktidar bir ikilem gösteriyordu. Bir yandan Sovyetler ile işçi ve köylü komitelerinin temsil ettiği iktidar, diğer yandan da Geçici Hükümetin temsil ettiği iktidar... Ama daha Haziran ayında, Geçici Hükümet, Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin desteğinde bir diktatörlük kurmuşlardı. Devrimin toplumsal hedeflerinden hiçbirisine ulaşılmamıştı. Ne Prens Lvov'un ne de daha sonraki Kerensky'nin hükümetleri köylülere toprak vermiş, ve onları zengin toprak sahiplerine bağımlılıktan kurtarmıştı. Fabrikalardaki işçiler acımasızca sömürülmeye devam ediliyor, yaşam düzeyleri hızla düşüyor ücretleri kesiliyor kentlerde açlık yaygınlaşıyordu. I.nci Dünya Savaşı ile soluksuz kalmış

olan ülke şimdi barışa susamıştı. Ama Geçici Hükümet savaşa devam politikası izliyordu.

Rusya, şiddet olayları ile patlak veren çelişkilerle parçalanmış bir durumdaydı. Tarımsal ilerleme, geniş toprakların zengin toprak sahiplerinin elinde bulunması yüzünden gerçekleş tirilemiyordu. Aynı zamanda, çağdaş sanayileşme, yoğun bir üretim ve işçi gücü ile ülkede gelişiyordu. 150 milyonluk Rusya'da kentlerdeki işçi nüfus 20 milyona varmıştı. Ve sendikalarda örgütlenen bu işçiler 1905 yılındaki devrimden siyasal mücadele konusunda çok şey öğrenmişler di.

Bolşevik Partisi

Vladimir İlyiç Lenin'in önderliğindeki Bolşevik Partisi, işçi isınıfının iktidarı alma, toprak sorununu çözümleme, savaşı sona erdirme, üretimde işçileri egemen kılma ve bankalar ile büyük sanayi kuruluşlarını devletleştirme yönün deki savaşımına öncülük ediyordu. Ama işçilerin ve köylülerin verdikleri bu savaşım, yönetici sınıfların temsilcileri tarafından şiddetli bir direnme ile karşılanıyordu.

1917 yılının Eylül ayında, Rus burjuvazisinin siyasal temsilcisi olan Anayasal Demokratlar (Kadetler) partisi ve Kornilov'un önderliğindeki ordu içindeki gerici çevreler karşı devrimci bir askeri darbe yaparak askeri bir diktatörlük kurma girişiminde bulundular. Burjuvazinin ve ordu içindeki gerici çevrelerin bu girişimi halkın devrimci Bolşevik Partisi çevresinde daha sıkı toplanmasından başka bir işe yaramadı. Eylül

ayının başında Petrograd ve Moskova'daki işçi ve asker Sovyetleri, Bolşevikler tarafından verilen karar önergelerinin hemen hemen hepsini onaylıyorlardı. Moskova Sovyet'inin başında Bolşevik partisinin en eski üyelerinden birisi olan V.P.Nogin bulunuyordu. Partiye yeni giren L.D.Trotsky ile Petrograd Sovyet'inin başkanlığına seçilmişti.

Ülkenin dört bir yanındaki Sovyetlerde Bolşeviklerin etkisi Eylül ve Ekim aylarında bir çığ gibi arttı. Hemen hemen her yerde, Sovyetlerde başı çekenler, Sovyetlerin kararlarına önderlik edenler Bolşevikler oldular.

Ve 1917 yılının güz aylarında Rusya'da devrim belirleyici safhaya girdi.

Rusya'daki tüm toplumsal sınıflar ve katmanlar en geniş kapsamlı devrimci bunalımı yaşıyorlardı. Çünkü bu bunalım, ulusal yaşamın her kesiminde kendisini gösteriyor, emekçi sınıfları olduğu kadar, yönetici katmanları ve siyasal partileri de etkiliyordu. Hiçbir şeyi gözden kaçırmayan incelikteki hassasiyeti ile Lenin, zengin toprak ağalarının ve burjuvazinin güdümündeki Geçici Hükümet'in ekonomik politikasının Rus ekonomisini nasıl çökerteceğini önceden bildiriyordu. Hükümeti felaketin eşiğine getiren tek tek yapılan yanlışlıklar değildi. Kitleler arasında devrimci bilincin görülmemiş derecede yaygınlaştığı, devrimci eylemlere tüm kitlelerin katıldıkları bir dönemde, Geçici Hükümetin ekonomik yaşamı gerici bürokratik önlemlerle düzenlemek istemesi kaçınılmaz bir biçimde yenilgiyle sonuçlanacaktı. Hükümetin uyguladığı politika, kıtlığa, üretim düzeninin bozulmasına, ekonomik ilişkilerin tahrip edilmesine ve ülkede bir kargaşanın patlak vermesine yönelikti. Ekonomiyi düzenlemek için gerçekten demokratik önlemler almak, yani bankaları ve üretim zincirlerini devletleştirmek, üretimi ve talebi denetim altında tutmak için bir adım daha ileri atma gerekiyordu. Bu da sosyalizme doğru bir adım demekti.

Geçici Hükümetin besin maddeleri politikasının çöküşü özellikle sıradan insanlar üzerinde etkili oldu. Besin maddeleri yokluğundan patlak veren 1917 Mart'ındaki olayların anısı daha halkın belleğinde tazeliğini yitirmemişti. Halkın gereksinimlerine hiç önem vermeyen Kerensky hükümetinin izlediği politika yüzünden Ekim devriminin hemen öncesinde halkın yiyecek maddesi bulması hemen hemen olanaksız olmuştu.

Geçici Hükümetin izlediği ekonomik politikanın çöküşü ise, en açık ve yoğun biçimiyle ulaşımın durmasında görülmektedir. Ulaşım, Rusya gibi büyük bir ülkede çeşitli bölgeleri

Üstte:
Olayler artık Duma'nın kontrolu altına girmişti. Duma Patrograd halkına düzenli biçimde bildiriler dağıtıyordu

Yanda: S.Lukin tarafından yapılan "Kaçınılmaz" adlı tablo. geçici hükümetin üyeleri tutuklenmış. Bir Kızıl Muhefız, Çarların taht odasında dimdik ayakta duruyor.

en solda:
Ordu içinde isyan zirveye ulaşmıştı. Reslmde da görüldüğü gibi evlerine dönmek isteyen askerleri eng ellemeki çin girişimlerde bulunuluyordu.

birbirine bağlayan ve ülkenin bütünlügü sağlayan candamarı niteliğindeydi. Ve ulaşım sektörü büyük bir hızla yıkılıyordu. Ekim ayının sonuna doğruUlaştırma Bakanı A.V.Liveovsky, ülkedeki ulaşım durumunun "ülke için yaşamsal gereği bulunan hizmetleri sağ layan başlıca demiryollarındaki ulaşımın durumu tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu" itiraf etmek zorunda kalıyordu.

Bütün ulusu kapsayan bunalımın bir başka göstergesi de, iktidardaki Sosyalist Devrimciler ve Sosyal Demokratlar (Menşevikler) arasındaki uzlaşmaz ayrılıktı.

Üstelik Sosyalist Devrimciler ile Menşevik partilerinde sol görüşlü fraksiyonların ortaya çıkması, parti yöneticilerinin kendi aralarında, sıradan parti üyeleri ile yöneticiler arasında, parti genel merkezleri ile kendi yöresel örgütleri arasındaki tartışmaların, anlaşmazlıkların, sürtüşmelerin yoğunlaşması ile hem Menşeviklerin hem de Sosyalist Devrimci partinin yöresel komitelerinin burjuvazi ile işbirliği sloganını red etmesi, bu partilerin reformcu politikalarının yıkılmasına yol açıyordu. 4 Kasım'da tüm Rusya'nın temsil edildiği Merkez Yürütme Komitesi'nin Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerin önderliğindeki asker üyeleri, hemen barış ilan edilmesini toprakların köylülere dağıtılmasını, iktidarın ise Geçici Hükümet tarafından kurulan ön parlamentodaki 'demokratik çoğunluğa' devredilmesini istediler.

Devrime İhanet Edenler

kim ayının ortalarından sonra, tüm emekçi halk Geçici Hükümete karşı açıkça savaş hazırlıklarına girişti. Heryerde işçiler silahlanıyorlar, silahlı işçilerden oluşan kızıl muhafız müfrezelerinin sayısı hızla artıyor, bu kızıl muhafızlar bulundukları bölgelerdeki garnizonlarda askerlerle ilişki kuruyorlardı. Başlıca kentlerde askeri garnizonlar ile kızıl muhafız birlikleri arasında ortak hareket planları hazırlanıyordu.Tüm cephelerde, ve özellikle Batı ve Kuzey cephelerindeki askerlerle Baltık Donanmasının bahriyelileri üzerinde işçilerin çok büyük bir devrimci etkisi vardı. Baltık Donanması denizcileri Kerensky hükümetini devrime ihanet eden hükümet olarak suçluyorlardı. İşçi ve askerlerin temsilcilerinden oluşan Sovyetler, alay ve tümen düzeyinde kurulan asker komiteleri sayısız işçi komiteleri, düzenledikleri toplantılarda Geçici Hükümet devrilmedikçe ve tüm iktidar Sovyetlere geçmedikçe devrimin hedeflerinden hicbirisini ulaşılamayacağını açık açık söylüyor-

Rus cephesindeki köylerde ilerleyen bir birlik.

lardı. 29 Ekim'de Vladimir bölgesi Sovyetlerinin kongresinde onaylanan bir kararda, Geçici Hükümet ve onu destekleyen tüm partiler devrime ihanetle suçlanıyor ve bölgedeki tüm Sovyetlerin Geçici Hükümete kesin, kararlı ve açık bir biçimde savaş halinde oldukları ilan ediliyordu.

Bu, halk ile hükümet arasındaki acımasız ve belirleyici savaş süreci içindeki eylemlerden yalnızca biriydi. Vladimir Sovyetleri kongresinde onaylanan karar kısa süre içinde, Moskova, Ivanova-Voznesensk, Aleksandrov, Kovrov, Rya zan ve diğer bölgelerin Sovyetleri tarafından da benimseniyordu. Ryazan bir Sovyetler kongresin de iktidarın hemen üstlenilmesi yolunda bir karar alınmasından hemen sonra İçişleri Bakanı Nikitin, silahlı kuvvetlerin Ryazan halkına karşı harekete geçmesini istiyordu. İşişleri Bakanı 31 Ekim'de Moskova Garnizon Komutanına telgraf çekerek, "Sivil yönetimin olanakları ile durumu denetlemenin imkansız olduğunu" bildiriyordu. Ama Moskova garnizon komutanının bu durumda yardım sağlaması da olanaksızdı. Çünkü elinde güvenebileceği tek bir askeri bile yoktu. Moskova Sovyet'i, Geçici Hükümet'in kararlarının dikkate alınmamasını öngören bir öneride bulundu bölgedeki tüm Sovyetlere.Moskova'dan hemen hemen 10.000 kilometre uzaklıkta bulunan Vladivostok Sovyeti ise, kendi kararlarına uyulmamasının karşı devrimci bir eylem olarak niteleneceğini belirten bir karar alıyordu. Urallar daki Sovyetler'de en güncel görevin Geçici Hükümetin devrilmesi olduğunu karara bağlıyorlardı.

bu halk hareketi içinde önderliği sanayi işçisi ve onun siyasal temsilcisi olanpartisiüstlenmişti. Heryerdefabrikalarda işçi komiteleri kuruluyor ve her yerde bu komitelerde Bolşevikler egemen oluyorlardı. 30 Ekim ile 4 Kasım arasında Petrograd'da tüm Rusyadan gelen fabrika komiteleri temsilcileri bir toplantı yaptılar. Toplantıya katılan 167 delegeden 96'sı Bolşevik partisinin üyeleriydi.

Grevler ve Köylü Ayaklanmaları

1917 Güzünde düzenlenen grevler Sovyetlerin iktidar savaşımı içinde önemli bir yer alıyordu ve onunla yakından bağıntılı bir nitelik taşıyordu. Metal işçileri, tahta işçileri, kimya işçileri, eczane lerde çalışanlar, demiryolu işçileri, tekstil işçileri, madenciler greve çıktılar. Moskova ve çevresinde 300,000 tekstil işçisinin 3 Kasım'da yaptıkları grev bölgede tüm yaşamı etkiledi.

İşçiler fabrikaları işgal ettiler, telefon santrallarını elegeçirdiler depoları ve büroları kendi denetimlerine aldılar.Aslında buna yalnızca bir grev denemezdi: İşçiler yalnızca iktidarı almak sorunu ile karşı karşıya kalmakla yetinmemişler, bu sorunu çözümlemeye başlamışlardı bile. Ama 1917 yılında proleteryanın savaşımında kullanılan çok çeşitli silahlardan yalnızca birisiydi grev. Kızıl muhafızların ve işçi milislerinin fabrikalarda kurdukları denetim, fabrikaların yönetiminde elde ettikleri deneyim, toplumsal yaşamın her katında sağlanan örgütlenme düzeyi, bundan

sonra olayların izleyeceği çizgiyi denetlemek açısından işçilere çok büyük olanaklar sağlamış, tüm ülke çapında onların önderlik işlevini yerine getirmelerini olanaklı kılmıştı.

İşçi sınıfı savaşımının gücü, işçilerin köylüler üzerinde büyük bir etkiye sahip olmaları gerçeği ve köylülerin de işçi sınıfı hareketi tüm ülkede zengin toprak ağalarına karşı düzenledikleri ayaklanmalarla işçi sınıfına sağladıkları destek ile bir misli daha artıyordu. Eylül ve Ekim aylarında kırsal kesimde 2,000 kadar siyasal eylem olmuş, köylüler toprak ağalarını öldürerek topraklarına el koymuşlardı.

Lenin, 1917 yılının Ekim ayı ortalarında şöyle yazıyordu: "Köylülerin çoğunlukta olduğu bir ülkede, yedi aylık bir demokratik hükümetin yönetimi sonunda, durum köylülerin ayaklanmasına yol açıyorsa, bu hiç kuşkusuz devrimin ulusal düzeyde ne denli çökmüş olduğunu, ne denli bir bunalım içinde bulunduğunu ve bu bunalımın görülmemiş ölçüdeki derinliğini ve karşı-devrimci güçlerin olanaklarının sonuna geldiklerini açıkça kanıtlamaktadır."

Ama Mayıs ayında oluşturulmuş bulunan Tüm Rusya Köylü Temsilcileri Konseyi, yani Rusya'da köylülüğün resmi temsilcisi, artık kimseyi temsil etmiyordu. Bu konseyin Yürütme Kurulu, (Başbakanın Sosyalist Devrimci Kerensky, Tarım Bakanının da gene Sosyalist Devrimci Maslov olduğu) hükümetin, köylülere karşı düşmanlıkpolitikasını destekliyor, ayaklanan köylülere karşı hükümetin düzenlediği cezalandırıcı hareketleri onaylıyordu. Zengin toprak ağalarına karşı ayaklanan köylüler, kararlı bir savaşım içine girdiler. Köylü ayaklanmalarının yoğun olduğu merkezlerde, köylülerin zengin toprak sahiplerine karşı giriştikleri eylemler, sanayi işçilerinin etkisi altında hem açık ve kesin bir örgütlenme hem de iyice belirlenmiş amaçlara sahip oldu. Tver bölgesinde bir köylü kongresine katılan 332 delege oybirliği ile el konan toprakların yönetimini toprak komitelerine devretme kararı aldı. Tambov bölgesinde toprak komiteleri kiliseye ve zengin toprak ağalarına ait topraklara el koyuyor ve bu toprakları ya hiç toprağı olmayan ya da pek az toprağa sahip köylülere kiraya veriyordu. Aynı türden eylemler, tüm ülkede tekrar tekrar görülmekteydi.

Hükümetin Gücü

Geçici Hükümet köylülerden gelen bu taleplere nasıl cevap veriyordu? Hükümet, köylülerin eylemleri karşısında, onları zor kullanarakbastıracakkuvvetler gönderiyor, bir yandan da amacı hiçbir zaman köylülerin toprak taleplerini karşılamak olmayan ama köylülerin isteklerini bir süre için oyalayacak yasal öneriler hazırlıyordu.

Köylülerin eylemlerini bastırabilecek nitelikte Geçici Hükümetin elindeki güçler sınırlıydı ve geniş çapta Kazak birlikleri ile süvarilere dayanmaktaydı. Köylüler tarafından girişilen eylemler, Geçici Hükümetin elindeki sınırlı güçleri, ayaklanmaların olduğu çok sayıda bölge arasında dağıtmak zorunluluğunu doğurmuştu: Ryazan, Kursk, Tambov, Kiev, Tula, Saratov, Samara,Minsk,Kazan, Podolsk, Volhayniya ve diğer bölgelerde hükümet köylü ayaklanmalarıyla başa çıkmak zorundaydı. Belirli bölgelere gönderilen süvari birlikleri ile Kazak taburları ayaklanan köylü denizi içinde yitip gidiyordu. Bu arada, Geçici Hükümetin siyasal komiserleri, köylü ayaklanmalarının görüldüğü her bölgeye askerlerin gönderilmesini istiyorlardı.

Ama yöresel yöneticilerin kendileri bile bir süre sonra ayaklanan köylülüğe karşı zor kullanmanın boşunalığını anlamışlardı.

Köylü ayaklanmalarının süresince hükümeti destekleyen toprak komiteleri bile zengin sahiplerinin topraklarına el koymak ve bunları yoksul köylüler arasında dağıtmak zorunda kalmışlardı. Kadetler ve Sosyalist Devrimciler, köylü ayaklanmalarını küçümsüyorlar, bunun yalnızca **'çılgınca bir anarşi'** olduğunu söylüyorlar, karşılıkların ve kan dökümlerinin olageldiğini ileri sürüyorlardı. Ama gerçeği çarpıtma çabaları sonuç vermiyordu. Köylü ayaklanmalarının yoğun olduğu bölgelerde toprak komitelerinin ve köylü Sovyetlerinin el koydukları araziyi son derece düzenli bir biçimde yoksul köylülere dağıttıkları görülüyordu. Sosyalist Devrimci partinin köylü komitelerinin düzgün çalışmasını engellediği bölgelerde ise gerçekten anarşi patlak veriyordu. Ama köylüler 1905 yılındaki ilk Rus devriminden gerekli dersleri almışlardı. Ekilebilir topraklara ve zengin toprak ağalarının arazilerine el konulmasıbiçiminde ortaya çıkan köylü eylemleri ve başkaldırmaları 1917 yılında, 1905-1907 yılları arasında görüldüğünden üç, dört misli daha fazlaydı. 1917 güzünde köylü eylemlerinin yüzde 60 ya da 70'i toprağa el koyma biçiminde ortaya çıkıyordu.

Hükümetçe önerilen reformlara gelince bunların özü, Tarım Bakanı Maslov tarafından verilen son önergede açıkça kanıtlanmaktadır. Geçici Hükümetin ele aldığı en sol görüşlü yasa önerisi olan bu önergeye göre, zengin toprak sahiplerinin toprağa sahip olma hakkına dokunul mayacaktı. Bu yasa önergesinde kurulması öngörülen **"toprağı işletme hakkı fonu"** yalnızca, **"sahiplerince işletilmeyen toprakların verilmesi için kullanılacaktı."** Toprağı işleten köylülerin ödeyecekleri kira ise doğrudan doğruya toprak sahibinin cebine girecekti.

Geçici Hükümetin görev başında kaldığı sekiz ay süresince, köylülerin yeni bir devrim olmadıkça ne toprağa sahip olabilecekleri ne de kendilerini toprak ağalarının baskısından kurtarabilecekleri kanıtlanmıştı. Köylülerin başkaldırmasına yol açan bu deneyim, sanayi işçilerinin savaşımı ile birleşince sosyalist devrimin başarısı için en olumlu koşulları ortaya çıkartmış oldu.

1917 Kasımında Bolşevik Partisinin üye sayısı 350,000 kadardı. Ama Bolşeviklerin asıl güçleri, etkileri altında bulunan Sovyetlerin,işçi sendikalarının fabrika komitelerinin, köylü ve

Doğu cephesinde Alman topcu ateşi Rus birliklerinin bölgesini kan banyosu haline getiriyor.

Tannenberg'te ölen binlerce Rus askerinden yazıları

asker komitelerinin üyelerinin oluşturduğu milyonlarca insandan ileri geliyordu. Ulusal düzeyde, silahlı bir ayaklanmanın biçimlendiği sırada, Lenin'in devrimci partisinin başlıca görevi bu başkaldırmayı yürütecek olan güçlerin siyasal ve askeri örgütlenmesini sağlamaktı. Bu hazırlık çalışmasının merkezinde emekçi sınıf bulunmaktaydı. Kızıl Muhafızlar, sokak savaşlarını taktiklerini öğreniyorlar, savaş konusunda deneyimlere sahip oluyorlar ve ordu içindeki devrimci öğelerle ilişkiler kurarak bu ilişkileri güçlendiriyorlardı. Rusyada diğer ulusların yaşadığı bölgelerde ise, Bolşevikler bu ulusların desteğini kazanıyorlardı. Şimdiye kadar baskı altında tutulan bu uluslar, sosyalist bir devrimde ulusal ve toplumsal kurtuluşlarının güvencesini görüyorlardı. Bu bölgelerin hepsinde de ulusal kurtuluş hareketlerini, işçilerin ve köylülerin devrimci savaşımı ile birleştiren devrimci savaşım merkezleri kurulmuştu. Böylece Petrograd ve Moskova tek bir cephe halinde Rusya'nın uzak köşeleriyle birleşiyordu. Asya'da Taşkent, işte böylesine bir devrim merkeziydi. Daha 1917 yılının Eylül ayında Taşkent'te Kerensky hükümetine karşı savaş bayrağı açılmıştı. Kafkasya da ise devrim merkezi sanayileşmiş Baku kentiydi. Ukrayna'da Harkov ve Donbass, Batı bölgelerinde ise Minsk'di. Bolşevikler ülkenin geleceğini belirleyecek tüm merkezlerde önde gelen güç olmuşlardı: Başkentte, sanayi merkezlerinde, Batı ve Kuzey cephelerinde iç bölgelerde ise başlıca garnizonların bulunduğu kentlerde. Bütün bu bölgelerde yayınlanan 75 Bolşevik partisi yayını, örgütlenmeyi sağlayan çok önemli bir güçtü.

Devrimci Yapı

Silahlı bir ayaklanma için Bolşevik Partisinin 1917 yılının Ağustos ayında yapılan 6.ncı kongresinde alınan karar hemen uygulamaya sokulmuştu. 23 Ekim'de Lenin'in de katıldığı bir Merkez Komitesi toplantısında Bolşevik Partisi başkaldırma ile ilgili bir karar alıyordu. Kararda, silahlı başkaldırma içi kesin bir tarih saptanmıyor, **"Silahlı bir ayaklanma kaçınılmazdır ve koşullar bu tür bir eylem için olgunlaşmıştır"** deniliyordu. Merkez komitesi, tüm parti örgütlerinin bu gerçeği dikkate almalarını ve her türlü uygalamalarını akılda bu gerçek tutularak düzenlemelerini istiyordu. Karara Zinoviev ve Kamenev karşı çıkmışlardı. Bir hafta sonra Kamenev, Bolşevik Partisi Merkez Komitesinin almış olduğu bu kararı eleştiren bir yazı yazdı. Yazı, Menşevik Partisinin organı Novaya Jizn (Yeni Hayat) gazetesinde çıktı. Trotsky de, Merkez Komitesinin oturumu sırasında bu karar yönünde oy kullanmıştı. Ama daha sonra, fikrini değiştirerek, ayaklanmanın, ülkedeki iktidar sorununu çözümlemesi beklenen Sovyetlerin ülke çapındaki kongrelerinden sonraya bırakılmasını savundu. Trotsky'nin bu tutumu, daha sonra Lenin tarafından şiddetle eleştirilecek ve Lenin, ayaklanmayı Sovyetler Kongresinden sonraya bırakmanın, karşı devrimci güçlere toparlanmak ve Sovyetleri dağıtmak fırsatını vermekten başka anlama gelmeyeceğini söyleyecekti.

29 Ekim'de, Petrograd komitesinin temsilcileri, Bolşeviklerin askeri örgütlerinin temsilcileri, fabrika komitelerinin ve işçi sendikalarının temsilcilerinin de katılmasıyla genişletilen Bolşevik partisinin Merkez Komitesi toplantısında silahlı başkaldırma için karar alındı ve bu eylemi yürütecek Askeri Devrim Merkezini oluşturulması için kendi içinden bazı üyeler seçti. Bu kurulun üyeliklerine A.S.Bubnov, F.E. Dzerjinsky, Y.M.Sverdlov, I.V.Stalin ve S.M.Uritsky seçildiler. Kurulun örgütleme çalışmalarında en büyük yükü kaldıran üyesi 17 yıldan beri devrim için çalışan, hapishanelere atılmış, çalışma kamplarında bulunmuş, sürgünden yedi kez kaçmış 32 yaşında bir Bolşevik olan Yakov Sverdlov'du. Bu beş kişiden oluşan kurul, Sovyet'in silahlı başkaldırma için yasal karargahının bir bölümünü oluşturuyordu. Petrograd Sovyet'inin Askeri Devrim Komitesi adlı bir kurulu vardı. Bu komitede de çoğunluk Bolşeviklerdeydi. Askeri Devrim Merkezini oluşturan beş kişinin dışında, bu komitede Bolşeviklerden N.I. Podvoysky ve V.A.Antonov - Ovseenko ile Sosyalist Devrimci partinin sol kanadından P.E.Lazimir bulunmaktaydı.

Ekim ayının son haftalarında, Sovyetlerin, fabrika komitelerinin, ordudaki asker komitelerinin bölgesel ve yöresel toplantıları ve kongreleri yapıldı tüm Rusya'da. Tarihte halk kitlelerinin kapitalist düzene saldırı için işçi sınıfının çevresinde böylesine yüksek düzeyde örgütlendiği, seferber olduğu bir döneme daha tanık olmamıştı.

Bu arada, Geçici Hükümet yeniden durumu kendi denetimine almak çabaları içindeydi. I Kasım'da geçici hükümet, Kaluga bölgesi Sovyetini dağıttı, Moskova ve Minsk kentlerini Kazak birlikleri ile kuşattı, başkent Petrograd'da ki garnizonda bulunan devrimci birlikleri başka yerlere nakletme girişiminde bulundu. Bütün bu girişimlerin tek sonucu, her yerde devrimci güçlerin etkenliklerinin daha da artması oldu.

Askeri Devrim Komitesi, Petrograd'daki tüm askeri birliklere ve önemli devlet dairelerine kendi komiserlerini atadı. Devrimci askerler ve Kızıl Muhafızlar savaşa hazır duruma getirildiler. 6 Kasım tarihinde, devrime ihanet eden hükümete karşı halkın hiddeti bir çığ gibi harekete geçti ve hükümeti ezdi. Aynı gün Bolşevik Partisinin Merkez Komitesi, posta ve telgraf hizmetleri, demiryolu ulaşımı, başkentin besin sorunu ile ilgili kararların alındığı ikinci bir karargah kurmuştu Peter ve Paul kalesinde. Petrograd garnizonu ve Kızıl Muhafızlar ise, Geçici Hükümetin hemen devrilmesini sağlayacak askeri harekatı örgütlüyorlardı.

Sovyetler Kongresi

Petrograd kenti, birbirlerine köprülerle bağlı bir çok ada üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla 6 Kasım günü bu köprülerin stratejik önemi çok büyüktü. Kızıl Muhafızlar tüm

Kornilov - ordunun savaşma gücünü eski haline getirmeye kararlıydı.

Sağda: Temmuz gösterileri. Pankartta, "Kahrolsun kapitalist bakanlar. Tüm İktidar Sovyetler'e" denilliyor.

Üstte: Kerensky tereddütleri hem subayların hem devrimcilerin kendisine güven duymamaları ile sonlanmıştı.

köprülerin üzerinde mevzilenmişler ve hükümet safında çarpışmakta olan harp okulu öğrencileri ile bazı karşı devrimci subayların kent merkezi ile işçi mahallelerinin bağlantısı kesme girişimlerini başarısız bırakmışlardı. Devrimci askerler, merkez postanesini, haber ajansını, ve Baltık (Finlandiya) tren istasyonunu işgal etmişler, Helsingfors ve Kronstadt limanlarındaki Baltık filosuna mensup savaş gemileri devrimci Petrograd'ın yardımına gelmişlerdi.

6 Kasım akşamı, Lenin gizlenmekte olduğu yerden çıkıp, silahlı başkaldırmanın yönetildiği karargaha geldi ve onun yönetiminde hareket daha da hızlı gelişmeye başladı. Askeri Devrim Komitesinin askerleri 6-7 kasım gecesi ve sabahı, telefon santralını bir kaç tren istasyonunu ve devlet bankasını ele geçirdiler. Rusya'nın başkenti şimdi ayaklanan halkın elindeydi.

7 Kasım sabahı Lenin, devlet gücünün Askeri Devrim Komitesinin eline geçtiğini haber veren ve "Rusya vatandaşlarına," başlığını taşıyan çağırısını yazdı. Zafere ulaşan devrimin bu ilk belgesi çarçabuk basılıp Petrograd sokaklarında ve caddelerinde duvarlara yapıştırıldı.

Aynı gün, öğleden sonra 2.35'de Petrograd Sovyet'i toplandı. Bu toplantıda Lenin sosyalist devrimin başarıya ulaştığını ilan etti. Kısa ve duygulandırıcı konuşmasında Lenin sosyalist devrimin güncel görevlerini şöyle sıraladı: Bir Sovyet hükümetinin kurulması, eski devlet yönetiminin ortadan kaldırılması ve yerine yeni Sovyet hükümetinin yönetim mekanizmasının kurulması, savaşın sona erdirilmesi, hemen, adil bir barış sağlanması, toprak sahiplerinin mallarına el konulması ve sanayi üretiminin üzerinde işçilerin gerçek denetimlerinin kurulması.

7 Kasım gün boyunca Sovyetler Kongresinden parti grupları Smolny enstitüsünde toplantılar yapıyorlardı. Sovyetlerin tüm Rusya'yı kapsayan ikinci kongresinin ayrıntıları sıradan halkın ne denli Bolşeviklerin safına geçmiş olduğunu derinliğine kanıtlamaktadır. Birinci Sovyetler Kongresinde Bolşevikler tüm delegelerin yalnızca yüzde 10'na sahiptiler. İkinci Kongrede ise Bolşeviklerin delege oranı yüzde 52'ye çıkmıştı. Bolşevikler, toplam delege sayısının yüzde 15'i kadar, Sosyalist Devrimcilerin sol kanadını oluşturan oyları da peşlerinden sürükleyip götürüyorlardı. Oysa birinci kongrede, Sosyalist Devrimci partinin bir sol kanadı bile yoktu. Birinci Kongrede toplam delegelerin yüzde 84'ünü oluşturan Menşevikler ve her renkten Sosyalist Devrimci partinin sağ kanadı, bu ikinci kongrede delegelerin yalnızca yüzde 26'sına sahiptiler.

Küçük burjuva partilerinin 1917 Haziranı ile 1917 Ekim ayı arasında ne denli dağılmış olduklarını kanıtlamak için yüzde 84'den yüzde 26'ya gerilemeden başka bir kanıt gerekmez. Bununla birlikte Bolşevikler, Sovyetler'de yer alan diğer partileri tecrit etmek ya da onları tümüyle ortadan kaldırmak yoluna gitmediler.

Tüm Rusya Sovyetlerinin ikinci Kongresinin ilk oturumu 7 Kasımg ünü gece 10.40'da başladı ve ertesi sabah 5'den biraz önce sona erdi.

Smolny Enstitüsünün beyaz mermer sütunlarla süslü büyük salonu ağzına kadar insan doluydu. Smolny Enstitüsünün dört duvarı arasında Rusya'nın her bölgesinden gelen temsilcileri bulmak olasıydı: Sanayi merkezlerinden tarım bölgelerinden, diğer ulusların yaşadıkları bölgelerden, Kazak bölgelerinden, cephede ve cephe gerisindeki askeri garnizonlardan.Bu topluluk Rusya'da devrimin geleceğini saptayacak gerçekten temsil niteliği yüksek bir topluluktu.

Kongre başkanlığı kürsüsünün hemen arkasındaki platformda, Sovyetlerin eski Merkez Komite üyeleri yer almışlardı - Bagdanov, Gots, Dan, Filippovsky. Ama bu, onların Sovyetlerin en yüksek organının önderleri olarak son görünüşleriydi. Aynı zamanda bu olgu, onların halkın isteğine ve iradesine karşı koymak politikalarının ne denli yanlış olduğunun bir itirafı ve kongrenin ne denli yasal olduğunun bir kanıtıydı. Çünkü, Kongrenin daha açılışında, eski Merkez Komite üyelerinin de bulunuşu, onların zaten çok azalmış olan etkilerini yeni seçilecek yöneticilere devretmeye hazır oldukla-

rının bir kanıtıydı.

Kongre, Bolşeviklerden ve Sosyalist Devrim cilerin sol kanadından bir Başkanlık Kurulu seçti, Dan ve arkadaşları, platformdan ayrıldılar ve Kongre çalışmalarına başlandı.

Gerçekleşmiş olan devrim ile ilgili, siyasal partilerin arasındaki çelişkileri ortaya koyan uzun uzun ve ateşli konuşmalar yapıldı. Bu konuşmalarda, Smolny Enstitüsünün dört duvarının çok ötesinde, Rusya'da toplumsal güçlerin ilişkilerini yansıtan bir mantık ve bir sistem bulunmaktaydı.

Öte yandan, Petrograd'ın merkezindeki Kışlık Saray'da toplanan Geçici Hükümet ise tüm Rusya'dan tecrit edilmişti. Saray, harp akademisi öğrencileri, Kazaklar ve kadın askerlerin oluşturduğu tabutlarca savunulmaktaydı. Dev rimci birliklerin ve kızıl muhafızların sesleri Kışlık Saray'a yaklaştıkça ve cephelerden gelen haberler gittikçe umutsuzlaştıkça en serinkanlı bilinen politikacıların bile yaptıkları konuşmalarda büyük bir sinirlilik görülüyor ve giderek sözleri mantıksızlaşıyordu. Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerin sağ kanadına mensup üyeler ise sürekli toplantıyı terkedip, daha sonra geri dönerek yapılan işi güçleştiriyorlardı. Yaptıkları işin sonucu kendileri için kötü oldu.

Çok gürültülü gösterilerden ve haykırışlardan sonra Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerin sağ kanadı 50 kadar delegeyle birlikte toplantıyı terkettiler. Ama aynı zamanda da toplantıda, son derece anlamlı yeni bir gruplaşma oldu. Sosyalist Devrimcilerin sayısı yedi azalmış ancak Sosyalist Devrimci partinin sol kanadını oluşturan grubun sayısı 81'e çıkmıştı. Menşevikler ise tümüyle ortadan silinmişlerdi. Ama, Enternasyonalist Menşeviklerin (Bolşevikler'e yakın görüşlü) sayısı 21'e yükselmişti. Yani Sosyalist Devrimci ve Menşevik gruplarını oluşturan üyeler, kongreyi terketmek konusunda önderlerinin verdikleri karara karşı çıkmışlar ve kongreye devam eden sol görüşlü diğer gruplara katılmışlardı.

7 Kasım gecesi, 10 sıralarında, Kışlık Sarayı kuşatmakta olan devrimci askerler, Neva ırmağı üzerindeki Aurora zırhlısının tek bir top atışıyla işaret vermesi üzerine harekete geçtiler ve Kışlık Sarayı ele geçirdiler. Antonov - Ovseyenko, Geçici Hükümet üyelerini tutuklayarak onları Kızıl Muhafızların eşliğinde Peter ve Paul kalesine gönderdi.

Yakarışlar

Bu arada karşı devrimci güçleri oluşturan Menşevikler ve Sosyalist Devrimci Partinin sağ kanadı, tüm umutlarını cephedeki askerlere bağlamışlardı 6 ve 7 Kasım günleri, Genel Karargah'tan General Dukhonin ve Savaş Bakanlığının Tolstoy adlı bir temsilcisi Petrograd'dan cepheye, başkentteki ayaklanmayı bastıracak birliklerin gönderilmesini isteyen bir sürü telgraf çektiler. Bu telgraflarda, Petrograd'a en kısa ve çabuk yoldan asker gönderilmesi çin cephedeki komutanlara yakarılıyordu. Romanya ve Güney Batı Cephesindeki birliklerin komutan-

ları, Petrograd'daki ayaklanmayı bastıracak birliklere sahip olmadıklarını söyleyerek cevapladılar başkentten gelen bu yakarışları. Ancak, cepheden başkente gönderilen alaylarda, yolda demiryolcular, devrimci askerler ve işçiler tarafından durduruluyordu. Petrograd tren yolu üzerindeki Orşa'da tam bir devrimci denetim vardı. Başkente hiçbir tren gönderilmiyordu. Moskova'daki devrimcileri bastırmak için gönderilen zırhlı trenler ise Minsk, Vyazma ve Gomel'de durduruluyorlardı. Bu merkezlerde, yalnızca asker taşıyan trenlerin durdurulmasıyla yetinilmiyor, Batı Cephesi komutanlarına gönderilen telgraflar bile yoldan alıkonuluyordu.

Böylece, karşı devrimcilerin tüm umutlarına karşın cephelerdeki askerler geniş çapta Sovyetler'i desteklediklerini kanıtladılar. Sabah saat 5.17'de kuzey cephesindeki devrimci birlikleri temsilden N. V. Krilenko, yorgunluktan bitkin bir biçimde Sovyetler Kongresinde kürsüye çıktı ve konuştu. Konuşmasından sonra Kongre tarafından tüm Rus silahlı kuvvetlerinin başkomutanlığına seçildi. Krilenko konuşmasında, Kuzey cephesinde de bir Askerî Devrim Komitesinin kurulduğunu ve bu komitenin tüm cephede komutayı ele aldığını, Petrograd'a devrimi bastırmak için gönderilen trenler dolusu askeri durdurduğunu haber verdi. Ancak, Petrograd'a ayaklanmayı bastırmak için gönderilen ve başkente gelmeden yolda durdurulan trenlerden, temsilciler, gruplar halinde ard arda Smolny Enstitüsüne geliyorlar ve devrimi desteklediklerini bildiriyorlardı.

Sosyalist Devrimin, "**İşçilere, Köylülere ve**

Savaşta ölen Rus askerlerinin toplu mezarları

Askerlere Çağrı" başlığını taşıyan ilk resmi belgesi Lenin tarafından yazılmıştı. Bu belgede, iktidarın Sovyetler Kongresi tarafından devralın dığı ve tüm ülkede, işçiler, köylüler ve askerlerin temsilcilerinden oluşan Sovyetlerin iktidarı temsil ettiği ilan ediliyordu. Böylece devrimin hukuksal yönü çözümlenmiş, Sovyetlerin iktidarı kurulmuştu.

Ayrıca, sekiz aydan beri çevresinde en şiddetli tartışmaların yapıldığı, barış, toprak, işçilerin denetimi, azınlıkların kendi geleceklerini kendilerinin tayin etme hakkı, ordunun demokratikleştirilmesi gibi sorunlarda bu belgede açıkça ele alınmış ve çözümlenmişti.

"İşçilere, Köylülere ve Askerlere Çağrı," Kongrede yalnızca iki muhalif ve 12 çekimser oya karşı büyük bir çoğunlukla kabul edilmişti. Bu onay, Lenin'in, ülkede tüm iktidarı Sovyetler'e devretme düşüncesinin kesin bir zaferiydi. Tüm Rusya Sovyetler'i İkinci Kongresinin onayladığı birinci karar ise barış ile ilgiliydi.

Barış

Daha sonra, bazı eleştirilerde, pek de haklı olmayarak, Bolşevik iktidarı olmasa da Rusya'nın barışa kavuşacağı ileri sürülmüştür. Bu eleştirilerde, barışın gecikmesinin başlıca nedeninin Müttefik hükümetlerin yaptıkları yanlışlıklar ve Rusya'da Geçici Hükümetin savaş ya da barış konusunda kesin bir karar vermemesi olduğu da iddia edilmiştir.

Geçici Hükümet'in her türden bir çok yanlışlık yaptığı kuşkusuzdur. Ama, bu yanlışlık lar hiçbir şekilde bazı kişilerin güçsüzlüklerinden yada onların kişisel hatlarında kaynaklanmıyordu. Bu yanlışlıkların başlıca nedenleri, Geçici Hükümetin izlemiş olduğu politikanın sınıfsal niteliği, bu hükümetin devrimci hareketin karşısında gösterdiği nefret ve korku ile Müttefik Devletler'e olan bağımlılığıdır. Bu bağımlılık o denli yoğundu ki, devrim hareketine karşı askeri güçün toparlanabilmesi için Alman Bloku ile barış yapmayı öneren Savaş Bakanı A.I.Verkhovsky bile bu görevinden atılmıştı.

8 Kasım sabahı saat 9'da Tüm Rusya Sovyetleri Ikinci Kongresinin ikinci oturumu açıldı. O günleri tanık olan ve devrime katılan Amerikan gazetecisi John Reed'in sözleriyle, **"Lenin kürsüye çıktı. Bir eliyle kürsünün köşesini kavrayıp, küçük, pırıltılı gözlerini kalabalık üzerinde gezdirdi ve tüm delegelerin sıralarından fırlayıp ayakta bir kaç dakikasüren alkışlarını hiç duymuyormuş gibi bir süre bekledi."** Daha sonra Lenin sözlerine şöyle başladı: **"Barış sorunu, zihinleri en çok yakan sorundur, çözümü için bir an bile yitirilmemesi gereken en güncel sorundur."** Daha sonra Lenin, proleterya devriminin ne gösterişli sözcüklerin, gözalıcı giysileri içinde olduğunu ne de gürültülü bildiriler ve olanaksız vaadler ardında gizlendiği-

ni söyledi. En kısa yoldan, Rusya halklarının ve tümdünya uluslarının kanlı kırımdan kurtarılması gerekti. Lenin'in, tüm savaşan uluslara ve onların hükümetlerine, savaş tazminatı ve toprak verme zorunluluğu olmaksızın hemen adil bir barışı sağlayacak görüşmelere başlamayı öneren karar önergesinde bir güvenlilik ve güçlülük görülmekteydi.

Barış Kararı, izlenecek yeni dış politikanın yasal temelini oluşturuyordu: eşitlik, tüm halkların egemenliğine saygı, gizli diplomasinin bir yana bırakılması ve farklı toplumsal sistemlerin barış içinde bir arada yaşayabilmeleri ilkeleri. Karar, yalnızca savaşan ülkelerin hükümetlerine değil, aynı zamanda da onların halklarına hitap ediyordu.

Müttefik ülkelerin diplomatik temsilcileri, Sovyetler Kongresinin onaylamış olduğu bu karara gözlerini kapattılar ve hiç böyle bir belge yokmuş gibi davranmayı yeğlediler. Ama bu belge, yüzlerce milyonu bulan emekçi halk yığınlarının gerçek malı oldu. 1917 sonu ile 1918 yıllarında dünyanın çeşitli ülkelerini kasıp kavuran grevler bu gerçeği kanıtlamaktadır.

Barış Kararnamesi Kongre tarafından oy birliği ile onaylandı. Kongre, bu karardan hemen sonra, ikinci güncel soruna eğildi: toprak sahiplerinin mülkiyet haklarının hemen ortadan kaldırılması. Halkın, büyük bir heyecanla beklediği, bir yüzyıldan beri düşlediği, toprak sahiplerinin baskısının kaldırılması ve özgür olmak düşleri Toprak kararı ile gerçekleşiyordu. Kararda, **"Toprak sahiplerinin mülkiyet hakları hemen ve herhangi bir tazminat ödenmesini gerektirmeksizin kaldırılmıştır"** deniliyordu. Bütün topraklar, bundan böyle halkın malı olacaktı. Tüm toprakların ve malikanelerin dökümünü yapmak ve ulusal ekonominin hizmetine verilen herşeyin en devrimci biçimde dikkatle korunması görevi yöresel Sovyetler'e görev olarak veriliyordu. Kararda, sırada köylülerin ve Kazakların topraklarına el konulmayacağı da özellikle belirtilmekteydi. Kararnamenin bir bölümünde ise Rusya'nın çeşitli bölgelerinde köylü komiteleri tarafından hazırlanan 242 maddelik köylü istekleri de yer almaktaydı.

Delegelerden, Toprak Kararı aleyhine yalnızca biri oy kullandı. Sekiz delege de çekimser

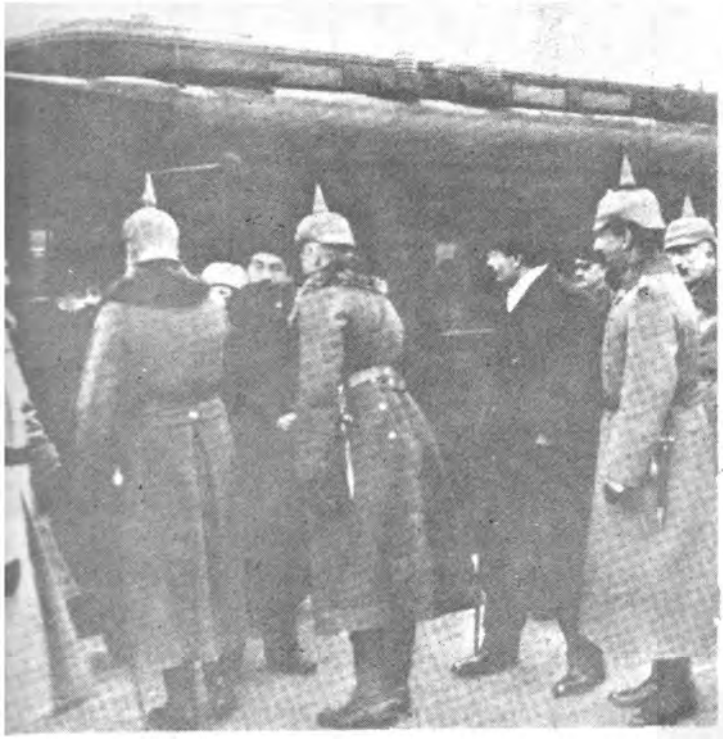

kalmıştı. Böylece Bolşevikler, devrimin bir numaralı sorunu konusunda da büyük bir zafer kazanıyorlardı. Köylülük, devrimi gerçekleştiren kentli işçi sınıfının elinden toprak sahibi oluyordu. Bu, köylüler ile işçiler arasındaki ittifakı, devrimin ilerideki gelişmesi için büyük bir güç haline getiriyordu. Köylülüğün 1905 yılında gerçekleştiremediği, yani, demokratik köylü hakları ile sosyalizm için mücadeleyi birleştirememesi, 1917 Kasım ayında gerçekleştiriliyordu.

Yapısı açısından devrimci bir demokrasinin özelliklerini taşıdığı için Toprak Kararı hem devrimci hem de sosyalist olan yöntemlerle uygulandı. Yani, şimdiye kadar hiçbir burjuva

Joffe, Karakhar ve Trotsky'den oluşan Rus delegasyonu Brest Litovsk'de Almanlar tarafından karşılandı.

Rus hatlarını aşan Alman askerleri Bolşevikleri Ukrayna boyunca kovaladılar.

devriminin yapamadığı oranda toprağın feodal ilişkilerdenkesinlikle ve tümüyle temizlenmesini sağladı. Toprak üzerinde özel mülkiyeti kaldırarak, bankaların, sınai girişimlerin ve ulaştırma araçlarının kapitalist mülkiyetin kaldırılmasına doğru ilk adımı attı.

Toprak Kararı uyarınca yapılan tarım reformu ve onu izleyen yasalar sonucunda orta ve çok dar gelirli köylülere 218,700,000 hektar toprak dağıtıldı. Zengin toprak sahipleri, Çarlık ailesi ve kilise toplamı 162 milyon hektarı bulan topraklarının hepsini kaybettiler. Zengin çiftçiler, Rusya'daki adlarıyla kulaklar 1914 yılında sahip oldukları 1(,480,000 hektar topraklarının 54,675,000 hektarını vermek zorunda kaldılar.

Toprağın bu denli devrimci dağıtımı, daha sonra diğer reformların ve tarımda sosyalist bir üretim sisteminin geliştirilmesinin temelini oluşturacaktır.

Rus kövünde cocuklara bir Alman askeri seker dağıtıyor.

İLK SOVYET HÜKÜMETİNİN KURULMASI

Toprak kararnamesinin onaylanmasından sonra Tüm Rusya Sovyetler'i İkinci Kongresinin önünde yapılacak son bir iş daha kalıyordu Hükümeti kurmak.

Kongrede onaylanan programın yürütülmesi için Kamenev devlet yönetiminin alacağı biçim konusunda açıklamalarda bulundu. Kamenev'in açıklamalarına göre devlet işleri, çeşitli dallarda bakanlıklar diyeceğimiz komisyonlarca yürütülecekti. Bu komisyonların başkanları ise Halk Komiserleri Sovyet'i adını taşıyan bir kurul oluşturacaklardı. Bu kurul, diğer bir deyişle Sovyetlerin ilk Bakanlar Kurulu'ydu. Kamenev, komisyonların çalışmalarını, **"emekçi erkek ve kadınlar, askerler, denizciler, köylüler ve büro işçilerinn kitle örgütleri ile yakın işbirliği içinde yürüteceklerini"** söylüyordu. Devletin bu biçimde düzenlenmesini Bolşevik Partisi Merkez Komitesi hazırladığı bir taslakta öngörmüştü. Plana göre, hükümeti denetleme görevi de Sovyetler Kong resine ve bu Kongrenin Merkez Yürütme Komitesine veriliyordu.

Tüm Rusya Sovyetler'i İkinci Kongresinde oluşturulan birinci Halk komiserleri Sovyet'ine Bolşevik Partisi Merkez Komitesinden yedi üye seçiliyordu. Lenin, hükümet başkanı, Rykov İçişleri Komiseri, Miliutin, Tarım Komiseri, Nogn Ticaret ve Sanayi Komiseri, Trotsky Dışişleri Komiseri, Lomov Adalet Komiseri, Stalin Uluslar (Azınlıklar) Komiseri seçiliyorlar, kara, deniz kuvvetleri ile tüm savunma işleri ise Antonov - Ovseyenko, Krilenko ve Dibenko'dan oluşan üç kişilik bir komiteye devrediliyordu. Çalışma Bakanlığı ya da Çalışma Komiserliğine Sliyapnikov, Eğitim Komiserliğine Lunaçarski, İkmal Komiserliğine Teodoroviç, Posta ve Telgraf yöneticiliğine ise Glebov adında bir işçi getiriliyordu. Ulaştırma Komiserliği ise Demiryolları İşçileri Sendikası ile yapılacak anlaşmaya göre, bu göreve onlardan birisinin atanması için boş bırakılmıştı.

İlk Sovyet hükümeti, dört işçi ve 11 aydından oluşuyordu. Halk Komiserleri Sovyet'ine seçilenlerin hepsi Bolşevik partisindendi. Aslında Sosyalist Devrimci Partinin sol kanat üyeleri de ilk bakanlar arasına alınmak istenmiş, ancak kendileri bunu kabul etmemişlerdi. Sosyalist Devrimcilerin sol kanadının, hükümetin dışında kalmakla taşıdıkları amaç, Rusya'da diğer partiler ile Bolşevikler arasında arabuluculuk yapmaktı. Çünkü ileri sürdükleri gerekçeye göre, yalnızca Bolşeviklerden oluşan bir hükümet devrimi yürütmek gibi güç bir görevin altından kalkamayacak, Batılı müttefik ülkeler böylesi bir hükümeti kendilerine muhatap kabul etmeyeceklerdi. Bununla birlikte Sosyalist Devrimci Partinin sol kanadı Bolşeviklerden oluşan hükümetin tüm çalışmalarını destekleyeceğini açıklıyordu.

Yeni hükümeti Sovyetler Kongresi büyük bir çoğunlukla onayladı. Bu arada Sovyetler Kongresinin Merkez Yürütme Komitesi de seçildi. Komiteye 62 Bolşevik ve 29 Sosyalist devrime girdi.

Sabaha karşı saat 5.15 de Kamenev, Kongrenin gündemini tamamladığını ve çalışmalarını bitirdiğini ilan ediyor, delegelerden cepheye, istasyonlara, fabrikalara, köylere, birlik lerine gitmelerini ve oralarda devrim için çalışmaya başlamalarını istiyordu.

Hükümetin kurulduğunun ertesi günü, Kerensky, Petrograd'ın 35 kilometre kadar güney batısındaki Gatçina'dan General Krasnov'un eski hükümete bağlı Kazak birliklerinin başında, yakında başkente gelerek yeniden iktidara geçeceğini ileri sürüyordu. Petrograd'da Trotsky, Askeri Devrim Komitesinin başı olarak, başkenti Krasnov'un kuvvetlerine karşı korumak için önlemler almaya başladı. Ama askerleri yeniden toparlamak, onları yeniden savaşa sokmak artık

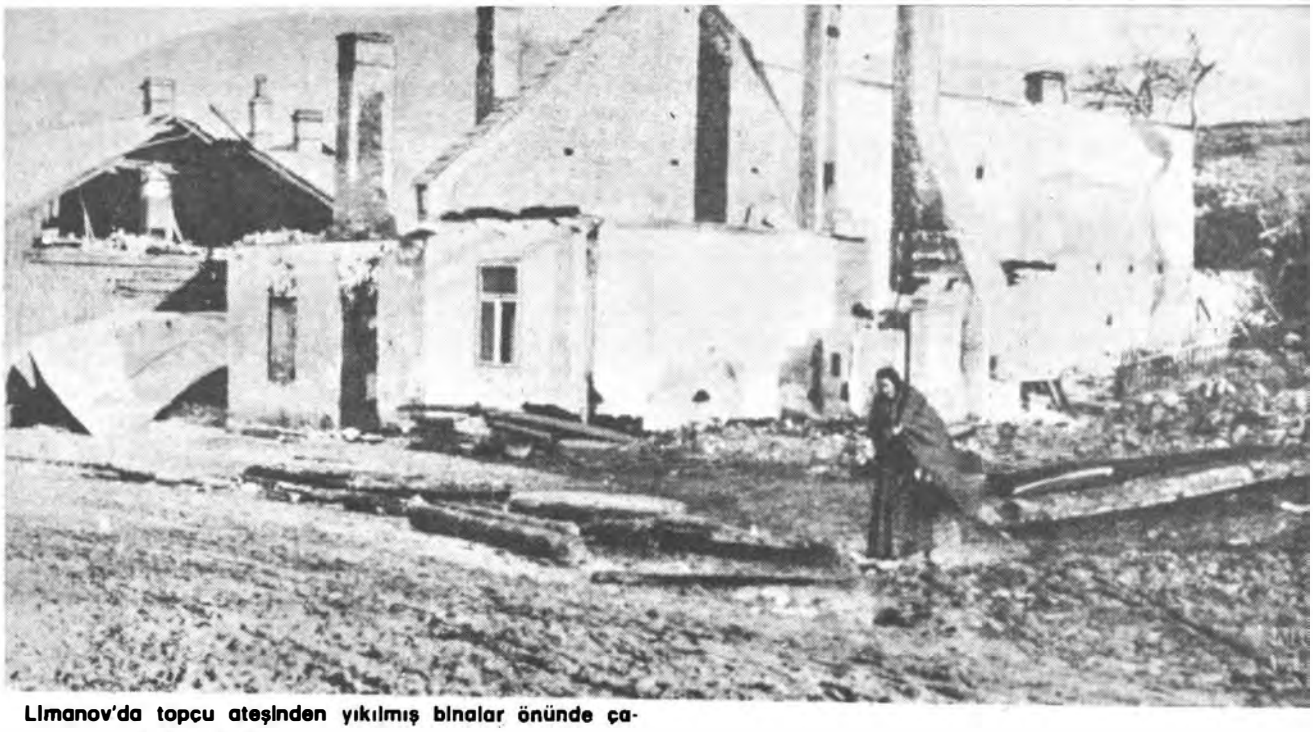

Limanov'da topçu ateşinden yıkılmış binalar önünde çaresiz, aç bir Rus kadını.

eskisi kadar kolay değildi. Petrograd garnizonunun birlikleri, Kerensky hükümetinin devrilişi sırasında kolaylıkla Bolşevikler'e yardımcı olmuş lardı. Ama artık savaş istemiyorlardı. Başkentin savunmasında Askeri Devrim Komitesinin elindeki en güçlü silah sivil işçilerden ve devrimcilerden oluşan Kızıl Muhafız birlikleriydi. Bu Kızıl Muhafızlar ile, Petrograd garnizonundan asker birlikler başkentin çevresinde savunma mevzilerine girdiler.

Başkent çevresinde Krasnov'un kazakları ile Devrim'i savunan Kızıl Muhafızlar ile askerlerin karşılaşması son derece belirleyici oldu. Petrograd garnizonunun devrimci askerleri gibi, Kerensky ve Krasnov'un kazakları da kanlarını akıtmaya hiç niyetli gözükmüyorlardı. Aslında Kazaklara, bir avuç Alman casusunun başkentte çıkarttığı ayaklanmayı bastıracakları söylenmişti. Ama başkentin girişinde Petrograd garnizonun tüm askerlerini ve silahlı Kızıl Muhafızları görünce Kazakların savaşmaya hiç niyetleri olmadığı görüldü. Aslında, bu noktada Kerensky yeterli derecede güvenilir güç elde etmiş olsaydı başkente yeniden girebilirdi.

28 Ekim'de Trotsky, Gatçina'da Kızıl Muhafızlarıyla Kerensky'ye bağlı askerlerle dövüştü ve onları yenilgiye uğrattı. Ama Kerensky Kızıl Muhafızların elinden kaçmayı başardı. Gatçina ve Petrograd çevresinde çatışmalar sürerken başkentte Harp Okulu öğrencileri başkaldırdılar ve kısa bir süre için başarılı da oldular. Kerensk'nin dönmesni isteyen subay adaylarının tutsak aldıkları kişiler arasında Sovyetlerin ilk savaş bakanı Antonov - Ovseyenko da bulunmaktaydı.

Bu ayaklanmayı bastırmak için başkentte Bolşevikler çok sıkı önlemler aldılar. Harp Okulu öğrencilerinin tutsak aldıkları Bolşevik yöneticilerin kurtarılması için Trotsky şöyle diyordu: **"Düşmanlarımız iyi bilsinler, elimizdeki tutsaklar birer rehinedir ve onların elindeki her işçi ve köylü tutsağın hayatı beş subay adayı değerindedir."**

31 Ekim'de Kerensky'nin Kazak birlikleri Petrograd yakınlarındaki Pulkovo tepesinde Kızıl Muhafızlara teslim oldular. General Krasnov tutsak edilmiş ancak Kerensky bir kez daha Kızıl Muhafızların ellerinden kaçmayı başarmıştı. Krasnov daha sonra, Sovyetler'e karşı savaşmayacağına söz verdiğinden serbest bırakılmıştı. Ama bu Krasnov'un İç Savaş sırasında Moskova' da Devrimci güçlere karşı savaşmasını engelleme di.

Kerensky kuvvetlerinin Petrograd çevresinde yenilgiye uğratılmasından sonra Rusya'nın çeşitli merkezlerinden Sovyetlerin giderek denetimi ellerine aldıkları yolunda haberler geliyordu. Ancak bu durum kanlı ve uzun bir iç savaşın patlak vermesini engellemeyecekti.

Daha Petrograd çevresinde Kızıl Muhafızlar, General Krasnov'un birlikleri ile savaşırlarken, Bolşevikler ile diğer partiler arasındaki çekişmeler başkentte yoğunluk kazanmaya başlamıştı. Bolşevik partisinin içindeki bazı kararsız kişiler, Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler ile uzlaşma taraftarıydılar. 29 Ekim'de Lenin, Stalin ve Trotsky'nin bulunmadığı bir toplantıda Bolşevik Partisinin Merkez Komitesi Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler ile görüşmeler yapma kararı aldı. Görüşmelerde, Sosyalist Devrimciler

Üstte: 1921-22 kıtlığının sonuçları da büyük oldu 1922'de açlıktan ölen çocuk ölüleri;

Altta: Kronstad'lı denizciler ve subaylar Finlandiya'ya sığındıktan sonra.)

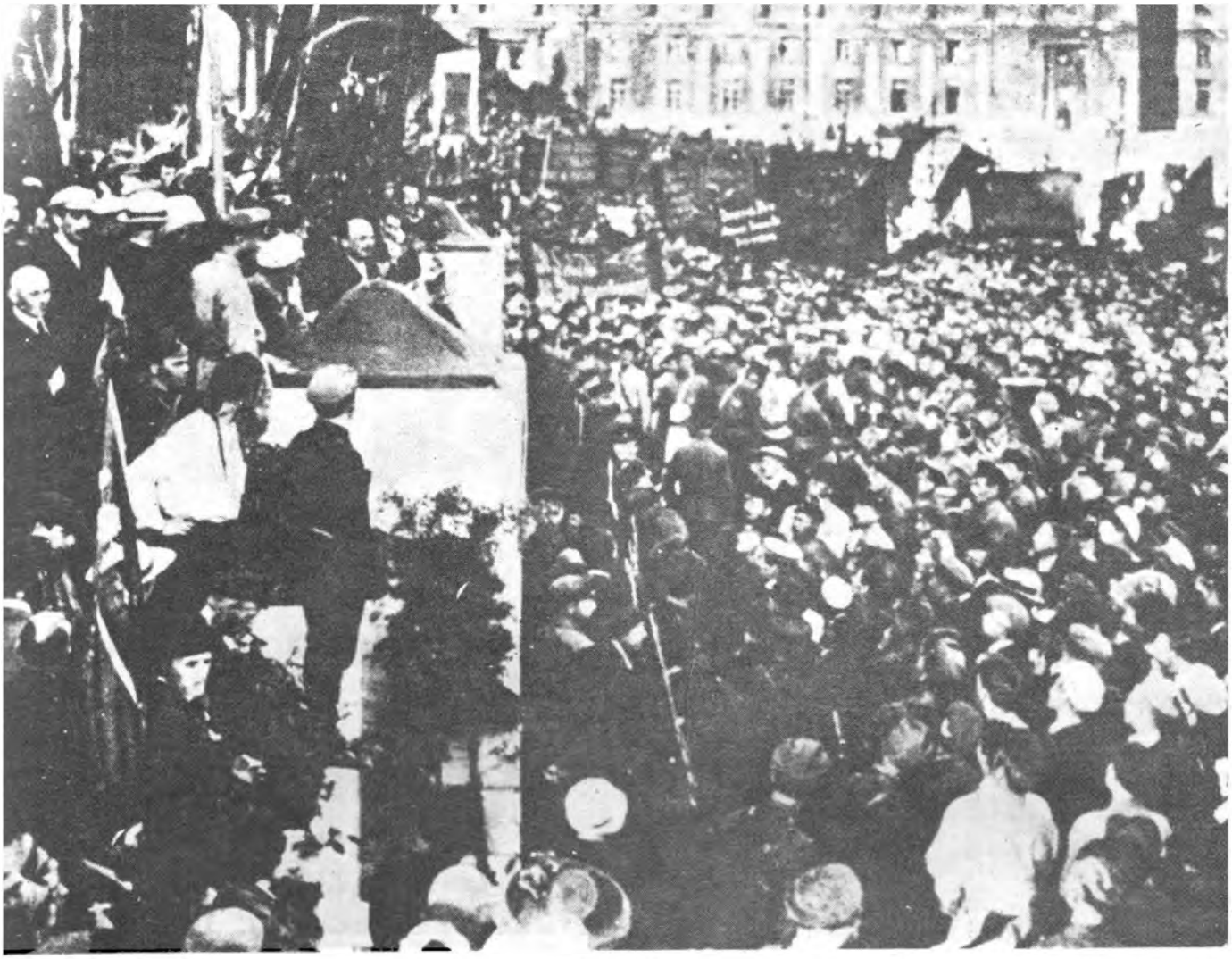

Üstte: Lenin 26 ekim (8 kasım) 1917'de Smolny Enstitüsü'nde toplanan II. Pan-Rus kongresinde tam Sovyet iktidarını ilan ediyor. Altta: Bir devrimci sosyalistin Moskova sokaklarında tutuklanışı.)

İşgal edilmiş bir Rus köyünde toplantı yapan Alman subay ve erleri.

ve Menşevikler, Bolşeviklerle bir koalisyon hükümetine girmenin koşulu olarak, hükümetin Sovyetler Kongresine değil "**devrimci demokrasi taraftarı çevrelere**" sorumlu olmasını, Bolşeviklerin yönetimindeki silahlı güçlerin hemen dağıtılmasını ve koalisyon hükümetinde Lenin'in yer almamasını ileri sürdüler. Ancak bu istekler en ılımlı Bolşeviklerin bile kolay kolay kabullenemeyecekleri isteklerdi. Bolşevik Parti içinde uzlaşma taraftarlarının başında ise Kamenev ve Riyazanov geliyordu.

Lenin ise, Bolşeviklerin tek başlarına hükümeti kuramamaları için hiçbir neden göremiyordu. Kerensky güçlerinin yenilgisinden iki gün sonra, 2 Kasım'da, konu Sovyetler Merkez Yürütme Komitesinde tartışıldı. Bu tartışma, hem Bolşevik Partisinin içinde hem de hükümette, devrimin başarıya ulaşmasından beri ilk kez büyük bir bunalımın patlak vermesine yol açıyordu. Sovyetler Merkez Yürütme Komitesinin Başkanlığına seçilen ve bu görevi genç Sovyet Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanlığı ile eşanlamlı olan Kamenev, İçişleri Komiseri Rykov, Tarım Komiseri İlintin, Sanayi ve Ticaret Komiseri Nogin, Eğitim Komiseri Lunaçarsky ve İkmal Komiseri Teodoroviç'in de desteği ile kendi partisi aleyhine oy kullandı. Hükümet dışındaki Zinoviyev, Lozovskiy, Riyazonov ve Yuriniyv de Bolşeviklerin hükümetinin dağılması ve bir koalisyon oluşturulması yönünde oy kullandılar. Bu uzlaşma taraftarlarının, davranışlarının gerekçesi olarak öne sürdükleri en önemli faktörler, demiryolu işçilerinin henüz Bolşevikleri destekleyecekleri yolunda bir karar almamış olmaları ve başkentte besin maddesi ile diğer gerekli malların stoklarının önemli ölçüde azalmış olmasıydı.

Aslında, Bolşevik partisinin ilkelerinden birisi de, üyelerinin hangi görevde olurlarsa olsunlar parti disiplinine, yani partinin aldığı kararlara uymayı zorunlu kılmaktaydı. Lenin bu ilke çerçevesinde, uzlaşmacıları aldıkları kararı yeniden gözden geçirmeye ve parti disiplinine uymaya çağırdı. Ertesi gün, yani 3 Kasım'da, Parti Merkez Komitesi toplantısında uzlaşmacılara karşı bir ültimatom hazırlanıyor ve bu kişilerin parti politikasına uymadıkları takdirde olağanüstü bir kongrenin toplanacağı ve bu toplantıda ya uzlaşmacıların izledikleri politikanın onaylanması ya da onların partiden atılmalarının isteneceği bildiriliyordu. Uzlaşmacılar bu

Saldırıya uğramış bir siperde ölmüş Rus askerleri.

ültimatoma hem parti merkez komitesinden hem de hükümetten istifa ederek cevap verdiler. Uzlaşmacılar, yalnızca Bolşeviklerin oluşturacağı bir hükümetin **"yalnızca siyasal şiddet kullanarak ayakta kalabileceğini ve sorumsuz bir yönetim kuracağını"** söyleyerek durumu protesto ediyorlardı.

Bir kaç gün içinde 'uzlaşmacıların' hepsi alınış oldukları diğer görevlerden de atılıyorlardı. Kamenev, Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi başkanlığından ayrılmak zorunda kalıyor yerine Lenin'i destekleyen Sverdlov seçiliyordu. Sosyalist Devrimcilerin sol kanadı ise Lenin'in hükümetine katılmayı kabul ediyorlardı. Böylece devrimden sonra patlak veren ilk parti ve hükümet bunalımı atlatılmış oluyordu.

Devrimden bir ay sonra da, Çarlık yönetimini yeniden kurmak amacıyla, bazı Batılı ülkelerin de yardımıyla kurulan Beyaz Ordu'nun ilk müfrezeleri Kornilov, Kaledin, Alekseyev ve Denikin komutasında Don ırmağı üzerinde iç savaşı başlatacak ilk harekata girişiyorlardı. Orenburg-daki Kazak birlikleri ise Dutov komutasında Sovyetlere karşı ayaklanıyorlardı Beyaz Orduların başkentten uzak bölgelerde harekata giriştikleri haberleri Petrograd'a ulaşınca da sağcı Kadetler ve Sosyalist Devrimci partinin sağ kanat üyeleri de yer yer ayaklanmalar düzenlemeye başlamışlar dı. 28 Kasım'da Kadet partisinin yasa dışı olduğu Bolşevikler tarafından ilan ediliyordu. Trotsky, Kadet Partisi Merkezi'nin Beyaz Orduların asker toplama karargahı biçiminde çalıştığını söylüyor ve **"Fransız Devrimi sırasında Jacobin'ler bunlardan çok daha dürüst insanları giyotine göndermiş lerdi. Bizim kimseyi idam etmeye niyetimiz yok ama halk kitlelerinin sinirlerinin gergin olduğu bir zamanda Kadetlerin kendileri bela arıyorlar"** diyordu

Brest Litovsk Antlaşması

Rus Devriminin geleceği için belirleyici bir nitelik taşıyan iç savaş günlerini anlatmadan önce, gene genç Sovyet Cumhuriyeti'ne damgasını basan ünlü Brest- Litovsk Barış Antlaşmasının hangi koşullar altında imzalandığını belirtmekte yarar var. Anımsanacağı gibi 26 Ekim, 1917 tarihinde, Sovyetler'in tüm Rusya'da iktidarı devraldıklarını ilan etmelerinden hemen sonra Sovyetler Kongresinin aldığı ilk karar barışa ilişkindi. Lenin, birbiriyle savaşan tüm ülkelerin hükümetlerini ve halklarını vakit geçirmeden, tazminat ve toprak verme koşulu olmaksızın barış görüşmelerine çağırmıştı

Bu çağrıya karşı Çarlık Rusya'sının Müttefik leri olan İngiltere ve Fransa kızgın bir tepkiyle karşılık vermişlerdi. Aslında Müttefikler, Bolşeviklerin iktidara geldikleri takdirde neler olacağını önceden biliyorlardı. Petrograd'daki İngiliz, Frans ız ve bir ölçüde Amerikan elçilikleri, Prens Lvov, Mliukov ve Kerensky'den Şubat ayından beri sürekli olarak Lenin'in partisinin yasaklanmasını, ortadan kaldırılmasını istiyorlardı. Hatta General Kornilov'un, Kerensky hükümetine karşı düzenlemeye kalktığı darbe bile Müttefiklerin desteğinden yoksun değildi.

Sovyetler'in iktidarından sonra, 7 Kasım'da

isyanın bastırılmasını yönetti. Birliklerinin bozgunundan

Altta: Ekim 1917 Kronstad'lı devrimci denizciler Kronstad'lı gemiciler, mart 1921 de devrimin ilk amaçlarındaki arılığa dönülmesini isteyeek, yukardan tabana ka bul ettirilmek istenin iradeye kar şı çıktılar: Üstte: Kronstad isyanını bastırma işiyle görevlendiriler. kurmay heyeti.)

Üstte: Kızıl Ordu'nun 7 Mart 1920 günü Irkutsk'a girişi. Kızıl Ordu'nun başında ise Troçki. Altta: Bulunuyordu.

Solda: Petrograd garnizonuna bağlı birliklerin delegeleri. Bazıları otoriteye kulak asmadıklarını kanıtlamak için omuzlarındaki rütbeleri söküp atmışlardı.

Lenin, Stalin ve Krilenko, Kerensky'nin Genelkurmay Başkanı General Dukhonin'den Alman Yüksek Komuta heyetine ateş kes önerisinde bulunmasını istediler. Dışişleri Komiseri olarak Trotsky, Petrograd'daki tüm Müttefik ülkelerin elçilerine birer mesaj göndererek Rusya'nın barış isteğini açıkladı. Almanlar bir yandan bu barış çağrısına sevinirken, bir yandan da bu çağrının geldiği Devrim hükümetinden çekiniyorlardı. Çünkü Bolşeviklerin iktidarı, Alman muhafazakarlarının yutamayacakları kadar köklü bir değişimi simgeliyordu. Bu arada İngiltere ve Fransa hükümetleri Sovyet iktidarını tanımamayı ısrarla sürdürüyorlardı. İngiltere ve Fransa, genel karargahı Mogilev'de olan Rus ordularının Başkomutanı Dukhonin ile ilişki kurmayı yeğ tutmular. Bu tutumları ile Sovyetler tarafından kurulan hükümet yerine Rusya'daki tek temsilcilik niteliği bulunan makamın Mogilev'deki ordu karargahı olduğunu anlatmak istiyorlardı sanki.

Müttefik hükümetleri Dukhonin'e gönderdikleri mesajda. Rusya'nın ateş kes için Almanlarla görüşmelere oturduğu takdirde Japonların Sibirya'ya saldırmalarını sağlayacakları yolunda bir tehditte bulunmaktan da çekinmiyorlardı. Aslında Dukhonin zaten ateş kes emrini dinlememişti. Ama Sovyetler iktidarının emirlerini dinlememek Dukhonin'e pahalıya mal oldu. Kendi askerleri tarafından öldürüldü, yerine Bolşevik Kirilenko, silahlı kuvvetler başkomutanı olarak atandı.

14 Kasım günü Alman Yüksek Komuta Heyeti, Sovyetler'in ateş kes için yaptıkları görüşme önerisini kabul etti. Krilenko, aynı gün, askerlere " **ateş kesmeleri ve cephede Alman askerleri ile dostluk kurmaları**" emrini veriyordu. Kirilenko böylece devrimci duyguların ve devrimci bilincin Alman askerlerine de bulaşacağını umuyordu.

19 Kasım günü mütareke komisyonları buluştular. Almanlar bir ay sürecek geçici bir barış antlaşması önerisinde bulundular. Sovyet temsilcileri ise, Batılı Müttefiklerin durumu gözden geçirmelerini sağlamak için, ateş-kes uygulamasının bir hafta kadar uzatılması isteğin de bulundular. Sovyetler hala Müttefiklerin de katılacağı toptan bir barış antlaşması yapılmasının olanaklı olduğunu sanıyorlardı. Almanlarla tek taraflı bir barış anlaşması yapılması taraftarları çok azdı. Ama Lenin onların arasındaydı. Bu bir haftalık ateş kes uzatması içinde Petrograd'da Dışişleri Komiseri Trotsky yeniden Müttefik devletlerin elçileri ile temaslarda bulunmaya çalıştı. Ama İngiltere ve Fransa Sovyet hükümetinin girişimlerini soğuk bir sessizlikle karşıladılar.

Brest Litovsk görüşmeleri 9 Aralık günü başladı. Görüşmelerin başında Mihver devletlerini oluşturan Almanya, Avusturya - Macaristan ve Osmanlı temsilcileri savaş tazminatı ve toprak verme koşulu olmaksızın hemen bir barış antlaşması imzalamaya hazır olduklarını belirttiler. Sovyet temsilcilerine başkanlık eden Yoffe ise, ateş kes uygulamasında ikinci bir on günlük uzatma isteğinde bulundu. Bu sürede Müttefik hükümetlerinin durumu değerlendirecekleri ve toptan bir barışa karar verebilecekleri umuluyordu.

Gerçek müzakereler ise 27 Aralıkta Trotsky'nin Brest-Litovsk'a gelmesiyle başlıyordu. Ama bu arada, genç Sovyet Cumhuriyetinin yöneticileri hala, Rusya'daki işçi sınıfı devriminin bir çığ gibi yayılacağı ve Batı Avrupa'nın 'burjuva' yönetimlerini de etkileyeceği yolundaki umutlarını koruyorlardı. On günlük ikinci ateş kes uzatması sırasında Sovyetler özellikle Alman askerlerine yönelik propagandaya hız verdiler. 13 Aralık'ta hükümet sınır ötesi bölgelerdeki propaganda çalışmaları için '2 milyon rublelik ödenek ayırdı. Ayrıca Alman ve Avusturyalı savaş tutsakları serbest bırakıldı. 23 Aralıkta ise, Savaşın ilk yıllarından beri Kuzey İran'ı işgali altında tutan Rus kuvvetlerinin sınır gerisine çekilmesi emri verildi.

Brest Litovsk görüşmeleri 27 Aralık'ta başladı. Kiev'de kurulan ve Sovyetler'e karşı olan Ukrayna hükümetinin temsilcileri de Almanların safında yer alıyorlardı. Alman heyetinin başkanı Kühlmann, Batılı Müttefiklerin görüşmelere katılmadığına işaret ederek konuşmasına başladı ve Mihver Devletlerinin **"savaş tazminatı ödemeksizin ve toprak verilmeksizin bir barış anlaşmasını kabul edecekleri"** konusunda daha önce ifade etmiş oldukları onayın genel bir barış anlaşması içinde geçerli olacağını bildirdi. Batılı Müttefikler, Brest Litovsk görüşmelerine katılmadıklarına göre Mihver devletleri de kendilerini bu ilkeyle bağımlı saymıyorlardı. Ayrıca, Sovyetlerin Alman ve Avusturya askerlerine dağıtmış oldukları devrimci bildiriler ve yayınlar, Sovyetler'in barış isteklerinin samimiyeti konusunda bazı kuşkular yaratıyordu. Bu yüzden Sovyetler'in barış görüşmelerinin tarafsız bir ülkede, örneğin Stockholm'de yapılmasına değin istekleri Mihver devletleri tarafından kabul edilebilecek nitelikte değildi. Mihver devletlerinin temsilcileri hemen hemen hep bu çizgide konuştular Daha sonra Almanlar tarafından hazırlanan taslak antlaşmada aslında Alman ordularının işg ali altında olan bölgelerdeki Almanların kurmuş olduğu kukla hükümetlerin ayrı ayrı barış antlaşmaları imzalayabilecekleri ve toprak verebilecekleri de yer alıyordu. Sovyet temsilcileri ise Almanların işgali altında bulunan Polonya ve Baltık ülkelerinin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmeleri konusunda antlaşma taslağına bir madde konulmasında ısrar ediyorlardı.

5 Ocak 1918 tarihinde Sovyet delegasyonu görüşmelere ara verilmesini istedi.

8 Ocak'ta Merkez Komitesi barış Sorununu görüşmeye başladı.Brest Litovsk görüşmelerinde Sovyetler'i temsil eden Dışişleri Komiseri Trotsky görüşmeleri 'ne savaş ne de barış' durumunda bırakılmasını, Lenin ise Almanların koşullarının kabul edilmesni öneriyordu. Ama başlarında Bukharin olan büyük çoğunluk Hohenzollern ve Habsburg hanedanlarına karşı **"devrimci bir savaşa"** girişilmesini istiyorlardı. Yapılan oylamada savaş taraftarları en çok oy

aldılar. Ama bu oylama bağlayıcı değildi. Bukharin ve taraftarları, batı Avrupa'da işçilerin devrime hazırlandıklarını, Avusturya'da işçilerin barış için grev hazırlıkları içinde olduklarını ileri sürüyorlar, barış antlaşması imzalamanın Avrupa ülkelerinin işçi sınıfını arkadan hançerlemek anlamına geleceğini söylüyorlardı. Sverdlov ve Stalin ise Lenin'den yana çıkarak Avrupa'da devrimin bu kadar yakın bir tarihte olmayacağını Trotsky'nin Brest Litovsk'ta boş yere vakit harcadığını savunuyorlardı. Sonunda, Trotsky'nin bir kez daha Brest Litovsk'a dönmesine ve elinden geldiğ ince barış antlaşmasının imzalanmasını geciktirmek için çaba harcamasına karar verildi.

Trotsky oyalama politikasını olanaklı olduğu sürece sürdürecek ancak durum çıkmaza girdiğin de Lenin'in isteklerini yerine getirecek yani Mihver Devletleri ile barış antlaşması imzalayacaktı. Lenin'in en büyük korkusu savaşın yeniden patlak vermesiydi.

Ocak ayı ortalarında Trotsky yeniden Brest Ltovsk'daydı. Görüşmeler, Polonya'nın ve Ukrayna'nın geleceği üzerinde bir çekişme halinde sürüp gidiyordu. 21 Ocakta, Kiev'deki karşı devrimci hükümetin düştüğü ve Ukrayna'da da iktidarın Sovyetlerin eline geçtiği haberi geldi. Ancak bunu Mihver Devletlerinin temsilcileri kabul etmediler ve eski Ukrayna hükümetinin temsilcilerini taraf olarak görmeye devam ettiler. 21 Ocak'tan sonra da görüşmeleri sürdürmek olanaksız bir hale gelmişti. Ancak Trotsky, Lenin'in istediği gibi Almanlarla bir barış antlaşması yapmaya yanaşmıyordu. Çünkü Almanların Rusya'ya karşı saldırıya geçeceklerine hala ihtimal vermiyordu. Görüşmelerin son günü, Mihver Devletleri, varlığı yalnızca konferans masasında görülen eski Kiev hükümetinin temsilcileri ile ayrı bir barış antlaşması imzaladılar. Bu anlaşma Mihver Devletlerinin Ukrayna'ya saldırmaları için yasal belgeyi oluşturacaktı. 28 Ocak günü, Trotsky Rusya'nın savaştan çekildiğini bildiren bir konuşma yaptıktan sonra Sovyet temsilcileri ile birlikte konferans salonundan ayrıldı. Ancak Trotsky'nin konferans salonundan ayrılmasından sonra Lenin'in korktuğu olacak, Kühlmann, "Rusların ordularını dağıtmalarının yasal hiçbir sonuca yol açmadığını" söyleyecek ve asıl önemli olanın, Sovyet hükümetinin barışı kabul etmemekte direnmesi olduğunu ileri sürerek yeniden askeri harekata devam edilmesini isteyecekti. Sovyet temsilcileri daha Petrograd'a varmadan Ldendorff, Hindenburg ve Alman İmparatoru Kaiser tarafından desteklenen General Hoffmann Alman ordularına Rus toraklarına doğru yürüyüşe geçme emrini veriyordu.

Alman saldırısı 17 Şubat'ta başladı. Rusya içlerine doğru ilerleyen Alman birlikleri hiçbir direnişle karşılaşmadılar.

Alman orduları ilerlerken Petrograd'da da Sovyet hükümeti içindeki çeşitli düşünceye sahip kişiler birbirleri ile kapıştılar. Lenin her zaman olduğu gibi barış istiyordu. Trotsky oyunu bir o yandan, bir bu yandan kullanıyor, arada sırada kendisi uzlaşıcı öneriler hazırlayıp Parti yöneticilerine ve hükümete veriyordu. Lenin, zaman yitirmemek gerektiğini ısrarla belirtiyor, an cak barış antlaşması için yeterli çoğunluğu sağlayamıyordu. Nihayet 19 Şubat'ta Almanlara barış önerisinde bulunulmasına karar verildi. Almanlar bu öneriye ancak dört gün sonra cevap verdiler. Barış için ileri sürdükleri koşullar ise Brest Litovsk'ta ileri sürülen koşullardan çok daha ağırdı. Barış anlaşmasının yapılabilmesi için Sovyetlerin 48 saat içinde Alman isteklerini kabul edip etmediklerini bildirmeleri gerekiyor, müzakereler için ise yalnızca üç günlük bir süre tanınıyordu. Almanların istekleri ise, Sovyetlerin tüm orduyu dağıtmaları, Latvia ve Estonya'yı Almanya'ya vermeleri, Ukrayna ve Finlandiya'dan çıkmalarıydı.

Uzun tartışmalardan sonra ve Trotsky'nin Dışişleri Komiseri görevinden istifasından sonra Lenin'in dediği kabul edildi ve 3 Mart tarihinde Sokolnikov başkanlığında Sovyet heyeti Brest Litovsk'ta Almanların dikte ettikleri koşullar altında Barış Antlaşmasını imzaladı. İki haftadan kısa bir süre içinde Almanlar Kiev'i ve Ukrayna'nın büyük bir bölümünü ellerine geçirdiler. Burada kurulan Sovyet iktidarını ortadan kaldırarak kendilerine bağımlı bir hükümet kurdular. Daha da kötüsü, Sovyetler hükümetini bu kukla hükümet ile bir saldırmazlık antlaşması imzalamaya zorladılar. Böylece Alman işgali altındaki Ukrayna'da köylülerin yer yer devrimin kazanımlarını yeniden ele geçirebilmek için düzenledikleri ayaklanmalara Sovyet hükümeti yardımcı olamayacaktı. Bu son derece küçük düşürücü bir durumdu. Ama Lenin, bunun intikamını almayı aklına koymuş, şimdilik bu küçük düşmeye razı olmuştu.

Avusturyalılar ise Odessa'ya kadar ilerlediler ve kenti ele geçirdiler. Brest Litovsk antlaşmasının imzalanmasından dört ay sonra, Halk Komiserler Sovyeti ya da hükümet Petrograd'dan Moskova'ya taşınmış, Japonlar Sibirya'ya saldırmışlar ve Vladivostok'u ele geçrimişler, Almanlar, tüm Ukrayna'yı denetimleri altına almışlar, Finlandiya'da Sovyetler yönündeki bir ayaklanmayı bastırarak Sovyet Deniz kuvvetlerinin Finlandiya körfezinden ayrılmalarını zorunlu kılmışlar, İngilizler ve Fransızlar Murmansk'a çıkartma yapmışlar, Bolşevikleri ezmekten başka bir şey düşünmeyen karşı devrimci Rus kuvvetleri ise her türlü ilkeyi bir yana bırakarak acımasızca bir iç savaşı başlatmışlardı. Bolşevikleri bir zamanlar paralı Alman ajanı olarak suçlayan Miliukov gibi kişiler, şimdi Sovyet iktidarını yıkmak için Almanlardan alacakları yardımlara güveniyorlardı. Buğday ambarları ile ilişkisi kesilen kuzey Rusya kentleri ve Moskova'da açlık görülmekteydi. Bu arada, Dışişleri Komiserliğinden istifa eden Trotsky ise, Savaş Komiseri olarak, Devrimi bu denli yoğun saldırılara karşı savunacak Kızıl Ordu'yu kurmaya çalışıyordu.

Özellikle Ukrayna'daki durum çok kötüydü.

Alman orduları burada gizli gizli örgütlenmekte olan gerillaları ezmişti. Ukrayna'nın Alman kuklası hükümeti ile saldırmazlık antlaşması imzalamış olan Lenin ve Kızıl Muhafızlar sınırların ötesinden bu katliama yalnızca seyirci kalmışlardı. Lenin, Ukrayna'da Sovyet iktidarını kuran kişileri Moskova'ya çağırmış ve onlardan Almanlara karşı silahlı mücadeleye girişilmemesini istemişti. Ayrıca ülkenin Alman işgali altında olan her bölgesindeki Bolşeviklere de silahlı mücadeleden kaçınılması emri verilmişti. Lenin'in bu noktadaki en büyük korkusu Almanya ile imzalanan barış antlaşması bozulduğu takdirde Alman ordularının genç Sovyet iktidarını da ortadan kaldırmaları ve devrime son vermeleriydi. Bolşevik Partisi'niniçinde Almanlar la savaş taraftarı olan kanadın sesi kısılmıştı. Ama, Sosyalist Devrimci partinin sol kanadı Bolşeviklerin devrimi sattıklarını ilan ediyor, devrimci savaş istiyordu. Sosyalist Devrimciler bununla da kalmıyorlar, barış antlaşmasının bozulmasını sağlamak için 6 Temmuz 1818'de Alman Elçisi Kont Mirbach'a karşı başarılı bir suikast düzenliyorlardı. Kont Mribach'ın öldürülmesinden hemen sonra da Bolşevikler'e karşı başarısız bir ayaklanma düzenleniyordu. Posta ve Telgraf merkezlerini ele geçiren Sosyalist Devrimci grup, tüm Rusya'ya "Lenin hükümetinin devrilmiş olduğunu haber veriyorlardı. Ancak iki gün sonra ayaklanmayı düzenleyenler teslim olmak zorunda kalacaklardı.

İç Savaş

1918 yılının Mart ayında Trotsky, Savaş Komiserliğine atandıktan sonra genç Sovyet Cumhuriyeti kendisini savunmak için yeni önlemler almaya başladı. Çarlık Rusyası'nın silahlı kuvvetleri tümüyle ortadan kalkmıştı. Kuzey Kafkaslar'da, devrimci saflara geçmiş bir iki müfreze Beyaz Ordu'ya karşı Cumhuriyetin tek savunmasını oluşturuyor du. Don ırmağı üzerinde de devrim safında bulunan bir iki müfreze daha vardı. Çarlık döneminden kalan bu kuvvetlerden başka, daha çok şehir gerillası niteliğini taşıyan Kızıl Muhafızlar ve bir de Albay Vatzetis adlı bir Latviyalı komutasındaki bir tümen Sovyetler'in tüm asker gücüydü.

Yapılacak ilk iş, gerilla birlikleri halindeki Kızıl Muhafızları büyük bir ordu biçiminde örgütlemekti. 1917 Ekim günlerinde Kızıl Muhafızların Petrograd'da 4,000 Moskova'da ise 3,000 kadar üyesi vardı. Ama bunlar, iyice eğitilmiş, bilinçli, gözünü budaktan sakınmayan insanlardı. İşte Sovyetler'in Kızıl Ordu'sunun çekirdeğini bu insanlar oluşturmuşlardı. İki buçuk yıl içinde, Kızıl Ordu 5 milyon insanı silah altına almış ve eğitmiş durumdaydı.

Ama 1918 yılının ortalarında İç Savaş tehlikeli bir biçimde patlak verdiğinde Sovyetler Cumhuriyeti'nin henüz düzenli bir ordusu bulunmamaktaydı. İç savaş ise, Çekoslovak Lejyonu denilen birliklerin ayaklanması ile başladı. Bu birlikler Avusturya Macaristan ordularına karşı savaşması için kurulmuştu. Birlikleri oluşturan askerler ise savaş sırasında tutsak alınan Çekoslovak asıllı Alman ve Avusturya askerleriydi. Almanya ile barış antlaşması imzalandıktan sonra bu birliklerin silahsızlandırılmaları gerekmekteydi. Ancak bu iş yapılamamış ve Çekoslovak Lejyonu silahlarının çoğunu teslim etmemişti. Ayrıca Sovyetlerin, Çekoslovak Lejyonu askerlerinin bir Rus limanından alınarak Müttefik ülkelere götürülmeleri konusundaki istekleri de İngiltere ve Fransa tarafından kabul edilmemişti. Bu yüzden Lejyon, Ural dağlarına oradan da Sibirya'ya gönderilmişti. Sovyetler'in, bu Lejyon üyelerini Almanlara teslim edecekleri yolundaki söylentiler, Çekoslo-

vak askerlerinin başkaldırmalarına yol açtı. Kısa süre içinde, Çekoslovak Lejyonu Rusya'nın Asya'daki nüfus yoğunluğu az topraklarında geniş bir bölgeyi denetimi altına aldı ve bu bölgedeki tüm Sovyetler'i devirdi. İşin daha da kötüsü General kolçak'ın Beyaz Ordu birlikleri ile de temas kuran Çekoslovak Lejyonu Sovyetler Cumhuriyetine karşı açıkça mücadeleye girişti. Çekoslovakların Volga ırmağı üzerindeki Samara kentini de ellerine geçirmelerinden sonra, Moskova'da işçiler arasından zorunlu olarak asker toplanmaya ve bunlar silah altına alınmaya başlandı.

Çekoslovak Lejyonu Sibirya'dan batıya doğru ilerlerken Moskova'da da Sosyalist Devrimcilerin ayaklanması patlak vermişti. Bu yüzden Sovyetlerin kuvvetlerini toparlamaları, Sosyalist Devrimcilerin ayaklanmasının bastırılmasından çok sonra gerçekleşebildi. Bu arada, Kerensky'nin Petrograd'a yaptığı ilk saldırı sırasında Sovyetlerin safında çarpışan ve daha sonra güneye gönderilen General Muraviev de saf değiştirmiş ve Beyaz Ordu tarafına geçmişti. Böylece güçlenen Beyaz ordu birlikleri, Çekoslovak Lejyonu ile birlikte Ufa, Simbirsk ve Ekaterinburg'u ele geçirdiler.

Ekaterinburg, Beyaz Orduların eline geçmeden önce ilginç günler yaşadı. Çünkü, Sovyet hükümeti Çar ve ailesini bu kente sürmüşlerdi. Aslında niyetleri, Çar ve ailesini, özel bir mahkemede yargılamaktı. Hatta bu yargılama sırasında Trotsky kendi kendine savcılık görevini vermişti bile. Oysa Beyaz Orduların hızla Ekterinburg'a ilerlemeleri, Çar ve ailesinin kurtarılacağı ve yeniden tahta oturtulacağı yolundaki korkuları körükledi ve Bolşevikler Ekaterinburg'dan çekilmeden bir kaç saat önce Çar ve ailesinin tüm üyelerini kurşuna dizerek idam ettiler.

Beyaz Ordular Ekaterinburg'da durmadılar. 6

Ağustos'ta Bolşevikler Kazan'dan alelacele çekil mek zorunda kaldılar. Bundan sonra Çekoslovak Lejyonu ile Beyaz Orduların Moskova'ya ulaşmaları için Volga ırmağını geçmeleri ve dümdüz bir ova üzerinden Moskova'ya kadar yürümeleri yeterliydi.

Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi, Cumhuriyetin tehlikede olduğunu ilan ederek tüm askerleri, subayları ve astsubayları silah altına çağırdı. Savaştan ve silah altına alınmaktan kaçınan Komünistler için çok sert cezaların uygulanacağı bildirildi. Kazan'ın düşüşünden iki gün sonra da Savaş Bakanı Trotsky, özel zırhlı treniyle cepheye gitti. İç Savaş tüm şiddetiyle başlamıştı.

Bolşevikler karargahlarını Volga ırmağının batı yakasında, Beyaz Ordunun elindeki Kazan kenti karşısındaki küçük Svyajsk kentinde kurdular.Devrimin en militan silahlı gücünü oluşturan Kronstadt denizcileri ise Volga ırmağına küçük bir filo sokmayı başarmışlardı.

Gece karanlığından yararlanılarak, torpidolar la Volga ırmağı üzerinden Kazan'a bir baskın yapılması kararlaştırıldı.

Gece baskını sırasında, Kronstadt denizcilerinin torpidolarından bir çoğu batmıştı ama Volga ırmağının doğu kıyısındaki düşman toplarının büyük bir bölümü de susturulmuştu. 10 Eylül'de Kızıl Ordu birlikleri Kazan'a saldırıya geçtiler ve kenti Beyazlardan aldılar. İki gün sonra Tukaçevsky komutasındaki birlikler Simbirsk'i de Beyaz Ordu'dan geri alıyordu. 1918 yılının Ekim ayı başlarında Volga bölgesinin tümü yeniden Sovyet yönetiminin altına girmişti.

Volga cephesindeki başarılar Sovyetlerin kendi kendilerine güvenlerini yenilemiş, Kızıl Ordu'nun kurulmasını kolaylaştırmıştı.

1918 yılının Kasım ayında Avusturya Macaristan ve Almanya Müttefikler karşısında kesin yenilgiye uğramışlar ve 1.nci Dünya Savaşı sona ermişti. Böylece Alman orduları Ukrayna ve Rusya'da işgal ettikleri diğer topraklardan geri çekildiler. Ama Beyaz Ordular hala kanlı iç savaşı sürdürüyorlardı. Bu tarihin kaydettiği en korkunç ve kanlı bir iç savaştı.Kardeş kardeşe karşı savaşıyor, insanlar, çocuklar, kadınlar, ihtiyarlar acımasızca öldürülüyorlardı. Kolçak, Denikin ve Krasnov gibi Beyaz Ordu komutanlarının acımasızlığı daha sonra öykülere ve romanlara konu olacaktı. 1918 Kasım ayında toplanabildiği kadar Kızıl Ordu kuvvetleri, Urallarda Kolçak güney Rusya ve Don'da da Krasnov ve Denikin kuvvetlerinin karşısındaydılar. Kolçak yeniden harekete geçmiş Ufa ve Perm kentlerini almıştı. Öte yandan Fransızlar Odessa ve Nikolayev'e asker çıkartmışlardı.

Ukrayna'da Almanların çekilmesinden sonra ortaya çıkan askeri boşluk Sovyetleri korkutuyor du. Ama buraya gönderilecek kuvvet yoktu. Bununla birlikte Ukraynalı Kızıl Muhafızlar karşı devrimci Petlura hükümetini yenecek güçte olduklarını kanıtladılar ve Harkov'u aldılar. Kısa sürede de Ukrayna'nın büyük bir bölümünde Sovyetler yeniden kurulmaya ve iktidarı devralmaya başladılar.

Kışın gelip çatmasıyla, iç savaşta da bir duraklama görüldü. Bolşeviklerin propaganda çalışmaları sonucunda Odessa'daki Fransız askerleri geri çekilmek zorunda kaldı. Ama bütün bunlar olurken, Beyaz Ordu komutanlarından Denikin kuvvet toplamaya devam ediyordu.

Bu arada ABD Başkanı Wilson, Beyaz ve Kızıl Rus orduları arasında bir mütareke öneisinde bulundu. Wilson, Beyaz Ordu, Sovyet ve Fransız temsilcilerinin İstanbul'da Büyükada'da bir toplantı yaparak aralarındaki anlaşmazlıkları görüşme yoluyla çözümlemelerini önermişti. Ama bu oldukça safça bir öneriydi ve Büyükada Konferansı hiçbir zaman gerçekleşmedi.

1919 yılında iç savaş üç kez keskinleşti, ve her üçünde de Kızıl Ordu kendi lehine olan stratejik faktörleri kullanarak Beyaz Orduları yenilgiye uğrattı. Aslında bu stratejik avantaj, Beyaz Orduların Sovyet yönetimi altındaki topraklara hep dışarıdan saldırmaları, çeşitli Çar taraftarı Beyaz Ordu komtanlarının arasında bir koordinasyonun olmaması ve Beyaz Orduların harekat alanlarının birbirinden binlerce kilometre uzak olmasıydı. 1919 Mart ve Nisan aylarında General Kolçak'ın Beyaz.Orduları geniş bir cephe üzerinden Volga ırmağına doğru saldırıya geçtiler. Amaçları Moskova'yı almaktı. Doğu Cephesindeki Kızıl Ordu birlikleri güçlü sayılmazlardı. Bu bölgeden bir çok birlik Güneye Denikin komutasındaki Beyaz Ordularla mücadeleye gönderilmişti. Nisan ayının son günlerinde Kızıl Ordu'nun Doğu Cephesi komutanı S.Kamenev, Kolçak'a karşı akıllıca bir oyunla Beyaz Ordu'nun güney kanadını kuşattı ve Beyaz Ordu askerlerinin Ural Dağlarına doğru geri çekilmelerini sağladı.Ardından da Kolçak kuvvetlerini Ural dağlarına kadar izleyerek kesin yenilgiye uğrattı. Böylece Sovyet Cumhuriyetine karşı savaşmakta olan çeşitli Beyaz Ordulardan biri ortadan kaldırılmış oluyordu.

Güneyde ise Kolçak Urallara doğru kaçarken General Denikin komutasındaki Beyaz Ordu Ukrayna topraklarına girmişti. Kısa süre içinde Denikin kuvvetleri Kiev'i Ukrayna'nın büyük bir bölümünü almışlar, Voronej ve Kursk üzerinden Moskova'yı tehdit etmeye başlamışlardı. Moskova'da ise Denikin'e karşı nasıl bir strateji uygulanması gerektiği tartışılıyor, bir türlü karara varılamıyordu. Denikin, bu aradan yararlanarak Kursk, Voronej ve Orel'i de aldı. Artık Moskova doğrudan doğruya tehlikedeydi. Moskova yolunda Kızıl Ordu'nun elinde bir tek Tula kenti kalmıştı.

Güney cephesindeki durum Ekim ayında böyleyken, Kuzeyden İngilizlerin silahlandırıp, İngiliz deniz kuvvetleri tarafından desteklenen General Yudeniç komutasındaki Beyazlar da Estonya'yı ele geçirip Petrograd'a doğru yürüme ye başladılar. Kısa sürede Yudeniç kuvvetleri Petrograd'ın varoşlarına varmışlardı.

Ekim ayının ikinci haftası içinde Yudeniç birlikleri Petrograd'ın sayfiyesi olan Krasnoye Selo'yu da işgal etmişlerdi. Petrograd kent

Altta: Topçu okulu öğrencilerinin taşıdıkları bir dövizde şunlar yazılıdır: "Zafere kadar özgürlük için savaşın) Üstte: Kerensky, bir denetleme sırasında 1 temmuz günü Galiçya cephesine büyük bir saldırı düzenleyecek, ancak saldırı müthiş bir fiyaskoyla ve kanlı kayıplarla sonuçlanacaktı.

Kızıl muhafızlar, devrime karşı olan bağlılıklarını kanıtlamak için Petrograd'da toplanıyorlar.

1921'de Lenin, tarım makinelerinin tanıtılışı sırasında.) Bu arada karşı devrimciler de ya tasfiye ediliyor, ya da, Kronstad denizcilerinde olduğu gibi, sürgüne gönderiliyordu.

savaşına hazırlanıyordu. Yudeniç, bir kaç gün Petrograd çevresinde dönüp dolaştı. Yudeniç'in birliklerinde İngiliz yapısı tankların görünmesi kenti savunanları ilkin paniğe uğrattı ama bozgun olmadı. Petrograd'ın savunmasını yönetmeye gelen Trotsky, kentteki bir fabrikada tanka benzer araçlar yapılmasını sağladı. Petrograd'ın savunması için kadın, erkek, öğrenci, genç, yaşlı herkes korkunç br savaşa giriştiler. Yudeniç bile, daha sonra anılarında, Petrograd'ı savunan Bolşeviklerin "**çılgınca bir kahramanlıkla savaştıklarını**" söyleyecekti. Ekim Devriminin ikinci yıldönümünde, yani 26 Ekim, 1919'da Yudeniç'in İngilizler tarafından silahlandırılan ve desteklenen kuvvetleri bozguna uğramışlardı.

Bu arada Stalin'in komutasındaki güney cephesinde de Kızıl Ordu, Denikin'e son darbeyi vurmaya hazırlanıyordu. Kızıl Ordu kuvvetleri, Denikin'in Beyaz Orduları elindeki Harkov, Kiev ve Poltava'ya baskı yapıyorlardı.

1919 yılının sonunda Sovyetler için umut bir kez daha parlıyordu. İngiltere'de ve Fransa'da işçiler hükümetlerinin Sovyetler'e müdahalesine karşı grevler yapıyorlar, Beyaz Orduların desteklenmemesini istiyorlardı. Beyaz Ordular geniş çapta yenilgiye uğramışlardı. Şimdi yapılacak şey son darbeyi indirmekti. Moskova hükümetinin şimdilik en büyük dış sorunu Polonya idi. Polonya'yı yöneten Pilsudski, Ukrayna'yı da alıp bir Ukrayna Polonya federasyonu kurmak ve bu iki ülkenin başına tek diktatör olarak geçme emellerini taşıyordu. Aslında Pilsudski'nin bu emellerini biraz da Fransa hükümeti körüklüyordu. Ama Rusya'daki iç savaş sürdükçe de Beyaz Ordularla işbirliği yapmaya yanaşmıyor hatta Bolşeviklerden yana görünmeyi yeğ tutuyordu. Çünkü Yudeniç, Kolçak ya da Denikin gibi Çar taraftarlarının Rusya'da iktidarı ele geçirdikleri takdirde Polonya'nın bağımsızlığının da sonu geleceğini çok iyi biliyordu. Bunu bildiği içinde Sovyetlerle son derece gizli bir saldırmazlık antlaşması yapmıştı. Beyaz Orduların yenilgisi

belli olduktan sonra, Sovyetler silah altına aldıkları işçilerin ve köylülerin çoğunu bıraktılar. 16 Ocak, 1920 tarihinde ise Batılı ülkeler Sovyet limanlarına karşı uyguladıkları ablukayı kaldırdılar. Mart ayında ise Pilsudski, Rusya'ya karşı savaşa girdi. Bir kez daha Sovyetlerin barış ve kalkınma için yaptıkları planlar askıya alındı ve ülke yenien savaş platformuna geçti. 1 Mayıs'ta Polonya kuvvetleri Kiev'i aldılar ve Ukrayna'nın büyük bir bölümünü ele geçirdiler. Ukrayna'da topraklar yeniden toprak ağalarına dağıtılmaya başlandı. Tutsak alınan köylüler ise katliama uğradılar.

Polonyalıların işgal ettikleri topraklarda giriştikleri acımasızca hareketler, zaferlerinin çok kısa ömürlü olmasına yol açtı. Kısa süre içinde köylüler ayaklandılar ve Kızıl Ordu 12 Haziran' da Kiev'i Polonyalılardan geri aldı. Denikin'in Beyaz Ordusu ise, Baron Wrangel'in komutasındaki birliklerle Kırım'a hapsolunmuştu.

Kiev'in geri alınmasından Polonya birlikleri geri çekilmeye başladılar. Kızıl Ordu bozguna uğrayan Polonyalıların ardından kovalamaya başladı. Bu arada İngilizler araya girerek Polonya'nın Kızıl Ordu tarafından işgal edilmesini önlemek için bir takım diplomatik manevralar çevirdiler ve arabuluculuk önerisinde bulundular. Bu öneriler kabul edilmedi. Kızıl Ordu Varşova kapılarına dayandı. Kızıl Ordu'nun Stalin komutasındaki bir başka kolu da Lvov'u kuşattı. Ama Polonya topraklarında Bolşeviklerin beklediği olmamış, Polonya halkı Kızıl Ordu askerlerini devrim yolundaki kurtarıcılar olarak kabul etmemişti. Ulusal duygular daha ağır basmıştı. Vistül ırmağı çevresinde yapılan savaştan sonra Kızıl Ordu geri çekilmek zorunda kaldı. Sovyetlerin hemen hemen tüm askeri gücünün Polonya'da bağlanmışolduğunu gören Wrangel ise Kırım'dan ilerleyerek Kafkasya bölgesini işgal etti.Bu bölgedeki Bolşevikleri ya tutsak aldı ya da öldürdü. Ama Wrangel'in askerleri iyi donatılmış olmalarına rağmen sayıca, az, savaş konusunda da pek istekli değillerdi.

Polonya'dan geri gelen Kızıl Ordu'nun en güçlü birlikleri ve İç Savaş sırasında ün kazanan Budyonni'nin Kızıl Süvarileri, Wrangel kuvvetlerine karşı harekata başladılar. Wrangel kuvvetleri gene Kırım'a geri çekilmek zorunda kaldılar. Ama Frunze ve Stalin komutasındaki Kızıl Ordu, Wrangel kuvvetleri ile Kırım yarımadasının

karaya bağlandığı dar koridorda korkunç bir savaş daha yapacaklar ve Wrangel kuvvetlerini denize dökerek iç savaşa kesin son vereceklerdi.

12 Ekim'de Sovyetler Polonya ile barış antlaşması imzaladılar.

EKONOMİK POLİTİKA

İşte böylece savaş dönemi sonuçlanmış oldu. İç savaşın da sona erdirilmesinden sonra Sovyet yöneticileri ülkenin ekonomik politikasını saptamaya koyuldular. İlk denemeye "Savaş komünizmi' adı verildi. Parti kadrolarının eleştirilerine rağmen Trotsky'nin ileri sürdüğü bu düzen, fabrikalarda, tarlalarda askeri bir disiplin altında çalışmaya dayanıyordu. Amaç, sosyalist devrimin kazanımlarını sağlamlaştırana kadar toplumu savaş düzeni içinde tutmaktı. Ama bir yıl süre ile uygulanan savaş komünizmi, kendisinden beklenen sonuçları vermedi. Köylüler ve giderek fabrika işçileri bu zora dayanan uygulama yüzünden Sovyet hükümetinin izlediği politikaya yabancılaşıyorlardı. Köylünün ürününün elinden alınması, işçilerin askeri bir disiplin altında çalıştırılmaları devrimin geleceği açısından tehliler doğuruyordu. Özellikle işçilerin yapılarının değişmesi bunda büyük rol oynamıştı. Artık sanayi merkezlerindeki fabrikalarda çalışanlar, Ekim Devrimi sırasında çalışan bilinçli ve deneyim kazanmış kadrolar değillerdi. Devrim ve iç savaş sırasında bu işçilerden çoğu ölmüş ve yaralanmış, bir bölümü de yönetici olmuşlardı. Fabrikalardaki işçileri artık genç askerler, köyden yeni gelmiş ve köyü ile bağları kesilmemiş gençler oluşturuyordu. Bunlar da Sovyet yöneticilerin konuşmalarında ileri sürdükleri ile ikna olmuyorlardı.

Barış zamanında zorla kabul ettirilmek istenen askeri disiplin, Sovyet tarihinin en garip olaylarından birine, ünlü Kronstadt ayaklanmasına bile yol açmıştı. Ekim devriminde, Kışlık Sarayın ele geçirilmesi için girişilen saldırıda ilk işareti veren, Kolçak'ın Beyaz Ordularına karşı Volga ırmağında Savaşan Kronstadtlı denizciler Sovyet iktidarına karşı ayaklanmışlar ve kanlı bir biçimde bastırılmışlardı.

15 Mart, 1921'de Lenin Bolşevik Partisinin yeni adıyla Komünist Partisinin 10 ncu kongresin de kısaca NEP adı ile tanınan Yeni Ekonomik Politika'yı açıkladı. Kongre üzerinde tartışmadan Lenin'in Yeni Ekonomik Politikasını onayladı.

Yeni Ekonomik Politika özel girişime karşı katı bir tutum izlemiyordu. Merkezi Planlama tarafından ağırlığı 'ekonomiyi yönlendirici' olarak kabul edilmeyen sektörlerde özel girişime izin veriyordu. Köylülerin ürettiklerinden prim almaları sistemini getiriyor ancak ağır sanayi, bankacılık gibi alanlarda ekonomiyi merkezi planın yönetimine sokuyordu.

Ama köylünün ürününü kente getirip satmasını, kentlerdeki orta tabakalar arasında da ticaretin ve küçük çaplı imalat sektörünün ortaya çıkmasını öngören bu sistem içinde olumsuz gelişmeler oldu. Karaborsa alıp yürüdü. Gene de 1926 yılına kadar, hızlı bir sanayileşmeye yol açacak birikim sağlanabildi.

Yıldırım birlikleri, sis bombası saldırısından sonra Romen sınırında ilerliyorlar.

1923 yılında Lenin'in ölümü ile Sovyetler Birliği tarihine yeni bir dönem başlıyordu. Stalin'in, Lenin'in yerini almasıyla birlikte hem daha sonra sert eleştirilere yol açacak olan sıkı bir baskı rejimi hem de Sovyetler'in sanayileşip, dünyanın süper devletlerinden birisi olarak ortaya çıkmalarını sağlayacak politikanın temellerinin atıldığı döneme geçiliyordu.

Fransız ordusu çöküyor

1917 yılının başlarında Batı Cephesinde savaş sonu görünmeyen bir çıkmaza girmişti. İki yıldan beri savaşçı iki taraf Kuzey Fransa'da çok az değişikliğe uğrayan tampon bölgelerindeki mevzilerinde kalmışlardı, ve hiç bir yararı olmayan tek tük sonuçsuz saldırılarla yıpranmışlardı, yıpranmaktaydılar. Artois, Champagne, Verdun ve Somme. Bu yıpratma savaşlarında en çok hırpalanan Fransa olmuştu. Savaşlar Fransız topraklarında olagelmekteydi. Bir taraftan kömür, demir ve başka endüstriyel imkanlar mahvolurken, öte taraftan Fransızların kayıpları da astronomik rakkamlara yükselmekteydi. Savaşın başından beri iki buçuk milyon kayıp veren Fransa savaşçılar arasında adam kaybı bakımdan büyük farklı bir rekora erişmişti. 1917 yılının Ocak ayında, zafer bir tarafa, kesin bir savaş umudu bile yoktu görünürlerde ve Fransız milletinde artan bir gerginlik belirmeye başlamıştı. Askerler de siviller de aşırı derecede yorgundular, bedbindiler, hayal kırıklığına uğramışlardı. Fran sız başkomutanlığında görevli bir subay olan Albay Emile Herbillon o günlerdeki ruh haletini 2 Ocak 1917 tarihinde şöylece belirtmişti: "verilen sözlerden ve umutlardan sonra çok fazla hayal kırıklıkları gelmiştir."

JOFFRE AZLEDİLİYOR

Müttefiklerin 1917 için tek planlayabildikleri büyük bir Fransız İngiliz saldırısıydı. Bunu 1915 ve 1916'da da planlamışlardı iki ülkenin politik ve askeri liderleri. Bu yılların büyük yıpratıcı savaşlarının yenilenmesi için sahne kurulmuştu. Ancak, önemli bir değişiklik meydana gelmişti. Yıpratma stratejisinin en kuvvetli taraftarı olan 64 yaşındaki Fransız kuvvetleri başkomutanı General Cesar Joffre görevinden alınmıştı. Soğuk kanlı bir asker olan "Baba" Joffre 1914 teki Marne savaşı zaferiyle büyük prestij kazanmış bir komutandı. Ve o zamandan beri Chantilly'deki karargahında Müttefik askeri işlerinde enç ok sözü geçen kişi olarak kalmıştı. Ancak, 1916 yılının son aylarında, General Joffre'un otokratik kudretini eleştiren ve kıskanan Fransız milletvekilleri, kendisine karşı politik saldırıya geçmişler, Verdun ve Somme kampanyadaki başarısızlıklar dan onu sorumlu tutmuşlardı. Ve yine bu politikacılar da ki Fransa Başbakanı Aristide Briand'i General Joffre'u azletmeye adeta zorlamışlardı. Joffre öyle kolay kolay ortadan kaldırılacak bir General olmadığı için Başbakan onu terfi ettirerek Mareşal yapmış ve hükümetin Paris'teki müşavirliğine getirmişti. Joffre'un boşalttığı başkomutanlığa General Robert Nivelle getirilmişti.

Şık giyinen, dinamik 60 yaşında bir topçu General olan Nivelle, Verdun'de bir ordu komutanı olarak üne kavuşmuştu. Başkomutanlığa geçer geçmez General Nivelle'in ilk sözleri şu olmuştu: "Elimizde bir formül var." Kendisine ölçüsüz güveni ve aşırı saldırgan tavırlariyle Nivelle, Başbakan ve yanındaki politikacılara o derece tesir etmişti ki, ve ancak bu general'in Batı Cephesindeki çıkmazı ortadan kaldıracağına o kadar inanmışlardı ki, bir çok ünlü ve kıdemli Fransız generalleri aşılarak başa getirilmişti.

Ferdinand Foch, Henri Philippe Petain, ve Edoaurd da Curieres de Castelnau. Kuzey ve Kuzey doğu ordularının başkomutanlığına getirilen Nivelle. 1917 Müttefik saldırı planlarını tamamen değiştirerek askeri çevreler içinde heyecanlı bir hava yaratmıştı.

Bu arada da, Verdun'de olduğu gibi "yeni bir formule" fakat çok daha büyüğüne sahip olduğuna General Nivelle cidden inanmaktaydı. Joffre'un Şubat ayında geniş bir cephe üzerinde yapılmasını planladığı büyük ölçüde bir Fransız İngiliz saldırısı yerine, yeni Başkomutan Nivelle, başlıca operasyon olarak Soissons Reims sektö-

[illegible] kilometrelik bir cephe üzerinde büyük

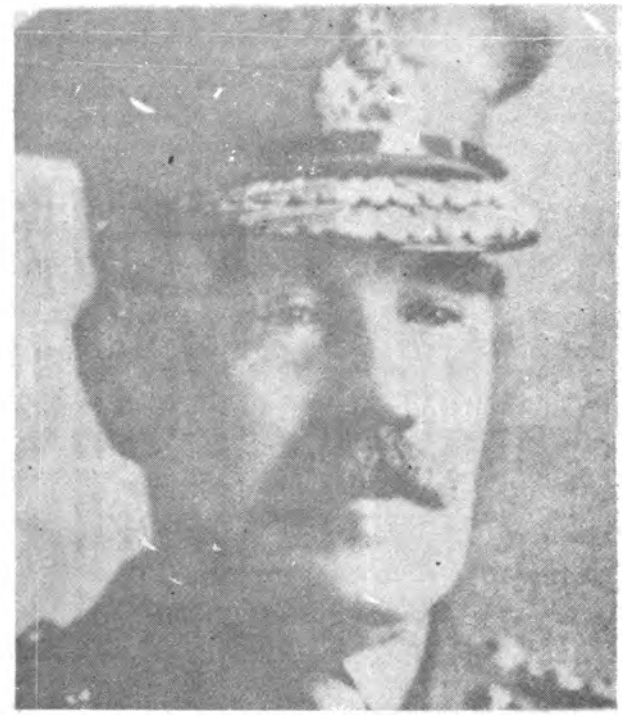

Yukarıda solda: Açılış saldırısını yapmakla görevlendirilen Komutan Gough. Yukarıda sağda: İngiliz Kraliyet Orduları Genel Kurmay Başkanı General Roberston: "...Gayemiz şimdi düşmanın direnmesini zayıflatmak ve düşmanı yıpratacak operasyonların yapılmasıdır.

bir Fransız saldırısını önermekteydi. Nisan ayında yapılacak bu saldırıda Aisne nehrinin yanından saldırıya geçilmesi tasarlanmaktaydı.

Bu saldırı Alman ihtiyat kuvvetlerini yerlerin de tutmak için oyalayıcı ve şaşırtıcı başka İngiliz ve Fransız saldırılariyle desteklenecekti. Joffre'ın planında İngilizler yorgun ve yıpranmış Fransızların yükünü kısmen hafifleteceklerdi. Nivelle ise, spekkuler bir yarma hareketiyle, Fransızlara şan getirmek ve çarçabuk Batı Cephesinde zafere ulaşmak umudundaydı.

Nivelle'in formülü

Asıl saldırıya yaklaşık bir milyonluk bir kuvvet katılacaktı. General Micheler'in komutasındaki bu kuvvetler üç ordudan kurulu olacaktı. 5 inci ordu (General Mazel) 6 ıncı ordu (General Mangin) ve 10 uncu Ordu (General Duchene) Harekatı 5.000 top destekleyecekti. Başlangıçta yapılacak bir bombardımandan sonra 5 inci ve 6 ncı ordular saldırıya geçecek ve Alman hatlarını yaracaklar, ve sonra 10 uncu ordu merkezden ilerleyerek yarılan hattan faydalanacaktı. Bu düşünce tarzı o günkü askeri düşünce ve inançlara tamamen aykırı düşmekteydi. Plana göre çarçabuk, aniden, sürpriz olarak yapılacak olan ve büyük kuvvetlerin birden katıldığı bu dev saldırı, Nivelle'e göre, düşmanı 48 saat içerisinde alt edecekti.1917 de düşmanın savunma için geliştirdiği hatlar gözönünde bulundurulduğu taktirde bu Nibelle planı kuşkusuz ki çok cesur bir plan niteliğindeydi. Ancak düşmanın Soissons Rheims savunma hattı gözönünde bulundurulduğu taktirde bu plan çılgınlık olarak değerlendirilebilirdi.

Savaşın planlandığı alan zor aşılacak nitelikteydi. Aisne nehrinin etrafındaki ovalar 60 metre yükseklikte tepelerle kesiliyordu. Ve üstelik iki yıldan beri Almanların elinde bulunan bu alanda bir çok sığınaklar ve takviyeler yapılmış her tarafında hafif ve ağır makinalı tüfekler mevzilendirilmiş bulunmaktaydı. Ancak proje ne kadar şüpheli olursa olsun. Nivelle hem Paris'ten ve hem de Londra'dan tasvip alınıştı. Kendisi o kadar inanmıştı ki projesinin başarılı olacağına başkalarını da ikna etmeyi başarmıştı.

Ta başından kader Nivelle'e karşı olmuştu. Ocak ayında şimdiye kadar rastlanmayan soğuklar gelmişti Batı Cephesine. Bu soguklar saldırı operasyonlarını önlemekle kalmadı donmuş siperlerinde toplanmış olan esasen moralleri düşük askerlerin , yeni levazım eksikliği karşısın da morallerinin daha da bozulmasına neden olmuştu. Sonra Nivelle'in bütün planı Almanların beklenmedik bir geri çekilmelerinden dolayı yeni bir tehlike ile karşı karşıya kalmıştı. Şubat ayında Almanlar 145 kilometrelik Arras-Noyon Soissons sektöründen kuvvetlerini geri çekmeye başladılar. (Soissons-Rheims hattı batısında) ve geri çektikleri kuvvetleri çok güçlü savunması olan Hindenburg hattına getirmişlerdi. Böylece teh'likeli bir çıkıntıyı ortadan kaldırarak cephe hatlarını da kısaltıyorlardı. Böylece Nivelle'in planladığı operasyona göre en önemlisi olmasa bile, umduğu bir savaş bölgesi ortadan kalkmış

Yukarıda
Haig, Joffre ve Lloyd George. Bunlar 1916 yılında Almanların çözülmek üzere olduğuna inanmışlardı. Batı cephesindeki bu yanlış düşüncesinden dolayı Haig Flanders'te feci duruma düşmüştü.

olmaktaydı. Bu arada Almanlar Soissons Rheims hattındaki kuvvetlerini dokuz tümenden kırk tümene çıkarmışlardı. Bu askeri hareketler stratejik durumu radikal bir şekilde değiştirmişti. Ve bu arada Paris'te Alexandre Ribet'in kurduğu yeni kabine üyeleri arasında Nivelle'in planı hakkında kuşkular belirmeye başlamıştı. Yeni Savunma Bakanı Paul Painleve da planı kuşku ile karşılamıştı. Nivelle'in kendi generallerinden bir kaçı.

Fransız cephesinde kurulan sağlık istasyonlarından birinin içler acısı durumu.

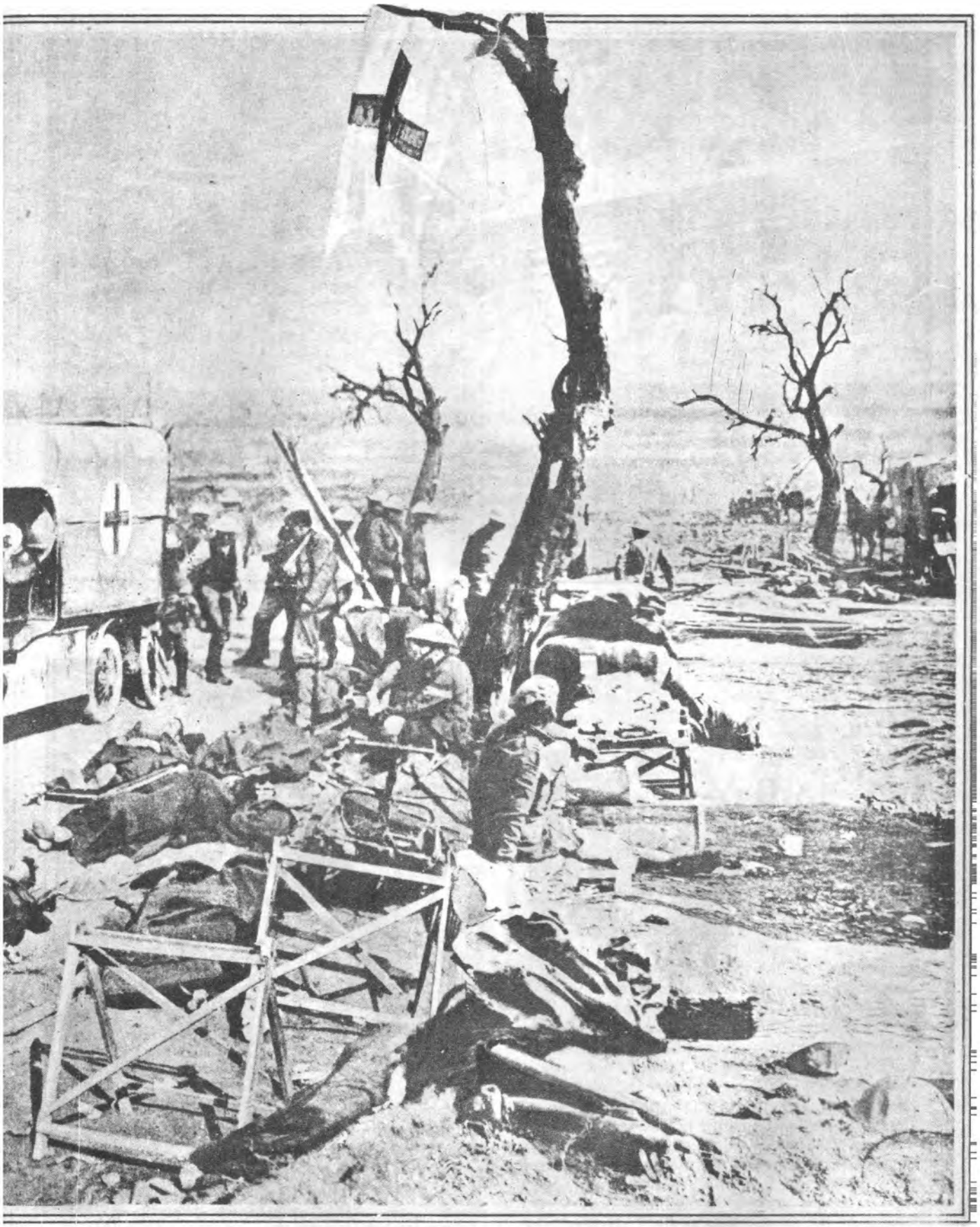

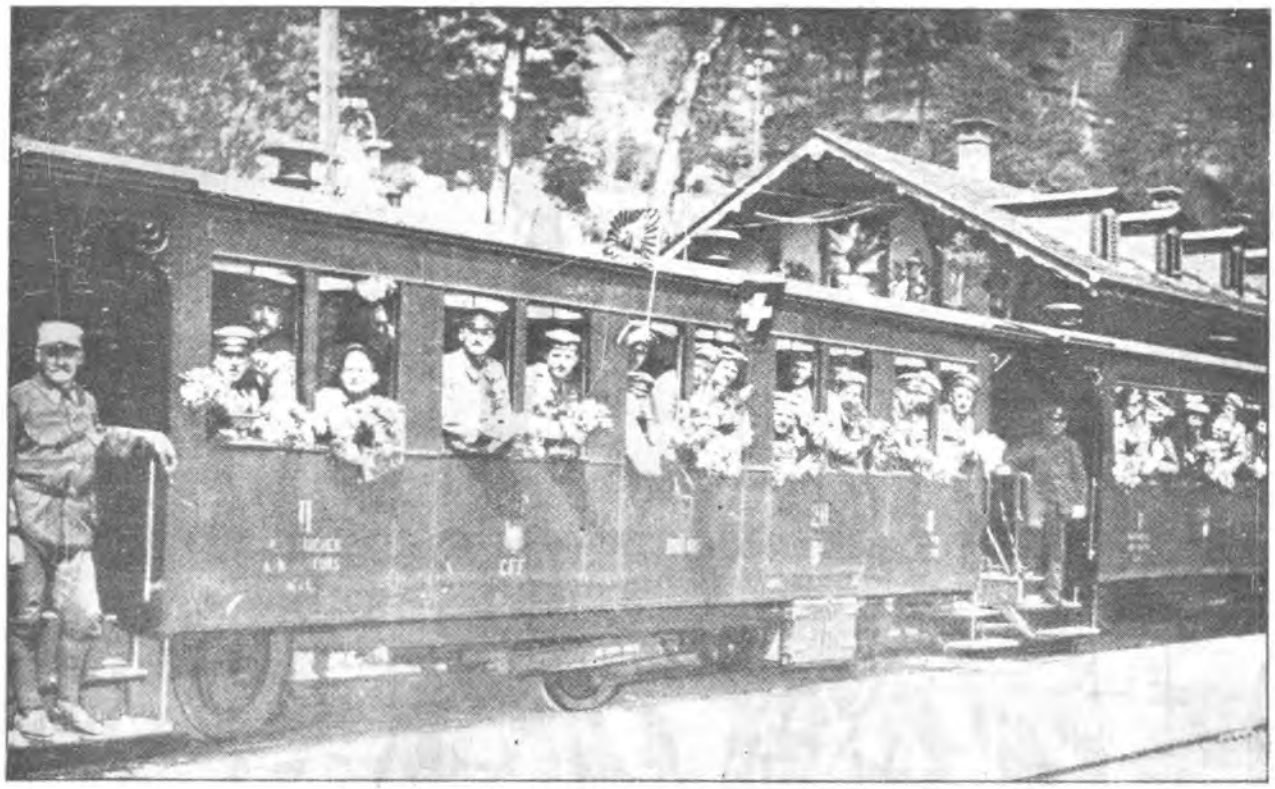

Fransız Askerlerinin İsviçreye varışı

İsviçre halkı Fransız askerlerini çiçeklerle karşıladı.

Fransız Askerleri Sallise'deki müdafa hattını geçmeye teşebbüs ederken.

Ve İngiliz tarafında başkomutan Sir Douglas Haig ve arkadaşları da aynı kuşkularını gizlememekteydiler. Ancak, kendi kurmay başkanı Albay Alenson'un da desteğiyle, General Nivelle başlıca saldırı planında herhangi bir değişiklik yapmaya yanaşmadı.

Yanlış umutlara kapılmak

Ancak, müthiş ve amansız kış Mart ayında da hükmünü sürdürürken, Aisne'in sol yakasında büyük saldırı için hazırlıklar hızlandırılarak devam etmekteydi. Fakat Fransızların başarılı olması için gereken başlıca eleman kaybolmuştu artık sürpriz elemanı. Hazırlıkları düşmandan gizlemek artık olanaksızdı. Ve bu yeni saldırının başarılı olacağına dair inandırıcı hiç bir işaret görmeyen Fransız askerleri arasında şevk ve heyecan sıfıra inmişti. Bu saldırının ötekilerden başka olacağına saflarda kimse inanmamaktaydı. Fakat burada Nivelle psikolojik bir başarı sağlamasını bilmişti. Konsantre bir moral yükseltici kampanya ile ordunun tavrında bir yenilik yarattı. Bıkkınlık gitmiş, disiplin ve moral görünür oranda düzelmişti. Askerler şöyle düşünmeye başlamıştı: "Bu hedef için savaşmaya de ğerdi. Bu saldırı sonuçlar getirecekti."

Sansürde okunan cepheden gelen mektuplar moral'ın ne derece yükselmiş olduğunu saptanmaktaydı. Bundan önce cephedeki askerlerden vakınlarına, gelen mektuplar karanlık hüzün erici, acı yazılar olurken şimdi gelen mektuplar nanç ve umut doluydu.

Yapılması tasarlanan saldırı etrafında güvenlik tedbirleri yok gibiydi. Açıkca görüşülüyordu ve tartışıyordu bu saldırı projesi. İyimserlik havası hakimdi. Ancak Fransa Savaş Kabinesinde bu iyimserlik mevcut değildi. Nivelle'in yüksek ve alçak rütbeli subayları arasında da öyle. Bunlardan bir çoğu Savunma Bakanlığında Painleve'ye yazarak projeye itimatsızlıklarını dile getirmişlerdi. Ve Ribot ve arkadaşlarının o derece çesaretleri kırılmıştı ki, 6 Nisan'da Compiegne'de (Nivelle başkomutanlık karargahını oradaki tarihi saraya nakletmişti) en yüksek kademede bir toplantı yapılması kararlaştırılmıştı. Bu saldırının planlandığı gibi yapılıp yapılmayacağı kesin bir karara bağlanacaktı. Compiegne demiryolu istasyonunda Cumhurbaşkanlığı özel treninde (katarında) Cumhurbaşkanı Poincare, bütün bakanlar ve bütün ordu komutanları toplanmışlardı. Gergin bir hava içerisinde geçen tartışmada toplantıya katılanların büyük çoğunluğu plan hakkında kuşkularını belirtmişler dir. Nivelle saldırının başarılı olacağını inatla savunmuştu. Üstelik ordularının saldırıya geçtik ten sonra düşman hatlarını kırksekiz saat içinde yaramadıkları taktirde saldırıyı durduracağını da

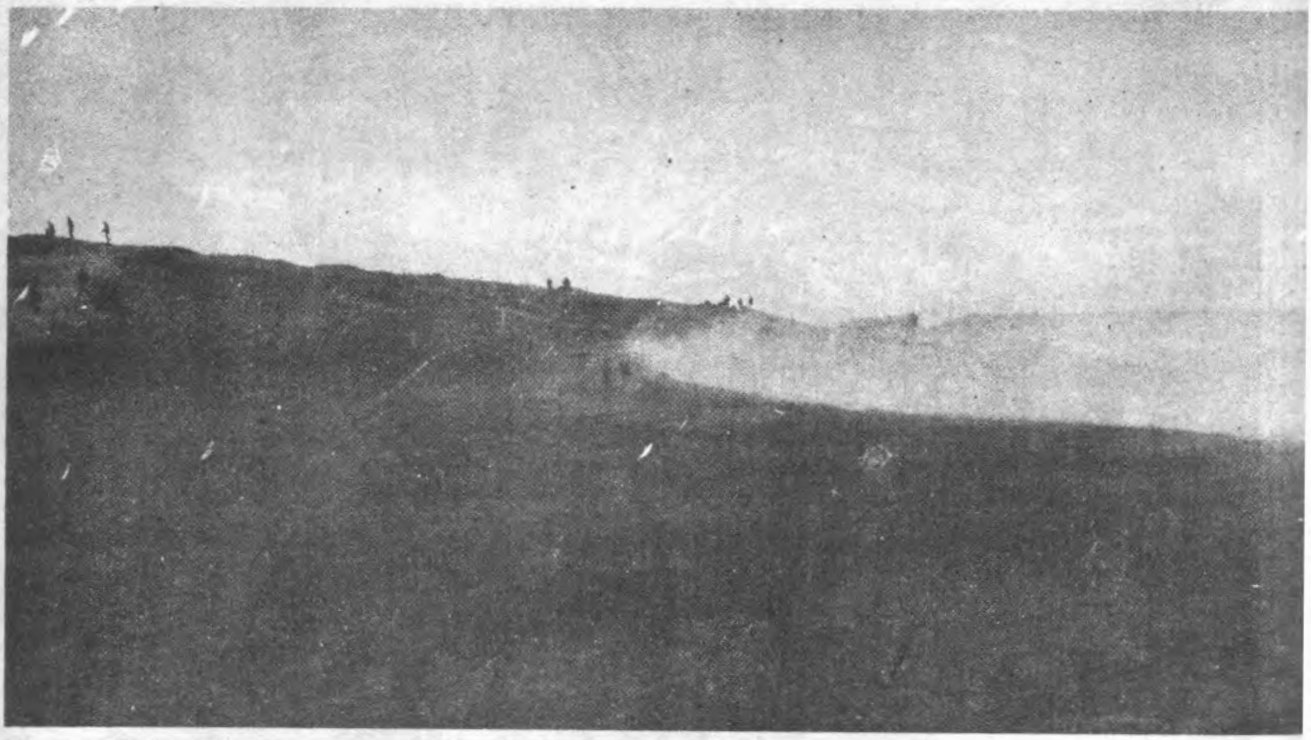

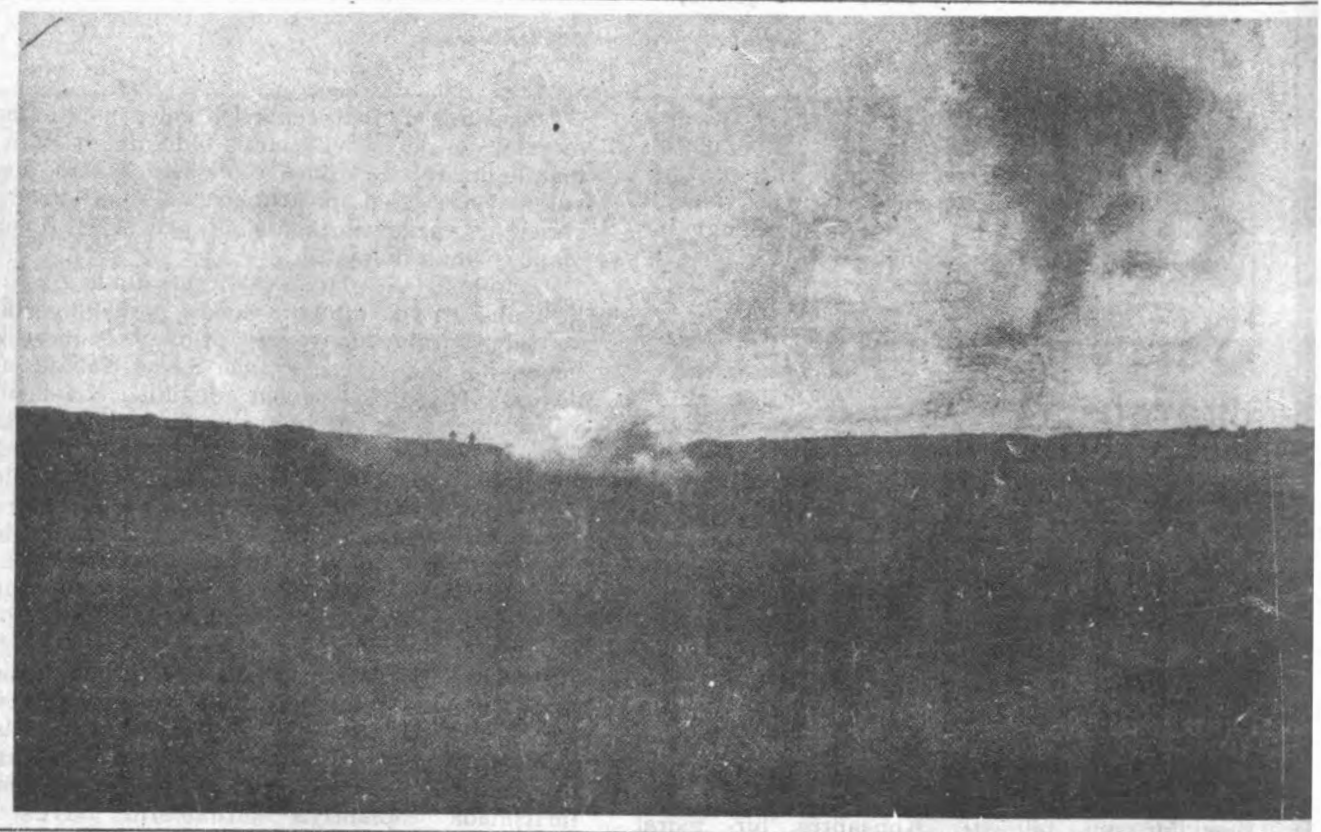

Top ateşi altındaki Somme ovasından görüntüler

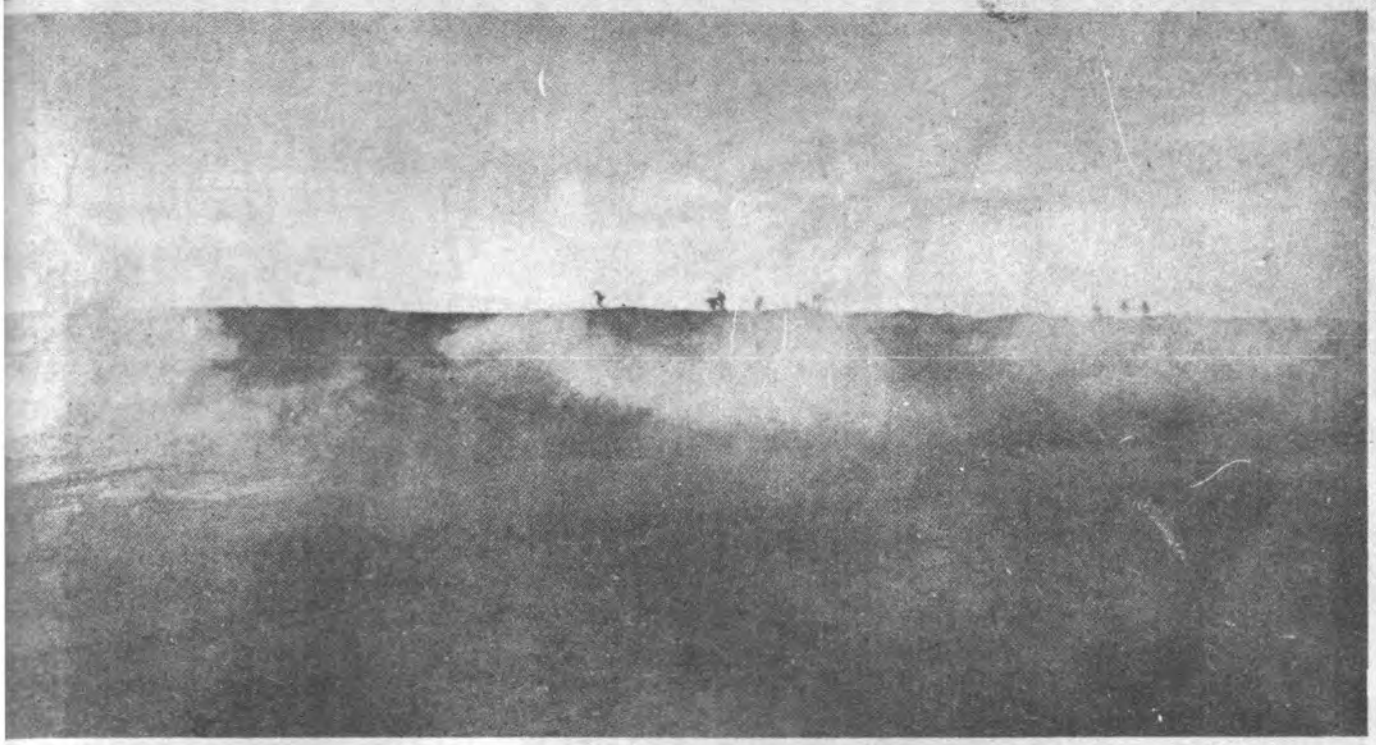

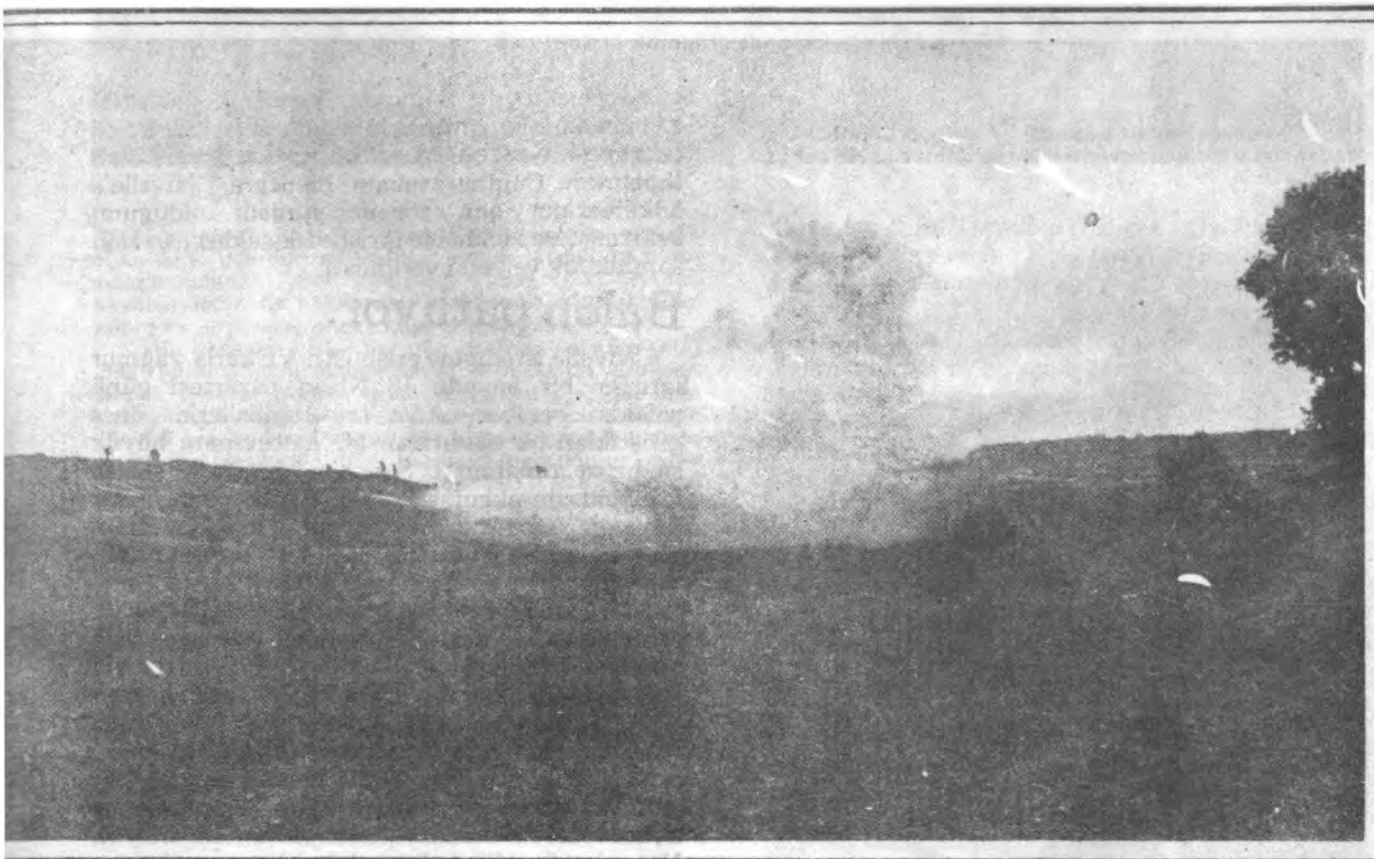

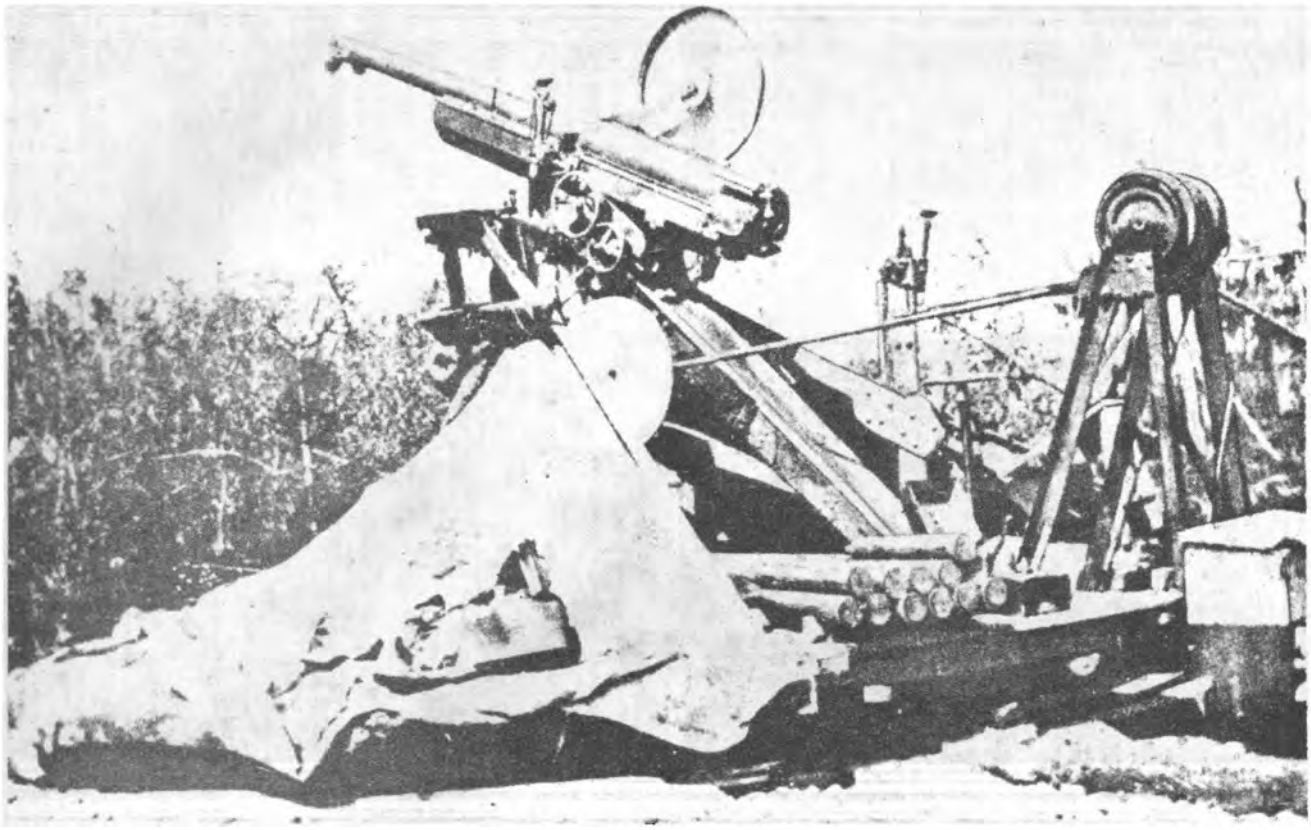

Fransız siperleri ardında gizlenmiş bir top

Haig'in kampanyasının başında Messines Çıkıntısı için yapılan başarılı savaşta zaptedilen bir Alman savaş esiri.

söz vermekteydi. Sonunda, kimsenin desteğini kazanmadığını görünce hırslanarak istifa etmeyi teklif etti. Genel kargaşalık içerisine girmiş olan toplantıda Cumhurbaşkanı Ponicare, Nivelle'e hükümetinin ona sonsuz itimadı olduğunu belirtmiş, ve kendisine girişilecek saldırı için tam sorumluluk ve yetki verilmişti.

Balon patlıyor.

Nivelle istediğine erişmişti. Ve karla yağmur karışımı bir havada 16 Nisan pazartesi günü şafakla beraber Arras'ta İngiliz'lerin önce giriştikleri bir saldırıdan bir hafta sonra büyük saldırıya girişilmişti. Sonuç felaketti. İki hafta içerisinde duraklamıştı saldırı (lokal operasyonlar devam etmekteydi) Craonne platosu ölüm platosu haline gelmişti. Chemin de Dames bütün cephe boyunca iyi savunma hatları olan tepelerde ölüm saçmıştı Fransız saldırıcılarına. Daha ilk saatlerinde saldırının başarısız olacağı belli olmuştu. Fransız askerleri kesilmemiş dikenli teller arasında kendilerine yol açmaya çabalarken iyi gizlenmiş, sağlam, beton makinalı tüfek mevzilerinden bunlar üzerine ölüm yağdırılmaktaydı. Yine Fransız 75 lerinden yanlış yöne fırlatılan mermiler kendi Senegal'lı askerlerine isabet ederek bunları paramparça etmekteydi. Yetersiz güvenlik tedbirleri feci hava şartları ve bütün planın başından beri yanlış hesaplara dayanmış olması hepsi birleşerek, bu felaketi doğurmuştu. Nivelle'in söz verdiği Alman hatlarının yarılması yerine bir kaç kilometrelik

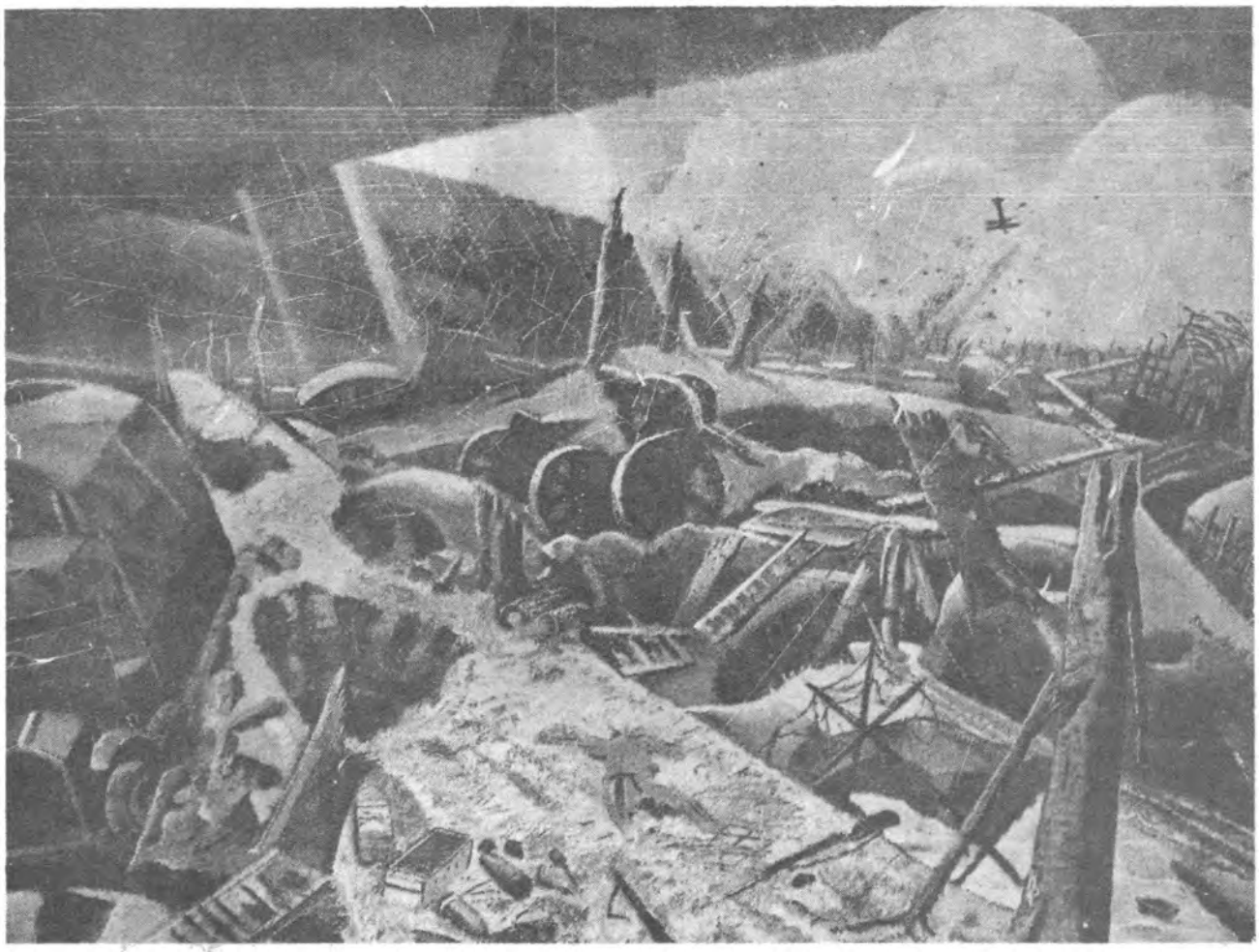

"Bütün topraklar topçu mermilerinin açmış olduğu çukurlarla doludur. Bunlarda yarıya kadar çamurlu sularla doludur... Eski bildiğimiz yollar sanki ortadan kaybolmuştur. Ve buralardan geçebilmek için tahtadan köprüler döşeyerek ancak kabil olmaktadır...

Bu döşenen yollar her gün düşman uçakları taraf ndan bombardıman edilmekteydi, ve uçakların verdikleri bilgiye dayanan Alman topcuları bunları her gün ağır bombardımanlara tabi tutmaktaydı. Ayrıca düşman "hardal gazı" diye zehirli bir gaz kullanmaya başlamıştı, ve bunlar da bütün gün kurmaya çalıştığımız tahta geçitleri bombardıman etmekteydiler..." Tuğ general baker Carr. "Boşluk" Wellard'ın bir tablosu. yukarıda

alan elde edilmişti, ancak bu bir kaç kilometre Fransızlara yaklaşık 200,000 ölüye malolmuştu. Yeni beliren umutlar bir balon gibi patlamıştı.

Ve arkadaşlarının cesetlerini savarken şaşkına ve deliye dönen Nivelle'in askerleri "ihanete" uğradıklarını iddia ederek eyleme geçtiler.

1917 yılının ilkbahar aylarında Fransız ordusunun büyük bir kısmı ihtilal halindeydi. Elli dört tümenin askerleri emirlere itaat etmeyi reddetmişler, subaylarının aleyhine protesto gösterileri yapmışlar firar etmişler barış çağrısında bulunmuşlar, kızıl bayraklar çekmişler, Paris üzerine yürümek ve hükümeti devirmek tehditleri yağdırmış ve hatta buna teşebbüs bile etmişlerdir. Bu en tehlikeli anda, Haziran ayı başlarında başkent Paris ve Soissonsa arasındaki 104 kilometrelik alanda tam anlamiyle güvenilebilecek yalnız iki tümen kalmıştı. İnanılmaz olan şey Almanların bu durumdan nasıl yararlanmaya kalkmadıkları ve Soissons arasındaki 104 kilomet relik alanda tam anlamiyle güvenilebilecek yalnız iki tümen kalmıştı. İnanılmaz olan şey Alınanların bu durumdan nasıl yararlanmaya kalkmadıkları ve soissons Rheims hattında bir karşı saldırıya geçmedikleridir. Eğer böyle bir saldırıya geçseler di savaşın bundan sonraki gidişatı kuşkusuz başka türlü olurdu. İnanılmayacak başka bir yönde Fransızların cephelerindeki bu feci durumu düşmanlarından nasıl saklayabildikleridir. Bütün eylemler ve huzursuzluklar hakkında hiç bir haber sızmamıştı ve Fransızların müttefikleri İngilizler bile bu feci durumdan haberdar olmamışlardı. Bir kaç firarinin Almanlara anlattıkları da şişirme haberdir diye Alınanlar tarafından inanılmamıştı.

Karanlık Episot

Bu Fransız ordusundaki eylemler hakkındaki gizlilik bugün bile muhafaza edilmektedir. Fransız askeri arşivlerini ele geçirmek imkansızdır ve Fransa'nın (Les Armees Francaises dand la

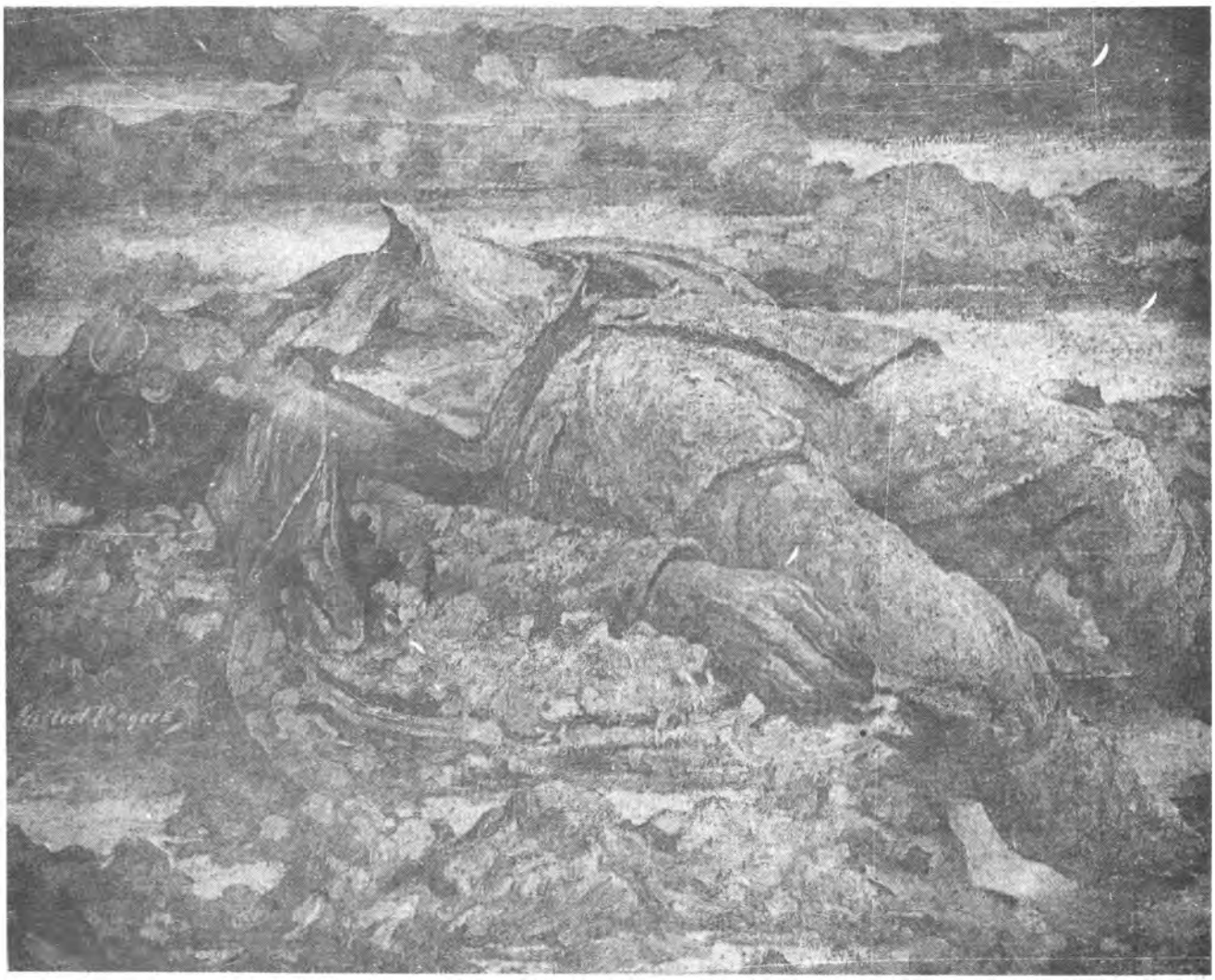

Gazlanmış Gilbert Rogers tarafından çizilmiş..

Grande Guerre Büyük Savaşta Fransız Orduları) adlı Fransa'nın resmi Savaş öyküsü bu eylemleri hiç bir surette ele almamaktadır. Bu eylemlerin öyküleri hakkında bazı bilgiler elegeçen hatıra defterlerinden öğrenilebilinmektedir. Ancak, en ayrıntılı ve inanılır bilgiler Nivelle'den sonra başkomutanlığa getirilen Mareşal (o zaman General) Philippe Petain'in anlattıklarından elde edilmiştir. Petain demoralize olmuş ordulara yeni moral getirmekle görevlendirmişti. Petain bu Fransız orduların eylemleri hakkında elde edindikleri bilgileri bir rapor halinde toplayarak İngiliz Generali Sir Edward Spears'e teslim etmişti. Spears ise 1966 da bu bilgilere dayanarak yazdığı ve "Fransayı kurtaran İki Adam" olarak adlandırdığı kitabında Fransa'nın bu karanlık episodu'nu aydınlatmış, hatta eyleme geçen bazı kitlelerin ve kişilerin adlarını açıklamaktan da çekinmemiştir.

Eylemlerin en önemli dalgaları 29 Nisan'dan 10 Haziran'a kadar sürmüştür. En tehlikeli an 2 Haziran'dı. Onyedi ayrı eylem ayni günde patlakvermişti. Rapora geçen 151 olaydan bazıları 10 Haziran'dan sonra da patlak vermişti) 110 tanesi 'ciddi' oarak nitelenmişti Ve bu "ciddi" olarak kabul edilen olaylar Chemin des Dames sektörünün gerisinde özellikle Aisne kışla ve kamplarında meydana gelmişti.

Ayrıca 100 asker taşıyan trende ve 130 demiryolu istasyonunda da ciddi olaylar meydana gelmişti. Birinci eylem hareketi Rheims'in doğusunda patlak vermişti. Burada bir alay cepheden döndükten yalnız beş gün dinlenmeden sonra tekrar cepheye dönmek için toplantıya çağrıldığı zaman askerler kışladan çıkmayı reddetmişti.

4 Mayıs'ta ise Chemin des Dames'da görevli bir çok piyade eri firar ederken, öteki bir alayda askerler savaş aleyhtarı broşürler dağıtarak cepheye gitmeyi reddetmişlerdi. Ayın 16 ve 17 sinde bir Chasseur (Avcı) tabur'u ve bir piyade alayı isyan ettiler.19 unda başka bir Chasseur alayı savaş aleyhtarlı gösterilere girişmiş ve cephedeki bütün piyade alayları savaşa katılma

Onsekizlik bir topun battığı yerden çıkartılmasına çalışılıyor

Tahtadan haçlar taşıyan bir Fransız askeri saldırıda düşe arkadaşlarının gömüldükleri yerleri saptamaya gidiyo Her haçta ölen askerin adı yazılıdır.

emirlerini dinlememiş yerine getirmemişti. Şimdi ye kadar eyleme geçen askerler zora başvurmamışlardı. ancak ayın 22 ve 27 sinde Aisne kesiminde ve Tardenois yakınlarında, iki ayrı yerde isyancı askerler subaylarına tecavüzde bulundular. Ve ay sona ererken Chemin des Dames de bulunan veya oraya gitmek üzere olan sekiz tümende huzursuzluklar artış göstermeye başlamıştı.

İsyanlar yayılıyor

Petain isyanlardan birinin "soğuk kanlılıkla tertip edilmiş olduğunu" ileri sürmüştü. bu isyancı kıt'a en gözde piyade alaylarından biriydi, Verdun'de cesaretle savaşmış, ve Şubat 1917 ye kadar devamlı olarak fiili savaş halinde bulunmuştu. Cepheye gitmek üzere hazır olması üzerine bu alay 27 Mayıs'te Soissons yakınlarında yeni kışlasına yerleşmişti. Ayın 29 unda 800 asker gayet disiplinli bir halde bir protesto yürüyüşü yapmışlar ve yeniden sonuç getirmeyen ve pahalıya malolan saldırılara karşı eyleme geçmişti. Subaylarının tehdit ve ricalarına kanmayan isyancı askerler başka askerleri de saflarına almışlar ve Paris'e gidip Parlamentoya şikayette bulunmak için nakliye trenlerine el koymak için harekete geçmişlerdir. Hiç bir şey yapmaya muktedir olmayan subaylar sonunda durumu kontrol altın almayı başarmışlardı. Bir gün sonra şafakla beraber isyancılar kamyonlara bindirilerek, hala kamyonlarda da eylemlerini devam ettirirken, Verdün'e getirilmişler ve derhal divanı harbe sevkedilmişlerdi. Verdun'de derhal kurulan divanı harp dört elebaşıyı idama

mahkum etmiş, ve alay'ın şeref bayrağı elinden alınmıştı.

Haziran başlarında eylem eylemi izledi. Bunların ciddiyeti de vamlı olarak artış göstermekteydi. Ayın birinde Tardenois yakınlarında bir alay bu alayın da cephede şerefli bir geçmişi vardı kısa bir dinlenme süresinden sonra cepheye gitme emri aldı.

"Enternasyonal" marşını söyleyen alayın askerleri protesto mahiyetinde şehir meclisi binasına doğru yürüdüler. Kendilerine mani olmak isteyen tugay komutanı tecavüze uğramış ve isyancılar tarafından rütbe işaretleri koparılmıştı. Tümen komutanı araya girince o da susturuldu. Ondan sonra isyancı elebaşılar bir askeri hapishanedeki tutukluları dışarı çıkarınca pandomina tam başlamış, isyancılar önlerine gelen kamyon ve başka araçları devirmeye başlayarak her tarafın cam çerçevelerini parçalamaya koyulmuşlardı. Bir gece sonra bir gurup haline gelen isyancıların sayısı 2000'e yükselmişti. Kızıl bayraklar sallayan isyancılar bir taraftan barış bir taraftan da ihtilal avazeleri ile dolaşmaktaydılar. Ayın 3'ünde alay başka bir kampa nakledildi ve eylem kendiliğinden sönmeye yüz tutmuştu.

Bu eylemlerin, en şiddetlilerinin bile, asıl karakteristikleri çok kısa süreli oluşlarıydı. Ayın ikisinde yine bir Chasseur (Avcı) taburu ayni yerde eyleme geçerek komutanların tabur merkezine ateş açmışlar ve kendilerine mani olmak isteyen kıtaların kalmakta olduğu binayı ateşe vermişlerdi. Ancak gece olunca eylem bir balon gibi sönmüş, ve tekrarlanmamıştı. Bu arada izne giden askerlerin katarlarında eylem hareketleri başlamıştı ve bunlar geri hatlardaki demiryolu istasyonlarına yayılma eğilimi göstermeye başlamışlardı. Petain iki tipik olaydan bahsetmişti 7 Haziran tarihinde Chateau Thierry'dte polis eyleme geçmiş olan paris'ten gelen izinli askerlerle çatışmaya başlamış ve bunlar ancak silahlı birliklerin müdahelesi ile kontrol altına alınabilinmişti.Bir gün sonra bir Esternay İstasyonunda eyleme geçen askerler kendilerini katarlara bindirmek isteyen demiryolu görevlileri ile çatışmışlar ve bunları fena halde hırpalamışlardı.

Rus tesiri

Eylemler zirveye ulaşmış ve inişe geçmişti. Bir hastanın ateşinin hastalık sonunda düşüşü gibi eylemler şiddetlerini çarçabuk kaybetmişlerdi.10 Haziran'dan ayın sonuna kadar eylemler günde bir ortalamasıında devam etmişti ve Eylül ayı girince de artık tamamen bitmişlerdi. Aslında eylemler planlı bir ihtilal olmaktan fazla fazlasiyle yorulmuş ve yıpranmış askerlerin ani bir protesto feveranıından başka bir şey değildi. Askerler eyleme gecince kendilerine isvancı olarak değil grevci olarak bakmaktaydılar. Askeri bakımdan bu eylemler ne derece iğrenc ve tiksindirici görülse de bu eyleme geçen birliklerin aralarında Fransız ordusunun bazı en cessur ve yetenekli birlikleri de bulunmaktaydı bundan önceki savaşlarda büyük kahramanlıklar yarattıkları hatırlanması gerekmektedir. Ve şurası da unutulmamılıdır ki bu kahramanlıklardan sonra eyleme geçen askerlerin yüzbinlerce arkadaşlarının lüzumsuz operasyonlarla kıyılmış olduklarına kanıt olmuşlardı. Şikayetleri çoktu eylemcilerin.

Lüzumsuz kayıplar, gülünç derecede az geçim ücreti çok kısa süreli izinler, aşırı sert disiplin, ve feci sıhhı kondisyonlar. bütün bunlara eklenen Aisne bozgunu moralleri bozuk askerleri tamamen çileden çıkarmıştı. Petain şöyle yazmıştı: "Savaşcı askerlerin sabrı tamamen tükenmiştir" Bir Başkomutanlık görevlisi Tegmen Henry Bordeaux ise raporunda şöyle demekteydi: "Kontrol ettiğin alayda bir nevi moral nihilizm gördüm. Bu artık inancı kalmamış askeri bir birlikti."

Ancak bu eylemler en az iki dış faktörle teşvik görmekteydiler. Bunlardan biri 1917 yılı Mart ayı ortasında bütün dünyayı sarsmış olan Rus İhtilaliydi. Fransa'da Fransız ordusuna bağlı iki Rus tugayında ihtilalci bir ruh ihlam etmişti bu ülkelerindeki ihtilal hareketi. Bu Fransız kuvvetlerinebağlı Rus askerlerinin ruh hali bulaşıcı olmuş, ve bu durum Aisne saldırısında Fransızların yanında Rusların da büyük kayıplar vermesiyle daha da vahim bir hal almıştı. Bunun üzerine buradaki Rus askeri kendi eylemlerine başlamışlardı, ve subaylarına karşı ayaklanmışlardı. Önce geri hatlara çekilen bu Rus birlikleri sonradan merkezi Fransa'da tecrit edilmişler ve burada başka Rus kuvvetleri tarafından yeniden disiplin altına alınmışlardı. Fransızların da kızıl bayraklar sallayarak ve "Enternasyonal" söyleyerek eyleme geçmeleri bu bir avuç eylemci Rus askerinin kendilerine ne kadar çok tesir ettiğinin açık delilleri olarak meydandaydı.

Bozguncu kampanya

Öteki faktör daha da meşum ve karanlıktı: geri hatlarda sivil kışkırtıcılar tarafından yayılmakta olan yıkıcı propaganda. Geçen Kasım ayından beri (ve hatta daha da erkenden) savaş sanayi fabrikalarında başlayan işçi huzursuzlukları yeni yıla girerken son derecede artmıştı. Askeri Güvenlik makamları kışkırtıcı ve yıkıcı bir kampanyanın yürütülmekte olduğunu delillerle meydana çıkarmıştı. Bu kampanya savaş aleyhtarı broşürler, gazetelerde yayınlanan yazılar, ve izin merkezlerinde yapılan gizli toplantılarda yapılan savaş aleyhtarı nutuklar saptanmıştı. Bunları ajan provokatörler idare etmekteydi. Şubat ayları sonunda General Nivelle İçişleri Bakanına Louis Lan Malvy'ye müracaat edip bu provakosyonları durdurmasını istemişse de, ve baş provokatörlerin kimliğini bakana açıklamışsa da, bakanı harekete getirememişti. Aisne saldırı-

Savaşın ilk günlerinde geri çekilmeye başlayan Fransız birlikleri devrilen bir tankın başında

1917 de Fransız hatları: "Gayrimemnunlar" Nivelle'in saldırısı ancak birkaç kilometre toprak kazancı getirip 200.000 den fazla ölüye malolunca "gayrimemnunluk" açık eyleme dönüşmüştü.

sından önce General Nivelle'in askerlerin moralini yükseltebilmekteki başarısıydı ki bu bozguncu tehlikeyi en tehlikeli anında bastırmayı bilmişti. Ancak Mayıs ayında kıtalar arası huzursuzluk yine başlayınca kışkırtıcılar faaliyetlerine yeniden başlamışlardı. Kışkırtıcılar ve ajan provokatörler Paris demiryolu istasyonlarında yerleşmişler ve izne gelen ve izinden dönen askerlere savaş aleyhtarı broşürler dağıtmakta, ve kıt'alarına katılmamaları için bunlara telkin ve teşvikte bulunmaktaydılar. Kışkırtıcılar o derece ileri gitmiştiler ki başlıca istasyonların yakınlarında şubeler kurmuşlar ve firar etmeyi kabul eden askerlere buralarda sivil giysiler dağıtmaktaydılar. Ayrıca bu kışkırtılar ön hatlara sansürden gizli olarak kızıl gazeteler göndermekte ve askerleri firar etmeye teşvik etmekteydiler. Bunların başında "Le Bonnet Rouge Kızıl Kasket" ve "Lan Tranchee Republicaine Cumhuriyetin Temeli" gelmekteydi.

Savaş aleyhtarı kampanya savaş meydanından başka içeride de başlamıştı. Fransız sivil halkının savaş yorgunluğundan faydalanarak kışkırtıcılar burada da faaliyetlerini hızlandırmışlardı. Aisne saldırısı hezimetinden sonra sivil kalkınma da morali bozulmuş ve onlar da cephedeki askerler kadar umutlarını yitirmişlerdi. Sabotajcılar savaş sanayi fabrikalarına enfiltre olmaya başlamışlar ve burada bozguncu barış propagandasını alevlendirmişlerdi. Mayıs ortalarında "midinettes"ler (Paris'in işçi kızları Paris caddelerinde protesto yürüyüşlerine başladıktan sonra savaş sanayii fabrikalarında grevler çoğalmaya başlamış ve Haziran ayı sonunda Paris ve öteki

vilayetlerdeki savaş sanayii fabrikaların 170 inde grevler hüküm sürmekteydi. Grevcileri destekleyen askerler protesto yürüyüşlerine grevcilerle beraber katılmaya başlamışlardı. Provokatörlerin kışkırtmasiyle çok kez zorbalık ve şiddet hareketleri başlamıştı. Başkentte işçi dünyasında gerginlik son safhasına varmıştı artık. Savaşın başından beri milli moral bu derece düşmemişti. Bütün Haziran ayı boyunca Ribot'un savaş kabinesi devamlı bir kriz atmosferi içinde olaganüstü toplantılar yapmaktaydı. Parlamento koridorlarında kötümserlik ve alarm hakimdi. Ve parlamentoda yapılan iki gizli celsede solcu milletvekilleri hükümeti ve yüksek komuta heyetini çok sert eleştirmelere maruz bırakmışlar, ve Fransa'nın artık savaşa devam edemeyeceğini ileri sürerek barış için formüller ileri sürmüşlerdi. Cumhurbaşkanı Poincare şöyle yazmıştı: "Növet yayılmaktadır. Hastanın tedavi olabilmesi için Marne'de yeni bir zafer mi beklememiz gerekli?"

Fransa'nın bütün savaş kapasitesi büyük bir sarsıntı geçirmekteydi. Üç yıl süren savaştan sonra milli tehlike karşısında. 1914 yılının Ağustos ayında gömmeye başardığı politik, sosyal ve işçi sınıfı ayrılıkları, yeniden su sathına çıkmaya başlamıştı. Ancak hükümet milli güvenlik bakımından savaş başlarken gerekli tedbirleri almış olsaydı şimdiki bozguncu barış kampanyası bu vüsat'ta olamayacağı ve daha kolayca bastırılabileceği kuşkusuzdu.

Yetersiz misillemeler

"Carnet B" adlı polis dosyasında kayıtlı 2,500 potansyel kışkırtıcı ve sabotajcıyı tutuklama yerine güvenlik makamları ancak bilinen bazı casus ve elebasıları tutuklamışlardı. Hükümet solcu işçi liderlerini ve başka şüphelilerin tutuklanmasının işçileri eyleme sevkedeceğinden ve askere alma ameliyesinin yavaşlatacagından kuşku duymaktaydılar. Bu siyaset geri tepmişti. Fransa'nın savaş kudretini baltalamak için hepsinin kendilerine göre nedenleri olan savaş aleyhtarları, sol kanat extremistleri, Marksistler ve anarşistler, propagandalarını geliştirmek ve yaymak için alanı serbest bulmuşlardı. Bunlar arasında işçi konfederasyonu başkanı Merrheim, gizli yayınlanan gazete sahipleri Faure, Duval ve Almereyda ve çoğu yabancı olan başkaları yer almaktaydı. Ve bunlar arkasında doğrudan doğruya Almanların casusları olanlar gelmekteydi ünlü Bolo Pasha, Lenoir ve polis müdürü Leymarie gibileri. İçişleri Bakanı Louis Jean Malvy'nin aldırmazlığı müvacehesinde bunlar anlaşılmaz ve inanılmaz bir dokunulmazlık havası içinde çalışmalarını yürütebilmekteydiler. İşçi eylemlerinden korkan hükümet'in bu yüzden elleri kolları bağlı kalınca da bunların işleri büsbütün kolaylaşmaktaydı. O günlerin feci durumu ancak 1918 yılındaki vatana hiyanet suçları mahkemeye intikal etmesiyle tam anlamiyle aydınlığa kavuşmuştu Malvy ve onun gibileri vatan haini olarak yargıçın önüne çıkmalariyle Fransa'nın o günlerde ne gibi bir badire içerisinde olduğu meydana çıkıvermişti.

Petain imdada yetişiyor

Kışkırtıcı propaganda eylemlere ne derece neden olmuştu? Anlaşılan bu kışkırtmalar eylemlerin asıl nedeni olmamışsa da yine rolü çok büyük ve önemli olmuştu. Bu General Petain'in de görüşüydü. Mayıs ortalarında huzursuzluk zirveye çıktığı günlerde Petain General Nivelle'in yerine başkomutanlığa atanmıştı. Büyük komuta krizinden sonra Nivelle azledilmişti. Verdun'un ünlü kurtarıcısı 61 yaşındaki Petain kuşkusuz ki başkomutanlık için en uygun kişiliğe sahipti. Soğuk tiynetli ve az konuşan bir kişilige sahip

olan bu asker ayni zamanda kendisinden beklenmeyen bir şefkata sahipti: o askerlerini tanımaktaydı, ve onlar da ona inanmakta ve kendisine karşı sonsuz bir itimat beslemekteydiler. Eylemlere karşı takındığı tavır sertlik ve insancıllık karışımı bir karakter taşımaktaydı. Ilk adımı çok sert olmuştu. Disiplin gelecekti! Elebaşılar cezalandırılacaktı. Subaylarının sarsılan otoritesi tam anlamiyle yerine getirilecekti. Eylemlerin başlamasında önemli bir faktör haline gelen sarhoşluk ortadan kalkacatı, ve bunun temini için çok sert tedbirler alınmıştı. Ve geriden gelen bulaşıcı tesirlere karşı en sert koşulları getirmişti. Hükümetin bozgunculara karşı tedbir almamasına kızan Petain hükümet üyelerini sert eleştirileri ile bombardıman etmeye koyulmuştu. Onlardan hareket istiyordu, ve önerileri göz önüne alınmadığı taktirde ordunun düzelmesi için sorumluluğu üzerine almayacağını felç halindeki hükümet yetkililerine açık bir lisanla bildirmişti. Ancak Petain bütün suçun hükümette olmadığını ve ordunun da bir çok yönden istikametten çıkmış olduğunu bilmekteydi. Ve bu durumu tashih etmek için bir çok reform hareketlerine girişmişti.

Petain'in askerleriyle direkt temasları belki de bu reformların en başarılısı olmuştu. Petain her sabah başkomutanlık otomobili ile başkomutanlıktan ayrılmakta ve askerleri kışlalarda ve ön hatlarda ziyaret etmekte ve onlarla görüşerek dertlerini bizzat dinlemekteydi. Compiegne'deki başkomutanlığından şafakla beraber hareket eden başkomutan bir ay içerisinde 90 tümeni ziyaret etmek ve askerlerle temas etmek ve konuşmak olanağını bulmuştu. Uzun boylu, uzun bıyıklı, soğuk tavırlı, bu general, subaylarına ve

Fransız kuvvetlerini beş ay yöneten General Hivelle

Başkomutan askerlerin şikayetlerini dinliyor. Petain eylemcilere karşı sert fakat insanperverlik (humanity) ile davranmıştı, ancak orduda bozukluğun ne olduğunu gayet iyi anlamış bir generaldi.

askerlerine birlikte hitap etmekte, onları teşvik etmekte, ve büyük kayıplar vermeyecek olan küçük operasyon planları hakkında kendilerine bilgi vermekteydi. Bazen askerlerle tek tek görüşmekte ve onlardan şikayet ve önerilerini dinlemekteydi. Bu konuşmalar ve ziyaretler çok büyük önem taşımaktaydı. Askerler artık onlara insanoğlu olarak bakan, ve onların çıkarlarını da düşünen bir kişiyi başlarında görmekteydiler ve bu onların moralini son derece yükseltmekteydi. Yaz aylarının sonunda Fransızordusu tam anlamiyle bir düzelme (restoration) yoluna girmişti artık. Eylem için ödedikleri bedel, her şey dikkat nazarına alınırsa, yüksek sayılamazdı. Eylemcilerden bir çoğu uzun süreli hapis cezalarına çarptırılmışsa da ölüme mahkum edilen 412 askerin yalnız 55 inin cezaları infaz edilmişti.

Şimdi iş dahildeki cepheyi temizlemek kalmıştı. Ve ordunun başında Petain varken Fransa bu iş için de ehliyetli adamını bulabilmişti 1917 yılının sonlarına doğru Fransa'nın politik keşmekeşinden yaşlı Georges Clemenceau ortaya çıkarak başbakan olmuştu. Ondan önce gelen savaş yılları başbakanları Rene Viviani, Aristide Briand, Alexandre Ribot ve son olarak Paul Pairtleve'den hiç biri tutucu bir birlikci bir savaş hükümeti kuramamış ve yürütememişlerdi. Fakat Clemenceau başka nitelikleri olan bir kişiliğe sahipti. Bütün anti milliyetcilik elemanların amansız bir düşmanı olan ihtiyar Clemenceau hiç bir partiden veya fraksiyon korkusu yoktu. Senato'da Malvy'nin suçlarını ortaya çıkardıktan sonra, başbakan olduktan sonra bozguncu klikleri temizlemesini bilmiş, kötümer ve şüphecileri susturmuş ve Fransa'nın yaralı savaşçı

ruhunu yeniden canlandırabilmişti. Tek bir hedefi vardı Clemenceau'nun o da zaferdi. Kısaca milletine bu mesajı vermişti: "Iç siyaset savaşacağım. Dış siyaset savaşacağım. Her zaman her yerde savaşacağım" Ve, 1917 yılı sona ererken Fransa en kötü en tehlikeli krizini geride bırakmıştı artık.

Flander Meydanlarında

Tam anlamı aranırsa "Passchendaele" 1917 yılı Temmuz ve Kasım arasında cereyan eden üçüncü Ypres kampanyasının adıdır. Ancak genellikle bu ad Birinci Dünya Savaşının Flanders meydanlarındaki çamurlar ve bataklıklar içerisinde meydana gelen bitmek bilmeyen ve yıpratıcı savaşlar için kullanılmaktadır. Aradan yarım yüzyıl geçtiği halde bu gün hala bu savaşların tartışılmaları yapılagelmektedir. Bu saldırı neye yayıldı, neden bu kadar uzamasına müsaade edildi, ve savaşın tümü üzerinde ne tesir icra edildiği hala sorulmaktadır.

1916 yılının Kasım ayının 15'inde Fransız kuvvetleri başkomutanı General Joseph Joffre gelecek yıl için İngiliz Fransız savaş stratejisini saptamak için Müttefik askeri komutanlarını Chantilly'deki Merkez karargahında bir konferans sa davet etmişti. Joffre ve İngiliz kuvvetleri başkomutanı Sir Douglas Haig 1916 da Somme Verdun'da cereyan eden yıpratıcı savaşların batı Cephesindeki Alman kuvvetlerini bitap ve dökülür durumda bırakmış olduğuna dair görüş birliğindeydiler. Joffre kendi kuvvetlerinin ancak bir saldırıya daha geçecek güçte olduğunu

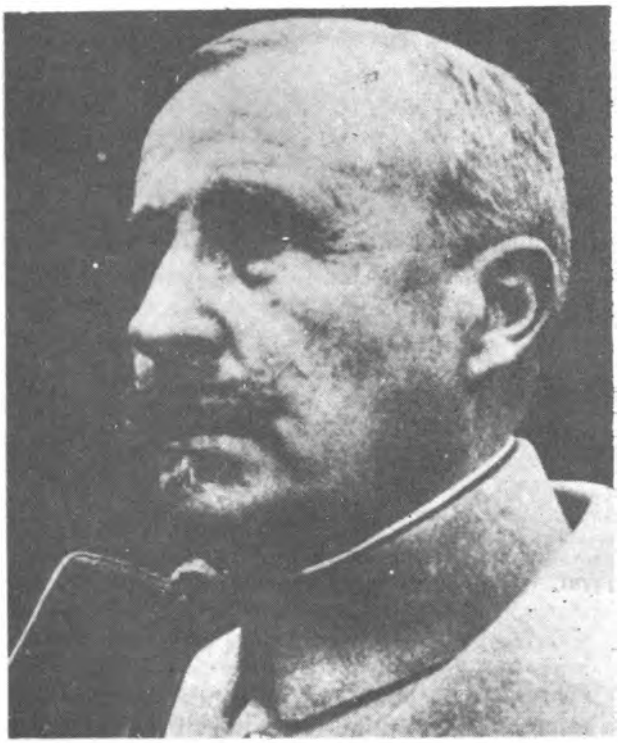

General Nivelle. Onun saldırıcı görüşü ve inancı Batı cephesindeki çıkmaza bir hel çaresi getireceği umulmaktadır.

Paris'in "midinette" (işçi kızları) eylemde. Paris'in işçi kızları arasında bile huzur artık kalmamıştı.

bilmekteydi. Ancak bu tek saldırının bile kesin olacağını umut etmekteydi ve buna inanmaktaydı. Teklifi şuydu 1917 yılının ilkbaharında bütün İngiliz ve Fransız kuvvetleri birden saldırıya geçecekti. Batıda başrolü İngilizler oynayacaktı. Ancak, Aralık ayında Fransız ordu komutanları arasında en genç olan General Robert Nivelle General Joffre'un yerine getirilmişti. Bu genç general Fransız başbakanı Aristide Briand ve İngiliz başbakanı David Lloyd George'u 48 saatten az bir süre içerisinde kendi planiyle Alman hatlarını kat'i surette yarabileceğine ikna etmeyi başarmıştı. Eylül 1914 ten beri bu yolda hiç bir başarı elde edilememişti. Nivelle'in planına göre Fransızlar büyük saldırıya Aisne sektöründe geçecekler, ve bu arada Haig'in İngiliz kuvvetleri Arras yakınlarında aldatıcı taaruz hareketlerine geçecek ve Somme'un güneyinde cephenin bir kısmını Fransızlardan devralacaktı.

1917 yılının Şubat ve Mart aylarında Alman kuvvetlerinin strateji uzmanı General Erich Ludendorff Nivelle'in ilkbahar saldırı tasarısını usta bir strateji ile önlemesini bildi. 112 kilometrelik bir cephede bulunan Alman kuvvetlerini 24 - 35 kilometre geri çekerek bunları daha iyi savunulabilecek bir hatta geri çekti.Bu hat Alman kuvvetlerinin komutanının adını taşımaktaydı Hundenburg savunma hatı. Nivelle planlarında bir değişiklik yapmakluzumunu duymadı, üstelik cesur planını gizlemek luzumunu da duymadı. Sürpriz yapma mı imkanını yitirmişti Fransız Generalin. Müttefikler arasında politik ve askeri itimatsılık atmosferi içerisinde Fransız saldırısı 16 Nisan'da başladı ve 7 Mayısa kadar devam etti. 25.5 kilometrelik bir cephede

Savaş sonrasındaboşa lmış alan ve araç artıkları.

Neville'in kuvvetleri ancak 6.5 kilometre ilerleyebilmişlerdi. Bu Neville'in vaatlerine uymamakta ve yaklaşmamaktaydı. Başarısızlık Fransız kuvvetlerinin çözülmesine yol açmıştı. Uzun süredir ordu saflarında gizlice ceryan eden kaynaşmalar açığa vurulmuş ve Mayıs ve Hazıran aylarında Fransız ordu birliklerinin yarısında eylemler patlak vermeye başlamıştı. Verdun kahramanı General Henri Philippe Petain 15 Mayıs'te Nivelle'in yerine getirilince ordu saflarında huzur ve güveni kısa süre içerisinde geri getirmişse de, Fransız kuvvetlerinin yıl sonuna kadar savunmada kalacaklarına dair üstü kapalı sözlerle moralleri bozulmuş kuvvetlerine imalarda bulundu. Petain Amerikan tümenleri ve taze tank ve topçu kuvvetleri yardıma gelinceye kadar Fransız ordusunun savunmada kalacağını açıkca değilse de ima suretiyle askerlerine bildirmişti. Bu arada Aisne'de saldırıya geçen Fransız kuvvetlerini desteklemek için Arras'ta saldırıya geçmiş olan İngilizler büyük kayıplar vermişler ve yılbaşında saptanan Flanders stratejisine yeni gözlerle bakmaya başlamışlar ve kondisyonların çok değişmiş olduğunu gözönünde bulundurarak hareket etme ihtiyaçlarını hissetmişlerdi.

4 Mayıs'ta Fransızve İngiliz sivil savaş liderleri ve askeri danışmanları Paris'te toplanmışlar ve Nivelle'in başarısızlığından ve Rusların Şubat ihtilallerinden sonra stratejilerinin revizyona tabi tutmak için görüşmelere başlamışlardı. Askeri liderlerin hepsi Batı Cephesinde ofansiv

operasyonların devam etmesi lüzumu üzerinde durmaktaydılar. Onların kanısına göre Almanya rezervlerinin büyük bir kısmını artık yitirmiş bulunmaktaydı, ve batı cephesinde saldırılarla Almanların Rusya ve Italya'ya karşı taze kuvvet göndermesi önlenebilinecekti. İngiliz Kraliyet Orduları Genel Kurmay Başkanı Sir William Robertson durumu şöyle izah etmişti: "Uzak merhalelere erişmek için düşman hatlarını yarmak söz konusu değildir artık. Gayemiz şimdi düşmanın direnmesini zayıflatmak ve düşmanı yoracak operasyonlar yapılmasıdır. Burada topçu imkanlarımızdan büyük ölçüde faydalanacağız.Böylecemümkün olduğu kadar az kayıpla emelimize ulaşacağımıza inanıyor ve umuyoruz "İngiliz ve Fransız hükümetleri askeri danışmalarının bu önerilerini desteklemişler ve kabul etmişlerdi. Fransız ordu saflarındaki eylemlerden Haziran ayında haber almadan önce İngiliz başkomutanı Sir Douglas Haig yukarıda izah edilen ihtiyatlı politikadan çok uzak bir görüşle Flanders kıyılarında Alman denizaltı üslerinin arınmasını birinci derecede önemli bir stratejik objektif olduğunu komutanlarına bildirmişti. General Haig Ypres çıkıntısından böyle bir deşme hareketinin başarılı olacağına inanmaktaydı. Sahilden yardım ve deniz yoluyle Ostend'de yapılacak bir çıkarmayla bu operasyon başarılı olabilirdi Haig'in kanısınca. Bu plan Almanların rezervlerinin ve moralinin çok zayıflamış olduğu fazlasiyle iyimser nazariyesi üzerine dayanmaktaydı. Ayrıca Fransızların destek saldırılarına da dayanmaktaydı ve Nivelle'den başkomutanlığı devralan Petain de bu desteği 18 Mayıs tarhinde vermeyi vaadetmişti.

Fransız desteği çöküyor

Ancak 1 Haziranda durum birden değişiverdi General Debeney İngiliz başkomutanı Haig'e

Craonne, Nisan 1917 Francois Flameng'in bir pentürü. Feci heva şartları altında önceden tahmin edildiği gibi Nivelle'in saldırısı burada mahvolmuştu.

Düşürülen ve ağaca takılan bir uçak

General Petain'den bir mesaj getirmişti. Petain gayet safiyane bir lisanla bu mesajında Fransız ordusunda disiplinin çok kötü bir durumda olduğunu belirtmiş ve İngilizlerin Ypres'de açmayı tasarladıkları saldırılarında Fransız kuvvetlerinin onları destekliyemeyeceklerini bildirmekteydi. Bir hafta sonra Petain kendisi şahsen durumun vahametini İngiliz komutanına anlattı, fakat durumda düzelme olduğunu da belirtti. Ve gerçekten düzelme vardı. Bundan sonra büyük ölçüde bir Fransız işbirliği umutları sönerken, General Haig, yalnız altı Fransız tümeninin desteğiyle, İngiliz ordusunun Flanders'te büyük bir zafer kazanabileceğine inanmaktaydı. Haig'den de daha az Fransız disiplinin çökmesinden haberdar olan İngiltere Başbakanı LloydGeorge Fransız işbirliğinden fazlasiyle kuşku duymaya başlamıştı. 13 Haziran tarihi geldiğinde Lloyd George Genel Kurmay Başkanı General Robertson'dan General Haig'in komutasından oniki

"Ulak köpekler" savaşan askerlere el bombası taşıyor

tümeni ayırıp İtalya'daki savaşı bitirmek üzere oraya göndermesini ısrarla talep etmekteydi. Batı Cephesine inanan bir komutan olan Roberston çoğunlukla General Haig'in görüşlerini paylaşmaktaydı. Bununla beraber Haig'e ihtiyatla hareket etmesini bildirmiş ve Fransızlar dan tam işbirliği garantisi almadan ihtiyatlı davranmasını önermişti. 13 Haziran tarihinde General Robertson General Haig'e gönderdiği bir mektupta şöyle yazmaktaydı: "Savaşı bu yıl bitirebileceğin tartışmasına girme, veya Almanların artık yenilgiye uğramış olduğunda ısrar etme. Senin için en iyi tartışma bütün kuvvetlerini ve bütün elindeki materyeli batı cephesinde toplamaktır. En iyi plan budur. Başka hiç bir plan güvenli olamaz, kesin başarılı da hiç olamaz. Bırak senin ve benim öğütlerimi dinlemesinler. Bunu yapmaya cesaretleri yoktur.

Bu olumsuz durumda arkadaşı Roberston ihtiyatlı olmasını önermişken, neden Haig Ypres saldırısına karar verdi? İngiliz başkomutanı Fransız savaş kudretini sallantıda olduğunu bilmekteydi, ve General Nivelle'in saldırısının başarısızlığından sonra Fransız ordularındaki moral çöküntü onun için bir sürpriz teşkil etmemişti. Hatıra defterindeki notlardan anlaşıldığına göre Haig'in güdüleri muhtelif. Bir taraftan Fransızları korumak ve teşvik etmek istemekteydi. Ancak asıl isteği şimdi savaşta başta giden ortak olarak İngiliz ordusuna büyük bir zafer kazandırmaktı. Ancak şurada şu belirtilmelidir ki Manş sahillerine düşmandan arıyacak bir saldırıya yüksek rütbeli Fransız komutanların hiç birisi tasvip etmemekteydi. Petain kendisi 1917 de Batı Cephesinde bütün büyük operasyonlara karşıydı. Ve 19 Mayıs'ta General Petain Nivelle'in komutasındaki genel karargaha irtibat subayı olarak atanmış olan İngiliz Generali Sir Henry Wilson'a, Haig'in Ostend istikametinde planladığı saldırının yenilgi

Siperlerinde ölmekten kurtulmayan askerlerden bir bölümü

ye uğramaktan başka bir sonuç eldeedemiyeceğini söylemişti. Fransız Genel Kurmay Başkanı General Foch ise Petain'den daha açık sözlü ve istihfaflı lisan kullanmış, ve Haig'in saldırı planını "bir ördek yürüyüşünden başka bir şey olamayacağını" ileri sürmüştü.

Jellicoe'un bombası

Kararsızlıklar içinde çalkalanan İngiliz Savaş kabinesi için en önemli olay 19 Hazirandaki bir toplantıda olmuştur. Bu toplantı tarihe "Jellicoe un bombası" olarak girmiştir. Savaş Kabinesinin savaş komitesinin hiç bir üyesi, ki bunlar arasında Başbakan David Lloyd George, Andrew Bonar Law Sir Alfred Milner, Lord Curzon, ve General J.C.Smutts bulunmaktaydı, Batı Cephesinde büyük bir taaruza geçilmesini tasvip etmemekteydiler. Ancak birinci Deniz Kuvvetleri Lord'u (Deniz kuvvetlerinin başında gelen Jellicoe) " zaman bizimle beraberdir" iddiası toplantıya hakim olmuşt. Jellicoe Alman denizaltı savaşının ticaret filosunun hırpalama oranı böyle devam ettiği müddetce İngiltere'nin 1918 yılı içerisinde savaşa devam edemeyeceği görüşünü ileri sürmüştü. Jellicoe'ya göre Belçika sahilleri kara ordusu tarafından düşmandan arınmadığı taktirde İngiliz Kraliyet Donanmasının büyük tehlikeler içerisinde bunalacağını kesinlikle Savaş Kabinesi savaş komitesi üyelerine bildirmişti. Jellicoe'un bu alarmcı tavrı Haig'in askeri görüşlerine uygun düşmekteydi. Ancak Haig'in Jellicoe'un telaşlı önerilerine fazla kıymet verdiği çok şüphe kaldırmaktadır. 7 Mayıs'te Haig eşine yazdığı bir mektubunda Jellicoe'yu "telaşlı ihtiyar bir kadına" benzetmişti. Ve 19 Haziran toplantısından sonra Haig şöyle de demişti: "Toplantıda hiç kimse Jellicoe'nun iddialarına katılmamıştı. Her biri İngiltere'de gıda rezervlerinin yeterli olduğuna inanmaktaydı" General Haig'in istihbarat dairesi başkanı General Charteris ise 28 Haziran tarihinde hatıra defterine şunları kaydetmişti: "ve kimse Jellicoe'

un bu şayani hayret iddiasına inanmamıştı. Ancak bu iddianın ağırlığı bizim saldırıya geçmemiz için yeterli olmuştu."

Şimdi kötü olarak anlaşılmaktadır ki General Haig'in Flanders taaruzunun asıl nedenleri ne Fransızları korumak ne de Manş denizini düşman denizaltı üslerinden arımaktı. Almanların oderece zayıf düştüğüne inanmaktaydı ki General Haig, bu tempo ile Batı Cephesinde savaş devam ettirildiği taktirde düşman çökecek ve savaş o yıl içersinde sona erecekti. Kendi kendine itimadı şanslı bir başlangıçla artmıştı. 7 Haziranda operasyonlar başladığı zaman Almanların ileri hatlarında ondokuz dev mayın beklenmedik bir şekilde patlayınca General Sir Herbert Hummer'in 2 nci ordusu Messines çıkıntısında küçük bir ilerleme kaydedebilmişve böylece Ypres'in güneyindeki çıkıntıyı bir düz hat haline getirmeyi başarmıştı.

Bu ön ilerleme hareketi ile 31 Temmuz tarihinde asıl saldırıya geçilmesi arasında geçen elliüç gün İngiliz kuvvetleri için felaketli olmuştur. Savaş kabinesi İtalya'ya kuvvet göndermek mi veya Haig'in taaruza geçmesi için sonsuz görüşme ve tartışmalara devam ederken kıymetli günler kaybolmuş ve Haig'i saldırı planı ancak 25 Temmuz'da onaylanmış ve kendisine saldırı için nihai müsaade verilmişti. Haig Nivelle'e gösterilen itimadın kendisine gösterilmemiş olmasından şim acı acı şikayet etmekte kuşkusuz ki haklıydı. Ancak Haig'in biyografisini yazan John Terraine Haig'in ilk küçük çapta saldırı ile büyük taaruz arasında en az altı haftalık bir ara sürenin olacağını bildiğini ve planlarını ona göre ayarlamış olduğunu yazmıştır Haig 1917 de en feci hatasını Flanders savaşında en önemli görev ve rolu General Sir Hu Hbert Gough'un komutasındaki 5 nci Orduya vermekle yapmıştır. Bu cesur strateji için General Gough'un seçilmesi belki de her kes tarafından hatalı sayılamazdı. Kırkyedi yaşında olan Gough ordu komutanlarından en genci ve en ateşlisiydi. Plumer, altmış yaşında, ise en yaşlısıydı. Gough suvariydi ve her zaman saldırı taraflısıydı.

Soğuk ve çamurlu bir dünyada yaralılar. Yukarıda: Dizlerine kadar yükselen çamurlar içerisinde askerler yaralı bir asker arkadaşlarını sedye ile taşıyorlar.

Plumer ise, Fransız Generali Petain gibi plan ve taktiğe çok önem veren bir asker olarak tanınmaktaydı. Gough Haig'in planlarını yalnış tefsir etmesi kabul edilse bile, bu durumda komutada değişiklik yapmak idari komplikasyon lar ve gecikmeler getireceği kuşkusuzdu. Özellikle Fransız kuvvetleri (General Antoine'in 1 inci Ordusu Gough'un solunda 5 inci ordu ve Rawlinson'un sahil kesimindeki 4 üncü Ordusu arasında mevzilenmesi gerekmekteydi.

Üçüncü Ypres açılıyor

Birinci Dünya Savaşındaki bir çok kampanyalar gibi, Üçüncü Ypres'in ondört günlük hazırlıyıcı bombardımanlardan sonra başlayan asıl operasyonu, kolordu ve tümen komutanlarının bir çok istekleri üzerine devamlı olarak ertelenmiş, ve yakın bir süre içinde orijinal plana benzer bir tarafı kalmamıştı. Aslında Haig sekiz gün içerisinde 5 inci Ordunun 24 kilometre ilerlemiş olacağını ve Ypres Roulers Thourout demiryolunu kontrolu altına almış olacağını hesaplamıştı. Ancak bu başarıldığı zaman 4 uncu Ordu sahil boyunca saldırıya geçecek ve deniz yoluyle çıkarılacak olan takviye kuvvetleriyle ve Gough'un kuvvetlerini yardımiyle Almanları çember içerisine alacaklardı. Bu arada operasyonun başlangıç günlerinde yalnız küçük destekleme rolleri oynayacak olan 2 nci Ordu, kuzey-doğuya doğru ilerleyecek ve bütün Passchendaele çıkıntısını ele geçirecekti.

Bu harekat programının fazlasiyle iyimser olduğu yakın zamanda ortaya çıkmıştı. Kampanya kısa bir süre içerisinde 60 metre yükseklikte bir plato'nun kontrolü için bir çatışmaya neden olmuştu. Operasyon üç ayrı safhaya dönüşmüştü ve bunların her birinde üç büyük hareket mevcuttu. Birinci safhada (phase) Gough'un 5 inci Ordusu en önemli rolü oynamıştı ve şu savaşları vermişti: Pilckem Çıkıntısı (31 Temmuz) Gheluvelt Platosu (10 Ağustos), ve Langemarck (16 Ağustos) İngilizler bile bile bir sürpriz saldırısını ellerinden çıkarmışlardı ve de

Güney Afrikalı askerler yaralı bir Alman askerini taşımaktadırlar.

vamlı yağmurlar onların ilerlemesini büyük ölçüde engel olmaktaydı. Bunlara rağmen savaşın ilk günü 1916 yılının 1 Temmuzundaki Somme savaşı gibi bir felaket olmaktan çok uzaktı. Esas saldırı yaklaşık 32 kilometrelik bir cephede yapılmaktaydı. Saldırıya geçen ondört İngiliz ve iki Fransız tümeni 2000topve makinalı tüfek tarafından desteklenmekteydi. Ortadaki ve sol cenahtaki kıtalar üçüncü ve sonucu hedef olan hatlarına varmayı başarmıştı. Ve tek durduruldukları yer 5 nci Ordunun sağ cenahındaydı. Burada Gheluvelt platosundan hareket eden özel şekliyle eğitim görmüş olan Alman tümenleri kuvvetli bir karşı saldırıya geçmişlerdi. Düşmanın karşı bombardıman hareketleri de İngilizlerin saldırı öncesi onbeş gün süreli ağır topçu bombardımanlarının ne kadar tesirsiz kaldığını göstermişti. İngiltere Genel Kurmayı bu saldırının ilk gününde bildirdiği kayıpların 15.000 kişi olduğuna pek inanılmamışsa da ve bunların daha fazla olduğu tahmin edilmişse de, kuşkusuz ki Somme savaşının ilk gününde verilmiş olan 60.000 kişilik kayıplardan eksikti.

Ne yazık ki feci hava şartları yeniden ilerlemeler kaydetmeye engel olmuştu. İlk günde bile kötü hava şartlarından dolayı İngilizler hava hakimiyetlerinden ve uçakla topçular için keşif uçuşlarına mani olmuştu. Tank Birliği Genel Karargahında Albay Fuller şöyle yazmıştı: "Bundan da daha feci olanı şuydu: 31 Temmuza kadar Polygone de Zonnebeke'den ST. Julien'e kadar ve kuzeye doğru Langemarck'ı geçince Steenbeck bir çamur deryasına dönmüştü." Havanın ilk gün bozulması İngilizlerin büyük şanssızlığıydı kuşkusuz. Ancak son seksen yıllık meteoroloji raporları Flanders ovalarının Agustos aylarında her zaman büyük yağmurlara maruz kalmış olduklarını açık bir şekilde göstermekteydi. Çarçabuk çamurlar bataklar haline gelmişti ve bütün savaş alanını kaplamıştı bataklar. Bombardımanlar aslında yetersiz olan drenaj sistemini büsbütün allak bullak etmişti. Tank tugayı her gün Genel Karargaha bir "batak haritası" göndermekteydi. Ta ki Genel Kurmay "yeter

kurşunlardan kel kalmış bir orman.

artık göndermeyin" deyinceye kadar. Hafif ve Gough muhtemelen bu haritaları hiç görmemişlerdi. Ve iki komutanın da bu feci toprak kondisyonlarının neye malolacağını anlayamamışlardı her halde ve bunun neye malolabileceğini kestirememişlerdi. 4 Ağustos'ta General Charteris hatıra defterine şu notları yazmıştı: "Hava durumu hakkındaki bütün korkularım gerçekleşti. Bu saldırıyı öldürmüştür bu yağmurlar. Her günkü erteleme aleyhimize olmaktadır... Havalar şimdi açsa bile, toprakların kurıması için çok günler gerekli. Kış donundan önce bu toprakların geçilecek duruma geçeceğine inanmıyorum... Bu sabah ön hatlara kadar gittim. Bütün dereler taşmıştır ve topraklar bir batak haline gelmiştir."

Ağustos ayında bazı iyi havalı günler olmuşsa da bundan böyle operasyonlar alanın durumuna bağlı kalmıştı. Gough'un ilerleme için yaptığı ikinci ve üçüncü deneyler (Ağustos 10 ve 16) çok kuvvetli karşı saldırılarla geri püskürtülmüştü. "Beşinci Ordu" adlı kitabında Gough, 16

Agustos'tan sonra "Başkomutana taktik başarının artık olanaksız olduğunu" bildirdiğini yazmış veya bu koşullar altında çok pahalıya malolacağını bildirmiş olduğunu yazmıştır. Gough yine kitabında saldırıdan vazgeçilmesini önerdiğini de yazmıştır. Bu öneri Başbakan Lloyd George'un kazanılan topraklar fazla kayıplara malolacaksa saldırıdan vazgeçilmesi görüşüne de uygun düşmekteydi. Bu önerilere Haig'in kulak asmayışı Fransızlara yardım etme isteğinden ileri gelmiş olduğu nazariyesi ileri sürülebilir. Ancak başka bir neden gerçeğe daha yakın görülmektedir. Saldırıdan bu durumda vazgeçmek Başbakan Lloyd George'un İtalya'ya bir çok tümenin sevkedilme isteğine boyun eğmek olacaktı ve bu tümenler Haig'in komutasından alınacaktı. Haig ve Roberston böyle bir hareketin Batı Cephesinde savaşın kaybedilmesine yol açacağında fikir birliğindeydiler.

siperler içerisinde bekleyen ihtiyatlar Veldhoek köyüne saldırıya geçmek için emir beklemektedirler.

Plumer'in dikkatli planlaması

Agustos sonunda Haig bundan sonraki operasyonların başlıca rolünü Gough'un elinden alarak General Plumer'e transfer etmişti. Bu daha dikkatli, ihtiyatlı ve planlı bir sisteme geçiş olmuştu. Her küçük piyade ilerlemesi kuvvetli topçu şemsiyesi barajı kuvertürü ile yapılacaktı.

Bir çok haksız iddiaların aksine asıl saldırı başarısızlığa uğradıktan sonra Haig artık acımasız ve zayiata bakmadan ille de saldırı taraflısı değildi. Aslında Gough'un genellikle başarılı olmayan ve fazla kayıp verdiren küçük çiftlik evlerine ve kuvvetli noktalara saldırı stratejisini Haig eleştirmişti. Ne tuhaftır ki Eylül ayı Agustos'a kıyasla çok daha kurak geçmişse de Plumer gelecek küçük ileri adımı planlamak için üç haftayı geçirmişti. Saldırının asıl merkezi 3600 metreye indirilmiş, ve en ileri hatlara dört tümen toplanmıştı. İlerleme 1350 metre olarak hesaplanmıştı. Burada durulacak ve düşman karşı saldırıya geçerse burada karşılanacaktı. Bu hat tutulurken topçu bataryaları ilerleyecekti. Plumer ve genel kurmay başkanı General Sir Charles Harington böyle dört sınırlı saldırı ile Passchendeele Staden çıkıntısının düşmandan arınabileceğine inanmaktaydılar.

Anzak ilerlemesi

İkinci fazın üç muharabesinin birincisi Menin Yolu çıkıntısında 20 Eylül'de ceryan eden tam bir başariyle sonuçlanmıştı. Bu aslında topçu kuvvetlerinin başarısıydı. 1 nci Anzak kolordusu komutanı General Birdwood Avustralyalıların bundan daha başarılı bir topçu barajına rastlamadıklarını bildirmişti. "Tam plana göre yavaş yavaş ilerleyen topçu bataryaları araziye hakim olmuştu, ve bu baraj altında ilerleyen piyade kuvvetleri çok az bir mukavemet

karşısında bütün önemli noktaları ele geçirmeyi başarmıştı "Saldırı sabah saat 5.40 da başlamıştı ve öğlen olmadan bütün planlanan hedeflere varılmıştı. Almanlar 15.15 den önce karşı saldırıya geçememişlerdi, ve geçtikleri vakit başarılı bir şekilde geriye püskürtülmüşlerdi. Ludendorff şunları not etmişti: "20 Eylül tarihinde kuvvetlerimize karşı müthiş bir saldırıya geçmişlerdi... Düşmanın saldırısı başarılı olmuş, bu da saldırının savunmadan daha iyi stratejı olduğunu göstermiştir..."

Plumer'in ikinci saldırısı 26 Eylülde Polygon Ormanında iyi hazırlanmak ve planlanmakta son derece iyi sonuçlar vermişti. Savaş iyi hava şartları altında cereyan etmişti. Flanders'de Alman kuvvetleri komutanı Bavaris Prensi Rupprech şimdi savunma taktikleri ve ihtiyat zayıflığından kuşku duymaya başlamıştı. General Charteris'in iyimser raporları şefinin moralini yükseltmiş ve doğru yolda olduğuna onu bir kez daha inandırmıştı. Charteris durumun bir yıl öncesi Somme'deki duruma çok benzediğini raporundabelirtmişti. "Şimdi, o zaman da olduğu gibi Almanların mukavemetini son raddesine kadar vardırmış durumdayız. Şimdi o zaman da olduğu gibi hava muhalefeti aleyhimizde olmuştur. Zamana karşı yarışmakta havaya karşı savaşmaktayız. Bir şey kuşkusuzdur. Başka hiç bir ordu bizimki gibi inatçı bir şekilde çarpışamaz. Başkomutanımız son gayretimizi sarf etmemizi istemektedir, ve bu istek te yerine getirilmektedir. "Plumer'in kazançları ve Charteris'in Almanların bitkin halde olduklarını bildirmesinden cesaret alan Başkomutan Haig 28 Eylül'de bundan sonraki ileri harekat'tan derhal yararlanması gerektiği kanaatına varmıştı. Şöyle diyordu Başkomutan Haig: "Kanıma göre düşman sallantıdadır, ve esaslı bir saldırı ile nihai sonuçlar elde edebileceğiz. Roulers'deki demiryolunu imha edebilirsek, veya bunun 48 saat süre için kullanılmasını engelleyebilirsek, düşman çok muhtemelen bozguna uğrayacaktır, çünkü bu taktirde düşman deniz ve Ghent arasında kuvvetleri için levazımatımı ancak elinde kalacak bir demiryolundan nakledebilecek..."

Plumer'in üçüncü saldırısı 4 Ekimdeki Broodseinde muharebesi, bundan önceki iki muharebe gibi iyi sonuçlanmıştı. Ancak Haig'in ordu komutanlarına vaadetmiş olduğu "katti sonuçlar" getirmekten çok uzaktı. Üstelik üçüncü Ypres savaşında topcu kuvvetleri imkanlarının artık zirvesine ulaşmışlardı, ve şimdiden sonra hareket serbestisini kaybeden topçu bataryaları ayni üstünlüğü gösterememekteydi. Bir çok top işe yaramaz hale gelmiş ve çamurlardan hareket imkansız hale gelmişti artık. Almanlar saldırıya geçmek üzere iken İngiliz topçularının mermileri beş tümene tam isabetler kaydettiklerinden Almanlar çok büyük kayıplara uğramışlardı. Bu savaş sayesinde 2 nci Ordu nihayet Passcchendaele çıkıntısında bir köprübaşı ele geçirmeye muvaffak olmuştu. Ancak şimdi ani bir karar verilmesi gerekliydi durmak mı ilerlemek mi. Özellikle Ostend'e karşı kara ve deniz saldırı planından artık vazgeçilmiş olduğundan o yıl Manş kıyılarına ulaşmak umudu da artık kalmadığı için de bu gerekliydi.

Broodseinde'den birgün sonra Haig komutanların bir konferansta topladı. Charterisbutoplantı hakkında şunları yazmıştı: "Kış için durmak için yeterli derecede ilerlemiş bulunmaktayız. Bu akıllıca bir hareket olur. Bütün bu ay boyunca hava şartları iyi gitmezse sahile varmamız olanağı yoktur. Eğer Almanların bize burada taaruza geçeceğine emin olabilsek en iyisi şimdiki hatlarımızda kalmak olacaktır. Ancak onların burada rahat durup başka yerde saldırıya geçmeleri olanakları daha fazladır... Konf eransa katılanlar ilerlemeyi kabul etmekteyseler de oldu ğumuz yerde kalmayı tercih etmekteydiler."

Passsehendaele bir çamur

Kampanyanın son safhası fazı (phase) 4 Ekim ile 6 Kasım arasında geçmişti. Savaşlarda Passchendaele köyü bir harabeye dönmüştü. John Terraine bu savaş hakkında şöyle yazmıştı: "başından beri görülen karakteristikler bu savaşta da ayniydi." Eylül ayında yağmayan yağmurlar Ekim ayında durmadan devam etmişti. Artık bütün bu alan bir çamur deryasına dönüşmüştü. Devam eden karşılıklı topcu duellosundan sonra hiç bir yoldan eser kalmamıştı. At ve katırlar sırtlarındaki ağır yükler ile bu bataklara saplanmakta ve yükleri ile birlikte kaybolmaktaydı. Topcular ateş etmek için toplarını yerleştirecek sağlam zeminlerden mahrumdular. Ve yaralıları 3500 metre ötede bulunan ilk yardım istasyonların sedye ile taşımak için her sedye için iki kişi yerine 16 kişi gerekmekteydi. Poelcapelle savaşı (9 Ekim) bu şartlar altında ceryan etmişti ve Passchendaele için onu takip eden iki savaş (12 ve 26 Ekim) tan sonra Kanadalılar 6 Kasım'da ele geçirebilmişlerdi. Terraine'in yazdığı gibi durum İngiliz ve Kanada kuvvetleri için "bir felaket ve mahrumiyet ayı idi bu." Almanlar savunmada olduklarından hareket etmek zorunluğunda değildiler ve bu problemleri yoktu. Ancak onların da durumu İngilizlerinkinden pek daha iyi de ğildi. Ludendorff şu satırları yazarken durumu kattiyen abartmamaktaydı: "Bu artık yaşantı değildi. Kelimelerle izah edilemeyecek bir işkenceydi bu."

Haig Broodseinde'den sonra Ağustos ayındaki feci kondisyonlar bile bu kampanyaya belki de omeşumnamı getirmiyecekti. Haig'in en yakın savunucuları bile Passchendaele savaşlarını haklı gösterebilmek için Flanders ovalarının ötesine bakmak zorunluğunda kalmışlardı. Charteris 7 Kasımda şunları yazmıştı: "Şimdi iyi havalarla vardığımız yere eylül başlarında varmış olmamız gerekmekteydi. O zamanda sahile varabilmemiz işin önümüzde iki aylık bir süre olacaktı. Şimdi duruma gerçekci bir gözle bakıldığı taktirde kazandığımız zafer kısır bir zaferdir. Ve

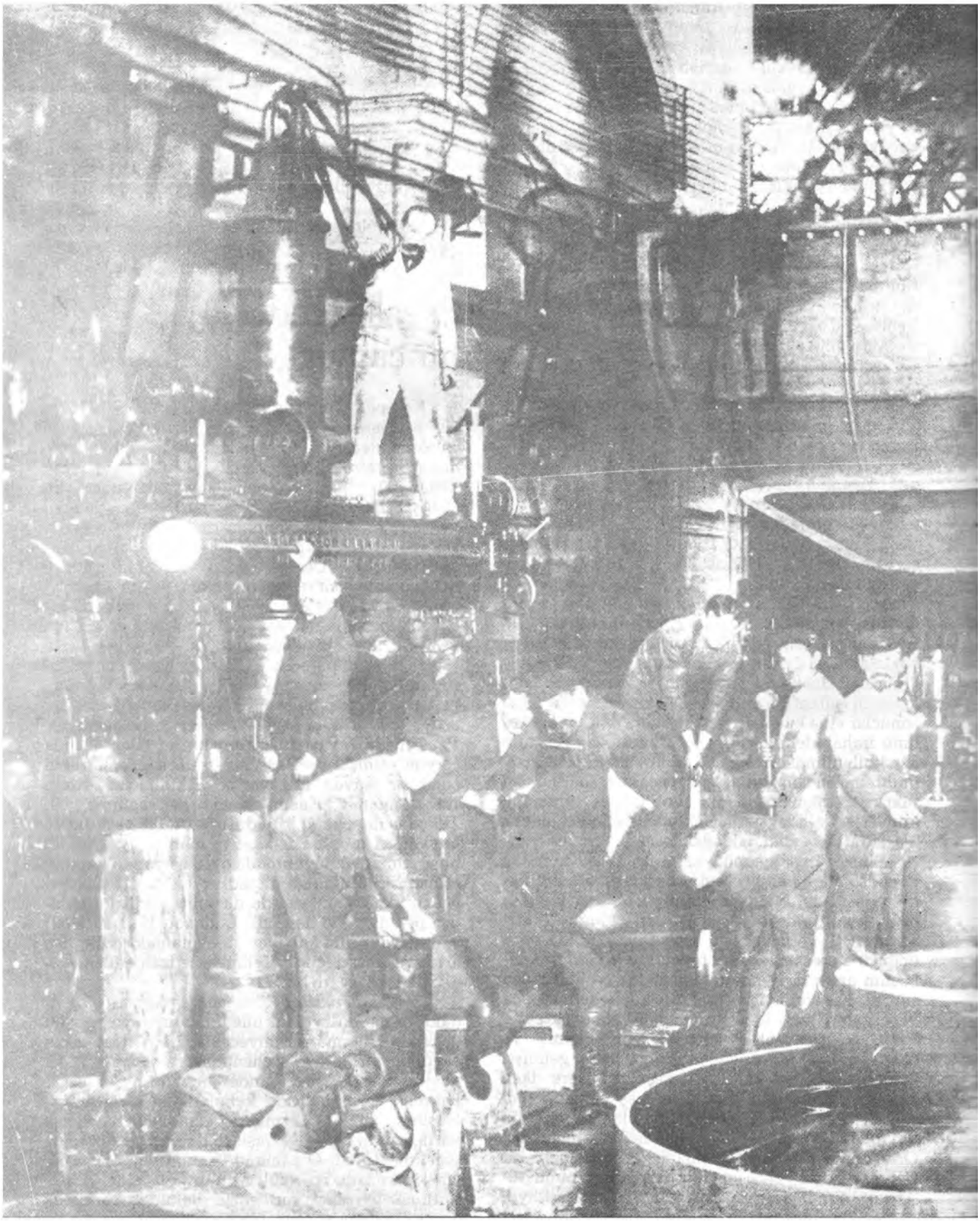

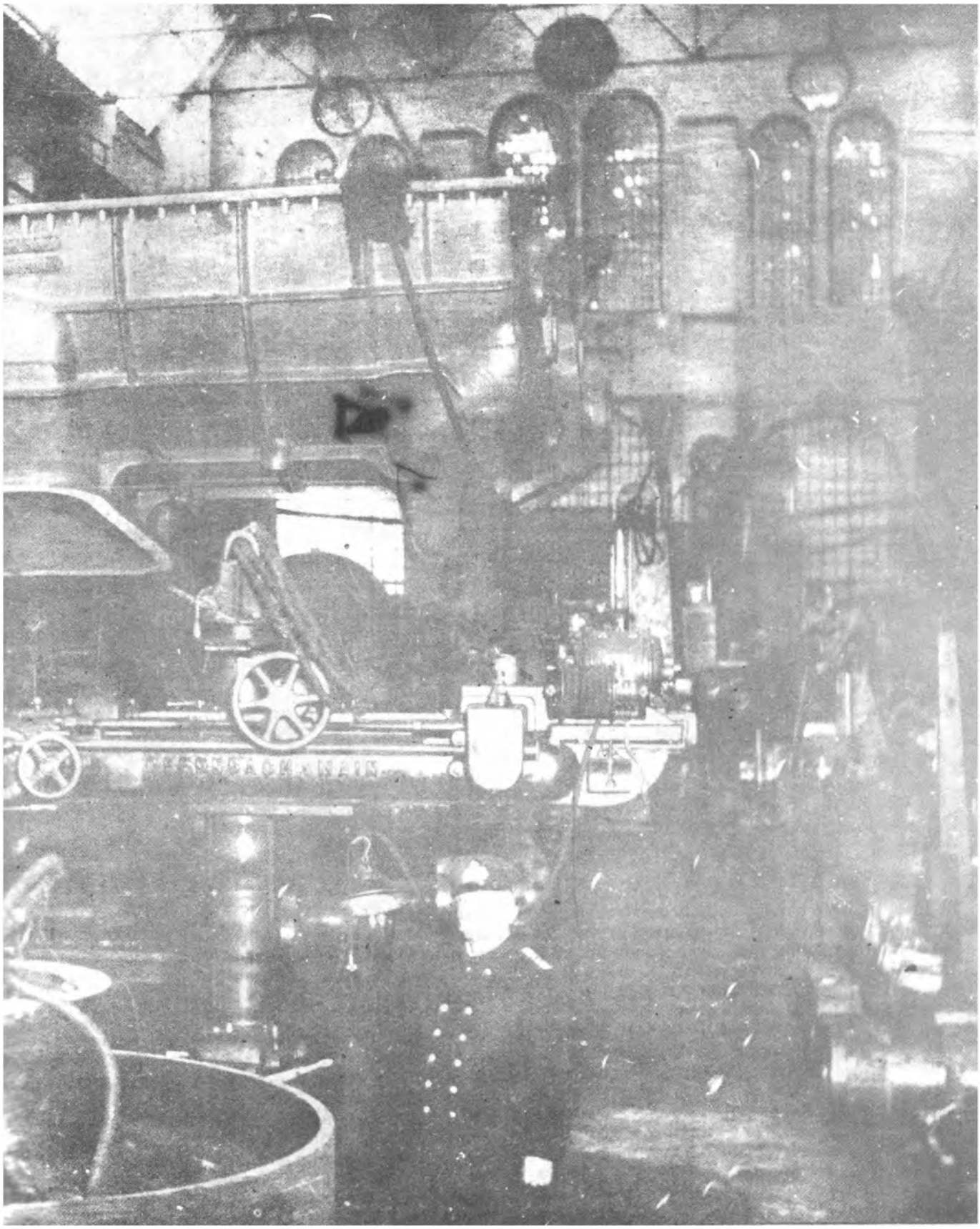

Yaralılar siper gerisine taşınıyor

İngiltere'debaşta olanlar önümüzdeki yıl savunma yoluna gitmeyi kararlaştırırlarsa yaptığımız boşuna harcanmış bir çaba, ve boşuna uğranmış kayıplardan ileriye gitmeyecektir. "Bütün kampanyada Ypres çıkıntısında en çok on kilometrelik bir ilerleme kaydedilmiş ve Passchendaele çıkıntısının bütünü bile ele geçirilememişti ki kampanyanınasıl ve başlıca hedefi buydu. Eğer Jellicoe'un ordu Belçika sahilini ele geçirmediği taktirde İngiltere savaşa de vam edemeyeceğine dair öngörüşü doğru çıkmış olmuş olsaydı İngiltere artık savaşa kaybetmiş olacaktı. Somme kampanyasında olduğu gibiAlmanya'nın IV Ordusu İngilizlerin zafer kazanması hesabına kapılmasını temin etmek için bu kez gerileme ihtiyacını da hissetmemişti. Aksine Almanlar Doğu Cephesinden yeni kuvvetler getirince İngilizler bütün kış boyunca Ypres'i savunma zorunluğunda kalmışlardı. Haig'in Alman ordusunu kati bir yenilgiye uğratmak umudu gerçekleşmişti.

Felaketin savunması

Haig'in Passchendaele'de savaşa devam etmesinin nedeninin Fransızları kurtarmak olduğu inancında olanların sayısı çoktu. Haig'in hatıra defterlerinde "Fransızları savaşa devam için teşvik etmekten" çok kez bahisler görülmüştür. Yine Alman'ların Fransız ordusunun zaafından yararlanamamaları için savaşa devam geregi kayıtları görülmüştür.Bu hatıra defterlerindeki yazılarda. 1 Eylül tarihinde bu yazısı vardı: "Ypres'deki baskımız Chemin des Dames'deki Almanbaskısının azalmasına yol açmıştır. Yine Verdun'de Fransız saldırısına gösterdikleri zayıf

Ypres kenti. Evler yıkılmış ve boşaltılmış. Topçu mermilerinin açtığı büyük delikler sularla dolu.

Havada parçalanan uçağın mürettebatının feci sonları

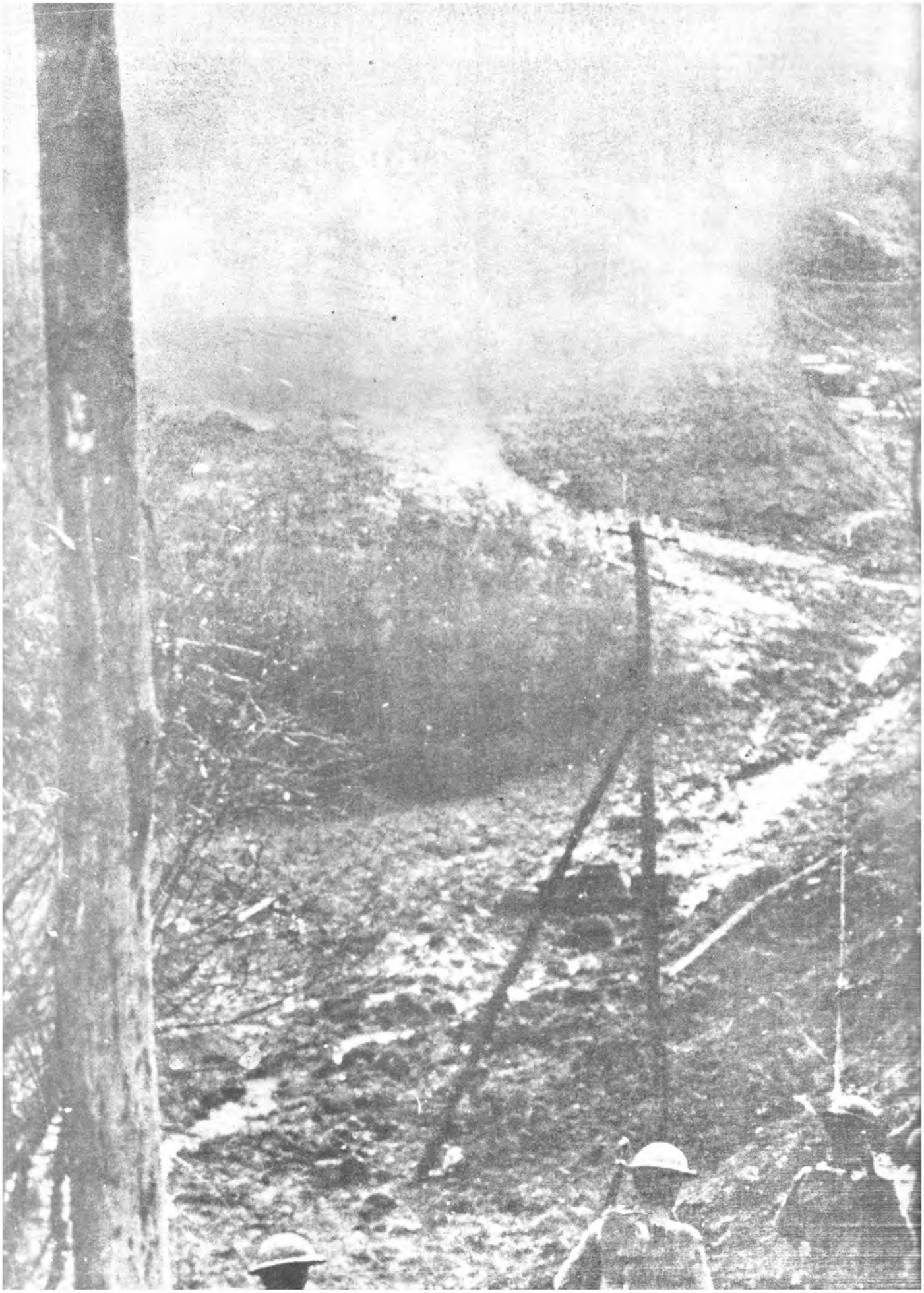

Aşağıda solda: Bir asker ileri doğru gitmeye çabalıyor. "Yağmurlar normalden az de olsaydı, drenajın mahvolması bu durum için yeterliydi.. Durmadan yağan yağmurlar, parçalanmış olan drenajlar, ele geçirilen bir sazlığı geçilmez, aşılmaz bataklığa çevirmişti"(Lloyda George) Eylül ayında Gough şöyle yazmaktaydı: "En kuvvetli olanlar bile bir adım bile ilerliyememekteydiler ve keskin nişancılara kolay hedefler teşkiletmekteydiler. Zorla bir kaç adım ilerliyebilseler bile, çamurlara batıp çıkan piyade tüfekleri kullanılmaz hale gelen birer sopa halinegelmişti.

Fransız birliği ateş altında

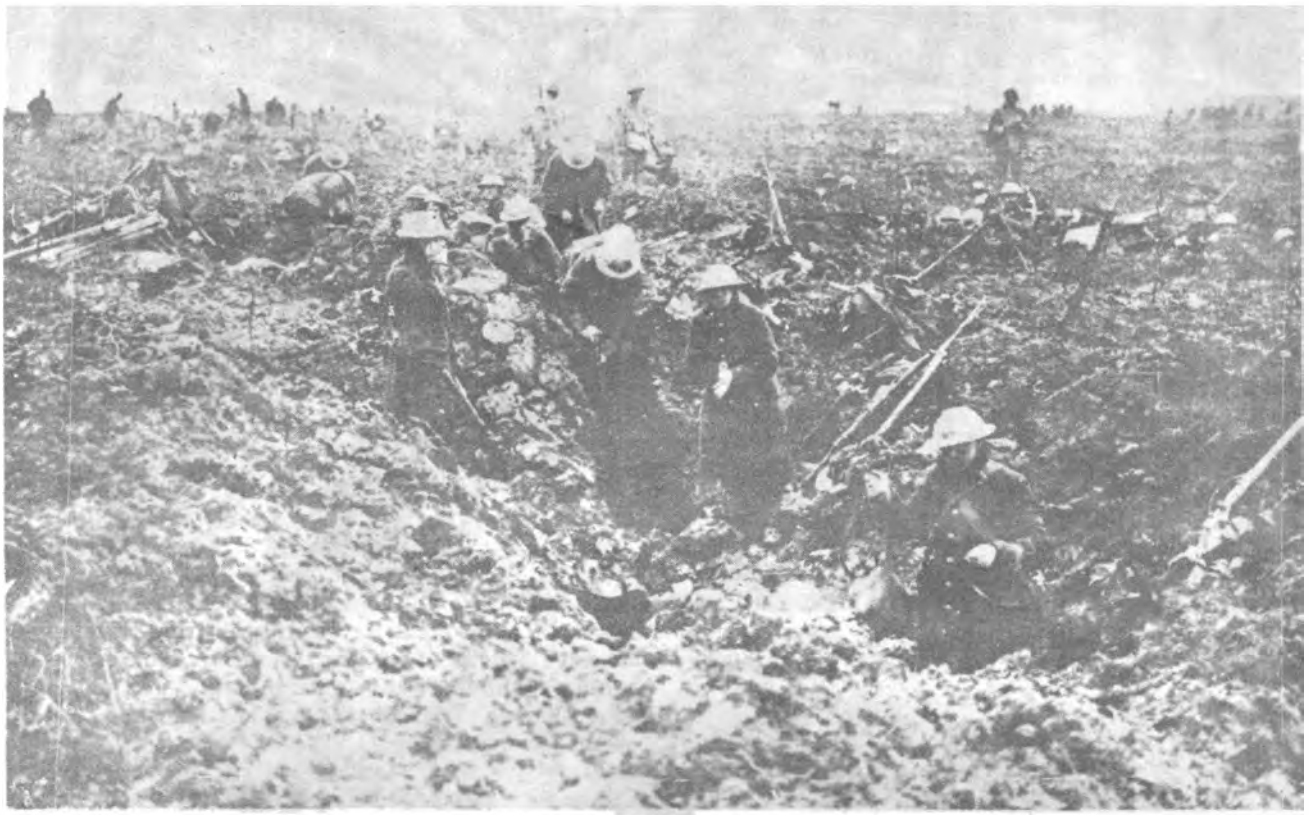

Siperlere yerleşen askerler.

Savaşın ilk günü tahrib edilen Fransız tanklarından biri

Messines savaşından sonra ölmek üzere olanlar ölenlerle kucak kucağa.

Top mermilerinin taşınışı

savunma da bizim Ypres'deki gayretlerimizden ileri gelmiştir. Bu sayede Nivelle saldırısından hırpalanan Fransız kuvvetlerini General Petain tarafından yeniden savaşacak duruma getirmek için istediği zamanı biz ona temin etmiş bulunmaktayız." Petain Eylül ayında İngilizleri desteklemekten cayması üzerine Haig General Roberston (8 Ekim tarihinde) şunları yazmıştı: "Fransızlar bunu resmen teyit etmeyeceklerse de şu bütün çıplaklığı ile belirlidir ki Fransız ordularının ve ihtiyat kuvvetlerinin durumu öyle bir durumdadır ki, ne Fransız hükümeti ne de Fransız Yüksek Komuta Heyeti Alman kuvvetlerinin tam anlamiyle hırpalanmış bir duruma girmiş olduğunu görünceye kadar onlardan bekleyeceğimiz bir saldırıya geçmeyecekler, hatta böyle bir efor sarfetmesini düşünmeyeceklerdir bile. Bununla beraber onlardan savunmada güvenebiliriz hatta sınırlı saldırılara bile geçmeleri düşünülebilir. Fransız orduları bundan öteye gitmeyecektir ve Fransız makamları da bunu gayet iyi bilmektedirler."

Kampanya'dan on yıl sonra Haig, Fransız kuvvetlerinin feci durumunu gözönünde bulunduran Petain'in ona çok kez saldırıya geçmesi için ısrarlı müracaatlarda bulunmuş olduğunu, iddia etmiştir. Ancak Haig bütün önemli komutanlar ile yapmış olduğu bütün görüşmeleri inceden inceye kaydettirmiş bir General'di. Ve kampanya sırasında Petain ile yaptığı dört görüşmenin herhangi birinde Fransız komutanın bu yolda bir istekte bulunduğuna dair herhangi bir kayıt mevcut değildir. Haig bu iddiasını hiç bir kez İngiliz hükümetine bildirmemiştir, ve savaş bittikten sonra kendisinin çıkardığı bu şayia Petain tarafından kesin bir lisanla tekzip edilmiştir. Muhtemelen Haig Flanders'deki olayları daha önce Nisan ve Mayıs aylarında Arras operasyonları sırasında Fransızların yaptıkları müracatlarla karıştırmıştır.

Felaketli Blanço

Flanders saldırısına uzatmakla Haig'in Müttefiklere başka cephelerde endirek yardımda bulunduğu da iddia edilemez. Passchendaele safhası ne Rus ordularının 1917 sonbaharında çökmesine engelleyebilmiş, ne de Ekim ayı sonunda İtalyanların Çaporetto'da hezimete uğramalarını durdurabilmişti. Üstelik Alman Generali Ludendorff İngilizlerin saldırısı sırasında Batı Cephesinden bir çok Alman tümenini çekmesini bile bilmişti. Prens Rupprecht ve Ludendorff'un savaş sonrası yazdıkları savaş notlarında Haig'in Flanders yıpratma savaşının Alman IV Ordusunun morali üzerinde büyük ölçüde yıkıcı tesir yapmış olduğunu teyid edecek yazılar bulunmaktadır. Ancak Müttefikler de çok kayıp vermişler ve fazlasiyle yıpranmışlardı. Üstelik çoğunluk hallerde Almanlar savunmada olduklarından ve dağınık müstahkem mevkilerden ekonomik taktikler kullandıklarından saldıranların morallerinin savunanlardan daha bozuk olduğunu kabul etmek her halde yerinde bir iddia olur. Üstelik Haig ve yardımcıları (Robertson bunlar arasında sayılmamalı) Almanya'nın Ruslara karşı kazanmış oldukları büyük zaferin Alman askerlerinin morali üzerinde yapmış olduğu müspet tesiri fazlasiyle küçümsemiş görünmektedirler. Flanders çarpışmaları sonuç almadan uzayıp gidince Almanların moralleri daha da yükselmekteydi. Doğuda zafer Almanlara sayı bakımından da büyük kazançlar getirmişti. 1 Kasım ve Mart ortaları arasında Almanlar Rusya ve Romanya'dan 40 tümeni Batı Cephesine transfer edebilme olanağı bulmuşlardı. Sonradan bu kuvvet transferi daha da artırıldı. Ve bu durum onlara yeni umutlar getirmişti 1918 yılının ilkbaharında kati bir zafer kazanabileceklerine inanmışlardı Alman komutanları savaşan taraflar kayıplarını saptamak için ayrı ayrı metotlar kullanmışlardı. Bundan dolayıdır ki rakkamlar daima uymamaktadır. İngiliz Resmi Tarihinin verdiği 245.000 ölü ve yaralının doğru bir rakkam olduğu genelliklekabul edilmiştir. Bununla beraber Genel Kurmayın Savaş Kabinesine verdiği tahminler 265.000 in üstündeydi.

Saldırı

Sir Basil Liddel Hart ise kayıpların 300,000 in üstünde olduğunu iddia etmişti. Almanlar'ın Resmi Tarihi 1 Temmuz ve kasım ortası arasındaki kayıplarını 202,000 olarak vermektedir. Ancak Almanların Tıp tarihi bu kayıpları 175.000 olarak göstermektedir. Ayrıca Almanlar bukayıpları yalnız Ypres değil başka cephedeki kayıtlarla birlikte göstermişlerdir.. Bununla beraber İngiliz kayıtlarının doğru olduğuna ve Alman kayıtlarının doğru olduğuna ve Alman kayıtlarının eksik gösterilmiş olduğunu da kabul etsek Üçüncü Ypres savaşının İngilizler ve Fransızlar için bir kazanç teşkil etmiş olduğunu iddia etmek yersiz olur.

Haig Almanlar hakkında yanlış fikre sahip

GenelKurmay Başkanlığı düşmana karşı güdülen yıpratma savaşının düşmana zayiat verdirmekten ve moralini bozmak bakımından faydalı olabileceğine inanmaktaysa da, Haig kendisi Almanya nın tam anlamiyle çöküntü halinde bulunmakta oduğuna inanmaktaydı ve savaşa devam güdüsü bu kati inancından dolayı ileri gelmekteydi. Genel Kurmay Başkanı General Charteris'in zehirli tesiri de Haig'in bu kanaatta bulunmasına büyük ölçüde yardımcı olmuştu. Charteris'in Haig üzerinde büyük tesiri icraetmiş olduğu bu gün kabul edilmiştir artık. Bir tarihçi böyle yazmaktadır: "Geriye bakarsak General Charteris'in düşman kuvveti ve morali hakkındaki tahminleri cezayı müstelzim edecek derecede iyimserdi. Haig ona kanarak planlarını yapmış ve yürütmüştür."Bu iddia doğru bile olsa genel kurmay başkanını Hoşkoutanın yerine şamar oğlanı yapmak doğru bir hareket sayılamaz. Kendisine çok emin olan bir kişiliği olan Haig bir kez karar verdim onu bu kararından döndürmek imkansızdı. Bu onun hem kuvveti hem de zaafıydı. Charteris'in yazdığı "Genel Kurmaylıkta" adlı kitabında, başkomutanın küçük düşürmeye çalışmamaktaysa da kendisinin (esasen fazlasiyle iyimser olan) genel kurmay istihbarat raporları ve öngürüşlerini aşarak harekete geçmiş olduğunu yazmaktadır. Haig'in yayınlanan yazılarından görülmektedir ki karşılaştığı problemler çok önemli ve ciddi olmakla beraber, Haig'da düşmanın çarpışmak kapasitesi hakkında tam bir anlayış gösterecek kritik zekaya malik bir komutan değildi.

Kampanya süresince sivil mi askeri ilişkiler ve yine kampanya süresince Müttefikler arasındaki ilişkiler görülür derecede hatalı ve eksikti. Lloyd George ve Savaş kabinesi Haig'e veya planına güvenleri yoktu, bununla beraber onun tam anlamiyle destekleyebiliyorlardı ne de onun yerine başkasını atayabiliyorlardı. Ayrıca Başkomutanın Başbakana da itimadı yoktu. Ve Batı Cephesini zayıflatacak kuşkusuyle Fransız ordusundaki eylemler hakkında ona hiç bir bilgi ulaştırmamıştı. Fransız savunma bakanı, ve sonradan Başbakanı, Paul Painleve, İngiliz Başbakanı Lloyd George'a Fransız ordularının Haig'in saldırısına gereken desteği vereceklerini bunun doğru olamayacağını bile bile vaadetmişti. Fransız başkomutanı General Petain'de Fransız Başbakanı gibi tutamayacağını bildiği garantiler vermişti. Kuşkusuz ki en zor durumda General Roberston'du. Bir taraftan Lloyd George'un Batı Cephesinden kuvvet ayırıp İtalya'ya göndermek inadına karşı gelirken, öte tarafta da Haig'e ihtiyatlı olmasını tavsiye etmekteydi. Bu şekilde başbakanın düşmanlığını, General Haig'in de kuşkusunu ve itimatsızlığını üzerine toplamıştı. Ve 1918 de Roberston görevden alındığı zaman Haig buna hiç bir şekilde önlemeye çalışmamıştı.

Trajik kayıplar.

Lejand'da Üçüncü Ypres kampanyaları kötü hazırlanmış kan banyolarından başka bir şeye benzememektedir. Ancak bundandaha fazlaydılar Kondisyonlar müsaade ettiği zamanlar bunlar iyi planlanmışve ustaca gerçekleştirilmiş operasyonlardı. Plumer'in Haziran ve Eylül aylarındaki sınırlı saldırıları ve Petain'in Verdun sektöründeki operasyonları, hedefler sınırlı kaldığı müddetce ve kesif topcu desteği olduğu taktirde iyi sonuçlar elde edilebileceğini kesinlikle göstermişti. Ancak bozuk ve yetersiz drenaj sisteminden dolayı Ypres çıkıntısı bir yarma hareketi için tam anlamiyle yalnız seçilmiş bir sektördü. Alan ve hava şartları da buna karşıydı. Üstelik Manş denizine varmanın küçük da olsa ihtimali yalnız General Gough'un açılış saldırısının tam anlamiyle başarılı olmasına da yeterli değildi. Ayni zamanda denizden çıkarma operasyonları da gerekliydi. Bu çıkarma operasyonu planları bütün teferruatları ile hazırlanmışsa da engeller o kadar çok ve büyüktü ki saldırı beklenen sonucu getirmediği için bu çıkarmadan vazgeçilmiş, ve bu karar da çok yerinde bir karar olmuştu.

Yetersiz nedenlerden çekilen zorluklar, akıtılan kanlardan, çekilen işkencelerden dolayı 1914.18 savaşının feci şöhreti baki kalmıştı. Ypres'te askerlerin kahramancadövüşmeleri veyüzbinlerce kayıplar vermeleri, ve gerekli hiç bir sonuca varılmadan bu insan katliamına gidilmesi Birinci Dünya savaşının feci ve korkunç lekelerinden biri olarak kalmıştır.Ancak, kimse iddia edemez ki Flanders'den kaybedilen insanlar boşuna canların dan olmuşlardır. Ve tecrübesiyle acı da olsa Haig başka türlü bir asker hüviyetine girmişti, ve 1918 de daha hareketli bir savaş taktiği yürüterek 1916 ve 1917 de o kadar özlediği zafere ulaşmaya başarmıştı. Ancak Passchedamele, tarihi realitede sonucu olmayan bir savaş olarak tarih sayfalarına geçmiş ve unutulmaz bir tarihi mit olarak kalmıştır. Onun tesiri 1918 un çok ötesine varmıştır. Bugün politikacılar ve askerler bugünkü re_aliteler gibi bu gibi tarihi mitlerin de güdüsüyle hareketlerini ayarlamaktadırlar. 1939-4 (de Churchill ve generallerinden birçoğu Passchendeale'in hatırasını hiç bir zaman akıllarından ayırmamışlardır: Bundan sonra demişlerdir ki ancak ülke yok olacak bir durumda bulunursa İngiliz askerleri böyle bir yıpratma savaşına sokulacaktı.

Caporetto

Avusturya ağır makineli tüfek birliği cepheye girmeden önce dinleniyor

vusturya Kurmay Kumandanlığı yaptığı sırada, General Conrad Von Hötzendorff sürekli endişeliydi. Düzenli bir şekilde yürütüldüğü ve zaman iyi ayarlandığı takdirde İtalya'ya karşı sürdürülecek, tüm güçlerin seferber edildiği bir saldırı İtalya'nın işini bitirecek ve hatta savaştan çekilmesine bile yol açacak düşüncesindeydi. Conrad von Hötzendorff daha İtalya müttefiklere katılmadan bu düşünceye sahipti ve sık sık İmparator Franz Josef'ten kendisine yardım etmesini istiyordu. İtalya'nın, askeri bakımdan etkisiz halegetirildiği takdirde, tarafsızlık durumundan müttefiklerin safına kayma olasılığının oldukça düşeceği kanısındaydı. Oysa Franz Josef, Milletlerarası tutumları belirleyen kuralların dikkatealınması ve milletlerin tarafsızlıklarına saygı gösterilmesi gerektiğini ısrarla savunuyor, ancak ve ancak bir milletin nedensiz yere bir misilleme hareketine kalkışması sonucu böyle bir müdahaleye girişilebileceğini söylüyordu ve nitekim de Kurmay Kumandanının bu saçma arzusuna alet olmadı.

İtalya'nın savaşa girmesinden sonra Conrad, İtalyan cephelerinin ancak yoğun saldırı sonucu saf dışı bırakılabileceği fikrine iyiden bağlandı ve bu planının uygulanmasının tek yol olduğunu şiddetle savundu. Ve şu da şüphe götürmez bir gerçektir ki, eğer Doğu Cephesinde Ruslar karşısındaki Avusturya Macaristan birliklerini çekmesini gerektirmeyecek kadar başka gücü olsaydı ve eğer sürekli olarak Alman yüksek emrine uymak zorunda olmasaydı, Conrad tasarladığı bu saldırıyı kendi başına pekala yapabilirdi. Ancak o kadar gücü yoktu; Almanlar Doğu Cephesindeki birliklerini çekmesine izin vermiyorlardı; konuyu her açışında ihtiyacı olan sayıda birlik veremeyeceklerini tekrarlıyorlardı.

Fakat savaş sürdükçe Conrad'da bu planı uygulamak bir sabit fikir haline gelmeye başladı. Almanların ısrarlarına karşın yine onların planladıkları sınırsız denizaltı mücadelesinin savaşı sona erdireceğine kesinlikle inanmıyordu, inatla savunduğu planı artık sıkıcı olmaya başladığından 23 Ocak 1917 de konuyu tekrar açtığında Franz Josef'in yerine geçen -Kasım 1916 İmparator Karl tarafından görevinden alınarak yerine General Arz von Straussenburg getirildi.

Kral Viktor Emmanuel III ve General Diaz (sağda)

Karl, Conrad'ı görevinden almıştı ama emekliye sevkettirmemişti, onu batıdaki Avusturya-İtalyan cephesini komuta etmesi için oraya gönderdi (Trentino)

İTALYAN CEPHESİ

İtalyan cephesi, batıda İsviçre-İtalyan sınırın dan doğuda Avusturya-İtalya sınırına kadar

Caporetto'daki evlerini terk eden İtalyen kadınları. Avusturyalılar İtalyan hatlarını yardıktan sonra, asker sivil karışık İtalyanlar cepheden bir an önce uzaklaşabilmek için alabildiklarına kaçmaktadırlar.

Siper ardında İtalyan askerleri...

İtalyanlar Avusturyasaldırısını durdurduktan sonra kral sarayı önünde

uzanıyordu. Doğu sınırı az çok Izonzo Nehri'nin yolunu takip ediyordu. Jura Alplerinden kaynaklanan İsonzo, Trieste'nin batısından Adriatik denizine ulaşmak için Fürülya ovasının doğu yakasını boylu boyunca kateder.

Güneydeki Onbeş millik bölümü dışında, İsonzo cephesi Alpler zinciri ile doğal olarak korunuyor, nehir güneye doğru indikçe platoya ve kireçli tepelere doğru yayılıyordu. İzonzo uzunluğunun yarısı kadar ovada uzanan dağlara paralel olarak akar daha sonra Jura Alplerinden kireçtaşlı tepelerle ayrılarak derin ve taşlı bir vadide yoluna deva eder.

Tolmino kasabasının güneyinde İtalyanların Bainsizza diye adlandırdıkları bir plato uzanır. Plato sözcüğü genellikle üstü düz bir dağ anlamından kullanılır, fakat Bainsizza düz değildir, ortalama yüksekliğin üstünde olan birçok tepelerle kesilir.

Bainsizza'nın güneyinde ise, 'korkunç ve keskin kaya yığınlarıyla kaplı Carso platosu uzanır. Bu platonun arasında, ancak daha doğuda Selva di Ternova platosu bulunur. Diğer iki plato kadar yüksekliği yoktur fakat oldukça ağaçlıklıdır.

Tüm cephe boyunca Avusturyalılar yüksek yerleri ellerinde bulunduruyor ve Fürülya ovasına kuşbakışı görebiliyorlardı. Bu da, kıyıdaki onbeş millik bölgeden saldırmadıkları sürece, yani Trieste yönündeki kıyı şeridini takip etmedikleri sürece, İtalyanların bütün diğer yönlerde tepelere doğrusavaşmalarıdemekti.

Yedi mil için on bir muharebe

Mayıs 1915'de İtalyanlar savaşa girdiklerinde General Cadorna'nın otuzbeş bölüğü vardı. İnsan gücü bakımından bu sayı gerçekten büyüktü ancak ağır silah yönünden oldukça zayıftılar. Buna karşın Avusturya-Bulgar kuvvetleri on bölük daha az fakat ağır silahlar bakımından çok üstündüler.

Savaşın muhtemel olabileceği, cephenin iki ayrı bölümü arasında Verona'nın batısında ve

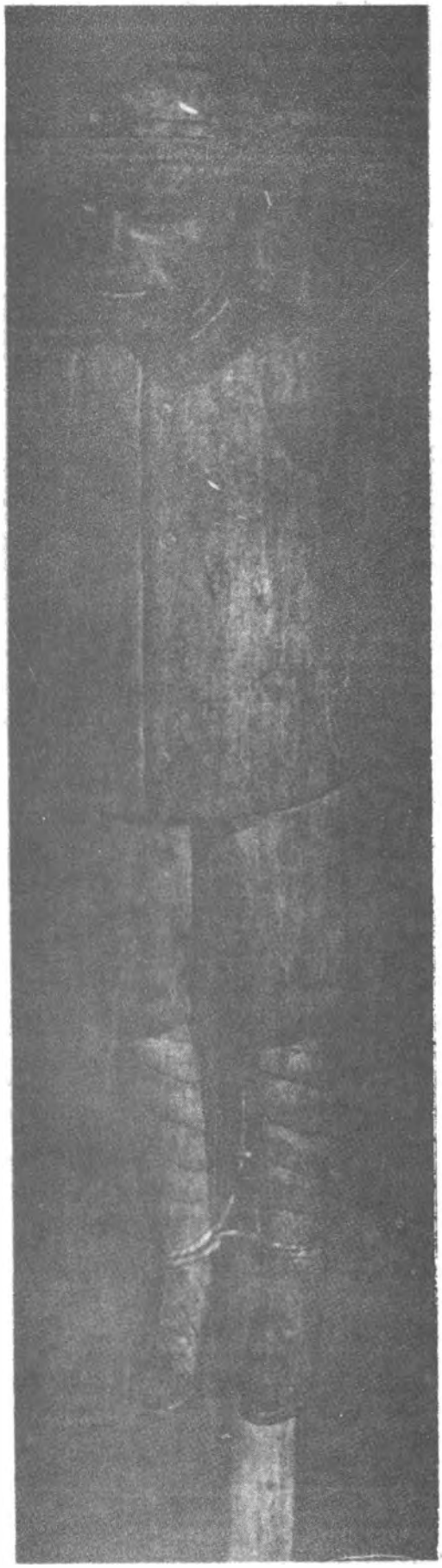

kuzeyinde ve İsonzo'nun doğu ucunda - Cadorna birliklerini sağa sola yerleştirmişti. Birinci ve dördüncü ordular Venedik ovasını korurlarken, ikinci ve üçüncü ordular da cephenin en kuzey ucunda bulunan ve ondokuz tane dağcı birliğini içeren Carnia Grubu ile birlikte İsonzo da mevzileniyorlardı.

Cadorna ana saldırıyı İsonzo cephesinden tasarlıyordu. Bunu yapması için askeri olduğu kadar tarihi nedenler de vardı. İsonzo'nun doğusundaki Avusturya eyaletleri daha önceleri İtalyanlaraaitti.1870 lerde Birleşik Krallık olunca bu eyaletlerin kendilerinde kalmalarını istemişti, askeri yönden ise, buralardaki İtalyan baskısı, Avusturya'nın Sırbistan'daki baskısını ortaya çıkarıyordu.

Cadorna'nın genel stratejisi, İsonzo'dan seri halinde saldırı hamleleriyle ileri doğru yürümekti. Avusturyalılara sınırlı hedeflerde saldıracak, takviye ve birlikleri pekiştirmek için bir süre duracak ve yeniden ileri doğru atılacaktı.

General Cadorna

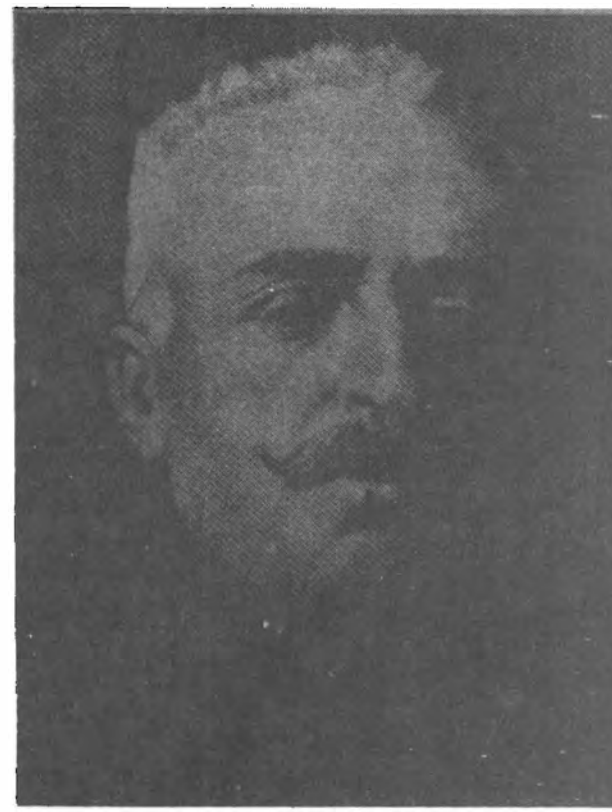

Fakat bu plan nedense başarılı olamadı. Ilk saldırı hamlesini gerçekleştirdiği 23 Haziran 1915 ile 29 Ağustos 1917 yılları arasında İtalyan orduları Avusturyalılara onbir kez saldırdılar. Ve onbirinci savaşın sonunda maksimum yedi mil kadar bir kazançları olmuştu.

Avusturyalıların İtalyanlara yaptıkları işkenceleri yansıtmak için bir İtalyan savaş tutsağı tarafından yapılan tahta oyma eser.

Gösterilen bu büyük çabaya karşı elde edilen küçük sonucun nedenleri çok çeşitliydi. Yüksek kademe subayları arasındaki disiplin anlayışı kesinlikle hatalı idi. Cadorna, kendilerine gösterilen hedefleri şaşıran her kumandanı derhal görevinden uzaklaştırıyordu. Caportta'dan önce, ondokuz ayi çinde 217 general, 255 albay, ve 335 tümen komutanı azledilmişlerdi. Böyle bir hareketin etkileri ise oldukça olumsuz olmuş, yüksek kademelerdeki subaylara bir emniyetsizlik gelmiş, ve kendilerinden beklenenleri yerine getirememişlerdi. Aynı zamanda bu yüksek kademe subayları ile diğer yörelerdeki askerler arasında ve onların komutanlarıyla sağlıklı bağlantılar kurulamamıştı. Cadorna fildişi kulesine çekilerek, savaşa katılan subayların kişisel sorunlarıyla ve diğer bütün askerlerin genel ihtiyaçlarıyla kesinlikle ilgilenmeden bütün olanların sorumluluğunu üstünden atıp içine kapanma yoluna gitmişti.

Aynı oranda önemli olan bir şey de mühimmatın, özellikle top ve ağır cephanenin yetersizliğiydi. En hayati dakikalarda sağladıkları üstünlüğü koruyacak topçuları yoktu ve diğera ğır cephane de zamanında yetiştirilememiş ti.

Bu durum kısmen İtalyan endüstrişinin barış zamanından savaş-zamanına çabuk bir geçiş yapmamasından ileri geliyordu,ü re'imde beklenen bu değişiklik oldukça uzun bir sürede yavaş yavaş gerçekleşebilmişti, kısmen de savaşa karşı çıkan sosyalistlerin, savaş ilerledikçe giderek arttırdıkları, askeri savaş çabalarını baltalamak amacıyla yapılan sabotajların sonucuydu.

Bütün bunlara ek olarak iki savaş arasındaki beklemelerde askerlerin moralleri zayıflıyordu. Caporetto'nun bitiminden sonrasına kadar askerlerin savaşmadıkları zamanlarda morallerini yükseltecek herhangi bir çaba gösterilmemişti. Askerler savaşmadıkları zamanlarda tüm saatlerini çadırlarda geçiriyorlar, onları yönlendirecek hiçbir şey olmadığından cephe gerisinde olanların dedikodularıyla moralleri daha da bozuluyordu. Ailelerine bağlılıkları son derece kuvvetli olan İtalyanlar cephe gerisinde bıraktıkları karıları, kızları, ana babaları ve akrabaları için endişe ediyorlar, dedikodularla da moralleri sıfıra iniyordu.

Diğer taraftan, Avusturya cephesindeki durumlar da pek parlak sayılamazdı. Bir yandan kesin bir zafere ulaşılamamış olması, öte yandan da hem savaşalanınınneng ebeleri hem de özellikle kış seferleri sırasında aşırı derecede etkili olan kötü hava koşulları nedeniyle Avusturya askerlerinin moralleri iyiden iyiye bozulmuş durumdaydı

Bu olgu, özellikle aslında pek büyük bir başarı sayılacak nitelikte olmayan İtalyan başarısından, 1917 Ağustosunda, Bainzissa yöresindeki onbirinci İsonzo savaşından sonra bütün gerçeğiyle ortaya çıkmıştır. Nitekim savaşın sonuçlanmasından sonra Avusturya ordusu komutanları, ordularının onikin ci bir savaşa girişip girişmeyecekleri konusunda karakara düşünmeye başlamışlardı bile. Aslında,

Sırtında portatif bisikletiyle bir İtalyan as keri.

Cadtorna (ortada) Hoşgörürsüzlüğü ordusunu anlamasını eng ellemişti.)

İmparator Karl (sol başta) ve Wilhelm III. İtalya'yı savaş dışı bırakma umutlarını tartışıyorlar.

Candora da Italyan ordusunun böyle bir saldırıya geçip geçmemesi konusunda aynı derecede düşünceliydi.

İşte bu noktada Avusturya komutanları eski bir geleneği anımsayarak en iyi savunmanın saldırı olduğu görüşünü benimsemeye başladılar. Aynı sırada Conrad'ın bu konuda bir planı olduğunu da hatırlamışlardı: içlerinden biri, Conrad'ın planının ayrıntılarını son kez anlatırken onlara Avusturya saldırılarının İtalyan savunma hatlarının en zayıf olduğu Caporetto'da yoğunlaştırılmasını öğütlediğini bile anımsıyordu Gerçekten de İsonzo cephesindeki en zayıf İtalyan savunma hatlarının Conrad'ın söylediği yerde olduğunu ve hala da aynı durumda bulunduğunu anlayabilmek için küçük bir araştırma yetip de arttı Avusturyalılar için.

Ama gene de Alman yardımı gerek ve şarttı. Bu nedenle General Waldsatten 25 Ağustos'ta Alman genel kurmayı karargahına gidiyordu. Bütün amacı, Almanları, kendilerine gereken yardımı sağlayıp saldırıya geçmelerine olanak tanıyacak duruma gelmelerine ikna etmekti. Ancak Alman yardım ve onayı sağlanabildiği takdirdeydi ki Avusturya kuvvetleri İsonzo cephesi boyunca saldırıya geçebileceklerdi.

Aslında Alman Kayser Avusturya İmparatoru'na, İtalya'yı yıkacak bir saldırıda bütün Almanya'yı arkalarında bilmeleri konusunda güvence vermişti. Ne var ki genel kurmaydakiler den bazıları değişik görüşteydi Uzun ve zorlu tartışmalardan sonra Alman generallerinden Krafft von Dellmensingen'in söz konusu planı incelemesine ve Caporetto yöresindeki durumu incelemesine karar verildi. Eğer general durumu uygun görürse, ve başarıya inanırsa Almanlar da istenen yardım konusunda ciddiyetle düşüneceklerdi.General Dellmensingen, özellikle dağ savaşları konusunda bir uzman olduğundan, görüş ve düşüncelerine büyük önem verilmekteydi.

General İzonso'ya geldi; durumu inceledi ve raporunu verdi. 'Eldeki verilere göre zafer, başarı sınırının yanıbaşındadır! Bu sözler Almanlar için yeterliydi ve hemen gerekli hazırlıklarınyapılıp planın uygulama aşamasına geçirilmesine girişildi.

Olayların da ortaya çıkartmış olduğu gibi aslında Cadorna'nın İsonzo cephesinde bir onikinci savaşa girişmek konusunda planı yoktu. Nitekim, 20 Eylül'de İngiliz ve Fransız komutanlarına, yeni saldırılar konusundaki düşüncelerini bıraktığını ve -hiç yoksa bir süre için- İsonzo cephesinde saldırı yerine savunma savaşlarına girmeyi tercih edeceğini söyleyerek onları şaşkınlıklar içinde bırakıyordu. Bu kararı için gösterdiği gerekçeyse, giderek azalmış bulunan cephane stoklarını tamamlamaktı.

Gerçekten de Cadorna'nın başlardaki silah ve cephane yardımı isteklerine karşılık İngilizlerle Fransızlar 'yalnızca saldırı savaşlarındaki girişim lerde kullanılabilecek nitelikte' ve çok az sayıda top ve mermi yollamakla yetinmişlerdi. Cadorna'nın saldırıdan caydığını duydukların da İngilizler

Kahraman İtalyan askeri Avusturya Kartalını yakalamış!
(İtalyan karikatürü)

Saldırıları durdurma çabasındaki İtalyan dağ birlikleri Alplere tırmanıyor

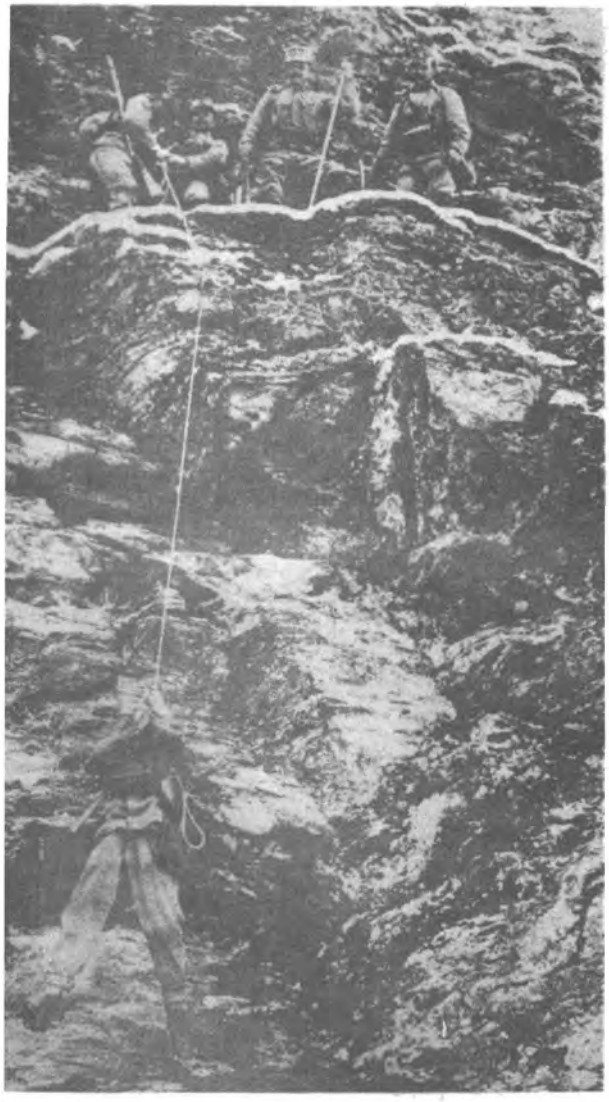

İtalyan dağcıları mevzileniyor.

Avusturyalılar Galiç'yad a ele geçirdikleri zırhlı İngiliz araçlarını da İtalyanlar'a karşı kullanıyorlardı.

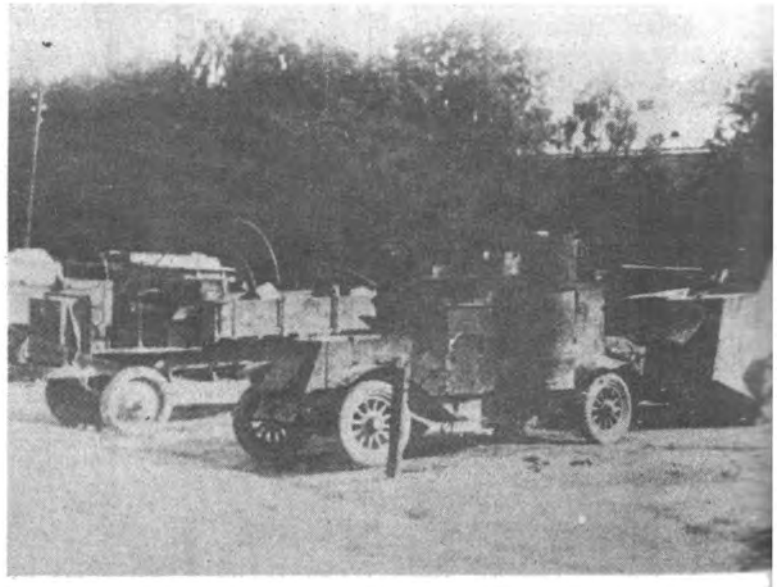

İzlnso kıyılarında Avusturya elav makineleri çalışıyor.

İtalyan dağ siparlerinden bir görünüm.

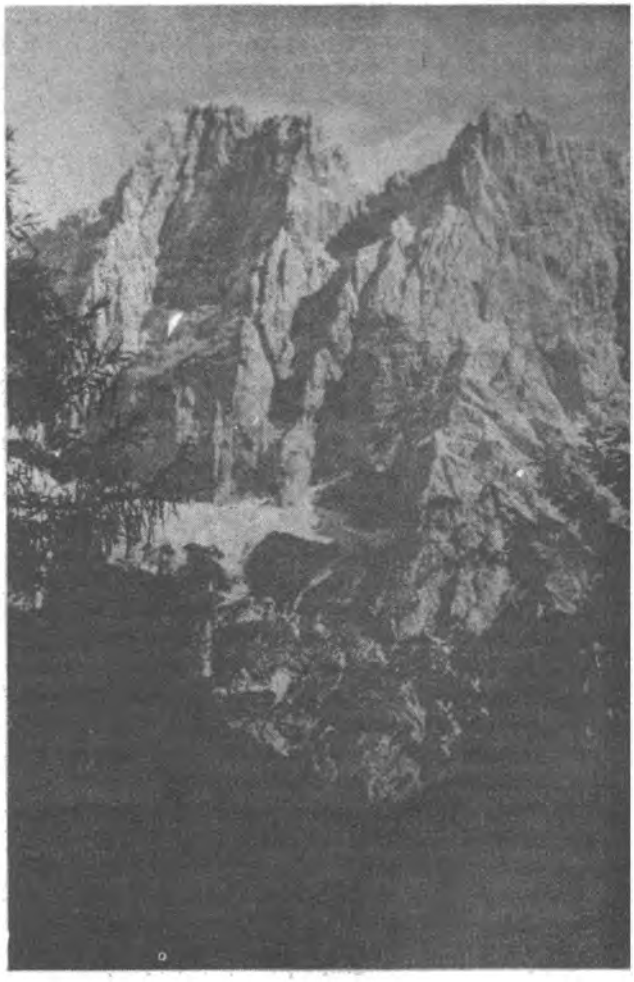

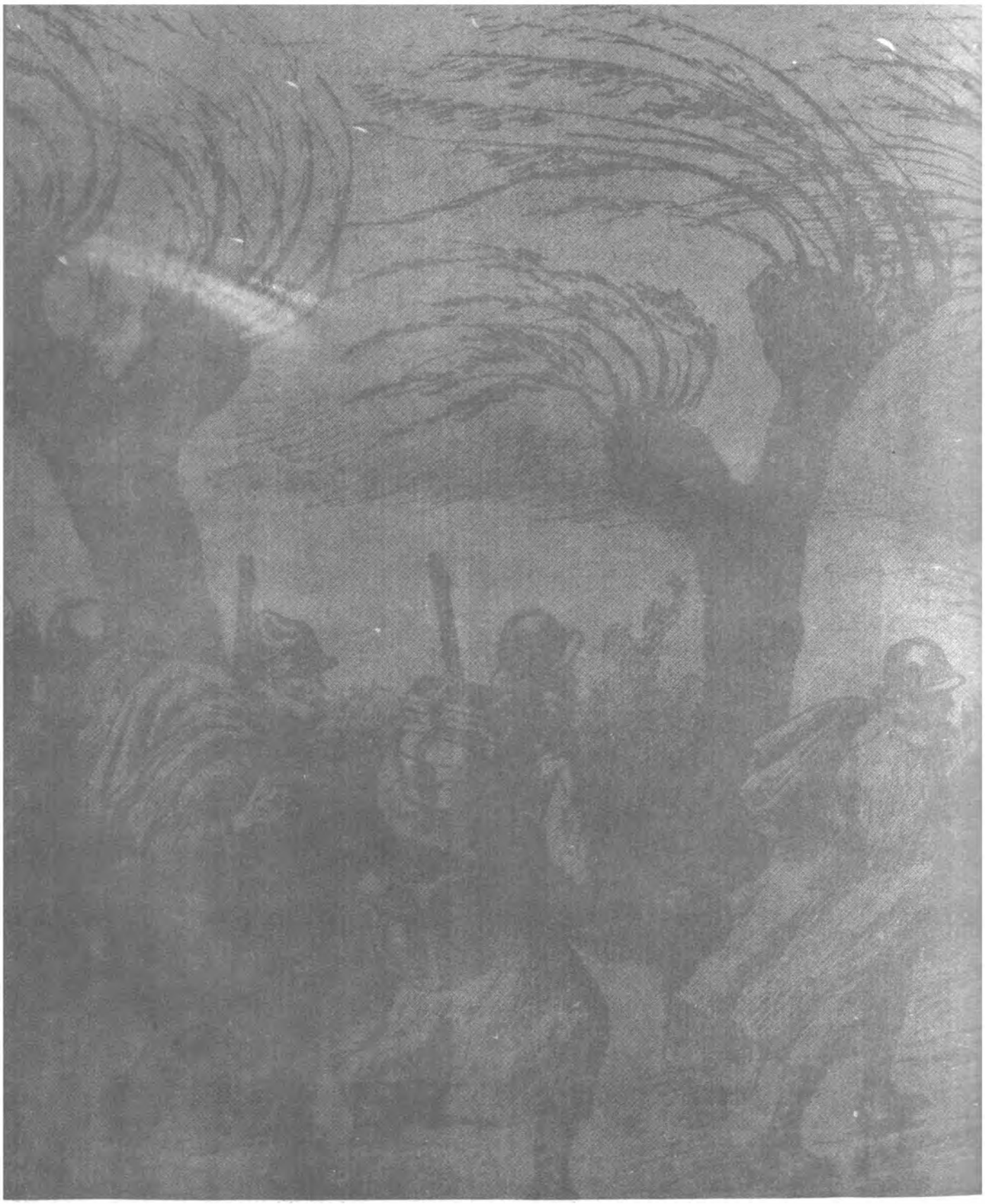

Caporetto'den çekiliş- ezilmiş insanların güçsüz yürüyüş. (Max Gualo'nun çizgisi)

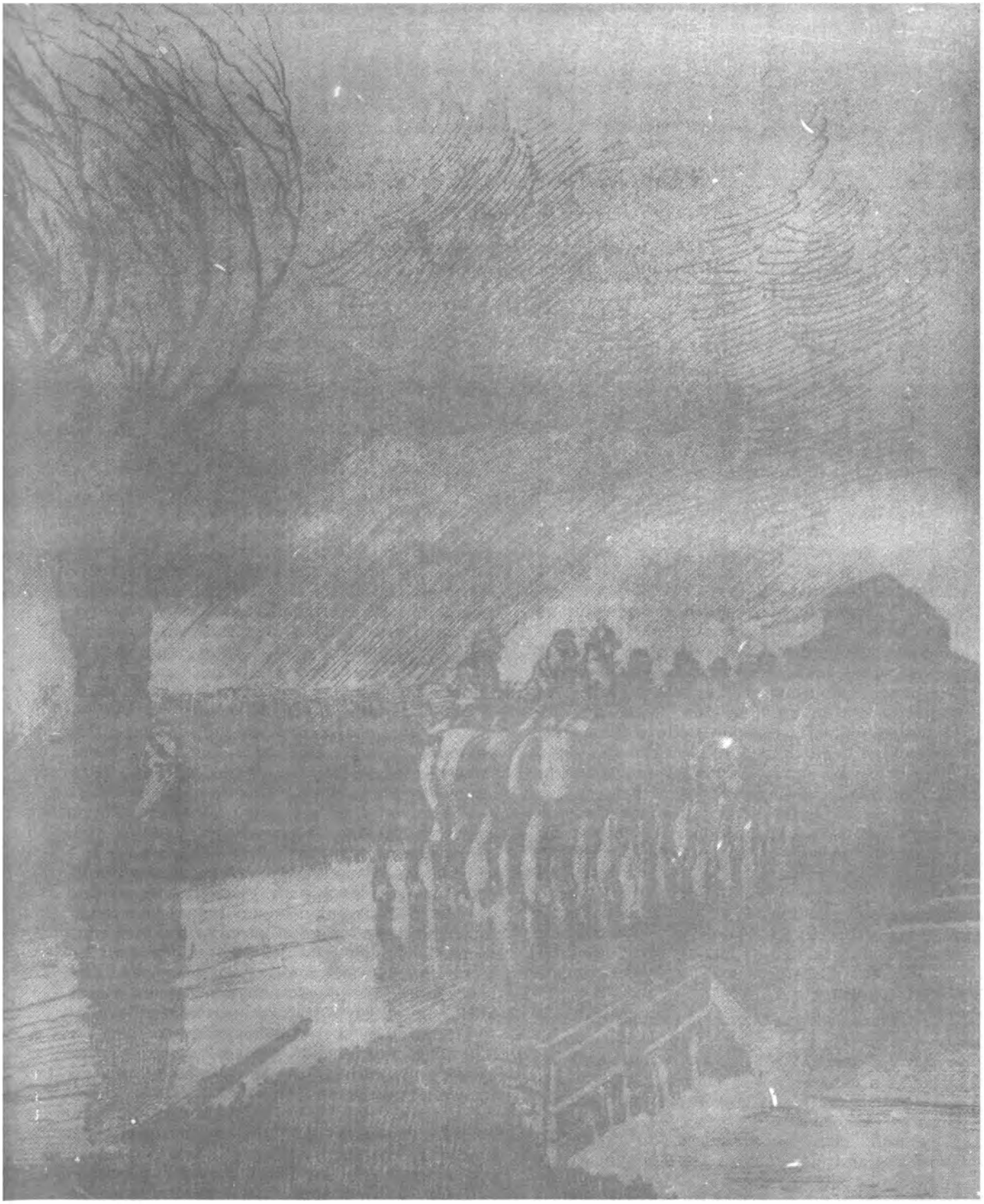

adına Lloyd George ve Fransızlar adına da Painlevé onu suçlamaya ve silahları amaçlarının dışında kullanmaya çalıştığını ileri sürerek geri istemeye başladılar. Sonunda Cadorna'nın elindeki tüm Fransız bataryalarıyla, ikisinin dışındaki İngiliz bataryaları geri alınıverdi.

Cadorna anılarında, kendisini savunma kararını aldırmaya zorlayan nedenleri açıklar. Elde ettiği bilgilerden, Avusturyalıların İtalya'yı savaş dışı bırakmak için olağanüstü şiddete girişimler de bulunacağını anlamıştı. Üstelik bu girişimlerin başlangıç tarihleri, İsviçre'deki Alman ajanlarının yaydıkları gibi 1918 ilkbaharı olmayacaktı, buna inanıyordu kesinlikle. Herşey daha çabuk olup bitecekti.

Nitekim 6 Ekim'e dek İsonzo cephesine yığıldıkları anlaşılan 43 düşman birliği saptanmıştı bile. Bu tarihten sonraki haberler daha da açıklık kazandırıyordu duruma. Bainsizza askerle kaynıyor ve üstelik Alman birlikleri de Avusturyalıları desteklemek için Caporetto'nun 60 mil doğusundaki Sava vadisinde toplanıyorlardı.

Aynı ayın 9'unda yayınlanan haberalma bülteninde aynen şunlar belirtiliyordu :'Ekim'in son haftası düşman saltırısının başlangıcı için en mümkün dönem olarak görülmektedir.'

Ekim'in 14'ünde İtalyan 2. Ordusunun genel kurmayı ve komutanı General Capello'ya doktorlar rı hava değişimi ve dinlenme için Padua bölgesine gitmesinin zorunlu olduğunu bildirdiler. General Capello, Caporetto bölgesinden sorumluydu ve doktorların buyruğu, çöküşün ilk patlaması anlamına geliyordu. Çünkü General, askerler tarafından çok sevilen ve kendisine sonsuz güven beslenen bir komutandı. Onun, hem de müthiş ve kesin bir düşman saldırısının beklendiği bu günlerdeki yokluğu, düşman saldırısı karşısında cephenin ne denli zayıf düşebileceğini ve İsonzo cephesindeki İtalyan birliklerinin moral çöküntülerini kesinlikle kanıtlayacaktı.

Aradan bir hafta geçtikten sonra Cadorna askeri harekatın İngiliz yönetmenine verdiği bilgide: 'saldırı geliyor. Ama eminim ki püskürteceğim. Bölgenin doğal durumunun çok iyi biliyorum. bu nedenle Tolmino bölgesinden girişilecek bir saldırının başarıya ulaşmasına olanak yoktur. Üstelik kolayca püskürtülebilir de.Bu nedenle, bu bölgede fazla kuvvet bulundurmayacağım' (Tolmino'nun hemen kuzeyindeki bölge Caporetto'dur.)

Bu ölümcül kararı almanın yanısıra Cadorna ardarda bir dizi hata yapmaktan da kurtulamamıştır. Nitekim Çek asker kaçaklarının verdikleri bilgilerde ana saldırının Tolmino'dan geleceği konusundakilere görünüşte değer verir gibidir. Bunlara ek olarak Avusturya ordusundan kaçanların verdikleri bilgilere de kesinlikle inandığından,işlerin kendi istediği gibi gittiği düşüncesine kapılıvermiştir. Oysa, izcilerini yollayıp Tolmino'nun hemen kuzeyindeki alanlar boyunca gözlemler yaptırsaydı, ana saldırının hiç de sandığı kadar küçük kuvvetlerle değil, çok daha fazlasıyla yapılacağını öğrenebilirdi. Oysa bilmiyordu ki dört Alman-Avusturya tümeni birbirleri ardınc asıralanarak Plezzo'nun kuzeyine uzanmakta olan vadiyi doldurmuşlardı bile. Aslında bütün hataları, kendisine duyduğu aşırı güvenden doğmaktaydı.

AVUSTURYALILAR YARIP GEÇİYOR

Cadorna va Capello apayrı kişilikte iki insan oldukları gibi, savaş konusundaki görüşlerinde de büyük farklılıklar vardı. Nitekim şimdi de düşman saldırısının nasıl karşılanacağı konusundaki planlarda bir türlü anlaşamıyorlardı. Cadorna savunma temeline dayalı ve küçük karşı saldırıları öngören bir planın uygulanmasını isterken Capello, Bainsizza'd an kuzeye doğru yönelecek geniş kapsamlı karşı saldırılara dayalı bir saldırı savunmasından yanaydı.

Sonunda üstünün emirlerine aldırmamaya karar veren Capello, buyruğu altındaki üç ikinci hat birliğini alarak kendi planını uygulamaya yöneldi. Birliklerini Caporetto'nun güneyindeki hatta yerleştirmeyi düşünüyordu.

Sağlık durumunun çok bozuk ve ateşinin de yüksek olmasına karşın Capello 23 Ekim akşamı karargahına dönmekte diretti, ama durumu daha da kötüye gidiyordu. Nitekim, emirlerini yazdırdıktan sonra yeniden dinlenmeye çekilmesi zorunlu olmuştu. Bölgeden ayrılmasının üzerinden iki saat kadar geçmiş ya da geçmemişti ki, 24 Ekim gecesinin saat 02.00'sinde 14. Avusturya Alman ordusunun Tolmino-Plezzo hattında mevzilenen topçu birlikleri, İtalyan topçusu ve siperlerini gazlı mermilerle top ateşine tutmaya başladı. İki saat süren top ateşinden sonra bir duraklama oldu. İtalyan topçusu karşılık veriyor du. Ama iki saat kadar sonra iyice zayıfladı ve saldıran birlikler üzerinde giderek daha az etkili olabildiği görülmeye başladı.

Top ateşinin hemen ardından inceden bir yağmur başladı. Bu, kısa bir süre sonra yükseklerde kar fırtınaları, alçaklardaysa yoğun sis oluşturacak deli bir fırtınaya dönüşmekten geri kalmıyordu. Öyle ki, gün ısınmaya başladığında görüş uzaklığı, cephenin her yanında yok denecek kadar düşüktü.

Saat 06.30'a geldiğinde bombardıman bütün şiddetiyle yeniden başladı. Plezzo'dan kıyıya dek uzanan bütün cephe boyunca her kalibreden toplar birbirleri ardından gürüldeyip duruyordu. İsonzo hattında o güne dek böylesine şiddetli bir bombardıman olmamıştı. Çok geçmeden, gaz maskelerinin de durduramadığı Alman zehirli gazlarının etkisiyle İtalvan askerlerinin beyinlerinin durduğu ve hareket edemez duruma düştükleri görülmeye başladı. Zehirli gazın acımasız sızıntıları İtalyan savunma hatlarını lime lime etmiş geçmişti bile.

Üstelik, felaketin de fecisi, İtalyan komuta zinciri arasındaki her türlü haberleşme olanağı da kesilip yok oluvermişti çok geçmeden. İleri hatlar tek başlarına kalıvermişlerdi düşman karşısında.

Saat 08.00'i gösterdiğine hatlardan gelen iki korkunç mayın patlaması Avusturya- Alman 14. Ordusu'nun üstünlüğünü kanıtlayan birer sinyaldi sanki. Saldırı, Plezzo ve Tolmino'dan geliyor ! Bu sürpriziyle General Krauss, İtalyan-

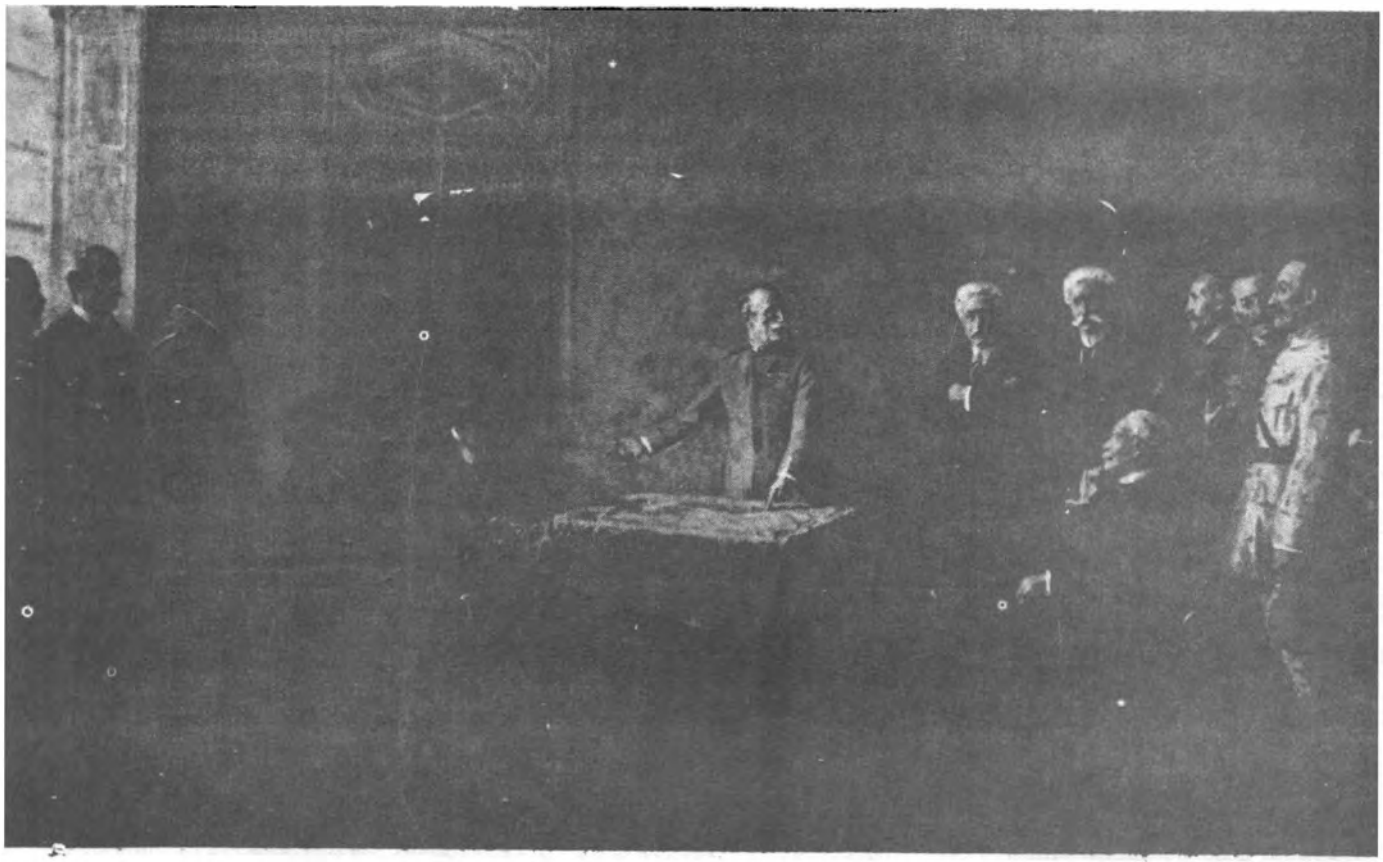

Kral Viktor Emanuelle III Müttefikleriyle. 1917 Kasım ında yapılan bu toplantıda İtalyan ordularının moral ve güç kazanabilmek için Piave Nehri'nin öte yakasında kalmalarına karar verilmiştir. Nitekim, yerinde olan bu kar arın uygulanmasıyla İtalyanlar, bir yıl sonra Caparetto'nun intikamını alacaklardır.

İtalyan komando birliklerinin bayraklarından ikisi.

lardan hemen hiçbir direnç görmeden ilerleyebiliyordu. Saat 09.30'a geldiğinde, İtalyanların savunma hattı yarılıp geçilmişti.

Aynı anlarda Tolmino'nun hemen kuzeyinden ilerleyen General Stein de emrindeki kuvvetleriyle üstünlük kazanıyordu. Bir süre sonra, İtalyan savunma hatlarının en zayıf bölümüyle karşı karşıya olduğunu anlamakta gecikmedi.

Savaş öncesi emirlerinde Cadorna, daha sonra İkinci Dünya savaşı da Mareşal Badoglio olarak büyük ün sağlayacak olan General Badoglio'yu Plezzo ve Tormino'yu tutan kuvvetleriyle birlikte İzonso'nun batı yakasına geçmesini bildirmişti. Bugün bile hala açıklığa kavuşamayan nedenler yüzünden Badoglio bu emri savaşın başlamasından çok kısa süre öncesine kadar uygulamamış ya da uygulayamamıştı. İşte bu yüzden de, Stein'in karşısına çok az sayıda asker çıkabilirken, birliklerinin büyük bir bölümü nehrin doğu yakasında sıkışıp kalmıştı.

Stein, bu küçük kuvveti ezip geçerken bir yandan da nehri geçiş yolunu açmış oluyordu. Saat 16.00'ya geldiğinde Caporetto kasabasını ele geçirmişti bile.

Öğleden sonranın ilk saatlerinde, İtalyan savunma hatlarının önünde bırakılan 15 millik

Savaşın sonunda tutsak kampında.

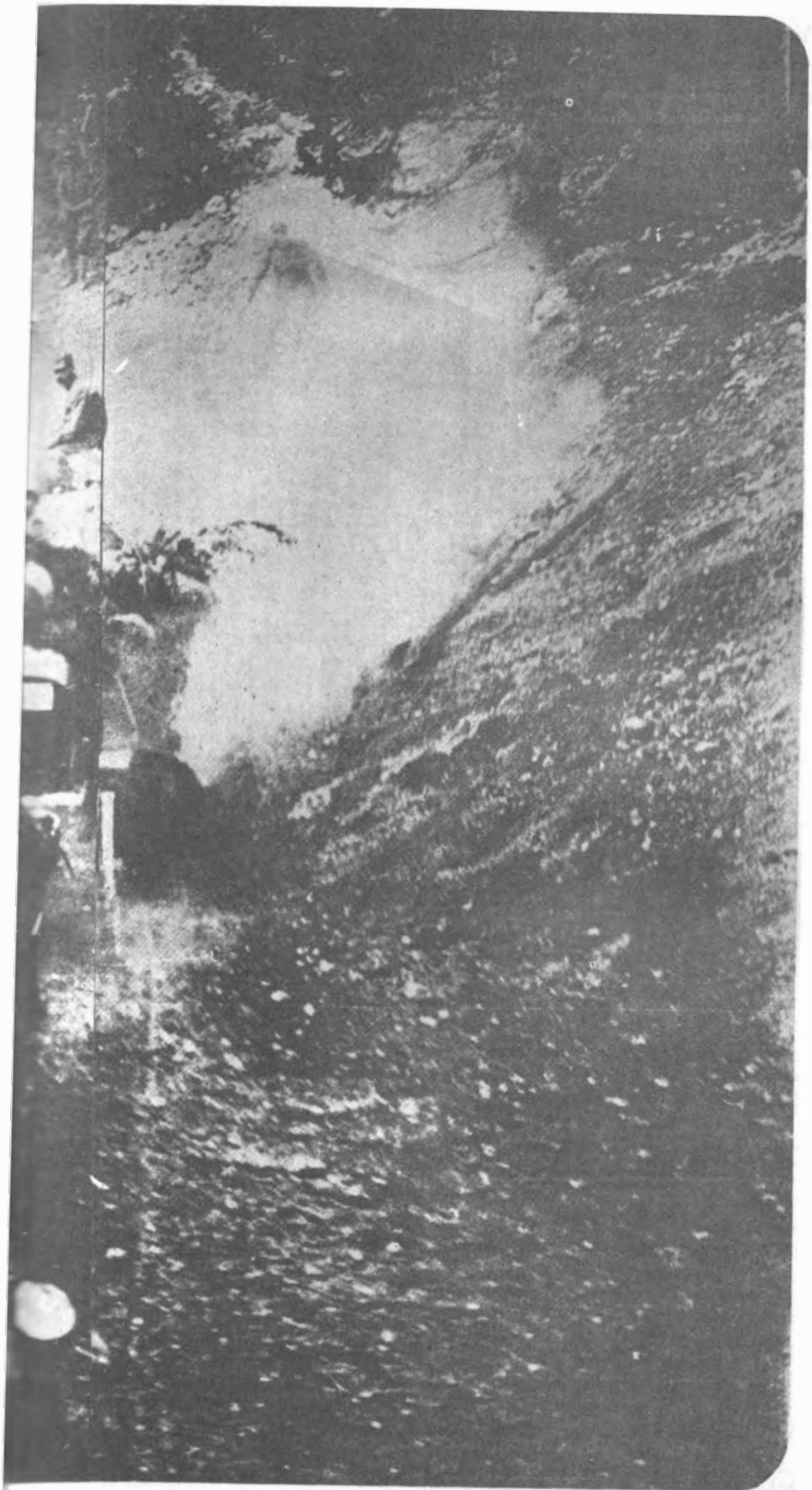

İtalyanların mekanik birliklerinden biri zor bir dağ yolundan,cepheye ulaşma çabasında

alan saldıranlarca doldurulmuş ve savaşın daha ilk gününde, hem de Canorna'nın hiç ummadığı yerden gelişen saldırı çöküntüyü başlatmıştı.

Umacılar geliyor

İtalyanlar o zamana dek yalnızca haklarında pek fazla bilgileri olmayan ve pek de ürkmedikleri Avusturyalılara karşı savaşmışlardı. Oysa Almanların savaşçılıkları, İtalyan komutanlarının düzensizlik içindeki askerlerini boyunduruk altına alıp sözlerini dinletebilmek amacıyla korkutmak için kullandıkları bir umacı gibiydi.

...Ve şimdi bu Almanlar karşılarındaydı artık!

Bu acı gerçekle kesin olarak yüzyüze

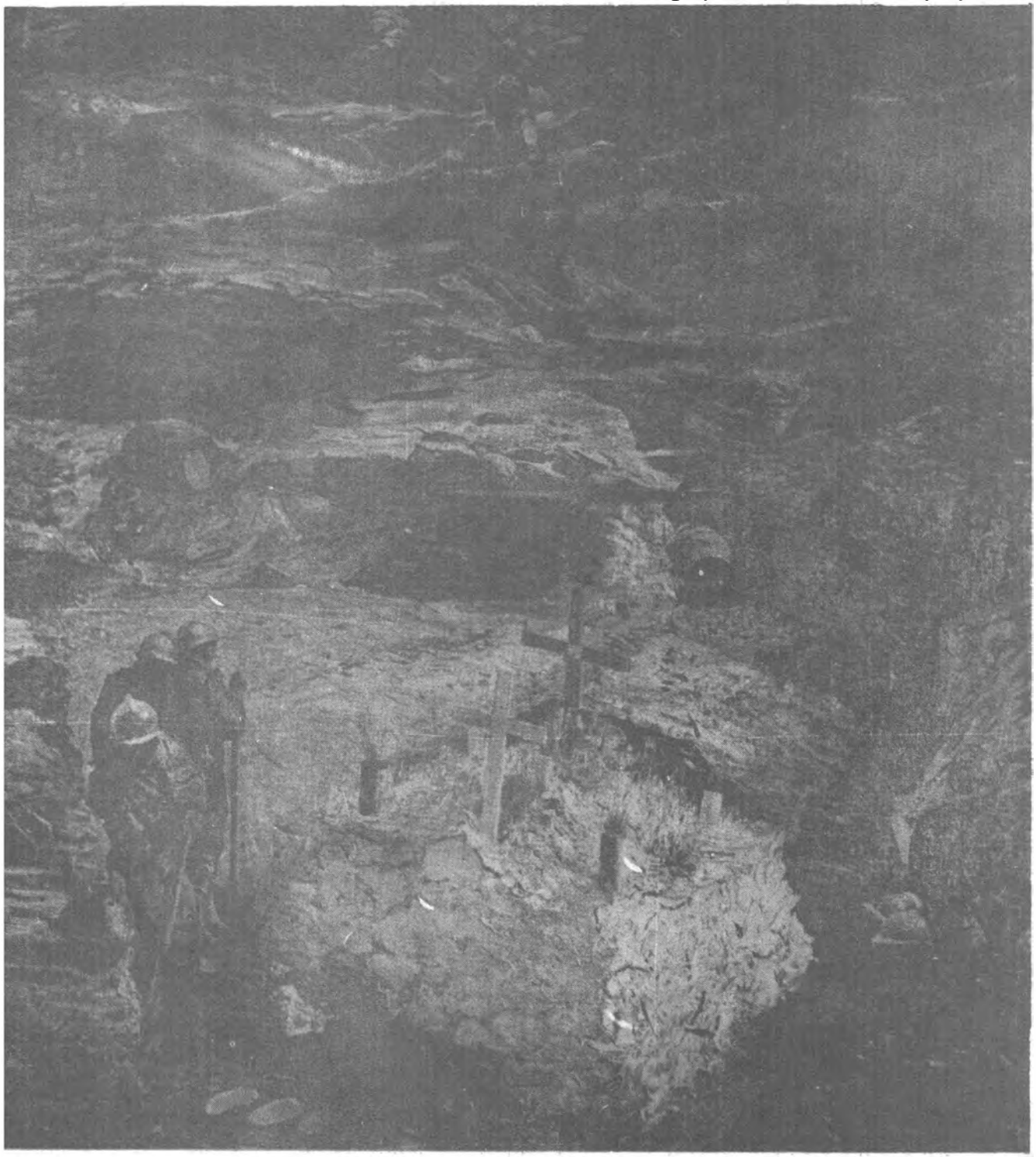

Carso platosu. Bıçak sırtı gibi kayalarla kaplı olan plato, İtalyanlar tarafından kanlı savaşlarda, büyük insan kayıpları bahasına ele geçirilmişti. G.A.Sartorio tarafından yapılan resimde savaşta ölenlerden bazılarının mezarları görülüyor.

Skoda Fabrikasından çıkma 305 mm lik bir Avusturya topu.

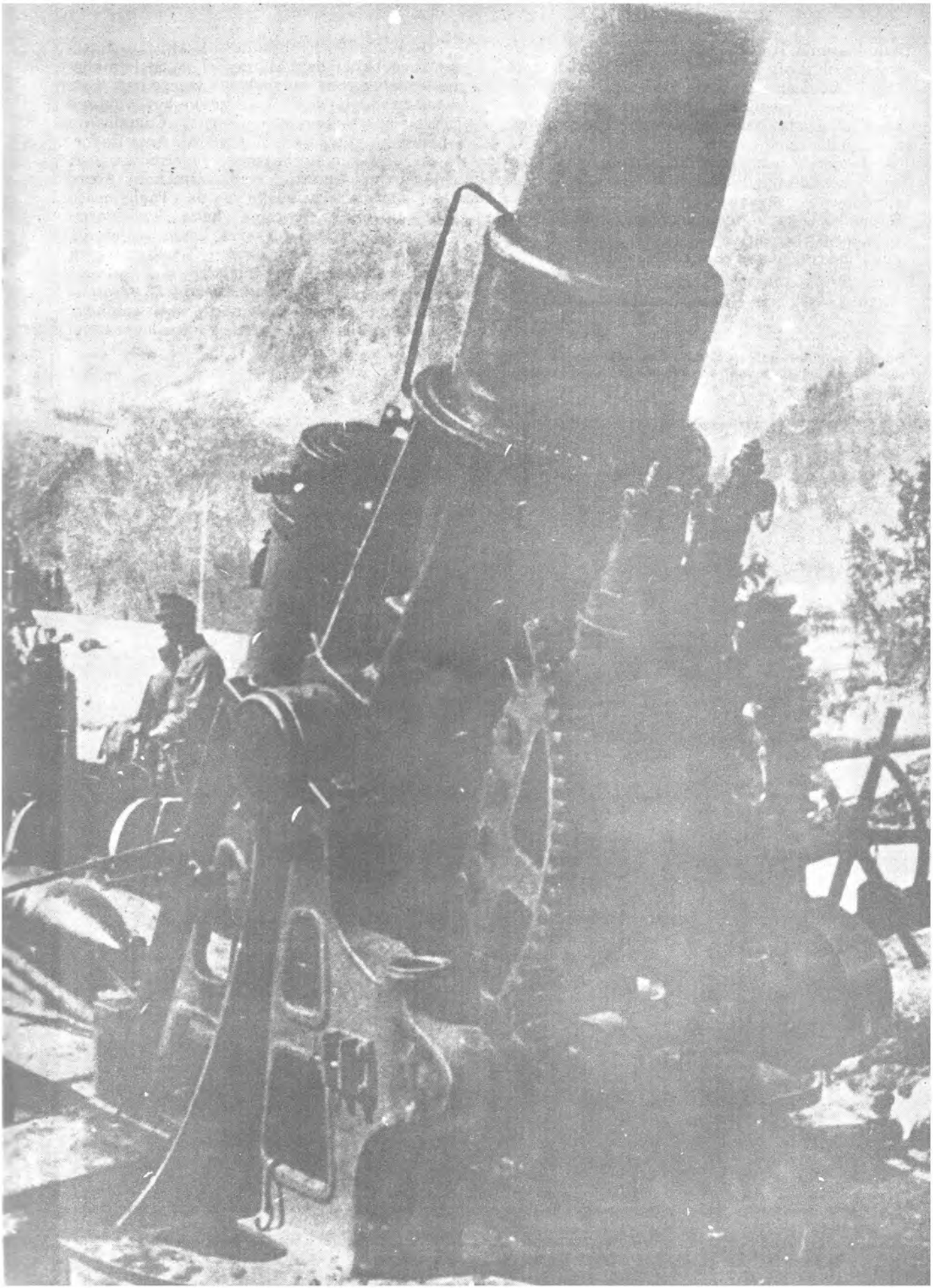

kaldıklarında İtalyan askerlerinin zaten hiç de sağlam olmayan moralleri kesinlikle çöküverdi. Üstelik böylesine bir anda başlarında, kendilerinin bile bilmedikleri taktiklere nasıl karşı koyacaklarından haberleri olmayan küçük rütbeli komutanlar bulunuyordu.

General Cavaciocchi'nin komutasındaki birlikler, kendileriyle birlikte Badoglio'nunkileri de sürükleyerek savaş alanında eriyip gittiler. Büyük bir çoğunluğuysa kaçmayı tercih etti. Bu kaçakların hemen tümü, savaşı izleyen birkaç gün içinde düşmanın eline tutsak düşecekti.

Gece inerken Krauss'un birlikleri Caporetto'nun kuzeybatısındaki Monte Sol'da, Stein'inkilerin büyük bir bölümüyse İzonso'nun batı yakasında toplandı. İtalyan kuvvetleri, yalnızca Tolmino'nun güneyinde General Caviglia'nın denetimi altında tutunabiliyorlardı. Ama Cadorna felaketi duyar duymaz, onların da geri çekilmelerini emretti. Aynı zamanda Aosta Dükü'le General Capello'ya da Tagliamento Nehri boyunca savunma hattı kurmalarını emrediyordu. Bölge bir sivil liman olarak da kullanıldığından herşeyin ' en hızlı ve gizli şekilde' gerçekleştirilmesini istiyordu. Bu emri veriş nedeniyse, Aosta komutasındaki 3. Ordu ile 2. Ordu'dan geriye kalanların geri çekilerek tutunabilecekleri bir yerde mevzilenmelerini

Düzeni sağlanan İtalyan ordusu Caporetto'nun yaralarını sarmak için bir insan ve araba seli şeklinde Venedik bölgesine çekiliyor.

sağlamak olmalıydı.

Ertesi sabah fırtına dinmiş ve parlak, temiz, güneşli bir gün doğmuştu. Durum şimdi biraz daha net görülebiliyordu. Komutayı almak üzere geri dönmüş olan Capello ise Cadorna'ya, 2. Ordu'nun İzonso Nehri'nin doğu kıyılarındaki tüm mevzilerini kaybettiğini bildirmek zorunday dı.

Cadorna, Dük Aosta'ya 3 Ordu'nun daha hareketsiz nitelikteki ağır ve orta kalibreli toplarını geriye, Piave Nehri yöresine yollayarak taglimanto hattını desteklemeye yollamasını emretti. kendisi de elinde kalan kuvvetleriyle Carso'nun batısına çekilmeli ve genel bir ricatı önleyici tedbirleri alarak yeni bir hat oluşturulma lıydı.

Öğle zamanı Capello, Cadorna'nın Udine'deki karargahına gelerek durumu tartışmak istediğini bilirdi.Hastalığı ağırlığının son noktasına gelmiş ve kendisi her an ölecekmiş görünümündeydi. Cadorna'ya düşmanla hiçbir çatışmaya girilmeden ivedilikle ve geç kalınmadan Tagliamento hattına geri çekilinmesi gerektiğini söyledi. İlk kez iki komutan görüş birliğine varmışlardı. Ama ne var ki Cadorna, gerekli geri çekilme emrini vermek için bir 24 saat daha bekledi.

İtalyanlar'ın 6 ve 27 Tümenlerinin Caporetto' dan kaçışları konusunda bir çok açıklamalar yapılmıştır. Hangisi ele alınacak olursa olsun, durumun inanılamayacak kadar feci olduğunu anlamak güç değildir.

Büyük Savaşın Tarihi adlı eserinde C.R.M.F. Cruttwell şöyle yazar: 400.000 asker, savaşın hiç yoksa kendileri için sona erdiği inanç ve düşüncesiyle geri çekilip evlerine gidiyorlardı. Davranış ve tutumları konusundaki raporlar çok ciddi ve ilginçti. Düşmanla çarpışmaları kestiklerinden sanki hiç aceleleri yokmuş gibiydiler: diledikleri yerde duruyor, yiyor ve içiyorlardı. Gözlemcilerden biri onların bu durumunu anlaşılmaz farkılıklar sözcüğüyle tanımlamıştı. Askerlerin çoğu gaz maskelerini çıkartmıyorlar, ama ellerindeki silahlarını fırlatıp atmaktan da çekinmiyorlardı. Oysa siviller daha büyük bir korku ve telaşla kaçıyor, bir yandan da düşmanların kendilerine yetişmelerini önlemek için, ellerinde evlerin de eşya namına ne kalmışsa yollara yığarak barikatlar yapıyorlardı.!

Askerlerle siviller geri çekilirlerken vadileri dolduruyor ve kendilerine destek ya da yardım ulaştırılmasını mümkün kılacak tüm yolları kendi varlıklarıyla tıkamaktan da geri kalmıyorlardı. Artık vatan ya da onur diye bir düşünceleri yoktu. Oysa bunlar, İzonso'daki 11 savaş boyunca yüreklilik ve kahramanlıkla sonuna dek çarpışmış insanlardan başkaları da değildi.

Ama bu kitlesel çöküntü içinde bile, gene de İtalyan karakterini yansıtan bazı şeyler yok değildi. Örneğin, General Rafaele Cadorna, babasının bir anısını naklederken onun, komutanlar ve subaylar için asker arasında bir tehdit doğmadığını belirttiğini söyler. Babasının dediğine göre, asker yalnızca itaat etmeyi reddetmektedir. Nitekim aralarına karıştığında hiç kimse ona parmağını bile dokundurmadığı gibi, kendisini tanır tanımaz selam bile durmuşlardır.

İntikam

Ricat emri kendilerine ulaştığında 3. Ordu' nun komutanları bunu şaşkınlıkla karşıladılar. İşin ilginç yanı bunun, düşman saflarındaki Avusturya komutanında da aynı derecede şaşırtıcı gelmiş olmasaydı, çünkü kaçanları izlemedi bile. İşin aslı aranırsa, Avusturyalılar arasında da tıpkı İtalyanlar'da olduğu gibi bir düzensizlik ve başkaldırma öncesinin havası seziliyordu. Savaşa devam edilse belki de durum daha da kötüye gidebilecekti.

Bununla birlikte 2. Ordu'nun geri çekilişi tam bir kaos içindeydi. Bunun başlıca nedeni ordunun bir yarısının daha önceki çekilişi olduğu gibi karşılarındaki Alman komutanının kendilerini takip etmekten geri kalmayışıydı da... Nitekim Alman komutan Berrer, kısa bir süre içinde kaçan İtalyan ordusunu ikiye bölmeyi de başarmıştı.

Öte yandaysa, işler Avusturya- Alman orduları için de pek iyi sayılmazdı aslında. Başarılarının hızlılığı onların hazırlıksızyakalanmalarına neden olmuştu. Üstelik, kazandıkları üstünlüğü sonuna dek değerlendirip sömürebilecekleri bir emir de almış değillerdi. İşte bunun sonucundadır ki, önce emirler yayınlanıyor, ardından da geştiriliveriyor böylelikle de kötü yönetimin örnekleri verilerek iş ler kar makarışık duruma getiriliyordu. Çok geçmeden merkezdeki komutanlarla birlik komutanları kendi emirlerini kendilerini yayınlamaya başladılar ve hemen ardından da umutsuz bir karmaşa çöküverdi üstlerine.

Bu Cadorna'ya gerçekten çok yardıma oldu. Nitekim, Almanlar kendilerini karmaşadan kurtaramadan o, 31 Ekim'de tutsak düşen yarım milyon askerinin dışında kalan bütün kuvvetlerini Tagliamento kıyısında toplayarak biraz dinlenip soluklanabilmek olanağını bulabildi.

Düşmanla aralarındaki aşılmaz nehir, askerlere gerçek bir soluklanma olanağı verdi. bu onların bir haftadan beri ilk dinlenmeleriydi.Bir yandan dinlenirken bir yandan da durumu gözden geçirebiliyorlardı. Bunun sonucunda gördükleri oldukça olumlu olmalıydı ki hemen tüm gözlemciler, orduda yepyeni bir ruhun doğduğunu ve bunun onları hareketlendirdiğini fark etmekte gecikmediler. Bir iki gün içinde de olağandışı bir düzelme gerçekleşti askeri düzen ve disiplin yeniden kurulmuştu.

Ama bu aradaAlmanlar da toparlanmışlardı. Nitekim bir süre sonra Tagliamento hattını yarıp geçtiklerinde Cadorna da geriye, Piave Nehri kıyılarına çekilme kararı almak zorunda kaldı. bu ikinci çekiliş pek kolay olmadı. Ne var ki 9 Kasım günü bütün İtalyan orduları, hem de disiplin ve düzenlilik içinde Piave'nin gerisinde toplanabildi.

Aynı gün Cadorna azlediliyor ve yerine General Diaz getiriliyordu.

kışın geri kalan süresi ve ilkbahar boyunca Diaz İtalyan ordularını yeniden düzenledi, taze kuvvetler ve yeni gereçlerle destekledi ve baştan eğitti. Caporetto'dan alınan dersler iyice değerlendirilmiş ve yenilgi orduyu bilemişti. Caportto'da ağır kayıplara yol açan eski ve zayıf taktiklerin yerlerine yenileri düşünüldü.

Haziran'da Almanlar saldırılarına yeniden başladılar. Savaş sekiz gün sonra ve İtalyanların kesin zaferiyle sonuçlandı.

Ekim'de Diaz karşı saldırıya geçti. Caporetto dan tam bir yıl geçmişti ki İtalyanlar, aynı günde Vittorio Veneto savaşında Avusturyalıları, onların kendilerine İsonzo'da uğrattıklarından çok daha ağır ve aşağılayıcı bir yenilgiye uğrattılar.

Caporetto'nun intikamı alınmıştı!

AVRUPA 1917

Savaşta bütün ailasini kaybeden bir ihtiyar kadın elinde kalan bir tak ~~eşek~~ hayvanla.

avaş ansızın patlak verdiğinde, büyük devletlerden hiçbirisi, düşmanlarının insanlar üzerinde her türlü baskı ve ezme yöntemini uygulamaktan geri kalmayacağı böylesine uzun ve çetin bir döneme hazır değildi. Bu hazırlıksızlık, eğitim alanında olduğunca, gereçler ve donanımlarda da açıkça hissediliyordu. Örneğin, o günlerde henüz geri kalmış bir devlet olarak tanımlanmakta olan Fransa, 1914 yılına girilirken daha yeni yeni kendisini toparlamaya başlıyordu. Fransa'nın kendi-kendine yeterlilik sürecine girdiği bu yıllardaki nüfusunun %42'si hala tarım kesiminde çalışmak taydı. Üstelik, sağlanan bu güvensiz denge de Almanların saldırıları ve istila ları sonunda tam anlamıyla yıkılacaktı. Gerçekten de Fransa, Alman istilaları sonunda topraklarının %10'unu ve endüstriyel üretim kapasitesinin de %14'ünü yitirmiştir. Fransa'nın yitirdiği bu gücün dıştan sağlanan desteklerle kapatılması gerekmekteydi. Savaşın kesintisiz sürdüğü 1917 yılına getirdiğinde durum iyileşmek şöyle dursun, daha da kötüye gitmişti. Eldeki topraklardan fazlasını tarımsal üretime açmak olanaksızdı. Üstelik, elde kalabilen üretime elverişli topraklarda, ardarda yapılan ekimler sonunda giderek yorgun düşüyor bir zamanlar aşkla onu işleyen erkeklerse, savaşın kanlı alanlarında birbirleri ardınca ölüp kalıyorlardı.

Savaş öncesi yıllarında tarıma hiçmi hiç önem vermeyen büyük Britanya, bunun acısını çekmek teydi. Buğday gereksiniminin beşte-dördünü dışardan almak zorunda olan bu devlet, et gereksiniminin %40'ı için de dışa bağımlıydı. Üstelik, şeker pancarının hemen tümünü de şimdiki düşmanları, Almanya ve Avusturya'dan sağlaya gelmişti yıllardır. Bir ada devleti olduğundan, savaşanların tümünden çok ticarete, deniz ticaretine bağımlı olan Büyük Britanya, Almanların 1 Şubat 1917'de başlattıkları yoğun denizaltı kampanyasından da en fazla etkilenen taraf olmaktan kurtulamıyordu.

Denizaltı savaşı

Almanlarsa, savaş öncesi yıllarda endüstriyel üretimlerine olduğu kadar, tarımsal üretimlerine de büyük önem verd iklerinden, savaşın patlak verdiği 1914 yılında, gıda ya da diğer türlerden tarımsal ürünlerinin üçte ikisini kendi toprakların da üretebilecekleri bir düzeyde yükselmişlerdi. Bir yandan bilimsel araştırmalar ve buluşlar öte yandan da 'Ersatz' (ikame) mallar kullanımının artması nedeniyle birçok kaçınılmaz eksikliklerinin bile üstesinden gelebilecek durumdaydı. Nitekim savaşın ilk yıllarında herşey Almanların üstünlüklerini kanıtlar nitelikte gitti. ancak yıllar ilerledikçe Almanların ellerindeki bu üstünlükleri boşa harcadıkları ve dü şmanlarına kaptırdıkları da kesinleşti. Bu nedenle de, 1917 yılında giriştikleri denizaltı savaşı Almanların varlıklarını sürdürmeleri için gerek şart olan kısa ve kesin sonuca ulaşmaları bakımından çok büyük önem taşımaktadır. Tıpkı, Müttefiklerin bunu atlatmalarının taşıdığı önem gibi.

1917 yılının Paskalya Yortusu'nu dek Almanlar denizaltı savaşını öylesine başarılı şekilde uyguladılar, ve öylesine öldürücü şekilde çarpıştılar ki, eldeki rakamlar, İngiltere adalarına gitmek isteyen ya da adalardan kıta Avrupası'na geçmeyi deneyen her dört gemiden birinin denizaltılar tarafından batırıldığını göstermektedir. Ticaretinin kesine yakın bir şekilde sekteye uğratılması sonunda İngiltere adalarında yaşayanlar için hayat çekilmez olmuş, insanlar sürekli artan fiyatlar, yokluk ve kemer sıkma politikalarının baskısı altında bunalımlar geçirir olmuşlardı. İngiltere ve Fransa için hayat gerçekten çok zordu. Biri ticaretini yapamıyor, diğeri ise hayatı demek olan dış yardımları alamıyordu. Bir Fransız deyişiyle 'Paris artık Paris olmaktan çıkmıştı! Bazılarıysa 1917'yi tanımlarken 'yokluk yılı' deyimini kullanmaktan geri kalmıyorlardı. Gece ile gündüz artık birbirlerinden, hiç olmadığı kadar kesinlikle ayrılamıyorlardı. Gün ışığında, yapmaları gereken işlerinin başlarına koşan ve caddeleri dolduran insanlar artık yoktu. Caddeler adeta çölleşmiş gibiydi. İnsanlar yeraltı fabrikalarında ya da gizli işliklerde yaşama savaşı veriyorlardı. Geceleriyse karartmalar nedeniyle ortalıkta kimseler, evlerin pencerelerinden ışıklar görülemiyordu. Bir zamanlar ışıklarla yıkanan Paris ya da Londra sokakları şimdi koyu karanlık içindeydi. Geceyarısından sonranın mutlak sessiz liğiniyse, karanlıkta ya da kamufle ışıkta çalışan fabrikaların sesleri dolduruyordu. Sonra koy karanlığın içinden, uçsuz bucaksız konvoyların diğer bölgelere, cepheye silah ya da gıda malzemeleri götüren araçların sesleriyankılanmaya başlıyordu. Bir yandan da gündüzkü akınlarda ölen ya da yaralanan insanlar taşınıyordu. Hayat tersine dönmüş, geceler gündüzün yerini almıştı.

Aslında, içinde yaşanan koşullar sivillerin morallerini büyük ölçüde bozmakla birlikte, büyük Britanya'da asıl bunalımlı günlerin, 1917 yazındaki bir kaç korkulu haftadan öteye gitmediği de bir gerçektir. Çünkü bu kritik haftaların ardından savaşın gidişi de kesine yakın bir şekilde belli oluvermişti. Üstelik, bu günlerin sonuna doğru akıl edilip uygulanılmasına başlanan konvoy sistemi de işleri oldukça kolaylaştırmıştı.

Ama Fransa'da koşullar çok daha ağır ve hayat çok daha zordu. Üstelik bir yıl kadar önce Verdün'de uğranan kayıplar, halkın ve askerlerin morallerini öylesine bozmuştu ki, Fransa'nın kesin bir çöküntünün içinde olduğunu söylemek hatalı olmaz. Bu öylesine bir çöküntüydü ki, ivedilikle önü alınamazsa, Müttefiklerin savaşı kazanmak için yapacakları bütün girişimler, kalkışacakları tüm atılımlar da baltalanabilir ve sonunda savaş bambaşka şekilde bitebilirdi.

Herşeyde, Her yerde[R:] kısıntılar

İlk ve gerçek kısıtlamalar ve yokluklar, 1917 yılının başlarında Büyük Britanya'da ortaya

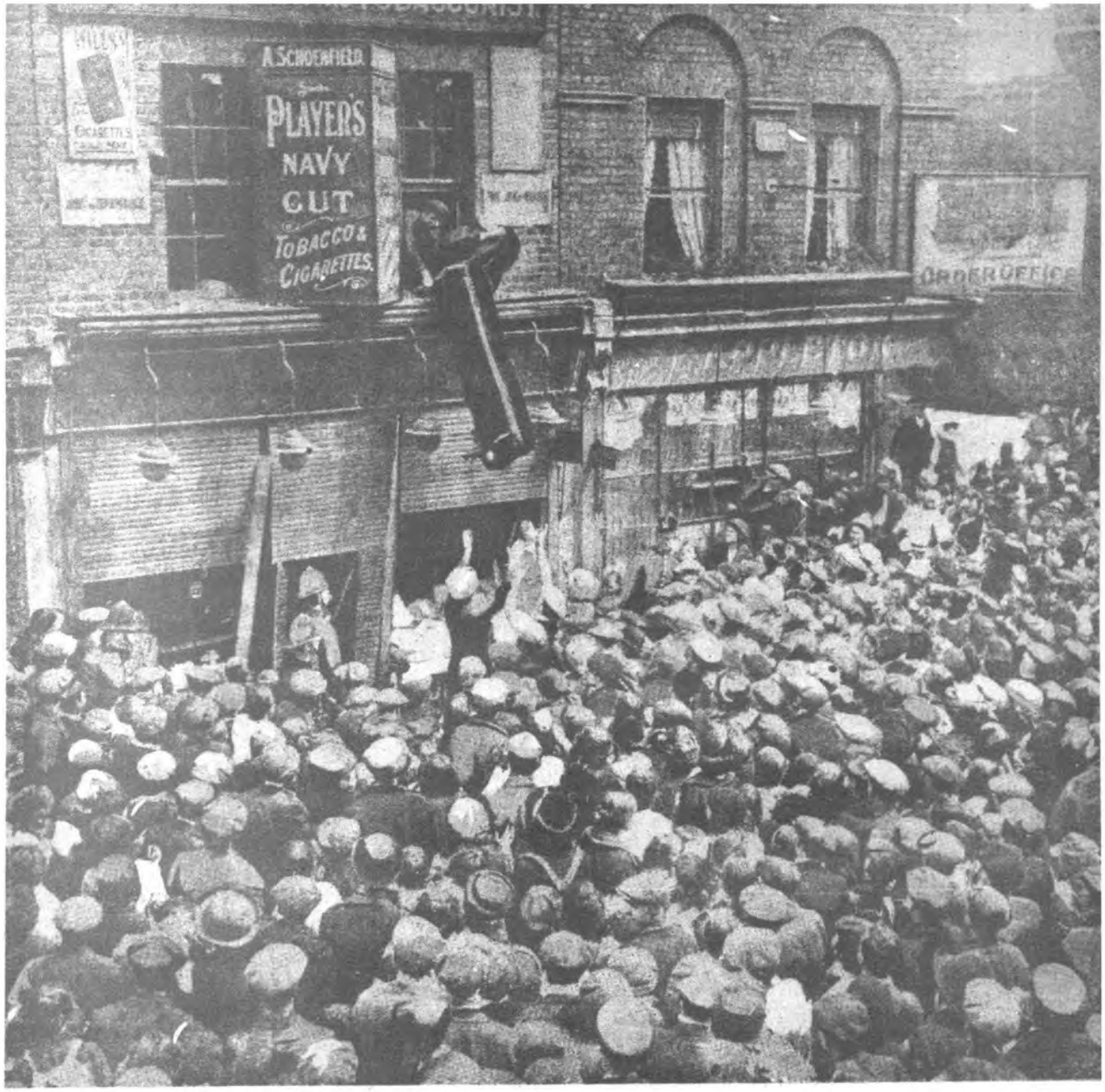

Savaşın en sıkıntılı anlarından biri. Londra'da gıda maddeleri satan bir işyerinin önünde biriken halk, polis nezaretinde heyecanla bekleşirken görülüyor.

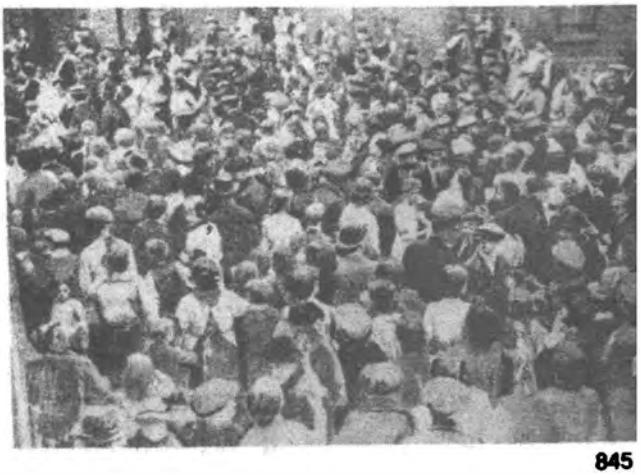

çıktı. Basında yeralan bir haberin bütün ülke için ortak yanları bulunduğunu söylemek ve durumun hiçbir bölgede diğerindekinden iyi olmadığını eklemek yerinde olur. Wrexham istasyonuna gelen için patates yüklü bir tren vagonun çevresi çoğunluğunu kadınların oluşturduğu yüzlerce kişi tarafından kuşatılmış ve 'kuşatıcıların' kendilerine birşeycikler kalmayacak korkusuyla itişip kakışmaları, kısa zamanda vagonun devrilmesine de neden olmuştur. Bu kargaşalık içinde yağma olmuş, çok sayıda kadın da izdihamdan bayılmaktan kurtulamamışlardır. Üstelik olayların bastırılması, ve devrilen trenden paylarını alamayanların dağıtılabilmesi için polis kuvvetlerinin gelmesi gerekmiştir.

1916 yılının Aralık ayında, David Llyod George hükümeti devraldı. Gıda dağıtımını denetlemesi için birini görevlendirdiğinde, bu kişi, işine öylesine bir istekle sarıldı ki, herkes şaşkına döndü. Bu denetmen, kendisinin çalışmaları için ayrılan binadaki Rubens resimlerinin üzerlerini örttürmekten bile geri kalmamıştı. Gerekçesiyse basitti: resimlerin canlılığı ve bazılarındaki nefis yiyecekler, yanında çalışmaların morallerini bozabilirdi. Almanların, kesintisiz denizaltı savaşına girişmelerinin üzerinden iki gün geçmişti ki, gönüllülük ilkesine dayanan bir sınırlandırma ve karne yöntemi uygulanmaya başlandı. Buna göre her İngiliz vatandaşı, bir hafta boyunca yalnızca iki kilogram ekmek, bir kilogramdan biraz fazla et ve yüz gram kadar da şekerle yetinmek zorunda kalacaktı. Bu karar açıklandığında takvimler 3 Şubat 1917 tarihini gösteriyordu. Mayıs ayının başından itibaren, Pazar törenlerinde kilise ve katedrallerde verilen vaazlarda, bir yandan da tahıl ürünlerinin tasarrufu ve besinlerin en etkili ve ekonomik şekilde nasıl yararlanmaya sunulacağı konuları da işlenmeye başlamıştı. Ülkenin hemen her yanında gıda tasarrufu komiteleri kurulmaya başlandı. Bazı satış merkezleri ve mağazalarsa, kendi özel karneleme sistemleri oluşturmakta gecikmediler. Kuşkusuz ki bu özel girişimler, yetkili organlar ya da yerel komiteler tarafından oldukça sıkı bir şekilde denetlenmekten de geri kalmıyordu. Çok geçmemişti ki, İngilizlerin her zaman ve bol bol kullanmaya alıştıkları tereyağ, margarin, süt, yağ tohumları ve özellikle domuz eti ortadan yok olmaya ya da binbir güçlükle bulunmaya başladı. Hatta, İngilizlerin baş zevki olan çay, hem de hükümet denetimi altında satıldığı halde zorlukla bulunabiliyordu. Üstelik tadı ve kokusu da savaş öncesinin o mutlu günlerindekilerle ilgisiz denebilecek derecede kötüydü! 1916 yılının sonlarına doğru bir et darlığının da savaşta gösterdiği görüldü. Nitekim 1917 yılının ilk armağanı, etin de karneye bağlanması oldu. Kuşkusuz ki yüksek ve hatta orta gelirliler, ortadan kalkan gıdaların yerine başka besin maddelerini ikame edebiliyorlardı.

Alman askerleri savaşın bütün ağır yükünü üzerlerinde taşıyarak geriye dönerlerken.

Onlar için, çoban azığı hala yenmesi düşünülemeyecek kadar iğrenç bir besindi. Öyle ki, bir çok karikatürlerde, bu gıdanın sevdirilmesi için belirgin birç aba harcandığı görülmekteydi. Buna karşılık, emekçi kitleler içinde yaşayanların en büyük sorunları, sürekli olarak artan ekmek fiyatlarıyla başedebilmekti. Ekmeği hükümet yapıp sattırıyor ve hava koşulları kötü gittiğinde durum daha da berbatlaşıyordu.

Bombalar, Grevler ve Skandallar

Amansız denizaltı baskısı ve kıyıların tam anlamıyla abluka altına alınmasına ek olarak sanki bu yetmezmiş gibi Almanlar bir de savaşın en ağır ve yoğun hava akınlarıyla bombardıman kampanyasına da girişmişlerdi. Sinirleri berbat olmuş, moralleri bozuk ve savaşın yüklediği zorluklardan bitkin düşmüş Londralılar her buldukları deliği sığınak olarak kullanmaya başlayacak duruma düşmüşlerdi artık. 1917 ilerledikçe, Manş Denizi'nin öte yakasındaki hava akınları da durulmaya yüz tuttu ama, Fransa için durumun bu kadar olumlu olduğu söylenemezdi. 1916-1917 kışının acılı günlerine bir de amansız soğuklar eklenmiş ve ülkenin maden kömürü kaynaklarını tüketip götürmüştü. Nitekim, Fransa'nın belirli bölgelerinde, kömür taşıyan trenlerin yolları halk tarafından kesiliyor, ve yükler zorla boşaltılıyordu. Bunu önleyebilecek kadar güçlü bir yönetimi de yoktu Fransa'nın.

Gıda maddeleri satan dükkanların önemli bir bölümü kapandığı gibi, lokantaların listeleri de yaşanılan kıtlığı yansıtacak kadar yoksullaşmıştı Bu durumdan yararlanmakisteyen bazı vurguncu lar kazançlarını alabildiğine arttırma çabasına girdiklerinden, hükümet, kendisiyle işbirliği yaparak, aşırı kazanca yönelmeyecek lokantalar bulmak zorunda kalıyordu. Özellikle endüstri merkezlerinde açılan bu lokantalar ya da 'kantinler'de fiyat listeleri sabit tutuluyordu.

Savaşın başladığı 1914 yılından bu yana, hayat pahalılığı yaklaşık olarak %80 yükselmişti Üstelik Alman işgali altındaki bölgelerden merkezdeki nüfus yoğunluğu zaten yüksek olan yerleşme bölgelerine akın eden milyonlarca iç göçmen durumun daha da feci şekle bürünmesine yol açıyordu.

Çiftçiler ve küçük ticaretle uğraşanların birçoğu savaştan kazançlı çıkıyorlardı (bunlar için özellikle Amerikan askerleri, kısa zamanda servet yapmak için bulunmaz birer kaynaktı) buna karşılık gıda üretim ya da ticaretiyle uğraşanların pek çoğu, hükümetin uygulamaya başladığı sıkı fiyat denetimlerinden kurtulamıyor ve peşpeşe iflas ediyorlardı.

İşten en fazla zarar görenler kuşkusuz ki sabit gelirli, diğer bir deyişle maaşa bağlı orta sınıf memurlardı, Buna karşılık ücretli işçilerin gelirleri, hükümetin saptadığı asgari hadler içinde arttığından, bunların fiyat artışlarının pek gerisinde kalmadıkları bile söylenebilirdi.

Rusya'da, önce Şubat ardından da Ekim Devrimleri'nin patlak vermesi ve büyük ve köklü değişikliklere yol açması, Müttefiklere önemli bir yardımcının kaybını getirdi. Üstelik, Fransa ve İngiltere'de bir, yandan endüstriyel üretimdeki ağır savaş koşulları, öte yandan da sürekli olarak artan hayat pahallılığı karşısında zaten durumlarından memnun olmayan alt gelir düzeyindekiler bu devrimlerin getirdikleri ortamı heyecanla karşılamaktan geri kalmamıştı. Bu dalga dalga yayılan heyecan. 1917 yılının İngiltere ve Fransa'nın endüstri kesimlerinde 'karışıklık yılı ' olarak adlandırılmasına yol açacak karışıklıkları da birlikte getirdi.

Fransa'da 1917 yılı içinde 689 grev oldu. Bu grevlere katılanların sayısıysa tam 293.810 olarak saptanmıştı. Oysa, önceki yıl, grev sayısı yalnızca 98, katılanlarsa 9 344 kişiden öteye geçmemişti.

İngiltere'deyse 'Mayıs grevleri' adıyla anıla gelen dalga, 10 Mayıs'ta başladı ve onbeş gün kesintisiz sürdü. Bu grevlerin etkisiyle, savaş üretiminde öylesine bir düşüş olageldi ki hükümet 13 Haziran günü endüstri kesimindeki bu karışıklığın incelenip sonuçlandırılmasını sağlar umuduyla seçilmiş üyelerden oluşan bir komisyon kurmak zorunda kaldı.Komisyonun kuzey doğ uda yaptığı incelemelerden sonra yayınladığı raporunda zorunlu tüketim mallarının fiyatlarındaki sürekli ve düzensiz artışlar, işçi sınıfının yaşama düzeyini biteviye düşürmektedir. Bazı

1917 Berlin'i...Berlin'in ünlü parklarındaki tüm çiçekler yolunmuş ve halk arta kalan toprakları arasında paylaştırarak, açlığını giderecek her türlü ürünü ekmeye başlamıştır.

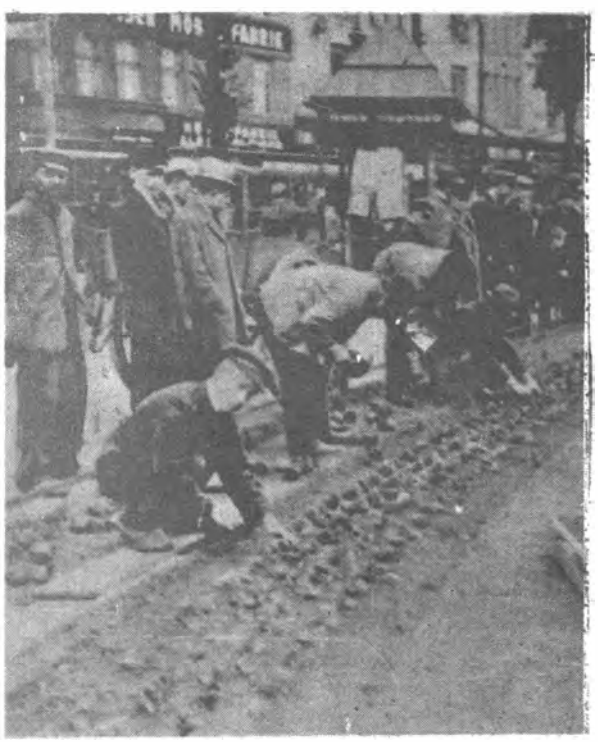

İngilizlerin üst tabakalarının savaş karşısındaki aldırmazlıklarını ve lükse düşkünlüklerini belirten bir poster. Orta ve aşağı gelir düzeyindekiler ikame gıdalarla beslenirken, üst sınıfların bu vurdumduymazlıkları çok eleştirilmiştir

Posterin üzerinde "Kayzer ile işbirliği mi yapıyorsunuz?" yazmaktadır.

Diğer yazılardays a:

Üst sınıflar: Evet! Savaş olsun olmasın. Biz bildiğimiz, alıştığımız gibi yaşarız.

Kayzer: Teşekkürler dostlarım. Sizler benim gerçek dostumsunuz."

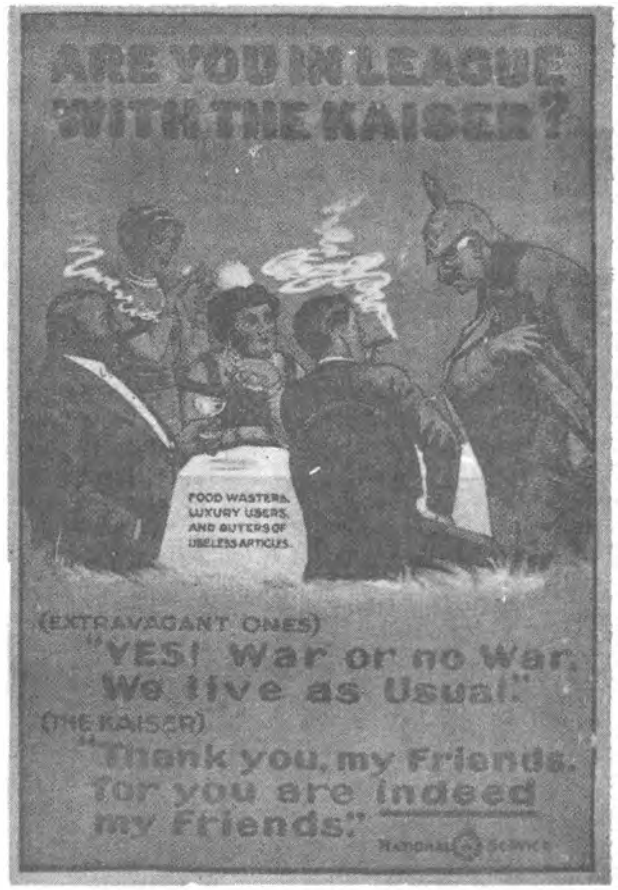

Almanya'da kullanılan karnelerden biri. 1916 kışının sertliğinden sonra, 1916-17 hasadının da çok kötü olması Almanlar için hayatı yaşanmaz koşullar altına sokmakta gecikmeyecektir.

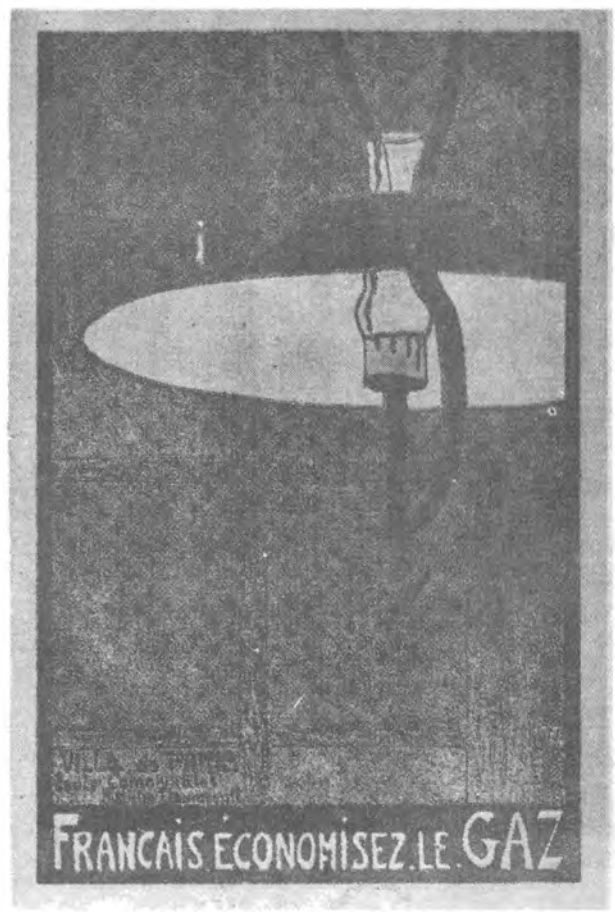

İngiltere'de aydınlatma için kullanılan gazın tasarruf edilmesi için hazırlanan posterlerden biri.

Rus sınırından Almanya'nın içlerine doğru göçe başlamış olan Alman halkı yürüyüş halinde.

Fransa'da cepheye giden erkeklerinin yerine kadınlar tarlalarda patates topluyorlar. Fransa'da savaşın yüklediği sorumluluk ve zorunlulukların yanısıra kentlilerle köylüler arasında patlak veren çekişmeler de çok tehlikeli bir gerilim yaratmıştır.

İngiltere'de denizaltı ablukalarının giderilebilmesi için aşırı tasarruf isteyen posterlerden biri. Çünkü 1917 yılında, özellikle başlarında, İngiliz limanlarından ayrılan her dört gemiden biri Alman denizaltılarının kurbanı olup batırılmaktan kurtulamıyordu.

Bir zamanlar aşkla kullandıkları bu aletlere savaştan sonra sadece bakmakla yetinen erkeklerin durumunu gösteren duvar posteri.

durumlarda bu hoşnutsuzlukların üretimi düşürmekle sonuçlanan karışıklıklara yol açtığı kesindir denilmekteydi.

Diğer bazı araştırmalar da, karışıklıkların ve endüstriyel üretimdeki düşüşün (özellikle savaş gereçleri endüstrisinde) en büyük nedeninin kesinlikle gıda maddeleri fiyatlarındaki artışlar, ve savaş zengini olmaya amaçlayan vurguncuların kapkaç kazançları olduğunu ortaya koyuyordu. Büyük Britanya'da Llyod George'un çabaları politikacılarla askeri liderler arasıda sert ve yıpratıcı tartışmalara yol açmakla birlikte, gene de olayların fazla zarara uğranılmadan atlatılmasını sağlayabildi. Ama işçi gösterileri ve hatta yeryer ayaklanma niteliğine bürünen olaylar da patlak vermedi değil!

Fransadaysa, bazıları yenilgiyi körükleyecek kadar tehlikeli skandallar patlak veriyordu ardarda. Nitekim, yılın sonuna dek tam üç başbakan istifa etmek zorunda kalmıştı. Mart

Ananas, 1917 yılında İngiltere'de herşey demekti. Patatesten daha ucuz olan bu gıdanın reklamı da almış yürümüştü doğaldır ki...

ayında Aristide Briand, Eylül'de Alexandre ribot ve Kasım'da da Paul Painlevé. Kasımın 15'indeyse, yaşlı ve tecrübeli politikacı Clemence au, politik düzen ve dengeyi sağlayacağı ve yöneticiler arasındaki skandalları önleyebileceği vaadıyla işbaşına getiriliyordu.

Bıçak ve İlmik

Almanlar, 1917 yılı boyunca giriştikleri yoğun denizaltı kampanyasıyla, Müttefiklere büyük zararlar vermekle birlikte, onların can damarlarını kesebilmeyi başarmamışlardı. Bu savaşta, Almanların silahının bıçak olduğu kabul edilirse, Müttefiklerin karşı ilahları da kuşkusuz ki ilmikti üstelik bu ilmik kurbanını beklercesine ağır ağır sallanmaya başlamıştı bile! Hiç kanı akmadığı, ya da akar görünmediği halde, hayat, yavaş yavaş kopup gidiyordu Almanların. Savaş uzadıkça, Almanların tarafsız ülkelerden yapmak ta oldukları ithalat da büyük kısıntı ve kesintilere uğruyordu. Üstelik, işgal altındaki bölgelerin sömürülmesiyle elde edilenler de açığı kapatmaya yetecek ölçüde yararlı olamıyordu bir türlü. Almanların başlangıçtaki üstünlükleri yok olup gidiyordu. Denilebilir ki 1916-1917 kışının sertliği içinde Alman ulusu da İngiliz ya da Fransızlardan hiç de aşağı kalmayan bir yokluk ve sıkıntı içindeydi artık. Müttefiklerin baskısı, Almanları boğacak kadar yoğunlaştığında, halk, kendi yönetimlerinin aşırı baskıcılığı karşısındaki hoşnutsuzluğunu ortaya koymaya ve Müttefiklerin düşüncelerini paylaşmaya yatkınlaşmaya başladı Artık hayat Berlin'de yaşayanlar için de açlık ve acılarla doluydu. Nitekim, 1916 yılındaki önemli değişiklikler sonunda, eski Alman İmparatorluğu ya da bu adla bilinen federasyonun General Erich Ludendorff'u ve General Paul von Hindenburg'u en üst görevlere getiriyordu. Artık kitlelerin giderek artan gereksinim ve istekleriyle fazla ilgilenilemiyordu. Oysa bu istekler, daha homojen nitelikteki bir Fransa ya da İngilteredekilere oranla çok daha geniş ve köklüydü.

Üstelik, 1916 yılı Almanya için beklenmedik bir felaketi de birlikte getirmişti: çok kötü bir hasat! Böylelikle Almanların savaş öncesindeki en büyük kozalarından biri olan üstün tarımsal üretim sürekli bir gerileme dönemine giriyordu. Üstelik, bir yandan yoğun abluka öte yandan da dış bağlantıların eskisi kadar iyi gitmemesi nedenleriyle toprağı besleyici yan ürünler,g übre ve tarım gereçleri yokluğu da başgösteriyordu. Hepsine tuz biber eken olduysa, tarım kesiminde çalışan erkeklerin büyük bir çoğunluğunun savaş alanlarına kaydırılmış olmalarından doğuyordu.

Ne İnsan,Ne Tren

Bu dönemde Almanya'nın yeni askeri liderlerinin en çok üzerinde durdukları ve çalışmalarını yoğunlaştırdıkları sorun, içinde bulunulan insan yetersizliği ve eksikliğiydi. Nitekim, 1916 yılının karanlık günlerinde, Almanya'da çeşitli endüstri kollarında eskiye oranla bir milyondan fazla kadın ve yüzbinlerce de çocuk çalıştırılmasına

Avusturya'nın nikel bakır ve pirinç madenlerinin top yapımında kullanılması için yaptığı çağrı.

karşın,gene de toplam işgücü sayısının savaş öncesindekinin üçte birine indiği, diğer bir deyişle, üç buçuk milyonluk bir azalma gösterdiği gizlenemiyordu.

1916 yılının Aralık ayında ortaya atılan 'Hindenburg Programı'da ana hatları ile bu işgücü eksikliğinin çözümlenmesini öngörmekteydi. Nitekim 5 Aralık'ta çıkartılan bir yasaya göre, yaşları onaltı ile altmış arasında olup da fiili hizmeti çinde bulunmayan bütün Alman erkeklerinin 'Yurtsever Yardımcılık Hizmeti'ne alınmaları öngörülmekteydi. Ama çeşitli nedenler yüzünden (örneğin kalifiye işçi niteliğindeki erkeklerin çeşitli yollar bulup kendilerine yüklenen angaryalardan kaçabilmeleri gibi...) bu yasa gerektiği gibi işletilip başarı getiremedi. Hindenburg Programı, daha 1917'nin başlarında,hedeflerine ulaşmamış ve sorunlara çözüm getirememiş bir yasa olarak rafa kaldırılıyordu.

Almanya için, insan gücü, Fransa'nın kömüre, İngiltere'ninse gıda maddelerine duyduğu gereksinimden çok daha büyük bir önem taşıyordu.Bir zorunluluktu bu Almanlar için, yoksa kazançlarla başlayan savaş yitirilmekteydi

İnsan gücü üzerinde bu kadar fazla durulması Almanların asıl önemli sorunlarının açığa çıkmasını engelliyordu: ulaştırma. Savaş öncesi yıllarında Kuzey Denizi kıyılarındaki limanlardan kara taşıtlarına yüklenen ithal malları, iç bölgelere iletilirdi. Oysa şimdi, kıyılar abluka altında kalmıştı. Bu yüzden de; gerek Ruhr ve Silezya'daki maden kömürü havzalarına,g erekse Fransa'nın demir madenlerinin bulunduğu bölgelere ulaşılması yalnızca demiryollarına bağlı

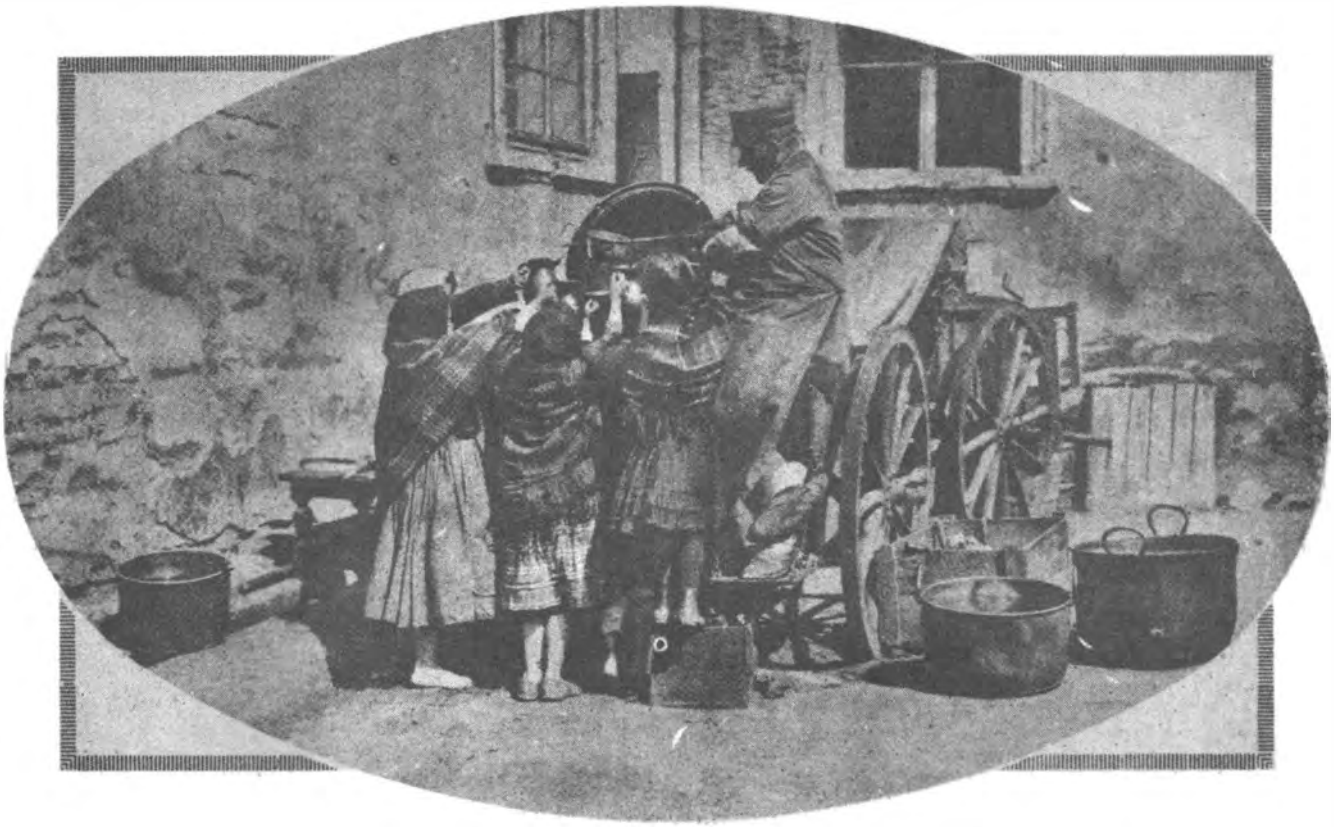

İngiltere'de bir zamanlar iğrenilen bazı gıdaların bile yararlı olduğunu ileri süren bir poster. Savaşinsanlaraen olmadık işleri yaptırttığı gibi en alışılmadık koşullara da uyulmasını sağlar.
Posterde, kemik ve yağlı tohumların artıklarının da çeşitli endüstrilerde kullanılabileceği belirtiliyor.

kalmaktaydı. Üstelik doğu bölgelerdeki tarımsal gıda üretim merkezleri için de aynı şeyler sözkonusuydu.

Ama ne var ki, yerel halk ve hatta yöneticiler, kendi gereksinimlerini elde edebilmek için trenlere saldırmaktan bile etkisizliklerinde, yük trenlerinin pek çoğunun mallarını hedeflerine ulaştırmaksızın kaybolduklarına sık sık rastlanır olmuştu.

Üstelik, çok geçmeden, demiryollarına bağlı bu ulaştırma şansı da giderek azalmaya başladı. Çünkü, Almanya da maden kömürü sıkıntısı içine girmekteydi.

Almanların endüstriyel üretimlerinde savaş öncesine oranla %30 hatta %408'lik düşüşler görülmekteydi. Ancak şurasını da kabul etmek gerekir ki, bunun suçunu hükümetin ya da yetkilerinin etkisizliklerinde aramak yerine halkın

Almanlara ordularının denizlere özgürlük getirebileceği inancını aşılamak isteyen bir poster. Ama, ordular, müttefiklerin ablukasını yaramadılar.

-özellikle emekçileri- 1917 sonlarına doğru savaştan iyice bıkmalarında ya da diğer bir deyişle Alman ulusunun bitkinliğinde aramak yerinde olacaktır.

Üstelik, Avrupa'yı kasıp kavuran 1916-1917 kışı Almanya üzerinde de etkisini göstermekten geri kalmış değildi. Almanlar o yıl ilk kez patates yerine, kök bitkileri yemek zorunda kalmışlardır. Bundan yakınmıyorlardı; çünkü ikinci bir seçenekleri yoktu. Alıştıkları bütün gıda maddelerini ya kış ya da cephede çarpışanlar tüketip götürmüşlerdi.

Aslında Almanlar son iki yıl boyunca sürekli olarak karneyle gıda mâddeleri alabildiklerinden, durumu yadırgamıyorlardı. Bu duruma alışmışlardı. Onların en önemli sorunu ellerindeki karnelerde belirlenen tutardaki gıdaları alıp alamayacaklarıydı. Hatta çoğu kez bu gıdaların

Alman askerleri soğuk kışta ateş yakarak ısınıyorlar.

kendilerini bile alamadıkları oluyordu. Ekmek, yağlı bitkiler, süt et ve tereyağını bulabilmek başlı başına bir sorun durumuna gelmişti.

1917 yılının başlarında Alman halkı günde ancak 50 gram kadar ekmekle idare etmek zorundaydı. Yağlı besinleri ise haftada 125 gramdan fazla bulabilme olanakları kesinlikle yoktu. Diğer gıda maddelerinin karnelerde kayıtlı olan tutarlarda dağıtılmasıysa ender rastlanan ve sürekli olmayan bir durumdu.

1917 yılında Almanya'nın toplam et tüketimi, kişi başına gram olarak, savaş öncesi yıllardakinin yirmibeşte birine kadar inmişti. Üstelik, et dağıtımı da an adaletsiz koşullar altında yapılıyordu. Bu dağıtım sırasındaki yolsuzluklar günlük yaşamın olağan olayları durumundaydı.

Tüm 1917 yılı içinde Almanların çektiklerini ...lmek için kadınlarla çocukların sokaklar...pladıkları artıklara bir göz atmak yeterli olabilecektir, yemek artıkları, dipleri kazınan kahve kavanozları, çürümüş meyveler, kök bitkiler, hayvan kemikleri, selülozlu maddeler, tenekeve karton kutu artıkları.

Hatta geçimlerini sağlamak isteyenler, sokaklardaki ölülerin altın ya da platin dişlerini, fotografçılıkta kullanılan gümüş artıklarını da toplamaktan geri kalmıyorlardı.

Gıda durumunun iğrençliğini belirtmek için şunu söylemek yeterlidir: 1917 yılında Almanların en itibar ettikleri çorba at leşlerinin kaynatılmasıyla yapılanıydı. Bu leşler, sabun yapımında da çok kullanılıyordu. Hatta, Müttefikler bir ara, Almanların kendi askerlerinin ölülerini sabuna dönüştürecek bir fabrika yapabi-

"Babalarımız cephede, ya sizinkiler?" pankartı altında protesto yürüyüşü yapan İngiliz çocukları.

leceklerini bile ileri sürmekten geri kalmamışlardı

Büyük yokluklar ve acıların yanısıra, halkı deli eden ikinci bir olgu da bazı malları piyasadan erkenden toplayanların daha sonra, bunları aşırı kârlar sağlamak amacıyla- yeniden piyasaya sürmeleriydi. Savaş zenginlerinin sayıları hızla artıyordu. karaborsa olayı, aklın alamayacağı boyutlara erişmişti. Sayıları yüzü aşan bazı yetkilinin denetiminde olan fiyat kontrolu sadece elafta kalıyor ve halkı rahatlatabilmek şöyle kalsın, durumu daha da betere götürüyordu.

Alman parlamentosunda yap tığı bir konuşma hükümetin en yetkili üyelerinden biri: "karaborsa, ülkemiz deki gıda arzının en yetkili ve başarılı örgütlenmesini sergilemektedir" diyebilecek kadar rahattı. Çeşitli bölgelerde, özellikle yerel belediyeler eliyle yapılan yolsuzluklar, sol eğilimli basın kuruluşlarının dikkatinden kaçmıyor ve bunların yayınlanması kızgınlığın giderek artmasına neden oluyordu.

Özellikle parasal güçleri yüksek ve politik etkinlikleri de çok fazla olan dev şirketler, kendi işçileri ya da doğrudan doğruya patronların gıdalarıyla yakından ilgileniyor ve halka birşeycikler bırakmamacasına piyasadakiler toplamaktan çekinmiyorlardı. Aynı tür davranışları büyük belediyelerde benimsemeye başladılar. Sonuç, tuhaf bir rekabet ve kendilerinden olmayanların aç kalmaları pahasına piyasadaki işe yarar herşeyin belirli şirket ya da belediyelerce toplanması şeklinde gerçekleşmeye başladı.

Birçok yetkili organ ve örgüt: "açlık ve kıtlığın" savaşın başından beri rahata alışmış Almanya'nın "sonunu getireceğini" ileri sürüyorlardı. Ama dinleyen yoktu pek.

İşin en feci yanı, ağır endüstrilerde çalışan işçilere olanlardı. Gördükleri ağır işlerin karşılığında almaları gereken yüksek kalorinin sağlanması için hükümet tarafından kendilerine verilen "ekstra karneler" hiçbir işe yaramıyordu. Ağır işçiler -özellikle maden işçileri- gereksindikleri kalorinin yarısını bile alamadıklarından verimlilikleri düşüyordu. Bu da Alman endüstrisindeki üretim düşüklüğünün neden ileri geldiğini kanıtlayacak bir durumdu ama, ilgilenen yoktu ki...

1917 yılının sonlarına doğru artık sütun adı bile unutulmaya başlanmıştı. En çok gereksinilen durumlarda bile bu hayati gıdayı elde edebilmek mümkün olamıyordu.

Sabun kıtlığıysa yepyeni bir derdi birlikte getirmekte gecikmedi: bitlenmek.

Polonyada yıkıntılar arasında kadınlar.

. Geri dönemeyen bir çok insan cesadi savaşın vahşetini ortaya koyuyor.

Salgın hastalıklar ve bunlardan olagelen ölüm oranları hızla artıyordu. 1917 yılı boyunca, beş yaşının altındaki çocukların ölüm oranlarında %50'lik bir artış oldu. Özellikle tüberkülozdan ölümler arttı. Hem de iki katına çıkıncaya dek.

1917 Nisan'ının 16'sında hükümet, zaten kıt kanaat yeten ekmek tutarını yarıya indirecek yeni bir karneleme sistemine geçti.

Üstelik hükümet bu işin gerekçesini tıpkı İngiltere ve Fransa'da olduğu gibi, hoşnutsuzluklarını (Rusya'daki devrimlerin etkisiyle) gösterilerle belli eden ya da grevlere giden işçilere yüklemekten de geri kalmıyordu. İşçilerin buna tepkileriyse, grevleri arttırmak oldu. 1917 yılı boyunca, Almanya'da tam iki milyon işgünü grevler nedeniyle boş geçti. Oysa bu sayı, 1916'da 250.000 1915'teyse yalnızca 42.000 olarak saptanmıştı.

Abluka nedeniyle kendi limanlarından dışarı çıkamayan donanmadaysa, kaynaşmalar nerdeyse patlama noktasına gelecek durumdaydı. Sinirleri bozulan ve yasa dışı yollardan başka hiçbir şekilde geçimlerini sağlayamayan asker sivil denizcilerle uğraşmak başlı başına bir dertti.

Nitekim, çok geçmeden denizciler de işçiler ve gıda yetersizliği içindeki halka katıldılar. Haziran ayındaki yeni grev dalgası, öncekilerden hiçbirine benzemeyen bir sertlikte patlak veriyordu.

Almanların Moral çöküntüsü

Kuşkusuz ki, sosyal ve endüstriyel dengesizlik düzensizlik ve karışıklıklar çok geçmeden politik hayata da sıçrayacaktı, ve sıçradı da...

İlk politik bunalım Temmuz ayında, çeşitli reform vaadlarının yerine getirilememesiyle patlak verdi. Politikacıların düşüncelerine göre, eğer bir devletin işçileri ekonomik yönlerden duyurulamıyorlar ve zor koşullar altında çalışıyorlarsa, onlara politik haklar vermek gerekmekteydi. Doğaldır ki buna karşı çıkanlar da çoktu. Tartışmalar uzadı, yıpratıcılaştı ve sonunda bir başbakanın Theobald von Bethmann Hollweg'in

Rus cephesinde bir askeri kamp ve yemek saatinin gelmesini bekleyen askerler.

. Cephe gerisinden bir görüntü. Almanya'da bir kasabada halka yemek yardımında bulunan görevliler.

Almanya'da savaş sırasında bir meydandan görüntüler.

istifasıyla sonuçlandı.

Ama durum şimdi de çiftçiler için giderek kötüleşmekteydi. Bir zamanlar kendi geçimlerini sağlayan çiftçiler, artık sabit gelirlilerin feci durumuna düşmekteydiler.

Çünkü artık gıdalar eksik kalanlar başta resmi yetkililer olmak koşuluyla çiftlikleri araştırıyor, yeni uygulamalar getiriyor, bu da yetmezse yeni yeni yasalar çıkartarak istediklerini elde ediyorlardı.

Buna karşılık, endüstrisi savaşı kazanabilmesi için "herşey" demek olan bu ülkede, özellikle savaş endüstrisinde çalışan işçilerin durumları fena sayılmazdı. Çünkü onlar, konum olarak askerlerden sonra en fazla önem ve özen gösterilen sınıftılar. Halk arasında yaygın olan kanıya göre: "endüstri kesiminde işçi olarak çalışanlar ki ferdi olan bir aile, örneğin br profesörün ya da diğer bir bilim adamının (çünkü bu grup, yalnızca bazı 'anlamsız' yazılar yazan ve araştırmalar yapan sonunda da devletin sırtına yük olan insanlar olarak belirlenmekteydi) alabileceğinden çok fazlasını elde edebilir. Örneğin karneleri daha geniş kapsamlıdır, ekstra ödemeler alabilir. Hepsinden önemlisi satınalma gücü her an yükseltilebilir."

Aslında ablukalar ve özellikle denizaltı savaşının getirdiği kısıtlamalar, her iki taraf için de -özellikle halklar için- savaşın gerçek yüzünü öğrenilmesi olanağını sağlamıştı. Artık savaş, zaferle yenilgi arasındaki bir olay değil;açlık, salgın hastalıklar ve türlü yoklukları gerektiren iğrenç bir olaydı insanlar için.

Hükümetlerin bu sıkıntılardan aldıkları olumlu dersler yok değildi. Örneğin, asgari ücret hadlerinin saptanması, sosyal güvencelerin sağlanması ve endüstri işçilerine gerekli değerin verilmesi gibi. Gerçekten de endüstri işçileri, savaşın bu döneminde, devletin varlığının korunup sürdürülebilmesi açısından hayatı önem taşımaktaydılar.

Özellikle Fransa'da bu konularda önemli gelişmeler oldu. Büyük deneyimler geçirildi.

Artık herkes biliyordu ki, yeni ve beklenmedik bir kanlı meydan savaşı, hangi tarafın kazancına olursa olsun, gene de yoğun bir toplumsal patlamaya yol açmaktan geri kalmayacaktı.

İşin garip yanı, sosyal patlamalardan hiçbirinin asıl ezilen ve savaşın acısını daha uzun süre çeken İngiltere ve Fransa'da değil; Almanya'da olagelmesiydi. Gerçekten de askeriye de sivil disiplinin simgesi sayılan Almanya'da, bireycilik, çıkarcılık, kıskançlık, açgözlülük... gibi bir savaşın yitirilmesine zemin hazırlayan her türlü yozlaşma görülürken, Fransa ve İngiltere'de halk önemli bir deneyimi kazasız atlatıyordu.

1918 yılı Ocak ayında Almanya, üçüncü ve son şiddetli grev dalgasının etkisinde kalıverdi.

Bunların sonucunda ortaya çıkan görünüm, 1917 yılını ağır koşullar altında fakat çökmeden atlatan Fransa'yla İngiltere'nin işin içinden çıkabileceklerini, buna karşılık Almanya'nın çöküntü ve ayaklanmalara tank olacağını ortaya koyuyordu.

Nitekim savaşın sonucu da böyle gerçekleşti...

MÜTAREKEYE DOĞRU

Savaşta milyonlarca hayvan telef olmuştu.

Almanların sınırsız ve sorumsuzca genişletip sürdürdükleri denizaltı savaşı aslında, politik olduğu kadar askeri alanda da çok büyük fakat o ölçüde de tehlikeli bir kumardı. Savaşın yaygınlaştırılmasını izleyen ilk aylarda elde edilen sonuçların başarısı umulanın üstünde olduğundan, askeri alanda oynanan kumarın kısa dönemde gözden uzak tutulması yanılgısına düşüldü. İlk dört ay böyle geçti. Ancak, 1917 sonlarında Müttefikler karşı önlemleri, hem de en yoğun ve etkili biçimde almaya başlayınca, Alman denizaltılarının başarıları da hızla azaldı.

Öte yandan, politik alanda da denizaltı savaşı, Almanların savaşın tümü boyunca işledikleri hataların en onulmazıydı. Çünkü,

Siperler arasında gıda artığı arayanlar...

denizaltı savaşının yaygınlaştırılması Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa girmesine yol açmıştı ki bu da Almanların yazgılarını yengiden yenilgiye dönüştürmeye yetecekti. A.B.D.'nin savaşa girmesi, bir yandan yorgun ve zayıf Batı devletleri için yeni ve taze umutların doğmasını sağlarken, öte yandan da Merkezciler için korku ortamı yaratıyordu. Gerçekten de Merkezciler ve özellikle de Avusturya Macaristan İmparatorluğunun Slav kökenli unsurları, savaştan en az batılılar kadar bıkmış ve yorulmuşlardı. Üstelik bu alan unsurlar, aslında bağımsız bir alan devleti olan "Sırbistan"a karşı bir "cezalandırma savaşı" niteliğiyle patlak veren bu savaşa hiçbir zaman yürekten katılmış da değillerdi.

1917 yılı ilkbaharına gelindiğinde bu ÇİFTLİ krallık için işler o denli kötülemiş ve Alman ve Macar yöneticiler o kadar dayanamayacak duruma düşmüşlerdi ki, yeni imparator Karl, Başbakan'ı Kont Czernin ve Alman Katolik Merkez Partisi'nin önde gelen üyelerinden Mattihas Erzberger'in önünde yaptığı karamsar bir konuşmada, içinde bulunulan koşullar altında, çok yakın bir gelecekte barış yapmanın kaçınılmaz bir gerek-şart olgusuna dönüşeceğini belirtmekten alamamıştı kendini. Erzberger bu açıklamadan aşırı derecede etkilenmişti. Almanya'daysa, hem denizaltı savaşının başarısızlığı, hem de iç politika çekişmelerinin yarattığı ortamın gerginliği, 1917 yazında yeni bir doruğa yükselip kopma aşamasına giriyordu. UAPD (Bağımsız Sosyal Demokrat Parti) tarafından yöneltilen sert eleştirilerin etkisiyle, UPD (Sosyal Demokrat Parti) bile sonunda gerçekleri görmeye ve ilk kez olarak, savaş konusunda alınmak istenen yeni kararlara karşı direndiği gibi, bunları onaylamayacağı tehdidinde bulunmaya başlıyordu. UPD'nin sol kesiminden kopan USPD işlerini yüklenmişti! İşte böye bir ortamda Erzberger ve UPD, Başbakan Bethmann Hollweg'e yöneltilen eleştiri ve iç baskıları, ağırlıklarını koyarak, canlandırdılar. Sosyalistlerin en etkin iki üyesi: Philipp Scheidemann ve Priedrick Ebert de bu aşamada çıkış yaptılar. Onlar, bir yandan denizaltı savaşının gidişinin abartmalı şekilde iyimser bir havada yansıtılmasını, bir

Londra Versay Anlaşması'nı kutluyor. Askerlere gösterilen ilgi coşkun...

1, Ludendorff,
2.Michaelis,
3. Herting,
4. Baden Prensi Max

Almanye'nın çöküş döneminde devletin kilit noktaların da bulunmuş dört adam:

Alman savaş tutsaklarının "mutluluklarını (!) kanıtlamak için İngilizlerin attıkları propaganda broşürlerinden biri.

Mutluluk sarhoşluğundaki Londra. Otobüsler karnaval araçları durumunda...

Savaşın bitiminde Berlin sokaklarında iki Alman askeri Neye niyet, neye kısmet?

yandan da, Başbakan'ın bir ılımlılaştırma barışını reddetmesini kınarlarken, öte taraftan da Prusya'da politik bir reformun gerekliliğini savunuyorlardı. Erzberger, 4 ve 6 Temmuz günlerinde Reichstag'daki toplantılarda kesin tavrını ortaya koydu. Denizaltı savaşının kesin bir başarısızlıkolduğunu açıklayarak, Reichstag'ın toprak katma koşulu öne sürmeksizin, kendisinin de barıştan yana olduğu konusunda bir karar almasını önerdi.

Sonuç, tam anlamıyla yıkıcı ve karmaşaydı.. Ve Erzberger'de, 1917 bunalımı adıyla anılacak olan bu karmaşaya işleri tam çıkmaza sokmakla imzasını atmış oluyordu. Almanya'nın iç ve dış sorunları konusunda kesin bir görüş ve düşünce keşmekeşi vardı. Denizaltı savaşı, savaşın hedefleri, yeni kararlar, parçalanmakta olan Prusya'da reform ve tümünün üzerinde de Reich'ın politik yapısı konularında her ağızdan bir ses çıkıyor ve kimse ötekinin ne dediğini dinlemiyor, anlamıyordu. Çoğunluktaki Sosyalistler, Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'nin bir oyununa kurban olmak korkusundaydılar. Bunalımın sonuçları ardarda patlak vermeye başlamak ta gecikmedi. Almanya sarsılıyordu:

1- Prusya Bakanlığı'na, Prusya'nın iş ve sorunları konusunda ayrıcalıklar tanındı (11 Temmuz 1917),

2- Başbakan Bethmann Hollweg düşürüldü (12 Temmuz 1917),

3- Reichotag, Barış Kararı'nı aldı (19 Temmuz 1917)

Artık Reich'ın parlamenter hükümetleri için belirsizlikle dolu günler başlıyordu.

Aslında Hollweg daha 1917'nin başındanberi Prusya reformunun yapılmasından yanaydı. Bunu hem işçi sınıfını yatıştırmak, hem de SPD liderlerini sollarındaki UADP'ye karşı güçlendirmek için gerekli görüyordu. 11 Temmuz'da Prusya Bakanlığı'nın kurulup bölgenin sorunlarıyla ilgilenmesini sağlaması yolundaki başarısı, aslında onun için tam bir Pirüs Zaferi'ydi. Çünkü bu başarıyı sağlarken, zaten öteden beri yıldızını barıştıramadığı askeri üst konuta liderlerini de daha kesin biçimde karşısına almış oluyordu. Ludendorrf ve Hindenburg soluğu anında Berlin'de aldılar, üç yeni çoğunluk partisi (Merkezciler, İlerici Parti ve Sosyalistler) tarafından kurulan ve resmi niteliği olmayan komisyonun Prusya ve barış konusunda hazırladığı tasarının onaylanması durumunda hemen görevlerinden ayrılacaklarını haykırıyorlardı. Bu ortamda Kaiser, görüş ve uygulamalarıyla kesin bir gerici ve Pan-Cermen olduğunu ortaya koymuş bulunan Veliaht Prens'e danışmadan, bir karar vermeye yanaşmıyordu. Prens, hiç alışılmadık ve kendinden beklenemeyecek bir kararla, politik partilerin liderleriyle görüşeceğini açıkladı. Bu görüşmede kendisi de şaşıracak, ve İlerici Parti dışındakilerin tümünün Başbakan'a karşı olduklarını görecektir. Muhafazakarlarla Liberal Ulusçular, Başbakan'ın Sol'a aşırı derecede ödün verdiğini ve dahası, savaş hedeflerine ulaşılması-

nı sağlayamayacak kadar zayıf olduğunu ileri sürüyorlardı. Merkezciler ile Sosyal Demokratlar sa onun savaşın amaç ve hedefleri konusundaki görüşlerinin bulanıklık ve belirsizliği yüzünden etkin olamadığı görüşündeydiler. Üstelik, Alman ya'yı savaşa sokan da oydu!

Prens, görüşmeden elde ettiği sonuçları büyük bir kıvrım içinde babasına sundu. Tam bir akıl karmaşası içine düşen Kaiser, Ludendroff ve Hindenburg, kendisinin huzuruna çıkıp fırtınayı patlatmalarına, ve belki de istifalarını sunmalarına olanak tanımadan Başbakanı'nı görevinden attı. Kaiser, biraz da şaşkınlık içinde olan generallerine şu kısa açıklamayı yapmakla yetindi: Yolladım, gitti" Böylece Başbakan Bethmam Hollweg, tuhaf bir işbirliğinin kurbanı olup gitmişti. Hem askerleri, hem de muhafazakar unsurları karısına aldığı bilindiğinden, gidişi fazla çalkantı yaratmadı. Ama Merkezcilerle Sosyal Demokratlar, Hollweg'in programlarına iç reformlarla, ılımlılaştırılmış savaş amaçlarını soktuğu andan başlayarak düşman kesilmişlerdi ona. Ama, eğer Bethmann Hollweg, Merkez-Sol koalisyonunun desteğini sağlayabilerek yeni ve ılımlı çizgisinin savaşımını Reichstag içinde verebilseydi, bu kez de İmparatoru'nun azularına karşı gelmiş olacaktı ki, bu da Alman standartları çerçevesinde bir devrim olurdu!

Bazı çağda Alman tarihçilerinin kanılarına göre Bethmann Hollwegin düşüşü Almanya'da parlamenter demokrasinin başlangıcı olmuştur. Ama bu başlangıcı doğuran "zafer", yeni çoğunlukla işbirliği yapmaya hazır bir başbakana karşı, hem de hiç beklenmeyen bir yöntemle elde edildiğinden, çok gölgelenmiştir. Üstelik Hollog' un düşüşü hiç bir şeyi çözümleyemedi de. Parlementoda partiler, kendileriyle uyum içinde çalışabilecek yeni bir başbakan bile seçemediler. sonunda, tartışma ve çekişmelerin dışında kalan biri, Georg Michaleis Başbakan oldu. Michaleis ne politikacıydı, ne de aranılan anlamda bir uzlaştırıcı devlet adamı... Tüm özelliği, Ludendorff ve Alman Yüksek Komutası'nın oluşturduk ları diktatörlüğün içinde ve ona kesinkes bağlı olmasıydı.

Reichstag, 19 Temmuz'da Barış Kararı'nı onayladı, ama doğal olarak ılımlılaştırdıktan ve Ludendoff ile Michaelis'in onaylarını da aldıktan sonra! Ama bu Barış Kararı, Almanların birinci Dünya Savaşı'nda saptadıkları hedef ve amaçların ışığında incelendiğinde, "statusguo" ya dönüş yolunda atılmış doğru ve onurlu bir adım olabilmekten çok uzaktı. Üstelik, bu sakat kararın taşıyabileceği propaganda değeri de, bir

Müttefiklerin mütareke koşullarına boyun eğen Almanların Fransa'dan çekilişi. Halk mutlu...

yandan Başbakan'ın inatla savunduğu ve "benim anladığıma göre" perdesiyle sakladığı görüşleri, öte yandan da Dağ'ın "parlementer zaaflar" diye nitelendirdiği konulardaki saldırıları karşısında yok olup gitti. Hele Michaelis'in tüm kavramları kendi düşünceleri doğrultusunda yorumlayıp uygulaması, herşeyin mahvolması için yetip artıyordu.

Bethmann Hollweg'in düşüşünün kısa dönem etkileri, gözönüne alınacak kadar önemli değildir. Çoğunluk partileri komisyonu, Reichstag'daki oturumlar boyunca, Barış Kararı'nı çıkarttıkları dönemdeki birliklerini bozmadılar. Fakat, reformlar konusundaki sert ve sonuçsuz tartışmaları onların somut kararlar alıp uygulamaya geçmekteki yetersizliklerini de ortaya koyuyordu. Tek konuda anlaşma sağlanabiliyordu: yapılacak bir anayasa değişikliğiyle, daha barışçı bir parlamentonun oluşturulabileceği izlenimi yaratılması isteğinde! Bu da anayasanın ılımlılaştırılmasını gerektiriyordu. Hiç birinde devrimci düşünce sistemi gelişmiş olmadığından, ne halkın, ne demokrasinin ve ne de status quo'ya dayalı bir barışın Almanya'nın zayıflığını ya da diğer bir deyişle, "Almanya'nın güçlü olmadığını" kanıtlayacak bir yara almamasından yanaydılar. Aynı şekilde, devrimcilikten çok uzaktaki kafa yapılarıyla ne bircumhuriyetne kesin bir demokrasi ve ne de status quo'ya dayalı bir barışın yanlısı da değillerdi. kuşkusuz ki, Almanya güçlü olduğu sürece! Nitekim, Brest Litorsk Anlaşması'nın imzalanışı, Almanların Batı Cephesi'ndeki kısa süreli ilerleyiş ve geçici başarılarıyla aynı döneme denk geldiğinde. Almanya'daki yeni çoğunluğun ılımlı ve barış sever çehresi de bir anda kökünden değişivermişti. Brest Litorsk Anlaşması, Reichstag'da büyük bir çoğunluk tarafından çoşkuyla, onaylandı. Yalnızca USDP'nin karşı çıktığı oylamaya, Sosyalistlerin büyük bir bölümü katılmadı.

Politik anlamıyla 1917 Bunalımı'nın dişe dokunabilir sonuçları yalnızca bir Prusya Bakanı ile, iç reformlardan yana olan partiler adına ve onların temsilcileri arasından iki bakan yardımcısı ve bir de müsteşarın Reichstag'a girebilmeleridir. Bu ılımlı atamalar ve reformcu üyelerin merkezi hükümette görev almaları bile, katı ve dar görüşlü Ludendorff diktası içinde, ağır bir yenilgiden bile fazla tepki ve sarsıntıya yol açmaya, tehditlerin yükselmesine yetip arttı.

Eğer Almanya'da parlementer demokrasi 1917 yılında başlamıştır denilebiliyorsa, bilinmelidir ki bu yalnızca görünüşte böyledir. Çünkü, eğer gerçek anlamıyla bir parlamenter demokrasi söz konusu olsaydı, hükümeti, her zamankinden daha otokratik ve anti-demokratik bir yönetme körü-körüne hizmet etmezdi.

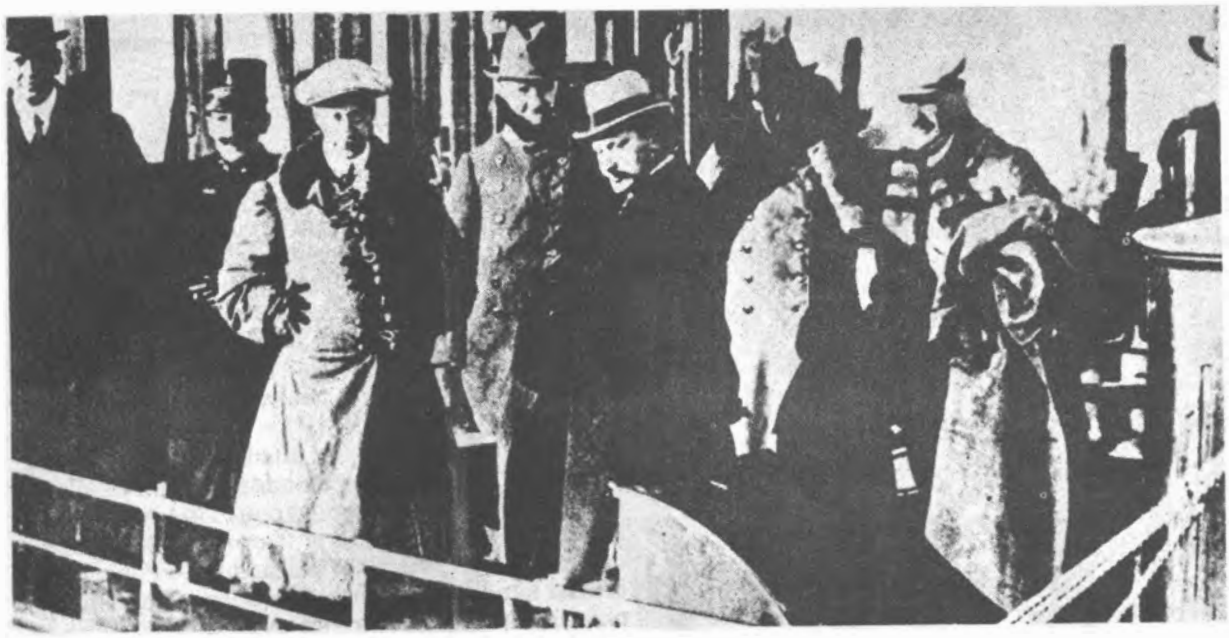

10 Kasım 1918, Alman Veliahtı bir Hollanda gemisiyle kaçıyor!

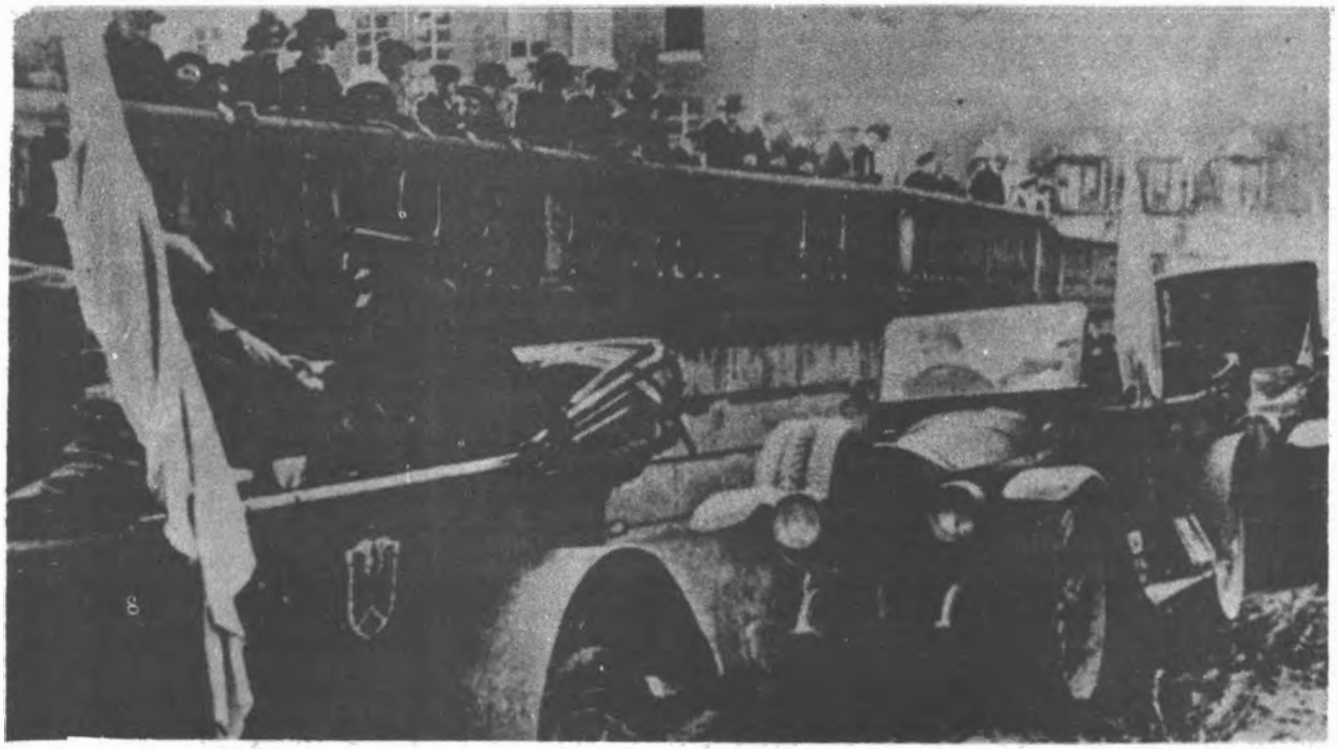

Sosyalistlerin korkusu

Rus Devrimi'nin gelişmesi ve Almanya'daki etkileri, zayıf ve yapay yapıyla kurumlarını giderek daha elle tutulabilir gerçekler durumuna düşürüyordu. Sol'daki radikal grupların ve bu arada özellikle USDP'nin ve daha küçük oranda olmak üzere de Spartakistler'in (Sosyalist Kral Lieblenecht'in yandaşları) Berlin işçileri, donanmanın gemicileri ve ticaret filosu tayfaları arasındaki etkinlikleri giderek artıyordu. Oysa, özellikle gemi işçileri arasında o güne dek, çeşitli sağ örgütlerin işbirliği sonunda kurulmuş olan "Vaterlandspartei" adlı (Anayurt Partisi) bir grup etkinliğini sürdüregelmişti. Tirpitz'in önerliğindeki bu örgütle Almanya'da ilk proto-Faşist unsur da kök salmış oluyordu, hem de güçlü bir şekilde...

Savaşın barış için hiç bir umut taşımadan sürdüğü dönemlerdeki politik kutuplaşmalar, Almanya'nın işten içe kemirilmesine ve imparatorluğun yıkılacak kadar zayıflamasına yol açacaktı. Aşırı Sağ, ılımlı Sol'a verilen yasal haklara karşı çıkıyor ve soldaki partileri devrim yolunda olmakla suçluyorlardı. Korkuları Sosyalizm'in gelebileceğimdendi... Sol kesimse, haklı olarak, küçük çaptaki politik değişikliklerin, yetersiz reformlardan öteye gidemeyeceğini belirtiyor ve devletin temel düzeninin gene de anti-demokratik temelde kalacağından endişeleniyordu.

Savaş bitince dönen Fransız askerlerinden biri, mutluluktan uçan eşi ve çocuğuyla.

Bu korku ve düşmanlıklar ilk kez 1917 sonbaharında açık bir patlamayla ortaya çıktı ve bu gerilim de Michaelis'in devrilmesine yol açtı. Her ne kadar politik alandaki deneyimleri yetersiz olsa da Michaelis gene de Almanya'nın saptadığı savaş amaçlarına ulaşmasının olanaksızlığını ve bu saplantı ortamında asla tutarlı bir barışın sağlanamayacağını gerçekçi gözle değerlendirebilecek kadar aydın ve açık düşünceliydi. İşte bu nedenledir ki 11 Eylül günü İmparatorluk Konseyi'nde yaptığı konuşmasında, Almanya'nın adalet temeline dayalı ve tutarlı bir barış sağlayabilmek uğruna Belçika üzerinden hak iddia etmekten vazgeçmesi gerektiğini savundu. Onun politik bağımsızlığı ve bir ölçüde de olsa tutarlılığı ve Kaiser'in ne de askerlerin anlayamayacakları bir şeydi. Bu yüzden de, önlerine çıkan ilk olanakta onu harcamaktan geri kalmadılar.

Barış Kararı'nın uygulandığı günlerde, Alman denizcileri arasında ve yadsınmaz şekilde USDP'nin önderliğinde bir akım başladı. Denizciler hiç bir toprak istemi şart koşulmadan barışa gidilmesini istiyorlardı. Başkaldırma yayılınca, denizcilerin tutuklanmalarına ve sıkı yönetim yasalarına göre yargılanılmalarına girişildi. Beş denizci ölüm hükmü giydi, bunlardan ikisinin cezaları uygulandı. Ekim'in 9'unda, Reichstag salonunda USDP milletvekillerinin saldırısına uğrayan Başbakan'ın bu olaya tepkisi, kürsüye çıkıp USPD'nin kapatılmasını istemek oldu. Başbakan'ın kendilerini de ezmeye çalışacağı korkusu ile, üstelik hiç biri de UADP'nin dostu olmayan diğer partiler, bu öneriye şiddetle karşı koydular. Reichstag'ın o günkü gürültülü

Savaşın son kurbanları

oturumu, parlementonun başbakana güven duymadığını kanıtladı. Yüksek Komuta'nın Michaelis'e yardım etmesi olanaksızdı ve üstelik Kaiser'de savaş harcamalarının arttırılması için başvurmak ve onaylarını almak zorunda partilerle sürtüşmeye girmek isteyemezdi. Aradan üç hafta bile geçmeden Michaelis düşürüldü.

Yeni Başbakan 73 yaşında ve yarı-kör durumda olan Kont Hertling'di. Kont, Reichstag da, savaş öncesi dönemde Merkez Parti'nin liderlerinden biri olduğu gibi, 1912 yılından beri Bavyera Başbakanlığı görevini sürdürmekteydi. Parti politikacılarından biri olmasına karşın ne çoğunluk partileri tarafından seçilmişti, ne de onlardan birinin üyesiydi. Bütün politik yaşamı boyunca katı ve hoşgörürsüz bir Muhafazakar olan Hertling, politik partilerin aralarında Prusya reformunun da bulunduğu isteklerini kabul ederek onları yatıştırmayı bilecek kadar akıllıydı. Ama, her ne olursa olsun, kendisini kesinlikle tahtın hizmetinde kabul ediyor ve parlemento karşısında sorumlu olmadığına inanıyordu. Prusya reformu gerçekleştirildi. Ama, Hertling'in yönetiminde bir ilerleme olmuyordu. Örneğin, savaş amaçları konusunda yüksek rütbeli komutanlar başbakanın kendi programla-

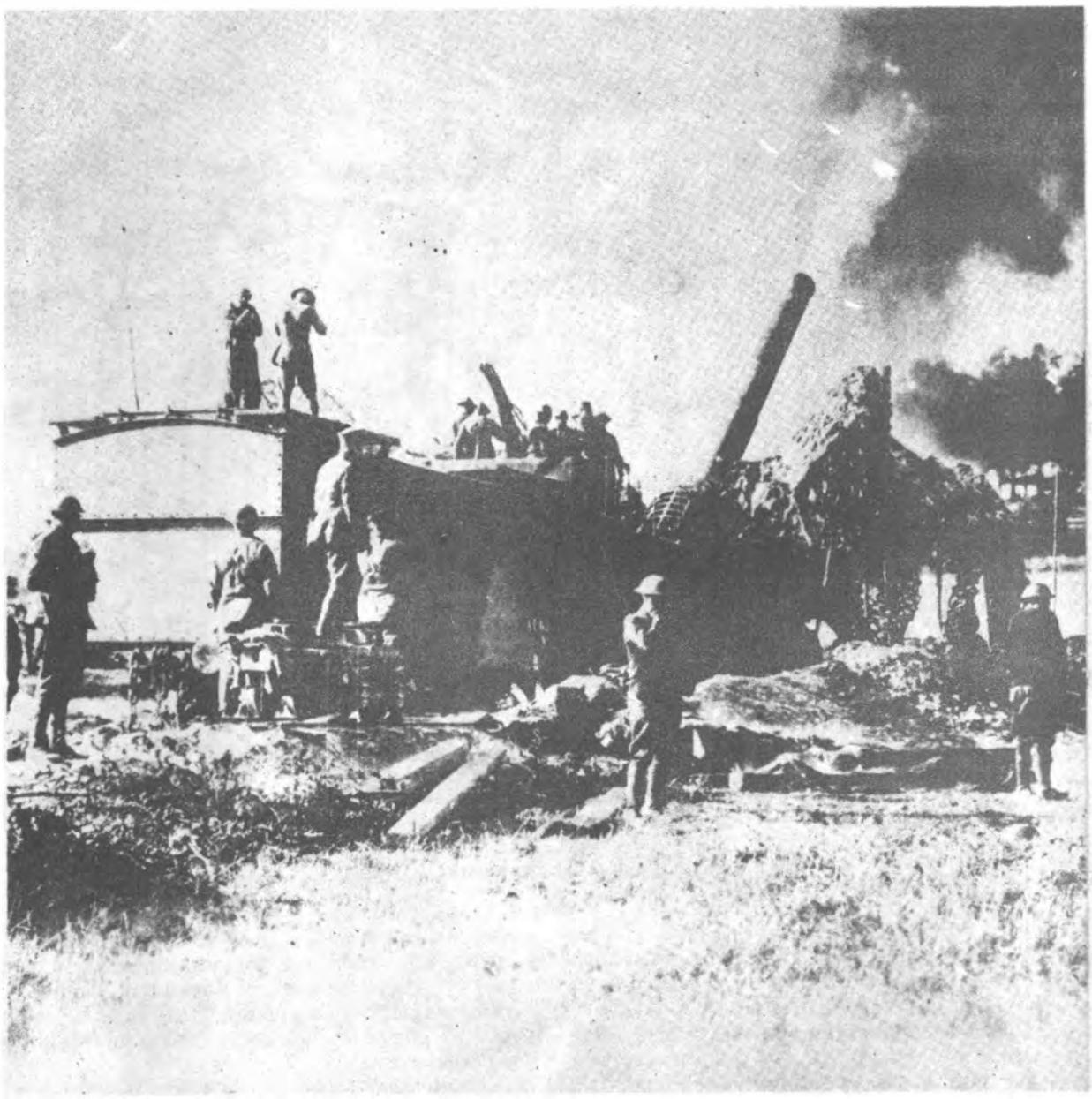

Toplar Alman mevzilerini dövüyor.

rına uymasını sağlamayı başarmışlardı, Almanlar bir zamanlar alacakları kararlar konusunda da uştıkları Avusturya'yı artık umursamıyorlardı. Baskıya başladılar. Aldıkları karar gereğince Almanlar savaş amaçlarını elde edinceye dek, Avusturya savaştan çekilmeyecekti. Avusturyalılar'a bu kararın tebliğ edileceği görüşmelere 6 Kasım'da başlandı.

Ertesi gün Bolşevikler, Rus Geçici Hükümeti ni devirerek gerçek güçlerini ortaya koyuyorlardı!

Bu tarihten sonra Almanya'nın iç sorunları giderek umutsuzlaşmaya başladı. Bir yandan iç kutuplaşmalar sürerken, öte yandan da Ludendorrf diktasının parlamentodaki uzantısı, Alman ilericileri'nden bir güneyli olan Payer'in, Hertting in yanına başbakan yardımcısı olarak atanmasıyla biraz daha güçleniyordu. Prusyalı olmayan bu güneylinin Reich'i içinde bulunduğu kaostan kurtaracağı umuluyordu. Ama, ardarda gelen olaylar kısa zamanda hükümetin üst düzeylerinde yer alan güneyli Alman Liberalleri ile Katoliklerin politikalarının içinde bulunulan sorunları çözmeye yetmeyeceğini kanıtlamakta gecikmedi. ABD Başkan'ı Wilson 1918 Ocak'ında Ondört Madde'li barış planını açıkladığında, Hartling bunun Almanya'yı etkileyecek bölümlerini

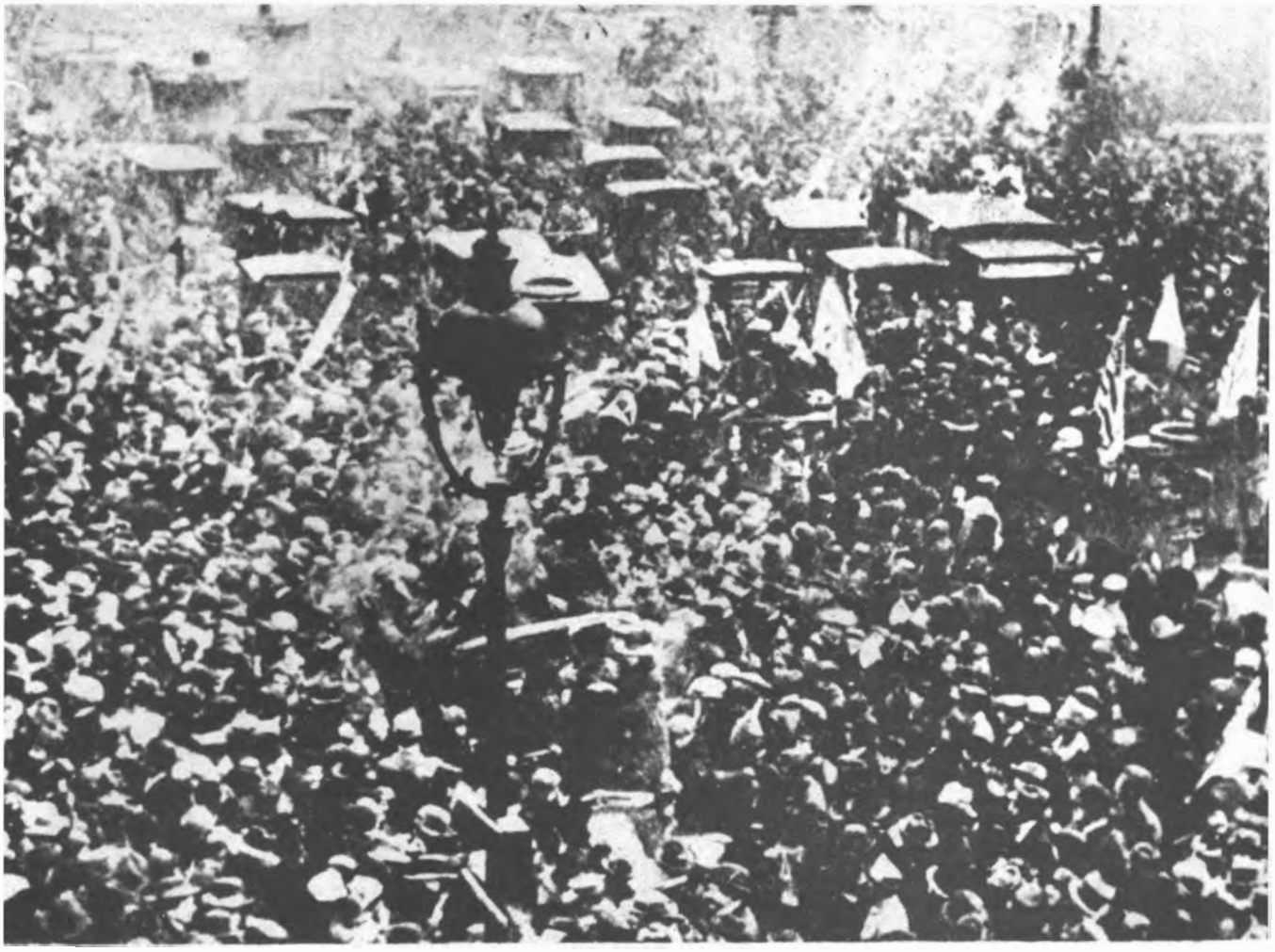

Paris'te barış kutlanırken

reddetti. Aynı ayın başlarında Berlin maden işçilerinin başlattıkları ve ay sonuna varmadan diğer büyük Alman kentlerine de yayılan büyük grev boyunca hükümet, işçilerin politik isteklerini karşılamak konusunda en küçük bir çaba bile harcamaya yanaşmadı. 1918 ilkbaharında, parlamenter hükümetle yönetiliyor görünüşündeki Almanya aslında Ludendorff'un peşinden sürüklenip gidiyordu.

Böylelikle Alman İmparatorluğu1918 sonbaharında patlayan yeni politik bunalıma, gerekli reformların hiç birini yapmadan giriverdi. Üstelik devlet ve halk bu kez 1917'den çok daha fazla yorgun, bıkkın ve yoksul durumdaydı. Denizaltı savaşına değgin son hayaller, doğu mucizesi ve Batı'daki Alman ilerleyişi artık çok eskilerde kalmıştı. Müttefiklerin 1918 Temmuz ve Ağustos unda giriştikleri karşı saldırılar herkesin, hatta Ludendorff'un bile, savaşı kazanma umutlarını yıkmış, yok etmişti.

1918 yılı sonbaharında savaşın sonu, başladığı yerde.. Balkanlar'da geldi! Eylül ayı sonuda, Müttefikler'in Doğu ordusu Makedonya cephesini yarınca Bulgaristan barış istedi. Osmanlı imparatorluğu, çok memnun, Avusturya-Macaristan'sa politik yıkılışın eşiğindeydiler. Osmanlılarla, Akili Krallığın savaşı bırakmaları için biriki hafta yetti. Almanlar'ın durumları Batı'da ne kadar sağlam olursa olsun,Müttefikler birkaç ay içinde güney ve güney doğudan saldırıya geçeceklerdi artık.

Ludendorff için, 28 Eylül'de Bulgaristan'ın çöküşünü öğrendikten sonra birbirini izleyecek olaylar zincirini görmek hiç de zor olmasa gerekti. Ancak o zaman askeri yenilginin kaçınılmazlığını kavradı.

Ama gene de, o kendine özgü düşünce sistemi ve diktatör kafasıyla, hızla yaklaşan felaketin tek sorumlusu olarak Sol'u suçlamaktan geri kalmıyordu. Yakını olan bazı komutanlarla 1 Ekim günü yaptığı görüşmede parlamenter bir hükümetin neden ve ne için gerekli olduğunu anlatmıştı. Sonra Kaiser'e dönerek; "....bu durumu borçlu olduğumuz ve hükümet içinde yer alan malum çevreleri de çağırmalıyız... Bırakalım onlar, yapılması zorunlu olan barışı imzalasınlar. Bırakalım da bize ettikleri bu haltın sorumlu'luğunu da onlar yüklensinler" dedi. Tarihin her çağına örnekleri görülmüş olan "arkadan vurma"yı bu kez Ludendorff, hem de Almanya

Mütereke sevinci

daha henüz silahlarını bırakmadan yapıyordu.

Ne mümkünse kurtarabilmek kaygusu içindeki Ludendorff, parlamenter hükümetin bir an önce sorumluluğu yüklenerek ivedilikle mütareke çağrısı yapmasını istedi. Zaman yitirilirse, sağlam görünen Batı Cephesi'nde de çatlama ve hatta yıkılma olabilirdi. Son ana dek onurlu bir Muhafazakar'ın davranışlarını elden bırakmayan Hertling, başbakanlığı reddetti ve çekildi. Birkaç gün süren ivecen aramalardan sonra imparatorluğun son başbakanı bulundu! Ama gene de yeni başbakan da parlamentonun şimdiki "muzaffer" güçleri tarafından seçilmiş değildi. Bir parti politikacısı, ya da hatta hiç birparlamentonun üyesi bile olmamış olan yeni başbakan, güney Almanya doğudan gelen ve liberal eğilimiyle tanınan Prens Max von Baden'di.

Aslında, bu seçim çok yerinde bir mantığa dayanıyordu: Baclen ve Grand Dük'ü, 1870-71 yıllarında İkinci İmparatorluğun kuruluşu sırasında Bismarck'ın en yakın ve güvenilir ajanları olarak çalışmışlardı. Şimdi, İkinci İmparatorluğun can çekişmekte olduğu bir sırada, aynı soyun bir üyesi Reich ve krallığı kurtaracağı umuduyla iş başına getiriliyordu. Prens Max'ın başarısı yarım oldu. Krallığı korumak onun gücünün dışındaydı. Çünkü Kaiser kırılmaz bir inatla tahtına sarılmış, bırakmıyordu, ve öte yanda, hatta Almanya'da bile kimse onun tahtta kalmasını istemiyordu. Ama buna karşılık, Reich'ı kurtarmayı başardı. Hem de Anayasa'yı en liberal biçimde uygulayarak, Toplumsal düzen ve huzurun sağlanması için de bu konudaki tüm yetkileri 9 Kasım'da diğer bir güneyliye, SPD'nin Heidelberg'li lideri Friedrich Ebert'e verdi. Ebert, partisinin tutucu kanadından olarak tanınıyordu.

Ekim'in 3'ünde Prens Max'ın Başbakan'lığı onaylandı. Aralarında SPD'den Scheidemann ve Merkez Parti'den de Erzberger'in de bulundukları birçok temsilci bu yeni hükümette görev alırken, Payer Başbakan yardımcılığını korudu. Politik değişiklikler, 26 Ekim'de Anayasa'da yapılan bir değiştirme sonucunda Başbakanın parlamentonun güven oyuna bağımlı kılınmasıyla kurumsallaştırıldı. Böylelikle Reich tarihinde ilk kez parlementer hükümet sistemi resmi nitelik kazanıyordu.

Krallığın varlığını daha bir süre sürdürebilecek olmasına karşın Almanya, Reichstag'daki sade ve kısa bir oylamayla bir "Volksstaat" olup çıkıvermişti.

Gene de politik ilerlemeler pek olağanüstü değildi. İçten düzensizlik ve karışıklık, dıştansa askeri yenilgi tehdit ve tehlikeleriyle uğraşmak gerekiyordu. Wilson, 23 Ekim'deki mektubunda

eski ve atakratik Alman yönetimiyle barış masasına oturup görüşmeyeceğini açıkça ortaya koymuştu. Almanya'nın buna verdiği yanıt, 26 Ekim'deki Anayasa değişiklikleri oldu. Rahatsızlık verici bir esneklik gösteren Almanya, bazı taktik üstünlükler kazanmak umuduyla parlamenter demokrasiye geçiverdi, aradan onbeş yıl geçtikten sonra,umduğunu bulamayarak, yapısına ters gelen bu yabancı sistemi terk edecektir.

Ludendorff savaşın kesinlikle yitirildiğini kafasına yerleştirdikten sonra, inanılmaz bir acele ve telaşa düştü. İç politikada, Prens Max-Sheidemam-Erzberger hükümetini 3 Ekim'de kurdurtmakla kendini kurtarıp yakasını sıyırmıştı. Ama, politik liderler mütarekenin kaçınılmazlığına inandırmak çok zordu. Aslında politikacıları anlamak, hiç de zor değildir: çoğunluk partilerinin hiç biri teslim olmanın sorumluluklarını yüklenmek niyetinde değildi. Ancak Lüdendorff'un ağır baskısı ve 2 Ekim günü Reichstag'da tüm önde gelen liderlerin katıldıkları bir toplantıda komutanların, askeri alanda içinde bulunulan feci durumu tüm açıklığıyla ve ayrıntılı olarak anlatmalarından sonradır ki parlamento generallere bir kez daha boyun eğmek durumuna geldi.

3 Ekim 1918 günü, Prens Max başkanlığında kurulmuş olan yeni Alman hükümeti resmen mütareke çağrısı yapıyordu!

Kasım suçluları

Yenilgi anında bile Almanlar hala bu kötü durumdan elde edilebilecek en iyi sonucu çıkartmak çabasını terk etmemişti. Nitekim, mütareke isteğini açıklayan notada, Almanya'nın Wilson'un Ondört Madde'sine uymak konusundaki arzusu dile getiriliyordu. Üstelik bu nota, Müttefiklere, Fransa ya da İngiltere'ye değil, doğrudan doğruya Amerika Birleşik Devletlerine yollanmış ve böylelikle ince bir politik taktik uygulanmıştı. Daha dokuz ay önce alay ve aşağılanmayla karşılanan Wilson Planı'na bu kez cankurtaran simidi gibi sarılıyordu Almanlar... Motanın ABD Başkanı'nın adına yollanmış olması da ayrı bir incelikti, Almanlar Wilson'un barış sağlamak konusundaki tutkusunu çok iyi biliyorlardı.

Bu arada savaş, kara çarpışmalarıyla olduğu gibi, denizaltılarla da sürdürülüyordu. Batı Cephesi'nde, Müttefikler'in saldırıları karşısında tutunamayarak geri çekilirken Alman orduları, özellikle Fransa ve Belçika topr larını sistemli bir şekilde mahvediyorlardı. Bu, "kuraklaştırma" ya da "verimsizleştirme" politikasının ilk uygulamasıydı. Almanlar, Wilson'un isteği üzerine denizaltı savaşını durdurmuş, ancak, Batı Cephesi'nde uluslararası hukuk kurallarını çiğnemediğini ileri sürdükleri protestolarını kes - mişlerdir. Almanların önerdikleri mütarekenin gerçekleşmesi son anda tehlikeye düşmüş gibiydi. Wilson, Almanya'ya yolladığı 23 Ekim tarihli üçüncü notasında, Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikler için kabul edilip, yanaşılabilecek tek mütarekenin, Almanların düşmanlıkları yeniden canlandırmayacakları konusunda güvence vermeleri temeline dayanması gerektiğini belirtiyordu. Artık Ludendorff, tutumunu bir kez daha ve yeni baştan ayarlaması gerektiğini anlıyordu. barış çağrısının Almanya'ya umut getireceğini düşünmekle yanılmıştı. Onurlarını ayaklar altına alacak bir barışa yanaşıp, önlerine konan anlaşmayı imzalamaktansa, sonuna dek savaşıp yok olmak Alman düşüncesine daha yatkın geliyordu. Bu amaçla politik liderlerle bir görüşme daha yapıp durumu açıkladı. Aldıkları karar, almanların, ata topraklarını son karışına ve kanlarını son damlasına dek savunacakları şeklindeydi. Hatta Walter Rathenau bile bu kararı çoşkuyla desteklemişti. Bu kararı belirleyen sözleri bir nesil sonra Goebbels: "Terrör

Osmanlıların yenilgisini hazırlayan Araplar.

içinde sona ermek, sona ermeyen bir terrör içinde varolmaktan yeğdir!"

Bu kez de, sivil hükümetin üyelerinden bazıları, akılcı davranarak bu korkunç kahramanlık gösterisini önlemeye çalıştılar. Bakanlardan birinin belirttiği gibi "Toplu intihar, nüfusu 65 milyonu bulan bir ulusun devleti için uygulanabilir bir politika olamaz" dı.

Ludendorff 26 Ekim 1918'de görevinden alındı. Bu onun savaşın olduğu kadar, imzalanacak barışın da sorumluluklarından kurtulmasını sağlayan "mutlu" bir olaydı kendisi için. Hemen yurt dışına kaçarak, değiştirdiği kimliğiyle, tarafsız İsviçre'de yaşamaya başladı. Tarihsel dönüşünü gerçekleştirebilmek için uygun bir zamanın gelmesini bekleyecekti. Ludendorff'un

yerine gene bir güney Almanyalı General Groener atandı.

Almanların kafasında silahları bırakıp bırak mamak konusunda ne kadar kuşku varsa tümü, ülkenin iç ve dışından patlak veren bir dizi sayfa silinip gitti. Ekim'in 29'unda Avusturya-Macaris tan İmparatoru Karl kollarını havaya kaldırdı ve Kaiser'e, barış isteyeceğini bildirdi. Avusturya Macaristan çökmüştü! Ardından İmparator Karl, tüm kara ve demir yollarını müttefiklerin kullanımına açan 3 Kasım Anlaşması'nı da imzaladı. Artık Almanya, Bohemy ve Tiroller 'den, Silezya, Saqonya ve Bavyera'ya yöneltilecek tüm saldırılar karşısında apaçıktı.

Yabancı topraklarda savaşmak bir şeyse, Kutsal Alman topraklarının mavholduğunu göre

göre savunma yapmaksa bambaşka bir şeydi!

Bu da, Bavyera ve Saksonya gibi gölgelerde, hem de Reich'ın cançekiştiği anlarda Alman asker ve işçileri arasında devrimci esinler taşıyan ayaklanmaların neden yoğunluk kazandığını açıklar. bu eylemler bir süre sonra öylesine yoğunluk kazandı ki, Almanya'yı yöneten egemen sınıflar, batıda uğranılacak ağır bir yenilgiden kurtulmayı ivedilikle ister oldular. Çünkü, ancak o zaman Reich'ın kendi çıkarları doğrultusundaki düzenini yeniden kurabilecekler di. Bu da bir kitle devrininden kurtulabilmenin tek yoluydu onlar için.

Ama aslında, donanma erlerinin 29-30 Ekim günlerinde, son deniz savaşına katılmayı reddetmeleriyle bir tür devrim ayaklanması zaten başlamıştı Almanya'da!

Bu olaylardan sonra Almanya'da savaşın ivediliklesona erdirilmesi için, biri yukardan ve resmi kanallardan, diğeriyse alttan ve ayaklanma lar yoluyla halktan doğan iki baskı odağı ortaya çıktı.Resmi odak, politik ve toplumsal status guo'yu koruyabilmek için ve bu umutla, anlaşma için çırpınıyordu. Bu grubu oluşturanlar arasında tıpkı ülkenin savaşa sokulmasında olduğu gibi, yüksek rütbeli komutanlar, bürokratlar, endüstriciler, iş adamları ve egemen sınıf temsilcilerinden oluşan Reichstag çoğunluğu yer alıyordu.

Buna karşılık halk ve emekçi kesimi, devrimci baskıyla savaşı sona erdirmeye çalışırken; ülkede demokrasinin ve çok dar anlamıyla hatta Sosyalizm'in kurulması umudunu besliyordu.

Üst yapıdan gelen baskı, 28 Ekim'de ve tabandan gelenden daha önce başlamıştı. Ama, Wilson'un oyalama taktikleri sonunda, alttan gelenin etkinliği kazanması sağlandı. Devrimci ayaklanma Berlin'e ulaştı ve 9 Kasım'da doruk noktasına ulaştı. İki gün sonra da mütareke Campiegne yakınlarında imzalandı.

Aslında Alman devriminin başarısı, gerçekte göründüğünden daha azdı.

Parlamentoda yenilgiyi kabul etmeyenlerin sayısı hiç de az değildi. Nitekim Erzberger, Ludendorff'un oyununu bitirmek zorunda kalıp, 11 Kasım'da mütarekeyi imzalayınca tepkiler de başladı. O ve arkadaşları: "Kasım suçluları" olarak damgalandılar. Aşırı Sağ onları suçluyordu. Erzberger, 1921 yılında öldürüldü.

Aradan oniki yıl bile geçmeden, Almanya'yı dünyanın egemeni kılmak düşüne kapılarak dünyanın kana bulunmasına yol açan aynı egemen güçler Vermar Cumhuriyeti'ni de yıkacak ve hem Almanya hem de dünyanın her yanındaki milyonlarca insanı kana boğacak ikinci bir deliliğe sürükleneceklerdir.

VERSAY ANTLAŞMASI

Almanya, 11 Kasım 1918'de Müttefikler'e teslim oldu. Aradan yedi ay geçtikten sonda da Versay Anlaşması'nı imzalayarak yeni sınırları ve kendisine yüklenen cezaları kabul ettiğini belgelediler. Bu yedi ay boyunca, yengin Müttefikler, bazan açık, bazan da gizli görüşmeler yaparak Almanya'nın geleceğini en ince ayrıntılarına dek saptamaya çalıştılar. Savaşın yeniği Almanya, birçok küçük devletçiklere ayrılarak parçalanmalı mıydı? Yoksa, ekonomik olarak mı bölünmeliydi? Toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi gerekli miydi? Afrika ve Pasifik'teki imparatorluk topraklarını yitirmesi mi gerekiyordu? Bu devletin gelecekte, güçlenmesi kaçınılmaz olan bir kara, hava ve deniz gücü beslemesine izin verilmesi tehlikeli olmaz mıydı? Bunlar, yedi ay boyunca, resmi devlet ilişkilerinde olduğu kadar, sokaktaki adamların ve hatta en ilgisiz kişilerin bile üzerinde durdukları konulardı. Her yanda bu konularda sert ya da yumuşak tartışmalar, çeşitli resmi ya da geçersiz çözümler öne atılıyor, insanlar insanlığın geleceğini kendi gelecekleriyle özdeş tutarak tartışıyorlardı. Askeri anlamdaki ateş-kes ile, politik anlamlı anlaşmanın imzalanması arasında geçen yedi ay, savaşla ilgili olsun olmasın tüm devletler ve insanlığı ilgilendiren sorunların tartışıldığı bir dönem olmuştu.

Ama, toplanan barış konferansı bu konulardan hiç birisi üzerinde kesin ve geçerli bir karara varabilmiş, diğer bir deyişle çözüm getirecek yaklaşımı sağlayabilmiş değildi. Herkesin kafasında önceden tasarladığı istekler ya da çözümler vardı. Aslında, pek çok kişi, daha açıkçası tarafların tümü, savaş sonrası çözümleri konusun da daha savaşın sürdürüldüğü günlerden beri kara kara düşünüyorlardı. Her devletin düşleri, umutları, gizli anlaşmaları ve bunların yanında açıkça belirttiği hedefleri vardı.

Fransı, Almanların 1870-71'de zorla kendisin den koparttığı Alsas-Loren'i geri almak derdindeydi.

İngiltere, Alman İmparatorluğu'nun denizaşırı sömürgelerinden ne kopartabileceğini düşünüyor ve elde edebileceklerinin en fazlasına çalışıyordu.

İtalya, daha 1915 yılında Müttefiklerin savaşa girmesi karşılığında kendisine vaad ettikleri Avusturya Macaristan, Osmanlı ve Alman topraklarını istemek hakkında olduğuna inanıyordu.

Sırbistan'a Bosna ve Arnavutluk üzerinde haklar vaad edilmişdi ve bu devlet savaşın ağır yükünü çektiğini ileri sürerek, her iki toprağı da kendisine katmak amacındaydı.

Ruslar'a vaad edilen Konstantinople (İstanbul)'du.

Yahudiler'e Filistin'de "Ulusal Toprak" verileceği söylenmişti.

Polonya'ya bağımsızlığın verileceği ve devletin tüm gereksinimlerinin karşılanacağı konusunda söz verilmişti; hem de kaç kez.

En doğuda Araplar, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılıp bağımsız olacakları konusundaki Müttefik sözünün yerine getirilmesini bekliyorlar Osmanlıları arkadan vurmalarının faturasını zafer sarhoşluğu içindeki müttefikler'in önüne sürüyorlardı.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson, 1918 yılı Ocak ayında, yani Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden aylarca önce, egemenliklerini kazanamamış tüm bölgelerde halkların "kendi yazgılarını kendilerinin saptayacağını" açıklamıştı. Bu söz, Çeklerden Slovaklara Sırplar, Slovenler ve Hırvatlar'dan Ukraynalılar'a; Baltık halklarından Osmanlı İmparatorluğu Ermenileri'ne kadar yayılan topluluklar içindeki çılgıncasına ulusçu toplulukların örgütlenmelerine ve olguları olup bittiye getirme çabalarına yakılmış bir "yeşil ışık" gibiydi. gerçekten de bir anda yüzlerce örgüt kuruldu. Oylamayla "kendi yazgılarını kazanamayacaklarını" bilen küçük etnik topluluklar, bulundukları bölgedeki yerli halkı kıyıma uğratmaya giriştiler.

Uzak Doğu'da Vietnam, Ho-Ch-Minh'in önderliğinde baş kaldırdı ve Paris Barış Konferansı'na yolladığı heyet aracılığıyla "Fransız emperyalistlerinin baskısının kaldırılması" isteminde bulundu. Ama o ve onun gibi o zamanlar- önemsiz kabul edilen bir çok topluluk, anlaşma açıklandığında büyük düş kırıklığına uğrayacaklardı.

Wilson belki iyi niyetliydi ve insanların kendi yazgılarını saptayabilmelerini gerçekten istiyordu. Ama İngilizler ve Fransızlar, zaten kendileri yeni topraklar kazanmak tutkusunda değiller miydi? Kuşkusuz ki, "kendi yazgısını saptayabilme" ilkesini de çıkarları doğrultusunda onaylaya caklar ve çıkarlarıyla çatıştığı anda da bunu bir yana bırakarak "ince politikaya" dalacaklardı. Bu ilke onlar için yalnızca göz boyamak ve yeni çıkarlar, yeni topraklar kazanmak için uygulanması gereken bir aldatmacadan öteye değildi.

"İnsan Özgürlüğü İçin Verilen" Savaş:

Wilson, savaşın "insanların özgürlüğü için başvurulan" son çare olduğu inancındaydı. bu nedenle de, karıştığı ve kazandırdığı bir savaşın sonundaki barışın kendi özgürlük istekleri

Açlık ve sefalet.

doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerektiğini savunuyordu. Önce bu konudaki temel ilke, ulusal onuru göz önünde bulundurmaktı. Bu kavram çerçevesinde halklar bağımsızlıklarına kavuşacak lar ve saldırgan amaçlardan uzak komşuların çevrelediği güvenlikli sınırlarının içinde yaşayacaklardı. bu anlayışla 1918 Şubat'ında Washington'da ABD Kongresi'nde yaptığı bir konuşmada kendisinin ve devletinin görüşlerini şu sözlerle dile getiriyordu: "Halklar, bir devletin egemenliğinden diğerininkine atılıp durmayacaklardır. İnsanların yazgıları uluslararası konferanslarda, ya da dost ve düşman uluslar arasındaki gizli toplantılarda saptanamaz. İnsanların ulusal hak ve gururları gözden uzak tutulmayacaktır. Halklar, yalnızca kendi istekleri doğrultusunda ve yazgılarını saptama hakkını kazanarak yaşayacak ve kendi egemenliklerini kuracaklardır Bu kesin, gerek ve şart bir olgudur. Bunu anlamayan devlet adamı hem kendisinin hem de

berlin'e dönen Alman askerleri, yenilginin anlamını bilmeyen çocuklar tara fından karşılanıyorlar.

uyguladığı politikasının feci sonunu da birlikte hazırlamış demektir."

Ne var ki İngiltere'nin olsun, Fransa'nın olsun "kendi yazgısını saptamak" konusunda çok az inanç ve saygıları vardı.

Bir kavram olarak, idealist bağımsızlık ilkesini kabul eder görünüyorlardı. Ama, bunu kendi kamuoyları önünde kabul eder görünmekle birlikte, savaşın sıcağında ve işler olup bittiye gelmeden düşünüp kazanmaları gereken birç ok şeylerin daha olduğu inancındaydılar. Duygusallığa kapılıp bir çok topluluğa bağımsızlık vermenin gereği, elbette ki yoktu. Savaşın bir çok dönemlerinde, Müttefikler kötü durumlara düşmüşlerdi. Böyle anlarda kuşkusuz ki taze kuvvet kazandıracak yeni dostlar, yeni müttefikler bulunması gerekiyordu. Ama ne var ki, o ana dek tarafsız kalabilmeyi başarmış ve üstelik çevrelerindeki topraklarda olup bitenleri, uğranılan zarar ve kıyımları görüp değerlendirilmiş tarafsız

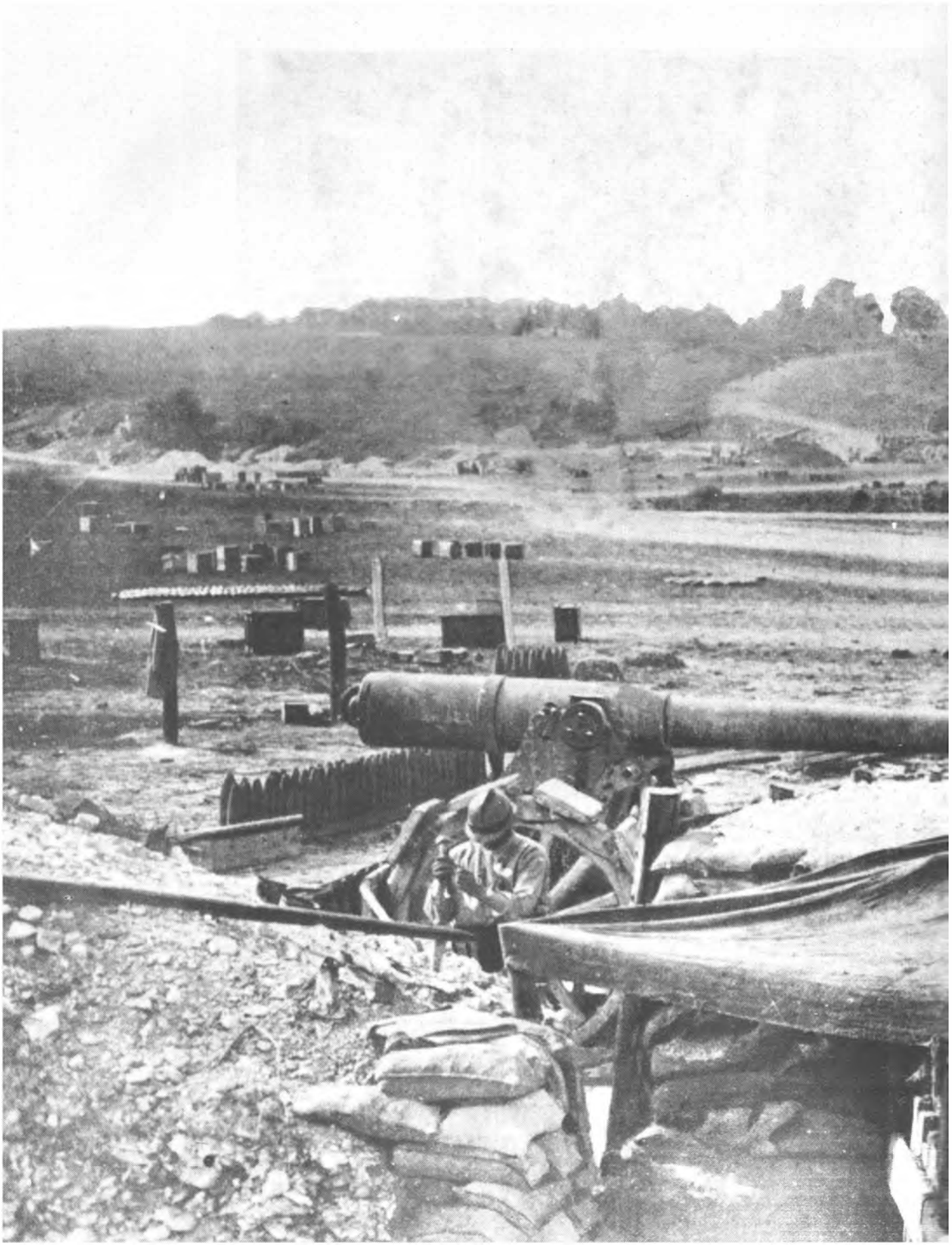

ülkelerin savaşa katılmaya "evet" demeleri hiç de kolay olmuyordu. Tarafsızların tümü, karalarda olduğu kadar denizlerde de güvenlik kalmadığını biliyorlardı. Ne serbest ticaret yapılabilecek, ne endüstri geliştirilebilecek üstelik, günlük yaşam her gün daha güçleşecektir. Daha da ötesi, tarafsızlıklarını bırakıp savaşa katılırlarsa, yenilgiye uğramak tehlikesi de vardı. Bu durumda, toprakları işg al edilebilir, insanları kıyıma uğrar, aşağılanır ezilirlerdi. İşte bu yüzdendir ki Müttefikler, özellikle savaşın yükünü en fazla taşıyan İngiltere ve Fransa, ödün üzerine ödün vermişler vaadların biri gerçekleşemeden ikincisini hatta üçüncüsünü yapmaktan kaçınmamışlardı

Bu sözler ve ödünler tarafsızlıklarını bırakıp savaşa katılan ve kazanılmasında da etkin rol oynayan tüm küçük devletler tarafından artık isteniyordu. Tümü de Müttefiklerin yanında yer alıp ateşe girmelerinin bedelini hem de çıkarlarına en uygun düşecek şekilde gerçekleşmiş görmek isteğindeydi, ve bu istekte de haklı sayılırlardı. Ne var ki, söz vermek çok kolaysa da, bunları yerine getirmek çok zordur. Üstelik müttefikler verdikleri sözleri tutmak niyetinde de değillerdi. Almanlar ve yandaşları yenilmiş, savaş kazanılmıştı, amaç buydu. Yeni dertlere gerek var mydı hiç? Örneğin İtalya'ya karşı tam anlamıyla bu davranış ve uygulama içine girdiler. Savaş girerken İngiltere, Fransa ve Rusya İtalyanlar'a, savaşın kazanılmasından sonra.Osmanlı İmparatorluğu ya da Alman İmparatorluğu'nun Orta Doğu ya da Afrika'daki topraklarından pay vermeyi vaad etmişlerdi. Dahası, Trentino, Güney Tirolya. Gorizia, İstria, Dalmaçya kıyıları ve Arnavutluk'un denetiminin de kendilerine verilmesine mutlak gözle bakmaktaydılar. Ama bunlar boş sözler olduğu kadar, bu sözlere kanmak da boştu. Nitekim, Arnavutluk tam

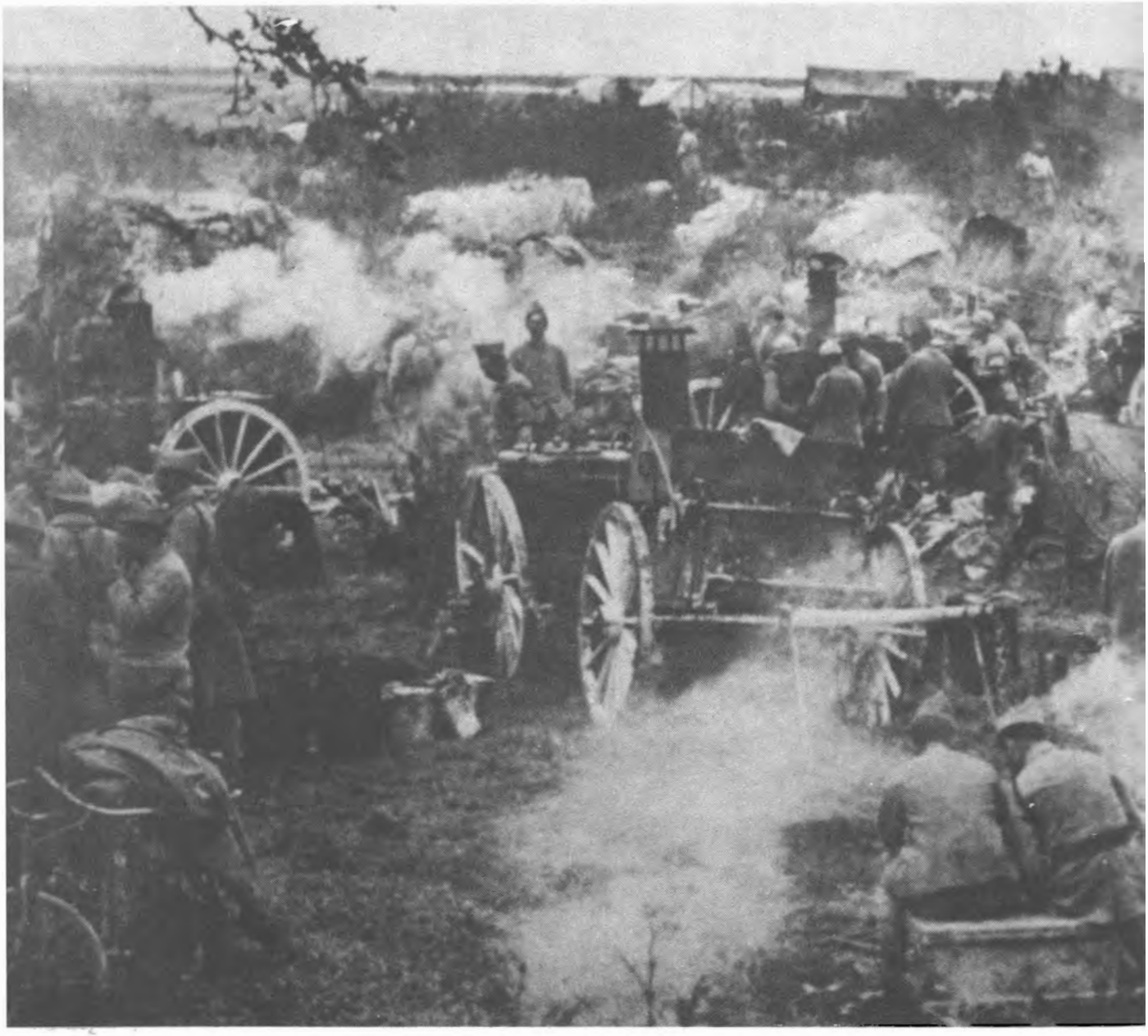

bağımsız bir devlet oluverdi.

Ardından da Dalmaçya kıyıları Yugoslavya'ya verildi. Fransa ve İngiltere, Alman İmparatorluğunun Afrika'daki tüm mirasını kendi aralarında bölüştürdükleri gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışının tüm kazancını da kendi ceplerine atmaya çalıştılar. Barış konferansı boyunca İtalya'nın protestoları, eleştiri ve hatta tehditleri kimsenin kulağını açmadı... Gerçi, İtalya'nın toprakları da genişletilmişti. Ama ne istediği yerler kendisine verilmiş ve ne de istediği kadar genişleyebilmiştir. Bu nedenle de Paris Anlaşması (Versay)'nın kapsamında değişiklikler yapılması gerektiğini savunan ve sürekli olarak sınırlarını genişletme isteğinde bir de vlet olarak kalacak bu da ilerki yıllarda, dünyanın İkinci Dünya Savaşı ateşine yanmasını başlıca nedenlerinden biri olacaktır.

Gerçekten de aradan fazla geçmeden, Mussolini İtalya'nın yönetimini eline geçirdiğinde önce İtalya'da yıllar önce verilen sözlerin, yani toprakların, yerine getirilmesini isteyecektir.

Paris'teki görüşmeler, dünyayı bir savaştan çıkartmayı, bunalımlar ve tehlikeleri durdurmayı amaçlamıştı. Paris'te 1919 yılı Ocak ve Haziran ayları arasında geçen süre boyunca, konferansa katılanların tüm dilekleri, cüret edebilecekleri tüm baskıları uygulayarak, elde edebilecekleri şeylerin aşırısını kazanmak çabasındaydılar. bu

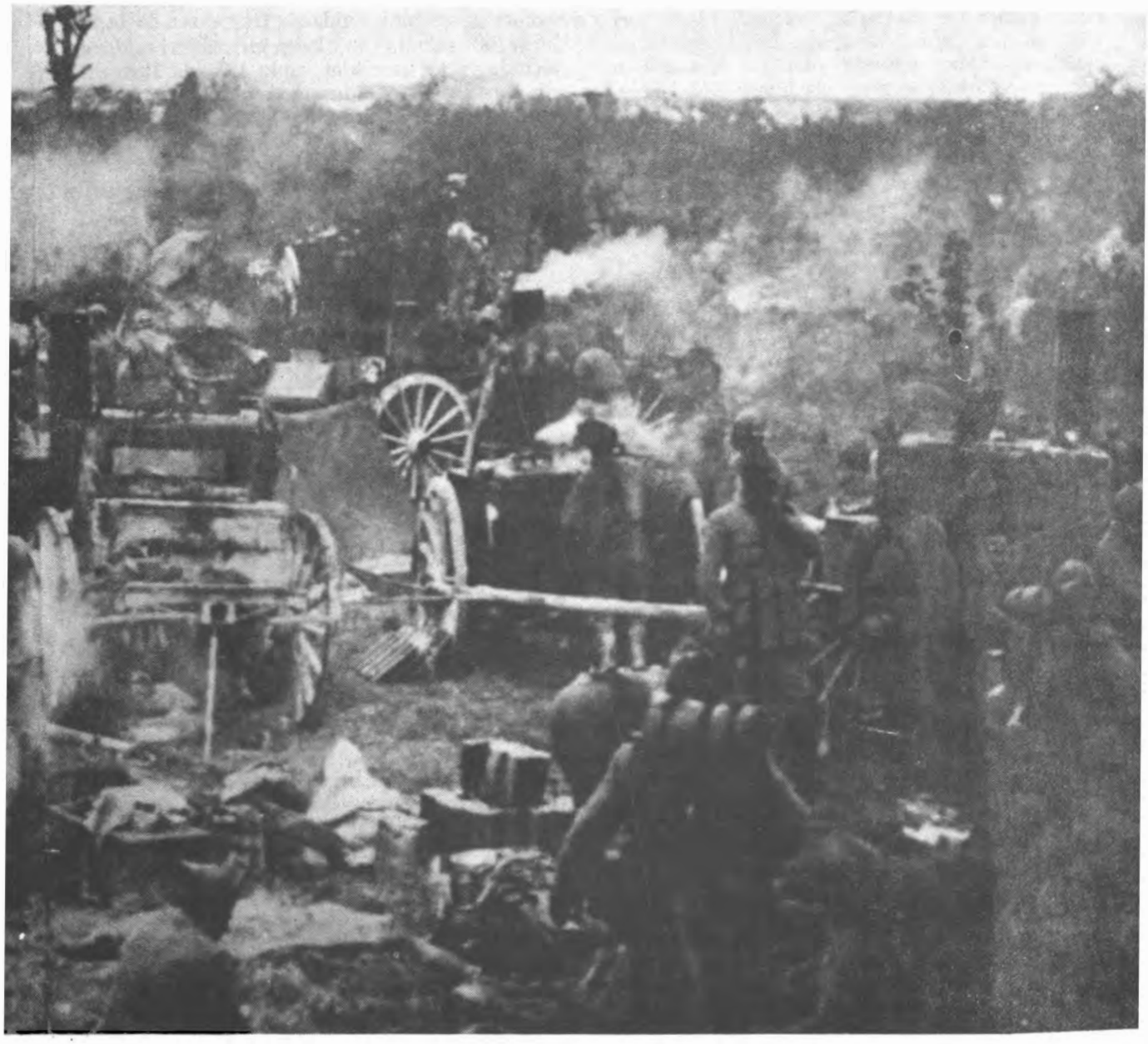

amaçla ne önerilerde bulunulmamış ve ne gibi bunalımların eşiğine gelinmemişti ki... Üstelik, tüm öneriler, duygusal, coşkulu temellere de dayandırılıyordu...

Ama anlaşmalar imzalandıktan sonra, bunlar da yapılması istenen tüm değişiklikler, imza koyan devletler tarafından kıyametlerin kopartıl ması için yetip artıyordu bile. Değişiklik isteyen "revizyonistler" dünyanın tepkisini üzerinde topluyor ve "dert yaratıcısı" olmakla, "savaş istemekle" suçlanıyordu. Üstelik, bu değişiklik isteklerinin geri çevrilmesinde, istekte bulunan eski bir "Müttefik" hem de çok yararlı bir müttefik olmasına bile aldırılmıyordu artık.

Bir yerde, savaş öncesi ya da sırasındaki vaadların yerine getirilmemesi kolaylıkla sağlana bildi. Rusya -yeni adıyla Sovyetler Birliği'nde... Çarları devirerek yönetimi ellerine geçiren ve bunun için bir de iç savaşı göze alan 1917 Devriminin yaratıcısı Bolşevikler, her türlü gizli anlaşmaları reddedeceklerini ve sa vaş sırası ya da öncesinde kendilerine vaad edilmiş olan topraklardan hiçbirini almayacaklarını açıklamak ta gecikmemişlerdi. Bu yüzden de Fransızlarla İngilizlerin Kontantinople (İstanbul)'un Ruslara

verilmesi konusunda Çar'a verdikleri söz de geçerliliğini yitirebilmişti. Ama gene de, Karadeniz'i Akdeniz'e bağlayan ve yıllardan beri, yüzyıllardan beri, dünyanın bu bölgesindeki çeşitli sorunların kaynağı olan bu stratejik su yolunun Türkler'e geri verilmesi öyle kolay olmadı. 1918'den 1924'e dek geçen altı yıl boyunca "Boğazlar Bölgesi" Müttefikler'den oluşan ortak bir komisyon tarafından yönetildiği gibi, aynı süre boyunca İngiliz Yüksek Komiserliğide Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentinde alabildiğince egemenlik sürdü.

Ama Mustafa Kemal (ATATÜRK'ün) giriştiği Ulusal Kurtuluş Savaşı ve kazanılan yengi, türklerin, Arabistan, Suriye ve Mezopotamya'da ki tüm topraklarını yitirmelerine karşın Anadolu' yu kurtarmalarını ve yepyeni ve sağlam bir devlet olarak yenilendirilmelerini sağlayacaktı.

Savaşın yıkıntıları

Paris'e gelindiğinde, barış-yapımcılarının önündeki çeşitli engeller arasın da biri; gizli anlaşmalar, en önemli sorunları ve anlaşmazlıkları yaratanı oluverdi. Çünkü, savaş boyunca çeşitli bölgeler hem de kısa aralıklarla sürekli olarak el değiştirmiş olduğundan, söz konusu edilen bölgelerin, üzerlerinde hak iddia edenlerden hangisininolduğunusaptayabilmek de gerçekten olanaksıza yakın zorluktaydı. Örneğin, Paris Konferansı sırasında Woodrow Wilson, Avustralya Başbakanı William Huges ile sert tartışmalara girdi. Huges, savaşın başlamasını izleyen ilk ay içinde Alman Yeni Ginesi'ni işgal eden Avustralya'nın bu adalarda hak sahibi olduğunu ileri sürüyordu. Alman Yeni Gine'si barış yapımcıları arasında eni konu bir sorun olmuştu. Wilson, kendine özgü konuşmasıyla, Huges'e, toprak katmanın uygar dünyanın gereklerine sığıp sığmayacağını soruyordu. Yoksa Avustralya, yıkılan Alman İmparatorluğu'ndan pay mı istiyordu?

Ya da, Alman İmparatorluğu sömürgeleri üzerinde yerleşmek ve böylelikle bir yandan bölgenin değerli madenlerinin tek kullanıcısı olurken öte yandan da toprak ve etki sınırlarını Ekvator'a dek genişletmeyi mi düşünüyordu? Wilson'un sert konuşmasını aşırı serinkanlılıkla ve kısaca yanıtladı Huges: "Evet, hepsi dediğiniz gibi sayın B Başkan!"

Avustryalılar, "ne kazanırsak kardır, ne elde ettikse bizim olarak kalmalı" düşüncesiyle istekler ileri süren tek de vlet değildi. Onların yanısıra Japonlar da Çin'in Tsingtao limanının denetimi konusunda yoğun baskı yapıyorlardı. Bu liman eskiden Alman egemenlik bölgeleri içindeyken, daha sonra 1914 yılında ve savaşın ilk anlarında ve bir aylık çetin savaşlardan sonra Japonların eline geçmişti. Barış yapımcılarıysa, Japonya'yı kırmak ve endişelendirmek bahasına da olsa Tsingtao'nun Çin'e geri verilmesini kararlaştırdılar. Tıpkı İtalyanlar gibi Japonlar da bundan böyle olaya, "zaferin meyvesini yiyemeyenlerin" gözüyle bakacaklar ve ellerine geçirecek leri ilk olanakta da, dünyayı kana bulama bahasına, bu işin düzeltilmesi gerekçesiyle saldırmaya başlayacaklardı. Gerçekten de Japonların 1937 yılında Çin'e karşı giriştikleri saldırının altında yatan gerçekler, tıpkı 1939'da İtalyanların Arnavutluk saldırısında olduğu gibi, 1918 yılında yapılan bir barışın doyumsuzluğunu giderme amacına yöneliktir.

Diğer yengin devletler pek fazla rahatsız olmadılar. Örneğin, kimse Yeni Zelandalıların Alman Samoa'sını; Güney Afrikalıların Alman Batı Afrikasını, ve İngilizler'in Alman Doğu Afrikası'nı almalarına karşı çıkmadı. Hatta, Avustralyalıların Yeni Zelanda'ya girip yerleşmeleri de engellenmedi.

Bu arada, Japonlar da büyük kazançlar elde etmedi değiller. Nitekim, gerçekten de, Alman Pasifik İmparatorluğu'nun eski parçalarını oluşturan ve kısaca Pasifik Adaları olarak adlandırılan iki bin ada, üç milyon mil-kareyi aşan alanlarıyla birlikte Japonya'ya verildi.

İngilizlerle Fransızlar, Almanların Togo ve Kamerunlardaki topraklarını kendi aralarında bölüştüler.

Osmanlı toprakları üzerindeki bölüşüm de böyle oldu. İtalyanlar, Türklerin olan 12 Adalar üzerine yerleştiler. Kırk yıldır İngilizlerin vasalı durumundaki Kıbrıs'ta bu kez kesinlikle İngiltere ye bağlandı. Osmanlı topraklarının 1918 yılında ele geçirilen yerleri hala Müttefiklerin elindeydi. İngilizler Filistin, Tranürdün, ve Irak'ı; Fransızlarsa Suriye, İskenderiye yöresini denetimleri altında tutuyorlardı. Bu arada Araplar da Yemen ve Hicaz'ı paylaşmak çabasındaydılar.

Bunlar, savaşın süreci içinde elde edilebilinen toprak kazançlarının yalnızca bir bölümüdür. Üstelik, bu bölüşümlerin hemen tümüne yakını, barış konferansında özellikle Woodrow Wilson tarafından sert şekilde eleştirilmişti de. Ama, gene de tüm bölüşümler barışın bedeli sayılmış ve yeni dünya düzeninin parçaları olarak kalmışlardı Hatta, bir çoğu İkinci Dünya Savaşı sırası ve sonrasında -ve hatta günümüzde- bile aynı düzen içindedir: örneğin Güney Afrika hala Alman Güney Batı Afrikası'nda, Avustralya Alman Yeni Gine'sinde; Yeni Zelanda Yeni Gine'nin üzerinde (son yıllara dek) egemenliklerini sürdür mektedirler. Bunların yanısıra, Yeni Zelanda hala Samoa'nın denetimini sürdürmektedir.

Japonlar bunlara oranla şanssız çıkmışlardır. İkinci Dünya savaşı sonunda, 1945 yılında, ellerindeki Pasifik adalarının tümünü yitirmişlerdir. Ama adalar Almanya'ya da geri verilmiş değildir. bu adaların hemen tümü günümüzde, artık dünyanın en büyük emperyalisti durumundaki Amerika Birleşik Devletleri'nin elindedir. ABD, okyanusu Çin kıyıları açığından başlayarak binlerce millik alanına yayılan bu adalar, adacıklar ve mercan kayaları üzerinde kesin egemenlik kurabilmiş durumundadır,. ABD aynı zamanda İngiltere ve Almanya'dan sonra, bu Pasifik adaları ve halkları üzerinde egemen olan üçüncü dev devlettir de...

AVRUPA'NIN YENİ HARİTASI:

Wilson'un Avrupa'ya gelişi. Fransa Devlet Başkanı Poincare ile Paris'te.

uzaffer Müttefikler, Paris'te bir araya geldiklerinde tümünün kafasındaki şeyler aynıydı:

savaşı süresince verdikleri sözler üzerinde daha derin ve ciddi şekilde düşünüp

işlerine gelmeyenleri yerine getirmemek ve gene savaş boyunca kazandıkları topraklardan mümkün olduğunca fazlasını sürekli olarak ellerinde tutabilme hakkını elde etmek.

Bu arada, daha savaşın sona ermesini bile beklemeden bağımsızlık ve egemenliklerini ilan eden toplumların üzerinde de önem ve özenle durmaları gerektiğinin bilincindeydiler. Üstelik, ellerine geçirdikleri topraklar üzerinde bağımsız ve egemen sınırlar oluşturup, buraları anayurt ilan etmeye niyetli ya da bu niyeti fiile dökmüş toplumların sayısı hiç de az değildi. Örneğin, Çeklerle Slovaklar, daha Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşünü bile beklemeden tam bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Dahası, Bohemya'nın tarihsel sınırlarının da, üzerindeki sayıları iki milyonu aşan Almanca konuşan halkıyla birlikte kendi toprakları içinde olduğunu ileri sürüyorlardı.

Aynı şekilde Slavlar'da üzerinde Avusturya Macar ve İtalyan azınlıklarının yaşadıkları bazı bölgelerde egemenliklerini ilan etmekten geri kalmamışlardı. Kuşkusuz ki bu sınırlar gene de görüşmelere ve hatta değişikliklere açık tutuluyordu. Ama Müttefikler, savaş boyunca Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun düşmanlarına öylesine çok ödünler vermiş, öylesine vaadlerde bulunmuşlardı ki... Örneğin, 1915 yılında Sırplara, yeni kurulacak devletlerinin Adriyatik kıyılarının bir bölümünü ve Avusturya Macaristan toprakları içinde kalan Bosna ve Dalmaçya'yı kapsayacağınıvaad etmişlerdi. Belki "ideal" sınırlar çizilebilir, ve bazı azınlıklar dışarı atılarak çıkması kesin tartışmalar ve çatışmalar önlenebilirdi. Ama, savaş boyunca bu bölgelere öylesine çok devletin ordusu girip çıkmıştı ki, şimdi kesin kararlar verebilmek ve kimin gerçekten haklı olduğun saptayabilmek çok zordu.

Konferanstan önce varlıklarını sürdüren bazı sınırların gerçekliği, bunların sürekli kılınması yolunda bir eğilimin doğmasına da yol açtı. Konferans öncesi sınırları diye adlandırılan bu bölünüm, özellikle Osmanlı, Alman ve Avusturya Macaristan İmparatorlukları içinde yaşayan küçük topluluklar, ya da zamanında bu devletlere boyun eğen başkaları tarafından oluşturuluyordu. Üstelik, konferansın başladığı günlerde Müttefikler, bu üç imparatorluğa karşı kendilerinin yanında savaşan ya da Osmanlıları, Almanları, Avusturya Macaristan'ı arkadan vuran küçüklere karşı öylesine olumlu davrandılar ki, bu devletler ve diğerleri de zaten geçerlilik kazanmış gibi görünen yeni sınırlarının sürekliliğinin konferans tarafından da onaylanacağına iyiden iyiye inanır oldular. Çünkü Paris

Askerleri arasında 'Kaplan' adıyla anılan Celmenceau

Konferansı'nın toplantığı günlerde, Osmanlı Alman ve Avusturya Macaristan İmparatorluklarının yıkıntıları üzerinde kurulan yepyeni devletleri de kapsayan yeni bir Avrupa haritası zaten hazırlanmıştı bile. Yalnız onaylanması ve uluslararası alanda geçerlilik, yasallık kazanması kalıyordu.

Muzaffer Müttefikler, zaten eski Avrupa haritasının bir daha karşılarına getirilmesini istemiyorlardı. Bu yüzden de tartışmalar ve çatışmalar doğrudan doğruya bu yeni harita üzerindeki görüş ayrılıklar nedeniyle başladı ve sürdü. Konferansta harita üzerinde bir çok ılımlı değişiklikler yapıldı, ya da yapılır gibi gösterildi. Ama sonunda, 1918 yılı Haziran ayında imzaya sunulan anlaşmadaki haritayla, Ocak ayında tartışmalara açılan arasında kapsam ve içerik olarak çok az fark vardı; hatta buna yok bile denilebilirdi.

Woodrow Wilson, savaş sırası verilen sözler konusunda, bazı sözlü değişiklikleri benimsedi ve ettirdi. Almanya'nın sömürgelerinin, onları fetheden imparatorluğun parçaları olarak benimsenip kabul edilmeleri yerine bunlara "manda" adının takılması kararlaştırıldı.

Bu toprkların yeni sahipleri, ellerindeki bölgelerde güvenliğin korunması ve düzenin sürdürülmesi konusunda, doğal ki yalnızca kuramda, o zamanlar adı Uluslar Birliği olan ve 1945'te Birleşmiş Milletler'e dönüşen topluluğa karşı sorumlu kılındılar. Bu örgüt Wilson'un düşüncesiydi ve uluslararası sorunları çözeceği sanılıyordu.

Ama sözkonusu "Mandalar" ancak onları ellerinde tutan devletlerin denetimlerinde güvenlik içinde kalabiliyorlardı. Öte yandan yeni kurulan Uluslar Birliği, çeşitli devletlerin sınırları içinde yaşamakta olan azınlıkların haklarını ve varlıklarını da güvence altına alacaktı. Böylelikle, Çekoslavakya, Polonya Romanya ve Yugoslavya'daki azınlıkların gelecekleri de güvence altına alındığı gibi toplu göçler önlenmiş oluyordu.

Ama gene de ilerleyen zaman içinde azınlıklara karşı yapılan haksızlıklar belirginlik kazandığında ya da açık ayrımlar uygulanmaya başladığında dünya Uluslar Topluluğu'nun müdahle etmekte çok yetersiz ve güçsüz olduğunu görmekte gecikmedi.

MÜTAREKENİN KOŞULLARI:

Aslında, savaşın bitiminden sonra başarılı ve iyi dengelenmiş bir barış anlaşmasına karşı ilk engel, daha konferansın toplanmasından çok önceki tarihlerde ortaya çıkmıştı. Çünkü, savaşın yenikleri, Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya Macaristan İmparatorluğu, Alman İmparatorluğu ve Bulgaristan teslim olduklarında, kazananlar yani Müttefiklerle, ayrı ayrı içerikleri ve

Lloyd George Balfour ile maddeler üzerinde tartışıyor

Lloyd George, Paris'e gelişinde General Wilson ve Mareşal Foch tarafından karşılanıyor.

nitelikleri olan çeşitli mütarekeler imzalamışlardı. Daha doğru bir deyişle, imzalamak zorunda kalmışlardı. Bu mütarekelerin tümünde, Müttefiklerin savaşı sona erdirmek için öne sürdükleri çeşitli koşullar yer almaktaydı. Savaş durdurulduğunda, mütarekelerde yeralan koşulların ve bu koşulların uygulanmasını sağlayacak hükümlerin ivedilikle yerine getirilmesi zorunluluğu doğmuştu. Çünkü çarpışmaların durmasına karşın durum, gene de kritikti. İşte bu nedenle, Paris Konferansı'nın başlamasından çok uzun aylar önce, yenginlerle yenikler Avrupa'nın haritasını ve havasını temelinden değiştiren uygulamalara girişiverdiler. Bu mütarekelerin hükümleriyle,

ilerde yapılan anlaşma hükümleri arasındaki çelişki ve sürtüşmeler, ileriki tarihlerde politikacılarla tarihçilerin, kesin barış anlaşmalarının mütarekelere dayandırılması olgusunu sert ve özenli biçimde eleştirmelerine ve hatta kınamalarına neden olacaktır.

O günlerde mütarekelerin uygulanması girişimleri sırasındaki hava, tıpkı savaş günlerindeki havaya benziyordu. Çünkü, silahlar susamıştı. Çarpışmalar yer yer sürüyor ve üstelik, bu çarpışmaların sonunda kimin yenik çıkacağı de kestirilemiyordu. Durum gerçekten, endişe verici̇liğinde ötesine geçmişti. Müttefikler, imzalanan mütarekelerin, savaş için güç toplayabilmek ya da diğer bir deyişle biraz olsun soluklanmak için, zaman kazanmaya yönelik bir tuzaklar dizisi olmadığını kanıtlamak zorundaydılar. Aslında, Müttefikler, imzaladıkları her mütarekede, düşmanlarının güçlerini tümüyle yitirdiklerini ve teslime hazır olduklarını varsaymış ve koşulları da ona göre öne sürmüşlerdi. Üstelik buna dayanılarak yeniklere, Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya başta olmak koşuluyla Almanya ve Bulgaristan'a dayanılmaz bir baskı uyguluyor, hatta bunu bile giderek arttırmaya amaçlıyorlardı. Yeniklere söz hakkı tanımayacaktı, yenginlerin düşüncesi buydu...

İlk mütareke, 29 Eylül 1918'de Bulgaristan'la imzalanmıştı. Gerçekten de Bulgaristan savaşın bitirilmesi için yalvaracak durumdaydı. Yunanis-

Versay anlaşmasına göre yasaklanan Alman uçaklarının tahta kısımları parçalanıyor. Bir zamanın ölüm makinaları, evlerde odun olarak kullanılmışlardır.

Versay'dan sonra, Almanya hakkındaki kararları protesto eden Berliniller.

tan ve Sırbistan'daki orduları tam anlamıyla bozguna uğrayıp dağılmış oldukları gibi ayaklanan kendi askerleri de başkent Sofya üzerine yürüyüşe geçmişlerdi. Bu zorunluluklar altında hala askerlerinin işgali altında bulunan tüm Yunan ve Sırp topraklarından çekilmeyi ve hafta yıllarda beri kendilerinin olduklarını ileri sürdükleri bölgeler üzerindeki haklarından da vazgeçmeyi kabul ettiler.

Aradan bir ay bile geçmeden, Filistin

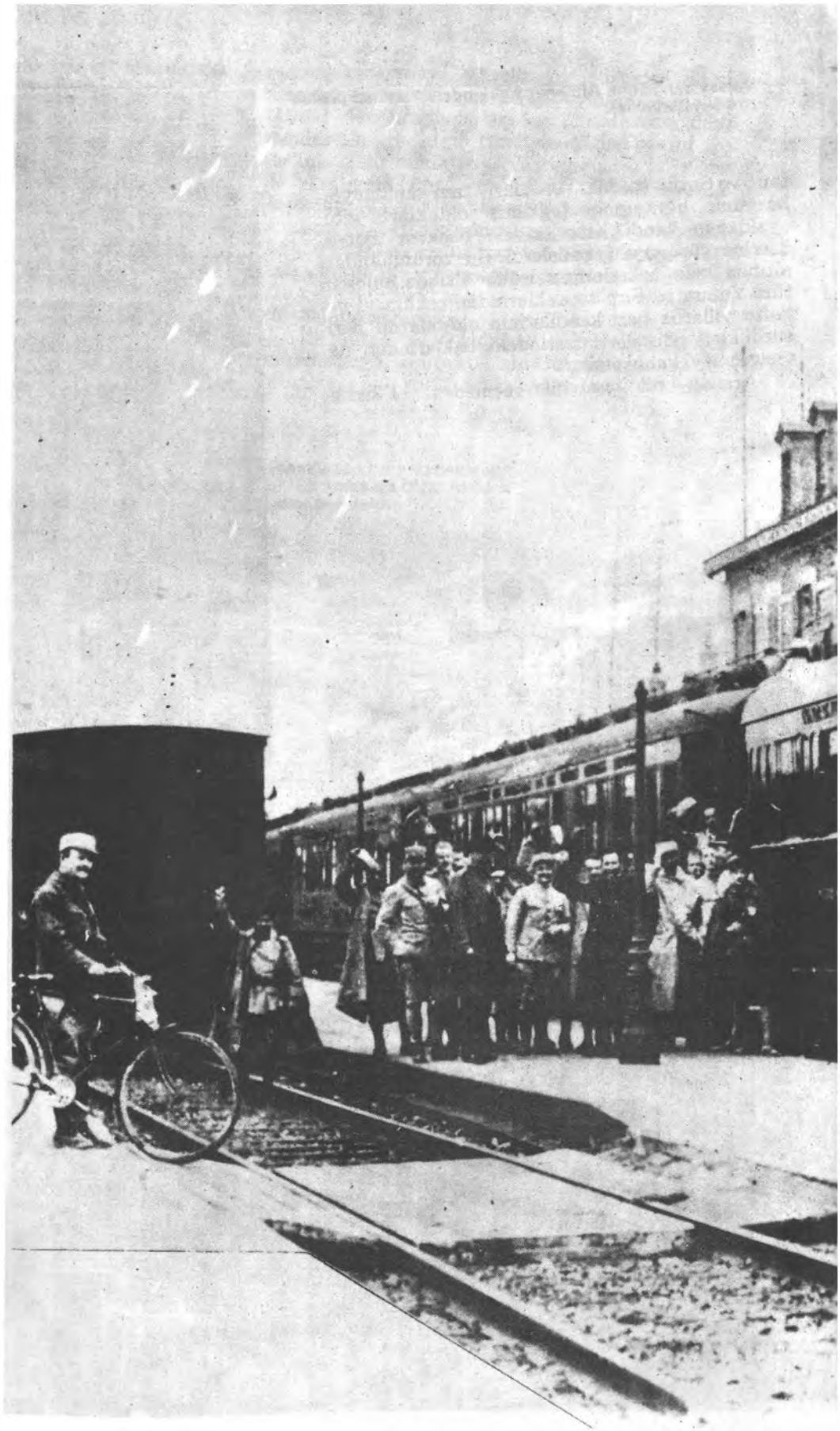

Mütarekenin Almanlara imzalatıldığı 2419 No'lu tren vagonu

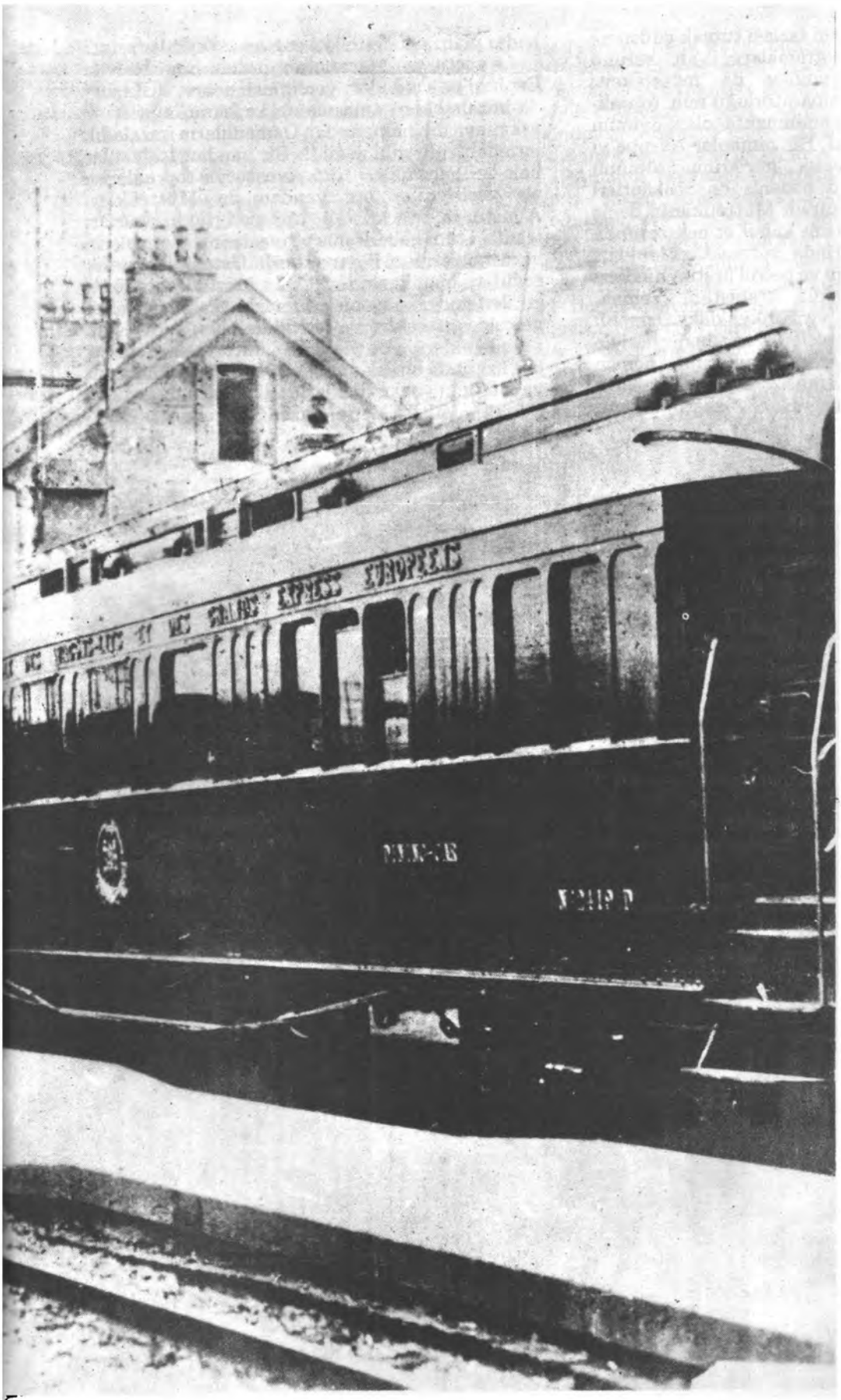
EXPRESS

ordusunun üçte ikisinden fazlası tutsak edilen ve kesin bir bozguna uğramaları an sorunu durumuna gelen Osmanlılar da mütarekeye yanaştılar. Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarında yüzyıllardır oynananmakta olan oyunun son perdesine gelinmişti. Bir zamanlar Avrupa'yı titreten Osmanlılar artık güçlerinin tümünü yitirmiş gibiydiler. Bu nedenle de başkentleri Konstantinople İstanbul)'un Müttefiklerin deniz üssü olarak kullanılmasını kabul etmek zorunda kaldılar. Dahası, ellerinde tutmakta oldukları Karadeniz limanı Batum ve petrol üretim merkezi Bakü'yü de vereceklerdi. Arabistan, Yemen, Suriye, Mezopotamya ve Kilikya'daki Osmanlı orduları silahları, gereçleri ve herşeyleriyle teslim oldular. Bu teslim olaylarının hemen ardından İngiliz ve Fransız kuvvetleri Türk topraklarını işgale başladılar, askeri olduğu kadar politik denetimi de sağlamaktaydılar artık.

Avusturya Macaristan ordularının İtalyan Cephesi'nde aldıkları yenilgiden sonra, 3 Kasım' da imzaladıkları anlaşmanın kapsamı, ağırlık ve aşağılayıcılık bakımından Osmanlıların imzaladıklarından kalır gibi değildi. Bir yandan İtalyanlar hak ileri sürdükleri tüm Avusturya topraklarını ele geçiriyorlar öte yandan da Müttefikler, Avusturya Macaristan İmparatorluğu sınırları içindeki tüm haberleşme ve ulaştırma işletmelerine ve sistemlerine el koyuyorlardı. Üstelik, Müttefik orduları, bu ülkenin toprakları üzerinde istedikleri ilerlemeyi hiç bir direnişle karşılaşmadan gerçekleştirecekler ve istedikleri her yeri işgal edebileceklerdi. Bu yıkık imparatorluğun toprakları üzerinde birçok yeni devlet, bağımsızlıklarını ya da hiç yoksa haklarını ilan etmekteydiler. Çünkü Müttefiklerin varlığı, onlara kendi

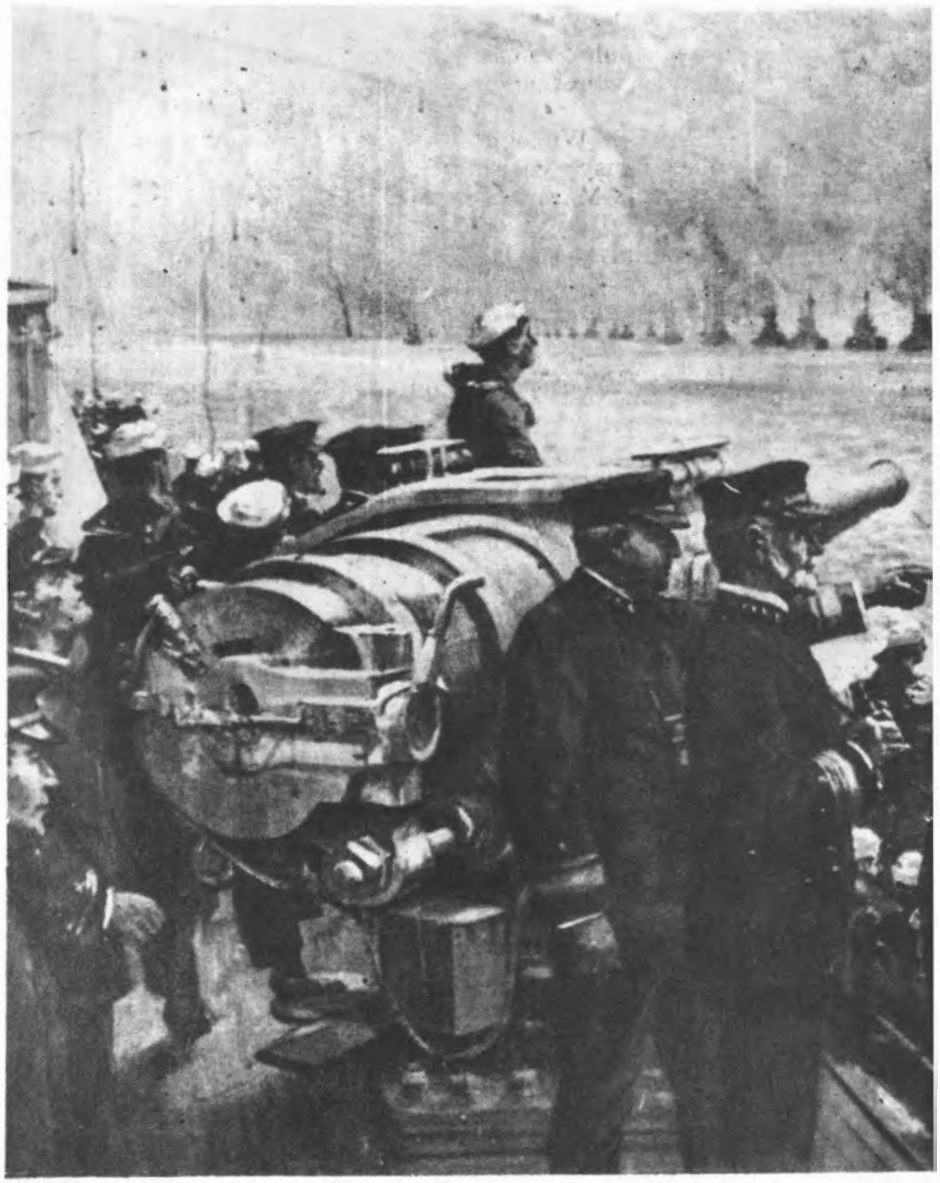

varlıklarını da tehlikesizce sürdürebilecekleri konusunda verilmiş bir güvence gibiydi. İşte yeniklerin topraklarında, Paris Konferansı'nın başlamasından iki ay önceki durum böyleydi.

YAPILAN ZARARIN ÖDENİLMESİ:

Ancak, tarihçilerin belirttiklerine göre, mütarekenin en ağır koşulları Alman İmparatorluğuna yönelikti. Avusturya Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan, doğrudan doğruya Müttefik ordularının ilerlemeleri ve ağırlıklarını ezici şekilde ortaya koymaları sonunda yenilmişler ve parçalanmışlardı. Oysa Müttefikler, Almanya'ya başka bir gözle bakıyor ve onun dostlarından daha güçlü olduğuna inanıyorlardı. Nitekim 12 Eylül günü Manchester'de yaptığı konuşmasında İngiltere Başbakanı Llyod George şöyle demekten geri kalmıyordu: "savaşın sonunda yalnız Prusya askeri gücü değil, Almanya'nın kendisi de yıkılmalıdır."

Aslında, biryandanMüttefikler için taze kan yerine geçen, Amerikan askerlerinin Avrupa'ya çıkmaları, öte yandan da Flanders topraklarındaki Alman istihkamlarının çökmesi, bu ikili amaca ulaşmayı oldukça kolaylaştırmış sayılabilirdi. Ama, aradan bir ay geçmişti ki, Fransa'daki İngiliz orduları Genel Kurmay Başkanı Sir Doulas Heig bir uyarı mesajı yolladı. Ardından da 19 Ekim'de Fransa'dan Londra'ya dönerek durumun her bakımdan iyi olmadığı gerçeğini yansıttı. Onun savaş hükümetine verdiği bilgiye göre,büyük kurtarıcı gözüyle bakılan ABD

Alman Açık Deniz Donanması'nın teslim oluşu.

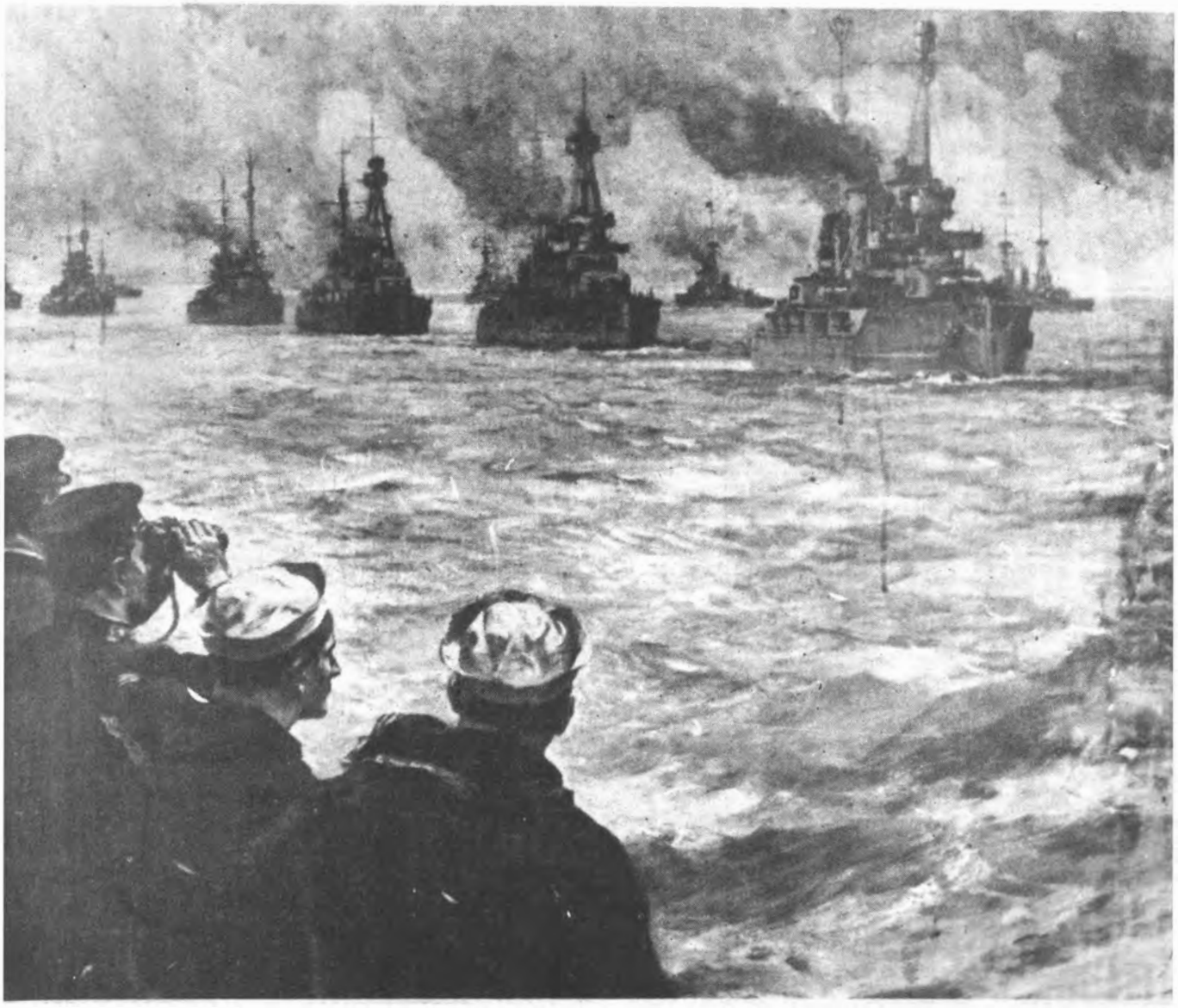

Whitehall'da toplanan kalabalık anlaşma konusunda haber bekliyor.

ordusu aslında: "kötü örgütlenmiş, disiplinsiz, yetersiz donanımlı ve kötü eğitilmiş..." bir orduydu. "Üstelik, çağdaş savaş tekniklerini de endişe verici şekilde önemsemiyorlardı..."Fransız ordusuna gelince, bu orduya güvenmek yersizdi. Çünkü hemen hemen dağılmış gibiydi Fransızlar. Sir Haig'in anılarında yazdıklarına göre, "İngiliz hükûmeti kendisini karar alabilmek yönünden yeterli ve güçlü göremedi. Bu yüzden de gerçek savaş 1919 yılı başlarında da sürdü."

Bu gelişmeler, Almanya'nın da, bir kez teslim olma kararı verdikten sonra bir daha kıpırdanıp silaha davranamayacak şekilde kıskıvrak bağlanması ve bunu gerçekleştirecek koşulları kapsayan bir mütarekeyi imzalamak zorunda bırakılması zorunluluğunu doğuruyordu Müttefikler için. Müttefiklerin inanışlarına göre, "mütareke maddelerinin gerektiği kadar sert olması, ilerdeki barış anlaşmasının gerçekleştirilmesinden de yararlı olacaktı."

Bir süre sonra, 11 Kasım 1918 tarihinde,Birinci Dünya Savaşı'nın dördüncü ve son mütarekesi imzalandı. Bu Almanya ile Müttefikler arasındaki mütarekeydi ve Almanlar kesin ve mutlak yenilgiyi kabulleniyorlardı. Lloyd George un ileri sürdüğü tüm koşullar tartışmasız kabul edildi. Prusya'nın askeri gücü kırılmış ve Alman ulusu da ciddi ve sert koşullara bağımlı kılınmıştı. Bu bölümde verilecek olan maddeler, Almanların barışı kazanmak için değil, savaşı bitirebilmek için nelere boyun eğdiklerini ve nelere katlanmayı kabul ettiklerini belgelemesi yönünden önemlidir:

Versay, 28 Haziran 1919. Arkaları dönük Alman temsilcileri Johannsenn Bell ve Hermann Müller anlaşmayı imzalıyorlar. Karşı sırada: Henry White, Lansing Wilson, Clemenceau, Lloyd George, Bonar Law, Balfour ve Milner.

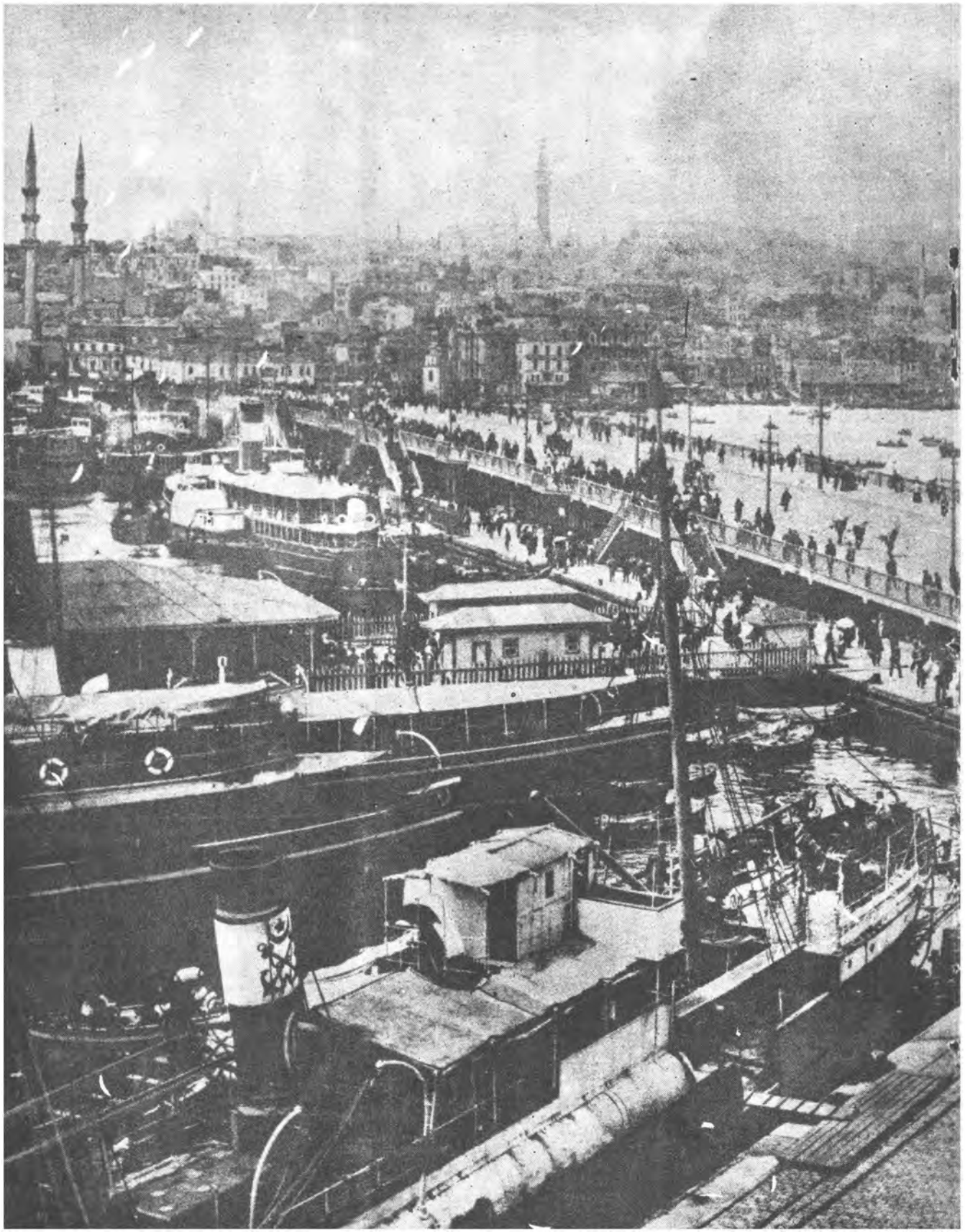

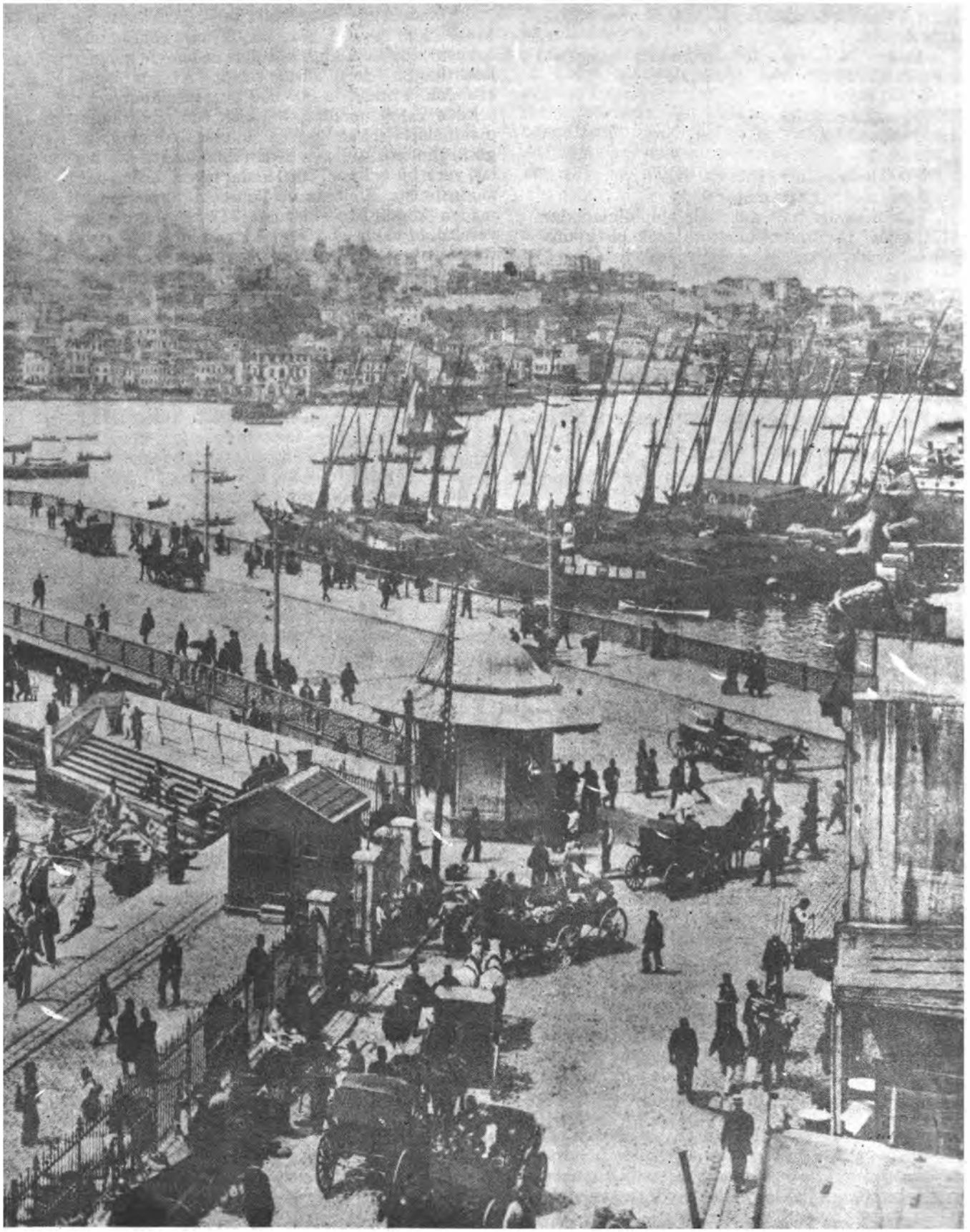

-İşgal edilmiş olan ülkelerin ivedilikle boşaltılması. Bu maddenin kapsamına, Belçika, Lüksemburg, Fransa ve kuşkusuz ki Alsas-Loren bölgesi girmekteydi

-Alman Ordularının iyi durumdaki aşağıdaki gereçlerinin Müttefiklere teslimi

5.000 tüfek
25.000 makineli tüfek
3.000 havan topu
1.700 uçak
5.000 lokomotif ve 150.000 vagon
5.000 motor (taşıt motoru)

Bütün bunların iyi durumda olup olmadıkları Müttefikler tarafından oluşturulacak bir komisyon tarafından incelenip denetlenecekti.

-Deniz kuvvetleriyle ilgili olarak,

Şu anda çalışır durumdaki bütün denizaltılar,
6 savaş kruvazörü,
10 savaş gemisi
8 hafif kruvazör
50 destroyer (bunlar Almanların en yeni yaptığı gemiler arasından seçilecekti.

Alman ordularının Rhin Nehri'nin Batı Yakası'ndan hemen çekilmesi ve bu bölgeyi Müttefiklerle, Amerika Birleşik Devletleri İşgal Komutanlığı tarafından denetlenmeye terketmeleri gerekmekteydi.

Bu mütarekenin imzalanmasıyla birlikte Almanya, toprak kazanma umutlarını kesinlikle yitiriyor ve hatta Alsas Loren'i bile terk etmek zorunda kalıyordu. Üstelik üç sözcüklü bir maddeyle de ağır, çok ağır mali ve ekonomik bir yükü yüklenmek zorunda kalmıştı: "Savaş zararlarının ödenmesi" Bu üç sözcüğün kapsamının ne olduğu konusundaki tartışmalar, anlaşmanın imzalanmasını izleyen oniki yıl boyunca sürekli tartışılacak ve bu tartışmalar giderek sürtüşmeye dönerek uluslararası ilişkileri bulandıracaktır. Bu bulanıklık içinde Adolf Hitler,Batı demokrasilerini eleştirmek ve onlara karşı savaş girişimlerini tamamlamak konularında yeterli dayanağı bulmaktan da geri kalmayacaktır. Yenilgi anında tartışmasız kabul ettikleri bu madde, Almanların savaş sonrası ve hatta İkinc Dünya Savaşı yıllarındaki en büyük ve sert tartışmalarının da konusu olmuştur.

Aslında, savaş zararlarının ödenmesi, yeni bir kavram değildi. Nitekim, Almanlar, 1870 yılında Fransızlar'a da böyle bir maddeyi kabul ettirtmişlerdi. Hem de savaşın Fransız topraklarında geçmiş olmasına aldırmadan.

Üstelik bu kere Almanların Fransa ve Belçika topraklarında olagetirdikleri zarar konusunda tartışma götürür bir yan da yoktu. Öte yandan, Müttefiklerin görüşlerine göre, Alman toprakları üzerine hafif nitelikte bazı hava akınları yapılmış ve bombalar bırakılmıştı. Ama bunun olagetirdiği zarar, kuşkusuz ki yoğun Alman hava saldırılarının özellikle Londra'da yarattığı zararla ölçülemezdi. Üstelik Almanlar savaş gemileri, İngiltere'nin doğu kıyısındaki savunmasız kıyı kentlerini bombalamasına ne demeliydi?

Almanların yol açtıkları zarar korkunçtu ve Müttefikler bunun çok küçük bir bölümünün savaşın zorunlu kıldığı koşullar nedeniyle gerçekleştirildiğini ileri sürüyorlardı. Alman işgali altındaki Fransa'da 300.000 ev oturulamayacak şekilde tahrib edilmişti. Altı bin fabrikanın makinaları sökülmüş ve bunlar Almanya'ya götürülmüştü. Lille ve Sedan'daki tekstil fabrikaları yerle bir edilmiş, 2000 kadar işyeri de ortadan kaldırılmıştı. Roubaix ve Tourcoin yörelerindeki maden kömürü ocaklarının 112'si yıkılmış ve yeraltında yaklaşık 1500 kilometrelik galeriler ya çöküntü ya da taş tıkama yoluyla kullanılamaz duruma getirilmişlerdi. Yenilgi başlayıp da geri çekilme zamanı geldiğinde de Alman orduları yolları üzerinde ne bulurlarsa yakıp yıkmışlar, 1000 kilometrelik demiryolunun ve 1000'den fazla köprüyü havaya uçurmaya çekinmemişlerdi. Hemen tüm evler yağmalanmış ve kiliselerdeki değerli eşyalar da soyulup Almanya'ya götürülmüştü. Fransa'yı işgalleri altında tuttukları dört yıl boyunca bir milyondan fazla sığır, gene bu sayıda küçük baş hayvan 300.000'den fazla da at ve eşek Almanlar tarafından sürülüp götürülmüştü. Bu tam anlamıyla bir "vandalizm" di.

Askeri seferlerin sonuçlarından da büyük zararı görenler Belçika ve Fransaydı, Almanya değil. Savaştan sonra Fransızlar 300.000.000 metre dikenli tel ve 250.000.000 metre küb siperi yeniden yararlanılabilecek şekle sokmak zorunda kalmıştı. Düşen mermiler nedeniyle tarım alanlarının büyük bir bölümü verimsizleşmiş ve yıllar boyunca patlamamış şarapnellerin ya da sızıntı yapan gaz bombalarının zararını yerli halk ölerek ya da zehirlenerek çekmek zorunda kalmıştı.

İngilizler de en az Fransızlar ve Belçikalılar kadar savaş ödentilerine önem veriyorlardı. Savaş boyunca Almanlar, beş İngiliz hastane gemisini torpillemişler ve ölenlerin dışında milyonlar Sterlinlik onarıma yol açmışlardı. Almanların ünlü U-gemileri, ticaret filolarını onulmaz zararlara sokmuştu. Bunlar, silahsız ticaret gemilerinden yüzlercesini, hem de uyarıda bulunmadan torpillemişler böylelikle de milyarlar değerinde mal ve binlerce can kaybına yol açmışlardı. İngilizlerin gemi kaybı 8.000.000 tonu buluyordu. İngilizlerin dışındaki gemi ve yük kayıplarıysa şöyle sıralanıyordu;

ABD, Fransa ve İtalya
Norveç (tarafsız)
danimarka, Hollanda, İsveç
2.000.000 ton
1.000.000 ton
200.000 ton

Denizaltı savaşının zararlarını kimse tahmin edemiyordu bile.

Kuşkusuz ki Müttefikler de Almanların bu saldırıları karşısında eller kollar bağlı oturup durumu seyretmemişlerdi. Uygulanan ambargoya

büyük önem verilmiş ve bunun başarıya uğrayabilmesi için yaklaşık 500.000 Almanın açlıktan ölmelerine göz yumulmuştu. Ama savaşın bittiği o günlerde, Almanların neden oldukları acılar ve yaptıkları zulüm karşısında bu açlıktan ölenleri gözönüne alacak durumda değillerdi Müttefikler, yalnızca savaşın kendilerinde açtığı yaraların onulmasını istiyorlardı, madalyonun öbür yüzünü düşünen bile yoktu bu zafer anında.

Fiziksel zararların ödenmesinde, ruhsal acıları gidermek amacıyla, altının temel alınması istenmekteydi.

"ALMAN LİMONUNUN KURUTULMASI":

Barış görüşmelerinin başlamasından önce yapılan İngiliz genel seçimlerinde seçmenlerin en fazla üzerinde durdukları vaad, ağır savaş ödentilerinin elde edileceği konusundakilerdi. Aslında tüm mantıklı politikacılar kamuoyunun bu sert ve bilinç dışı tepkisini ve isteğini

Barış Konferansı'nda Suudi Arabistan'ı temsil eden Prens Faysal (daha sonra Kral Faysal olacaktır) Ünlü Lawrence (erkeplen sağdan ikinci) ile birlikte Arapların bağımsızlığını istemişler ancak bu Müttefikler tarafından bir yana itilmiştir.

yumuşatma çabası göstermekten geri kalmamışlardı ama... Ancak aralarından ikisi bunun tam tersini yaptılar. Sir Auckland Geddes Londra'da yaptığı bir konuşmasında kendisini dinleyen coşkun kalabalığa: "Alman limonunu kurutuncaya dek sıkacağız. Öyle ki, yalasalar bile bir damla su bulamayacaklar" diyordu. Lloyd George ise Bristol'da yoğun bir kalabalığa "Almanlar, neden oldukları acının bedelini ödeyecekler Paralarının kalmadığını söylerlerse biz ellerimizi sokup ceplerini arayacağız" demekten geri kalmamıştı. Aslında bu onun gerçek görüş ve düşüncelerini yansıtmıyordu. Çünkü o daha savaşın sona erdiği andan beri Almanlara karşı ılımlı bir davranış uygulanmasından yanaydı. Gerçekten de, anılarında da belirttiği

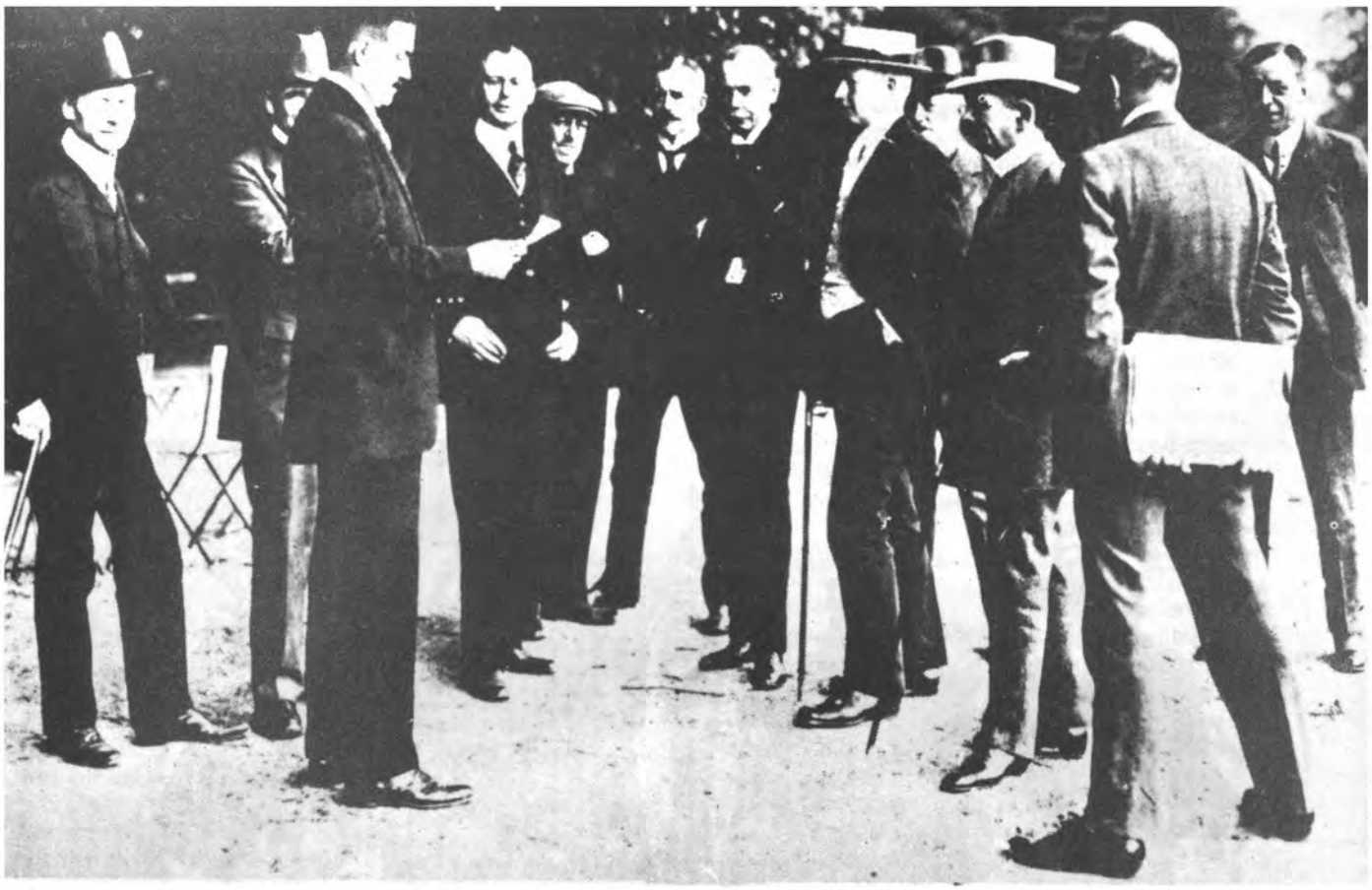

Versay'de Alman temsilcileri. Yalnızca onur kırıcı maddeleri değil, aynızamanda 'Savaş Suçlusu" olmayı da kabul etmek zorunda bırakıldılar.

gibi, Almanlar'a aşırı baskı yapılması ve çok ağır bir anlaşmayı imzalamak zorunda bırakılmaları durumunda, Berlin'in Bolşevikliği seçeceğinden ve ondan sonra da tek kuruş bile ödenti alınamayacağından içtenlikle korkmaktaydı.

Gizliden gizliye, Lloyd George, yakın adamları aracılığıyla parlamento ve orduya baskı yapıyor ve Almanya ve Avusturya'da açlıktan kıvranan milyolarca insanı yiyecek gönderilmesini sağlamaya çalışıyordu. Amacı, Alman ve Avusturyalılarda, yapılacak barışın kendilerine kötülük değil, bolluk getireceği inancını yaygınlaştırmaktan başka birşey değildi. Ama kamuoyunun bu türden duygusal oyunlara inanacak ya da durum değerlendirmesi yapacak hali yoktu. O zamanlar bakanlık yapan Winston Churchill'in belirttiği gibi: "başbakan ve yardımcıları, uygulamalarda gösterdikleri duygusallıkla kamu oyunda büyük hayal kırıklığı yarattılar. Çünkü kahraman halkımız çok acılar çekmiş ve elinde hiçbir şeyi kalmamıştır. Şimdi çok şeyler beklemektedir. Onların coşkun duyguları yeterli bir baskı aracı olmalıdır. Sakat ve aç asker yığınları caddelerimizi doldurmuştur. Geri dönen savaş tutsaklarından çektikleri acı ve işkencelerin öykülerini dinliyoruz. Yenik düşmanımıza karşı duyulan nefret ve onun cezalandırılması isteği, savaşın acılarını tatmış olan milyonlarca vatanda şımızın yüreklerinin derinliklerinde tutuşmaktadır. Çatışma anlarında en azından direniş gösteren milyonlarca İngiliz, şimdi çektiklerinin acısının çıkartılmasını ve suçluların cezalandırılmalarını istemektedir... Benim kendi bölgem olan Dundee'de bile, yaşını başını almış, saygıdeğer, ortodoks düşünceli ve yaşamları boyunca Liberal kalmış kişilerin suçlara karşılık ceza istediklerini görüyorum. Bütün ülkede en sert tutum, bu seçimlerde yedi milyonu da ilk kez oy kullanacak olan kadınlarda görülmektedir. Bu ortam içinde devlet politikası ve ulusal gururun öncelikle düşünülüp düzenlenmesi gerektiği görüşündeyim."

Tıpkı Lloyd George gibi Churchill'de ılımlı bir barıştan yanaydı ve çağrısın da bu yolda yapıyordu O da Almanya'nın Bolşevikleşmesinden korkuyor du. Ama, Lloyd George, 1919 Ocak'ında Paris'e gittiğinde Fransızların savaş ödentisi konusunda kesin kararlı olduklarını ve anlaşmada elde edebilecekleri herşeyi almak azmında bulunduklarını görmekte gecikmedi.

Barış Konferansı'nda Lloyd Georg'un karşısındaki en büyük engel kendi kamuoyu ve genel seçimlerdi. Biliyordu ki, Avrupa'nın içinde bulunduğu ortamda ve İngilizlerin istekleri karşısında kendi ılımlı görüşlerini kabul ettirmeye çalışması durumunda, seçim şansı büyük ölçüde tehlikeye düşebilecektir. Buna karşın Llyod George görüşmeler boyunca denetim ve yönetim egemenliğini eline almaya çabaladı durdu. Ne var ki geçirdiği rahatsızlığın verdiği zayıflık ve politik durumundaki gerileme, onun önerilerine ve isteklerine uygun bir barışın gerçeklemesini engellemiştir.

Paris'te, İngiliz başbakanı'nın ılımlıların önderliğini yaptığı görüldü. Sanki ulusal çıkar ve tepkilerin üzerindeymişçesine bir davranış içindeydi. Çatışmalı oturumlardan kaçınıyor ya da arayı bulmak için çaba gösteriyordu. Ama, İngiliz Avam kamarası, onun ülkesinde seçimlerin yapılacağını asla unutmasına izin vermiyordu. Savaş ödentisinin, Almanya'nın ödemek zorunda olduğu rakamlara göre değil, ödeyebileceği tutarlara göre hesaplanacağının kesinlik kazanmasından sonra 370 Avam Kamarası üyesi çektikler ortak bir telgrafla onu kınadılar. Telgraf şu sözlerle bitiyordu: "Sizin ülkemizin yüksek çıkarlarını savunmak amacında olduğunuza sonsuz güvenimiz olmakla birlikte, çeşitli seçim konuşmalarımızda bize sorulanlara dayanarak bu konferansta gerçek düşüncelerinizin doğrultusu da çalışıp çalışmadığınızı da sormak isteriz?"

Bu açık cepheleşmeyi anladıktan bir hafta sonra Lloyd George Londra'ya döndü. Avam Kamarası'ndaki konuşmasında, Paris'te beş kıtanın geleceğini saptayan bir konferansta hazır bulunduğunu hatırlattı. Üyelere, en azından on

Görüşmelerden bir an. Solda İngiliz heyeti ve Lloyd George, Sağda İtalyan heyeti ve geri planda Fransızlar.

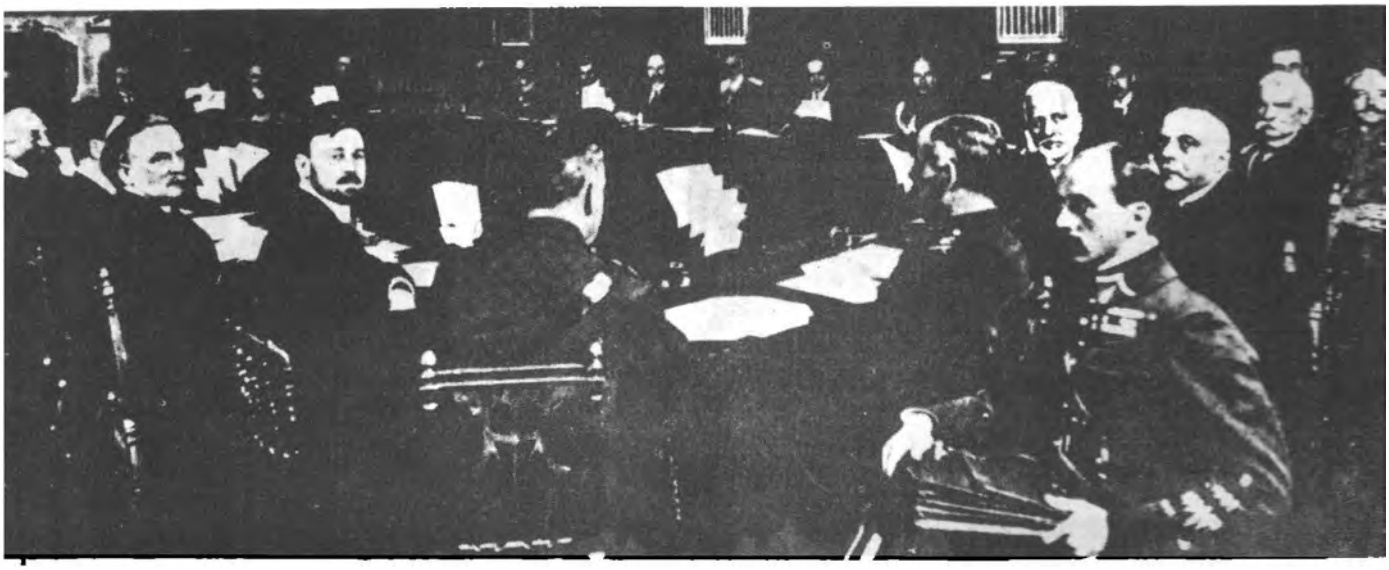

Fransızların duygularını dile getiren bir afiş, Clemenceau Kayzer'i suçlarından arıtıyor.

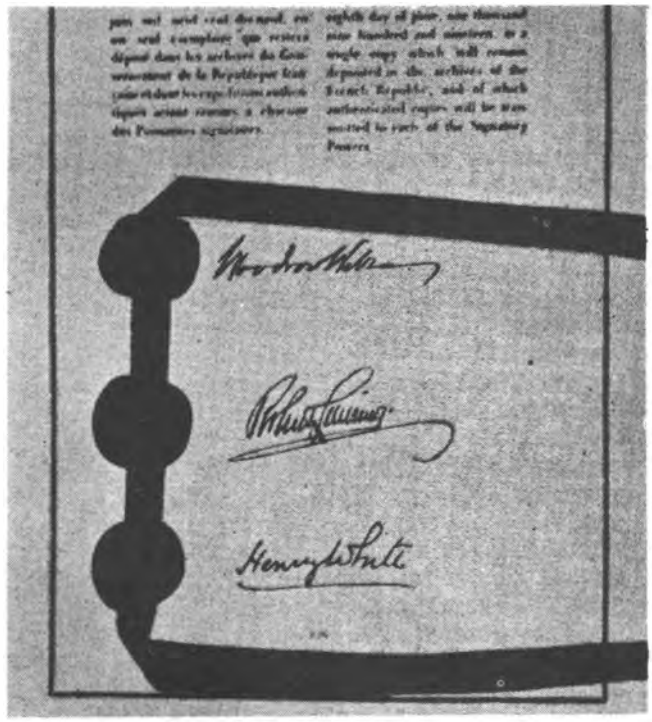

Versay Anlaşmasındaki ABD heyeti imzaları. Ancak, temsilcilerin imzalamasına karşın ABD kongresi anlaşmayı onaylamış değildir. Wilson'un ütopik idealizmi, savaşın son belgesinde de iz bırakmıştır.

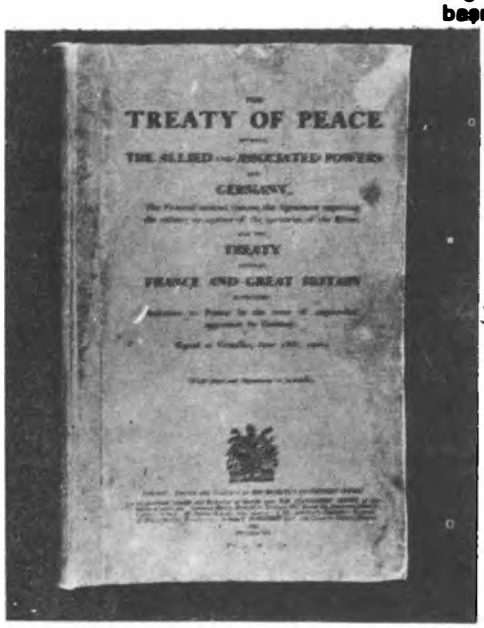

Versay Anlaşması'nın İngiltere'de satılan metni. Anlaşmaya Varılırken Lloyd George Fransızlarınpertliklerini yumuşatmaya çalışmış ancak başarı kazanamamıştır.

Versay Anlaşmasından sonra yayınlanan bir gazete başlığı. Savaş boyunca yurtseverlik örnekleri veren İngiliz basını, anlaşmadan hoşnut olmayan grupların başında geliyordu.

Yeni Çekoslovak devletinin ilk pulu.

yeni devletin doğduğunu, bölgesel, askeri ve ekonomik sorunların doruk noktaya çıktıklarını belirterek:"bütün bu sorunları bir telgrafla çözümleyemezsiniz" dedi. Konuşmasının ilerki bölümündeyse, bazı hataların yapılmış olması durumunda bile, yeni kurulan Uluslar Birliği'nin geleçekte bunları rahatlıkla düzeltebileceği görüşünü savundu.

Bir saat boyunca protesto edildi, haykırışları sessizlikle karşıladı ve konuştu konuştu... Sonunda Avam Kamarası'nın gönlünü kazanmayı başarayı da bildi.

LLOYD GEORGE ARABULUCU ROLÜNDE

Paris'e geldiğinde Lloyd George, yokluğunda olağelen gelişmeler ve özellikle Fransızların vermiş oldukları ödünlerle karşılaştı. Bağımsız bir Ren devleti kurma umutlarını yitiren Fransızlar ayrıca Danzig'in Polonya denetimine sokulmasını da kabul ettirememişlerdi Konferans'a. Ama gene de genel kapsamıyla Fransızların istekleri karşılanmış sayılırdı.

Barış konferansının sürdüğü günlere değin anılarında Lloyd George, amacının örneğin otuz yıl gibi kısa süreli değil, kalıcı ve uygulanıcı bir barış anlaşmasının imzalanması olduğunu yazmaktadır. Çünkü çok iyi bilmektedir ki, Almanya'yı ağır şekilde cezalandırıcı nitelikteki tüm hükümler barışın kalıcılık süresinin biraz daha kısalmasına neden olacaktır. Buna karşın, kısa süreli fakat kesin bir barış için Almanların alabildiğince cezalandırılmalarından yana olanlar çoğunluktaydı. Oysa Almanların cezalandırılıp aşağılanmalarından yarar sağlayacak tek taraf Bolşevik Rusya olacaktı. İngiltere temsilcisine göre, Kısılmış ve yenilik Almanları destekleyecek olan arsalar, böylelikledünyanın en başarılı girişimcilerini de kedi yanlarına almış olacaklardı ki, Lloyd George bunu en büyük tehlike olarak görüyor ve göstermeye çalışıyordu.

Daha sonra anılarında: 'yaratacağımız barış, bizim barışımız, adil, eşitlikçi, dürüst ve her türlü öç duygusundan arınmış bir barış olmalıydı. Bu barışla Avrupa'nın geleceğini kurtarmış olabilirdik' diye yazacaktır.

Almanların başka bir devletine gemenliği altına sokulmasına da karşı çıkıyordu Çünkü inancına göre ki bu inancının doğruluğundan emindi Almanlar: 'onurlu gururlu, ve yaratıcı bir ulustu. Üstelik, kendilerinin dışında kalan ırkları aşağı gördüklerinden şimdi olduğu gibi gelecekte de birçok sorumların kaynağı olabilirlerdi.'

Oysa Fransızlar, Lloyd Georg'un düşüncelerini bir türlü anlamıyorlar ve onun Almanlara karşı takındığı tutumu 'Alman yanlılığı' olarak nitelendirmekten de geri kalmıyorlardı. Fransa Başbakanı ve konferanstaki temsilcisi Clemenceau: 'Eğer İgilizler Almanları bu denli seviyorlarsa' diye başlayan konuşmasında, İngilizlerin karadan saldırıya ve istilaya uğramamış bir ada devleti olduğunu belirterek Lloyd Georg'u oldukça iğneledi. Lloyd George en çok kendilerinin bir 'denizci devlet' olarak nitelendirilmelerine kızmıştı.'Almanlara kinleri olan Fransızların bu konferansta gerçekten ilgilendikleri tek konu, Danzig Almanları'nın Polonyalıların egemenliği altına sokulmasıdır' dedi.

Fransızların amacı aslında açıktı: daha o günlerde bile, tüm savaş kayıplarına karşın, Fransızlardan nüfus olarak iki kata yakın fazla olan Almanlara karşı ellerine geçen bu olağanüstü olanaktan alabildiğince yararlanmak istiyorlardı. Henüz, o zafer sarhoşluğu içinde gün gelip de Almanların öç almak için dünyayı yeniden kana bulayacakları korkusu yoktu ama, Celemenceau belki de bir önseziyle Fransa'nın Almanlara karşı en sağlam şekilde korunmasının sağlanması peşindeydi.

Lloyd George'un Paris'te şiddetle karşı çıktığı ikinci bir konu da Polonya Almanların nüfus bakımından üstün ve etnik oldukları bölgelerin Polonya'ya devredilmesiydi. Ama bütün karşı çıkışı, Fransa'nın Alman İmparatorluğu topraklarını parçalama arzusunu kırmaya yeterli değildi.

'Alman asılların, kendi toprakları dışında ve bir takım küçük ve güçsüz devletlerin topraklarına yerleştirilmelerine şiddetle karşıyım. Dünyanın en güçlü ve savaşçı insanlarından biri olduklarını kesinlikle kanıtlayan Almanlar, ilerde öç almak istediklerinde kendilerini çevreleyen bu küçük devletleri rahatlıkla ezecek ve yeniden bizlerle karşı karşıya kalacaklardı. Üstelik bu küçük devletlerin ki hemen hiç birinin o tarihlere dek dengeli ve sürekli bir hükümeti olmamıştır nüfuslarının büyük bir bölümü de topraklarından zorla kopartılarak oralara sürülmüş Almanlardan oluşacaktır. Aklın alabileceği öneri değildir bu... Ama paris konferansının sürdüğü günlerde kimse bunları düşünemiyordu.Oysa ki, yakın bir gelecekte Doğu Avrupa'dan başlayacak bir savaşın içine girilmesi kaçınılmazdı...' der anılarında. Aslında Lloyd George'un haklı, hem de çok haklı olduğunun tarih önünde kanıtlanması için otuz yıl bir yana, yirmi yıl beklemek yerinde olacak ve İkinci Dünya Savaşı Polonya'dan patlak verecektir.

Aslında Versay Anlaşması, ne Fransa'nın umduğu kadar sert ve cezalandırıcı, ne de İngiltere'nin (daha doğrusu Lloyd George'un) istediği kadar ılımlıbir kapsam taşır.

Bazı maddelerden örnekler vermek bile. Versay anlaşmasının yukarda sözü geçen niteliğini kanıtlamaya yetecektir:

Madde 80: Almanya ile Avusturya, herhangi bir birleşme girişiminde bulunamazlar.

Madde 100: Danzig Alman İmparatorluğu topraklarından çıkartılmış ve 'Serbest Şehir' statüsüyle, Polonya gümrük sınırları içine sokulmuştur.

Madde 118: Almanya, Avrupa dışındaki topraklarının ve ayrıcalıklarının tüm haklarını terk etmiştir Bu toprak ya da hakların kaynaklarının

C- Anlaşmalardan sonraki Avrupa haritası. Görüldüğü gibi Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun eski toprakları üzerinde üç yeni de vlet doğmuştur: Avusturya, Macaristan ve ekoslovakya. Polonya, Avusturya - Macaristan ve Rusya'den toprak almıştır. Fransa Alsas-Loren'i geri alırken Yunanistan da Bulgaristan'ın Ege kıyılarındeki topraklarının sahibi olaktadır.

B- Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanışı ve hanti toprakların hangi devletlere verildiğini gösteren Doğu Haritası:

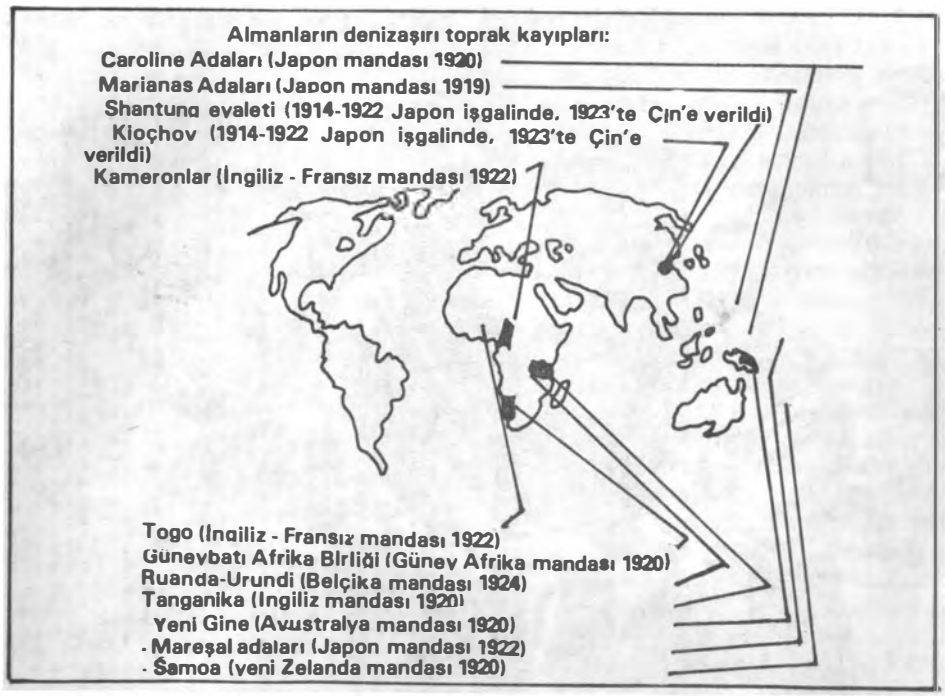

Madde 153: Alman İmparatorluğu'nun Mısır' daki tüm varlıkları ve hakları. hiçbir karşılık ödenmeksizin Mısır hükümetine devredilmiştir.

Madde 156: Almanların Çin'de yaptırtmış oldukları tüm denizaltı tezgahları ve aldıkları üslerle bunların tüm hakları Japonya'ya devredilmiştir (Aslında bu madde, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Birinci Dünya Savaşının yenginlerinin en büyük sorunu olacak ve Japonların da Almanya'nın yanında savaşa katılmasıyla, bu tezgah ve üslerden doğrudan doğruya Almanya yararlanmış olacaktır.)

Anlaşmanın askeri alandaki maddelerinin kapsamının düşünülmesi bile çok kolaydır:

Alman ordusu, 100.000 askeri aşmayacak şekilde sınırlandırılmıştır.

Almanya'nın dünyanın hiçbir devletinden ve hiçbir koşul altında silah ya da cephane ithal etmesi kesinlikle yasaklanmıştır.

Askeri eğitim yasaklandığı gibi, üniversite ya da spor kulüplerinde savaş oyunu niteliğindeki sporların yapılması kesinlikle yasaktır.

Rhen topraklarındaki tüm siperler ve savunma hatları kaldırılacaktır.

Denizlerdeki Alman güçü kesinlikle aşağıdaki şekilde sınırlandırılmıştır:

Altı savaş gemisi,
Altı hafif saldırı gemisi
Oniki torpido teknesi
15.000 kişilik mürettebat.

Görüldüğü gibi, Alman deniz kuvvetlerinin

A- 1914'ten önce Alman egemenliği altındaki Avrupa

Yaralı Arkadaşlarını taşıyan İtalyan askerleri

ne olduğu önem taşımaz. (Bu maddenin anlamı, Almanların 1914'ten önce ellerinde bulunan tüm ticaret olanak, ayrıcalık ve haklarından yoksun kalmalarıdır. Öyle ki, Almanları Şanghay'da açmış oldukları bir okulun mülkiyeti bile onlardan alınmış ve Fransızlarla Çinlilerin denetimine verilmiştir. Savaşın sorumlusu olmayan bazı iş adamlarıyla girişimcilerin savaş öncesinde, Çin, Siam, Liberya, Mısır ve Fas'taki tüm anlaşmaları ya da başlatılmış işleri yüzüstü bırakılmak zorunda kalmıştır.)

gücü sıfıra indirildiği gibi, bu devletin tek bir denizaltı sahibi olmasına bile izin verilmemiştir. Bu da ileriki yıllarda Almanların gizli tersane ve tezgahlarda gemi yapımına girişimlerinin temel nedeni olacaktır.

Anlaşmanın bir maddesi vardır ki 'ölü doğmuştur' Versay Anlaşmasının 227. Maddesi, Alman İmparatoru Kayzer Wilhelm'in yargılanmasıyla ilgili olup şöyle der:

Madde 227: Alman İmparatoru, savaşın en büyük sorumlusu olup, Avrupa'nın kutsal ahlak

ve mülkiyet haklarına saldırılmasına önayak olmuştur. Bu nedenle, bir İngiliz bir Fransız, bir İtalyan, bir Amerikalı ve bir Japon yargıçın oluşturacağı mahkeme tarafından yargılanacaktır.

Oysa, bu hiçbir zaman gerçekleştirilebilecek bir iş değildi. Nitekim, İngiliz kamuoyunun 'Kayzer'i asılım' şeklindeki çıkışlarına karşın Lloyd George konunun üzerine gitmedi. Fransızlar, Hollanda'dankendilerine sığınmış olan Kayzer'i geri vermesini istediler. Hollanda reddetti ve İngilizler kesinlikle seslerini çıkartmadılar. Kayzer yaşamının sonuna dek güvenlik içinde yaşayacaktı.

SAVAŞ SUÇU:

Anlaşmanın 231. maddesi üzerindeki tartışmalar uzun sürmüş, ancak 'Savaş suçu' adını alan bu maddenin kapsamı, sonunda İngilizlerin bile aşırı buldukları şu şekliyle gerçekleşmiştir:

Madde 231: Müttefik ve Dost devletlerin hükümetlerinin iddiası ve Alman hükümetinin onaylamasıyla Almanya, kendisini ve bağlaşıklarını savaşa sokmanın, her ikisinin oluşturdukları zararın sorumluluğunu üstlenmektedir. Bu neden le savaşın yenginleri olan Müttefikler ve onların dostları olarak kendilerini destekleyen diğer devletler ve yeniklerin toprak üzerinde yaşayan azınlıklar, bu savaşın acılarını giderecek, zararlarını düzeltecek girişimlerde bulunmak hakkına sahiptirler.'

Aslında almanlar için olduğu kadar savaşta onların yanında çarpışmış bağlaşıkları için de çok ağır olan bu madde, savaşın sona ermesinin kesinlik kazandığı günlerde İngilizlerle Fransızlar arasında kararlaştırılmış ve Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson'a bir mesajla iletilmişti. 4 Kasım 1918 tarihinde Versay'dan yollanan bu mesaj şöyle başlar: 'Bizler (Müttefik hükümetler) savaşın olagetirdiği zararların Almanya tarafından ödenmesini uygun görmekteyiz. Çünkü bütün zarar, Alman ordularının sivillerin yaşadığı Müttefik topraklarına saldırmalarından doğmuştur...'

Aslında Almanlar, Belçika, Lüksemburg ve Fransa'ya saldırdıklarını asla yadsımadıklarından bu gerekçe yeterli ve adil olarak görülmüştür Ancak görüşmeler sırasında, iş savaş alanı olmamalarına karşın, insan ve gereç olarak savaşa fiilen katılan denizaşırı devletlerin örneğin ABD, Avustralya Hindistan, Kanada ve hatta İngiltere'nin de bu ödentiden pay alması gerektiği ortaya atılmıştır.

Paris Anlaşmasında istenenve kabul ettirilen savaş ödentisinin tutarı tam 24.000.000. 000 Sterlindir. ancak, bir çok ara anlaşmalar ve konferanslar sonunda bu tutar azaltılmış ve sonunda, 1932 yılında Lozan'daki bir toplantıda da alman savaş ödentileri son bulmuştur. İşin ilginç yanı, İngiltere'nin ABD'ne olan savaş borçlarını 1960'ların sonuna dek ödeyegelmiş olmasıdır.

YENİ SINIRLAR:

Savaş, Avrupa'nın sınır yapısını temelinden değiştirdiği gibi, özellikel Emperyalist yayılmanın gereği olarak ogüne dek elde edilmişolan deizaşarı topraklar, sömürgeler üzerinde de büyük değişikliklere yol açmıştır.

Görüşmeler süresince, yeni sınırların en kolay ve güvenli şekilde savunulabilecek sınırlar olmasına da özen gösterilmiştir. birçok sınırlar, müttefiklerin isteklerine göre değil, bu bölgelerde yapılan halk oylamaları (plebisit) sonuçlarına dayanılarak saptanmıştır. Örneğin, Doğu Prusya da yapılan oylama, bölgenin esinlikle Almanya'ya bağlı kalmasını sağlamıştır. Avusturya'nın iki sınır bölgesi için yapılan oylamalar da aynı sonucu vermiştir. Saar, 15 yıl süreyli Uluslar Topluluğu'nun gözetimi altında kaldıktn sonra, almanya'ya bağlamak yolunda oy kullanmıştır. Silezya'daki oylama sonucu kesin olmadığından bu zengin endüstri bölgesi Polonya ile Almanya arasında bölüştürülmüş ve İkinci Dünya Savaşı'nın temel kaynaklarından biri yaratılmış olmuştur.

Almanların uğradıkları kayıplardan ikisi çok ilginçtir: 1871 Savaşı'nın bir armağanı olan Alsas-Loren ve daha 18. Yüzyıl'da egemenliğine son vermeye başladıkları, böldükleri Polonya. Polonya, tarihi boyunca egemenlikle kölelik arasındaki dengesizliğinden ve gene geçici bir süre için kurtuluyor ve bağımsız bir devlet oluyordu Versay Anlaşmasıyla.

En büyük sınır değişiklikleri Avusturya Macaristan İmparatorluğu sınırlarında yapıldı. Savaşın bitiminden önceki birkaç hafta içinde Çekoslavaklar bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. Üstelik, yapılan anlaşmalarla bu yeni devlete cömertçe toprak verildiği görülmektedir. Yugos-

Türk hastahanesi

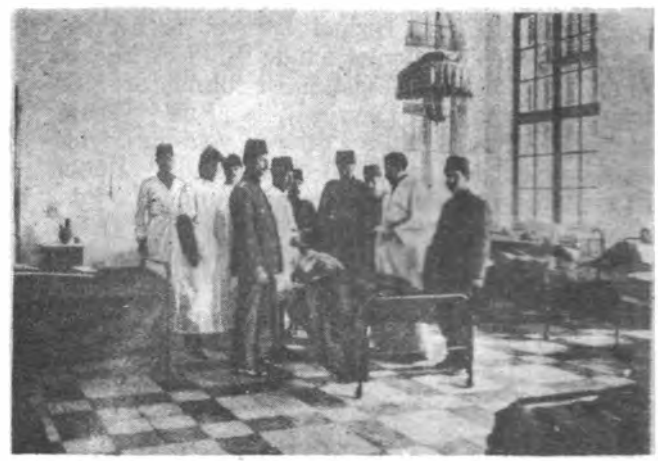

lavya da aynı davranışı uygulamış ve yeni güney Slav Krallığını kurmak için, yüzyıllardır içlerinde besledikleri umutla işe girişmişlerdi? Müttefiklerin bu devlete de cömert davrandığı görülmektedir. Polonya ise hem Almanya'dan hem de Avusturya-Macaristan'dan toprak aldı. Müttefikler, Polonya'nın Bolşevik Rusya ile bir tampon oluşturacak şekilde genişletilmesinden yanaydılar. Üstelik bu devlete doğuda ve Rusya'nın zararınaoldukça önemli toprak parçaları verildi. Yalnız Müttefikler'in bu devlete de cömert davrandığı görülmektedir. Polonya ise hem Almanya'dan hem de Avusturya Macaristan'dan toprak aldı. Müttefikler, Polonya'nın Bolşevik Rusya ile bir tampon oluşturacak şekilde genişletilmesinden yanaydılar. Üstelik bu devlete doğuda ve Rusya'nın zararına oldukça önemli toprak parçaları verildi. Yalnız Müttefikler, askeri bakımdan Beyaz Rusya, Ukrayna ve Lituanya'nın savunmasını doğrudan doğruya Polonya ordusuna bırakıyorlardı. Bulgaristan'da yenikler safında olduğundan toprak kaybına uğradı. Ege denizi üzerindeki tüm haklarını unutmak ve bu bölgedeki topraklarını Yunanistan'a terketmek zorunda kaldı. Aslında Avusturya'nın uğradığı tek gerçek toprak kaybı vardı o da İtalya'ya verilen Güney Tiroller... Geriye kalan tüm topraklar aslında Avusturya'nın olmayan, savaşlar yoluyla ele geçirilmiş topraklardı. En kötü duruma düşen devletlerden biri, belki de birincisi, kuşkusuz ki Macaristan'dı. Macarlar bir anda kendilerini Çekoslavakya, Yugoslavya ve Romanya ile çevrelenmiş ve tümüne de toprak vermiş durumda buldular.

Aslında, savaştan en büyük toprak kaybına uğrayarak çıkan devlet Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. Versay Anlaşması'nın dışında tutulan Osmanlı İmparatorluğu ile imzalanan (ya da Osmanlılara imzalattırılan) Sevr Anlaşması'yla 600 yıllık devlet büyük topraklarının hemen tümünü yitiriyordu. Arap Yarımadası'ndaki tüm toprakları, Kıbrıs ve Mısır üzerindeki egemenlik ve denetim hakları, Trakya'nın büyük bir bölümü, Ege Adalarının tümü, ve Anadolu toprakları... bütün bu bölgeler Osmanlı İmparatorluğu'nun elinden alınmış ya da parçalanarak yerli halklarla Müttefikler arasında paylaştırılmış tır.

Denilebilir ki, Birinci Dünya Savaşı'nda yenenler ya da yenilenler içinde iki devlette çok büyük ve köklü değişiklikler olmuştur. İlk değişiklikte, 1917 Devrimi ile Rus Çarlığı yıkılmış ve yeni bir dünya düzeni, yeni bir devlet yapısı için de kendisini bulmuştur. İkinci değişiklikse, Osmanlı İmparatorluğunun 600 yıl gibi bir süreden son tarihten silinmesi ve yerini dünyanın ilk Ulusal Kurtuluş Savaşını veren TürkiyeCumhuriyetine bırakmıştır.

BİR SAVAŞIN ARDINDAN:

Birinci Dünya Savaşı dünyanın o tarihe dek gördüğü en kanlı savaştı. Savaşın topla ölü sayısının 20.000.000 insan olduğu bilinmektedir. Bu rakamın 9.000.000'u savaş sırasında çıkan salgınlar, açlık ya da diğer nedenlerle ölen sivillerden oluşmaktadır.

Buna karşılık askeri alandaki ölü sayısının da 11.000.000 dolaylarında olduğu sanılır. Bunun 8.000.000'u resmi rakamlardır ve dağılımı da şöyledir.

Almanya: 1.770.000 ile 2.000.000
Rusya: 1.700.000
Fransa: 1.360.000
Avusturya Macaristan: 1.200.000
İtalya: 460.000 ile 650.000
İngiltere: 760.000
İngiliz İmparatorluğu: 250.000 (Yeni Zelanda, Avustralya ve Kanada ile diğerleri Amerika Birleşik Devletleri: 110.000 ile 126.000
Osmanlı İmparatorluğu: 375.000

Aslında bu rakamlar ne derecede gerçekleri yansıtır bu kesin değildir. Çünkü savaş sırasında kaybolan ve kendilerinden bir daha haber alınamayan milyonlarca insan vardır. Kayıpları, tutsakları ve yaralıları da sayacak olursak savaşta insan kaybının 37.500.000 kişiyi bulduğu görülür Bunun 22.000.000'u müttefiklerin kayıplarıdır.

Savaş ekonomik bakımdan da tam bir yıkım olmuştur. Toplam harcamaların 75.077.000 Sterlini bulur. Bunun büyük bir bölümünü de Merkezi Güçler harcamıştır.

Toprakları en ağır zarara uğrayan ülkeyse Fransadır. Toplam 1.875 mil karelik ormanı ve 8.000 mil karelik ekili alanı savaş sırasında mahvolmuştur.

İNSANLIK DERSİ:

Birinci Dünya Savaşının tarihi içinde, insanlığın çektiği acıları okuyanlar, aynı insanlığın hem de aradan bir kuşak bile geçmeden nasıl olup da İkinci Dünya Savaşına girebildiğine şaşmaktan kendilerini alamazlar.

Birincisinden çok daha yıkıcı olan İkinci Dünya savaşı sonuçları yönünden de dünyayı sarsacaktır. Oysa, Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminde, Uluslar Birliği'nin kuruluşuyla gelecekteki savaşların eng ellenebileceği düşünülmüş tü. Birlik kuruluşunu kanıtlayan belgede iki izin vardır:

Her türlü savaş ya da savaş tehdidi, Birlik üyesi devletlerden hangisine ve hangi amaçla yöneltilmiş olursa olsun, bütün Birliğe karşı yönelmiş olarak kabul edilecektir.

Ve,

'Uluslar Birliği Üyeleri, birbirlerininv e başkalarının toprak bütünlüğü, egemenliği ve bağımsızlığına gözdikmezler.

Bütün bunlar umut verici baslangıclardı ve

öylece kalakaldılar...

Aslında kuşkusuz ki, Birinci Dünya Savaşı'nın toprak kayıplarının yanısıra, Emperyalist devletlerin bu topraklardan bekledikleri çıkarları yitirmiş olmaları da İkinci Dünya Savaşı'nın en büyük nedenlerinden biriydi.

İnsanın doğasının derinliklerindeki acımasızlık ırk üstünlüğüne dayanan hırs, bir delinin ya da bir deli grubunun, bir devletin başına geçmesiyle patlama noktasına kadar çıkabilir. Nitekim, Birinci Dünya Savaşının sona erişinden 21 yıl sonra, ikincisi başlarken, Almanya'nın Hitler ve yanındakiler aracılığıyla dünyayı ateşe atmasında da Alman Emperyalizminin olduğu kadar, dünya emperyalizminin kendi iç çelişki ve savaşımlarının da izlerini bulmak mümkündür.

KRONOLOJİ

POLİTİK

1914

28 Haziran Arşidük Fransis Ferdınand ve eşi Gavrilo Pirncip tarafından Saray Bosna'da katledildiler.

5 Temmuz Kaiser Wılhelm, Sırbistan'a karşı giriştiği savaşa Rusya ve Fransa'nın karışması halinde Avusturya-Macaristan'a yardım etmeyi kabul etti.

22 Temmuz Almanya, İngiltere'yi Avusturya ve Sırbistan'ın arasına girmemesi için uyardı.

23 Temmuz Avusturya Sırbistan'a ultimatom verdi

25 Temmuz Sırbistan'ın yatıştırıcı cevabı reddedildi. Avusturya Macaristan tüm ilişkileri kopardı ve seferberliği sürdürdü, Rusya, Sırbistan'a yapılacak bir saldırı karşısında seferberlik ilan edeceğine dair uyarıda bulundu

27 Temmuz Almanya, İngiltere'nin yeniden teklif ettiği arabuluculuk yapmasını reddetti.

29 Temmuz Rusya seferberlik ilan etti.

SAVAŞ İLANLARI

1914

28 Temmuz Avusturya Macaristan Sırbistan'a karşı.

1 Ağustos Almanya Rusya'ya karşı

3 Ağustos Almanya Fransa'ya karşı.

4 Ağustos Almanya Belçika'ya karşı, İngiltere Almanya'ya karşı

6 Ağustos Avusturya Macaristan Rusya'ya karşı, Sırbistan Almanya'ya karşı

12 Ağustos İngiltere Avusturya Macaristan'a karşı

13 Ağustos Fransa Avusturya-Macaristan'a karşı

23 Ağustos Japonya Almanya'ya karşı

1 Kasım Rusya Türkiye'ye karşı

5 Kasım İngiltere ve Fransa Türkiye'ye karşı

1915

23 Mayıs İtalya Avusturya-Macaristan'a karşı

21 Ağustos İtalya Türkiye'ye karşı.

14 Ekim Bulgaristan Sırbistan'a karşı

15-16 Ekim İngiltere, Fransa ve Sırbistan Bulgaristan'a karşı

19 Ekim İtalya ve Rusya Bulgaristan'a karşı

1916

27-28 Ağustos Romanya Avusturya Macaristan'a karşı, Almanya Romanya'ya karşı ve İtalya Almanya'ya karşı.

30 Ağustos Türkiye Romanya'ya karşı

1 Eylül Bulgaristan Romanya'ya karşı

1917

6 Nisan Amerika Almanya'ya karşı

2 Temmuz Yunanistan Merkez Güçlere karşı

7 Aralık Amerika Avusturya-Macaristan'a karşı

BATI CEPHESİ

1914

2 Ağustos Alman ordusu Lüksemburg'u istila etti.

4 Ağustos Belçika istila edildi.

7 Ağustos İngiliz askerleri Fransa'ya ayak bastı, FransızlarAlsas-Loren'i istila ettiler.

14 Ağustos Sınır Savaşları.

16 Ağustos Almanlar Liege'i kuşattılar.

20 Ağustos Almanlar Brüksel'e girdiler.

22 Ağustos Mons Savaşı.

26 Ağustos Le Cateau Savaşı

3 Eylül Fransız hükümeti Paris'i terkederek Bordo'ya gidiyor.

5 Eylül Marne Savaşı

13 Eylül İlk Aisne Savaşı 'Denizde kovalamaca başlıyor.'

9 Ekim Antwep Almanlar karşısında düştü.

11 Ekim İlk Ypres savaşı

1915

14 Mart Saint Eloi Savaşı.

22 Nisan İkinci Ypres Savaşı. Almanlar zehirli gaz kullanıyorlar.

9 Mayıs Flander ve Artois'de Fransız-İngiliz kampanyası

25 Eylül Champagne ve Loos'da Fransız-İngiliz saldırısı

1916

21 Şubat Verdun Savaşı

Türk Askerleri Çenakkale'de bir fabrika önünde

25 Şubat Fort Douamont Almanlar tarafından ele geçirildi.
1 Temmuz Somme Savaşı.
15 Eylül İngilizler ilk kez Somme'de tank kullanıyorlar.
24 Ekim Fort Douaumont yeniden ele geçirildi.
18 Kasım Somme Savaşı sona erdi.
12 Aralık General Robert Nivelle Joffre'nin yerini aldı.
18 Aralık Verdun Savaşı sona erdi.
1917
9 Nisan Arras avaşı, Vimy Ridge kuşatıldı.
16 Nisan Nivelle'in saldırısı (İkinci Aisne Savaşı)
29 Nisan Fransız ordusunda isyan çıktı
15 Mayıs Fransız Ordusuna Başkumandan olan General Henri Petain Nivelle'in yerini aldı.
7 Haziran Messines Sırtları savaşı.
25 Haziran İlk Amerikan askerleri Fransa'ya geldiler.
31 Temmuz Üçüncü Ypres Savaşı.
6 kasım Üçüncü Ypres Savaşı sona erdi, Kanadalılar Passchendaele sırtlarını ele geçirdiler
7 Kasım Müttefik Devletler Yüksek Savaş Konseyi kuruldu
20 Kasım Cambrai Savaşı ilk yoğun tank saldırısı
1918
21 Mart İngiliz ve Fransız kuvvetlerini bölmek için ilk Alman saldırısı (Michael Operasyonu)
23 Mart Paris bombalandı.
27 Mart Paris'e 27 mil uzaklıkta olan Montdidier Almanlar tarafından kuşatıldı.
14 Nisan General Fredinand Foch Yüksel Müttefikler Konseyine Başkan atadı.
27 Mayıs Üçüncü Alman Birlikleri dört gün içinde saldırıda bulunmak üzere Marne'a geldiler.
28 Mayıs Amerikalılar Cantigny'yi kuşattılar.
2 Haziran Chateau Thierry Savaşı.
6 Haziran Belleau Savaşı
15 Temmuz İkinci Marne Savaşı
18 Temmuz Müttefiklerin karşıt saldırıları karşısında Almanlar geriledi.
8 Ağustos Amiens savaşı
13 Eylül Amerikan Birinci Ordusu Saint Mihiel'i kuşattı.
26 Eylül Hındenburg Hattı'na karşı son müttefik kampanyası
27 Eylül Hindenburg Hattı yarıldı.
4 Ekim Almanya her tarafa, barış için ne düşünüldüğünü araştırmak için adamlar saldı.
27 Ekim General Erich Ludendorff Alman Başkumandanlığından istifa etti.
3 Kasım Fransız Amerikan birlikleri Almanları Meuse-Argonne'den çıkardılar, Avusturya teslim oldu.
4 Kasım Almanya içinde isyan yayılmaya başladı. Rhine çevresi isyancılar tarafından ele geçirildi.
7 Kasım Alman mütareke Komisyonu Foch ile buluştu.
11 kasım Mütareke sabah saat 5 de imzalandı. Ateş öğleden sonra II de sona erdi.

Yaralı Askerler

DOĞU CEPHESİ

1914

10 Ağustos Avusturya birlikleri Rus Lehistan'ını Galiçya tarafından kuşattılar.

12 Ağustos Avusturya birlikleri Sırbistan'ı istila etti.

17 Ağustos Ruslar Almanlara ilk karşılaşmadan sonra Doğu Prusya'yı istila ettiler.

18 Ağustos Ruslar Galıçya'yı istila ettiler.

26 Ağustos Tannenberg Savaşı.

3 Eylül RuslarLunberg'i kuşattılar.

10 Eylül Masurian Gölleri Savaşı

11 Eylül Galiçya'da bulunan Rava Ruskaya Savaşı. RuslarAvusturya'yı geri püskürttüler.

6 Ekim Almanlar Rusları yeniden Lehistan'a kadar kovaladılar.

12 Ekim Almanlar Varşova'ya 10 mil kala.

21 Ekim Almanlar Varşova'dan geri çekildiler

2 Kasım Almanlar Lehistan'dan çıkarıldılar, Ruslar Doğu Prusyayı istila ettiler.

1915

31 Ocak Masurian Göllerindeki savaşta Almanlar ilk kez zehirli gaz kullandılar

28 Şubat Almanlar Polonya'nın yukarı bölgelerin denç ekildiler

22 Mart Przemysl Ruslar karşısında düştü.

4 Mayıs Avusturya Alman saldırısı Rus cephesini (Gorlice ve Tarnow arasındaki) yardılar.

2 Haziran Almanlar Premysl'e girdiler.

22 Haziran Avusturya Lemberg'i yeniden aldı.

4 Ağustos Almanlar Varşova'yı kuşattılar.

20 Ağustos Almanlar bütün Polonya'yı ele

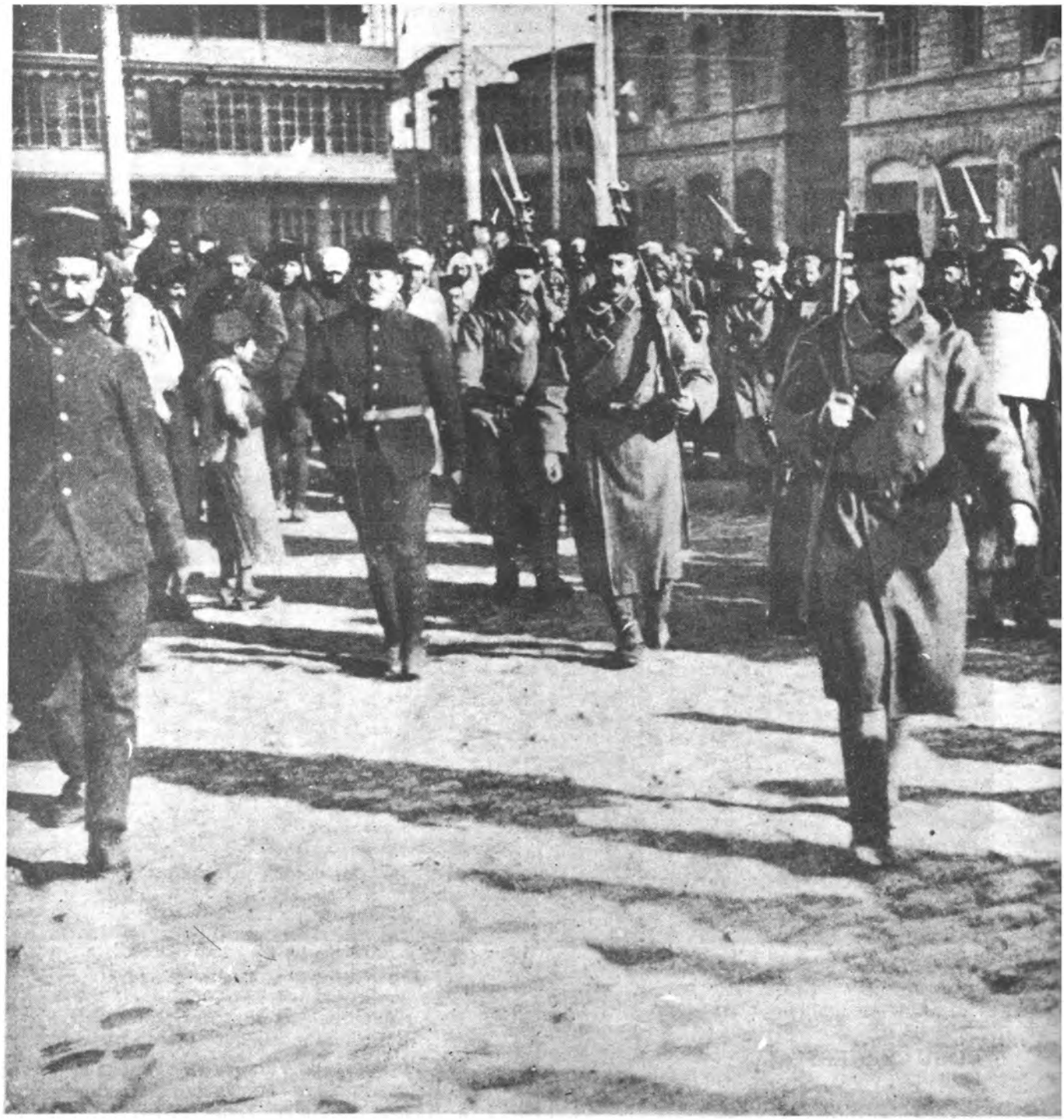

geçirdiler
5 Eylül Çar İkinci Nikola Rus Ordusunun kumandanlığını aldı.
1916
4 Haziran
Güneye doğru Rus saldırısı
20 Eylül Alman ve Avusturya bi rlikleri Rusların ilerlemesini durduruyor.
1917
12-15 Mart Rus Devrimi, Çarın düşüşü.
1 Temmuz Galıçya'da Brusilov saldırısı
6-7 Bolşevik Devrimi
2 Aralık Troçki Brest Litovsk'da barış görüşmelerine başlıyor.
1918
10 Şubat TroçkiAlmanlarla görüşmeyi reddediyor
18 Şubat Almanlar yeniden Rusya'ya saldırıyor
3 Mart Sovyet Yönetimi ile Almanya Brest Litovsk anlaşmasını imzalıyorlar.
BALKAN CEPHESİ
1914
29 Temmuz Avusturyalılar Belgrad'ı bombalıyor
12 Ağustos Avusturya Sırbistan'a saldırıyor.
16 Ağustos Sırplar Avusturyalıları Jadar savaşında yeniyorlar.
8 Eylül Avusturya'nın ikinci Sırbistan saldırısı

başarısızlığa uğruyor
11 Kasım Üçüncü saldırı başarısızlığa uğruyor
2 Aralık Avusturya kuvvetleri Belgrat'a girdiler
3 Aralık Sırplar Avusturyalıları geri püskürttüler
1915
7 Ekim Alman-Avusturya orduları Sırbistan'a girdi.
11 Ekim Bulgarlar Sırbistan'a saldırdı
14 Ekim Sırp orduları Merkez Kuvvetler karşısında yenilgiye uğruyor.
1916
27 Ağustos Romanya savaşa girdi.
1 eylül Mareşal August von Mackensen'in Tuna ordusu Romanya'ya saldırıy .
20 Eylül Rus ve Romen askerleri Almanları durdurdu
6 Aralık Almanlar Rus-Romen kuvvetlerini bozguna uğrattılar, Bükreş'i ele geçirdiler ve Ploesti petrol yataklarına sahip çıktılar
1917
22 Haziran Alman yanlısı Yunan kralı Birinci Konstantin, müttefiklerde yana olan Başbakan Eleutherios Venivelos lehine tahttan çekilmek zorunda bırakıldı.
9 Aralık Romanya Almanlarla mütareke imzaladı
1918
14 Eylül Fransız Sırp orduları Sırbistan'a doğru ilerlediler
29 Eylül Bulgaristan mütareke imzaladı.
1 kasım Sırplar Belgrat'ı yeniden aldılar.
3 Kasım Avusturya Sırpların isteklerini kabul etti.

İTALYAN CEPHESİ

1915
26 Nisan İngiltere Fransa ve Rusya tarafından imzalanan Gizli Londra Anlaşması ile İtalyanlara müttefiklere katılmaları için çok cömert toprak vaadinde bulundular.
23 Mayıs İtalya Avusturya Macaristan'a savaş ilan etti.
23 Haziran Birinci İsonzo Savaşı, 12 Eylül 1917'ye kadar II muharebe yapıldı.
1917
24 Ekim Caporetto Savaşı, bazen Onikinck Isonzo savaşı diye de söz edilir.
1918
15 Haziran Piave Savaşı.
24 Ekim Vittoria Veneto Savaşı.
4 kasım Avusturya İtalya ile mütareke imzaladı

ORTA DOĞU

1915
25 Nisan İngiliz ve Anzak askerleri Gelibolu'ya çıktılar
6 Ağustos İngiliz askerleri Saros Körfezine çıktılar
1916
9 Ocak Tüm müttefiklerin kuvvetleri çekildiler, Gelibolu'da kesin yenilgiye uğradılar.

MEZOPOTAMYA

1914
22 Kasım İngilizler Basra'yı ele geçirdiler
1915
12 Nisan Türklerin Basra'yı kurtarma çabaları başarısızlıkla sonuçlandı.
3 Haziran İngilizler Dicle Irmağı üzerindeki Amara'yı ele geçirdiler.
28 Eylül İngilizler Kut-al Imara'yı elegeçirdiler
22 Kasım İngiliz Hint askerleri Kut-al-Imara'dan çekildiler.
7 Aralık Kut-al Imara yeniden Türkler tarafından kuşatıldı. İngilizler'in çabaları başarısız kaldı.
1916
29 Nisan İngilizler Kut-al-Imara'dan feragat ederek Türklere bıraktılar.
1917
24 Şubat yeni gelen İngiliz kuvvetleri Kut-al-Imara'yı yeniden aldılar.
11 Mart İngilizler Bağdat'ı kuşattılar.

1918
31 Ekim Türklerin direnişi sona erdi
MISIR VE FİLİSTİN
1914
18 Aralık Mısır İngiltere'nin himayesini kabul etti.
1916
Mayıs İngilizler Sina Yarımadası kıyılarında demiryolu ve su yolu yapımına başladılar.
5 Haziran Mekke Emiri Hüseyin Türklere karşı silahlı bir isyan hazırladı.
21 Aralık İngilizler El Ariş'i aldılar.
1917
Ocak Demiryolu ve su yolu Rafah'a kadar tamamlandı.
26 Mart birinci Gaza Savaşı.
17 Nisan İkinci Gaza Savaşı
Haziran Allenby İngiliz kuvvetlerinin başına getirildi.
31 Ekim İngiliz saldırıları karşısında Berşeba düştü.
7 Kasım İngilizler Üçüncü Gaza Savaşını kazandılar.
9 Aralık İngilizler Kudüs'ü ele geçirdiler.
1918
30 Ekim Türkler mütareke imzaladılar.
DENİZ SAVAŞI
1914
22 Eylül ilk İngiliz savaş gemileri Alman denizaltısı tarafından batırıldı.
1 Kasım Almanlar İngilizleri Şili'de Coronel yakınlarında hezimete uğrattılar.
2 Kasım İngilizler Kuzey Denizindeki savaş bölgelerine mayın döktüler.
9 Kasım Sydney-Emden Anlaşması
8 Aralık Falkland adaları Savaşı, Amiral von Spee'nin Alman filosu batırıldı.
1915
23-25 Ocak Dogger bank Savaşı.
18 Şubat Almanlar Büyük Britanya çevresindeki suları savaş alanı olarak ilan ettiler.
19 Şubat İngiliz Donanması Dardanelles'e doğru ilerledi.

SON SÖZ

Birinci Dünya Savaşı'nı konu edinen bu ciltler içinde okuduğunuz bütün konular, daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, insanlık dersi çıkartılabilecek niteliktedir. Ama, insanlıktan ders alınamayacağının, ya da alamayacakların da bulunduğunun kanıtı olarak, konumuzu Adolf Hitler'in 'Savaşın Meşruiyeti' başlıklı yazısından aldığımız şu bölümle noktalamak isteriz

Birinci Dünya Savaşı'nın Meşruiyeti

'Ölüm Birliklerime verdiğim emirde: erkek, kadın ya da çocuk ayırımıyapmadan ve hiç bir acıma göstermeden, Polonya dilini konuşan ırkı yok etmeleri gerektiğini söyledim. Bizim için hayati önem ve değerde olan toprakları ele geçirebilmemiz için başka çare yoktu. Üstelik, tarihin daha önceki dönemlerinde yapılan soy kırımlarını bugün kim anımsar ki?

ADOLF HİTLER,22 AĞUSTOS 1939

Birinci Dünya Savaşı ansiklopedisi 2

Birinci Dünya Savaşı Türkiye'de bugüne kadar üzerinde pek durulmayan çok önemli bir konudur. Bütün dünyada bu savaşta kaderi en çok etkilenen iki ülke olmuştur. Türkiye ve Almanya

Osmanlı İmparatorluğunu bu savaşla yıkan iç ve dış güçler elinizdeki eserde belgeler ile perde arkası olaylar verilmiştir. Bugün Türkiye üzerine oynanan oyunların hemen hepsinin eskiye dayalı olduğunu okur hemen anlayacaktır.

Savaş biteli yıllar oluyor ama Türkiye kendisini en dalgalı denizlere atan, uçurumların eşiğinde tutan oyunları unutmuş görünüyor.

Birinci Dünya Savaşı adlı eser duyulmamış olayları, görülmemiş yüzlerce fotoğrafı okurlarına vermektedir.

Bütün dünyada bu kadar geniş resimli ve yazılı dökümanın bulunduğu bir eser daha yoktur.

Türkiye ile ilgili fotoğraf ve yazılar henüz hiç bir eserde yayınlanmamıştır.

yener yayınları kültür hizmetidir